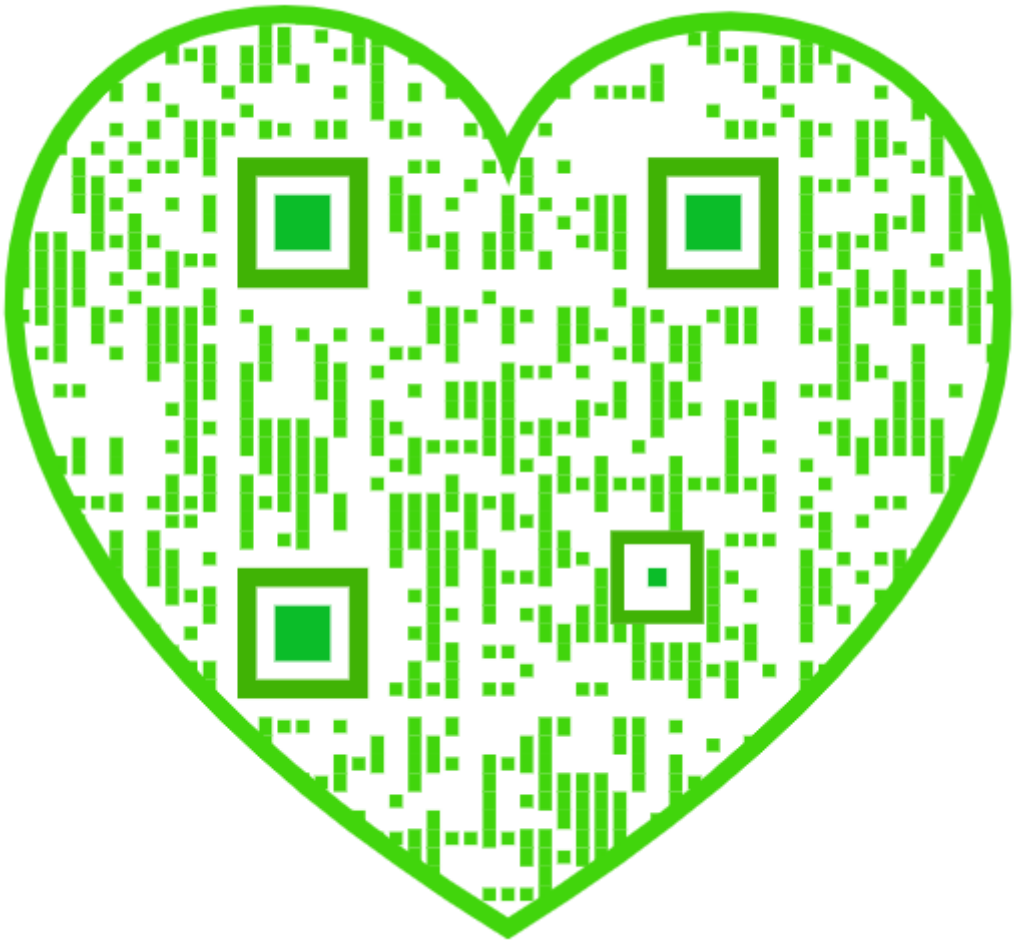
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 5

bron
De Vlaamsche Kunstbode. Jaargang 5. W. Rogghé en Ad. Hoste, Gent / J. Noordendorp, Amsterdam 1875

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla023187501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Voorwoord.

Op het oogenblik dat ons Maandschrift, welk in zijn 4 *jarig bestaan reeds bewijs van levensvatbaarheid gaf, nu zijn* 5^{den} *jaargang intreedt, mogen wij met welgevallen en met dankbaarheid tevens op de nog steeds toenemende ondersteuning terugzien, die de* VLAAMSCHE KUNSTBODE *bij onze taalgenoten mocht erlangen.*

Inderdaad, dat het ons van wege de letterkundigen evenmin als vanwege het publiek aan medewerking ontbrak, bewijst de inhoud dervier reedsin 't licht gezonden boekdeelen. Van onze meest gevierde dichters en prozaschrijvers zijn daarin pennevruchten verschenen. Noemen wij slechts ter loops: Uit Zuidnederland o.a. Mevr. COURTMANS, *Mevr.* VAN ACKERE, *Mevr.* DAVID, *Mej.* LOVELING, CONSCIENCE, Alph. VANDEN PEEREBOOM, *Prof.* HEREMANS, HIEL, BENOIT, DE BURBURE, SLEECKX, BLIECK, VAN DROOGENBROEK, DR. VAN OYE, ANTHEUNIS, VERSNAEYEN, MEGANCK, Mr. DE VIGNE, Luitenant VANDE WEGHE, VANDER CRUYSSEN, BOGAERD, DEVRIENDT, Dr. PEETERS, Dr. HANSEN, *enz. enz.* - *Uit Noord-Nederland*: *Mevr.* VAN CALCAR, Mr. VOSMAER, Dr. BEETS, Dr. HEYE, Dr. SCHAAPMAN, SMIT-KLEINE, EMANTS, MUSKEIN, DE BERG, DE BEER, *enz.*

Ook een aantal jongere, reeds gunstig bekende letterkundigen hebben in den KUNSTBODE *met vrucht hunne eerste proeven gedaan. Trouwens voor hen wien het niet aanleg, maar wellicht aan gelegenheid om zich bekend te maken ontbreekt, stellen we volgaarne plaats open. Daar wij echter*

in geenen deele gebrek aan stof hebben, zoo houden wij er aan bij de keuze der stukken slechts diegene op te nemen, die ons der belangstelling onzer lezers waardig schijnen.

Wat onze richting betreft, die blijft dezelfde als tot heden werd gevolgd. - Uitsluitelijk aan de beoefening van Kunsten Letteren en Wetenschappen gewijd, blijft ons Tijdschrift vreemd aan alle staatkundige geschilpunten, althans wanneer deze niet rechtstreeks in verband met onze taal- en kunstbelangen staan. Aldus behouden wij in zake van Critiek de volkomenste onafhankelijkheid in onze uiting.

Overtuigd dat, om zich de blijvende gunst des publieks te verzekeren, eene uitgave als de onze evenzeer verscheidenheid als degelijkheid behoeft, zullen wij voortgaan met stukken te leveren op elk gebied der nederlandsche letteren: *Novellen, Gedichten, Levensschetsen, Boekbeoordeelingen, Tooneelcritiek, artikels over Toonkunde, Beeldende Kunst, Volkswetenschap, Vlaamsche Beweging, enz.*

Aan Land- en Volkenkunde zal mede eene rubriek worden gewijd. Deze wordt eerlang geopend met eene belangwekkende reisbeschrijving door Mr. L. VAN AELBROECK.

Dank aan welwillend toegezegde medehulp zal ook het Wetenschappelijk gedeelte, al behoort zulks in een kunstblad juist niet tot het hoofdzakelijke, voortaan wat meer op den voorgrond treden. Alzoo ontvingen wij vooralsnog van Prof. ED. VERSCHAFFELT *eene welkome bijdrage over Barnkracht.*

Als vertegenwoordiger eener echt nationale richting in de Toonkunde, blijft de begaafde maëstro PETER BENOIT *zijne medewerking verleenen, alsook de heer* ALF. GOOVAERTS, *schrijver der artikels over de Kerkmuziek.*

Met dergelijke elementen hopen wij den KUNSTBODE *niet slechts een plaats in de boekerij van elken letterminnaar, maar ook in elken beschaafden huiskring te verzekeren.*

DE REDACTIE.

Het wiegje.
Dramatische schets in één bedrijf.

Personen: Daniel, Laura.

- Eene kamer-salon, met smaak (zonder overdrijving) gemeubeld. Op den achtergrond eene deur en eene bibliotheek. Zijdeuren. Een fauteuil. Links, tweede plan, een wiegje waarin een slapend kind. Op het eerste plan, links en rechts eene kleine tafel, stoelen, enz. Eene kleine kast, die kleederen kan bevatten. Het is avond; eene lamp verlicht het tooneel. Op een der tafeltjes eene doos. -

Eerste tooneel.

LAURA

alleen.

(Zij staat bij het wiegje).

Slaap zacht, mijn lieveken, mijn bloemeken, mijn hart...

(Kusje).

Ja, ik mag u wel omhelzen, niet waar? Moeder zal u niet wakker kussen!...

(Nogmaals omhelzend).

Daar!...

(Gezwind naar den voorgrond komend).

En nu gaan we eens zien wat er ons gezonden wordt!...

(Een brief van de doos nemend).

Het geschrift van Adeline...

(Opent en leest): 'Roosje zonder doornen...'

- O! die Adeline! -

'Als uw Daniel geen bietebauw is...

- Mijn Daniel *is* geen bietebauw... -

'... zal hij weten dat het Vastenavond is...'

- Ha! 't is Vastenavond!... -

'... en dat ieder echtgenoot, die nog een gevallig oogje op het engeltje van zijn leven, alias op zijn vrouwtje wil slaan...'

- Hoe poëtiek! -

'... zîch de galanterie veroorlooft haar naar het "bal masqué" te geleiden...'

- Het bal masqué!... -

'Ik zend u hierbij twee costumes...'

- Ha!... -

'eene Folie voor u...'

- O! voor mij eene folie! kon ze niets zotters vinden!...

'... en een Pierrot voor uw' tyran...'

- Mijn tyran!... -

'dien ge moet overhalen met goedheid of kwaadheid; want wij, arme vrouwtjes, we worden toch altijd veroordeeld om t'huis te blijven...'

- Ja, dat 's waar... -

'en dat krachtens eene wet die alleen van de mannen uitgaat...'

- Zie, dààrin heeft Adeline nog al gelijk! -

'Is het niet onmenschelijk wreed dat we op

zoo'n jeugdigen leeftijd, als in een kooi worden opgesloten?

- Helaas!... -

'Zoo dus, mijne lieve, moedig door geborsteld! 'k heb het ook zóó gedaan, en 'k verwacht u beiden ten tien ure.

TIBI.' - O! zeker, zeker, zeker heeft ze gelijk! we maken ons maar al te veel slaaf, wij vrouwen, van al die voorschriften, zedelessen, enz. waarmede onze 'heer en meester' ons komt bestormen!... Ik begrijp om de weèrga niet wat ze over ons denken, die egoïsten! Ze schijnen volstrekt niet te weten dat we leven!... En zoodra ge u beweegt: vuur! eene tirade tegen het uitgaan! eene tirade tegen de weelde, eene tirade tegen *dit*, eene tirade tegen *dat* tiraden op tiraden!... want ze zijn welsprekend de mannen, als 't er op aan komt hunne vrouw alleen t'huis te laten. Oh! en ze weten met zoo veel kunst al de deugden, de genoegens, de schoonheden van den huiselijken haard af te schilderen; ze weten hunne taal zoo te plooien, te keeren, te dringen, dat wij, onnoozele schepsels, al onze vrijheden voor het oog laten wegtooveren, om onder den schoorsteenmantel de wol te spinnen, gelijk Lecrecia: diege-diege-diege, diege-diege-don!...' - En ze hebben dan zoo'n charmant vrouwken!... Of 't vermakelijk is!

O! maar wij zullen onze tanden laten zien, ja!...

(Ontmoedigd)

Onze tanden! ze zeggen dan dat het perelkens zijn; want de mannen verstaan zoo wèl de kunst om ons al onze wapens te ontnemen; ze weten zoo wèl de deur te vinden die ingang tot ons hart verleent, en eens dat wij ontroerd zijn, - vaarwel, vrouw!... Neen! wij moeten listen gebruiken, de leer indachtig dat eene vrouw moet *kat* zijn; welnu, we zullen *kat* zijn: schoone zachte pootjes geven, en zorgvuldig onze klauwkens duiken... 't Is jammer voor mijn Daniel; mijn Daniel is een engel!.. maar zie! als 't nu Carnaval is en *bal masqué*, en de man niet wil begrijpen dat zijne vrouw...

DANIEL

(nog buiten, zingend zonder begeleiding)

'Ach, mijn Laura, hartsvriendinne,
O! kom tot mij, o! kom tot mij!..'

LAURA.

- Ha!...

(neemt haastig de doos en loopt ermede in allerijl heen langs de zijdeur links.)

DANIEL

(even, na een oogenblik stilte)

‘Ah! Laurette, ah! Laurette, idole de ma vie,
Si le sombre démon de tes nuits d'insomnie,
Sous ce masque de feu...’

(Eene poos.)

‘Laura, über diese Welt zu Flüchten
Wähn ich mich in Himmelmaienglanz zu lichten...’

(Hij steekt het hoofd tusschen de vleugelen der middendeur.)

Tweede tooneel.

DANIEL

(alleen).

Nog al niet!

(Rondkijkend)

niemand?...

(Geheel op 't tooneel; hij houdt in de ééne hand een bloemtuil, in de andere eene tamelijk groote doos).

O! ik mankeer mijn entrée... 'k Had gedacht een effekt te weeg te brengen door zoo eensklaps... sapristi! dat is jammer!... Die smausen van vrienden, had ik hen niet ontmoet, 'k ware niet gedwongen geweest thans comedie te spelen... Er bestond een afgrond tusschen den Carnaval en mijn gedachten, maar het noodlot bracht hen voor mijne schreden. Ze krijgen mij in 't oog, ze schieten toe: - ‘Daniël, vriend, van avond *bal masqué, souper, plaisir, intrigue!...*’ - En ik: ‘O ja, bal masqué, in mijn huis, bij mijn vrouw... - En zij: ‘Bij uw vrouw! Wel, Daniël, arme jongen! ge hebt u dan in trappist herschapen!’ - En ik: ‘O! noen!...’ - En zij: ‘O! ja! Maar 't is een ellendig flauw stelsel, 't is schandalig, wraakroepend! Wat! gij die poëet zijt, gij een talent, gij een genie, u opsluiten in de vrouwenstraat, 'nen nacht van Carnaval!

horror, horror!...’

En ze begonnen me zoodanig te trekken, te sleuren, te schudden, dat ik geen ander middel van verlossing vond dan door mijn woord te geven. Ik gaf mijn woord. Goed. Maar mijn vrouwtje, die mij aanbidt, is evenzeer als zij op mijne tegenwoordigheid gesteld, en dat het mij, in hoedanigheid van dichter, als een plicht op het hart is gedrukt, met mijne kameraden Vastenavond te vieren, dat zou ik haar toch zeer moeielijk kunnen opdringen. En mijn woord! mijn woord moest ik houden, dat 's vast. 'k Moest dan natuurlijk een middel uitdenken om... - Sapristi! dat is

vervelend! - een middel uitdenken om mijn kleine buitensporigheid zoo'n weinig te verbloemen... 'k Neem een kalender, in de hoop dat het misschien haast heur naamdag zou kunnen zijn... tegenslag! 't is *Sinte Christoffel*! En geen middel om dien naam te vervrouwelijken en hem op *Laura* te doen gelijken! - *Sinte Laura*, binnen drie weken... Enfin! 'k heb toch den ‘besteek’ gekocht; ze zal misschien verrukt zijn over de bloemen en den sjahl, en dan vind ik gemakkelijker een voorwendsel om... Sapristi! 't is niet zeer evangelisch wat ik doe! maar als men in 't dubbel genot van vriend en vrouw is, dan... Aie! daar is ze!...

(Laura komt traagzaam binnen en schijnt in de lezing van een boek verdiept te zijn).

Derde tooneel.

DANIEL, LAURA.

DANIEL

(de voorwerpen van den besteek aanbiedend en zingend op de wijze eener Barcarolle, terwijl hij in maat wemelt).

Laura, liefste vriendinne,
Zeg me waar wilt ge heen...

LAURA

(veinzende te verschrikken).

Ah!...

DANIEL.

Mijne godheid, mijn droom, mijn ideaal! daar het binnen drie weken uw Naamdag is, neem ik de gelegenheid te baat om u deze bloemen aan te bieden, bloemen die voorzeker niet tegen u in concurrentie kunnen treden...

LAURA

(in verrukking).

- Wat schoon bouquet!..

DANIEL

(voortgaande).

... en een sjahl, o! mijn engel, die ik voor uwe voeten leg, met al de liefde, die een minnend echtgenoot aan zijn verrukkelijk vrouwtje verschuldigd is!

(Hij opent de doos op de tafel).

LAURA

(in bewondering, met vreugde).

- O! mijn Daniel, dat is lief van u!

DANIEL.

Niet waar?

LAURA.

O! gij zijt...

(Zij omhelst hem in vervoering).

DANIEL

(hierdoor getroffen, terzijde).

- Ze is echt bekoorlijk vandaag, mijn lief vrouwtje...

(Luid).

Kom, geef me eens uwe beide pollekens, uwe fluweelen pollekens...

(Neemt eene harer

handen, die streelend).

Hoe zacht, hoe fijn... zie! 't is doorschijnend...

(Voor de lamp houdend)

zie, zie.,. en nu, het andere...

(Laura tracht de andere hand, waarin zij het boek vasthoudt, te verbergen).

Het andere... welnu?

(Korte worsteling. Hij grijpt de hand).

Een boek!...

(Laura laat het hoofd op de borst zakken).

Ha! inderdaad, ik vond u zoo verdiept in de lezing dat ge mij niet...

(Het boek beziende)

Mijne Gedichten!...

(Opgetogen)

Het waren *mijne* gedichten die ge met zoo'n gretig welbehagen verslondt?... En dat nog al in mijne afwezigheid?

(Haar de handen vattend)

O! vrouwken lief, wat maakt ge me gelukkig!

(Terzijde).

Maar ze is recht bekoorlijk, vandaag!...

(Luid)

Zie, er bestaat voor een kunstenaar, geen zaliger genoegen dan begrepen te worden door zijne vrouw!... En zeggen dat ik in bezit ben, ik, van dat hemelsch geluk, van... O! mijn Laureken, dank, dank, dank!... Ha! ik had zooveel vreugde niet durven verhopen!

LAURA.

- Omdat gij een ondankbare zijt! omdat gij niet begrijpen kunt dat wij, vrouwen, een hart hebben voor de gedachten voortvloeiend uit de ziel van hem dien we beminnen. Maar wij zijn het, *wij*, die niet begrepen worden!...

DANIEL

(terzijde)

- En ze zegt dat met het vuur der overtuiging...

(Luid)

't Is waar, mijn nimfje, we zijn zoo dom als kaffers...

(Terzyde)

Maar hoe bekoorlijk, bekoorlijk! En dat ik nu juist aan mijne vrienden beloofd heb!...

LAURA.

- Daniel...

DANIEL,

(weder hare hand vattend).

- Laura!

LAURA

(hem met liefde in de oogen starend).

- Ziet ge me geerne?

DANIEL

(opspringend).

- Of ik!..

(Met gevoel)

Uwe oogjes tintelen van liefde, uwe wangen blozen van schoonheid, uwe hart klopt van goedheid en deugd!.. en ge vraagt me of ik u bemin!

LAURA

(met dezelfde blikken).

- En is 't waar wat ge zegt?

DANIEL.

- O! zie, wilt ge dat ik, als een bewijs mijner liefde, een sterreken uit den hemel ga halen, en het hier op uw schootje brenge?

LAURA

(zeer vroolijk en met veel coquetterie).

- Ha, ha, ha!

DANIEL

(insgelyks lachend).

- 't Is dom wat ik zeg, maar waarachtig ja, ik zou het willen wagen.

LAURA

(met ernst).

- Mijn Daniel, ik geloof u, en uit dank voor zooveel liefde

(liefderijk fleemend)

heb ik u ook een geschenkje te doen..

DANIEL.

- O! waarlijk! de sjahl zal er bij verbleeken.

LAURA.

- Neen! dat is niet mogelijk!

DANIEL.

- En het geschenk?...

LAURA

(lonkend)

- Raad eens?... Een kistje met...

DANIEL.

- Met?...

LAURA.

(met zachten nadruk, hem glimlachend aanschouwend)

Panatellas.

DANIEL

(als uit de lucht vallend).

- Sigaren!...

Laura zwijgt en glimlacht).

Maar hoe kan dat zijn! ge hadt me 't rooken verboden! Wij hebben er zelfs nog ‘woorden...’

(zich hernemend, zachter)

‘woordekens’ om gehad...

LAURA

(met leedwezen).

- Daniel, herinner me mijne wreedheid niet!... Onmenschelijke! u iets verbieden waarin go zooveel genoegen vondt...

(Glimlachend)

Maar 't is me vergeven, niet waar Daniel?

DANIEL

(met liefde)

- O! van harte, van ganscher harte...

(Terzijde)

Maar dat is nu toch bekoorlijk zijn!...

(Luid, als te voren)

O! mijne Laura...

(Ter zijde)

En dan nog juist vandaag, nu dat ik mijn woord gegeven heb...

(Luid, even)

Van harte, van ganscher harte!

LAURA.

- Dank, Daniel!... Nu, ik loop haastig het kistje halen; ge gaat een panatella rooken in mijne tegenwoordigheid, niet waar? Ik wil het genoegen hebben u die te zien degusteeren... en dan, dan soupeeren we.

DANIEL.

- Soupeeren!...

(Terzijde)

En mijn' vrienden! en mijn woord!...

LAURA.

- Ja... Wat ziet ge er slecht geluimd uit!...

DANIEL.

- Maar...

LAURA

(Zeer spoedig).

- Ah! ge bemint me niet meer!...

DANIEL.

- Maar ik zweer u, lieve, bij al wat me heilig is...

LAURA.

- Dat ge me bemint?...

DANIEL.

- Dat ik u aanbid!...

LAURA

(met haar liefsten glimlach).

- Welnu, lekkerbek, weet ge wat ik heb doen gereed maken?

DANIEL

(met belangstelling).

- Neen...

LAURA.

- Ha! 'k zie u al 't water in den mond komen... *Macaroni!..*

DANIEL.

- Macaroni! maar 't is onmogelijk! ge kunt het zien noch ruiken!

LAURA

(ernstiger).

- Ha ja, vroeger, als ik nog een dom meisje was... maar thans dat ik mijne plichten ken, dat ik weet dat gij erop verslingend zijt, nu moet ik het natuurlijk gaarne eten... al ware 't maar uit liefde tot u!

DANIEL.

- Beste Laura!...

LAURA

(fleemend).

- En we zullen het alle dagen eten...

DANIEL

(opgetogen).

- Alle dagen macaroni!

LAURA

(hem de handen drukkend).

- En alle dagen rookt ge panatellas!...

(Loopt haastig heen langs de zijdeur).

Vierde tooneel.

DANIEL,

(alleen).

Macaroni, panatellas!... wat *métamorphose*!... mijn vrienden mogen zeggen wat ze willen, 'k blijf t' huis! Kan *ik* het helpen dat mijn vrouwtje zoo bekoorlijk is!... Bekoorlijk? verrukkelijk is ze, betooverend! Die oogjes, die glimlach! Hoe heb ik nu toch aan mijne vrienden kunnen beloven dat... Arme jongens! ze bespotten me, ze noemen me *trappist, heremijt*... wat weet ik al!... Maar kunnen *zij* zich een denkbeeld vormen van het huiselijk geluk? Ze weten niet eens wat het is een vrouwtje te hebben, die altijd goed geluimd is, en een zoontje... O! mijn zoontje!... ontaarde vader, 'k heb het nog niet eens omhelsd!...

(Hij gaat naar het wiegje, om het kind te kussen. Laura komt binnen en belet zulks.)

Vijfde tooneel.

DANIEL, LAURA

(met het kistje).

LAURA

(verlegen).

- Usst! ge gaat hem doen opschrikken!

DANIEL.

- Mag ik mijn zoon dan niet omhelzen?

LAURA.

- Om hem zeer te doen zeker, met uwen baard!

DANIEL.

- Nogtans....

LAURA.

- Nogtans, nogtans, nogtans! ge moogt niet!.. Zie, het slaapt zoo rustig, en het lacht in zijn droom, het engelken!... En ge zoudt dat lief tafereeltje willen schenden, vandaal!

(Hem het kistje sigaren onder den neus brengend).

Daar!...

DANIEL

(alsof hij niesde).

- Atchi!...

(Het kistje nemende).

Ik geloof, hadde men Ugolin 'nen paté voorgezet, dat hij niet min verrukt ware geweest dan...

(Het met genoegen beschouwend).

Panatellas!...

(Neemt eene sigaar, ruikt er aan met wellust).

O! vrouwken lief...

(Declameerend op de sigaar).

Twee jaren lang, o! gij zoo eedle tabak,
Twee jaren lang dat wij...

LAURA

(een brandende bougie aanbrengend).

- Mijn dwingeland, uw nederige dienares brengt uwe...

(Kan niet voort).

DANIEL

(de bougie nemend).

- Uwe!... Welaan, voleind...

LAURA

(naar een fauteuil gaande).

- O! ik ben geen poëet...

DANIEL

(sigaar aanstekend).

- Neen, gij zijt eene *poëzie*...

LAURA

(het fauteuil op het voorplan schuivend).

- Alexandrijnen?

DANIEL.
- O God! neen!

LAURA

(hem het fauteuil aanbiedend).

- Ziedaar...

DANIEL.
- Voor mij?

LAURA.
- Voor u.

DANIEL

(zich zettend).

- En gij?

LAURA.
- Ik zal me verdiepen in 't aanschouwen van uw geluk.

(Zij plaatst zich achter het fauteuil, en leunt met den arm op de rugleuning.)

DANIEL.
- Vrouwken lief, laat me u een kompliment maken over de keuzeuwer panatellas... ha! wat hemelsche geur!... Een lekkere sigaar, een engelachtig vrouwtje, - o huwelijk, gezegende weldaad!... En dat er nog oude jongmans zijn!...

LAURA.
-Vleier!...

DANIEL.
- Niet vleier!

LAURA.

- Toch vleier.

DANIEL.

- Och ja, laat ons een beetje kinderachtig zijn.

LAURA.

- Ja, zie, 'k zal u coiffeeren...

(Zij speelt met de vingeren in zijne haren).

DANIEL.

- Best! coiffeer mij, met uwe... met uwe

(gemaakte toon)

sneeuwwitte handjes.

LAURA

(op zelfden toon).

- Met mijne sneeuwwitte handjes.

DANIEL.

- Die doorschijnend zijn als...

LAURA

(hem bij den neus vattende).

- En die nijpen...

DANIEL.

- Aïe!...

LAURA.

- Zeg me eens, hebt ge vandaag geen briefje ontvangen?

DANIEL.

- Neen; van wie zou ik nu een briefje ontvangen?

LAURA.

- Wel! dat ware zoo'n wonder niet dat ge een briefje ontvingt.

DANIEL.

- Och neen... Hebt *gij* er misschien een ontvangen?

LAURA

(spoedig).

- O! 't is daarom niet dat ik het u vraag!... Wat fijne sigaar, ach hoe jammer dat het bakje zoo klein is he? maar we zullen er een grooter koopen...

(Op gemaaktnatuurlijken toon)

Ja, 'k heb er eentje ontvangen.

DANIEL.

- Wat? een briefje? Op geparfumeerd papier?...

LAURA.

- Een minnebriefje?... Och neen, 't komt van een dame.

DANIEL.

- Van Madam...?

LAURA.

- O! 'k wil ze u niet noemen, want ge zijt er boos op.

DANIEL.

- Er boos op? Drommels!... 't is toch Madam Peetemans niet!...

LAURA.

- Zij is 't!

DANIEL.

Hum! En wat schreef ze u?

LAURA.

- O, een aantal onbeduidende dingen...

DANIEL.

- Ja, dat spreekt!

LAURA.

- Dat het... goede hemel! ge gaat uwe sigaar laten uitgaan!

DANIEL.

- Neen, neen. Dat het...?

LAURA.

- Dat het vastenavond is...

DANIEL.

- Nieuws!

LAURA.

- En gemaskerd bal in den Schouwburg.

DANIEL.

- 't Is zeer *interessant.*

LAURA.

- Oe!... en - nu gaat ge lachen! - weet ge wat

ze mij vroeg?... Ze vroeg mij of... - ge begrijpt dat ik haar alras het briefje meende terug te zenden; 'k zag er een kleine beleediging in... 'k heb het niet gedaan... omdat... omdat ik vrecsde dat *gij* er soms...

DANIEL.

- Sapristi! wat schreef ze u dan?

LAURA.

- Ze vroeg me... Kom! ze vroeg me - niemendal!

DANIEL.

- Niemendal! waarin vondt ge dan die beleediging! Allo! spreek eens vrij uit; ze vroeg u...?

LAURA.

(zachter).

- Of we met haar, en met haar' man, naar dat *bal masqué* willen gaan.

DANIEL

(na een oogenblik)

- 't Is toch zonderling dat ik die vrouw zoo slecht lijden kan.

LAURA.

- En ik dan, groote God! Ze is zoo gemeen, en zoo zot, en zoo los!... ze kan hoegenaamd haren oorsprong niet verbergen... - En een tong, woe!... en eene spraak, euh!... En bovendien nog nijdig, jaloersch, zonder educatie, zonder geleerdheid, zonder kennis, zonder iets!...

DANIEL.

- En niet schoon...

LAURA.

- Hatelijk!... Ook, ware 't niet dat ik denk: haar man is gazetschrijver, en hij kan u veel goed doen in zijn blad, -

(zachter)

ge weet 't dat hij gedurig lof toez waait, iets waaraan zijne vrouw niet vreemd is - 't zal hare eenige hoedanigheid zijn, he! - welnu, ware het niet ten opzichte van haar man. dien we moeten in de oogen zien voor uwe werken, 'k zou maar al dadelijk met haar afbreken... want ze kent hare macht, en ze doet u dan nog altijd van die invitaties... gelijk deze, bij voorbeeld, waaraan men zich niet onttrekken kan.

DANIEL

(rechtspringende).

- Waaraan men zich niet onttrekken kan?

LAURA.

- Eh zie! ge zijt zoo op eens slecht geluimd!

DANIEL.

- Toch niet lieve, want ik weet dat gij het goed verstand hebt om nuttiger uwen tijd te besteden, dan met naar de gekheden van een Madam Peetemans te luisteren.

LAURA.

- Ja maar Daniel, zal ze onze weigering wel goed opnemen?

DANIEL.

- Dat laat ik voor hare rekening. Als kunstenaar heb ik misschien de pers noodig, maar boven den *dichter* staat

de *echtgenoot*, die het voor eerste plicht acht zijne vrouw te doen eerbiedigen... En nog voor al den lof die in de pennen van al de gazetschrijvers zit, zou ik het toelaten dat mijne vrouw, die zoo verre boven al de Madamen Peetemans van de geheele wereld verheven is, zich profaneeren zou in zoo'n *bal masqué!*

LAURA

(getergd).

- Te meer houd ik het voor zeer nadeelig, daar gij daar misschien dingen zoudt zien, die u aan uwe jongheid zouden herinneren!

DANIEL.

- Die mij...?

LAURA.

- Och ja, aan uwe vroegere vermaken, aan uw vroeger geluk!

DANIEL.

- Ik betreur mijne jongheid niet, Laura, het huwelijk heeft mij niets van mijne vreugd ontnomen, integendeel; ik voel me gelukkig omdat ik genot vind in uwe tegenwoordigheid en in die van mijn kind. Werken aan uwe zijde, met den kleine op de knieën, schenkt mij meer genoegen dan ik ooit in de vroolijkste feesten heb kunnen vinden.

LAURA.

- Maar, als er zich nu een geval opdoet, dat we niet kunnen ontwijken? Och, ik voor mij zoü er voorzeker niet op gesteld zijn om naar dat gemaskerd bal te gaan... Maar ik vrees dat eene weigering... Madam Peetemans aanziet het misschien als een vereerende melding... Ja, Daniel, zoo is ze!... En dan, haar man, zij heeft veel vermogen op haar man...

DANIEL.

- En op zijn gazet, niet waar? want 't is maar voor *mij* dat ge die opoffering zoudt doen?

LAURA.

- Zeker!

DANIEL.

- Welnu, vrouwken lief, neen, voor mij moet ge geen afstand doen van uwe meerderheid boven die vrouw. 't Blijft gezegd.

LAURA

(terzijde misnoegd)

Hum!...

(na een oogenblik, luid)

En indien ik... indien ik nu eens lust gevoelde om naar dat bal te gaan...

DANIEL.

- Gij? oh, dat ware onmogelijk!

LAURA.

- Ge zoudt er niet in toestemmen?

DANIEL.

(spoedig)

Gewis niet!

LAURA

(bitter)

- Dat ware maar een flauw denkbeeld geven van uwe *galanterie*.

DANIEL.

- Er is hier geen sprake van galanterie, maar van eigen eerbied.

LAURA.

- Zoo'n een klein dienstje weigeren aan zijne vrouw, - daar ligt iets onbeleefds in, Mijnheer Daniel.

DANIEL.

- Kom Laura, laat ons dat terrein verlaten; gij hebt toch geen lust om naar dat ellendig bal te gaan; zoo dus...

LAURA.

- Misschien wèl...

DANIEL.

- Ha? zoo dat ge dan toch naar die Madam Peetemans luistert? Méér dan naar *mijnen* raad? Gij stelt, Laura, de vriendin boven den man.

LAURA.

- Dat ware toch zoodanig niet te verwonderen...

(zij begint te kuchen).

DANIEL.

- Wat is dat?... eene verkoudheid?

LAURA

(onvriendelijk).

- Och neen, die...

(op de sigaar wijzend. - Zij herbegint te kuchen).

DANIEL

(die spoedig in 't vuur werpende).

Oh!...

(Na een oogenblik. - Laura slecht geluimd, is zich gaan nederzetten, aan eene zijtafel).

Welaan, willen we soupeeren?

LAURA

(bitsig)

- Neen!

DANIEL.

- En de macaroni?

LAURA.

(uitberstend).

- Maar, Mijnheer, als ik er nu geen lust toe heb, ge zult er me toch niet toe dwingen, hoop ik?...

(Zij neemt, in slecht humeur, een boek om er in te lezen; het zijn Daniel's Gedichten, die zij eerst in handen had, zij slaat het boek vol gramschap toe).

DANIEL

(terzijde).

- Er is storm op handen, maar we zullen karakter toonen... Vermaledijde Madam Peetemans!...

(Een oogenblik stilte. - Hij neemt eenen stoel, en gaat zich achter Laura plaatsen; Laura keert haastig den rug).

DANIEL

(op verhalenden toon).

- Er was eens een jong meisje, zóó bekoorlijk schoon was dat meisje, dat de engeltjes uit den hemel met afgunst op haar neêr zagen...

LAURA

(gedurende deze vertelling geeft blijken van humeur, draait en keert. Teekens van ongeduld).

DANIEL

(ôp denzelfden natuurlijken toon).

- En bovendien had ze zooveel hoedanigheden, dat meisje, dat het haar niet moeilijk was een jongelingshart aan zich te boeien. En ze

trouwde, en ze zwoer hem voor God eeuwige liefde en gehoorzaamheid, - en voor een ellendig *bal masqué*...

LAURA

(zenuwachtig opstaande).

- Dat wil zeggen, Mijnheer, dat ik mijne plichten vergeet?

DANIEL

(staat ook op).

- Hoe, ge neemt het op *u?*

LAURA

(hem nabootsend, spijtig).

- Hoe? îk neem het op mij? Ge hadt niet noodig me dit verhaaltje te doen, ik weet zeer wel dat gij eene eigenaardige manier hebt om iemand voor don gek te houden...

(Bitsig)

Ja, zeker! .. *ik* ben het niet alleen die 't zeg, *iedereen* zegt dat ge een spotter zijt; Madam Peetemans beweert zelfs...

DANIEL

(uitbarstend).

- Weeral die Madam Peetemans! altijd Madam Peetemans! maar laat me om Gods wil toch met vrede met uwe Madam Peetemans! wat hoeft die verwenschte Madam Peetemans zich met *mijne* zaken in te laten! Dat helsch serpent! hadde ze maar nooit...!

(Bij deze eerste woorden was Laura begonnen Daniel verwonderd aan te zien, eenigen schrik veinzend; laat zich dan weer op denzelfden stoel nedervallen, brengt de handen voor de oogen en weent).

DANIEL

(zich eensklaps inhoudend, terzijde).

- Zij weent!... ik ben te ver gegaan...

(Luid)

Laura, die tranen...

(Laura zwijgt. Daniel neemt haar zachtjes bij den arm).

Laura!...

LAURA

(zich terugtrekkend, weenend).

- Oh! Mijnheer, daaraan had ik me niet verwacht!... Opgebracht in teederheid en liefde heb ik nooit zulke woorden moeten hooren...

(Snikkend)

Die bleven me bewaard voor mijn huwelijk!... O! mijne moeder!...

DANIEL

(terzijde).

- Allo! we zijn aan de moeder!...

(Luid)

Kom, Laura, ik beken dat ik ongelijk heb, groot ongelijk,... zie, ik zit thans op de knieën voor u ..

(geknield)

en gij, ge zijt niet boos op mij, neen, neen!... want die handjes, welke thans uw beminnelijk gezichtje bedekken, zullen in mijn handen nedervallen

(dit gebeurt)

- en mij oprichten

(even)

- het mondje dat zucht zal glimlachen

(even)

- de oogjes die weenen zullen blinken van liefde en vergeving, - en uw hartje sluit zich aan mijn hart, - mijne armen omgeven u, - de teederzoete kus der verzoening drukt ge me bevend op de lippen, - terwijl uw stemmeken zingt dat ge me bemint...

LAURA

(in zijne armen, zacht).

- Ja, ik bemin u!...

DANIEL

(uitgelaten).

- Mijn schat! ge geeft mij een voorsmaak van den hemel!...

LAURA

(hem verheugd aanschouwend).

- En gaan we nu naar 't bal?.., ja. niet waar?

DANIEL

(zich zachtjes losmakende, teleurgesteld, terzijde).

Alles te vergeefs!... welaan, aan de list!...

(Luid)

Zie, Laura, gij weet dat ik buiten staat zijn zou u iets te weigeren; maar, wilt ge de waarheid weten? - 'k heb u die eerst verzwegen omdat ik vreesde u te verschrikken... - Ik ben eenigszins ongesteld.

LAURA

(met een kreet).

- Ha! ongesteld!...

(Terzijde)

Een leugen!..,

(Luid, met schijnbaar medelijden)

Arme Daniel!

DANIEL

(pijnlijk).

- Ja, ik lijd aan eene verkoudheid.

LAURA

(meêwarig).

- Inderdaad... Arme vriend! we moeten u verzorgen... En ik die u naar een bal wou doen gaan!...

(Het fauteuil dicht bij 't vuur schuivend)

Zet u hier, terstond, hier, bij het vuur...

(doet hem neêrzitten)

Hemeltje lief!...

(de hand aan zijn hoofd brengend)

O! ja, ge zijt verkouden, ik gevoel het wel.. wacht! 'k zal u een jas om de schouders hangen...

DANIEL.

- Och, onnoodig..

LAURA

(bedrijvig heen en weer loopend).

- Onnoodig! wilt ge wel eens zwijgen!... ge zijt ziek, 'k ben u vrouw, 'k moet u verplegen tot dat ge genezen zijt...

(Zij haalt een winterjas te voorschijn).

Zie, zóó! u daar eens warm ingeduffeld...

(doet hem den jas aan en stelt den kraag recht)

En nu, een goeden *écharpe* daarboven...

(bindt een s!erp boven den kraag)

en uw hoofd!... Ha! 'k heb hier nog iets, dat me komt van mijn vader.

DANIEL

(terzijde).

- 't Is nu nôg erger met mij gesteld.

LAURA

(met eene mansslaapmuts, die ze uit eene kast heeft gehaald).

- Ha, hier!...

(ze trekt hem de muts op)

't is niet zeer poëtiek, - maar 't geeft warmte; daar! - Gelukkig dat we nog niet gesoepeerd hebben...

(Naar binnen roepend)

Marie, we soepeeren niet!

DANIEL

(verschrikt).

- We soepeeren niet!

LAURA.

- In zulken toestand, soepeeren! Waaraan denkt ge?

DANIEL.

- Maar, 'k heb honger?

LAURA.

- Och, ja, arme jongen! 'k geloof het, maar zieke menschen mogen niet eten.

DANIEL

(ter zijde).

- Van 't één uiterste in 't ander!

LAURA

(naar binnen).

- Marie, ge zult spoedig thee koken, hoor; zeer warmen thee!... Daniel, ik zal u niet kunnen te bed helpen... maar ge zult hier blijven, den ganschen nacht, zóó bij 't vuur... 'k zal het goed doen branden...

DANIEL.

- Maar 'k zweet me dood!

LAURA.

- Te beter!... en ik zal u gezelschap bonden... 'k zal u iets voorlezen...

(naar de bibliotheek gaande)

- *Goethe?*... neen, dat zou u soms kunnen vervoeren... *Paul de Kock*?... o! neen, dat zou u soms kunnen doen lachen... dat zijn al ontroeringen, en ontroeringen voor iemand die ziek is ... Ha! 'k heb hier iets beters, een boek die me door Matant gezonden werd, ge weet wel, Daniel, door ‘Tante met den baard’ gelijk ge haar zoo eigenaardig noemt...

(den titel lezende)

: ‘*Het godvruchtig leven van de heilige Begga*!... Eene lektuur juist overeenkomstig met uwen toestand...

(Zet zich neven hem; lezend)

: ‘In een klein huizeken, op een klein dorpken, waar de vreeze des Heeren...’

DANIEL

(opspringend; hij werpt al dat kleergoed van zich af).

- Hel en duivel!

LAURA

(insgelijks opstaande).

- Ha! God! ge doet me verschrikken!... dat is onvoorzichtig!

DANIEL

(schaterlachend).

- Ha, ha, ha!...

LAUR.

- Kijk! zoo in eens in opgeruimd humeur!

DANIEL.

- O! ja, vrouwke-lief, dat was allemaal maar comedie!

LAURA.

- Zijt ge niet ziek?

DANIEL.

- Zoo gezond als een bliekje!

LAURA

(juichend).

- Zoo, we gaan naar 't bal?

DANIEL.

- Zou ik iets kunnen weigeren aan u, aan u, sterreken van mijnen hemel? maar helaas...

LAURA.

- Helaas?...

DANIEL

(. - Een hinderpaal...

LAURA

(verveeld).

- Weer een hinderpaal!...

DANIEL.

- Een groote! we hebben geen costumes.

LAURA

(lachend).

- Geen costumes! Gemeent dat we... Mad. Peetemans...

DANIEL

(schreeuxend).

- Weeral Madam Peet...

LAURA

(hem de hand op den mond leggende).

- Neen, neen, *Peer Babou* die ge zijt!... wacht een oogenblikje... geen costumes!...

(Haastig af).

Zesde tooneel.

DANIEL,

alleen.

Allo man, de vrouw heeft gesproken, buig het hoofd!... Welaan! er is toch niets aan te doen, en 'k geloof dat ik niet wijzer doen kan dan me in de grap te voegen...

(Bitter glimlachend)

In de grap!...

Zevende tooneel.

DANIEL, LAURA.

LAURA

(met een pierrot-costuum). - (Zeer haastig)

Zie, een *pierrot*; dat zal u goed staan, want alles staat u goed!...

(een schoteltje meel)

en hier is meel om uwe dichterlijke trekken te bedekken... - Oh! ik rijm: *trekken bedekken*... - zeg me nog dat ik niet poëet ben...

(DANIEL neemt langzaam de aangebrachte voorwerpen).

LAURA

ongeduldig, zonder kwaadheid).

- Toe dan!... En *ik* vlieg in allerijl me gereed maken; men verwacht ons ten tien ure!...

(loopend af).

Achtste tooneel.

DANIEL,

alleen.

En de vrienden!...

(Zich gereed makend te verkleeden)

Kom, we gaan geene wijsgeerige opmerkingen, we gaan ons liever 'kluchtig' maken...

(Een voet in de wijde pierrot-broek stekend. Droef-komiek)

Pipip!...

(het been er geheel doorstekend)

hadah!...

(Met het andere, zelfde spel, maar dan veel fijner)

Pipip!... hadah... O! ik ben geestig!!...

(Zich voort gereed makend).

Maar ook, als 't Carnaval is!... Zie eens, ge moogt u verkleeden, naar 't Bal gaan, en dansen, en

(geeuwend)

plezier maken... En zeggen dat ik trouwde om een stil dichterlijk leven te leiden, een leven van droomen... Ei! die kraag!... Moest ik me een strop aan den hals doen 'k geloof dat ik met dezelfde vroolijkheid... Nu eens gezien...

(Voor den spiegel)

ô wat amusante Pierrot! - 'k zie er uit als een lijkbidder!... Ha! het meel! voor mijne dichterlijke trekken...

(Wil er zich meê bestrijken)

Sapristi! neen! ik, een dichter, ik zou een effect van geestigheid zoeken in iets waarmeê men pannekoeken bakt... voor den drommel! nooit!...

(Men hoort bellekens)

Wat geklinklank!... ha! mijn vrouw, - de moeder van mijn kind! - Welaan, laat ons vroolijk zijn!

(Begint te dansen en te zingen)

Tra-la-la-la!...

Negende Tooneel.

DANIEL, LAURA,

(in Folie-costuum; een zotsbelleken in de hand; juichend binnen; zij danst tegenover Daniel, tot hij eindelijk, zooals in een ballet, haar in den arm vangt.)

LAURA.
- En hoe vindt ge mij?

DANIEL.
- Verduiveld schoon!

LAURA.
- Kom dan, laat ons niet te laat komen...

DANIEL.
- En het *souper?*

LAURA.
- O! we soupeeren ginder wel...

DANIEL.
- En... en de kleine?

LAURA

(in 't wiegje kijkend).

- O! we mogen gerust zijn; 'k heb volle vertrouwen in Marie.

DANIEL

(na de lamp te hebben lager gedraaid, iets wat het tooneel verduistert).

- Welaan, voorwaarts dan...

LAURA

(hem lustig den arm nemend).

- Tra, la, la...

DANIEL

(bij de deur).

- Ha! maar Laura, iederen avond, geven we ons kind den zegen; waarom zouden we thans...

LAURA

(zeer beschaamd).

- 't Is waar. -

(Zij gaat naar het wiegje en geeft zwijgend den zegen. - Het orkest speelt zeer zacht de melodie uit 'Fortunio's lied'; dit moet duren totbij het einde van dit tooneel).

DANIEL

(zacht en edel)

Ik zegen u, mijn kindje! slaap rustig voort, dat God u bewake...

(Blijft een oogenblik in stilte zijn kind aanstaren).

LAURA

(zacht).

- Welnu?...

DANIEL

(altijd naar het wiegje).

- Ik gevoel schaamte als ik bedenk dat wij hier voor het wiegje staan van ons kind, ons geluk, onze hoop, onze toekomst, dien aangebeden lieveling dien we moeten beschermen, onderwijzen, voeden met onzen geest en ons hart, - en dat we ons hier vóór hem bevinden in

het kleed der gekheid!... Ik zijn vader, ik spreek gedurig van vaderliefde en vaderplicht, en dat hart welk die heilige gevoelens moet bevatten, klopt thans onder het bespottelijk kleed van eenen hansworst .. En gij, zijne moeder, - o! zie Laura, het is niet zeer wèl, wat we doen! - die moederhand, die het kindje moet zegenen en geleiden, wat houdt die nu tusschen de vingeren? het belletje der Folie!...

(zy laat het werktuigetijk vallen)

een zotskapje bedekt het hoofd dat denken moet aan de opvoeding van haar kind...

(ze werpt het af)

en de borst waaraan het teeder wichtje rusten moet - ah! er wordt maar weinig werk van gemaakt, daar we die blootstellen aan de beleedigende, onkuische blikken van laagverdorven schepsels...

(zij duikt de borst met de twee armen).

Vaarwel, mijn kind, we verlaten u; wij, uw vader en uwe moeder; 't is Vastenavond, we gaan onze genoegens zoeken verre van u; in de vermaken der wereld... Vaarwel. kind lief. een vreemde hand zal u wiegen, vreemde oogen zullen u bewaken, en als gij ontwaakt dan zal een vreemde mond u weer in slaap kussen...

LAURA

(aangedaan, in vervoering).

- ô neen, neon! bij den hemel, neen!... Maar had ik dan de zinnen verbijsterd, o mijn God!.,. naar dat gemaskerd bal, ik! eene moeder!... Oh! Daniel, ik gevoel me wegsterven van schaamte!...

(Brengt de handen voor 't gelaat).

DANIEL

(hare hand zachtjes in de zijne nemend).

- Dat hoeft nîet, mijne lieve, gij waart verdwaald, ik ook... maar de edele inspraak van uw moederhart bracht u terug op den waren weg.

LAURA.

- En dien we thans niet meer verlaten... O! die kleederen, ze branden me om de leden.

(Beweging om die afterukken).

DANIEL.

- Neen, laat zóó; die staan u lief... 't Is Vastenavond: we moeten feest vieren; maar hier, onder ons - bij het wiegje...

LAURA

(met liefde).

- O! ja, bij het wiegje! bij het wiegje... hier is ons feest, onze vreugd, ons leven!

EMIEL VAN GOETHEM.
Gent, 1874.

Poezie.
I.

Te kerstnacht.

Aan de Vlaamsche dichteresse Mevrouw Van Ackere, geb. Doolaeghe.

Daar ligt nu 't pasgeboren wicht...
En boven glanst het hemellicht,
En onder huilt het helsch gebroed,
En wij, wij vallen 't kind te voet.
- 'Wie zijt gij?' - Arme menschen.

Wij hebben eeuwen lang gegaan,
En honger dorst en koû doorstaan,
En eeuwen lang gesnakt, getracht,
Naar dezen stond, naar dezen nacht.
- 'Treedt nader, arme menschen.'

Men heeft onze oogen 't licht ontzeid,
Ons schoud'ren 't slavenjuk bereid,
En noord en zuid en oost en west
De velden met ons bloed gemest!
- 'Nu rust hier, arme menschen.'

En onmeedoogend bleef het lot;
Men dreef met onzen moed den spot,
Men hiet ons kermen dwaas getier.
Hier zijn wij nu, wat vindt men hier?
- 'Erbarming, arme menschen.'

Erbarming! ja, maar hóoger streeft
De wensch, die in ons harten leeft,
't Gevoel, dat alles overwint,
O zegt ons wat men nog hier vindt!
- 'De liefde, o arme □enschen.'

'Ja! hebt gij honger, koû en dorst,
Hier vindt gij warmte aan zijne borst,
En drank en spijze in overvloed
Bij 't hemelsch kind, den Heiland zoet,
Uw broeder, arme menschen.'

‘En hebt gij eeuwen lang gedwaald,
En heeft u licht en troost gefaald,
Uit hem de star der liefde straalt,
In hem de liefde zegepraalt.
Voor u, gij arme menschen.’

‘En hebt gij onder 't juk geweend,
En bleef voor u het lot versteend,
Nu zingt daar boven 't Englenheer:
Verzoening! peis zij immermeer
U allen, arme □enschen!’

Hosannah! wees gebenedijd,
O Gij, die ons verlosser zijt!
O mensch, die ons als broeders mint,
O Godesbode en Godeskind,
Gij troost der arme menschen.

Thourout, 16 *December* 1874.
G. ANTHEUNIS.

II.
Ritornellen.

Hij.

Als ik mijn meisje wederliefde vroeg,
Verstiet zij pruilend mijne stille vraag;
- Maar 'k weet dat zij het sedert al bekloeg!

Mijn leed was echter spoedig weêr gestild
Ik heb mijn angstig harte gerust gesteld
- Ik leef nu als een vogel in het wild!

Ik steek een roosjen in het knoopsgat vast
Van mijne fraaie fulpen zondagsvest
En zet mijn hoedjen als een kermisgast.

Ik zing uit volle borst een lustig lied:...
- Ach meisje, meisje! 't is nog niet te laat
Zeg, is het waar dat gij me geerne ziet?

Zij.

Het is dan waar, dat gij me geerne ziet?
Wel goede jongen! Nu is 't veel te laat;
Een andre zong voor u zijn minnelied.

Hij zet zijn hoedjen als een kermisgast,
En aan zijn' fraaie fulpen zondagsvest
Zit steeds een roosjen in het knoopsgat vast.

Hij was gelijk een vogel in het wild,
Maar nu is reeds zijn hart gerustgesteld.
Wat koelheid heeft de driftigheid gestild.

En als hij mij zijn wedervaren kloeg
Toen stuurde ik hem al lachend deze vraag:
- Uwe eerste liefde, kwam die niet te vroeg?

J.A. VAN DROOGENBROECK.

III.
Elize

Mild was Elize, vrijgevig gelijk de natuur in de Meimaand,
Schrander van geest, manhaftig van wil en van harte gevoelig;
Schoon van gemoed was ze ook niet minder bekoorlijk van trekken,
Beeld van het zaligst herdenken.

Diep was heur oog en blauw als 't grondloos blauw van den hemel,
Puur en glanzend als 't marmeren beeld was 't glanzende voorhoofd;
Blank het ivoor van heur tandjes te midden van bloemige lippen,
Frisch als de ontluikende rozen.

Lief was heur lach en bekoorlijk als de eerste blik van Aurora,
Toovrend heur zilveren stemme en zoet als het trillen der harpe.
Jaren verliepen... en toch zoo deugdzaam, schoon en betoovrend
Bleef haar beeld in mijn harte.

Brussel, 1874.
VICTOR VANDE WALLE.

IV.
Zigeunerleven.
Em. Geibel *nagezongen.*

In 't lommer des woudes, in 't beukengeblaart'
Beweegt iets, met bruischen en fluistren gepaard,
De flikkrende vlammen doorscheemren het bosch
Rond bonte gestalten en loover en rots.

Het is der Zigeuneren zwervende schaar.
Met fonkelende oogen en golvende haar.
Gezoogd aan des Nijles geheiligden vloed
Gebruind door Hispaniëns zuidliken gloed.

Rond 't blakerend houtvuur in 't zwellende groen
Daar liggen de mannen verwilderd en koen,
Daar zitten de vrouwen, bereiden het maal
En vullen dan vlijtig den ouden bokaal.

En sagen en liederen galmen in 't rond,
Als Spaniën's bloemtuin zoo bloeiend en bont;
En magische spreuken voor nood en gevaar
Verkondigt een oude aan de luistrende schaar.

Zwartoogige meisjes beginnen den dans,
Daar spritsen de fakkels in roodhellen glans,
Daar lokt de guitarre, de cymbel weêrklinkt
Hoe wilder en wilder men zwierelt en dringt.

Dan leggen ze, moede gedanst, zich ter rust,
Waar 't ruischen der boomen ze in sluimering sust,
En zijn ze uit de zonnige heimat geband,
Thans zien ze in hun droom weêr 't gezegende land

Doch wen in het Oosten het morgenrood lacht
Verdwijnen die lieflike beelden der nacht.
Luid scharrelt het muildier, wijl 't daglicht verscheen,
En weg zijn de zwervers, - wie zegt u waarheen?

A.J. COSYN.

Opvoedingsleer der Nationale Toonkunde door Peter Benoit.

In onze vorige door '*De Vlaamsche Kunstbode*' medegedeelde artikels hebben wij de theorie der Nationale Toonkunde uiteengezet. Gaan wij thans over tot de bespreking der praktische middelen tot verwezentlijking dier gedachten.

Zooals men weet werd in 1867 door de stad Antwerpen besloten, in dien geest eene op het Nederlandsch grondbegin gesteunde Vlaamsche Muziekschool in te richten. Dat zou althans een eerste stap wezen op de baan der hervorming; want natunrlijk kon zich deze niet in ééns door gansch Vlaamsch-Be!gië bewerkstelligen. Neen, er moest vooreerst een centrum, een vertrekpunt worden tot stand gebracht. Dat centrum was Antwerpen, dat vertrekpunt onze Vlaamsche Muziekschool. In de eerste plaats zou deze haren invloed op de Stad, vervolgens op de Provincie en naderhand wel op het gansche Vlaamsche Land uitbreiden.

Het stelsel, dat wij als praktisch middel tot opbeuring onzer vaderlandsche muziekkunst vooruitzetten, laten wij hier op eene beknopte wijze volgen. Later zullen die verschillige punten breedvoerig behandeld worden en derhalve een tweede vervolg op onze studie vormen.

I.
De School.

Het ontstaan der Vlaamsche Muziekschool is geen toevallig verschijnsel; ook geene willekeurige schepping van Stad of Staat. - Het is een noodzakelijk feit, uit den drang eener nationale behoefte voortgesproten; de uiting van den Vlaamschen volksgeest, in Antwerpen

meer dan elders tot zelfstandigheid gerijpt, en die zich in deze school ook op het muziekale gebied wilde ontwikkelen. zooals hij zich, sinds eeuwen, in onze nooit overtroffen Vlaamsche Schilderschool, en sedert kort in onze jeugdige, maar van levensfrischheid tintelende Vlaamsche Letterkunde openbaart...

De roeping dier Muziekschool is: het nationaal scheppend princiep, op muzikaal gebied, in zijne volste verscheidenheid en vrijheid te ontwikkelen, de kunstverbastering, waar zij in Vlaamsch-België ingeslopen is, te keer ts gaan, en den smaak der Vlamingen, in het toekomende, tegen alle ontaarding of verstomping te beschutten.

Daar de taal de organische vorm is der gedachten, en daar het gebruik eener vreemde taal alle ontwikkeling van het oorspronkelijke, alle uiting onzer eenzelvigheid volkomen onmogelijk maakt, zoo mag en kan ook het voertuig van alle onderwijs, de taal, die in deze school gesproken wordt, niet anders dan de volkstaal, niet anders dan onze Nederlandsche moedertaal wezen.

Niet dat ik zeggen wil. een kunstenaar mag zich in de scheppingen anderer volkeren niet inwijden. Verre van mij zulke bekrompene gedachten! Neen, hij moet zulks, hij moet het in ruime mate... maar, *enkel wanneer zijne eigene natuur, in eigen vorm, onder den weldadigen invloed eener eigenaardige geestesontwikkeling ontloken en tot wezentlijke, vruchtdragende rijpheid is gedijd*. Dan, maar ook dan alleen zal hij de echte waarde der vreemde kunstgewrochten kunnen schatten, omdat hij in zijn eigenaardig karakter en eigenaardige kunst een uitgangs- en vergelijkingspunt vinden zal, bij middel van hetwelk hij zich met volle bewustheid, van de eigenaardigheden de vreemde kunstgewrochten rekenschap geven en tot hunne geheimste diepten doordringen zal.

Een volk zonder eigenaardige kunst zal wel eenige oppervlakkige denkbeelden over de kunst hebben, en zich laten medeslepen door het algemeen verleidende dat in vreemde werken ligt opgesloten; maar dat het hem

mogelijk zij die grondig te begrijpen en vooral er zich met volkomene bewustheid aesthetisch rekenschap van te geven: neen.

'Ken u zelven' was bij de Grieken het grondbeginsel der wijsheid; en die woorden dienden ook in gulden letteren op onze School gedrukt te staan.

Twee principen, het eene *natuurlijk*, het andere *zedelijk*, werden aan de inrichting ten grondslag gelegd.

Het eerste: de ontwikkeling van den eigenaardigen geest der Vlamingen, strekkende, met de moedertaal, ter ontwikkeling der eigene natuur, welke de Vlamingen in de toekomst voor verbastering behoeden moet, en hun gansch en zuiver wezen in hunne werken moet doen weerspiegelen.

Uit dit principp spruit het éene gedeelte der leering, welke ik in de leergangen van het hooger onderwijs voorhoud.

Het andere principp is het zedelijke en luidt: de wetenschap en de kunst beïeveren uit louter liefde tot wetenschap en kunst.

De School is dus alleenlijk opgericht om er het nationaal onderwijs over muziekbunst te geven, en naast dit, het algemeen, aan het nationale vergeleken en getoetst, opdat daardoor het eigen bewustzijn bevestigd, en de schat der kennissen bij den leerling uitgebreid worde.

In de School komt men met het hoogere doel om er onderwezen te worden, en zeker niet met het bijoogmerk, uitgedrukt in de vraag: 'Waartoe zal ik daarmede komen?'

Wie daar onderwijst, stelt zich voor, zijnen leerling steeds dieper en dieper in de geheimenissen der kunst te leeren zien, hem man, denker, geleerde. philosoof te maken; - om iets anders hoeft hij zich niet te bekreunen.

Een schoon voorbeeld geeft ons het geniale Duitschland; dank zij de nationale vorming, die het Duitsche volk erlangt op het gebied van wetenschap en kunst, is de geestesontwikkeling daar tot eene verbazende hoogte

gestegen. Ook het Vlaamsche volk kan zich tot die hoogte verheffen, en wij moeten met kracht, met iever, met volharding arbeiden ter bereiking van dit doel; want de stichters der Vlaamsche Muziekschoof dragen tegenover het volk en tegenover de geschiedenis eene zware verantwoordelijkheid.

Indien ik met zooveel nadruk spreek over de noodzakelijkheid van een *Vlaamsch* muziek-onderwijs, dan is het omdat het taaldualism hier te lande door velen verkeerd begrepen wordt.

Walen en Vlamingen, zoo verschillend van oorsprong, van taal, van zeden, werden door een oppervlakkig Staatsbestuur samengevoegd. Wil men nu tusschen beide stammen ook eene zedelijke vermenging tot stand brengen, dan verliest elk zijn eigenaardig bestaan, dan gaat de *oorspronkelijkheid*, die, zooveel waarde bijzet aan het kunstwezen van een volk, spoedig verloren; dan ontstaat in wetenschap en kunst niet éen meer van die grootsche gewrochten, welke den trots en den roem van een land uitmaken. Handel en nijverheid zelfs lijden; want eene verbasterde opvoeding doodt alleswat naar verhevenheid en uitbreiding streeft.

Geene *versmelting* dus tusschen de twee stammen, - maar wel hartelijke *verbroederiug*. Dat elk de taal van den anderen aanleere, niets beter. Goethe immers zegt: ‘Elke taal die men zich eigen maakt. schept voor den geest eene nieuwe wereld.’ - Doch de grondige kennis der moedertaal moet als uitgangspunt dienen, wanneer men eene vreemde taal degelijk wil begrijpen, en zich van het diepe, eigenaardige daarvan rekenschap geven.

Maar, zal men zeggen, wat heeft toch de taal met de muziek gemeens? Muziek is eene wereldtaal, evenzeer als de meeste fraaie kunsten, en met meer reden nog, dewijl zij de minst stoffelijke uitdrukking is van het schoone.

Waaraan dankt de Vlaamsche Schilderschool hare groote vermaardheid? Aan haar krachtig, gloedrijk,

frisch koloriet, dat de trouwe uitdrukking is van den krachtigen, frisschen Vlaamschen volksaard.

De volksaard kan en moet zich openbaren in de muziek, bij middel van klank en rythmus, zooals hij zich in de schilderkunst openbaart door de nog stoffelijker hulpmiddelen van kleur en lijn. Maar om zich in al zijne kracht, in al zijne oorspronkelijkheid te kunnen uiten, moet hij zich ontwikkeld hebben in volle vrijheid, buiten allen vreemden invloed. En tot die ontwikkeling komt een volk slechts door nationale opvoeding, door ongeschonden bewaren der eigene taal, der eigene natuur, der eigene zeden.

Daarom roemt men de *Vlaamsche* Schilderkunst, de *Vlaamsche* Letterkunde; - daarom zal men eenmaal de *Vlaamsche* Toonkunst roemen.

Evenals men dus het eigenaardig wezen van een volk bewaart, moet men ook het eigenaardig karakter van elken persoon eerbiedigen. De leer mag dus geene wijziging brengen in het karakter en de natuur des leerlings. Slechts zijn verstand moet zij ontwikkelen, opdat het tot leiddraad strekke aan het gemoed.

En niet alleen bij componisten, maar ook bij uitvoerders en toehoorders moet de kunstgeest dus veredeld worden. Aan alwie zich onderwijzen wil, moet vrije toegang tot de School verleend worden.

Welk middel nu gebruiken om het publiek doelmatig te vormen? De muziekscholen met eenen breeden en vrijen geest opvatten en er leergangen over Aesthetiek en Philosophie der kunst, desnoods zelfs een bijzonderen leergang voor de talrijke bezoekers inrichten.

Men moet, zooals gezegd is, aan het publiek geene denkwijze, geene manier van voelen voorschrijven - dit bedoelt de hoogere leer niet; - maar het is noodzakelijk, dat men het uiterlijke en het innerlijke der toonkundige taal begrijpe en het karakteristieke der werken volkomen versta, dat men wete dat *rythmus* geest, en *klank* gevoel is.

Welnu, zekere hoogere leergangen hebben tot doel het *physiologische* en *psycologische* der werken uit te leggen.

Door de verbinding dezer twee zaken en het reeds min of meer ontwikkelde gevoel, ontstaat eene samenvloeiing van werkingen, die men *Aesthetiek* of *Schoonheidsleer* noemt, dewijl zij ons het schoone leert kennen en voortbrengen.

De componist, volgens den meer of minderen graad van verhevenheid des geestes en diepte des gemoeds, bevindt zich ook in eenen betrekkelijken aesthetischen toestand door het onderwerp, dat hij te behandelen heeft.

De uitvoerders moeten de redenen kennen, die den componist in dezen toestand gebracht hebben; zij moeten de natuur en het karakter van den schrijver doorgronden en zijne stamverwantschap in aanmerking nemen; zij moeten zelfs rekening kunnen houden van den toestand van den toondichter tegenover het vervatte werk.

Maar, vooraleer die studie te beginnen, moeten zij het eigentlijk muziekale, dat is te zeggen het toonlichamelijke der werken tot op den hoogsten graad van techniek en karakter kunnen voordragen. Hiertoe behoeft eene diepere en meer uitgebreide studie dan men wel denken zou, en aan die behoefte voldoet ook het bijzonder stelsel, dat in de School gevolgd wordt.

Het is noodig dat het publiek zich bij het uitvoeren der werken in eenen behoorlijk aesthetischen toestand bevinde; daarom moet de muziekale beschaving van het publiek insgelijks uit de school voortspruiten.

Bijgevolg: opene deuren voor alwie zich onderwijzen wil. - Niemand kan voorzeggen welke leerlingen componisten zullen worden, welke zullen behooren tot de uitvoerders of enkel tot het beschaafde publiek; in alle geval, de kunst heeft alles te winnen bij hunne doelmatige geestesvorming.

Wetenschap en kunst beïevere men dus uit loutere liefde tot wetenschap en kunst.

Om logisch en met uitzicht te werk te gaan, make men de zaak in grondbegin mogelijk, en verwaarlooze men niets om de Scholen dit hooge doel te doen bereiken.

(*Wordt voortgezet*).

De Kerkmuziek in Antwerpen.
door
Alf. Goovaerts.

VIII.
De Nederlandsche School in de XVIII^{de} eeuw.

Ik dacht van onze School, na de XVII^{de} eeuw, niet meer te spreken, doch de werken van een enkelen toondichter der XVIII^{de} hebben mij van inzicht doen veranderen.

Betreurende dat de Kerkzang zijn streng godsdienstig karakter verloren had, spande Karel-Felix DE HOLLANDER al zijne krachten in om dien te verbeteren.

Hij toondichte alleen kerkmuziek en poogde de goede overleveringen dezer alsdan reeds in verval zijnde kunst te doen herleven. Men kent van hem 80 godsdienstige werken, onder dewelke 38 Antiphonen aan de H. Maagd, een *Te Deum*, 8 Missen, verschillige Motetten en 12 Meditatiën voor de Goede-Week.

Vooral dit laatste werk wordt met recht zeer hooggeschat: In eene bijzondere studie over de Hollander, zegt M. Edm. Van der Straeten van deze meditatiën:(1) 'De stijl is verheven, eenvoudig, vol zoetheid en melodie. Verscheidene plaatsen vormen een soort van in maat geschreven koorzang, statig en plechtig. Wat, volgens ons, een der voornaamste verdiensten der *Meditatiën* uitmaakt, is dat elke maat met eene buitengewone kennis van zaken op de woorden is toegepast. Een man die in staat was een zoo verdienstelijk werk als de *Meditatiën* optevatten, in eene eeuw dat er volslagen gebrek aan uitstekende muziekanten bestond, zulk een man verdient voorzeker eene waardige plaats

(1) Zie: *Annales de la Société Royale des Beaux- Arts et de Littérature de Gand*. (Tome 6.1855-56. p. 118).

in de naamlijst der aanbevelingswaardige Belgische kunstenaars uit de eerste helft der achttiende eeuw.'

Aanbevelingswaardige kunstenaars, zegt M. Van der Straeten, en hij zegt het wel, althans met het oog op de toonkunst in het algemeen. Wat mij betreft die integendeel in deze artikelen de Kerkmuziek in 't bijzonder behandel, ik moet met spijt bekennen, dat ik in dien aard van muziek in dit tijdvak, bij uitzondering van de Hollander, geen enkel 'aanbevelingswaardig' kunstenaar onzer Nederlandsche School ken.

Het is hier voorzeker de plaats niet om te spreken over Gossec, een groot toondichter uit Henegauwen, beroemd door zijne symphoniën, quartetten en opera's, en nog meer door zijne cantaten en kooren geschreven voor de feesten der fransche Omwenteling en eerste Republiek. Het is mij niet onbekend dat Gossec ook godsdienstige muziek, of liever toonzettingen op gewijde teksten geschreven heeft, maar ik weet evenzeer dat het moeilijk wezen zou een groot verschil te bestatigen tusschen zijne godsdienstige en zijne wereldsche werken.

Zoo ook is het mij onmogelijk in dit werk eene plaats te gunnen aan onzen beminnenswaardigen Luikenaar Grétry, zoo billijk vermaard geworden door zijne opera's.

Zal ik spreken over de Barth's, de Krafft's, de Boutmy's, de Verheyen's, de de Volder's, de Aelster's, de Borremans', de Bauwens'? En over Godecharle, die den *Kyrie* van eene zijner Missen op motieven der *ouverture* van het opera '*Léontine et Fonrose*' van den Brusselaar Pauwels schreef? Zal ik van Campenhout, den schrijver der *Brabançonne* vermelden?

Niemand kan dit van mij verwachten, en nogtans schreven al die componisten, onze landgenoten der verledene eeuw, niet weinig muziek op latijnsche woorden, of liever, zooals Choron eens zeer geesti gzegde: *Dramatische muziek* in *us!*

De vaderlandslievende van Campenhout, aan wien wij de smakelooze, onverstandige, franschgezinde en slechte

muziek der *Brabançonne*, welk nationaal lied, ten hoogste dit van Peru waard is, te danken hebben van Campenhout toonzette insgelijks eene Mis van *Requiem*, een *Te Deum*, twee solemnele Missen en niet weinig Motetten, het eene al slechter dan het andere,en welke ik niet meer dan hij in ernst zou willen als eigentlijke kerkmuziek beschouwen.

Van de Krafft's, de De Volder's en andere Brusselaren, Gentenaren en Antwerpenaren der verledene eeuw, kent men menig *Dixit Dominus* en *Ladaute Dominum*, op recitatieven, aria's en kooren der opera's van Cimarosa en Paisiëllo geschoeid.

Het zijn dergelijke toonzetters, die de opkomst der hedendaagsche teweeg brachten, welke laatste ons Missen doen aanhooren waarvan soms de *Gloria's* in zachten toonaard en de *Miserere nobis'* op dansmotieven geschreven zijn!

Haasten wij ons dus, den dekmantel der vergetelheid te werpen over die tijdstippen, allerbetreurlijkst voor de Kerkelijke Toonkunst in ons land, en verheugen wij ons liever over den luister welke de oudste dochter onzer School, zich bijna van het oogenblik harer opkomst wist te verwerven. Gaan wij over tot de Italiaansche School.

(*Wordt voortgezet*).

Nederlandsch tooneel.
Antwerpen.
15 *December* 1874 - 14 *Januari* 1875.

OPGEVOERDE STUKKEN:[1] *Het Wonderjaar* (5 bedr.) oorspronkelijk drama; - *Het blauwe Lint* (5 bedr.) en *De Vondeling* (1 bedr.) oorspronkelijke tooneelspelen; - *De weduwe Kasuifel* (1 bedr.) oorspr. blijspel; - *De Zwarte Docter* (7 bedr.), *Marie-Anna* (5 bedr.), *De Brandstichters* (5 bedr.) vertaalde dramas; - *Asschepoester* (5 bedr.);

(1) Met weglating van de heropgevoerd, die (tijdens hunne eerste voorstelling) reeds in eene vorige lijst zijn opgegeven.

Het Piketspel (1 bedr.); *De Liersche Schapenkop* (1 bedr.) *Ik inviteer mijn' Kolonel* (1 bedr.) vert. tooneelspelen; - *Een Hond tn een Kegelspel* (1 bedr.); *Eene vrouw die door het vensier springt*, (1 bedr.); *Eene verschrikkelijke dochter*, (1 bedr). vert. blijspelen.

Bij al wie het ware schoone in de kunst boven bombast en valsch effektbejag weet te stellen, zal ongetwijfeld het tooneelspel '*Het Blauwe Lint*' hoog aangeschreven staan. De schrijver van dit stuk, dat, zooals men weet, in den Antwerpsehen prijskamp onder den titel '*Het Ganzenbord*' met een 1sten prijs werd bekroond, is de heer Gerard Keller van Arnhem, een naam van goeden klank in de Nederlandsche letterwereld. Wij kenden vooalsnog den heer Keller op dramatisch gebied niet; zeggen wij ronduit dat deze eerste kennismaking ons ten volle heeft bevredigd. Niet dat zijn stuk als onderwerp of als intrigue buitengewoon aantrekkelijk is, och neen; wat daarin voornamelijk boeit dat is de juiste karakterschildering en de eigenaardige echt hollandsche kleur der verschillige tooneelen, die elkander logisch en natuurlijk opvolgen. Ook is, evenals in Glanor's '*Uitgaan*' de levendige, bijwijlen geestige dialoog eene der hoofdverdiensten van '*het Blauwe Lint*', dat met bijzonder voldoening zal worden teruggezien. Bij eene tweede opvoering zullen wij de vertolking bespreken, die aan de dames VERSTRAETEN-LACQUET, CORYN-DRIESSENS, Louise DAENENS en TORMYN, en de heeren DIERCKX, DAENENS en LEMMENS is toevertrouwd.

Jan Roeland's blijspel '*De weduwe Kasuifel'* heeft goed doen lachen. 't Is eene veel betere 'klucht' dan zijn vroegere '*Degen van Dondermans*.'

'*De Vondeling*' van Willem Suetens is de eerste proef van een jongen Antwerpschen schrijver, die veel van zich verwachten laat. In onze rubriek 'Boekbeoordeeling' zullen wij zijn werkje nader bespreken. 't Heeft over 't algemeen goed bevallen, en zou dit nog meer, waren de rollen wat beter gekend geweest.

Dit laatste was mede het geval met het aan Conscience ontleend historisch drama '*Het Wonderjaar*', dat dezer

dagen ter beneficie van Mej. Marie VERSTRAETEN voor 't voetlicht kwam. Met uitzondering der beneflciante en MM. VAN KUYK en LEMMENS, kende geen der hoofdpersonnages behoorlijk zijne rol. De heer DAENENS had anders het zoo sympathiek karakter van den ouden *Godmaert*, dien martelaar voor gewetensvrijheid, zeer goed opgevat. Zoo ook de heer HENDRICKX (*Wolfgang*). Hoe jammer dat hun geheugen hen meer dan eens in den steek liet! *Godmaert's* tirade tegen *Valdès* (2de bedr.) en *Wolfgang's* overigens al te lange vertelling (3de bedr.) misten daardoor gedeeltelijk het beoogde uitwerksel. Wij kunnen niet genoeg de aandacht onzertooneelisten op dit punt inroepen; gebrek aan rolvastheid is eene klip, waarop zelfs de meestbegaafden schipbreuk lijden.

De rol van *Geertruid*, Godmaerts dochter, werd door Mej. VERSTRAETEN op uitmuntende wijze vertolkt. - En dat zij, als *ingénue*, reeds hare plaats inneemt tusschen de eerste kunstenaressen van Nederland, heeft zij ons in het nastukje '*Eene verschrikkelijke Dochter*' eens te meer voldingend bewezen.(1) -

'*Het Wonderjaar*' is, als tooneelkundige waarde, bepaald niet hoog te stellen. Wat wij hier te zien kregen is nog het geraamte van Conscience's roman niet. Volgens opgave van een tooneelprogramma is het de heer Van den Kieboom, die zich aan deze omwerking heeft bezondigd. Men zou dienen beter zijne krachten te meten, alvorens de hand te slaan aan een zoo merkwaardig voortbrengsel onzer Vlaamsche letterkunde! Er was nogtans in het oorspronkelijk *'Wonderjaar*' stof genoeg voorhanden om daaruit een goed dramatisch stuk te maken. Dit deed b.v. Van Peene met Conscience 's '*Siska van Roosemaal*' en een fransch schrijver met '*De arme Edelman.*' Laatstgenoemd stuk - een succès voor den heer

(1) De antwerpsche bevolking heelt dezer jonge kunstenares dien avond eene schitterende hulde gebracht. Mej. *Verstraeten* ontving o.a. een kostbaren gouden armband ten geschenke. Daarbij natuurlijk bloemtuilen en eerekronen in overvloed. Een bijzondere vermelding verdient de gulden kroon, haar door Mej. *Malvina*, het veelbelovend 14jarig dochtertje van M. *Daenens*, vereerd.

DRIESSEN. - zien wij thans weer op het repertorium gebracht, alsook een paar vaderlandsche stukken: '*De Geuzen*,' een drama uit den laatsten stadsprijskamp, door Gittens, en '*De Burger van Gent*' door Ter Brugghen.

Onder de beste uitheemsche stukken, die we ditmaal in ons maandelijksch overzicht ontmoeten, noemen we vooreerst de lieve comedie '*Asschepoester*.' Dit stuk is een goed geslaagde navolging van Th. Barrière 's '*Cendrillon*' naar aanleiding van het bekende sprookje opgesteld, en bekroond in een door de 'Académie française' uitgeschreven wedstrijd, voor 't schrijven van een tooneelstuk dat aan de letterkundige verdiensten de beste zedestrekking paren zou.

De opvoering van '*Asschepoester*' was over 't algemeen goed verzorgd. Het spel der dames BEERSMANS, CORYN-DRIESSENS en VERSTRAETE was van aard om zelfs de kieskeurigsten tevreden te stellen. De heer DRIESSENS had van *Pachter De Vries* een eigenaardigen type gemaakt, dien hij echter, althans bij de eerste opvoering, eenigszins overdreef. De heer VAN DOESELAER, die in het Blij- en Kluchtspel soms bijzonder veel genoegen doet, schijnt ons minder in de Comedie op zijne plaats. Zouden dergelijke rollen niet beter aan M. LENAERTS passen?

Ten slotte vermelden wij nog een drietal stukjes in één bedrijf:'*Het Piketspel*', '*De Liersche Schapenkop*' en '*Ik inviteer mijn Kolonel*.' Dit laatste is een humoristisch tafereeltje uit het huwelijksleven, waarin Mej. BEERSMANS en M. DRIESSENS' onbetaalbaar' zijn.

A.J. COSYN.

Brieven uit Noord-Nederland.

I

DEN HAAG, 29 December 1874.

'Hoe later op den avond, hoe schooner volk' en het bekende spreekwoord laat wijselijk in 't midden of het daarmeê ondeugende scherts of vleiende waarheid te verstaan geven wil. Dit is zeker dat ik in den aanvang van dit epistel in gemoede en zonder schertsen verklaren kan: 'Hoe later in 't jaar, hoe schooner nieuwtjes.' - Dat ik nu daarouder vol-

strekt niet gerekend wil hebben de verschijning van het boekje van Mej. MINA KRÜSEMAN: '*Kunst en Kritiek*', noch die van '*den Haag en de Hagenaars*' behoeft voor Noordnederland geen betoog. De Zuidnederlandsche lezer neme deze korte verklaring voor lief: In '*Kunst en Kritiek*' worden ên fatsoen ên waarheid in 't aangezicht geslagen; in '*den Haag en de Hagenaars*' zijn kunst en kritiek beiden afwezig. Ik bedoel dus met mijne 'schoone nieuwtjes' iets anders. Vooreerst de inwijding van het nauwlijks voltooide 'Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen' in deze residentie, welks voorgevel in den Renaissance-stijl is opgetrokken, en dat de hoogleeraar E. GIEBEL, wiens ontwerp bij den bouw werd gevolgd, tot niet geringe eer verstrekt. Voorde kroonlijst van het trotsche gebouw zijn door den hoogst talentvollen EUGÈNE LACOMBLÉE negen beeltenissen geboetseerd van Nederlanders, hoofdvertegenwoordigers van Wetenschap en Kunst. Het zijn de beeltenissen van Christiaan Huygens, Erasmus, Hugo de Groot, Boerhave, Vondel. Sweelinck, Rembrandt, Hendrik de Keyzer en Ward Bingley. Nog viermaal zooveel namen van geniale wis-, natuur-, genees- en letterkundigen, rechtsgeleerden, schilders, beeldhouwers, bouw-, tooneel- en toonkunstenaars zijn bestemd om in gulden letteren aan de wanden van de groote zaal te prijken. Tot oprichting van deze in de wandeling genoemde 'Concertzaal' heeft zich vooral D^{r} WAP verdienstelijk gemaakt. Hem was daarom ook de eer weggelegd de inwijdingscantate te schrijven, die getoonzet werd door onzen NICOLAÏ. Nog werden op dien gedenkwaardigen tweeden Decemberavond compositiën van JOH. J.H. VERHULST (*Psalm* 145), RICHARD HOL (*De Vliegende Hollander*), vaderlandsche legende door Mr. J.E. BANCK en van A. SEIFFERT (*Motet*) ten gehoore gebracht. Al deze toonzettingen werden door de toondichters zelven geleid.

Een proeve van D^{r} WAP'S poëzie in de Cantate mag hier niet ontbreken. Uit het slotkoor:

> O, Gij Zon van den Geest, wil uw koestrende stralen
> binnen dees zalen,
> diep in den grond van elks harte doen dalen,
> en daar bestendig de leuze herhalen:
> Eere de Kunsten, de Wetenschap hoog!
> Beitel, Penseel, Harp en Citer te zamen
> zullen steeds, Zonen van Neêrland, uw namen
> schittren doen voor aller volkeren oog.(1)

Het tweede 'nieuwtje' uit onze kunstwereld betreft de lezing door Dr SCHAEPMAN, uit Rijsenburg, dezer dagen in ons genootschap '*Oefening kweekt Kennis*' gehouden. Als ik zeg 'lezing', houd ik mij aan den inhoud van het oproepingsbriefje tot deze vergadering, want SCHAEPMAN heeft niet gelezen, hij heeft voor de vuist gesproken, met een dichterlijk

(1) Men noeme de overdrijving die uit deze regelen spreekt niet laakbaar, alleen beseffe men slechts dat er overdrijving in schuilt.

vuur dat in schoone en helderf vlammen uit zijne gloeiende verbeeldingskracht opsteeg. DANTE'S '*Beatrix*' was het onderwerp zijner schitterende improvisatie. Wie zij was en hoe zij was. gaf hij ons eerst met tooverachtigen rijkdom van woorden en beelden te aanschouwen; wat zij werd en hoe zij het werd deed hij ons daarop zien. De negenjarige dochter van den Florentijner Portinari, die indruk op 't ontvankelijke gemoed van den negenjarigen Dante Alighieri maakt, zijne met de jaren aanwakkerende liefde en vereering voorhaar, zijn idealistische vergoding van de vroeg gestorvene en hare eeuwige verheerlijking, door de opneming harer teedere en wonderschoone figuur in dat reusachtig, onsterfelijk meesterwerk de '*Divina Comedia*' dat alles kwam tot ons in een fier bruischenden stroom van schoone woorden en treffende beelden, waarbij der holle Rhetorica niet dan eene zeer luttele, der zinrijke Welsprekendheid eene zeer groote plaatse gegund werd.

Wij groeten U, dichter-kunstenaar, en eerbiedigen uwe overtuiging, al is zij de onze niet; - maar huldigen onverdeeld uwe rijke talenten.

F.S.K.

Boekbeoordeeling.

Chefs d'oeuvre de l'Ecole Hollandaise, ancienne et moderne, en oléographie d'après des tableaux des Peintres les plus renommés, avec texte polyglotte de. W.J. Hofdijk et Introduction sur l'École Hollandaise de Charles Blanc. Amsterdam, Jan Leendertz.

De oude en nieuwe Hollandsche schilderschool in Oléographie weêr te geven en door een meesterhand te doen beschrijven, is het schoone doel, dat bij het plan van deze kostbare onderneming voorzat. Sedert de Oléographie de kunst niet alleen weet na te bootsen, maar haar, wat teekening en coloriet betreft, meesterlijk weêr te geven; sedert de uitvinding van SENEFELDER die volmaaktheid heeft verkregen, dat zij ook de werking van elke kleur en elke verwstof of kleurmengeling juist weet te beoordeelen, en door dekking gemengde kleuren doet te voorschijn komen, welke in hare schakeeringen het model letterlijk evenaren - heeft zij reeds krachtig bijgedragen om den kunstzin van ons volk op te wekken en te verlevendigen. Allen, die met ons de kunstvoortbrengselen onzer voorvaderen in het Trippenhuis of in particuliere mu-

seums mochten bewonderen, zullen het den beoefenaars der hoogere lithographie dank weten, dat zij ons door het bedriegelijk effect van hun tooverpers in staat stellen, de copiën van de meesterstukken onzer schilderschool op min kostbare wijze in eigendom te bekomen.

Die school toch onderscheidt zich van alle andere door hare nationaliteit, en het is dit laatste vooral 'twelk door den Heer CHARLES BLANC in zijne inleiding voor dit werk op treffende wijze wordt in 't licht gesteld. Hij toont daarin aan hoe eerst, toen dit plekje gronds, op de baren der zee en op de Spanjaarden veroverd, ons eigen plekje geworden was, het oorspronkelijk genie bij onze schilders ontwaakte, on alle oude navolgingszucht verbannen werd. Hoe de krachtige REMBRANDT de forsche stoot aan deze nationale richting gat; hoe de doeken zijner opvolgers allen van de innigste liefde tot hun land getuigen, in hunne uitsluitende toewijding aan de landschappen hunner provinciën, aan de zeden on conterfeitsels van Hoogmogenden en vooral van 't volk, eene toewijding die het geringste wist op te merken en zich zelfs van het minitieuse bediende om een geheel eigenaardige tint over het geheel uit te storten. Maar deze Franschman (en hij is hierin onpartijdiger en rechtvaardiger dan menig vreemdeling), bepaalt zich niet tot dezen algemeenen karaktertrek; hij ziet ook de fijnere nuances die ieder kunstenaar onderscheiden; hij voelt hoe ieder zijne individualiteit, zijn geheele ziel als 't ware in zijn verwen en kleuren heeft uitgestort, zoodat b.v. hetzelfde landschap door den weemoedigen RUIJSDAEL of door den blijgeestigen HOBBEMA geschilderd een zeer verschillenden indruk op de toeschouwers maakt. Deze inleiding van den Heer BLANC geeft getuigenis, dat de Heer LEENDERTZ bij den rechten kenner is geweest. Wij, nazaten van dat karakteristieke voorgeslacht, mogen er nog bij opmerken, welk een schat voor geschiedkundige kennis en waardeering, welk een opwekking tot vaderlandsliefde er schuilen zoude in eene volledige verzameling van de meesterstukken onzer nationale kunst. En wat zelfs een onmogelijkheid zou blijven voor de rijkste schatkist, om een compleet museum te verzamelen, wordt thans door

deze nieuwe uitvinding een mogelijkheid voor iedere welgevulde beurs. Gaat men voort op den weg, waarop de Heer LEENDERTZ een groote schrede doet, dan wordt de kans geboren om een volledige collectie van alle meesterstukken, ook van die het buitenland zich heeft toegeëigend, ten nutte van ons zelven en van onze nakomelingen bijeen te brengen.

De vier eerste afleveringen van bovengenoemd werk, welke wij door de attentie van den Uitgever in oogenschouw mochten nemen, zijn een waardig begin. De watermolen van MEINDERT HOBBEMA, het kanonschot van WILLEM VAN DER VELDE, het riviergezicht van JACOB VAN RUYSDAAL en de esschenlaan van JAN HACKAERT en ADRIAAN VAN DER VELDE zijn alle juweeltjes van het eerste water.

De oliographiën van deze vier zijn vervaardigd ter Koninklijke steendrukkerij van de firma AMAND en geven ons opnieuw een afdoend bewijs van hare groote kunstvaardigheid. Die firma heeft met tact de moeielijkheden weten te overwinnen, welke vooral het landschap aan de Oleographie oplevert; stap voor stap heeft zij tot op de kleinste bijzonderheden het origineele doek weten na te bootsen. Het blijgeestige van HOBBEMA en het weemoedige van RUYSDAAL heeft de steendruk in haar prent weten te behouden, evenals het krachtige van V.D. VELDE. De esschelaan van HACKAERT en ADRIAAN VAN DER VELDE heeft datzelfde deftige en voorname, dat ons in het Trippenhuis altijd opviel, en al is het onmogelijk om de waterpartij, daarop voorkomende, zóó schoon weêr te geven als op het origineel, de kunst heeft toch ook hier over vele moeielijkheden gezegepraald. Als de overige 8 platen van de 1e serie dezer uitgave, naar evenredigheid, zoo flink de origineele hebben gevat en weêrgegeven als deze vier, dan beloven wij aan deze uitgave een buitengewonen bijval, niet het minst in het Buitenland. Daartoe zal voorzeker bijdragen de polyglottische text, welke daarbij geleverd worden door onzen geschied- en oudheidkundige W.J. HOFDIJK met zijne origineele pen te boek gesteld.

Amsterdam.

C. ZWAARDEMAKER.

Kunstkroniek.

Koninklijke Prijskamp.

- Ziehier, volgens het Belgisch Staatsblad, de bijzonderste schikkingen aangaande den Jaarlijkschen Prijskamp van **25000 fr.** door Z.M. den Koning ingesteld, en dien wij in ons vorig n^{r} hebben aangekondigd:

De prijs zal volgenderwijze worden toegekend:

Gedurende drie achtereenvolgende jaren aan het beste werk, in België door oenen Belg uitgegeven, over stoffen, die voorop zullen bepaald worden, in dier voege dat de prijskamp slechts vijf jaar na deze aanduiding zal plaats hebben.

Het vierde jaar, zullen de vreemdelingen tot den prijskamp toegelaten worden, en de prijs zal toegekend worden aan het beste werk, uitgegeven het zij door eenen Belg, hetzij door eenen vreemdeling, over een onderwerp van Belgisch belang, insgelijks voorop aangeduid. Op deze wijze zal er alle vier jaren een oproep gedaan worden tot den vooruitgang en de kennis van den vreemde, ten voordeele van België. Het vijfde, zesde en zevende jaar zal de prijs opnieuw uitsluitend aan Belgen worden toegekend; het achtste jaar zullen de vreemdelingen mogen mededingen, en zoo vervolgens voor elk tijdperk van vier jaren.

De prijs zal voor de eerste maal worden uitgereikt gedurende de Septemberfeesten van het jaar 1878.

Voor de vier eerste jaren zal de prijs worden toegekend, in 1877 (uîtsluitend Belgische prijskamp) aan het beste werk over de *Nationale Geschiedenis*; in 1879 (uitsluitend Belgische prijskamp) aan het beste werk over *Bouwkunde*; in 1880 (uitsluitend Belgische prijskamp) aan het beste werk over de *uitbreiding der Koophandelsbetrekkingen* van België; in 1881 (gemengde prijskamp) aan het beste werk over *de middelen tot verbetering der havens*, die zooals de onze ingericht zijn op lage en zandige kusten.

Een Jury van 7 leden zal door den Minister van Binnenlandsche Zaken, in overleg met Z.M. den Koning, worden aangesteld om de mededingende werken te beoordeelen.

Van de taal waarin die werken moeten worden opgesteld wordt geen gewag gemaakt. Ten gevolge van die opgeworpen vraag zou echter voorloopig gebleken zijn, dat in elk geval de beide hier te lande gebruikte talen zullen kunnen gebezigd worden

Tooneel- en letterkunde.

PRIJSKAMPEN. - De internationale wedstrijd voor dramatische letterkunde, door de Provinciale Tooneelcommissie van Antwerpen uitgeschreven, heeft den volgenden uitslag opgeleverd:

1ste PRIJS: aan '*De Kleinzoon*' door A.F. Reiger, van Amsterdam. - 2de PRIJS: aan '*Een strijd tusschen twee*' door Jos. Van Hoorde, van Gent. -- 3de PRIJS: aan '*Bromhof de Verrader*' door Ilksz. Van Dam. van Pingjum (Friesland). - 4de PRIJS: aan '*Het Stekelvarken*' door W. Knibbeler, van Namen.

- Tot leden der Jurij in den 5jaarlijkschen Staatsprijskamp voor Nederlandsche letterkunde in België (tijdvak: 1 Januari 1870 - 31 Dec. 1874) zijn de volgende heeren benoemd: MM. Nolet-de Brauwere, de Borchgrave, Stecher, P. Willems. Heremans, Van Driessche en Genard.

- Met eene voorrede van Busken-Huet is te Batavia eene nederlandsche vertaling verschenen van het werk '*Alcestis*.' Deze kunstroman, waarin over Glück, Hase, zijne echtgenote Faustine en de opera 'Alcestis' veel merkwaardigs voorkomt, heeft in Engeland bijzonder de aandacht getrokken. Dit boek is verkrijgbaar bij J. Noordendorp te Amsterdam.

- Wij hebben het eerste nommer ontvangen van: 'DE BANIER' *tijdschrift voor het jonge Holland*, onder hoofdredactie van M. Emants en Frits Smit Kleine, te Haarlem uitgegeven. Deze keurig verzorgde aflevering bevat zeer belangwekkende bijdragen o.a. van de volgende letterkundigen: Mej. Antoinette, Mej, Loveling, Fr. Smit-Kleine, M. Emants, G. Antheunis, Mr. F. Stam, Dr H.J. De Betz, enz. - Als vaste medewerkers voor Zuidnederland zijn aan deze uitgave verbonden: MM. Antheunis, Prayon-Van Zuylen Nyevelt en A.J. Cosyn. (*Zie onze lijst der verschenen werken*).

Toonkunde.

- Tot bevordering van het Nederlandsch muziektooneel heeft M. Peter Benoit aan de Nederlandsche componisten eenen omzendbrief gericht, om hen te verzoeken hem de partituur van een door hem vervaardigd zangspel (*in één bedrijf, met* 3 *of* 4 *personnages en zonder horen*) te sturen. Deze werken zouden op de Antwerpsche Muziekschool ingestudeerd en opgevoerd worden. Daarna zouden zij zonder moeite op onze tooneelen tot opvoering komen. - Op deze vraag zijn reeds een 8tal partituren ingekomen, waaronder drie van Noordnederlandsche toondichters.

- Wij vernemen dat er kwestie is Benoit's muziekale werken - o.a. '*De Schelde*' en '*De Oorlog*' - te Dresden op te voeren.

Beeldende kunsten.

- De beeldhouwer Jan Van Arendonck, te Mechelen, vervaardigt thans een nieuwe serie van borstbeeldjes, waarin al de portretten van verdienstelijke mannen in taal, kunst en staatkunde, zullen worden opgenomen. De prijs per borstbeeld is 5 frank.

Necrologie.

- FRANS RENS, letterkundige, in den ouderdom van bijna 70 jaren te Gent overleden, den 20 December 1874. De dood van dien verdienstelijken man laat eene aanzienlijke leemte in onze Letterkunde, die hij met talent beoefende, en is tevens een gevoelig verlies voor onze Vlaamsche Beweging, die hem onder hare oudste en ijvervolste verdedigers telde. In 1834 stichtte Rens het *Nederlandsch letterkundig Jaarboekje* en in 1846 het letterblad *De Eendracht*, welke beide uitgaven hij tot het einde van zijn werkzaam loven is blijven voortzetten. Hij gaf ook een paar dichtbundels uit, getiteld *Gedichten* (1839) en '*Bladeren uit den Vreemde*' (1855). Hij werd door Z.M. Leopold I met het ridderkruis der Leopoldsorde vereerd. Drie redevoeringen werden bij het graf uitgesproken: door prof. Heremans. Mr. Jul. Vuylsteke en L. Cosyn-De Buck.

Verschenen werken.

HARTELUST. Gedichten van J. Brouwers. Brussel bij M. Closson. - Prijs 4 fr. 50.

- NOVELLEN van Rosalie en Virginie Lovelibg. Gent bij Ad. Hoste. - Prijs 3 fr.
- UIT HET HART! Liederen en gedichten van G. Antheunis. Dendermonde, drukkerij De Schepper. - Prijs fr. 2.
- WOORDENLIJST *van Ledeyanck's Burgerlijk Wetboek* door L. De Hondt. Gent bij Ad. Hoste. - Prijs 2 fr. 50.
- KOEKELOEREKOE! Kluchtspel door Th. Valkenaere. Brugge.
- VLAANDEREN'S VOLKSLIED, voor baryton. Woorden van Edm. Mertens, muziek van Léon Aerts. - Antwerpen bij Possoz. - Prijs 1 fr.
- HET HUWELIJK VAN BAAS KWIKSTEERT, kluchtspel in één bedrijf en zonder vrouwrol, door Hendrik van Eyck. Gent bij W. Rogghé.
- REINAART DE VOS, in nieuw-Nederlandsch. Met eene inleiding en een woord over epischen versbouw, door J. De Geyter. Schiedam bij Roelandts. - Prijs 30 cent.
- MEESTER KRITIEK. Geen roman of novelle, maar een satyre, door Mina Kruseman. Amsterdam. - Prijs 1 gl. 50.
  DICHT EN ONDICHT door J.P. Hasebroek. 2 dln. Amsterdam bij J.H. Kirberger. - Prijs 5 gl. 90.
- JULIAAN DE AFVALLIGE. Drama in 5 bedrijven door M. Emants. Haarlem bij W.C. Degraaf. - Prijs 1 gl. 40.
- DE BANIER. Tijdschrift voor het Jonge Holland, onder hoofdredactie van Fr. Smit Kleine en M. Emants. Haarlem bij W. De Graaff. - (In maandelijksche aflev.) -Prijs per jaarg. 8 gl.

Aangekondigde werken.

EEN EENIG KIND. Romantisch verhaal door V. De Veen.-Prijs 1 fr. 50.

- GEDICHTEN van Luitenant Vande Weghe. 3de reeks. Uitgave ten voordeele der Burgerscholen van Aalst, Dendermonde en Ninove. Dendermonde bij De Schepper.
- NEDERDUITSCHE DIALEKTEN. In dicht en ondicht door J.A. Leopold en L. Leopold. Groningen bij J.B Wolters.
- Een nieuw romantisch werk van A.C. Vander Cruyssen. Thielt.
- JAARBOEKJE van '*Zetternam's kring*' te Gent. Voor 1875. Uitgave ten voordeele van het Breidelfonds. Inteekenprijs 1 fr. Men schrijft in bij den heer K. Mestdagh, secretaris des Krings.
- ONZE STRIJD, Vaderlandsche poëzie door V.A. Dela Montagne. Gent, bij F: Waem-Lienders. - Prijs 1 fr.
- HET VLAAMSCH MUSEÜM Maandschrift onder hoofdredactie van L.V. Drevez (?). Leuven bij Alex. Tillot. - Prijs 5 fr.

- MARNIX VAN SINT-ALDEGONDE door Volkmann. Met den 2^{den} prijs in den '*Olijftak*' bekroond. Met voorrede van Dr Van Vloten. Antwerpen. - Prijs 3 fr.

De bruid van het Haslithal
Eene legendarische schets.

De herfstmaand was nauw ten einde. De voorjaarssneeuw, schier geheel op de lagere bergketens gesmolten, baande zich hier en daar nog langs enge kloven en kale rotswanden in blanke, traag neervallende waterstralen eenen uitweg naar de rotsachtige bedding van de woest en immer haastig voortijlende Aar, die slechts een poos tot rust schijnt te komen nadat zij zich bij de Handeck over reusachtige granietblokken donderend, in den diepen afgrond heeft gestort.

Met ingetoomden spoed vliet de rivier dan vorder, als deinsde zij een oogenblik voor 't denkbeeld terug haar gansche bestaan bij Waldshutin dat van haar grootvorstelijken broeder den Rijn te moeten oplossen.

Doch waar zij hot vruchtbare en bevallige Haslithal besproeit, roemt zij nog op hare zelfstandigheid en bruischt en klatert vroolijk Iangs de negen verstrooid liggende dorpjes en gehuchten, die te zamen de kleine gemeente Innertkirchen in het kanton Bern uitmaken.

Dan brengt zij als de maagd, die wel niet langer het tintelend vuur der jonkheid in hare aderen voelt gloeien maar de opgeruimdheid des harten behield, een vriendelijken groet aan het nette dorpje Imhof, terwijl zij daar lustig onder de overdekte brug heenstroomt.

Vriendelijk klonk haar zang op dien zonnigen najaarsochtend, toen op het smalle, rotsachtige bergpad langs haar oever de flinke Peter, Karl Wetter's oudste zoon, uit zijn woonoord Guttannen naar Imhof voortliep, waar hem zijne negentienjarige bruid, het rozenwangige Liesken verlangend opwachtte.

Zijn grove, bruinvilten, ronde hoed, waaronder de zwarte lokken schalk heengluurden, was met een takje frissche alpenrozen versierd; zijne rechterhand omsloot een lieflijk

tuiltje van zachtblauwe vergeet-mij-nietjes, fluweelen veldviooltjes en fijne vreemdsoortige varens, en over zijn linkerschouder hing zijn korte, lichtgroene jas met het van elken bewoner onafscheidelijk regenscherm.

Vroolijk voorthaastend langs het steil afdalend bergpad, bracht hij nu eens een levendigen morgengroet aan eene geitenhoedster, of schonk dan weer een vriendschappelijk knikje aan een' koeherder wiens kudde op de helgroene bergruggen graasde.

Op zijne feestelijke stemming scheen alles wat hij zag of hoorde meer dan anders invloed te oefenen; het vroolijk bruischen der rivier laag in de diepte, het lustig geklink der bellen en klokjes van 't grazend vee, 't welluidend maar eenigszins somber gezang der wegwerkers, alles bracht zijne opgeruimdheid tot grooter ontwikkeling en voerde in zijn binnenst' een menigte van denkbeelden, wier aard zich in den glimlach om zijn gezonde lippen en den blos op zijn gezonde wangen afspiegelde.

Intusschen wachtte het rozenwangige Liesken verlangend hem op. Nog enkele dagen en de goedmoe dige pastor van Innertkirchen zou haar met Peter, Karl Wetter's flinken zoon, in den echt verbinden en moest ook het huwelijksleven met karige middelen van bestaanworden aangevangen, Wijn-, Slachten Wintermaand zouden haar man ter gemsenjacht voeren en openden het bijna zekere vooruitzicht in Louwmaand den lederen geldbuidel met klinkende franken gevuld te zien.

Daarbij een kleine aan Peter's vader toebehoorende hut te Guttannen met een twintigtal geiten en een klein stukje bouwgrond als huwelijksgift, en twee fraaie raalgrijze koeien die Liesken's oude tante haar nichtje zou schenken, konden voorloopig in de eerste behoeften der jonge lieden voorzien.

***

Het dorpsklokje klepte het zevende uur in den morgenstond, toen het rozenwangige Liesken, geleund over den met wilden wingerd en kamperfoelie begroeiden balkonrand van de woning harer tante, haren bruidegom den flinken Peter het bergpad zag afdalen.

Vroolijk wuifde zij met haar roodbonten zakdoek hem tegen en de jeugdige bruidegom haastte zich haar door het omhoog zwaaien van zijnen hoed te antwoorden.

- ‘Tante, tante, daar komt Peter, reeds aan! ik had hem vandaag niet zoo vroeg verwacht.’

- ‘Kind-lief, ‘klonk de vriendelijke stem der oude tante, ‘welk bruidegom is nog ooit te vroeg voor zijne bruid gekomen? Je stondt ook reeds langer dan een uur op den uitkijk; draal nu maar niet en loop den langverwachte te gemoet.’

Eén, twee, drie, is 't meisje van den omloop verdwenen, haastig daalt zij zich den trap af, loopt het erfover en huppelt als een slanke hinde den ras haar naderenden jonkman tegemoet.

Reeds van verre roept Peter haar toe:

- ‘Ik heb je van morgen verrast, niet waar Liesken, je wachtte me niet?’

- ‘Ja zeker,’ antwoordt het bruidje, nu de jongelieden elkander genaderd zijn, ‘tante heeft gelijk: een bruidegom komt een bruid nooit te vroeg, maar blijft haar wel eens wat te lang weg!’ En vriendelijk logt zij haar met sierlijke vlechten omhuifd kopje op den broeden schouder van den jonkman. Innig liefkoost en kust hij haar en hecht dan tusschen de banden van haar zwart fluweelen keurs het tuiltje met alpenbloemen. Een korte poos blijven de jongelieden in zoete mijmerij verzonken, waarna Peter zachtkens het hoofdje zijner bruid opbeurt.

- ‘En nu, wat heeft onze goede oude tante van den zesden gezegd? Vader stemt toe; elke dag is hem goed behalve de Vrijdag.’

- ‘'t Zal geheel van den pastor afhangen; tante heeft geen bezwaar, elke dag is ook haar goed.’

- ‘Top! zoetste Liesken, eer ik huiswaarts keere is pastors goedkeuring voor den zesden gevraagd...’

- ‘En ook verworven?’ vraagt lachend het meisje.

- ‘Bijkans is het wel zeker dat hij toestemt, onze trouwe weleerwaarde, en dan, hoera mijn lief bruidje! dan zijn we binnen drie dagen man en vrouw.’

Een lichte siddering van genot doorvaart het rozenwangige Liesken, dat haar stralende, zachtblauwe oogen zoet glimlachend naar den stoeren jonkman opheft.

***

- ‘En wat komt Karl Wetter's zoon reeds zoo vroeg hier verrichten?’ dus vraagt de vriendelijke oude tante, terwijl het bruidspaar arm in arm den trap tot de gaanderij betreedt.

- ‘U goeden dag wenschen tante, en uw toestemming verzoeken om den zesden van Wijnmaand Liesken mijn vrouw te zien worden.’

- ‘'t Hangt van den heer pastor af; *mijne* stem geldt niet veel waar een bruid en een bruidegom de hunne reeds bepaald hebben.’

- ‘Dat wil zeggen goede tante, dat uw stem van invloed is op ons besluit,’ zegt Liesken, en Peter vervolgt: ‘En uw *neen* ons *ja* kan te niet doen...’

- ‘Nu, kinderenlief’ hervat glimlachend de goede oude vrouw, ‘haast u met des pastors toestemming te vragen voor uwen trouwdag, en weest dan gelukkig door elkaar en Gods zegen. Intusschen zal Liesken zich in haar bruidskleed sieren; want, heer Peter, als een bruidegom zoo vroeg de woning zijner bruid betreedt, vindt hij haar nog niet in feestelijken tooi. Dus Liesken, snel nu naar boven, en gij, heer Peter, naar den *Pfarrer*[1].

Terwijl nu Peter op weg is naar de woning van den goedmoedigen pastor, gaat het rozenwangige Liesken zich in haar bruidskleed sieren, verwisselt het grove wit katoenen overhemd met een fijner, strengelt tusschen de boven op t hoofd saamgebonden haarvlechten roode en witte bloempjes, vervangt de zwarte banden van 't fluweelen keurs door roode, trekt over de lange grof lustren rok een kortere blauwe van fijner maaksel en werpt na haar beëindigden tooi juist een blik in den spiegel, toen de oude tante haar met een glimmend,

(1) Pastor.

zwart lederen gordel komt verrassen, waaraan een zwaar zilveren gesp glinstert.

- ‘Dat is om mijn zusters kind bruidstooi te volmaken’ spreekt zij glimlachend, en als verrukt door de liefelijke gestalte van 't bruidje, kust zij haar innig en biedt haar de behulpzame hand bij het vasthechten van gordel en bloemtuil.

- ‘En wanneer zal de trouwdag zijn?’ zoo vraagt de goedmoedige pfarrer met het zwart fluweelen mutsje op de zilverwitte lokken aan den blozenden jonkman, die met den hoed in de hand voor hem staat.

- ‘Wanneer 't u zal gelieven, heer pastor, ons in den heiligen echt te verbinden.’

- ‘Mij dunkt, beste jongen, nu alles gereed is zou overmorgen het best zijn, ik meen den zesden van Wijnmaand als de druif in de glazen kan tintelen, en een hartige teug van onzen frisschen landwijn het verbond kan bezegelen tusschen twee zielen, op aarde voor de oogen des Hemelschen Vaders gesloten.’

- ‘De zesde van Wijnmaand?! O, goed e heer pastor hoe weet ge dat juist *deze* dag door Liesken en mij was gekozen?’

- ‘Domme jongen daar je bent! alsof niet Karl Wetter en tante Hanna door mij waren geraadpleegd en ik niet wist dat die dag door u beiden gewenscht werd!’

- ‘Dank voor uwe goedheid, heer pastor, en dank ook voor Liesken, En welk uur staat U aan voor den plechtigen trouw?

- ‘Half elf in den ochtend, hier in de Sacristy; ik zal dan van tienen tot elven de klok doen kleppen om 't vrienden en geburen te doen weten, dat de flinke Peter Karl Wetter's zoon gaat huwen met het rozenwangige Liesken.’

- ‘Vergun, heer pastor, dat ik u, ook namens Liesken, tante en vader een kleinigheid biede,’ waarop de flinke Peter een korfje te voorschijn haalt, dat hij tot dusver behendig achter zich verborg, ‘'t zijn zes flesch Yvorne en eenige eieren. Laat beiden u smaken en gedenk dan ons allen.’

- ‘Wel mijn jongen, dat zij zoo; een teug frissche landwijn en een melkversch ei doen een ouden man goed.’

***

Avond is 't geworden; een schoone herfstavond. Tinten en kleuren zijn langzaam door 't vallende duister saamgesmolten in één onbestemden matten toon; breeder hebben de schaduwen als magtige en onverwinlijke strijdbenden zich om de voorwerpen gelegerd en hunne lijnen, hoeken, rondingen, al hunne grenzen in 't grenzenloos wolkenruim opgelost.

Kort heeft nogtans de Duisternis geregeerd; als bij tooverslag is de bodin van 't zilverreine licht langs de effen hemelbaan komen aanzweven; flonkerende diamanten heeft zij op de golfjes der Aar, de eeuwige sneeuwtoppen en de reusachtige rotsgevaarten gestrooid; den donkeren ondoordringbaren sluier der alpenbloemen en dennenboomen heeft zij met een lichten doorzichtigen verwisseld, dien zij zachtkens over de kerkjes en de woningen heeft uitgespreid.

Soms ook heeft zij een tint van licht doen vallen in de ruwe en eenzame hutten waar de gemsenjager op zijn leger van stroo rust, om weldra te ontwaken en zijn gevaarvolle jacht aan te vangen, doch bij voorkeur heeft zij haar glimlach een met wilden wingerd en kamperfoelie omslingerde gaanderij geschonken, waar een rozenwangige jonkvrouw innig haar bruingelokt hoofdje geleund houdt tegen de stevige borst van een frisschen jonkman.

Peter had sedert een kwart uurs den terugtocht naar zijn dorp aanvaard. De weg was stijgend en vorderde bij meer inspanning meer tijd dan 's morgens. Vroolijk in zichzelven neuriënd was de jonkman het smalle, rotsachtige bergpad bestegen, dat naar Guttannen voerde.

Voor hem uit scheen de liefelijke gestalte zijner rozenwangige bruid te zweven, vertrouwelijk met hem koutend om den eenzamen gang hem te bekorten. Doch eensklaps staat hij stil. Juist trok een zwarte wolkenlaag de maan voorbij en verborg een pooze haar vriendelijk schijnsel. Geheimzinnig klonk in het halfduister het woeste bruischen der nauw aan den drang van reusachtige rotsblokken ontsnapte Aar. Somber ruischte de wind door de fijne takken der dennen, akelig klonk het geloei van het op de bergruggen vernachtend rund en dof het geluid van Imhof's kerkklok.

Snel vaagt de wandelaar zich de zweetdruppelen van 't gelaat, ziet onrustig om zich heen, legt de hand op zijn luidkloppend hart en spreekt daarna tot zich-zelven: ‘Dwaas, die ik ben om te hechten aan voorgevoelens; mijn talisman is hier,’ en terwijl hij zijn weg haastig vervolgt, drukt hij een hem door Liesken geschonken Bologneesch dasje aan de lippen. Maar hoc snel hij ook voortspoedt, zijne vreemdsoortige onrust en beduchtheid schijnen hem niet te verlaten. Zijne polsen kloppen hevig, zijn hart bonst met forsche slagen en krampachtig houdt hij het geschenk zijner bruid in zijn rechterhand omsloten. Al moge ook de vertrouwelijke maan haar gelaat van achter den donkeren wolkensluier omhoog beuren, met rustigen gloed de sombere rotsgevaarten rondom hem overstroomen, een breede straal van blank licht op het voetpad voor hem werpen en een zacht schitterende kroon op de statige dennen plaatsen, met de vreedzaamheid der natuur vormt zijn toenemende onrust slechts te pijnlijker tegenstelling.

Voor zijn ontstemde verbeelding verrijst telkens dreigender de afzichtelijke gestalte van een klein menschelijk monster: den dwerg Michaël uit de nabuurschap.

Waarom toch drukt hij eensklaps het dasje vaster in zijne hand? Waarom herinnert hij zich met treffende duidelijkheid alles wat zijne bruid hem dezen morgen van Michaël heeft verteld? De dwerg was een paar dagen achtereen voor harer tante woning gekomen. 't Was in geen maanden gebeurd; meestal hield hij zich in de bergen schuil. Toen Liesken op de bank onder den sering bezig was met het trouwdasjete haken, naar hef Bologneesch model haar door eene vriendin geleend, is hij naast haar komen staan en heeft geruimen tijd met zijne vuurroode oogen strak op de helle kleuren van 't zijden dasje gestaard. Eensklaps heeft hij een gil uitgestooten en is joelend met het voorwerpje, dat hij haar van den schoot had gerukt, weggeijld.

Na er even mee gespeeld te hebben, heeft hij het aan Liesken teruggebracht, is bij de bank gebleven en heeft nog eens dezelfde poging willen herhalen. Beter op hare hoede heeft het

ontstelde meisje zijn plan verijdeld en is in huis gevlucht. Toen de goede tante hare ontsteltenis had bedwongen en den dwerg wilde bevelen huiswaarts te keeren, was hij reeds verdwenen.

't Is of Liesken's stem hem nòg in de ooren klinkt: ‘Peter neem dit dasje, dat Michaël heeft aangeraakt, niet voor je trouwdag, 't is betooverd, ik zal je een ander maken.’ En toen heeft hij geschertst over Liesken's kinderachtige vrees, gelachen om hare onnoozelheiden geruststellend gezegd: ‘Michaël is een ongelukkig idioot, maar boos is hij niet; geef mij't dasje, 't zal op onzen trouwdag dienst doen. Je vingertjes, Liesken, hebben de betoovering, zoo die al bestaan had, reeds lang doen verdwijnen.’ Zoo heeft hij gesproken, nog dezen ochtend, en nu... hij werpt een vluchtigen blik op 't dasje, dat hij met de rechterhand omvat houdt, een kille huivering doorvaart hem, zijn versnelde ademhaling getuigt van hevigen angst.

Zie, daar spatten vonkjes uit de fijne geelzijden draadjes, rosse vlammen uit de roode, en door de groene loopt een slang van vuur.

Is hij dan een lafaard geworden? of staat hij onder de macht van booze geesten? Spookt de schim van Michaëls moeder, de zwarte Mariëtta, de Italiaansche, weer in 't gebergte rond?

Zwarte Marietta, hu!... hij huivert op nieuw, zijn loodzware boezem zwoegt, zijn handen trillen, zijn lippen verwen zich marmerbleek, zijne tanden klapperen. Zwarte Marietta! meent hij haar daarboven op dit rotspunt, daar onder den eenzamen, zwaren dennenboom, ten halve verscholen in de schaduw van gindsche helling, niet te zien? Daar treedt zij in hare volle lengte te voorschijn. Zij breidt hare marmerblanke armen naar hem uit, haar ravenzwarte lokken vallen op den weelderigen boezem naar alle zijden golvend neêr, zij buigt zich naar hem toe, haar wonderschoon gelaat, nog zichtbaar door den fijnen zwarten sluier, glimlacht, haar oogen lonken verleidelijk, haar lippen schijnen te stamelen: ‘Kom, lieveling; ik wacht u reeds zoolang, ons kind smacht naar 't levenslicht en nog voór ik het hem kan schenken, moet gij mij naar 't outer voeren.- ‘Jezus, Maria! gilt Peter, wat wil die vrouw? Weg! weg van mij; ik ben uw bruidegom niet, ik ben Graaf Matteo

niet' - en op de knieën zinkend, smeekt hij hartverscheurend droevig: 'Spaar mij Marietta, ik draag peen schuld aan uwe verleiding: in den naam van alle engelen uit den hemel, ik draag er geene schuld aan! dood mij niet, Marietta, al hebt gij gezworen alle bruidegoms te dooden!...'

***

Waar is hij? Leeft hij nog? Mijn God wat is er met hem voorgevallen; 't is donker in 't rond en met het hoofd ligt hij tegen een zwaar rotsblok geleund; 't klamme zweet biggelt hem langs wangen en hals. Welk zinsbedrog heeft zijn verstand beneveld, uit welken ijselijken droom is hij ontwaakt?

Hij weet het niet, alleen bemerkt hij dat het onheilspellend voorwerp aan zijne hand is ontglipt. 't Is of het visioen van Mariëtta de Italiaansche hem is voorbij gevaren, zonder eenigen bepaalden indruk achter te laten. Of zijn zenuwleven tot de hoogste kracht geklommen, eensklaps tot een staat van verslapping, van algeheele uitputting is vervallen, langzaam herstelt hij zich; de verdooving schijnt te wijken; zijne bezinning keert terug. 't Wordt weder licht rondom hem, en 't blanke schijnsel der maan toont hem de plaats waar Liesken's dasje vertreden op den grond ligt. IJlings grijpt hij het met beide handen op. Lafaard die hij was, zouden in de fljnzijden draadjes, zoo kunstig en sierlijk door zijne rozenwangige bruid samengestrengeld, met de gedachte aan hem en hun trouwdag, zouden daarin booze geesten kunnen huizen?... Neen, duizendmaal neen, het dasje is hem veeleer een talisman tegen de geesten des kwaads, wien hij een innig vrome vereering zal toedragen, welks bezit hij zal handhaven tot ter dood. En moedig stapt hij weder voorwaarts, terwijl hij het zijden voorwerpje vast in de hand drukt. Maar nauwelijks is hij weinige minuten voortgeklommen, of bij een scherpe kromming van 't zeer steile pad, dat spoedig gaat dalen, schiet van achter een reusachtigen rotsklomp, onder 't uitstooten van een krijschend gegil, Michaël de dwerg op hem toe. Des monsters uitpuilende roode oogen stralen vuur, zijn lichtgeel haar vlamt, de walgelijke krop aan den korten hals trilt bij elke beweging en de blauwe lange kwast van de roode muts, die zijn dik hoofd be-

dekt, zwiert langs zijne breede schouderen. In een oogwenk heeft de dwerg zijne grove, groote handen om Peter's knieën vastgeklemd en bauwt hij hem eenige snerpende kreten tegen; doch de aangevallene herstelt zich spoedig van den verlammenden schrik, dien de verschijning van 't monster op hem gemaakt heeft. Hij poogt zich met forsch geweld aan de macht van den dwerg te ontworstelen, wiens handen als ijzeren schroeven zijne beenen omklemd houden. Met zijne krachtige vuisten beukt hij het kleine monster op den kop, doch nauwelijks heeft de dwerg het zijden dasje aan Peter's hand zien ontvallen of pijlsnel de knieën van zijn offer loslatend, springt hij er woest brullend op los, rukt het van den grond en ijlt er akelig gillend mee weg.

Een woeste jacht vangt tusschen Peter en Michaël aan, waar bij vervolger en vervolgde elkander niets in lichaamskracht toegeven. Van woede brullend ijlt de stoere Peter, wiens kracht schijnt terug te komen nu hij niet langer met schimmen heeft te kampen, de smalle helling pijlsnel af; de dwerg schijnt in een straal van blauw licht bliksemsnel voort te glijden. Uittartend zwaait hij het vermeesterde voorwerp in de hoogte, joelend zwiert hij langs afgrond aan afgrond, zijn misvormd lichaam, buigt zich nu eens ter rechterzijde om aan groote steenen te ontkomen of zwenkt dan weer in vlugge kracht ter linker om aan de lage vooruitstekende punten van een rotsblok te ontsnappen. In veerkrachtige sprongen, steenen, kloven en wortels vermijdend, zet Peter hem na. Wat hem in zijn vaart belemmert heeft hij van zich geworpen. Zijn hoed zwiert hem door de luchtzuiging van 't hoofd, woest fladderen zijn lange haren langs zijn gelaat, zijn gezwollen peezen en spieren schijnen te kraken bij elken ruk, waarbij hij zijn schier uitgeput lichaam tot sneller vaart voorwaarts dwingt. 't Schijnt een tot dolzinnige woede opgehitste adelaar, die zijn prooi nazet, een tot waanzin getergde stier, die zijn vijand vervolgt; een woeste strijder, die verwinnen wil of sterven. Een dof gesteun ontsnapt den vervolger. Voelt hij de krachten zich ontzinken? Zal Marietta's verdoemde spruit hem ontkomen? O God, indien dat gebeurde dan hangt het zwarte noodlot over hem en zijne

zoete bruid, dan is hun echt vervloekt... Half waanzinnig maakt hem dat denkbeeld; nog eens spant hij alle krachten in, nog eens rukt hij zijn lichaam voort, pijlsnel voort. Voorwaarts! voorwaarts! steunt hij tandeknersend. En zie, de afstand tusschen hem en Michaël krimpt... hij krimpt al verder, en nogmaals verder... een twintigtal schreden scheidt de vijanden van elkander. Voor 't laatst nu zijn krachten verzameld... daar heeft hij hem bereikt, daar balt hij zijne ijzeren vuisten om ze aanstonds neer te beuken op het pijnlijk gillend monster, dat zich reeds in de macht van zijn vervolger waant, daar heft hij met schier bovenmenschelijke inspanning de beide armen op ten bezwijmenden slag...

- 'Heere Jezus, Liesken!' gilt Peter, nu hij, den slag willende toebrengen, over een voorwerp struikelt en zijn evenwicht verliezend... in den peilloos diepen afgrond wordt geslingerd! De dwerg heeft bliksemsnel zijn lichaam ineengekronkeld en Peter is over den walgelijken vleeschklomp in 't ziedende graf der toomelooze Aar gestort.

***

Lieflijk verrees de herfstzon ten onbewolkten trans en tintte het roodgeele blad van linde en notenboom met een glansvan koraal, wierp helder smaragden vonken op 't bedauwde loover der dennen en tooverde tot vloeibaar kristal de flauw zich voortstuwende golfjes der Aar. Een zacht koeltje wuifde door de toppen des slanke populieren en deed de geuren der laatste herfstbloemen in zoete wolkjes door 't luchtruim zweven.

Vroolijk klepte Imhoff's kerkklokje, vrienden en geburen de verraderlijke konde overbrengende: 'De flinke Peter Karl Wetter's zoon wordt dra in den echt verbonden met 't rozenwangige Liesken.'

De goedmoedige *pfarrer* van Innertkirchen is reeds in zijn plechtig staatsiekleed getooid, en het bruidje met behulp harer goede oude tante en van haar jeugdige speelnoot, in leestgewaad gedost. Men verbeidt den bruidegom. Op eens, terwijl de huwelijksgasten met vrienden en geburen rondom Lieskens woning zijn geschaard, rent Michaël de dwerg langs

hunne rijen en zwiert krijschend een veelkleurig voorwerpje in de hoogte. Ontsteltenis teekent zich op de aangezichten der omstanders; de vrouwen weenen, de mannen huiveren. Men mompelt onder elkander: ‘Michaël hier! en waar blijft de bruidegom?’

‘Ga naar huis Michaël, ga spoedig naar huis,’ beveelt des hoefsmids zoon den dwerg, maar deze joelt nog akeliger dan te voren en zwaait nog wilder mot zijne armen in't rond. Liesken is doodsbleek op de gaanderij getreden. nu zij het onheilspellend geluid van den dwerg heeft vernomen; zij buigt zich over den balkonrand, ziet naar beneden en ontwaart niet zoodra haar voor Peter gewerkt dasje in de handen van 't kleine monster of zijgt zonder woord of kreet te uiten in de armen harer tante. Flauwe stuipachtige trekken om den kleinen blauwgeverwden mond verraden nog eenig teeken van leven.

Een grijsaard onder de huwelijksgasten fluistert somber: ‘De zwarte Maritëta eischte een offer; Peter Karl Wetter's zoon is dood!’

***

Jaren zijn voorbij gegaan. In 't gebergte spookt niet langer Mariëtta's schimme rond; ook haar zoon is verd wenen, doch nog steeds doolt daar langs de wegen, ter herinnering aan hun beider bestaan, eene bejaarde vrouw in zonderlinge kleedij, met een krans van frissche alpenbloemen in het grijzend maar net gekapt haar. Iets weemoedigs|ligt in haar oogen, iets zachtaardigs en toch iets verbijsterends, de kleur harer wangen is marmerbleek, de toon harer stem klinkt nameloos droevig en vreemdsoortig beweegt zij hare vingeren voortdurend tegen elkander. 't Is 't rozenwangige Liesken van weleer, dat sedert maanden en jaren Bologneesche trouwdasjes voor haren bruidegom haakt.

's Hage, 1874.

FRITS SMIT KLEINE.

Poëzie.

1.
Willem de Mol.

Vlaanderen's betreurde toondichter.

Zijne onvervalschte tonen dreunden rond
En wekten leven, toen
De dood den kloeken kampioen
Beving...
Zoo smijten in den onweêrsstond
De winden reuzige eiken op den grond.

TH. SEVENS: *Willem De Mol*.

Zij zagen met een traan in 't oog
Van 't lieve Vaderland hem scheiden;
De vriendenblik zag droef omhoog,
En bad: ‘ô God! wil hem geleiden!’

Hèm ook, hem brak het harte; want
Een voorgevoel sloeg WILLEM neder:
Hij dacht: ‘Mijn duurbaar Vaderland,
Wellicht zie ik u nooit meer weder!’

‘Ach! zal mijn klein onnoozel wicht
‘Wel ooit zijn vader kennen leeren?
‘Zijn moeder, aan wier borst het ligt,
‘Nog ooit heur gâ zien wederkeeren?...’

Wat ging er om in 't bang gemoed?
Waar vlogen blijde hoop en droomen,
Die toekomstbeelden streelend zoet,
En 't. Vatikaan in 't toovrend Romen?(1)

Eilaas! nog korte dagen - en
De brave Willem was gevallen,
Als 't duifje met gebroken pen
Bij 's jagers moordend kogelknallen!

Het Vaderland ontving zijn lijk,
Wij groeten 't knielend, diep bewogen,
En volgen droef naar 't doodenrijk
Den lievling, ons zoo vroeg onttogen...

(1) WILLEM was op weg om eene kunstreis naar Italië te doen, toen de dood hem te Marseille kwam verrassen.

Zijn zoete akkoorden klinken thans
Ons nog in 't oor; maar ach! verdwenen
Is 't kunstgenie, welks eerste glans
Zijn land zoo hoopvol had omschenen

Hij is voorbij! vergeefs getreurd,
De Dood, die onverbidbre roover,
Heeft hem der Liefde en Kunst ontscheurd!...
Wat troost blijft ons op aard' nog over

Dan hem in 't marmer - 't graf ten spijt -
Te zien herleven, jong en krachtig,
Braveerend 't knagen van den Tijd,
Op 't voelstuk pronkend, grootsch en prachtig?

Vrouwe VAN ACKERKE GEB. DOOLAEGHE.

II.
Aan Vlaanderen's dichteres Mevrouwe Maria Van Ackere geb. Doolaeghe.

Al mogt ik de landouwen,
waar uwe Muze kweelt,
slechts met den geest aanschouwen,
als Ge er de cither speelt,
toch ruischten me uit die oorden,
door MAERLANT eens begroet,
uw zoete zangakkoorden
verteedrend te gemoet.

Reeds zonken vijftig jaren
in 't graf van de eeuwigheid,
sinds 't tokklen van uw snaren
me een feestuur heeft bereid;
toen viel er niet te denken,
dat mij uw avondrood
weer de eigen vreugd zou schenken,
die mij uw ochtend bood.

Dat heeft God zóo beschoren,
voortreffelijke vrouw,
die Vlaanderen's zangerkoren
ter zege leiden zou;
wier zuivre dichtergaven
en meesterschap van taal
haar hooger afkomst staven
met recht op zegepraal...

Maar ja, gij hebt verwonnen
het gouden lauwerblad
van sinds gij zijt begonnen
uw loop op 't gloriepad.
Ik zag uw zonne rijzen,
uw lieve lentezon,
en, schoon uw haren grijzen,
nòg laaft u Pindus' bron.

Zij moog' nog lange U drenken,
en, in uw scheidingsuur
de Muze U vriendlijk wenken
naar hemelscher natuur,
waar enkel serafs zingen,
d'Onsterflijke ter eer,
en zoo keert Ge in die kringen
tot uwen oorsprong weêr.

Doch hier zal blijven pralen
uw Naam in 't aardsche stof,
en melden in zijn stralen
DOOLAEGHE'S eeuwgen lof.

***

Zoo zond uit 't koele Noorden
met warmen vriendengroet,
een bard uw zangakkoorden
zijn echo te gemoet.

D^r^ WAP.

's Gravenhage, 20 *Januari* 1875.

III.
Twee denderliedekens[1]

I.

Liefje, kom, wij gaan vandaag
Dwalen door de groene dreven.
Langs den elskant, door de haag
Milde vreugdetonen zweven;
Liefje, kom, en voegen wij
Onze stem bij al die zangen,
Want ons hart, van liefde blij,
Springt en zingt van lustverlangen.
**

Hoor, hoe 't kloksken uit de kerk
't Dorpje roept tot de avondbede,
Zie, hoe 't volk, na vlijt en werk,
Richt daarhenen zijne schreden;
Lielje, kom, en knielen wij
In het groen der hopperanken,
Want ons hart, van liefde blij,
Mag den Hemel nu wel danken.
* * *

Zie, de zon in 't westen daalt,
Gansch de schepping zinkt in 't duister,
Bergen, dalen - alles maalt
Zaligheid en mingefluister;
Liefje, nog een zoen en koom...
Nu tot morgen, goede ruste!
'k Wou wel dat ik in mijn droom
U den ganschen nacht zoo kuste!

II.

*

Aan den Dender stond een huisje,
Waarin graag ik dikwijls ging;
't Werd bewoond door vlaamschen eenvoud:
Vader, moeder met hun kind;
'k Leerde er in mijn levensmorgen
Werken, denken, strijden, zorgen,
Zoete jeugd-herinnering!
Aan den Dender stond een huisje:
'k Werd zoo teeder daar bemind.

(1) Deze liederen worden gecomponeerd door Honoré Steppe, en ten voordeele der Burgerschool te Aalst uitgegeven.

* *

Op den Dender lag een bootje,
Waarin graag ik dikwijls zat;
Om mijn lieflijk speelgenootje
Te gaan varen te gemoet;
In het water 't zonlicht speelde,
't Groen der weide blonk van weelde,
Alles riep: gegroet, gegroet!
Ik dan droomde in 't drijvend bootje,
Maar ik wistschier niet van wat.

* * *

Aan den Dender stond een linde,
Waarop graag ik dikwijls klom;
Om te zien of 't lieve meisje
Van het veld niet wederkwam;
Zacht de lindebloemen geurden,
Door de bladren vogels neurden,
Sprongen blij van stam tot stam;
Ik dan riep van uit de linde:
Liefje, liefje, wellekom!

* * * *

Lieve beelden van den Dender,
Droom der jeugd, waar zijt gij heen?
Vader, moeder zijn begraven,
En hun meisje... leeft zij nog?
Wreed trok mij de wereld mede
Ver van u, door land en stede,
Ik zocht liefde en vond bedrog...
En thans aan den boord des Denders
Sta ik oud... engansch alleen!

VICTORIEN VANDE WEGHE.

Dendermonde, 1874.

IV.
Segher Kortrijkzaan. - 1337 -

(Uit de '*Kinderliederen*')

*

Een man, een man, en een wijze man,
Ja een man zeer oud van jaren;
Had toch het schoone land, Vlaandrenland zoo lief,
Maar is er zeer slecht om gevaren.

* *

De Graaf, de Graaf, en de Vlaamsche Graaf,
  En kon 't volk, zijn volk niet dulden:
Maar vreemd gezang en spel werden hoogvereerd,
  En zóó stak hij zijn land vol schulden.
* * *

Een man, een man, en een wijze man,
  Segher Kortrijkzaan geheeten,
Heeft moedig 't slecht gedrag aan den boozen Graaf,
  Aan Mijnheer van Vlaandren verweten.

* * *

De Graaf, de Graaf en de booze Graaf,
  Op 't kasteel van Rupelmonde,
Zag toornig, ongemoed, neêr op Kortrijkzaan, -
  Hij had 't zwart geweten vol zonde.
* * *

De man, de man, en de wijze man,
  En kon geen gehoor verwerven;
Voor open hart en woord werd hij vastgezet,
  Voor zijn Vlaandren ging hij nu sterven.

* * *

O Graaf, o Graaf, o gij booze Graaf,
  En kent ge niet Artevelde?
't Is Segher's boezemvriend. Hoor, hij komt, hij komt,
  En trekt tegen u thans te velde!

* * *

O Graaf, o Graaf, o gij booze Graaf
  En kent ge niet Englands koning?
't Is Segher's boezemvriend. - Hoor, hij komt, hij komt,
  En hij jaagt u uit hof en woning.

* * *

O Graaf, o Graaf, o gij booze Graaf,
  En kent ge niet Vlaandrens herte?
Dat Segher eert en mint, u veracht en haat!
  En kent ge niet Vlaandrens herte?[1]

(1) Deze liederen, als notenleer, bewerkten meestendeels getoonzet door LEO VAN GHELUWE, zijn afgedrukt en zullen eerlang aan den handel geleverd worden. Ook eene fransche vertaling, bezorgd door JULIUS GABLE, en waarvan men met lof spreekt, ligt ter perse. - Het werk verschijnt bij SYTTHOFF te Leiden

V.
Twijfel, hoop.

(Sapphicum).

\- -
\- ˇ - ˇ - ˇ ˇ - ˇ - ˇ (ter)
\-
\- ˇ ˇ - ˇ

Op den grond valt dwarrelend neêr de sneeuwvlok;
Noordewind blaast koud, en de krakende ijsschots
Dekt de beek. Als witte geraamten staan de
Wilgen en zuchten.

Nergens vindt men geurende bloemen; nergens
Vlinderkleurenpracht; in het woud is alles
Stom: want lang reeds zijn ze gevlucht, der liefde
Vroolike zangers!

Op het strooidak ginds, van die kleine veldhut,
Zit een vogel; alles is dood rond hem, hij
Leeft, maar neêrgedrukt doorvertwijfling - wen hem
God zoo alléen laat.

Zóó is mijne Ziele; voor haar is alles
Dood!... En schijnt den menschen geluk of heil iets,
't Schijnt bedrog heur... Moede, bezwijkend roept ze
God! en ze twijfelt.,.

***
Lentekussen wekken de sluimrende aarde;
't Sleutelbloempje praalt aan den boord des beeklijns;
Zedig, lieflijk geurt het viooltje; in 't woudgroen
Schatert de koekoek.

Warmer zonlicht koestert de schepping. Alles
Groeit en bloeit of zingt, uit het hart, der Godheid
Eenen danklofzang: - des gevangnen hymnus
Na de bevrijding!

Treur niet meer! Ontsluier uw aangezicht, gij
Wien de twijfel 't harte verknaagde, breek die
Kluisters, hoop op God, die het al herleven
Laat en zoo goed is!

Mijne ziel, is alles u dood en leêg nog,
Schijnt de wereld akelig u en heilloos,
Hoop! want eenmaal ook, - als de Lente de aarde,
- Kust u de Liefde!

St-Joos-ten-Oode.
IS. TEIRLINCK

VI.
Vergeten?...

Zij spraken met een spotgezicht:
‘Die vreugd, die smart vergeet zich licht!
‘'t Zijn grillen van een troetelkind!’
- Ah!... hebben zij dan nooit bemind?

Vergeten! grillen!... Vuige spot
Met 't schoonste en 't edelst waardoor God
Zich in het grootsch heelal hervindt:
Beminnen en te zijn bemind!

Vergeten?... Oh! al deed deze aard
Met mij de dolste hellevaart
'k Vergat ze nog niet, 't lieve kind
Bij wie mijn hart zijn hemel vindt.

Vergeten! maar... hoe kon dit zijn?
Of zijn er zonnen zonder schijn?
Of lenten zonder bloemengeur,
Of zomers zonder rozenkleur?

O neen! o neen, die heilge drift
Is door God zelf me in 't hart gegrift!
Noeme ook de wereld mij ontzind,
'K vergeet niet wat mijn ziele mint.

7 *November*, 1874.
JOZ. HAMERS.

Opvoedingsleer der Nationale Toonkunde door Peter Benoit.

II.
Nationale invloed der School.

De Vlaamsche muzikale opvoeding zooals wij ze in gansch Vlaamsch België zonden willen ingevoerd zien, staat, onder algemeen Germaansch oogpunt, gansch met het Duitsche stelsel in verband.

Met hun stelsel van opvoeding kunnen de Duitschers zichoveral eenen weg banen. Zij zijn allen, van het begin het einde hunner studiën, in de Duitsche taal opgevoed, en toch gaan zij gansch de wereld door...

Een volk bestaat: het heeft zijne taal, zijn karakter, zijne zeden, - en al beweegt het zich 't zij op een klein hoekje gronds, 't zij op een uitgestrekten bodem, die taal, dat karakter, die zeden moeten bewaard en geëerbiedigd worden. Willekeurig en onredelijk zou het dus zijn de Vlamingen in hunne stamrechten, in hnnne vrijheid, in hunne eigene kunstuiting te miskennen en te verdrukken. Zonderlinge rechtvaardigheid en broederlijkheid, als men in eene eeuw van vooruitgang en beschaving, een volk zou willen beletten zelfstandig te zijn!

De Grieken waren ook niet menigvuldig in getal, en toch hebben zij eene grootsche nationale kunst gesticht. en zij hadden geen anderen *débouché* dan in hun land zelven. Wààr zal onze Vlaamsche *débouché* zijn? Insgelijks in ons land, - in Nederland en Duitschland zoo men wil, - doch vooral in ons land.

Eenmaal het Nationaal Muziekonderricht op goeden voet ingericht, zoo zou men er licht toe geraken de toonkunst zich in hare verschillige vertakkingen, - aanvankelijk in Antwerpen en van lieverlede in geheel het

Vlaamsche land - volgenderwijze te doen openbaren:

A. - DE MUZIEK IN DE KERKEN. - De kerken zijn het best geschikt om de Gregoriaansche zangen, de Contrapuntieke werken der christene kerkkunst, en ook de merkwaardigste der moderne kunstgewrochten, op eene regel- en doelmatige wijze uit te voeren.

Derhalve houd ik mij onledig met voor de Antwerpsche Hoofdkerk een programma op te stellen, waarin al de dagen en uren aangeteekend worden waarop men Gregoriaansche of Contrapuntieke kerk- of moderne kerkgewrochten zou doen hooren, met aanduiding van den naam, het land, de school van elken komponist, en de opgave van den tijd waarin hij leefde.

Dit volledig programma, welk alles bevatten zal wat in het vak van kerkmuziek sedert de eerste eeuwen van het christendom tot op onze dagen geschreven is, zou gedrukt en overal verzonden worden. Landgenooten en vreemden zouden dan hier, op bepaalde dagen, de ontwikkeling en den vooruitgang der kerkmuziek kunnen nagaan, zooals weleer liefhebbers en kunstenaren zich naar Rome begaven, om er b.v. de diensten der Goede Week bij te wonen

Dit plan, in de Hoofdkerk op grooten voet ingericht, zou dan insgelijks in de andere kerken ingevoerd worden, volgens de stoffelijke middelen, waarover elke kerk beschikken kan.

Met die hervorming beoog ik nog een ander doel: in onze tempels de Choralen in volkstaal terug te brengen, zooals het ook in de katholieke kerken van Duitschland het gebruik is, waar de Choralen door het volk worden op gezongen. De Choralen, grootsche gezangen, van de zoogenoemde Gregoriaansche afstammende, en waarin het godsdienstig karakter en het karakter des volks zich zoo eigenaardig vermengen, zouden een grooten invloed op de kunst en op het volk uitoefenen. - Verder het uitvoeren van geestelijke of zedelijke oratorio's, psalmen, enz. insgelijks in de moedertaal.

B. - DE KUNST IN DE CONCERTEN. - Om eene regelmatige en algemeene kunstwerking van instrumentaal en choraal muziek in Antwerpen mogelijk te maken, zou de stad een Stadsorkest moeten inrichten, waaraan hare beste kunstenaren, en later diegene welke zich in de School onderscheiden en gevormd hebben, zouden deel nemen.

Zoo zouden er niet alleen door de School, maar ook door het Stadsorkest klassieke concerto's gegeven worden.

Dat Stadsorkest zou aan een bijzonder reglement onderworpen zijn, en de repetitiën en voorschriften over de uit te voeren werken ten stipste moeten volgen.

In Antwerpen moet er een grond van algemeene overlevering gevestigd worden. Doch, om die omwenteling naar wensch te doen gelukken, mag er noch moed, noch moeite gespaard worden, noch zedelijke, noch stoffelijke ondersteuning te kort schieten. - Onder alle oogpunten streeft Antwerpen vooruit: alleen het muzikale vak moet nog tot stand gebracht worden.

C. - STADSORKEST EN STADSKOOR. - Het, Stadsorkest zou groote openbare concerten geven, en ook het orkest van het *Nationaal Tooneel* uitmaken.

Met de ondersteuning der stad zou er eene hulpkas ingericht worden:

1. Om een pensioen te verschaffen aan degenen, welke door hunnen hoogen ouderdom onbekwaam worden om hunnen dienst te doen.

2. Om diegenen ter hulp te komen, welke door ziekte of om andere geldige redenen in hunne loopbaan als kunstenaar tijdelijk gestremd worden, en zich bijgevolg in hulpbehoevenden toestand bevinden.

Indien de muzikale geest in Antwerpen zoodanig ontwikkeld wierd, dat er eene massa koorzangers en zangeressen kon verzameld worden, dan zouden er insgelijks, zooals in Londen, openbare uitvoeringen van Oratorio's en andere klassieke werken kunnen plaats hebben.

Eveneens zou er eene kas voor de koorzangers ingericht worden, in den aard van die van het Stadsorkest. - Die vereeniging zou den titel van *Stadskoor* dragen.

In grondbegin zou dit reeds kunnen daargesteld worden met eenen groep koren, welke voor het Nationaal Tooneel bestemd zijn, en waarbij zich dan nog andere zouden kunnen aansluiten.

Twee der bijzonderste inrichtingen dienen hier vooral vermeld te worden. Ik bedoel de groote *Nationale Muziekfeesten* hier bij ons ten onrechte met de fransche benaming van 'Festivals' bestempeld - en het *Nationaal Tooneel*:

D. - DE FESTIVALS. - De werking der School op de Stad en de invloed van School en Stad op de Provincie zouden allengs eene Nationaal-muziekale volksbeschaving in den echten zin teweeg brengen. Wanneer deze genoegzaam ontwikkeld is, zou de Bestuurder der School zich met al de Provinciale kringen van eenig belang in betrekking stellen. De Provincie zou kleine kringen stichten en deze zouden zich beijveren de nationale gewrochten en andere klassieke werken te bestudeeren, om aldus mede te werken tot de inrichting van een groot Vaderlandsch Muziekfeest, dat alle twee of drie jaren in Antwerpen zou plaats hebben.

E. - Het NATIONAAL TOONEEL. - Indien wij tot eene echte opbeuring van onzen Nationalen Schouwburg geraken willen, is het hoogst noodzakelijk dat er op de Muziekscholen volledige leergangen in alle vakken der Dramatiek worden gegeven. Naast die van Lyrischen zang en Declamatie, hoeft er ook - zooals in Antwerpen - een cursis van Nationale Taalleer te bestaan, strekkende om de éénheid in de Nederlandsche uitspraak te bevorderen. Het muzikaal gedeelte op onze Vlaamsche Schouwburgen zou ook moeten op meer nationalen voet ingericht te worden. - Daarom kan men niet beter doen dan de taak der te vervaardigen tooneelmuziek toe

te vertrouwen aan diegenen welke in de School ernstige studiën hebben gedaan.

Vooreerst dient men den bestaanden grond te zuiveren, om zóó trapsgewijze tot het vormen eener lyrisch-dramatische kunst te komen.

Later zal ik in den KUNSTBODE aan bovenstaande punten eene breedere ontwikkeling geven, wat het slotgedeelte mijner verhandeling over de Nationale Toonkunst uitmaken zal.

(*Wordt voortgezet*).

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.

IX.
De Italiaansche School in de XVI^{de} eeuw.

Wij zagen hooger hoe drie Nederlanders de stichters werden van Italië's drie oudste muziekscholen: Tinctor, kapelmeester des konings van Napels, der Napolitaansche school; Willaert, kapelmeester te Venetiën, der Venetiaansche; Goudimel, der Romeinsche Welnu, wat men onder de algemeene Benaming van 'Italiaansche School' begrijpt, bestaat uit deze drie scholen en meer andere nog, welke slechts in de XVII^{de} eeuw eenige beroemdheid verwierven

Doch is die naam van *Scholen* wel gepast te noemen, daar waar het verschillige groepen van toonzetters geldt, welke ieder volgens de leerstelsels eens oorspronkelijken meesters gevormd, zich door zekere min of meer scherpafgeteekende verscheidenheden van stijl doen opmerken? Ik denk dat men te ver gegaan is met die verdeelingen. Voor enkele toondichters, hoofden van scholen of meesters van ontegensprekelijke eigenaardigheid, kan zulks

gelden; doch voor de meeste kunstenaars, die Italië voortbracht, is zulke verdeling bezwaarlijk toe te passen. Trouwens, zoo het mogelijk is voor de Venetiaansche en de Romeinsche scholen eene soort van afstamming vast te stellen tusschen den oorspronkelijken hoofdcomponist, zijne onmiddellijke leerlingen en de opvolgers dezer laatsten, zoo is het toch alles behalve gemakkelijk een dergelijke aaneenschakeling te vinden voor de toondichters van de Napolitaansche school der XVI^{de} eeuw

In zake van Kerkmuziek vooral, waarvan het onderscheid van school tot school, van stad tot stad, bijzonderlijk in de eerste eeuw harer grootheid, niet zoo tastbaar is als wel in de wereldsche muziek, houd ik het voor verkieslijk, de Italiaansche school in 't algemeen te behandelen. Hierbij komen zich rond den hoofdcomponist, wien zij schijnen gevolgd te hebben, groepsgewijze *die* toondichters scharen wier schrijfwijze zich genoeg kenschetst.

De vermaardste leerlingen van Adriaan Willaert, stichter der Venetiaansche school, en die welke talrijke en schoone werken voor de Kerk schreven, zijn - na den Mechelaar Van Rore, van wien ik in het hoofdstuk, dat over de Nederlaudsche school handelt, gesproken heb, - Zarlino, Andrea Gabrieli en Porta:

Guiseppe ZARLINO, kapucien, uitstekend geleerde, vermaard schrijver en voornaam toondichter, was kapelmeester der St-Marcuskerk te Venetië. Die godvruchtige man, wiens deugden en geleerdheid het Capittel en gansch de stad Chioggia bewogen hadden, hem aan den Heiligen Stoel tot bisschop te vragen, schreef, behalve drie verhandelingen over de Muziek en verscheidene wijsgeerîge en geschiedkundige werken, ook een groot getal muziekstukken, ten behoeve zijner beroemde muziekkapel.

Andrea GABRIELI, organist van St-Marcus en zeer groot toondichter, liet ons Missen, Motetten en Boetpsalmen. Zijn leerling en neef, Giovanni GABRIELI, nog merkwaardiger toondichter dan zijn oom, en dezes opvol-

ger als organist van genoemde kerk, maakte Boetpsalmen, Motetten en *Cantiones Sacroe*. De verdiensten dezes kunstenaars waren zòo groot dat Schütz, een vermaard muziekkundige van Duitschland en tijdgenoot van Gabrieli, vol geestdrift uitroept: ‘Onsterfelijke Goden! welk man die Gabrieli! Hadde de Oudheid, zoo rijk aan uitdrukkingen, hèm gekend, dan had zij hem boven de Amphion's verheven!’

Cosstanzo PORTA, minderbroeder conventueel, opvolgens kapelmeester te Padua, te Osimo, te Ravenna en te Loretten, is een der aanbevelingswaardigste toondichters voor de kerk. Zeer geleerd muziekant, toondichtte die kloosterling zijne werken streng in de toonaarden des Gregoriaanschen zangs, waarvan hij de melodiën bijna altijd tot thema's zijner werken koos. Het getal dezer laatste is overgroot: twee boeken Missen met *Introïtus*, vijf boeken Motetten, Vespers, Lofzangen voor het geheele jaar, Antiphonen aan de Heilige Maagd en Lamentatiën, getuigen van zijne merkwaardige vruchtbaarheid.

Van den priester Jacop Antonio PIGGIOLI, een van Porta's leerlingen, kent men ééne Mis en Litaniën.

Giovanni GROGE, de bijzonderste leerling van den kapucien Zarlino, was insgelijks een geestelijke. Kapelmeester van Sint-Marcus, liet die toondichter, van wien ik eenige werken in partitie gesteld heb, een *Te Deum*, een Miserere, Psalmen, twee boeken Motetten, Missen, *Cantiones Sacroe*, Lamentatiën, *Improperia's*, verscheidene *Magnificats* en de zeven Boetpsalmen na.

Drie andere meesters der Venetiaansche school, waren Marini, Merulo en Monteverde.

De canonik Alessandro MARINI toonzette Motetten, Psalmen en een *Magnificat*.

Claudio MERULO, organist van Sint-Marcus en later beroemd toondichter in dienst van den hertog van Parma, schreef voor de kerk Litaniën, twee boeken *Cantiones Sacroe*, drie boeken Motetten en twee Missen.

Eindelijk de doorluchtige meester Claudio MONTEVERDE,

priester, leerling van Ingegneri en kapelmeester van Sint-Marcus, toondichtte een *De profundis*, eene Mis van Requiëm, verscheidene plechtige Missen, Psalmen, Motetten, Lofzangen en een *Magnificat*.

Gedurende dit schoone tijdvak voor de Venetiaansche school, zagen al de steden van Italie eenige hunner kindèren zich door hunue muziekale gewrochten roem verwerven:

De stad Bergama bezat Giovanni GAVAGGIO, kapelmeester der hoofdkerk zijner geboortestad en later van Santa-Maria-Maggiora te Rome. Hij toonzette Psalmen, verscheidene *Magnificat's*, Motetten, Lofzangen, Antiphonen aan de Heilige Maagd en eene Mis van Requiem.

Verona bracht Vincenzo RUFFO voort, kapelmeester eerst te Milanen en vervolgens in zijne moederstad. Hij liet Missen, verscheidene *Magnificat's*, Motetten en Psalmen achter.

De stad Caravaggio schonk het licht aan den dichtercomponist Giovanni-Jacopo GASTOLDI, eerst kapelmeester te Mantua en vervolgens te Milanen. Deze kunstenaar schreef Missen, Motetten en Psalmen voor het geheele jaar.

Cremona bezat Marc-Antonio INGEGNERI, eerst kapelmeester der hoofdkerk zijner geboortestad, en vervolgens als toondichter aan het hof des hertogs van Mantua verbonden. Ingegneri schreef twee boeken Missen, *Responsoria's* voor de Goede Week en verschillige *Cantiones Sacroe*. Hij was de meester van Claudio Monteverde.

Francesco MILLEVILLE werd te Ferrare geboren. Eerst muziekant in dienst aan het Hof van Polen en van den keizer Rudolf II, werd die toondichter kapelmeester der hoofdkerk van Volterra en vervolgens van die van Chioggia, en liet twee boeken Missen, Psalmen, een *Magnificat*, Motetten en Litaniën na.

Lodi was de geboorteplaats van Flaminio TRESTI, wiens werken bestaan uit een boek Missen, verscheidene Motetten en Vespers.

Michaele VAROTI, toondichter welke uitsluitelijk voor de kerk schreef, werd te Novare geboren. Hij gaf in 't licht twee boeken Missen, Lofzangen en *Cantiones Sacroe* voor al de feestdagen van het jaar.

Pietro VINCI, kapelmeester te Bergama, was Siciliaan. Van hem kent men een boek Missen en drie boeken Motetten.

Parma bracht Pietro PONZIO voort. Toondichter en schrijver over muziek, eerst kapelmeester te Bergama en vervolgens te Parma, componeerde Ponzio twee boeken Missen, Psalmen, Voorzangen, verscheidene *Magnificat's* en Motetten.

De geleerde componist ROCCO RODIO, was geboortig uit Calabrië. Hij schreef een contrapuntisch werk op de melodiën van den kerkzang en tien merkwaardige Missen.

Bologna was de geboorteplaats van Andrea ROTA, een zeer begaafd toondichter en kapelmeester zijner moederstad. Men heeft van hem een boek Missen en twee boeken Motetten.

Drie Italiaansche edellieden, maakten zich beroemd door hunne voor de kerk getoonzette werken: het zijn Pinelli da Gerardis en de twee broeders Zanobi da Gagliano:

Giovanni PINELLI DA GERARDIS, uit een adellijken stam van Genua gesproten, was kapelmeester te Dresden, en liet zes Missen, verscheidene Motetten eneene verzameling *Cantiones Sacroe* na.

Giovanni ZANOBI DA GAGLIANO, edelheer van Florentie, was aan het huis der Medicis gehecht, en schreef Litaniën, Motetten en een *Salve Regina*.

Van Marco ZANOBI DA GAGLIANO, broeder van voornoemden meester, canonik en apostolieken protonotarius, lid der Academie van Florentie en uitstekend kunstenaar, verscheen een boek Missen en *Responsoria's* voor de Goede Week.

(*Wordt voortgezet*).

Eene nieuwe vacantiereis[1]
(1869)

Het Noorweegsch NOORDLAND en FINMARKEN zijn door de Noorwegers zelven zoo weinig gekend - buiten de inwoners dier streek of diegene die er handel drijven - dat men van de Denen of Zweden niet wel eischen kan dat zij die zouden kennen. Het is niettemin evenzeer tot deze laatsten als tot de Noorwegers dat ik de aanbeveling stuur om daarheen een vakantietocht te maken. Ik moet er echter ook bijvoegen dat het natuurlijk dicgenen niet zijn, welke geenen tijd of geene middelen hebben om meer dan ééne of twee lange reizen in hun leven te maken, wien ik deze wil aanbevelen. Ik bedoel integendeel die reizigers, welke de beschaafde landen van Europa gezien hebben, die het gewoel der groote steden ontvluchtend, liever een paar maanden verkwikking in eene buitengewoon heerlijke natuur gaan zoeken. Ook wend ik mij tot lieden die hun zenuwstelsel willen herstellen en voor wie daartoe eene versterkende zeereis gewis te verkiezen is boven het veelal vervelend badleven. Wel is waar dat men soms een weinig door zeeziekte gekweld wordt - alhoewel dit in den zomer bij goed weder zelden het geval is - doch er dient opgemerkt, dat de zeeziekte eene gezonde kwaal is. Overigens is dit juist de reis waar men er het minst aan blootgesteld is; want op eenige geringe uitzonderingen na (*Jaederen, Stad, Ilustaviken, Folden, Vestfjorden*), loopt de vaart standvastig tusschen de klippen; zelfs bij geweldigen storm vaart het schip heel rustig, dag in dag uit; men leeft als in een' salon, tenzij men op het dek de sterke zeelucht wil inademen en de grootsche prachtige natuurzichten van het Noorden bewonderen. De Engelschen hebben dit aantrekkelijk oord het eerst weten te vinden, en na hen de Amerikanen, Franschen en

(1) Bewerkt van een in Noorweegschen tongval geschreven opstel van Björnstjern Björnson, een der meest geachte hedendaagsche schrijvers uit Noorwegen.

Hollanders. Tegen één voor zijn vermaak reizenden Noorweger komen er tien à twintig vrecmdelingen. De Engelschen hebben al de beste zalmvischerijen en jachten aldaar gekocht of gehuurd.

De oude duitsche schilder PRELLER, die in zijnen tijd in de Noordlanden studiën maakte voor zijne historische landschappen, - ik zag juist bij hem een mythologisch tooneel dat in die natuur geplaatst was - zegde mij: 'Hij die Zee en Lucht en Aarde in strijd, en den Mensch in strijd met alle die wil zien, moet die streek bezoeken.' Een plezierreiziger wenscht misschien niet dit te zien, omdat het hem gemakkelijk zou kunnen ontgaan, maar in tegenwoordigheid van deze rotsge, daanten en met de ophelderingen die de natuur altoos geven zal, kan hij zich dit verbeelden en van het volk zelven ter plaatse volledigc uitleggingen daarover bekomen.

Ik maak hiervan melding, omdat het verhaal van den Noordlander over zijne natuur en zijn bedrijf tot het beste van mijne reis behoort; zijne verbeeldingskracht, ontwikkeld door gevaar en eenzaamheid, is als met de natuur zelve verwantschapt.

Een duitsche wereldreiziger, Alexander VON ZIEGLER, was de eerste die mijn lust om deze streek te zien opwekte. Hij noemde drie plaatsen in de wereld, die hij elke in haar slach de indrukwekkendste noemde welke hij gezien had, en ééne daarvan was Noordland met Finmarken.

De reize daarheen kan best zóó geschikt worden dat men op de heen- of terugreize over land naar *Namsos* gaat of daar vandaan komt; misschien is het best den weg volgenderwijze te verdeelen: op de heenreize over land naar *Drontheim* en in het terugkomen over land van *Namsos* naar *Drontheim* en van daar weer met de stoomboot langs de kust naar de Romsdalsche steden, (waaronder het schoone *Molde*) en verder langs de kust naar *Bergen*, waar men weder eene poos kan maken ten voordeele van het *Hardanger fiord* of andere van de menige florden, waar kleine stoombooten van *Bergen*, heen varen. De Noordlanden moet men in ieder geval op het einde van Juni of in het begin van Juli zien te hereiken, ter

oorzaak van de Middernachtzon. Men kan ze nog later in volle werking zien, maar verder naar het Noorden toe, en enkel op verhevene punten of in opene vlakten.

De overvaart is, naar mijn inzien, zeer duur. Indien de stoombootmaatschappijen elkaar verstonden om eene prijsvermindering toe te staan aan diegenen welke eene lange reis maken, van Zweden, van Denemarken of van verder op, in verhouding met de lengte der reis, en op zulker wijze dat men onderwege zou kunnen afstappen om naar eigen voorkeur verder te reizen, zoo zou dit ongetwijfeld tot hun voordeel keeren; want het kan niet missen of deze zomerweg moet binnen eenigen tijd de meest gezochte in het Noorden worden. Dit kan niet missen, want zoo waar als de Noordbewoner Noordsche poëzie en sagas bemint, moet hij ook gaarne de natuur zien, die den toon geeft aan de Edda's of aan de krachtigste handelingen der saga's. Het verlangen om zulke natuurindrukken te ontvangen ligt in iederen Noordbewoner, hij wone bij de zee of tusschen de bergen.

Zoodra men de baai van *Namsos* uitgezeild is, eene der schoonste van het land, zooals zij zich vooruit buigt tusschen met pijnboomen begroeide rotsen en uitschietend wier, en men kort daarna het Drontheimsche verlaten heeft, verandert ook de natuur. De grootere boomgewassen wijken in de beter beschutte fiorden, waar de zeestormen hen niet kunnen verbrijzelen en waar de toegang voor de menschen die hen zouden vellen niet zoo gemakkelijk is. Want dit ligt buiten allen twijfel dat er vroeger langs de gansche kust] groote wouden bestonden, en dat de zeestormen zorg droegen om het overschot te nemen dat de menschen hun lieten. De grasstreep die volgt tot in het uiterste van Finmarken is het bevalligste wat ik ooit gezien heb. Zij staat dicht gelijk het haar op een rendier, schoon, groen en sappig, dank aan de zoute zee, die het gras dikwijls besproeit door tusschenkomst van den wind. De veeteelt is eene zoo gewichtige verrichting in het leven des Noordlanders, dat zelfs een goede vischvangst hen niet voeden kan, als de vochtigheid een enkel jaar belet het altijd weelderig gras binnen te halen. Deze omstandigheid werkt wel-

dadig, want een volk, dat zijn bestaan enkel aan de zee te danken heeft, krijgt te veel van hare onbestendigheid in zijn karakter, terwijl de aarde getrouwheid en plichtbesef inboezemt. Bij *Helgoland* worden de rotsen reeds zwaarder en meer van elkaar gescheiden, zoodat zij hier beginnen eenzaam in de zee te staan. De rotsen hebben dikwijls een eigen slach van moswassing, die zich gedeeltelijk graauwgroen en gedeeltelijk bruinrood naar boven uitspreidt en bij het overige van het landschap krachtig afsteekt. Zulke nieuwe kleuruitwerkselen moet een schilder kunnen treffen als een klank van vreemde melodiën, en als hij de kunstmiddelen bezit om dien te vatten, kan hij daarin eene vereenigde werking van verrukkende schoonheden op het doek tooveren. Men reist hier voorbij een paar in de geschiedenis vermelde plaatsen, zooals die waar Haarek van Trotta woonde. Zij springt vooruit in de zee gelijk een lang schip dat zooeven in het water glijdt, de omstreek is uitgebreid en groot. De eidervogels die zwemmen, de meeuwen die schreeuwen, de Noordlandsbooten die aankomen, de jachten met een enkel groot zeil die men overal ontmoet, en de behaaglijke breedte van de vaart met het bestendig uitzicht op hooge rotsen, maakt het eindelijk zoo zacht en bijkans gemeenzaam; zoo gansch beantwoordt het eene op het andere en zóó krachtig is het ter zelfder tijd; het verovert en boeit.

MR. LEO VAN AELBROECK.

(Wordt voortgezet).

Boekbeoordeeling.

I.
Vriend Kobus, tooneelspel in 2 bedrijven, door Emiel van Goethem. Bekroond met den 1sten prijs door de koninklijke Maatschappij '*De Wijngaard*' te Brussel. Gent 1875.

Voor 't tooneel schrijven is vast geen gemakkelijke taak! Daartoe wordt eene bijzondere geschiktheid, eene slechts door veel studie en ervaring te verkrijgen kennis der techniek vereischt. Dat overigens de stijl van een tooneelstuk veel

van dien eener novelle verschilt, wordt door niemand betwist, maar door vele onzer tooneeldichters nog al eens uit het oog verloren. Trouwens, indien wij als zedelijke strekking, als esthetische gehalte de stukken van ons Nederlandsch repertorium verreweg boven de meeste der Fransche school mogen stellen, toch valt het o.i. niet te ontkennen dat, onder opzicht van vorm, van scenieke bewerking, onze zuiderburen nog steeds door meesterschap uitmunten. Niet gering te noemen is het aantal schrijvers die zich ten onzent op de tooneelliteratuur toeleggen, - en zeker blijft hun lofwaardig streven niet zonder vruchten; - of echter de vooralsnog bekomen uitslag daaraan wel in voldoende mate beantwoordt, zouden wij moeielijk durven beweren.

Derhalve juichen wij van harte elke nieuwe poging toe, strekkende om ons Nationaal Tooneel met goede oorspronkelijke stukken te verrijken. En onder dit laatste soort mogen we gerust M. Em. Van Goethem's onlangs verschenen '*Vriend Kobus*' rekenen.

Dat de Brusselsche jury daaraan met algemeene stemmen den eersten prjjs heeft toegekend, verwondert ons geenszins. Wij houden dit stuk voor een der keurigste onzer Vlaamsche dramatiek en wel stellig voor het beste des heeren Van Goethem.

Het eigenaardige en oorspronkelijke van dit lief tooneelspel ligt eigentlijk minder in het onderwerp zelven, dan wel in de manier waarop de jeugdige schrijver de voorhanden zijnde stof heeft verwerkt. De handeling is zeer gelukkig geleid, de toestanden natuurlijk en boeiend ofschoon sommige wat gerekte tooneelen wellicht bij eene met zorg gedane inkorting niets zouden verloren hebben. Overigens blijkt uit het geheele eene grondige karakterstudie, reeds veel menschenkennis en een helder begrip van de vereischten der dramatische kunst. 'Kobus' de brave werkman, de liefderrijke, vergevensgezinde huisvader wordt in het tweede bedrijf een waarlijk belangwekkende type. Liever hadden wij hem echter reeds van in den aanvang - b.v. door de eene of andere episodische daadzaak - *feitelijk* zijn sympathieken bijnaam van 'Vriend Kobus' zien wettigen. Naast deze hoofdfiguur bewegen zich

andere goed geslaagde nevenfiguren, zooals het arm bedrogen *Liezeken*, haar goedhartige pleegbroeder *Geert*, en, ofschoon van minder belang, ook het lieve *Belleken*, Liezekens's zesjarig kind, de vreugd en troost van het beproefde huisgezin.

Belleken is geen van die al te vernuftige ‘enfants précoces’, zooals men ze meermaals op 't tooneel ontmoet, maar wel een echt ‘kinderlijk’ kind, dat aan het openingstooneel van het tweede bedrijf eene behaagelijke tint van gezond realism bijbrengt. Enkele karakters, zooals dat van Liezeken's moeder b.v., hadde de schrijver misschien wel wat meer kunnen uitwerken.

Taal en stijl zijn goed verzorgd en getuigen ook onder dit opzicht van een loffelijk streven naar volmaking.

Thans nog een woordje over de strekking van ‘*Vriend Kobus*.’ Mogelijk zal men het niet algemeen ééns zijn over de thesis, die de schrijver daarin heeft ontwikkeld. Ons komt het echter voor dat zijn werkje wél van aard is om goede en edele gevoelens op te wekken, om op overtuigende wijze het goede princiep tegenover het booze te stellen.

De heer Van Goethem verwerft van nu af onder onze Vlaamsche tooneeldichters eene eervolle plaats. Ook zien wij met genoegen dat hij niet op zijne lauweren rust, maar thans een drietal voor scholen geschikte tooneelstukjes voor |de pers gereed maakt.

II.

Typen, tooneelspel in drie bedrijven door B. Block. Bekroond met den 2^{n} prijs door de Maatschappij ‘*De Wijngaard*’. Gent 1874.

Het tweede door den *Wijngaard* bekroond tooneelspel: ‘*Typen*’ van den heer B. Block is mede eene zeer goede aanwinst voor onze dramatische litteratuur.

't Is zoo niet een modelstuk dan toch een goed gelukte proef in een genre, dat ten onzent nog weinig beoefenaars telt. ‘*Typen*’ is eene ‘comédie de moeurs’ in den aard van Barrière's ‘*Faux Bonshommes*’ waarmeê het, evenals Van Peene's ‘*Treffelijke Licden*’ als grondopvatting meer of min

eenige verwantschap schijnt te hebben. Doch, ‘er is niets nieuws onder de zon’ zegt de spreuk, en met genoegen kunnen we vaststellen dat ‘*Typen*’ toch van eene gewetensvolle, vlaamsche karakterstudie getuigt.

De verslaggever van de brusselsche jury, liet in zijne over 't algemeen vleiende beoordeeling over M. Block's ‘*Typen*’ echter de vraag in 't midden of de personen uit dit stuk wel eigentlijke ‘typen’ mogen heeten; welnu, naar onze bescheiden meening past op die vraag een bevestigend antwoord, althans wat de hoofdpersonnages betreft. Het karakter van den geldzuchtigen huichelaar *Van Goert*, die met al de geslepenheid van een modernen Tartuffe, den goedhartigen, maar door hoogmoed verblinden rentenier *Van Waenbergen* zijn geld weet te ontfutselen, is goed opgevat en op voortreffelijke wijze geschetst. Zoo ook de schijnbaar fatsoenlijke, maar in den grond verachtelijke Mr. en Mevr. *De Craen*, die hunnen liederlijken zoon aan Van Waenbergen's dochter trachtne te koppelen; eene poging die echter totaal mislukt, tot groote vreugde van 's meisjes geliefde, den jongen bouwmeester *Rocourt*, die ten slotte de schijnheilige huisvrienden naar verdienste ontmaskert.

En moge ook de dramatische verwikkeling allereenvoudigst, ja schier onbeduidend wezen, toch zijn wij van oordeel dat M. Block's Typen op zich zelven belangwekkends genoeg bevatten om - bij een behoorlijke opvoering - den toeschouwer in spanning te houden. De dialoog is daarbij over 't algemeen zeer goed, op enkele plaatsen zelfs geestvol geleid. Hier en daar echter nog wat te veel ‘boekentaal’: zekere uitdrukkingen kwamen ons te gezocht voor om gansch natuurlijk te wezen. Overigens schenen ons, met het oog op spraakleer of syntaxis enkele volzinnen wel voor eenige verbetering vatbaar.

Doch dit zijn slechts bijzonderheden van gansch ondergeschikt belang. ‘*Typen*’ is, wij herhalen het, een goed tooneelspel, dat wij nu of toekomend jaar ook op onzen Antwerpschen Schouwburg hopen ten tooneele gebracht te zien. Stukken als *‘Vriend Kobus*’ en ‘*Typen*’ zijn zeker oneindig meer dan menige vertaling de eer der opvoering waardig.

Goed gespeeld, kunnen dergelijke tooneelwerken niet missen bij een beschaafd publiek veel bijval te vinden. Zij zijn daarbij van aard om het gevoel voor het waarlijk schoone in de kunst op te wekken en aldus de esthetieke vorming van ons gewoon schouwburgpubliek te bevorderen.

A.J. COSYN.

Nederlansch tooneel.
Antwerpen.
(15 *Januari*. - 15 *Februari*, 1875.)

OPGEVOERLE STUKKEN:[1] *Een tooneelspel op den Buiten*, (1 bedr.) oorspr. tooneelspel; - *Ik ben Vader* (1 b.); *Hoe schoon is de Natuur* (1 b.) oorspr. blijspelen; - Feestcantate; - *De Armen van Parijs*, (7 b.); *De verborgen Hand*, (6 b.); *Dertig jaren of het leven van een' Dobbelaar*, (6 taf.); *De Kiuáerroofster*, (8 taf) vertaalde dramas; *Arbeid Adelt*, (3 b.); *De Hoed van een Horlogiemaker*, (1 b,); *De Fiammina*, (4 b.), vert. tooneelspelen; - *Twee plagen op den hals*, (3 b.); *Eene verschrikkelijke Dochter*, (1 b.); vert. blijspelen.

De beneficie-voorstellingen vinden dit jaar bijzonder veel bijval. Telkens is bij zulke gelegenheid de ruime Schouwburgzaal te klein. Dit was weder het geval bij die van den heer FR. VAN DOESELAER, waarvoor een groot aantal personen geene plaats hebben kunnen vinden. Het programma bestond uit '*Twee Plagen op den hals*' een nog al geestig, maar als strekking wat al te gewaagd blijspel in drie bedrijven, hetzelfde stuk dat te Gent onder den titel '*DeStraf van een' man*' wordt opgevoerd. Daarop volgde '*Een Tooneelspel op den Buiten*,' eene lieve comedie door Victor DRIESSENS. |Volgens sommigen beweren zou dit stukje enkel eene navolging wezen; doch het is als oorspronkelijk geprimeerd, en dus 'jusqu'à preuve du contraire' dier onderscheiding ten volle waardig. Wat er van zij, 't is een goed stuk, en dat is voor het publiek de hoofdzaak. Ten slotte kregen we '*De Hoed*

(1) Met weglating van de heropgevoerde, die (tijdens hunne eerste voorstelling) reeds in eene vorige lijst zijn opgegeven.

van een' horlogiemaker' te zien, een comedie-blijspel van Mme E. de Girardin, dat als bewerking een weinig verouderd, maar toch lief van inhoud is.

De benificiant werd met een kostbaar geschenk vereerd. De hoer VAN DOESELAER is overigens een ijvervol - en wanneer hij in zijn vak blijft - zeker niet onverdienstelijk tooneelist.

Acht dagen later had in onzen Nederlandschen Schouwburg een nog feestelijkere plechtigheid plaats: het 25jarig Jubelfeest van een onzer meestbegaafde en meestgevierde artisten, wij bedoelen M. JOS. DIERCKX. Vooreerst moeten wij den Jubilarisbeneficiant van harte geluk wenschen over de keuze zijner stukken. In plaats van een bombastig spektakelstuk, speelde men dien avond '*De Fiammina*', een allerfijnst tooneelspel, waarin Mej. BEERSMAANS met onovertrefbaar talent de titelrol vervulde. Ook de heeren DRIESSENS en LEMMENS (een jong akteur die blijken van voortgang geeft) hadden er zeer sympatieke rollen in. Die van den beneficiant was van ondergeschikt belang, een bewijs te meer dat hij de *Fiammina* om de waarde van het stuk, en niet uit eigenbelang had gekozen. Hij was daarom niette min de gevierde held van het feest. Is het noodig te zeggen dat den Jubilaris, onder de geestdriftigste toejuichingen, bloemtuilen, lauwerkronen en prachtgeschenken, zoo van wege het publiek als vant| wege zijne kunstbroeders werden aangeboden? Neen, melden wij liever dat in een gelegenheidsvers, door Mej. BEERSMANS treffend voorgedragen, heer DIERCKX eene zoo schitterende als welverdiende hulde werd gebracht.

Het nastukje was '*Ik ben Vader*', een blij- of liever kluchtspel van Dodd.

In zake van nieuw opgevoerde stukken ontmoeten we verder niets dan Van de Sande's bekend operetje '*Hoe schoon is de Natuur!*' en eene door M.M. VAN KUYCK en VAN DEN ACKER vervaardigde cantate, die met het Vaderlandsche zangspel '*Maria van Burgondiè*' de feestvoorstelling uitmaakte, ter gelegenheid der echtverbintenis van H.K.H. Prinses Louiza.

'*De Verborgen Hand*' en '*Arbeid adelt*' werden met innig genoegen terug gezien. De liefhebbers van keurige drama-

tische werken zullen het Bestuur voor die heropvoering dank weten. Trouwens beide behooren tot dat soort van vertalingen die op elk beschaafd tooneel burgerrecht verdienen. Maar wat te zeggen van akeligheden als '*De Kinderroofster*' en '*Dertig jaren of het leven van een' Dobbelaar*?!...'

Zeker kan ook als *Kinderroofster* Mej. BEERSMANS zich doen gelden; doch wij zijn het althans in dit oogpunt eens met de *Rotterdamsche Courant*, die onlangs over onze eerste tooneeliste met uitbundigen lof uitweidend, tevens zijn spijt uitdrukte, haar aan dergelijke spektakelstukken heur talent te zien verslijten. Wat wij echter, in 't belang der waarheid, niet zonder protest kunnen laten voorbijgaan is de benaming van 'armzalig troepje' waarmeê bedoelde recensent de overige leden van ons verdienstelijk gezelschap meent te moeten bestempelen! Zulk oordeel is alles behalve rechtvaardig. Buiten den troep van Albrecht en Van Ollefen (die sedert de splitsing van verleden jaar toch al veel verzwakt is) zou de *Rotterdammer* misschien in gansch Nederland geen tooneelgezelschap kunnen aanwijzen, dat, als degelijkheid, met dat 'armzalig troepje' van Antwerpen de vergelijking kan doorstaan.

Doch, juist om die reden zien wij onze tooneelisten ongaarne in stukken als de twee laatstgenoemde optreden. Dat men ten behoeve der kas al eens een effektstuk spele, - goed. Doch is het dan niet mogelijk in dat genre een betere keuze te doen? '*Dobbelaar*' en '*Kinderroofster*' toch zijn 'draken' in den ergsten zin van 't woord. En zeggen dat zeker publiek in zulke onhebbelijkheden smaak vinden kan!..

'Waarlijk, zooals wij onlangs zeer juist zagen aangemerkt, indien het schavot nog in ons midden werd opgericht, men zou er nog duizenden zien heenstroomen om het schouwspel te genieten! Maar even weinig als de menigte, die vroeger zich op de daken verdrong en de straten vulde om iemand aan den lijve te zien straffen, iets bewijst voor het aesthetische van de doodstraf, bewijst de talrijke opkomst van het publiek in onzen tijd bij spektakelstuk en melodrama, iets voor zijn waardeering van de dramatische kunst. Den een is het om een tijdkorting, den andere om vermaak, den derde om zenuwschokken en hevige aandoeningen te doen, - om kunstgenot komen ze 't minst.'

A.J. COSYN.

Gent.

13 FEBRUARI. 1875.

Sedert mijne laatste correspondencie zijn er niet minder dan twintig nieuwe - ik bedoel dit jaar nog niet vertoonde - stukken opgevoerd, waaronder verscheidene van 4 of 5 bedrijven.

Eene der keurigste vertooningen was die van '*Froufrou*' met Mej. HEILBRON als *Gilberte*. In eene rol optreden, die tot de beste van de uitstekende Mej. BEERSMANS behoort, was voor Mej. HEILBRON zeker nog al gewaagd. De proef is echter schitterend gelukt. Haar bijval was groot en ten volle verdiend. - *'De kinderen van Edward IV*' van Delavigne, '*Be Afgrond*' van Dickens en '*Latude*' zijn drie oude kennissen, die het Gentsch publiek met voldoening terug zag.

Eene goede nota voor onze artisten, die tot hiertoe allen voor hunne beneficievoorstelling oorspronkelijke stukken hebben gekozen. Mevr. APERS nam daarvan het initiatief: zij speelde '*Everard en Suzanna*' een eerste werk van Van Peene, dat, ofschoon wat verouderd van genre. toch nogal goed voldeed. Jammer dat er zoo weinig publiek was! Mevr. APERS had stellig recht op eene meer talrijke opkomst: 't is een verdienstelijke actrice, die veel ijver aan den dag legt.

Met WANNYN'S beneficie was 't beter gesteld. Nog nooit misschien was Minard's schouwburg zóó proppensvol. En geen wonder: WANNYN is een gentsche jongen, en dat hij hier vele vrienden telt bewijzen de vele bloemtuilen, en een diamanten ring als geschenk der abonnenten.

Men speelde dien avond voor de eerste maal de te Brussel bekroonde comedie '*Vriend Kobus*'[1] De welvoeglijkheid laat mij niet toe over mijn eigen werk spreken. Alleen mag ik mijne voldoening uitdrukken over de vertolking. M. BEEMS (de hoofdrol), ondanks zijn hollandschen tongval, was een type van een Vlaamschen werkman, en de kleine Mej. Margrietje FAUCONNIER was een verrukkelijk *Belleken*. De overige artisten: Mevrouwen DE TERRE en APERS, de heeren WANNYN, V.D. KIEBOOM en RANS speelden zeer gewetensvol.

Een paar weken later werd, ten voordeele van M.V. D. KIEBOOM het ander bekroond stuk uit den Brusselschen prijskamp '*Typen*' van Block opgevoerd. Insgelijks talrijk publiek en veel bijval. In de rubriek 'Boekbeoordeeling' wordt, meen ik, over dit stuk gesproken, ik mag mij dus bij eene over 't algemeen gunstige melding van die opvoering bepalen.

Nog andere oorspronkelijke stukken werden gespeeld, o.a. twee nieuwe: '*Koekeloerekoe!*' van Valckenaere, dat volgens mij niet zoo goed gelukt is als zijn '*Pompier en Rifleman*' en '*Het gesticht van Dr Danckaert*' van Van Eyck, waarin veel goeds is, maar dat voor een blijspel wel wat te veel 'philosofeert.' Van de Sande's '*Jenever*' verwierf meer succès dan vroeger zijn '*Kermisklok-Doodklok!*'

(1) Zie *Boekbeoordeeling*. Bladz. 81.

Een kleine vraag aan ons Bestuur: Waarom, als oorspronkelijk stukken bijval hebben, schijnen die zoo moeilijk een tweede opvoering te krijgen?

Heden zondag avond, eene 'reprise' van '*Marie-Antoinetten*' door P. Geiregat, en dinsdag ter beneficie van M. BEEMS, de '*Lena*' van Delcroix.

VRIEND EMIEL.

Brieven uit Noord-Nederland.

II.

E.J. Potgieter.

Den Haag, 5 Februari 1875.

In *Everhard Joannes* POTGIETER, wiens verscheiden op zes-en-zestigjarigen ouderdom den 3 Februari jl. plaats vond, verliest de Nederlandsche Letterkunde een harer degelijkste en kunstrijkste beoefenaren, het Nederlandsche volk een zijner groote mannen.

Den 27 Juni 1808 te Zwolle geboren, vestigde hij zich, na eenige jaren in Antwerpen op een handelskantoor werkzaam te zijn geweest, in 1833 voor goed te Amsterdam, waar hij eene plaats onder den handelsstand heeft bekleed, en hij tot zijn dood verbleef. Zijne letterkundige nalatenschap is, wat hoeveelheid aangaat, niet groot; naar het gehalte daarentegen mag zij een edel kapitaal heeten, dat duurzame en rijke vruchten voor de Nederlandsche kunst zal blijven afwerpen.

Eenige bijdragen in tijdschriften en jaarboekjes uitgezonderd, zijn van hem bekend een deel novellen, opstellen en schetsen, onder den titel van *Proza* verschenen, en twee deelen *Poëzij*, waarvan het laatste nauwelijks eenige weken geleden het licht zag, eene beschrijving van eene in 1831 naar Zweden ondernomen reis en de biographie van zijnen vriend en medestichter van '*de Gids*' BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.

De richting waarin POTGIETER zich voortbewoog was eene bij uitstek artistieke. Te recht is daarom van bem gezegd:' Hem hinderde niet het eigenaardige in den mensch; maar een slecht gebouwde volzin, een manke vergelijking, een wansmakelijk woord, een onesthetische toespeling maakte 't hem onmogeliik zijne deur te openen, voor den schuldige.' - evenzeer als: 'Alles, ook de kleinste bijdrage in een verzameling van proza en poëzie, is met zorg, met buitengewone zorg bewerkt. Er kwam niets uit zijne handen wat niet zóo goed was als hij 't zich had voorgesteld.'

De slotsom is licht op te maken; Met zijne volle kunstenaarsnatuur, ontwikkeld door eene diepzinnige studie van onze historie en het klas-

sieke tijdperk onzer letteren, met zijne doorwrochte kennis onzer taal staat hij daar als eene reuzengestalte in dat gedeelte van de geschiedenis onzer nieuwere letterkunde, hetwelk na eenige jaren wellicht voor altoos zal zijn afgesloten.

Na de uitgave van zijn in 1866 verschenen dichtgewrocht *Florence* heeft hij opgehouden werkzaam deel te nemen op het gebied van Letteren en Kunst. De roeping der Kunst naar zijne denkbeelden, was niet overeen te brengen met de wijze waarop zij ten onzent door de jongeren gehuldigd werd. Men moge dit betwisten of niet, te verklaren valt dergelijke uitspraak bij een man als POTGIETER ongetwijfeld, en *dit* is zeker dat al had het jonge en het jongere Holland - onder welks banier ik mij schaar - ook niet de sympathie van dezen 'Gidsveteraan' het niettemin met van diepe aandoening en heiligen eerbied bevende lippen bij zijn groeve fluistert: 'Rust zacht, groote meester, gij onvergetelijke!'

F.S.K.

Kunstkroniek.
15 *Januari*. - 15 *Februari*.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - Ter gelegenheid van haar 25jarig Jubelfeest heeft de kkl. maatschappij *De Morgenstar* van Brussel de volgende prijskampen uitgeschreven:

1° - Voor het schrijven van een TOONEELSPEL (*comédie de salon*) in 2 of 3 bedrijven: *Eerste prijs*: 600 fr.; *tweede prijs*: 300 fr., beiden met een zilveren vergulde medalie. - Voor het schrijven van een BLIJSPEL in één bedrijf. *Eerste prijs*: 300 fr.; *tweede prijs*: 150 fr. beide met een zilveren vergulde medalie.

2° - Voor het toondichten van een KOOR: Zelfde prijzen als voor 't Blijspel. - Voor het toondichten van VOLKSLIEDEREN: *Eerste prijs*: 200 fr.; *tweede prijs*: 100 fr., beide met een zilveren vergulde medalie.

3° - Festival voor Vlaamsche KOORMAATSCHAPPIJEN: Voor de *verstkomende*: 150 fr.; voor de *talrijkste*: 100 fr. - Te verloten: twee premiën van 150 fr.

4° - Prijskamp van OPENBARE VOORDRACHT (*Lesing)*: *Eerste prijs*: 50 fr.; *tweede prijs*: 25 fr., beide met een zilveren vergulde medalie.

De mededingende tooneelstukken moeten vóór 15 April worden ingezonden. - Het uitgebreid programma is te bekomen bij M. Danzig, ondervoorzitter der *Morgenstar*.

- *Teyler's tweede Genootschap* van Haarlem heeft besloten als prijsvraag voor het jaar 1875, uit het vak der Dichtkunde. uit te schrijven:

'Eene historische verhandeling, waarin de Nederlandsche dichters worden beschouwd en beoordeeld als vertegenwoordigers en woordvoerders van het volk, of van de groote politieke en kerkelijke partijen en richtingen, waarin het volk zich verdeelde, van de opkomst der onlusten tijdens Karel den Vijfden tot op onze dagen.'

De prijs voor het best en voldoend gekeurd antwoord is eene gouden medalie, ter innerlijke waarde van 400 gulden.

- De Declamatieprijskamp, die op 24 Januari jl. in de vereeniging '*Voor Taal en Kunst*' te Borgerhout plaats had, heeft den volgende uitslag opgeleverd:

Alleenspraken.

- *Ernstig vak*. 1ste *klas*: Eerste prijs. K. Buyzen (Antwerpen); 2de prijs: Leo Soly (Berchem). Eervolle meldingen aan E. De Bolle (Antwerpen) en Z. Van Outryve (Gent). - *Ernstig vak*. 2de *klas*: Eerste prijs: W. Lenaerts (Mechelen); tweede prijs: Dupont (Antwerpen). Eervolle meldingen aan F. De Vos (Antwerpen) en B. Abs (id.) - *Luimig vak*: Eerste prijs: P. Ceulemans (Antwerpen); tweede prijs: K. Dumont (id.). Eervolle meldingen aan F.G. De Vos ('s Gravenhage) en H. Aerts (St-Truiden).

tweespraken.

- *Ernstig vak*. Eenige prijs: Queekers en P.J. Vervoort (Lier). - *Luimig vak*. Eenige prijs: Fr. Van der Wee en Fr. Schuermans.

De Jury was samengesteld uit de heeren Fr. Willems, voorzitter; K. Jacobs, L. Van der Velden, M. Bavo en De Vries, leden.

- Te Schiedam (Noord-Nederland), in den prijskamp der vereeniging *Aeschyles* zijn in de verschillige vakken de prijzen behaald door de heeren H.C. Helleman (Kinderdijk), M. Bogaerdt Bz. (Krimpen), H.C Mingelen ('s Hage), F. Boogaard (Amsterdam), W, Van Voorst (Gouda), J. Strang ('s Hage,), F.A. Wiebes (Rotterdam) en J.H. Giezen (Leiden).

- In navolging van het *Willemsfonds*, dat reeds in vele Vlaamsche steden bloeiende vertakkingen bezit, is thans ook een *Davidsfonds* gesticht, waarvan het Hoofdbestuur te Leuven is gevestigd. De leden van dit Bestuur zijn de heeren F. Schollaert, P. Alberding-Thijm, J. Brouwers, L.W. Schuermans, M.F. Jacobs, Is. Hemelryck, W. Capellen-Verzijl, J.F. Hendrickx, P. Maes en J. Plancquaert. - Ook te Gent is eene afdeeling tot stand gebracht.

'Gelijk men ziet, zegt '*de Eendracht*,' zal het *Davidsfonds* omtrent hetzelfde doel betrachten als het *Willemsfonds*, dat te Gent zijnen zetel heeft. In een enkel voornaam punt wijkt het *Davidsfonds* echter van het programma van het *Willemsfonds* af, dat geene godsdienstige richting voorstaat: het *Davidsjonds* zal *echt en rechtzinnig katholiek* wezen. Aan het hoofd van het *Willemsfonds* staan in de meeste steden letterkundigen, die tot de liberale partij behooren: het *Davidsfonds* zal, te oordeelen naar de samenstelling van het te Leuven gevestigde middenbestuur, in katholieken zin werken.

- Met genoegen vernemen wij dat in zijne laatst gehouden zitting het Schepencollegie van Brussel tot de oprichting van een nieuwen Nederlandschen Schouwburg in de Hoofdstad heeft besloten. Algemeen werd het aan den Staat behoorend *Oud Arsenaal* aangeduid, om tot eenen Schouwburg te worden herbouwd.

'Wij weten niet, zegt *de Zweep*, of de Staal *het Arsenaal* in de Laekenstraat aan de stad Brussel zal afstaan, om het tot een Vlaamschen schouwburg te herbouwen, maar wat wij uit goede bron vernemen is dat ons Goevernement bereid is eene bijzondere jaarlijksche toelage van 20 tot 30,000 fr. aan den Nationalen Schouwburg te verleenen. Dat is ook goed nieuws!'

- De Directie van den Nederlandschen Schouwburg van Gent is open voor het tooneeljaar 1875-76. Daaraan is eene stadssubsidie van 7000 fr. verbonden.

- Multatuli is, naar wij uit goede bron vernemen, tegenwoordig in Holland, om de repetitiën bij te wonen van zijn drama '*Vorstenschool*' dat, met de medewerking van Mej.

Mina Kruseman, eerlang te Rotterdam zou worden opgevoerd. Naar het schijnt heeft de beroemde schrijver eenige scenieke wijzigingen aan zijn stuk gebracht.

- Deze week heeft Mevr. Kleine, die door ongesteldheid een tijd lang van't tooneel was verwijderd gebleven, te Amsterdam hare heroptreding gedaan in de rol van *Maria Stuart*.

- Het te Brussel gesticht '*Kunstgenootschap*', dat zich de opbeuring en de beoefening der Vlaamsche kunst in de Hoofdstad ten doel stelt, is thans op vaste gronden ingericht. De werkzaamheden, zoo op het gebied der Letteren als op dat van Muziek en Beeldende kunst worden met voorbeeldigen ijver en zeer goed gevolg voortgezet. De dichters Em. Hiel, Fr. De Cort, Coopman, Van de Sande, enz. hebben er reeds menig stuk voorgelezen; terwijl de componisten Benoit, Van den Eede, Antheunis en Maes er hunne muziekale compositiën ten gehoore brachten. Er is ook spraak van het inrichten eener Tentoonstelling en het uitgeven van een Jaarboek. - Het Bestuur bestaat uit de heeren Em. Hiel, voorzitter, Jul. Hoste, schatbew., Th. Coopman, secret., H. Conscience, E. Colinet, Jul. De Vriendt, Alf. Willems en J. Verbas, leden.

- Een bevoegd Nederlandsch kunstrechter de heer L. Leopold bespreekt in '*De Toekomst*' met veel lof de '*Letteroefeningen*' van onzen jeugdigen medewerker M. Theodoor Sevens.

- Volgens een Tijdschrift, het *Nederl. Museum*, meenen wij, zou Prof. De Vries van voornemen zijn het opstellen van zijn Nederl. Woordenboek te staken. Uit goede bron vernemen wij dat dit bericht bezijden de waarheid is. Met meer iever dan ooit wordt door M. De Vries, gezamentiijk met Dr E. Verwijs, aan die belangrijke uitgave gearbeid.

- Met bijzondere belangstelling vernemen wij dat de Gentsche boekhandelaar Ad. Hoste de uitgave van wijlen Tony Bergmann's verspreide novellen en schetsen bereidt. Wij twijfelen niet of deze bundel van den betreurden Tony zal bij het letterlievend publiek een zeer gunstig onthaal vinden.

- De Nederl. Volksvoordrachten worden hier te Antwerpen

met nog aangroeienden bijval voortgezet. Dat wij deze in een maandelijksch tijdschrift als het onze niet regelmatig kunnen bespreken, zal men licht begrijpen. Op het einde van 't seizoen zullen wij eene zoo volledig mogelijke lijst meêdeelen van openbare conferenciën, niet slechts hier ter stede, maar ook elders in het Vlaamsche land gehouden. Voor mededeelingen desaangaande houdt zich de *Kunstbode* aanbevolen.

- Dezer dagen voerde de maatschappij' *De Burgersvrienden*' van Borgerhout, Van Goethem's drama '*Armoede en Weelde*' op, met medewerking van Mej. Vanleeuwen. Deze jonge liefhebster verraadt aanleg voor de dramatische kunst en doet zich reeds door hare beschaafde uitspraak gunstig opmerken.

Toonkunde.

- De kwestie der in te richten Festivals maakt tegenwoordig nog al opschudding in de muziekale wereld. In den schoot der Commissie, door den Minister aangesteld om over die zaak te beraadslagen, is men het niet ééns aangaande de manier waarop die groote Nationale Muziekfeesten zouden worden ingericht. De heer Samuel, bestuurder van het Gentsch Conservatorium, wil een soort van centraliseerend bastaardstelsel doen doorgaan, welk natuurlijk op de fransche taal zou gesteund wezen. M. Peter Benoit integendeel zet als grondbegin vooruit dat Walen en Vlamingen daarin elk hunne zelfstandigheid moeten behouden, en de vlaamsche toonkunde niet ten believe van eclectism of cosmopolitism mag worden opgeofferd. In zijn antwoord op de Brochuur-Samuel heeft, zooals men weet, de heer Benoit het echt nationaal princiep op overtuigende wijze verdedigd. Aan welk stelsel zal nu ons Goevernement de voorkeur geven? Ziedaar een voor onze Vlaamsche kunstbeweging ernstige vraag, die de bijzondere bemoeiing der Vlaamsche pers verdient uit te lokken.

- Een onzer meestbegaafde ionge toondichters, de heer Is. Devos, van Gent, arbeidt tegenwoordig aan eene vlaamsche cantate, poëzie van Jul. Wytinck. Van denzelfden componist werd vóór een paar weken een prachtig Openingsstuk in den grooten Schouwburg zijner stad uitgevoerd. Van haren kant

heeft verl. zaterdag de koninklijke maatschappij '*De Melomanen*' deze *Ouverture* met veel bijval voor de tweede maal ten gehoore gebracht

Beeldende kunsten.

- PRIJSKAMPEN. Het is ditmaal voor de *Bouwkunde* dat in 1875 te Antwerpen de groote 'Prijskamp van Rome' zal worden geopend. Aan den laureaat wordt gedurende vier jaren eene toelage van 4000 fr. verleend om zijne studiën in den vreemde te gaan voortzetten. Het voorloopig examen zal plaats hebben op 5 Juli 1875.

De Afdeeling der Beeldende Kunsten in den] *Cercle* (Antwerpen) heeft van het Besturend Bureel mededeeling ontvangen over de werkzaamheden van 1874. Daaruit blijkt dat er 15 tentoonstellingen hebben plaats gehad, waarop 452 schilder- en beeldbouwwerken werden tentoongesteld. Daarvan werden er 61 verkocht, voor eene totaalsom van 80,790 fr. Die belangrijke uitslag, daargelaten nog de afzonderlijke bestellingen, bewijst eens te meer hoe krachtig de Afdeeling tot de aanmoediging der fraaie kunsten bijdraagt.

- Wij lezen in den *Moniteur* dat, naar aanleiding der laatste Tentoonstellingen van Antwerpen en Gent, thans een vijftal vlaamsche schilders tot ridders der Leopoldsorde zijn benoemd. Het zijn de heeren gebr. Jul. en Alb. De Vriendt, van Gent, David Col, H. Schaefels en Van Luppen, van Antwerpen. Vooral wat de twee eerste betreft, zal dit nieuws door de Vlamingen met veel genoegen worden vernomen.

- Het Staatsbestuur heelt ten prijze van 23,000 fr.. voor het Museum van Oudheden te Brussel, de Vlaamsche tapijtwerken aangekocht, afkomstig uit het huis Van Susteren-Dubois te Antwerpen. Deze belangrijke kunstwerken zijn gemaakt naar teekeningen van Rubens, voorstellend tafereelen uit het leven van Achilles.

Vlaamsche belangen.

- De volksvertegenwoordiger M. Dedecker van Antwerpen, heeft in zitting van 29 Januari 11. de vlaamsche grieven in bestuurlijke zaken besproken. M. Delehaye ondersteunde M. Dedecker, die ronduit verklaarde: 'dat er vroeg of laat eene wet moet komen die de rechten der Vlamingen bekrachtigen zal in alle bestuurlijke

zaken!' Vervolgens heeft de achtbare volksvertegenwoordiger een twintigtal grieven aangehaald, waarop hij de aandacht inriep van *al* de ministers.

Rond de 70 vertoogschriften en protesten uit alle streken van het vlaamsche land, aan de Kamer van volksvertegenwoordigers toegestuurd, vragen dat in alle bestuurlijke zaken, het vlaamsch op denzelfden voet als het fransch zou worden gesteld. Al deze vertoogschriften, met duizenden handteekens bekleedt, werden op voorstel van M. Dedecker tot kennisgeving aan *al* de ministers verzonden! Bravo! we gaan traag maar toch vooruit!

(*De Zweep*.)

- Op het voetstuk van Godevaart van Bulioen's ruitersstandbeeld te Brussel is onlangs ook een opschrift in de Nederlandsche taal geplaatst.

Necrologie.

- EDM. LORAN, verdienstelijk bouwkundige, op 28jarigen leeftijd te Brugge overleden.
- De heer Loran was de schoonbroeder van den vlaamschen beeldhouwer Edm. Colinet, met wien hij de belangrijke uitgave der '*Overblijfselen onzer] Nationale Kunst*' ondernam, waarvan het tweede deel thans onder het bestuur van den laatstgenoemde zal worden voortgezet. Talrijke vrienden en vereerders van Loran's hoog gewaardeerd talent woonden de begrafenis van dien in 's levens bloei bezweken kunstenaar bij. De beeldhouwer Pickerij sprak hem in treffende bewoordingen een laatste vaarwel toe.

- J.E. POTGIETER, begaafd Noordnederlandsch letterkundige, overleden te 's Gravenhage. (*Zie onze Briefwisseling uit Noordnederland*.)[+]

+ De lijst onzer *Verschenen Werken* in het volgend nummer.

Bloementje.
Vrij naar Cam. Lemonnier[1].

Dien avond was er te Waver, op de markt, een huis waar men vooral toebereidselen maakte om St-Niklaas te ontvangen. Het was bij den bakker Hans Jans. In de kamer met twee vensterramen, die boven den winkel ligt, beschenen een groot vuur en klein lichtje het schoone bed der vreemdelingen, met zijne witte rooskleurig gebloemde gordijnen en zijn gepolijst blinkend eiken hout. Grootmoeder Jans, met den bril op den neus, breide met hare oude kleine geele handen een paar zokken, die zij bij wijlen op hare knieën liet neêrvallen. Dan liet grootmoeder Jans eenen zucht en bezag ofwel de lamp, ofwel het vuur, ofwel het bed.

Het was iets buitengewoons dat men in die kamer vuur brandde, want de Jansen waren spaarzaam en brandden slechts twee vuren, het eene in den broodoven, het andere in het kamerken achter den winkel. Zeker moest er eene gewichtige reden bestaan om derwijze het vuur in de kamer der vreemdelingen te doen branden, dewijl de Jansen geene vreemdelingen in huis hadden en dat de twee vuren van beneden flink weg brandden.

Maar ik durf u verzekeren dat zij op dit oogenblik niet aan spaarzaamheid dachten, de Jansen, en dat, hadde men hun gezegd hun huis in brand te steken om hun Bloementje te redden, zij het gereedelijk zouden gedaan hebben. En dat zegt nochtans niet weinig: twintig jaren had men moeten werken, stuiverke voor stuiverke het geld in eene oude kous bergen, geen vleesch eten dan 's zondags en gansche nachten zonder gast voortsukkelen, alvorens vader Jans in handen van den notaris Mossels, met vijf frank te gelijk tellende als iemand die zich niet vergissen wil, de 9500 franks die zijn huis gekost had, gestort had. Maar de Jansen beminden meer dan hun zelven, meer dan hun huis, meer dan de kous met spaarduiten en den

(1) Vgl: *Contes Flamands et Wallons*.

schoonen in mahoniehout geschilderden toog die juist gevernisd was, méér dan dat alles beminden zij Bloementje, denappel hunner oogen, het bloed hunner aderen, de jasmijnbloem uit hun huis.

Welnu, Bloementje, het lieve kind, was zoo bleek ter wereld gekomen dat de dikke beenhouwer Kanu dadelijk tot zijne buurvrouw, de oude Francisca gezegd had: - Madam Jans heeft zeker te veel aan den prijs van de bloem gedacht.

Bloementje was nu acht jaar oud en altijd even bleek als toen zij voor de eerste maal haar mondje opende, om naar melk te schreeuwen.

Wanneer vader Jans 's zondags namiddags na de Vespers met zijn Bloementje speelde, terwijl hij uit zijn groote Nimysche pijp rookte en uit zijn glas met tinnen deksel bier dronk, liet hij nooit na te zeggen dat hij wel een molenaar zou willen kennen die hem tarwebloem zou kunnen bezorgen zòò wit als de wangen van Bloementje. En het was ter herinnering aan de tarwebloem dat Jans, die Vlaming was, aan M. den pastor de toelating gevraagd had om de kleine blanke Julia ‘Bloementje’ te noemen.

Des Zondags, als moeder Jans Bloementje bij de hand naar de kerk geleidde, in 't blauw gekleed met witten gordel, dan kwam de winkelierster van den hoek, die Bloementje's meter was, uit hare deur geloopen en zei ‘dat het kind te schoon was om lang te leven.’ En vele lieden die haar zoo tenger en bleek zagen, dachten gelijk de winkelierster en zegden het ook bij zich zelven.

Eens dat meetje Dictus noch Bloementje, noch hare moeder die altijd samen naar de mis gingen, had zien voorbij komen, sloot zij haren winkel en spoedde zich naar de Jans.

- ‘Och God! Jans,’ riep zij uit, terwijl zij met haar geheel lichaam op den toog viel, ‘is er Bloementje iets overkomen, dat ik ze niet naar de mis heb zien gaan?’

Bloementje was daags te voren verschrikt geweest op het zien van eene rat die van achter een meelzak uitgesprongeu was, en het kind was in zwijm gevallen.

- ‘Jans,’ zei het goede meetje Dictus in het heengaan, ‘Bloe-

mentje wordt door de engelkens in den hemel benijd. Ge moet haar bewaken en M. Trousseau roepen.'

Was er iemand ziek dan liep men M. Trousseau halen, en men zag dadelijk, tusschen zijne twee dikke grijze bakkebaarden, een vlug en gebogen manneken komen, een toonbeeld van dienstvaardigheid.

M. Trousseau kwam het kleine meisje bezoeken, vatte haar de hand, deed haar de tong uitsteken, neeg met het oor tegen hare kleine borst en sprak bij het uitgaan tot don beenhouwer Kanu:

- 't Is eene kwijnziekte. Bloementje is eene bloem; den eenen of anderen dag zal een windje haar ten gronde slaan.'

***

Dien dag, op St-Niklaasavond, sliep Bloementje in het groot bed der vreemdelingen, en men had haar daarin gelegd, omdat dit bed beter was en het vuur in de vreemdelingenkamer meer warmte gaf dan elders.

Grootmoeder Jans legde van tijd tot tijd een stuk hout op het vuur, terwijl zij wel zorg droeg die welke er in lagen om te keeren, waarna zij haren bril opschoof tot tegen de bruine linten die hare grijze haren overdekten, en dan met zachten tred het bed naderend:

- 'Bloementje' zei zij stillekens, terwijl zij de gordijntjes wegschoof.

En alsdan wierp de roode lamp haar licht op het kleine Bloementje, dat, in de dekens geduffeld, slechts hare kleine armkens en haar klein gezichtje zien liet, maar zòò bleek dat men zou gezegd hebben dat het albast was, en zòò mager dat men er om zou geweend hebben.

Tweemaal had de groote hangklok uit den winkel zeven ure geslagen; grootmoeder Jans had de bedgordijnen open geschoven, terwijl zij Bloementje riep, en Bloementje was niet wakker geworden.

Elk oogenblik hoorde zij het gerucht van de kleine bel, die Jans aan de winkeldeur vastgemaakt had en die belde wanneer er een kalant binnen kwam. Nu, dien avondkwam er

veel volk bij de Jansen, want zij verkochten klaasmannen van koekspijs, van suiker en van massepijn, en zoo'n groote dat geen enkele bakker uit de stad ze grooter maken kon.

En iedere maal dat de bel klonk, stelde grootmoeder zich de vraag:

- 'Zou het voor 'nen man zijn van dertig centiemen of voor eenen van 'nen frank? Die van 'nen frank hebben wit suikeren hair en roode suikeren wangen, en die van dertig centiemen zijn van effen koekspijs... Hans zou ook mannen van twee frank hebben moeten maken, omdat er altijd lieden zijn die *twee* frank zouden willen betalen als hun gebuur maar *éénen* betaald.

En vrouw Jans geriefde achter de toonbank, terwijl zij van ter zijde de straatjongens bezag die met roode neuzen en de handen inde zakken, beurteIings voor het raam veschenen om de groote koekmannen te bewonderen. Intusschen zei Jans die bij den oven stond:

- 'Allo, jongens! Kloek op met het deeg! Ik ga de Klaas van Bloementje maken.'

En, door het venster van de kleine achterkamer zag vrouw Hans, haren man met bloote armen, wit buis en witte broek, heen en weer gaan in het licht van den oven, nevens de gasten, die over den trog gebogen lagen.

Jans nam zijnen grootsten vorm, bestreek dien met boter, liet er langzaam het deeg inloopen en schoot spoedig den vorm den oven in.

- 'Ah! Bloementje,' dacht moeder Jans, 'wat schoonen koekeman gaat papa u daar maken! In heel Waver is er geen bakker die aan het deeg zulke schoone gedaanten geven kan... Zeker heb ik die bakkersdochter was, wel gelijk gehad met Hans te trouwen, want de weergâ bestaat er niet.'

Op dit oogenblik haalde Jans uit het vuur een wonderschoonen rookenden en blonden Klaasman dien hij met behendigheid uit den vorm losmaakte, en hij legde dien op eene met meel bestrooide plank. Het was een dik heerschap met slopkousen, een mijter op het hoofd, eene pruik op den rug, een staf in de hand en in de zakken speelgoed, dat er uitstak.

Onder zijne begespte schoenen, las men op eenen eereband *Sint-Niklaas.*

In bewondering hracht de eerste gast de hand aan zijnen neus, en de tweede wreef met de hand op zijne broek.

Hans die het zag, zei hun op strengen toon:

- ‘Vuile jongens! sedert wanneer wrijft men met de hand waarmeê men kneedt op zijne broek of aan zijnen neus?’

Dan begon Jans de wangen en den neus van Sint Niklaas in rozenkleur te verwen, stak anijskorreltjes in de pruik, begoot den jas met chocolaad, streek eene laag aalbessengelei over zijn vest, dopte goudpoeder op staf en mijter, bedekte de handen on de kousen met witten suiker, riep dan zijne vrouw en toonde haar zijn meesterstuk, zeggende:

- ‘Anneken, het deeg is doormengd met meloenschijven, stukken van appelcienen en rozijnen. Ik zou dien Sint Niklaas voor geen vijf franken willen geven, omdat ik hem misschien voor tien zoo goed niet meer zou maken.’

En Bloementje werd eensklaps wakker en zei met haar zacht stemmeken:

- ‘Grootmoeder, wat ruikt het lekker! is Sint Niklaas al gekomen?’

Dit zoet stemmeken van Bloementjen geleek aan de laatste trillingen van het kristal, dat men met een mes aangeroerd heeft en waarvan men nog slechts een wegstervenden klank hoort.

- ‘Neen, Bloenientje,’ zei grootmoeder Jans, terwijl zij de armkens van het kind in het bed terug stak, ‘Sint Niklaas is nog niet gekomen, maar hij rijdt in de stad rond, en het is dàt wat zoo goed ruikt.’

- ‘Grootmoeder, waarom ruikt Sint-Niklaas zoo goed als hij door de stad rijdt?’

- ‘Omdat vader Jans spikkulatie in zijnen oven bakt. En daar zijn er van dertig centiemen en daar zijn er ook van 'nen frank... Wilt ge een beetje drinken, Bloementje?’

‘Grootmoeder,’ antwoordde Bloementje, ‘ik heb zoo een schoonen droom gehad. 'k Heb gedroomd dat Sint-Niklaas mij uit mijn bed kwam halen. En hij had een langen baard, gelijk het beeldeken van Jesuken dat meetje Dictus mij gegeven heeft. En

ik zei: ‘Dag Sint-Niklaas, patroon van de brave kinders’ En *hij* zei mij zoo: ‘Kom, Bloementje, ik ben uw patroon, want gij zijt een braaf meisje, en brave kinders gelijk gij zie ik geerne. En *ik* zei: ‘Om waar naar toe te gaan, goede Sint-Niklaas?’ En *hij* antwoordde: ‘Om in den hemel te gaan spelen.’ Mama en Papa en grootmoeder hebben mij dan een wit kleed gegeven en gezegd dat zij later ook komen zouden. En als ik in den hemel aankwam, waren daar meisjes en jongentjes geheel in 't wit gekleed die speelden. Zij drukten mij in hunne armen en zegden mij dat zij zòò dag en nacht speelden, en zij hadden speeldingen die Jezuken hun gaf, veel schoener dan het speelgoed dat Papa mij verleden Nieuwjaar heeft gegeven. En de kleine meisjes hadden poppen zoo groot als zij, die groetten en ‘dank u mevrouw’ zegden: En toen kuste Sint-Niklaas mij zeggend: - ‘Speel maar lustig, ik zie u geerne. Gij zult ook poppen krijgen en die kunnen spreken.’ En toen, groot moeder, begon het hier zoo goed te ruiken en ik ben wakker geworden.’

- ‘Daar is M. Trousseau die u goeden dag komt zeggen Bloementje’ zei eensklaps grootmoeder Jans. M. Trousseau kwam binnen, en zei:

- ‘'t Is papa Trousseau, Bloementje. Hoe gaat het jufvrouw? Kom, den pols... Hum! Hum! En de tong? Het bloed is naar uwe kaakjes gestegen, mijn vriendje. Ah! men is ontroerd geweest zeker... Dàt is 't: Sint-Niklaas. Men heeft aan vader Klaas gedacht, he? En nu ons hartje?

M. Trousseau legde de hand op Bloementje's hart, dan bracht hij het oor er tegen, dan nog de hand, en dan nog eens het oor. Jans en zijne vrouw kwamen achter elkander, op de teenen, als schimmen naar binnen, en dorsten schier niet ademen. M. Trousseau ging de lamp van de tafel halen, hield ze voor de oogen van Bloementje en bezag haar langen tijd, zonder de lamp neer te zetten en zonder een woord te spreken. Dan nam hij hoed en regenscherm en vertrok schielijk. Jans liep hem achterna. M. Trousseau was al op straat.

- ‘Welnu, doktor?’

- ‘Welnu, wat?’

- ‘Hoe is 't met Bloementje?’

M. Trousseau antwoordde met vreemde stem:

- ‘Oh! Zeer goed... Als ik u zeg zeer goed!’

En hij liep naar de pastorij bij een der onderpastors die de Jansen zeer genegen was en soms bij hen ging koffie drinken. Dien avond was Bloementje zòò zwak dat zij al pratende in 't slaap viel. Toen M. Trousseau haar met de lamp bekeken had, had zij met haar klein lachje, dat hare lieve tandjes liet zien, tegengelachen, en eensklaps was zij ingesluimerd.

- ‘Zie eens Hans, hoe gerust Bloementje ligt te slapen,’ sprak Grootmoeder Jans. ‘Nooit heeft het kind een betere rust gehad.’

Toen het uurwerk negen ure sloeg, ontwaakte Bloementje.

- ‘Grootmoeder is Sint Niklaas nog niet gekomen?’

- ‘Neen Bloementje, hij is nog niet niet hier geweest, maar hij rijdt over de markt.’

- ‘Och Grootmoeder,’ zei het meisje ‘laat mij St-Niklaas eens over de markl zien rijden.’

- ‘Hou u stil, mijn lieveken; St-Niklaas geeft niets meer aan de kinders die hem gezien hebben.’

- ‘Och grootmoeder, ik hoor op de markt de stem van kleinen Piet die roept: ‘St-Niklaas rijdt achter 't huis van den beenhouwer Kanu voorbij’ en de stem van Marieken die hem antwoordt: ‘Neen, hij zal maar binnen een uur voorbij rijden.’

Vader Jans, die van beneden hoorde dat men sprak, klom naar boven, en na Bloementje in zijne armen genomen te hebben, duffelde hij haar goed in een wollen rok. Hij lichtte het witte venstergordijnte op, en Bloementje kon op de markt zien.

Er was in den namiddag sneeuw gevallen, die reeds drie duim dik den grond bedekte. De huizen rond de markt stonden in 't grijs, met eene witte kap in de rosachtige lucht, waaruit voortdurend de sneeuw viel. Hier en daar zag men licht in de kamers, en vóór de winkels teekende het licht der lampen de vensterramen in 't rood af op den sneeuw.

- ‘ik zie ginds achter haar gordijn Marieken wel, in de groote kamer, waarin haar vader de kachelmaker zijne

schoonste kachels zet... en dààr, haar broeder Ludovic, die ook door 't venster kijkt, om Sint-Niklaas te zien voorbijrijden.'

Zóó sprak Bloementje; maar wat zij vooral bezag dat waren de groote regenschermen der kraamsters, die met de voeten op hare vuurpotten, de handen onder haren voorschoot, te midden der markt achter tafels zaten, waarop wit-en blauwgeruitte ammelakens waren uitgespreid. En ieder van haar had op de twee uiteinden van haar kraamken eene kaars aangestoken, opdat men goed zien zou dat zij Napoleons van stafsuiker, honden van appeldeeg, vaantjes van O.L.V. van Halle, poppen met houten hoofden, prentjes, bitterkoekjes, Dinantsche koek en spikkulatie verkochten. Enterwijl de sneeuw in kleine vlokjes neerviel, die de regenschermen bestrooiden en de pitten der kaarsen deden kritselen, bekeken de kinderen der arme menschen met druipenden neus en den vinger in den mond, beurtelings al de snoeperijtjes op de Klaaskramen, en de verkoopsters, die op haren stoel zaten te duizelen van den vaak. En al dat arm volkje, voor wie het leven zoobitter is, wachtte - de kinderen hunnen St-Niklaas, die niet komen moest, en de koopvrouwen, de moeders, welke hier en daar op blokken en met haren kabas aan de hand ondereen regenscherm aankwamen.

Bijwijlen hoorde Bloementje het gerucht eener opengaande deur, en dat was een buurman, die naar de herberg ging of eene buurvrouw die haren hond op straat zette, en soms ook hoorde Bloementje niets dan het gebabbel der klappijen onder de regenschermen.

Doch de sneeuw verdoofde al die geruchten en deed ze zacht schijnen als fluweel.

- 'Ik zie ginder ook wel,' zei het kind, 'de oude Liesbeth, die den sneeuw van vòor hare deur wegkeert, en ze heeft een bak met assche naast zich gezet om die op den stoep te strooien als zij gedaan heeft met vegen... Ik zie ook M. Onnuzel, den banketbakker, die met de handen in de zakken wandelt, met zijnen witten voorschoot aan, en hij bekijkt van verre de schoone koekemannen die Papa dezen morgen gemaakt heeft... Maar ik ben blij dat ik Sint-Niklaas niet gezien heb, en 'k ga nu weer naar mijn beddeken.'

Vader Jans legde zijn Bloementje weêr te bed en haar omhelzend, sprak hij:

- 'Slaap wel, Bloementje! Papa zal het huis heel mooi maken om Sint Niklaas te ontvangen. Onder den schoorsteen zal men dat schoon rood tapeet met zwarte bloemen leggen, dat altoos tusschen twee bougies voor het venster ligt, als M. de pastor met de processie voorbij gaat.'

En grootmoeder Jans zei:

- 'Jezus-God! hoe zou men zoo'n kind niet geerne zien, dat zich zonder schreien laat te bed leggen en altijd over zijn grootmoeder kontent is!'

Welhaast hoorde men in de kamer niets anders meer dan de zachte ademhaling van het kind en het stil gerucht van de breinaalden in de verdorde handen van grootmoeder Jans.

En toen het negen ure was, stapte M. de onderpastor de pastorij uit, en zoo haastig dat hij zijnen hoed scheef had opgezet, en de lieden die hem zagen voorbij snellen tegen elkaâr zegden:

- 'Zie, daar loopt M. de onderpastor: er gaat zeker iemand sterven in de stad.'

M. de onderpastor deed de winkeldeur open en zei tot vader en moeder Jans, die bezig waren met de kas te tellen, de dikke, de kleine stuivers en de franken elk afzonderlijk leggend:

- 'Ik ben het, vrienden. Goeden dag, madam Jans, ik heb uw klein Bloementje niet vergeten en ik kom zien of *zij* niet vergeten heeft wortelen in haar korfje te leggen.'

- 'Zie! daar is M. de onderpastor, merkte Jans op, zijne pijp uit den mond leggend en hij leidde hem in de kamer achter den winkel. 'Grootmoeder Jans zal zeer tevreden zijn u te zien.'

- 'En Bloementje?'

- 'Ah! binnen veertien dagen M. de onderpastor, dan zult ge haar al in de mis zien en binnen twee jaren zal zij, mits uwe toelating, hare eerste communie doen.'

Op dit oogenblik ging de bovenkamer open en grootmoeder Jans riep zeer spoedig:

- 'Hans! Hans!'

- ‘Ah! dat is 't’ zei Jans. ‘Bloementje roept mij alle oogenblikken om over Sint Niklaas te spreken. Die engelljes!... Ga boven, mijnheer de onderpastor.

- ‘Jesus-God!’ kreet grootmoeder als zij beiden zag. ‘Bloementje is daar juist opgestaan en wil op de markt gaan wandelen... Uw zegen, mijnheer de onderpastor.’

Bloementje's oogen stonden wijd open en zij keek zonder te zien.

‘Mijn Bloementje!’ schreeuwde Jans als zinneloos. En hij legde het kleine meisje neer in 't bed.

Toen de onderpastor Jans bekeek, bemerkte hij dat hij bleek was als de bedlakens en dat hij beefde.

Langzaam sloot Bloementje de oogjes dicht en sliep weêr in.

- ‘In dit leven, Jans, moeten wij moed toonen,’ zei de onderpastor, terwijl hij zacht de hand op diens schouder legde.

En Jans bekeek zijn Bloementje zonder een woord te spreken.

Dan begon het kranke meisje heel stil te spreken tot iemand die noch papa Jans, noch mama Jans, noch grootmoeder Jans was, en zij zegde al droomend:

- ‘Ik ben Bloementje, de dochter van Jans den bakker, die op de markt woont...’

Toen zweeg zij even en hernam dan nog:

- ‘Goeden dag... Altijd spelen... Poppen... Dank u, Madam!’

Heur adem was slechts een zucht meer, en terwijl zij sprak glimlachte zij.

Jans zag heur lief armken van onder de lakens uitkomen en zij groette met de hand gelijk de kinderen groeten. Toen werd Bloementje weêr wakker.

- ‘Met wien spreekt ge Bloementje?’ vroeg Jans voor het bed geknield. ‘Zie kind, hier is M. de onderpastor, en hij zal bidden dat Sint Niklaas u eene schoone pop zou meèbrengen.’

- ‘Ik heb gedroomd, zei bloementje dat ik in den hemel was, en dat ik met poppen speelde die ‘Dank u madam’ zegden.’

- ‘Dat is nu tweemaal dat ons Bloementje deneelfden droom heeft,’ zei grootmoeder Jans.

- ‘Is Sint Niklaas nog niet gekomen!’ vroeg bloementje.

- ‘Bloementje,’ antwoordde Jans, Sint Niklaas komt maar te middernacht.’

- ‘Ach! wat duurt dat lang’ zuchtte het meisje. ‘Maar hij komt van verre, en zijn ezel moet vermoeid zijn. Papa zal eenen leuningstoel voor Sint Niklaas gereed zetten en eenen stoel voor zijnen ezel.

- Zeker, Bloementje, zeker, zei Jans, ik zal voor Sint Niklaas den zetel klaar maken die in den hoek staat en waarin tante Katrien gaat zitten als zij hier komt.

En Jans ging naar beneden den winkel in, omdat de klok half elf sloeg en het tijd was de blinden aan het winkelraam te hangen.

- ‘Vindt gij 't niet zonderling,’ vroeg aan hare buurvrouw de oude Liesbeth, die aan de deur kwam zien of 't nog altijd sneeuwde, ‘dat M. de onderpastoor bij Jans nog niet uitgegaan is en dat men den winkel sluit vooraleer hij weg is!’

- ‘Ik heb M. de onderpastor zien binnen gaan voor omstreeks twee uren, hernamde buurvrouw en ik ben aan de deur gebleven om te zien of hij nog niet uitging.’

En hunne oude scherpe stemmen maakten een gerucht gelijk aan dat der oude kleppertjes, die de kleine knapen tusschen de vingers spannen als zij uit de school komen.

Wanneer Jans de deur gesloten, en 't licht in den winkel uitgedoofd had, ging hij zien of zijne knechten goed werkten, en toen hij zich overtuigd had dat alles naar zijn' wensch ging ging hij weêr boven bij Bloementje, aan wie moeder Jans een weinig aalbeziënsap in een lepeltje water toediende.

- ‘Wat ben ik blijde!..’ zei Bloementje.

***

En rond elf uren, ging Jans beneden om den St-Niklaas van Bloementje op tafelborden gereed te zetten. Hij had eene groote pop gekocht met paarlemoeren oogen, blond haar en een goed plooiend lichaam: hij had ook eene met blauw satijn gevoederde wieg gekocht, die op eene halve maan schommelde. En voor dat alles had hij vijftien franks betaald. Hij legde de

pop in de wieg en in een groote bordpapieren doos schikte hij het zijden manteltje, het gazen kleed en het rooskleurig hoedje dat hij al voor de pop gekocht had.

En Jans lachtte in zich zelven als hij aan de vreugde van Bloementje dacht.

Hij deed zijne schoenen uit en besteeg tweemaal den trap op zijne kousen, de eerste maal om ‘tellooren’ met lekkernijen, de tweede maal om de pop, de wieg en de doos met de poppekleêren te brengen. En hij zette dat alles naast Bloementje's kamer, in het aanpalend kabinetje neêr. Dan deed Jans zijne schoenen weder aan en floot op den trap om te toonen dat *hij* het wel was die aankwam.

Bloementje sliep immer voort.

- ‘Ik wil hare blijdschap zien als zij haren Sint Niklaat zal krijgen: dààrom blijf ik’ sprak M. de onderpastor to Jans, toen hij binnen trad.

Maar het was dààrom niet dat de onderpastor bleef.

Hij haalde zijn getijdenboek uit zijnen zak, dat met krips overtrokken was opdat de omslag niet verslijten zou, en zette zich bij de kleine lamp te lezen. Maar van tijd tot tijd bezag de onderpastor Bloementje, en dan zei hij bij zich zelven terwijl hij zijn boek sloot na den vinger er tusschen gestoken te hebben om de bladzijden niet te verliezen:

- ‘Heere God! heb medelijden met die arme lieden!’

Te middernacht hoorde Bloementje gerucht in huis, en toen zij wakker geworden was, vroeg zij of het de ezel van Sint Niklaas niet was die langs de schouw afdaalde. En vader Jans, die wel wist dat het zijne knechten in de bakkerij waren, zegde haar met een gemaakten glimlach dat hij stellig het gerucht der hoeven van den ezel hoorde.

Daarna ging hij naar beneden.

Toen Jans terug in de kamer verscheen, hield hij in zijn hand den zetel waar tante Katrien inzat; en in den zetel stonde wieg, de pop, de doos, de groote koekeman en de tellooren met lekker.

- ‘Dank u, St-Nikolaas, dank u voor Bloementje,’ zei Jans, toen hij binnenkwam. En toen Bloemontje de schoone

pop en de wieg zag, plooide haar mondje zich tot een glimlach. En Jans toonde haar het stof aan, dat op den zetel lag en dat hij er zelf had opgedaan met er zijn voeten op te zetten.

- 'Zie, Bloementje.' zei moeder Jans, 'dat zijn de hoeven van den ezel van Sint Niklaas.

En onmiddellijk daarna boog Bloementje het hoofd gelijk een tuinbloemeken wanneer de zon brandend heet is, en zij begon opnieuw te slapen.

- 'Mijnheer de onderpastoor,' sprak eensklaps moeder Jans, terwijl zij de handen saam vouwde, 'ik geloof dat er een ongeluk over ons huis hangt.'

- 'Goede Madam Jans,' antwoordde de onderpastor, terwijl hij de handen ten hemel hief, 'laat ons toch altijd maar Hem die alles vermag, indachtig wezen.'

Terwijl hij aldus sprak, zegde de dikke beenhouwer Kanu. die zoo even den Sint Niklaas voor zijne kinderen op de tafel had gereed gesteld, tot zijne vrouw, terwijl hij het huis van Jans bezag:

- 'Waarlijk, Zenobie, bij onzen gebuur Jans moet iets voorgevallen zijn, want op de witte gordijnen zie ik schaduwen heen en weer gaan. Indien Bloementje zoo gezond was als Zephyrientje en Antje, dan behoefde men voorzeker niet ongerust te wezen; maar ze is als een wattevlokje, dat de wind met zijnen mond in de lucht blaast.'

En in al de huizen van de stad en den buiten sliepen op dit uur de kinderen van rijken en armen, en droomden van lekkernijen en speelgoed.

Grootmoeder Jans had heur breiwerk op de knieën laten vallen en sliep nevens het vuur met haren bril op den neus. Maar noch vader Jans, noch moeder Jans sliepen en zij dachten innerlijk. zonder elkander te durven bezien, dat Bloementje beter op eene kleine doode geleek dan op een kind dat slaapt.

M. de onderpastor zei bij zich zelven:

- 'De ademhaling van Bloementje is gelijk de torenklok van Waver, als men ze van uit het veld hoort en ze gaat op houden te luiden.'

Bloementje ademde zoo zachtjes dat men in de kamer niets

anders meer hoorde dan het gekritsel der olie in de la mp en het gesnork van grootmoeder Jans.

Toen het goede moederken ontwaakte, was zij eerst en vooral verwonderd dat M. de onderpastor nog daar was; maar zoodra zij vader Jans en moeder Jans geknield voor het bed van Bloementje had zien zitten, trok zij haren grooten geruiten zakdoek uit en begon te weenen, zonder te weten waarom.

Kort daarna ontwaakte Bloementje en zei zoo zacht dat grootmoeder het niet hoorde:

- 'Goeden dag, Sint Niklaas...'

En nog zachter vervolgde Bloementje:

- 'Goeden dag papa... mama en... grootmoeder.'

Bloementje sliep tot het krieke van den morgen. En toen de hanen kraaiden, gingen de kinderen van Waver, vroeger wakker dan naar gewoonte, aan de deuren luisteren of zij Sint Niklaas niet in huis zouden hooren.

- 'Ach! Mijnheer de onderpastor!' kreet Jans eensklaps, terwijl hij zich in de armen van den jongen priester liet vallen.

- 'Jans! De ziel van Bloementje is naar den hemel, man!' riep met snikkende stem de onderpastor uit.

En sedert dien tijd, heeft de arme Jans op St-Niklaasdag nooit koekemannen meer gemaakt.

Antwerpen.

DES. LEEN.

Bladvulling.

***

Wat is toch ongeduld en pijn?
't Is om zijn droefheid droevig zijn;
Zoo wordt *hij* dan met recht belacht
En als een grooten dwaas geacht,
Die omdat droerheid kwalijk smaakt
Zijn droefheid des te grooter maakt.

D.R. CAMPHUYSEN.

Poëzie.

Ritornellenkransje.

1.

Nu komt de Lente weer het veld begroenen;
Een nieuwe lust verfrisch mijn ziel en zinnen
En met de liefde wil ik mij verzoenen.

Ik weet het wel, ik heb zooveel geleden;
Ik zwoer: ik laat me nimmermeer verleiden:
- Kom! éens is géens! en 't is al lang geleden!

Ik heb een hart dat vurig, vrank en vrij is;
Ik weet een meid, die jeugdig, malsch en mooi is;
En 'k heb bemerkt dat zij niet boos op mij is.

2.

Wat heb ik haar gezeid? Het waren woorden
Die voor mij zelven onverstaanbaar werden
En dan allengskens in gezucht versmoorden.

Ik wist toch niet dat ik zoo lomp en bloo was
- En dat een meisje met zoo weinig blij was:
- Ze loech: mij docht ja wel dat het alzóó was!

3.

En gistren scheen de zon mij in het lommer;
Nu weent mijn meisje stil op heure kamer:
De moeder kijft - en ik verga van kommer!

Hoe kan nu toch des dochters oogenschitteren
Heur zoete lach heur spelen, stoeien, schateren
Op eens de brave vrouwe zóò verbitteren?

Ze zeggen dat ze in mijnen arm gerust heeft;
Maar weten ze wat eeden 't mij gekost heeft
Eer zij me hare liefde en trouw gekust heeft!

4.

Ik blijve zuchtend voor haar venster dwalen;
Wie zal nu mijne liefdewonden heelen?
- Mocht ik bij haar een woordje balsem halen!

De bliksem slaat in huis met ijslijk flikkeren,
De rook stijgt op, de roode vlammen flakkeren:
- En mij verteert een lieflijk oogenblikkeren!

Zoo immer zijnes harten leven derven
Geen woord, geen'blik, geen' wenkje wagen durven
- En voelen dat men lijdt... om van te sterven!

Brunel.

J.A. VAN DROOGENBROECK.

II.
Des dichters laatste zang.

Mevrouwe DAVID, geb. MATHILDA VAN PEENE, *uit vriendschap opgedragen.*

Twintig winters loeiden om mij heen,
twintig lenten strooiden hare bloemen
mild, voor wie op heil en rust mag roemen;
maar voor mij was wanhoop - leven - één,
Ach! en toch heb ik zooveel betracht,
zòò gedweept, gehoopt op zielsgenuchten,
elken dag begroet met liefdezuchten,
en géen dag die mij genoegen bracht!
Immer zonk de zon ten westen neêr
en mijn hoop verdoofde met heur stralen..
zoo scheen iedre morgen vreugd te malen,
de avond *viel*, - daar *rees* de ontgoochling weêr
Thans, van hopen moê, voelt mijne ziel
door een doodsche ruste zich omgeven,
kan in hooger sferen niet meer zweven
en ze treurt om 't heil dat haar ontviel...
Eenmaal, ééns, maar lang is dat voorbij,
mocht die thans verlamde ziele trillen,
van genot en zoete wellust rillen,
hare vreugde zingen, kommervrij!
't doei had ik bereikt,... 't geluk, het waar':
'k minde, 'k minde vurig!... 't dorre leven
werd een Eden, boven de aard' verheven!
de aarde scheen voor 't hart te loom, te zwaar.
Liefde! gij die deugd op uwe paden brengt,
'k zegen u! gij zijt de weeldebronne
van de hoop, gij zij: des Dichters zonne
die het slechte zaad in 't hart verzengt,
uwe heerlijkheid is Poëzij!...
Hemellust schonk liefde en dichtkunst mij.
Ik bezong, door geestdrift als vervoerd,
der geliefde zoete aanminnigheden:
Englenschoonheid, ja, van ziel en leden,
oogen, waarin liefdezeeën gleden,
kuischheid door geen wufte drift ontroerd...
O! 't was zeker, minnen moest ze mij;
had ze 't niet bij duren eed gezworen,

mij niet boven allen uitverkoren
door een traan gezegd: alleenig Gij!?...

GIJ... wat koude en bange voorgevoel!
GIJ... 't is de echo harer liefdeklanken..
Toch kan ik haar om dat woord niet danken:
In den geest stijgt dwarrelend gewoel;
Vlammend dreigt een enkel woord: bespot!...

Ja, ik werd bespot en laf bedrogen:
Oogentale, reinheid - alles logen!
Zulk ontwaken was een sterfgebod!...

Gij die nog gevoel bezit in 't hart
zult een traan van innig medelijden
aan het leed des armen zangers wijlen!...
ongedeelde liefde is eeuwge smart!

Thans spreekt eene droeve stemme: ‘Ga!’ -
en ik voel mij langs de helling dalen,
langzaam, traag, maar zeker zonder dralen...
Niemand, niemand zal mij roepen: ‘Sta!’ -
O! de wanhoop is der ziele dood!...
wat is 't Leven? slechts een smartlijk woelen,
blinde jacht op nooit bereikte doelen...
en het Graf? - 't is een zoo kalme schoot.

16 *October*, 1874.
EMMANUEL RENS.

III.
Ik zegen u, mijn kind!

Moederkussen. moederzegen,
Moederlach;
Immer blinkt gij lief mij tegen,
Iedren dag.

Toen ik nog een klein kind was,
En niets dan spel bejaagde;
Toen 's avonds, moêgesprongen,
Ik op haar schoot in slaap viel;
Dan nam ze me in heure armen,
Droeg zachtjes mij ter bedsteê;

Zij maakte met de vingers
Me een kruisken op het voorhoofd,
En zei - mij liefdrijk kussend:
‘Ik zegen u, mijn kind!’

Toen later wreed het lot mij
Van mijne moeder wegtrok,
Toen ik aan 't huis vaarwel zei
Waar ik zoo zeer bemind werd
Om inde wijde wereld
Te zoeken 't onbekende;
Dan nam zij mij de handen.
En, met een vloed van tranen,
Ze zei mij - stille kussend:
‘Ga, 'k zegen u, mijn kind!’

Den drang dien ik in 't hart droeg
Der eerste, kuische liefde,
En die ik nog der maagd niet
Bekennen dorst in woorden;
Zij - met haar moederharte,
Had dit geheim verstaan, en
Eens dat ik stond te droomen,
Kwam zij mij zoetjes fluisteren:
‘Ze is uwer waardig, 'k ken ze,
Ik zegen u mijn kind!’

Mijn kindsheid is reeds verre,
Voorbij zijn jongelingsdroomen.
Maar onder last en zorgen
Geleidde moeder's zegen
Mij hoopvol in de toekomst;
En sinds een nare dag kwam
Dat God de vronw tot Hem riep,
Is het van uit den hemel
Dat, ik haar steeds hoor zeggen:
‘Ik zegen u, mijn kind!’

Moederkussen, moederzegen,
Moederlach;
Immer blinkt gij lief mij tegen,
Iedren dag.

Dendermonde 1875.
VICTORIEN VAN DE WEGHE.

Onze Nationale Dramatische Muziek door Peter Benoit.

Onder muziekaal opzicht gaat het er in onze Vlaamsche Schouwburgen zoo erbarmelijk toe, dat er zonder uitstel degelijke en practische middelen moeten bewerkstelligd worden, om eens en vooral een vasten en duurzamen grond te leggen, waarop onze dramatisch-muziekale kunst voor de toekomst moet gevestigd worden.

Terwijl nu reeds het meer verfijnde gedeelte van ons Vlaamsch publiek genoegen schept in het aanhooren onzer Oratorio's, Symfoniën enz., die, helaas! maar al te zelden uitgevoerd worden; terwijl wij alles inspannen om de Vlaamsche geestesontwikkeling onder muziekaal opzicht meer en meer te versterken; terwijl wij ons in een hoogere sfeer van subjectieve denkbeelden trachten te bewegen, schijnen wij maar al te zeer te vergeten, dat honderden Vlamingen dagelijks bij onze schouwburgen met eene voor hunne eigenaardige natuur verdernijke geestesspijs worden gevoed.

Ja, terwijl wij droomen van grootschheid en verhevenheid voor onze jonge Toonkunstbeweging, verwaarloozen wij de doelmatige bewerking van den Tooneelgrond Wij spannen alles in om den Vlaming uit de banden der verbastering en der mengelkunst te bevrijden, en wij hebben vooralsnog weinig of niets gedaan om te beletten dat men op onze schouwburgen het zaad der ontaarding blijft voortzaaien.

Wel stijgt ons soms de verontwaardiging naar het hoofd, maar wij blijven - althans voor wat het *dramatisch muziekale* betreft - stil, en bepalen ons bij platonische verzuchtingen, terwijl de uitheemsche muziekale kanker zich meer en meer bij ons tooneelpubliek poogt in te dringen en het met een volledig smaakbederf bedreigt.

Smeden wij dus een wapen om practisch vooruit te streven en ons eene toekomst te vormen.

Reeds menige poging hebben wij aangewend om tot het opvoeren van zangspelen met een goed bezet orkest en een voltallig koor te geraken; daarin zijn wij al eens gelukt, maar zulke uitvoeringen waren niet doelmatig tot het stichten van iets duurzaams, iets dat zich op eene *normale* wijze vestigt, en derhalve zou toelaten op den zelfden voet voort te gaan Trouwens, zulke ondernemingen vereischten van wege de Bestuurders buitengewone geldkosten om de *gewone krachten* waarover zij beschikten te versterken; maar men begrijpt dat die geldelijke opofferingen niet bestendig konden voortduren.

Zeker vond bij het opvoeren dier nationale opera's onze persoonlijkheid een zekere voldoening, zooals zij stellig met de oratoriën en symfoniën van grooten omvang alreeds gevonden had; maar dit alles verwekte geene grondige, trapgewijze opklimmende stichting, en wel eene zulkdanige dat zij zich zou kunnen voordoen hebben zonder de middelen der Besturen te overtreffen.

Dit is zoodanig waar, dat, telkens er zangspelen van zulken aard voor het voetlicht kwamen, zij bijna oogenblikkelijk verdwenen zonder een spoor van zich na te laten.

Waarin zou nu die grondige stichting wel kunnen bestaan? Om die vraag des te beter op te lossen zal een kort overzicht van hetgeen onder muziekaal oogpunt op onze tooneelen gebeurt niet ongepast wezen.

1° Het personeel der orkesten bestaat gewoonlijk uit 23 à 26 leden. Welnu, tracht men daarmede een esthetisch lichaam te vormen? In het geheel niet. Bazuinen, trompetten, fifers, trommels klinken en roffelen om strijd in onze tooneelzalen en, wat de strijkinstrumenten bij die vorming betreft, zij zijn zoo luttel in getal, dat hunne medewerking onder het gerucht der blaasinstrumenten gesmacht wordt. Wat zulk *spektakel* is hoef ik niet te verklaren. Wij weten dat maar alte goed!

2° Waarin bestaat de muziek welke bij onze Blij- en Kluchtspelen gebruikt wordt? Uit fransche, aan den *Clé de Caveau* ontleende liederen, op wier leest vele onzer tooneelschrijvers hunne koepletten schoeien, er nog bijvoegende wat voor eene *fransche wijze* er gebruikt moet worden!

Bij die deuntjes aan den *Clé de Caveau* ontleend, voegt men er ook uit de geliefkoosde *opérettes du jour*, dit alles nog vrij gebrekkig samengeflansd zoo onder opzicht van harmoniseering als van orkestratie.

3° Aan hetgeen men in onze Vlaamsche schouwburgen gebruikt als openingstukken, inleidingstukken voor dramas en stille muziek voor melodramas is bepaald geen naam te geven. Wie van ons heeft zich niet geërgerd soms bij 't vallen der gordijn na een hartverscheurenden toestand, onmiddellijk onder een trommel- trompetten fifer- en bazuinengedruisch eene *wals*, eene splinter nieuwe van Parijs overgevlogene *quadrille, eene fantaisie* op het thema van de eene of andere *opérette de jour*, enz, enz., te hooren aanheffen?

4° Hoe gebrekkig de zang van koepletten in blijspelen doorgaans is zal elk kunstminnaar meer dan eens opgemerkt hebben

Ziedaar dan in vier hoofdpunten den toestand van ons Nationaal Tooneel onder muziekaal opzicht beschouwd.

En wij verwonderen ons dat dit onkruid, waarvan het zaad steeds dieper en dieper in onzen lyrischen grond dringt, wortel schiet in den geest van ons publiek en het meer en meer tot eene muziekale veredeling en verfijning onmogelijk maakt!...

Op deze vier punten dus moet onze aanwerking vooreerst gebeuren. Wij moeten hierbij het s'echte uitheemsche doelmatig trachten te vervangen door het goede vaderlandsche. En indien wij dààrin gelukken zullen wij de eerste sport der ladder beklommen hebben, die ons naar hooger leiden zal.

Op welke wijze zullen wij alzoo te werk gaan?

Vooreerst moeten wij zorgen dat de tooneelbestuurders,

de plaats van eene onmogelijke orkestbezetting (en zonder dat hunne onkosten er door verhoogd worden), door eene degelijke vervangen[1].

Het zij mij toegelaten eraan te herinneren dat ik in 1854 een Vlaamsch 3bedrijvig zangspel '*het Dorp in 't Gebergte*' schreef voor het Vlaamsch Tooneel te Brussel dat destijds door de heeren Jacob Kats en Felix Van de Sande werd bestuurd, en alwaar ik orkest-meester was.

Ik maakte enkel gebruik van de hierboven vermelde middelen en zag mijne poging toch met goeden uitslag bekroond, zelfs voor wat het ondersteunen der koorkrachten betrof.

Daarom durf ik die samenstelling ten sterkste aanbevelen.

En dan, - in plaats van voor den zang in Blij- of Kluchtspel, onzen toevlucht tot vreemde melodiën te nemen,- laat ons liever zelven die liederen verzinnen en ook in den schat onzer oude en nieuwere volkswijzen putten. Wij zouden insgelijks, volgens de meer of min ernstige of luimige toestanden welke zich in Tooneelspelen (*comédies*) voordoen, van onze vlaamsche kunstliederen kunnen gebruik maken.

Verders zouden wij ook het vervaardigen van partituren voor openings- of inleidingstukken, muziek voor melodramas, tusschenspelen enz. op ons dienen te nemen.

Op die wijze ware de eerste grondslag eener ons eigene muziek bij het Tooneel gelegd; in plaats van verbasterend zouden de voortbrengselen nationaal en bijgevolg versterkend zijn voor onze eigenaardigheid.

Als vergelding zou er tusschen de componisten en de tooneeldirectors een contract gesloten worden, ten einde een schrijversrecht te bepalen. Ik duid hier deze zaak

(1) Die orkestvorming zou dezelfde zijn als die, welke ik aan de componisten onlangs bij brieve voorstelde te gebruiken, tot het vervaardigen van een door mij gevraagd Zangspel. Bij gevolg:

1 *fluit*, 1 *hobo*, 2 *klarinetten*, 2 *hoornen*, 1 *baspijp*, 5 *eerste violen*, 5 *tweede violen*, 3 *altoviolen*, 3 *violoncellen* en 2 of 3 *basviolen*; een totaal uitmakende van 27 à 28 leden.

slechts in 't voorbijgaan aan, wel verhopende dat, - al maakten wij ook op dit recht geene aanspraak, - zulks ons niet beletten zou onze werking steeds ijverig voort te zetten. Later zouden zich overigens vele bijzaken goed schikken, die op het eerste oogenblik moeielijk te regelen zijn.

Voegen wij hier bij dat het hoogst noodig ware dat ook de leden onzer tooneelgezelschappen de leergangen van zang bij de vlaamsche muziekscholen volgden: vooral de aankomelingen zouden het zich voorzeker ten plicht moeten rekenen zich in de zangkunst te verfijnen. Op die manier zou er alreeds een eerste verband tusschen Muziekschool en Schouwburg bestaan, verband dat nog inniger worden zou indien wij opvolgentlijk de verschillige trappen konden bereiken, die naar ons doel leiden Ik ga voort.

De eerste trap bestaat dus in het reinigen, het vervaderlandschen van hetgeen er alreede op onze Tooneelen muziekalisch wordt verricht.

De tweede trap is die waarvoor ik mij reeds tot de nederlandsche componisten heb gewend, om een door hen getoondicht zangspel te bekomen.

Dit zangspel zou vooreerst bij onze Antwerpsche Muziekschool worden ingestudeerd, en niet alleen bij de Antwerpsche, maar ook bij die van Brugge en diegenen welke zonder den volledigen Vlaamschen stempel te dragen, toch leergangen van Nederlandschen zang zoudén bezitten

Tot proef zouden de leerlingen die stukken naderhand op onze tooneelen als oefening voordragen. De Schouwburg-Bestuurders zouden alzoo over de waarde dezer leerlingen oordeelen, de reeds meer gevorderde aan het Tooneel hechten en aldus regelmatig die eenvoudige zangspelen vertoonen. Van dan af diende men slechts nog het publiek smaak in deze zangspelen te doen vinden. Hierdoor zou zich ook reeds meer of min eene toekomst voor de vlaamsche zangers opdoen. De ijver voor het Vlaamsch grondbegin zou versterken en gedurig toenemen, daar die zangers zich niet meer zouden te bekommeren hebben, hoe

zij na 't eindigen hunner vlaamsche studiën, hun talent zouden kunnen doen waardeeren. - Gedurende eenigen tijd zouden wij op de twee eerste trappen stil blijven en de materialen verzamelen om ook den derden trap te beklimmen.

Zien wij eenmaal onze eerste proef van operavertooning gelukt, zoo zou er in de eerste plaats voor het vormen van een koor dienen gezorgd te worden, zonder oogenblik kelijk aan eene sterker orkestbezetting te denken.

Eens de kooren bijgevoegd, zou zich de actie bij de zangspelen op eene meer ingewikkelde wijze voordoen' en men zou allengs ook drij-bedrijvige gewrochten - doch nog niet van al te veel omvatting - durven ten tooneele voeren.

Men zou ook kunnen aanvangen proeven van *fantastieke*, met muziek doorweven werken te doen. In Duitschland noemt men dat: *Possen;* 't zij deze in ernstigeren of meer komieken, fantastischen of meer realistischen zin opgevat zijn.

Eens zoo verre gekomen, moet de volledige ontwikkeling onzer lyrisch-dramatische kunst een natuurlijk voortvloeisel uit dien toestand wezen. Velen onder onze toondichters hebben zich wellicht reeds onledig gehouden met het vervaardigen van groote. of althans grootere opera's dan de hier boven bedoelde. Onder den invloed eener gedurig toenemende beweging zullen orkest en kooren sterker bezet worden, en op die wijze mogen wij het tijdstip te gemoet zien dat het Vlaamsch Opera voor ons volk eene noodwendigheid geworden zal zijn.

Maar, ik wil het niet ontveinzen, de moeilijkheden zijn zoo groot en zoo menigvuldig, dat wij die met een stalen wilskracht en volharding moeten bekampen.

Geduld moeten wij hebben, want de tijd alleen kan ons helpen, indien wij onverpoosd vooruit streven: Wij kennen immers allen het oude spreekwoord: '*De aanhouder wint*.'

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.

IX.
(*Vervolg*).

In de luttele regelen die wij in dit hoofdstuk aan de Venetiaansche School hebben gewijd, hebben wij gezien dat diegene, welke in Italië, om zoo te zeggen aan't hoofd der toondichters van kerkmuziek zich bevonden, tot den priesterstand behoorden; hetgene volgt zal zulks nog duidelijker bewijzen. Onder de als toondichters beroemde geestelijken, zullen wij vooreerst aanstippen: Serra, Lappi, Asola en Orfei Vecchi.

Michel Angelo SERRA, priester en kapelmeester te Ferrare, toonzette twee boeken Missen, Motetten en een *Completorium Romanum*.

Pietro LAPPI, priester en kapelmeester te Brescia, liet Litaniën, *Sacroe Melodioe*, Psalmen, een *Te Deum*, een *Magnificat* en verschillige Missen na.

De priester Giovanni-Matthia ASOLA was een der beste kerkelijke toondichters der Italiaansche School, zooals hij ook een der vruchtbaarste was. Zijn stijl is eenvoudig en verheven en van eene edele strengheid. - 's Mans werken bestaan uit Vesperen voor het geheele jaar, voorzangen aan de Heilige Maagd, diensten der Goede-Week, twee boeken Missen, verschillige *Introitus* en *Alleluia's* voor al de feestdagen van het jaar, eene Mis van Requiem en eene verzameling *Cantiones Sacroe*.

Van den priester Orfeo VECCHI, kapelmeester te Milanen, kent men Psalmen, een *Magnificat*, twee boeken *Cantiones Sacroe*, vier boeken Missen, acht boeken Mottetten, een *Te Deum*, Litaniën en Lofzangen.

Onder de vermaardste canonikken die Kerkmuziek schreven, munten uit: Horazio Vecchi, Pelligrini en Felis.

Horazio VECCHI, canonik en aartsdiaken van Coreg-

gio, kapelmeester te Modena en geleerd muziekant, toonzette Lofzangen voor het geheele jaar, verscheidene plechtige Missen en eene Mis van Requiem, Lamentatien, *Cantiones Sacroe* en Motetten.

De canonik Vincenzo PELLEGRINI, kapelmeester te Milanen, liet Missen en Motetten na.

Stefano FELIS, canonik en kapelmeester te Bari, schreef ook Motetten en Missen.

Na deze meesters blijven nog monikken, kloosterlingen van verschillige orden, Minderbroeders, Cordeliers, Franciscanen en Benedictijners te vermelden.

Jacopo MORO, bijgenaamd Viadana, volgens den naam zijner geboorteplaats, was monik. Hij liet Motetten, Missen, Antiphonen, verschillige *Magnificat's* en Litaniën achter.

Een monik der Strikte Observantie, geleerd en zeer beroemd toondichter, Ludovico VIADANA, kapelmeester te Mantua, schreef een groot getal werken voor de Kerk, o.a Psalmen en een *Magnificat*, Vespers voor het geheele jaar, een Officie der Dooden, Missen, Lamentatiën en *Responsoria's*. Ook van dezen kunstenaar heb ik eenige werken in partituur gesteld, toen ik aan de hervorming der muziek in onze hoofdkerk werkte. Ongelukkiglijk is Viadana de eerste of eender eerste toondichters welke solo's voor de kerk schreven. Deze nieu wigheid, in schijn weinig aanstootelijk, gaf aanleiding tot gewichtige misbruiken, onder anderen tot de invoering in de kerk van vocalisen, toonrollingen *(roulades*), en orgelpunten met stemvallen.

Giovanni-Battista CESENA, minderbroeder, toonzette Litaniën, Missen, Mottetten en Vespers voor het geheele jaar.

Een groot cordelier, Horazio COLOMBANI, was kapelmeester te Milanen en schreef *Cantiones Sacroe*, een *Magnificat*, een *Te Deum* en Vespers voor het geheele jaar.

In het order van den H. Franciscus onderscheidden zich Graziani en Nortaro.

Tomaso GRAZIANI, franciscaan en kapelmeester te Milanen, schreef Psalmen, Missen, Litaniën en Vespers voor het geheele jaar.

Antionio MORTARO, kloosterling van de zelfde orde en organist te Milanen, toonzette Litanien, een *Magnificat*, Motetten aan de Heilige Maagd, Missen en Psalmen.

De Benedictijner-orde, zoo beroemd door de talrijke en geleerde schrijvers welke zij voortbracht, en voornamelijk door de geschiedschrijvers waaraan zij haar grootsten luister verschuldigd is, telde ook onder hare leden toondichters van onbetwistbare verdienste: onder deze laatste zal ik enkel wijzen op Patta, Isnardi, Paulus Ferrariensis en Zucchino.

Serafino PATTA, benedictijner en organist te Milanen, gaf in 't licht *Sacra Cantica* en Litaniën.

Paolo ISNARDI, overste der abdij op den Mont-Cassin en kapelmeester in de hoofdkerk te Ferrare, is beroemd door zijne Psalmen, Missen, drie *Magnificat's* en Lamentatiën.

De benedictijner Paulus FERRARIENSIS schreef een *Miserere*, een *Benedictus* en *Responsaria's*.

Eindelijk, Dom Georgio ZUCCHINO, kloosterling van de zelfde orde, is de schrijver van Missen en Motetten.

Vooraleer nu te beginnen met de groep toondichters die tot de Romeinsche School der Goudimels, der Palestrina's en der Nanini's behoorden, houd ik er aan kunstenaars te noemen zooals Miserocca, Leoni en Pacelli.

Bastiano MISEROCCA, kapelmeester te Massa, schreef Vesperen, Motetten en verscheidene Missen.

Van Leo LEONI, kapelmeester der Hoofdkerk van Vicencia, kent men Psalmen en twee boeken Motetten.

Een groot toonkundige was Asprilio PACELLI, eerst kapelmeester van het Duitsch Kollegie te Rome, vervolgens der basiliek van het Vaticaan en eindelijk aan het hof van Sigismund III, koning van Polen en Zweden. Onder de werken dezes meesters, vindt men Psalmen, een *Magnificat, Cantiones Sacrae* en Motetten.

(*Wordt voortgezet*.)

Eene nieuwe vacantiereis (1869) (*Vervolg*).

Maar dit alles is slechts eene voorbereiding tot het oogenblik dat de Lofodrotsen beginnen te verschijnen. Ik weet niet wat er prachtiger is, óf ze in 't verschiet te hebben gelijk een donkerblauwen muur met duizenden torens op, over de onmeet bare reuzenkamer waar wij zoo even binnengevaren zijn, de Vestfiordens-vlakte glinsterend in den zonneschijn zoover men ziet, maar ook dikwijls verdeeld door weerschijnen die de bergketen op hun hoofd zet, voór u en achter u; altijd bewegend, terwijl de walvisschen spelen, de vogelen schreeuwend nederdalen, òf ze naderen en den muur zich zien openen, elken top eene rots op zijn eigen te zien worden, de eene altijd wilder dan de andere, on dit in ééne enkele rei zoo lang men zien kan, zelfs met den besten verrekijker. - Als men *Romsdal* prijst met de Duivelstoppen, de Warandetoppen, de Romsdalkroon enz. zal ik onmiddellijk daarop antwoorden: De Lofoden leveren deze bergtoppen verscheidene honderde maal achtereen op,- of beter gezegd: het rotsenpanorama, dat te *Molde* gezien wordt duurt hier, zelfs met de vlugste stoomboot, geheele dagen. Maar de rotsgedaanten zijn zóó verscheurd, dat, zoo ver ik weet, geen beeld uit de mythologische, bijbelsche of dramatische overleveringen toereikend is om die versteende verwoesting uit te drukken, die bedreigende slagorde, den stilzwijgenden schrik, die duizendtandige menigvoudigheid in die enkele steenen geut. Het, eerste uur kan men zich verdedigen, misschien ook den eersten dag, en het trachten uit te houden op een zekeren afstand der schoonheid, maar als het dag en nacht blijft duren en immer even grootsch, hetzij men daarheen of daar vandaan zeilt, dan moet men eindelijk op die doode natuur eene aandacht vestigen als ware men te midden eener levende handeling. Dit hebben ook diegenen gevoeld die eens gedicht hebben, en diegenen die nu ter plaats de grootsche overleveringen vertellen welke over deze streken zweven, en waarin de rotsen een dramatisch leven nemen en

optreden als reuzen en renzenmaagden, ridders en jonkvrouwen Het daarin voorgestelde wordt nog grootscher door den onmeetbaren afstand tusschen de deelnemers aan dit steenen drama. Hij die tot hier zeilt en droomt en dicht, aanschouwt mijlen gelijk wij eene korte wan leling, en bij helder weder worden dingen gezien op eenen afstand van 20 ja van 25 uren, die men zou meenen in één oogenblik te kunnen naderen. En het licht, dat over deze wondernatuur schijnt, houdt niet op.

Wij zijn nu daar, waarover eenige maanden een onafgebroken nacht heerschte en waar men nu eenen onafgebroken dag geniet. Op het dek vergaderd, wandelen de passagiers in afwachting der Middernachtzon; men heeft hooren zeggen dat, welke verwachtingen men ook koestert, deze toch overtroffen worden door de natuurmacht van het schouwspel zelf. En dit is waar. Zoodra de drijvende Vuurkogel majestatisch over den gezichteinder glijdt waar hij slechts een oogenblik verdwenen was, veranderen hemel, rotsen en zee van gedaante. Hem zelf kan men uren lang met de bloote oogen aanschouwen; er staat geen hinderende stralenglans rond; al de gloed is binnen zijnen omvang, maar deze is ook veel grooter dan men gewend is zich dien bij dage in te beelden, ja zoo groot dat men in het begin dààrdoor getroffen wordt en door niets anders... Eindelijk wordt de kleur sterker; het is een gloeiend meteoor, dat men zou denken in millioenen stukken en splinters te willen springen, indien de stille grootheid van het schouwspel, der kleuren prachtige harmonie in den hemel, waarin de zon majestatisch vooruit treedt, u niet volkomen gerust stelde. Als een stuk wolk voorbij den vuurkogel glijdt, wordt het onmiddellijk doorbrand en donkerrood, zoodat het zich op de zon afteekent gelijk rotsen of landschappen. Maar als een wolkje in den fijn gekleurden hemel glijdt komen slechts de kanten in brand; zij worden wit of rood gloeiend, terwijl het binnenste zijne kleur houdt en daarmede al het omliggende verhevent. Want de lucht staat in alle kleurovergangen; van het sterkste bloedrood over de bergen, tot het bleek grauw dat in de hoogte heerscht, maar zoodanig dat gij op geen enkel punt eene naaldenspits zoudt kunnen stellen en zeggen: hier loopt de eene kleur over in de andere. Indien dit schouwspel

stil bleef zou men 't misschien kunnen vervelend vinden. Maar het verandert standvastig; nu is de zon purper, dàn geelrood, nu met een groenen sluier overtrokken, dan weer opgehelderd en wit; maar altijd warm en rood, achter hare fijne afwisselende sluieren. Nu glijdt er een dauwplekje in, dat gloeit en uitgaat, dàn is het klare blanke zonneschijn, nu weer eene lange smalle streep die beeft en brandt, en weg zweeft. En de omliggende hemel doorgaat ter zelfder tijd alle kleurovergangen, als liepen er huiveringen door, en de wolken gloeien sterker op de kanten, verbleeken of verdonkeren in het midden, volgens zij verlichten of verzwaren of zij in de blauwachtige, witte of in de roode vioolkleurige laag komen. Het schouwspel is zoo bestendig nieuw, dat ik lieden van de plaats het zoozeer als wij zag bewonderen.

Eene bijzonderheid is het ook dat het overige van den hemel en de bergen, die daaronder liggen, ongeraakt blijven. Dààr heerscht dezelfde onbewegelijke koelheid van kleur in de staalblauwe zee, in den donkergroenen voet der bergen, in de donkerblauwe rotswanden en aftakkingen, terwijl hier alles in de zon gloeit, straalt, verandert, jubelt. Maar zóo kan weer eene enkele rots ginder in die koude zich klaar afteekenen en daar rood staan van den top tot den voet; het is alsof deze rots hare eigene kleine zon achter haar verborgen hield. Zij is derwijze geplaatst dat de zon haar bereiken kan, en haar gloed doet noch sterker de heldere toon van koelheid van het omliggende uitkomen.

Eensklaps, als de Middernachtzon op haar schoonste was, kwam de maan op; zij wist zeker niet wat hier gaande was; want een wilder, droeviger, zwakker en dommer gezicht kan geen door het opiumrookon vervallen Chinees toonen. Met dit haarloos exemplaar der dronkaardsklas had zij vooral eene treffende gelijkenis. Dat een dichter haar ooit eene ode toegewijd heeft, dat een verliefde ergens naar haar gezucht heeft was niet gemakkelijk om verstaan. Wij floten haar uit, zoo deerlijk sleepte zij zich voort, zij verwekte nets dan spot. Zij was ook werkelijk klein geworden en ineengekrompen; zij moest het zeker zelf gevoelen, wam zij hield zich op eenen geduchten afstand.

Wordt voortgezet.)

LEO VAN AELBROECK.

Boekbeoordeeling.

I.
Het nationale beginsel in de Vlaamsche Schilderkunst, door Julius Sabbe. Gent. 1874.

Onder dien titel heeft de heer Jul. Sabbe, leeraar aan 't Koninglijk Athenaeum van Brugge, eene zeer lezenswaardige brochuur uitgegeven, die eerst als artikel verscheen in het *Nederlandsch Museum*.

Het is een warm en keurig geschreven pleidooi ten voordeele van het nationalisme, van de volkseigenaardigheid, in de Beeldende Kunsten, - gestaafd op erkende feiten en op, o.i., onberispelijke philosophische beschouwingen.

Velen, die het nochtans goed meenen met de nationale kunst, en de hoofdgedachten van den heer Sabbe onder dit opzicht deelen, zullen ongetwijfeld niet *al* zijne oordeelvellingen bestemmen, vooral wat betreft zijne vergelijking tusschen de Brugsche en de Antwerpsche schilderschool, en waarbij de eerste boven de laatste wordt gesteld, onderhet oogpunt van oorspronkelijkheid en het echt Vlaamsch-Germaansch karakter. En nochtans, wij kunnen den schrijver daarin geen ongelijk geven, en wij meenen dat hij in die zienswijze geheel getrouw gebleven is aan de logiek der grondbeginselen, waarop zijn stelsel gebouwd is.

De beer Sabbe denkt dat in de algemoene streving naar ‘levend natuurwaarheid en innerlijke oprechtheid,’ in hetgeen hij noemt ‘de tweede *Renaissance*, die de germaansche beschaving op den troon moet verheffen,’ dat in onzen tegenwoordigen toestand, waar eene omwenteling in alle kunsten plaats grijpt, ‘de beweging moet uitgaan van Nederland.’ ‘Tusschen Duitschland,’ zegt hij, ‘dat te veel naar bespiegeling overhelt, en Frankrijk, dat aan de verlokkingen van het materialisme, aan den uitsluitenden eeredienst van den vorm niet genoegzaam kan weêrstaan, - schijnt onze Nederlandsche volksaard ons juist in het voldoende evenwicht te hangen om in geen enkel van deze twee uitersten te vervallen,

die vooral voor de schilderkunst verderfelijk zijn.' En verder onderzoekt hij op zeer uitgebreide wijze, de vraag hoe 'onze vernieuwde schilderkunst zich aan de groote Germaansche geestesbeweging aansluiten moet.' Wij gelo oven niet dat er iets af te dingen valt van de esthetische beschouwingen des heeren Sabbe, over de kenmerkende eigenschappen der Germaansche kunst, gegrondvest op de eigenaardigheid van onzen volksgeest, op de bijzondere manier van denken, gevoelen, op de natuur- en wereldbeschouwing die aan ons ras eigen is.

De principepen, door den heer Sabbe vooruitgezet, stemmen te zeer overeen met de richting, die de *Vlaamsche Kunstbode* altijd heeft gevolgd, dan dat wij ons niet gelukkig zouden achten, die brochuur aan te bevelen aan al wie niet alleen alleen vatbaar is voor den indruk van het schoone, maar daarbij wenscht zijne esthetische indrukken te beredeneeren, - aan al wie de kunst beschouwt als een krachtigen hefboom der volksbeschaving, en het er bijgevolg voor houdt, dat de kunst ook haren wortel moet schieten in het volksleven zelven, dat zij democratisch moet zijn, in den echten, goeden zin van dit woord.

Enkel zou men het kunnen betreuren dat in de brochuur van den heer Sabbe, het princiep der *Nederlandsche* kunst niet genoeg op den voorgrond treedt, en het oog van den schrijver te zeer gericht was op Vlaanderen, dat dan toch maar een gedeelte van het groote Nederland uitmaakt. Maar de schrijver heeft waarschijnlijk gedacht - en misschien niet gansch ten onrechte, alhoewel in die opvatting eenig gevaar ligt, onder voorwendsel van autonomie in het particularisme te vervallen, - dat om eene echt nationale beweging in de Beeldende Kunsten teweeg te brengen, het eerst en vooral noodig is de onderbroken keten onzer zuivere kunst weder aaneen te slagen, en onze ingevingen en voorbeelden te gaan zoeken aan de minst verbasterde bronnen, in de eerste uitdrukking van onzen onvervalschten geest, verheven en verbreed door de denkbeelden onzer meergevorderde, wetenschappelijke eeuw.

ARTHUR CORNETTE.

II.
Droomen mijner eenzaamheid, poëzie door Victor Vande Walle. Uitgave van het Letter- en Oudheidkundig Genootschap. ‘de Peoene.’ - Brussel 1874. - 80 bladz. in 12°.

Jaren geleden, maakten wij door tusschenkomst van een' onzer oud-leerlingen, die een vriend van den heer Vande Walle is, kennis met een bundeltje ‘dichterlijke bespiegelingen’ naar de Lamartine. Dat bundeltje werd later door ons in ‘*de Onafhankelijke*’ van Hasselt ter lezing aanbevolen, niet omdat het uit meesterstukken bestond, maar omdat in die verzen veel dichterlijk gevoel en een ernstige geest doorstraalden, en de versbouw, ofschoon niet zonder gebreken, stoutheid en zwier aan den dag legde.

Sedert dien tijd heeft de Dichter eene snaar meer op zijne citer gespannen, namelijk die der liefde. Voorwaar, wie is de man, die door de pracht der schepping ontgloeid wordt, en koud blijft vóór het meesterstuk der schepping, voor de vrouw? Deze laatste snaar heeft V.d.W. als *chanterelle* vooropgeplaatst: in ruim twee derden der stukjes zingt zij den boventoon, en in de overige krijgt zij loffelijk hare beurt. Genoegens en ongenoegens, hoop, vrees, wanhoop en verrukking, dat alles veroorzaakt door de liefde: ziedaar gevoelens, welke door de meeste onzer jonge dichters en ook door den heer Vande Walle worden uitgedrukt. Immers, gelijk Labruyère schrijft ‘alles is gezegd;’ het komt er dus maar op aan oude gedachten en gevoelens op eene nieuwe, aantrekkelijke wijze te vertolken. Is de heer Vande Walle daarin gelukt? In sommige stukken, ja, in andere minder. En zoo men den dichter gelooven moest zou de liefde zijne verzen niet beter maken. Voòr hij verliefd was, zegt hij, heeft hij vaak gedroomd

> ‘Van lauwren, waar de tijd vergeefs aan knagen komt;’ maar nu
>
> ‘... Sedert ze (ALINA) in mijn hart het liefdevuur kwam wekken,
> Heb ik geen *zuchten* meer voor dichterlijken roem;
> En zal de zanger nog zijn *vege* stem verheffen,
> Dan is zijn eenig doel Alina's hart te treffen...’

De stukken: '*het Geboortedorp*,' - '*Aan de Geliefde mijns harten*,' - '*Een Droom*,' - '*Immer zijt ge in mijn gedacht*,' - '*Op het Dansfeest*' zijn (de versbouw daargelaten) fiksch van opvatting. Maar in gedichten als '*het Woud*' en '*de Maneschijn*' neemt de liefdebetuiging eene hoogere vlucht, en deze stukken zijn ook het bewijs *dat de heer Vandewalle met eene zekerder hand in de tooneelen der natuur grijpt dan in die der liefde*. Het stukje '*Machteld*' is eene gemoedelijke romance; '*de jongste Bede des Kunstenaars*' doet ons met den Dichter treuren; '*de Laster'* (hoe raadselachtig ook) doet ons in zijne verontwaardiging deelen.

Nu hebben wij wel 't een en ander in te brengen tegen den versbouw, de gedachten en hunne inkleeding, de overgangen; tegen het gebruik van oneigen woorden en uitdrukkingen, enz.; - misschien zouden wij zulks wel *moeten* doen, om ons overzicht te volledigen. Doch wij willen den lezers van *de Vlaamsche Kunstbode* eens in bedenking geven of er in dàt deel der boekbeoordeelingen wel veel nut steekt, wel te verstaan als men verplicht is te herhalen wat alle letterkundig tijdschrift reeds herhaald heeft? - *Wij* gelooven het niet; daarom zullen wjj onze opmerkingen voor ons houden, tenzij de Dichter zelf er aan houde, dat wij ze hem persoonlijk mededeelen.

Tot dan wenschen wij zijn bundeltje een goed vertier, en den Dichter zelven, dat hij, wanneer zijne liefde hem niet *droomen* doet, ons nog menige *bespiegelingen* schenke, die door zuiverheid van gedachten, taal en stijl doen zien, dat studie het harnas moet zijn des dichters.

Hasselt, 4 *Maart* 1875.

D. CLAES.

Nederlandsch Tooneel.
Antwerpen.
(15 *Februari*. - 15 *Maart*, 1875.)

OPGEVOERDE STUKKEN: *Mina de zinnelooze* (6 bedr.), oorspr. drama; - *De Geuzen* (8 taf.) vaderlaadsche tafereelen; *Tony* (1 bedr.) oorspr. tooneelspel; - *Pompier en Rifleman* (1 b.) oorspr. blijspel;- *De Goudboer* (4 b.) vert. tooneelspel; - *Margot de Bloemenverkoopster* (10 taf.) vert. drama.(1)

Hoe zouden we ditmaal ons overzicht plichtmatiger kunnen aanvangen dan met een woord van dank aan Mej. Cath. Beersmans, voor het kunstgenot dat zij op hare benefietvoorstelling in zoo ruime mate heeft geschonken! De geliefde kunstenares kon daartoe waarlijk geen betere keuze hebben gedaan: '*De Goudboer*' van Mevr. Birch-Pfeiffer is ontegenzeggelijk een der keurigste stukken uit het zoo keurige Duitsche repertorium. Over dit tooneelspel en de uitstekende wijze waarop Mej. Beersmans daarin de zoo karaktervolle rol van 'Vroni' vertolkt, hebben wij vroeger breedvoerig gesproken, toen wij '*De Goudboer*' hier, onder 't vorig tooneelbestuur, voor het eerst te zien kregen. Dat de opvoering thans in vrij wat betere voorwaarden geschiedde hoeft wel niet gezegd. De heer Lemmens speelde nu als 'Tony de gemsemjager' natuurlijk veel beter dan toen hij met die rol destijds eene zijner eerste proeven op de planken deed, en gansch het overige personneel kweet zich tot elks voldoening van zijne niet zeer gemakkelijke taak.

Wat insgelijks veel tot den bijval van deze eigenaardige schets uit het Ramsauer boerenleven bijdroeg, waren de over 't algemeen zeer fraaie kostumen en eene netjes verzorgde tooneelschikking.

Na afloop van '*De Goudboer*' vergastte Mej. Beersmans ons op het bedrijf der 'Twee Moeders' uit het drama '*Ben-Leïl*', waarin haar talent als *tragedienne* op de glansrijkste wijze in het licht treedt. En daarop greep de eigentlijke 'manifestatie' ter eere der gevierde beneficiante plaats, eene eerbetooging die - hoeven wij het te zeggen? - overheerlijk

(1) Met weglating van de heropgevoerde, die (tijdens hunne eerste voorstelling) reeds in eene vorige lijst zijn opgegeven.

was en 't buitengewoon talrijk publiek in on beschrijflijken geestdrift bracht. Deze prachtige voorstelling eindigde met het zoo gunstig bekende blijspel van Valckenaere: '*Pompier en Rifleman*.'

Uitmuntend geslaagd was mede de vertooning ten voordeele van Mevr. Eliza Coryn-Driessens, die in eene der bevalligste rollen van haar emplooi: als de jonge *Lodewijk XIII* uit '*Margot de Bloemenverkoopster*' optrad. Ook haar heeft het Antwerpsch publiek de ondubbelzinnigste blijken van toegenegenheid gegeven. Mevr. Coryn is overigens eene gewetensvolle aktrice, die in de studie der haar toevertrouwde rollen evenveel ijver als kunde aan den dag legt. - '*Margot*' viel goed in den smaak van 't publiek; 't is een stuk uit de oude doos, maar vast een der goede in zijn soort. En dan, hoe meesterlijk weet Mej. Beersmans de zoo verschillende karakters harer dubbele rol - *Bloemenmeisje* en *Edelvrouw* - weer te geven!

Hoeveel liever zien wij haar dààrin optreden dan in Bruyland's '*Mina de Zinnelooze*'!... De heropvoering van dit eerder berucht dan beroemd drama, dat, ofschoon geprimeerd, vast niet tot de beste oorspronkelijke stukken behoort, gaan we dus liever stilzwijgend voorbij, om met een woord van lof het vòòrstukje te vermelden. Wij bedoelen '*Tony*' van J. Lagye en Dupont, een kleine comedie, die met genoegen zal worden weêrgezien.

Doch de 'great attraction' van onzen Antwerpschen Schouwburg is tegenwoordig het nieuw vaderlandsch stuk '*De Geuzen*' van Frans Gittens, dat in den Stadsprijskamp eene eervolle melding bekwam. Met onverzwakten bijval werd het vooralsnog reeds zes achtereenvolgende malen voor het voetlicht gebracht, iets wat zeker in de annalen onzer Vlaamsche tooneellitteratuur wel tot de zeldzaamheden behoort. Om aan Cesar te geven wat aan Cesar toekomt, moeten wij er evenwel bijvoegen dat een groot deel van dien ongewonen bijval aan de waarlijk prachtige opvoering is toe te schrijven. Nooit misschien werd eenig Nederlandsch tooneelwerk op zulke schitterende wjjze gemonteerd. Niet alleen zijn daartoe een drietal decoratiën opzettelijk vervaardigd, - Antwerpsche

stadsgezichten uit de XVI[de] eeuw, waaronder twee: *de Hoofdkerk* en *de oude Meirbrug* vooral bewondering wekken - doch ook de door M. Coryn-Driessens bezorgde historische kostumen, volgens teekeningen van den schilder Jan Van Beers gemaakt, overtreffen al wat men tot hiertoe heeft te zien gekregen.

Thans eenige woorden over de gehalte van het stuk zelven. Wij zullen niet onderzoeken in hoeverre de schrijver van '*De Geuzen*' bij het dramatiseeren zijner aan den heldentijd onzer geschiedenis ontleende *tafereelen* - een eigentlijk 'drama' is zijn stuk niet - erin geslaagd is der historische waarheid getrouw te blijven. Dat is overigens door onze dag- en weekbladpers reeds uitvoerig besproken. Het historisch-wijs-geerige van het stuk laten wij ter zijde, om bij de dramatischletterkundige gehalte een oogenblik te verwijlen.

'*De Geuzen*' is het eerste werk van een Antwerpschen *dilettant*, die eerst uitsluitelijk in het Fransch schreef; maar zich thans bij voorkeur op de beoefening der Nederlandsche letteren toelegt, een ommekeer waaraan de invloed van Hendrik Conscience niet vreemd schijnt te wezen. -- Dat deze eerste proef, in een zoo bij uitstek moeilijk vak, der kritiek ruimschoots stof levert en het stuk als technieke bewerking nog veel onervarenheid verraadt, zal wel niemand verwonderen. Naast onbetwistbare hoedanigheden - als daar zijn een vloeiende en veelal goed gekleurde dialoog, een nog al goed begrijp van de zeden en gebruiken der XVI[de] eeuw en een even goede opvatting der verschillige karakters - treft men in '*De Geuzen*' ook aanmerkelijke gebreken aan. Vooreerst een volslagen gemis aan éénheid en dramatische verwikkeling. Zeker komen daarin enkele tooneelen die op zich zelven beschouwd schoon zijn. Het 'Spingezelschap hij Moeder Rika' b.v. is een eigenaardig tafereeltje; verder een paar tooneelen tusschen den laaghartigen Portugees Anastro en de heldhaftige vlaamsche Edelvrouw van Tolhuis zijn treffend, alsook het tafereel van den volksoploop, waar de ongelukkige weduwe van Jan van Marnix om wraak roept over de dood van haren te Austruweel gesneuvelden echtgenoot. - Doch in dit alles heerscht te weinig samenhang. De wet van elk tooneelgewrocht eischt dat al de

verschillige tooneelen in verband staan met eene bepaalde hoofdhandeling. Aldus wordt een harmonisch geheel gevormd, waarin àlles - personen, toestanden en gesprekken - tot versterking van het beoogde effekt medewerkt. De historischdramatische figuren die in M. Gittens'stuk voorkomen zijn over 't algemeen goed opgevat en trouw weergegeven; hadde hij sommigen echter wat meer *handelend* doen optreden, zulks zou gewis de belangstelling bij den toeschouwer hebben verhoogd. Vooral waar het zulke voorname figuren als Willem de Zwijger en zijn wapenvriend van Hoogstraten gold, mocht dit wezen. Waarom ook in de handeling niet Jan van Marnix gemengd, waarover toch het stuk door zooveel wordt gesproken? Het vertellen op 't Tooneel trachte men zooveel mogelijk te vermijden.

Eene gelukkige gedachte was het van den schrijver ons de voornaamste volkspartijen van dien tijd, verpersoonlijkt door drie mannen uit het volk - Andriessen, Mathias en Theunis - voor te stellen. Jammer dat die personen er zoo episodisch in voorkomen!

Nu willen ons niet ontveinzen dat, althans wat een historisch stuk betreft, het in acht nemen dier technische voorschriften wel eenig bezwaar oplevert; doch M. Gittens, die bij dit zijn eerste debuut eenen bijval heeft ontmoet, welke ieders verwachting overtreft, zal hierin wel een spoorslag vinden om verder op dramatisch gebied naar volmaking te streven. - Zijn *litterarische* bijval zal er vast bij winnen. Ziedaar waarom wij eraan hielden hem onbewimpeld over het *voor* en *tegen* van zijnen eersteling onze meening te uiten.

Vergeten wij niet te zeggen dat in het stuk eenige lyrische gedeelten voorkomen, het eene beter geslaagd dan het andere, en die door den toondichter Alex. Fernau werden gecomponeerd.

Ten slotte een nieuwsken: Er schijnt ernstig sprake te wezen '*de Geuzen*' eerlang ook te Brussel in den Alhambraschouwburg op te voeren, - door de artisten van ons Antwerpsch Tooneel natuurlijk, die zich op uitmuntende wijze van hunne taak kwijten.

A.J. COSYN.

Brieven uit Noord-Nederland.

III.

Multatuli's ‘Vorstenschool’.

's GRAVENHAGE, 5 *Maart* 1875.

MULTATULI'S ‘*Vorstenschool*’ reeds zoo lang in zijne geniale ‘*Ideën*’ opgenomen, genoten en bewonderd, is eindelijk door den moed van het gezelschap der heeren Le Gras, Van Zuijlen en Haspels te Rotterdam aan het Nederlandsche volk op het tooneel ter aanschouwing gegeven.

Inderdaad behoorde er moed toe, om dit drama te vertolken. De ongewone toestanden, de lange wijsgeerige bespiegelingen, de scherpe toespelingen, en het gebrek aan handeling, dat men bij het lezen en herlezen daarin ontwaarde: - dit alles deed menigen kunstenaar van naam voor de opvoering van ‘*Vorstenschool*’ terugdeinzen.

Eere wie eere toekomt in dit opzicht. Mej. Mina Kruseman's volharding wist over dien twijfel en angst te zegevieren, en haar gelukte het, den heeren Le Gras c.s. het besluit te doen nemen, MULTATULI'S meesterstuk op te voeren. Zij zelve nam daarbij de rol van ‘de Koningin Louise’ op zich, terwijl Mej. Elise Baart, een Middelburgsch meisje, dat Allah's grootheid roemt, maar Mina Kruseman als zijne profetesse vereert, de beminnelijke rol van ‘Hanna’ zou vervullen.

Men vernam dat het drama met groote zorg, ouder leiding van MULTATULI, werd ingestudeerd; dat niets verzuimd werd om dit juweel in zuiver goud te vatten. Dit alles bracht de gemoederen in beweging en deed reikhalzend verlangen naar den uitslag in dit pogen.

Alles biieen genomen mag men getuigen dat de edele poging wèl geslaagd is. Met liefde en groote toewijding wordt elke rol daarin vervuld, en al moge het Mej. Kruseman niet gelukken de bijna onoverkomelijke moeielijkheden, welke de rol van ‘de Koningin’ aanbiedt, geheel te overwinnen, al is hare stem niet bij machte gebleken sommige indrukmakende volzinnen met de vereischte kracht voor te dragen - toch heeft de fijn beschaafde vrouw prachtige oogenblikken en heugt het ons niet ooit zulk eene wezenlijk groote dame op het Nationaal Tooneel te hebben bewonderd. Waar zij handelend optrad, was zij bijna altijd voortreffelijk; slechts in de voordracht der dikwerf diepzinnige politieke beschouwingen bleek hare dictie soms mat en eentonig te zijn.

De rol van ‘Koning George’ werd meesterlijk door den heer Haspels vervuld; terwijl de geestige karakterrollen van ‘Spiridio’ en ‘Schukenscheuer’ in de heeren W. Van Zuijlen en Le Gras uitmuntende vertolkers vonden.

Ook Jufvrouw Baart toonde zich een naïef, eenvoudig, gevoelvol ‘Hansje’; zij had zich geheel en al doordrongen van hare rol en

behalve eenige gekunsteldheid in enkele passages, mocht men haar debuut roemen.

MULTATULI, die donderdag door het publiek te Rotterdam op onstuimige wijze werd toegejuicht, dankte in eenige eenvoudige woorden voor het welwillend onthaal dat men zijn stuk had bereid, doch, zeide de geniale man, hij *endosseerde* meer dan de helft van het welslagen - men was nu toch eenmaal in eene handelstad - op de kunstenaren die zijn drama zoo goed vertolkt hadden.

Mocht MULTATULI kunnen goedvinden de lange beschouwingen hier en daar wat te verkorten, dan zal zijn prachtig drama gewis eene blijvende plaats op het répertoire behouden. Te Rotterdam wordt het morgen voor de derde maal opgevoerd, terwijl vele andere plaatsen vol geestdrift verwachten, dat het ook in hare schouwburgen gegeven worde.

JOHAN GRAM.

9 *Maart* 1875.

Ik heb u indertijd gesproken over de afscheiding door eenige tooneelkunstenaars van het gezelschap der heerer. *Albregt en van Ollefen*, pachters van den Amsterdamschen Stadsschouwburg. De heeren *Le Gras, Van Zuijlen* en *Haspels* behoorden tot de voornaamste bestanddeelen welke in die afscheiding begrepen waren. Sedert eenige weken is het door hen opgericht Rotterdamsch tooneelgezelschap op ieders lippen: MULTATULI'S dramatisch dichtgewrocht '*Vorstenschool*' wordt door die tooneelisten in de voornaamste plaatsen van ons land tot opvoering gebracht. Ben ik wèl onderricht, dan heeft de Directie plan ook in Zuidnederland het meesterstuk ten gehoore te doen brengen. Antwerpen en Gent liggen daartoe het eerst aan de beurt. Nu verzuime geen lettermiunaar noch oordeelkundig tooneelliefhebber die voorstelling te gaan bijwonen. Indien hij vooraf kennis maakt met het drama zelf zal de uitvoering hem nog in hoogere mate boeien, dan wanneer hij dat niet doet.

Eenstemmig zijn onze dagbladen in den lof over het spel der tooneelkunstenaars. Mej. *Mina Kruseman*, die den eersten stoot tot de uitvoering gaf verdient in ieder opzicht een woord van hulde wegens haren kloeken ondernemingsgeest. Kan zij door haar spel als Koningin al niet alle verwachtingen bevredigen, hierbij geldt meer dan ooit SCHILLER'S spreuk in herinnering te worden gebracht:

> Kannst Du nicht Allen gefallen
> Mach' es Wenigen recht;
> Vielen gefallen ist schlimm.

Nu weet ik wel dat de hoogst gespannen verwachtingen door haren overmoed min of meer zijn opgewekt, doch bij eene onpartijdige oordeelvelling moet de persoon van de zaak, die zij voorstaat, bevordert en ten uitvoer brengt, volkomen worden afgescheiden. De 'Louise' in MULTATULI'S '*Vorstenschool*' wordt niet gespeeld door 'de moderne Judith'

noch door de ‘Louise van Amerongen’ uit de poppekastvertooning ‘*Een Huwelijk in Indiën*’ - maar door eene beschaafde jonge dame, die als dilettante hare sporen in de tooneelkunst wil verdienen. Als zoodanig heeft Mej. *Kruseman* recht op ons aller sympathie en aanmoediging; want de zeer groote moeielijkheden in de rol van ‘Louise’ in aanmerking genomen, wekt haar spel bewondering bij ieder die juist oorgenomen, wekt haar spel bewondering bij ieder die juist oordeelen *kan* en *wil*.

Het geheel is overigens zóó schoon door eenvoud, natuur en harmonie. dat de opvoering van ‘*Vorstenschool*’ èn voor den schrijver èn voor het gezelschap Le Gras, Van Zuijlen en Haspels eene rechtmatige overwinning van de eerste en edelste soort is. Deze weinige regelen mogen volstaan om uwe lezers op de in Zuidnederland te wachten uitvoering aandachtig te maken.

F.S.K.

Kunstkroniek.
15 *Februari* - 15 *Maart* 1875.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - Op voorstel van Mevr. TONY BERGMANN, heeft de Liersche afdeeling van het Willemsfonds, waarvan de betreurde schrijver Stichter en Voorzitter was, eenen wedstrijd uitgeschreven voor een Verhaal of Novelle, in de Nederlandsche taal en in Proza, van minstens één vel druks (32 blz. kl. in 8°)

De prijs voor het best en voldoend gekeurd werk is eene som van **200 frank**, geschonken door Mevr. Tony Bergmann, en een verguld zilveren eerepenning, geschonken door de bovengenoemde Afdeeling.

Alle letterkundigen, *zonder onderscheid*, worden tot dien prijskamp toegelaten. - Elk stuk, door een andere hand dan die des opstellers goed en leesbaar geschreven, moet vergezeld zijn van een gesloten briefje, met dezelfde kenspreuk als opschrift, en dat naam en woonplaats van den opsteller bevat. - In te zenden vóór 1 Juni, 1875.

Dezelfde prijskamp zal alle twee jaren worden heropend.

- De Rederijkerskamer *Vreugdendal*, te Breda, heeft een internationalen wedstrijd van Tooneelkunde voor Noord en Zuid uitgeschreven, die aanvangen zal in October 1875 en sluiten

in Februari 1876. De volgende medailles en geldprijzen zijn uitgeloofd:

DRAMA: (minstens 3 bedrijven,) 1e prijs, een massief gouden medaille en *f* 500; 2e prijs, een dito en *f* 250; 3e prijs, een dito *f* 100; 4e prijs, eene dito medaille; 5e prijs, een verguld-zilveren medaille. - Bijzondere prijs: een massief gouden medaille voor den besten dilettant of de beste dilettante.

BLIJSPEL: (1 of 2 bedrijven,) 1e prijs, een massief gouden medaille en *f* 200; 2e prijs, een dito en *f* 108; 3e prijs, een dito medaille; 4e prijs, een verguld-zilveren medaille. - Bijzondere prijs: een massief gouden medaille voor den besten dilettant of de beste dilettante.

- In den Declamatieprijskamp, die onlangs te Oyke (Audenaarde) plaats greep, werden de uitgeloofde prijzen in de verschillige vakken door de volgende liefhebbers behaald: M.M. Jabobs (*Borgerhout*), Fs. Van Bergen (*Curegem*), De Maertelaere (*Gent*), Pontseele (*Id*); - J.A. De Landtsheer (*Antwerpen*), Z. Van Autryve (*Gent*), A. De Vuyst (*Wetteren*), Alf. Cosyn (*Gent*), A. De Vestel (*Id*), Populier (*Wareghem*), E. Suetens (*Id*), A. Wante (*Berchem*).

- De Loge 'La Constante et fidèle' te Samarang looft een prijs van **500 gulden** uit voor het best geschreven Leesboek over de '*Geschiedenis van Nederlandsch Oost-Indië*' geschikt voor de Hoogste klasse der Lagere Scholen. - Stukken vóór 1 Maart 1876 in te sturen. - De heer Gualth Kolff te Leiden gelast zich met de verzending.

- Te Antwerpen, te Brugge en te Mechelen zijn afdeelingen van het '*Davidsfonds*' ingericht. Bij eiken zijner omzendbrieven verklaart dit *Fonds* dat het *Vlaamsch* en *Nationaal* zijn zal. 'Zooveel te beter' zegt het maandblad de *Halletoren*, onpartijdig orgaan der Breijdelscommissie; - maar in afwachting oppert het blad desaangaande eenigen twijfel, daar de hoofdstichter van het Gentsche *Davidsfonds* den inrichters van concert-voordrachten onlangs 'den rijken voorraad van *fransche* romancenmuziek' aanbevool, in plaats van de door 't *Willemsfonds* uitgegeven zangstukken.

- Wij herinneren nogmaals onze lezers, dat de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* eenen wedstrijd geopend heeft voor het verzarnelen van *Vlaamsche Idiotismen*.

De handschriften der mededingers moeten vóorden 1^{n} Januari 1876 gezonden worden aan den hoer Th. Roucourt, secretaris der *Maatschappij* Hopland, 51, te Antwerpen.

De volgende prijzen worden toegekend: 1^{e} prijs: 600 frank; - 2^{e} prijs 400 fr.; - 3^{e} prijs 200 fr.

De taalminnaars, die zelven niet willen mededingen, worden vurig aanzocht het hunne te willen bijdragen om het werk der idiotismen zoo volledig mogelijk te maken. De geringste bijdragen zullen met dankbaarheid aanvaard worden.

- De twee laatste plechtige zittingen der Letterkundige Afdeeling van het. *Kunstverbond* alhier, waren zeer belangwekkend. In de eerste (1 febr.) trad prof. D. Sleeckx van Lier als redenaar op, en deed veel genoegen met zijne keurige voordracht over *Jacob van Maerlant*. Op zaturdag 27 februari jl. was de beurt aan M. Johan Gram, van 's Gravenhage, die andermaal eene novellistische Schets voordroeg, getiteld: '*Van 's Hertogenbosch naar Rotterdam*.' Dit geestig geschreven opstel, dat de heer Gram op uitstekende wijze half lezend, half sprekend voordroeg, vond bij het talrijk opgekomen publiek den gunstigsten bijval.

- De volgende tooneelwerken zijn tot het genot der staatspremiën toegelaten: *Maagdelieve* van Felix Vande Sande, *Christina* van J. Roeland en *De Vondeling* van W. Suetens.

- Bij den uitgever Th. Bom te Amsterdam zal binnen kort een jaarboekje, betreffende het tooneel en de tooneelspeelkunst verschijnen, onder den titel: *Noord- en Zuidnederlandsche Tooneel-Almanak* voor 1875. Redactie N. Doncker. Het werkje wordt opgeluisterd met de portretten van Mevr. Kleine en Mevr. Albrecht. - Het volgend jaar denkelijk Mej. Beersmans en M. Victor Driessens. - Op den omslag zullen in kleurendruk de Schouwburgen van Amsterdam en Antwerpen afgebeeld zijn.

- Ter gelegenheid der 25^{e} verjaring van Zetternam's afsterven, werd die te lang vergeten volksschrijver onlangs in de *Mertensvereeniging* (Antwerpen) plechtig herdacht. De voor-

zitter der Letterkundige afdeeling hield eene voordracht over *Zetternam's Leven en Werken*, waarna de heer Hendrik Van Beers Jz. het voor de omstandigheid goed geschikt gedicht '*Zijn Zwanenzang* voordroeg. In een trophee van eerevanen en lauwerkransen prijkte het portret van den gevierden schrijver, wiens nagelaten betrekkingen - o.a. zijne weduwe en dochter - de plechtigheid bijwoonden. Het feest werd opgeluisterd met een zanggedeelte, waaraan met veel bijval de Meisjeskoren der Stadsschool van Mevr. Haeghens hare medewerking verleenden. Eene bijzondere melding verdient hierbij het dochtertje der Bestuurster, dat met veel gevoel het gemoedelijk lied '*De Dobbelaar*' zong.

- Te recht werd door het *Dagblad van 's Gravenhage* ten krachtigste verzet aangeteekend tegen de *fransche* tooneel voorstelling, die ter gelegenheid van het Eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool, door een *fransch* gezelschap werd gegeven. Waarom werd hier aan het Fransch de voorkeur boven de de Moedertaal gegeven? Was het uit het beleefdheid voor de buitenlandsche gasten, die eene Nederlandsche voorstelling niet zouden verstaan hebben? Dit argument is immers geheel misplaatst, dewijl men de Feestrede wel in de Nederlansche taal heeft heeft gehouden. - Het schijnt dat bij de Leidenaars het nationaliteitsgevoel niet bijzonder sterk ontwikkeld is. Men herinnert zich overigens hunne onverklaarbare handelwijze tegenover het aanstaande Nederlandsch Congres, dat nu in plaats van te Leiden te Maastricht zal worden gehouden.

Toonkunde.

- Goed nieuws! Naar wij vernemen heeft de heer Minister van Binnenlandsche Zaken thans uitspraak gedaan ever de kwestie der in te richten festivals, waarover wij in ons vorig nummer hebben gesproken. Niet het bastaardsysteem van den heer Samuel is door het Goevernement aangenomen; maar wel het ontwerp door den heer Benoit vooruitgezet, waarin het echt nationaliteitsprinciep wordt erkend en de medehulp onzer verschillige liefhebberskringen niet aan centralisatiezucht wordt ten offer gebracht, zooals dit het geval was in het project-Samuel van onzaliger gedachtenis. - Thans lezen wij in den *Echo du Parlement* dat het Staatsbestuur de Koninklijke Koormaatschappij van Gent met de inrich-

ting van het volgende groot Muziekfestival heeft gelast, dat tot viering van de 25e verjaring harer stichting zal plaats hebben.

- Het tweede concert onzer *Sociétê de Musique* (1 maart jl.) was aan de Italiaansche en de Fransche School gewijd. Dit toonkundig avondfeest mag vast als een der bestgelukte worden beschouwd, waarop deze voortreffelijke kring hare leden heeft onthaald Een heerlijk recitatief uit Caccini's opera '*Euridice*' (2de helft der XVIe eeuw) werd er prachtig vertolkt door Mevr. de Give-Ledelier, die verder ook met Mej. Biemans iets uit den '*Stabat Mater*' van Pergolèse (1e helft der XVIIIde eeuw) voordroeg. Verders kregen wij eenige fragmenten uit Berlioz' oratorio '*L'Enfance du Christ*' en uit zijne opera '*Beatrice et Bénédict*' te hooren. In beide laatste werken hadden wij 't genoegen den grooten vooruitgang van Mej. Mina Sleeckx te bestatigen. Hare sympathieke stem wint steeds in vastheid. Een jong nederlandsch pianist van veel talent, de heer George Mordach speelde meesterlijk eene verrukkelijke *Polonaise* van Chopin en bekwam daarmede een zeer vleienden bijval. Deze kunstenaar is de zoon van wijlen den componist Mordach, die zich tegenover de Noordnederlandsche Toonkunde zeer verdienstelijk heeft gemaakt.

Wij mogen dit beknopt verslag niet sluiten zonder een woord van billijken lof voor de kooren. Zij waren zoo volmaakt als wij ooit hoorden. - Men stelt zich de vraag: hoe de door Benoit bestuurde *Société de Musique* altoos het eigenaardig karakter der vreemde meesters bij elke uitvoering zoo gewetensvol en nauwkeurig weet weer geven? De reden is zeer eenvoudig. 't Is omdat Benoit *nationaal* is in zijn streven, en hij als dusdanig bij het uitvoeren van elk werk de nationaliteit van den componist op den voorgrond weet te brengen. Daar integendeel een cosmopoliet het nationalism in de kunst voor zich zelven niet erkent, zoo kan hij dat nationaal karakter ook niet bij anderen doen uitschijnen.

- In de muziekale prijskampen door het Staatsbestuur alle twee jaren uitgeschreven, hebben de Vlamingen reeds eene reeks zegepralen aan te stippen. De aanstaande prijskamp belooft even gunstig te zijn, althans wij mogen voel verwachten van mededingers gelijk b.v. de heeren Edward Blaes, 1 sidoor

DeVos, Karel Mestdagh, drie overtuigde Gentsche flaminganten, die zich voorbereiden om in het strijdperk te treden.

- De heer Robert van Maldeghem heeft het portret ontdekt van den vermaarden toonkundige Andreas Pevernage, in eene prachtige gravuur door Sadeles. Pevernage is in 1543 geboren te Harlebeke. Hij bestuurde de muziekschool van Antwerpen, waar hij den 30 Juli 1589 overleed.

Beeldende kunsten.

- De nagelaten paneeltjes van wijlen Fritz Vande Kerckhove, den op 11 jarigen leeftijd afgestorven landschapschilder zijn thans in den *Cercle Artistique* van Antwerpen tentoongesteld, waar zij de algemeene bewondering der kunstkenners opwekken. Vol poëzie en echt kunstgevoel zijn de lieve tafereeltjes van dat geniaal wonderkind, in wien onze vlaamsche kunst een zoo gevoelig verlies heeft gedaan. Volgens zijn biograaf, M. Ad. Siret, opsteller van het *Journal des Beaux Arts*, zou de jonge Frits reeds op 6jarigen leeftijd het penseel hebben gehanteerd. Wij komen op deze belangrijke tentoonstelling nader terug.

- De verdienstelijke Vlaamsche kunstschilder M. Th. Canneel, bestuurder der Akademie van Beeldende Kunsten te Gent, heeft in de kerk der gemeente Burst (bij Aalst) zeer merkwaardige muurschilderingen uitgevoerd. De samenhang der in het Hoogkoor voorgestelde onderwerpen, uit het leven van St-Martinus gekozen, bevat tien paneelen die door eene rijke versiering zijn ingesloten.

Tot het uitvoeren van zijn prachtig werk, waarvan al de beelden de natuurlijke grootte overschrijden, riep de kunstenaar drie zijner verdienstelijkste oudleerlingen ter hulp, namentlijk de heeren Julius De Keghel, leeraer aan de Koninklijke Akademie te Gent, Fel. Metdepenningen, leeraar van ornementiek aan de Nijverheidschool aldaar, en Vital Sterck, kunstschilder. Aan den heer Metdepenningen heeft men de versiering der midden-en zijbeuken te danken. Deze kunstenaars hebben zich eveneens op gewetensvolle en schitterende wijze van de hun opgedragen wederzijdsche taak gekweten.

Te recht mag gezegd werden dat de kerk van het nederig Burst tegenwoordig een decoratief geheel vertoont, waarvan nog weinige kerkgebouwen in België een voorbeeld opleveren.

- De Afdeeling voor Beeldende Kunst, Wetenschap en Nijverheid in de '*Mertensvereeniging*' van Antwerpen heeft onlangs de talrijke leden op eene belangwekkende Tentoonstelling vergast. De volgende kunstenaars, allen leden der Vereeniging, hebben daartoe hunne medehulp verleend: J. Hens, Moorrnans, Th. Verstraeten, Fr. De Wit, C. Van Deuren, A. Goossens, A. Bruynooghen, J. Leurs, J. Leyh, F. De Bruyn, Th. Kerckx, K. Vloebergh, Aertsens en Maes.

- Het ontwerp voor het opbouwen van een nieuw Museüm van Beeldende Kunsten te Antwerpen, heeft weêr een stap nader tot zijne verwezentlijking gedaan. Het Staatsbestuur heeft in grondbegin zijne geldelijke tusschenkomst toegezegd, en door den Antwerpschen Gemeenteraad is thans reeds de plaats aangeduid waar deze nieuwe kunsttempel zal worden opgericht.

- Uit Brugge vernemen wij dat aldaar een Museüm voor Schilderijen, Beeldhouwwerken en antikiteiten zal worden gesticht. De Gemeenteraad zou gemachtigd zijn tot dat doel het gebouw, genaamd 'Gruuthuuse' aan te koopen.

Vlaamsche belangen.

- Deze week is eene belangrijke brochuur van de pers gekomen, bevattende een gedicht: *la Rénovation flamande*; de schrijver is Paul Jane, de gekende dichter van *l' Année Sanglante* en *le Chant Lyrique*. Beide gedichten genoten de eer eener hoogduitsche vertaling.

La Rénovation flamande, zegt '*het Volksbelang*', zal zeker door alle Vlamingen met belangstelling en met gretigheid gelezen worden. Het is noodig en prijzenswaardig dat er van tijd tot tijd eene stem in het fransch, ten voordeele onzer goede zaak preekt.

Necrologie.

- P.A.J. KESTELOOT, schielijk overleden te Nieuwpoort in den ouderdom van 32 jaren. - De heer Kesteloot heeft in zijne hoedanigheid van uitgever van het vrij- en vlaamschgezind weekblad '*De Stad Niewport*' vele diensten aan onze vlaamsche volkszaak bewezen. Zijn vroegtijdig afsterven wordt door zijne talrijke vrienden innig betreurd.

Verschenen werken.

JAARBOEK van het Willemsfonds voor 1875. Gent. - Prijs 2 fr. 50.

- ROZEN EN DOORNEN. Gedichten door Theodoor Sevens. Gent. W. Rogghé. - Prijs 1 fr.
- BIBLIOGRAPHIE DE BELGIQUE. Journal officiel de la librairie. N° 1 Bruxelles chez H. Manceaux. Publication mensuelle. - Prix 4 fr. par an.
- MARNIX VAN ST-ALDEGONDE door Volkmann. Bekroonde verhandeling. Met voorrede van Dr Van Vloten.
- VOLSALMANAK van 't Willemsfonds voor 1875. Gent. - Prijs 25 eentiemen.
- HISTOIRE ET THÉORIE DE LA MUSIQUE DE L'ANTIQUITÉ par F.A. Gevaert. Gand chez Annoot Braeckman.
- ERNEST STAES door Tony Bergmann. 2de uitgave. Gent bij Ad. Hoste.
- JAN KAMERLINGS IN NESTEN. Luimige alleenspraak door Theophiel Van Haesendonck. (Bekroond). Aarschot dr. Ingelberts. - Prijs 30 C^{men}.
- DE BESCHAVING. Tijdschrift voor Opvoeding en Onderwijs. 3de jaargang. N^{rs} 1-5. Antwerpen. - Prijs 4 fr per jaar.

HET VLAAMSCH MUSEÜM. Maandschrift. Onder redactie van L.V. Drevez. 1ste afl. Leuven bij A. Tillot. Prijs 5 fr. per jaar.

- EIGEN HAARD. Geïllustreerd Volkstijdschrift. Wekelijksche uitgave. Haarlem bij Kruseman en Tjeenk Willink. - Prijs 10 cents per N^{r}. (Hierover nader).
- HUMORISTISCH WEEKBLAD. Zalt-Bommel bij Albrecht. - Prijs per jg. 6 gl. (Hierover nader).
- VORSTENSCHOOL. Drama door Multatuli. Overdruk uit den 4^{den} bundel '*Ideën*'. Amsterdem bij Funke. - Prijs 1 gl. 25.

Aangekondigde werken.

VERSPREIDE EN NAGELATEN GEDICHTEN van J.M. Dautzenberg. Tweede goedkoope uitgave. Brussel bij Claessen. - Inteekenprijs 3 fr.

- MARNIX VAN ST-ALDEGONDE door Edw. Van Bergen. (Bekroond). Met eene voorrede van Dr Beynen. Antwerpen bij Mees. - Inteekenprijs 2 fr.
- GEDICHTEN van L$^{t\triangleright}$ Vict. Vande Weghe. *Derde reeks*. Dendermonde bij De Schepper. - Inteekenprijs 2 fr.
- NOORD- EN ZUIDNEDERLANDSCHE TOONEEL-ALMANAK voor 1875 Onder redactie van N. Donker. Amsterdam bij G. Th. Bom. - Inteekenprijs 2 gl. 50.

Poets weder poets.

Mijnheer de Pastor had eene Katho, eene Katho gelijk er vele zijn... dat is te zeggen, gelijk er somtijds nog gevonden worden. Die Katho nu had 'nen neef, een groote liefhebber van kortnat of genever - maar toch een christelijk man; hij droeg immers het groot vaan in de confrerie van O.L. Vrouw van Scherpenheuvel!

Onlangs was Katho haren neef gaan bezoeken. Zij deed dit alle jaren in den kriekentijd; waarom dit juist in den kriekentijd gebeurde, weet ik niet, maar ze deed het toch dàn, niet vroeger en ook niet later.

Bij gelegenheid van dit bezoek had de pastorsmeid in het dorp van haren neef, achter het hooge koor der kerk, een fonkelnieuw en schitterend vagevuur gezien. Dit had haar, zooals men zegt, de oogen uitgestoken!

Te huis gekomen, was haar eerste woord, terwijl zij haren kapmantel afnam: ‘Mijnheer de Pastor, nu heb ik iets gezien dat wij in onze parochie nog niet hebben en dat er noodzakelijk zou moeten zijn! 'k Wil spreken van een vagevuur, langs buiten, achter de kerk. Dat is schoon en ‘beweeglijk!’ (*treffend* wilde zij zeggen) en 't verwondert mij dat wij zelven daar sedert lang niet aan gedacht hebben!’

- ‘Ja, Katho, ja, een schoon vagevuur, al goed en wèl’ antwoordt M. de Pastor; ‘maar ge vergeet dat onze kerk niet rijk is, en dat er andere dingen zijn daar meer haast bij is...’

- ‘Meer haast dan bij een vagevuur!’ onderbreekt Katho.

- ‘Mij dunkt ja,’ gaat M. de Pastor voort; ‘daar hebt ge, bij voorbeeld, het linnen van den autaar; dit wordt zoo dun, zoo dun!...’

- ‘O! is het niets anders?’ onderbreekt nogmaals Katho.

‘Als wij twee dagen Trientje de Naaister vragen, dan is alles gestopt en voorzien zoo goed alsof het nieuw ware!’

- ‘Welnu... ik zal voor het vagevuur zorgen,’ zegt de goedaardige priester. Daarop neemt hij zijnen brevier onder den arm en begeeft zich, eenigszins ontevreden, naar zijn bovenkamerken.

Drie weken later stond het vagevuur reeds in ‘gloeienden gloed’. Jong en oud, arm en rijk, kreupel en mank, al wie oogen had kwam het schrikwekkende ‘schilderstuk’ bewonderen. Velen waren tot tranen toe bewogen bij het zien der tormenten, welke die ongelukkige zieltjes te verduren hadden. Een vrouwefiguur vooral - sommigen beweerden dat het de beeltenis eener onlangs gestorvene naaister was, die met Katho nooit op goeden voet had gestaan - trok elks aandacht tot zich, om de onmenschelijke wijze waarop die vrouweziel werd gepijnigd. - 't Was vreeselijk om te aanschouwen!

Omtrent half December, toen het begon te vriezen, werd het vurige ‘kunststuk’ deerlijk beschadigd. Halve figuren braken van den muur los en vielen knetterend op den harden grond. In dezen staat kon het tafereel niet blijven; er diende aan eene herstelling, of beter nog aan eene heel nieuwe schildering te worden gedacht.

Dit was Katho's meening, en deze had de gewoonte niet iets uit te stellen wat zij voorgenomen had te doen. Derhalve werd M. de Pastor op nieuw en dringend lastig gevallen. De goede man uitte nogmaals zijne bekommering omtrent het linnen van den autaar; maar dezen keer zoo min als den eersten mocht hij zijn gedacht hieromtrent geheel uitspreken:

- ‘Als er gaten in zijn’ snauwde Katho hem onbeleefd toe, ‘zullen wij ze laten toemaken! Ons vagevuur lijdt geen uitstel; en wat méér is, waarom zou men de andere uitgaven niet liever een beetje besnoeien? Gij hebt, bij voorbeeld, het licht in de kerk; daar kan jaarlijks eene groote som op bespaard worden, als de koster maar wat profijtelijk wilde zijn!’ - Eene groote som op besparen! goede God! en de uitgaaf op dit artikel beloopt nog geene vijftig franken!

Wat hier ook van zij, de goelijke Herder beloofde nog eens

aan de eischen zijner dienstmaagd te zullen voldoen. Eenigen tijd later, rond Lichtmis, moest hij door Brussel reizen, en dan zou hij in de hoofdstad eenen ‘kunstenaar’ opzoeken, bekwaam om hun vagevuur op eene blijvende wijze in stand en in brand te houden.

De tijd die er verloopen moest tusschen het oogenblik dezer samenspraak en den dag waarop M. de Pastor naar Brussel zou gaan, scheen aan Katho eene eeuwigheid. Eindelijk toch kwam de lang gewachte dag en M. de Pastor vertrok, na zich eerst door Katho nog te hebben laten zeggen, dat hij op geen vijffrankstuk mocht zien om iets degelijks te doen schilderen.

Te Brussel begaf zich M. de Pastor recht bij eenen schilder die hem was aanbevolen. Hij verklaarde den man wat hij van hem verlangde, en vroeg toen met eene half bevende stem, hoeveel dit zou kosten?

- ‘Laat zien’ sprak de schilder ‘meer dan twee dagen heb ik daartoe niet noodig, en tegen 25 fr. daags, dat maakt 50 fr. in 't geheel.’

De goede herder kon zich niet onthouden uit te roepen: - ‘Vijftig frank! Waar zal ik ze halen!’ en halfluid, en als tot zich zelven sprekende, voegde hij er bij: - ‘Hadde Katho naar mij willen luisteren, zeker wij hadden 't nog een jaar uitgesteld!’

De naam van Katho en heel de laatste uitroep maakte des schilders nieuwsgierigheid gaande. ‘Is het te veel wat ik u vraag, Mijnheer de Pastor?’ sprak hij. ‘Welnu, laat hooren, hoeveel kunt ge besteden? - Veertig frank is dit nog boven uwe macht?’

- ‘En hoeveel voor de verf?’ gaf M. de Pastor ten antwoord.

- ‘Voor de verf? Niemendalle! Olie en verf vallen tot mijnen last.’

- ‘Ha zóó! Dat is wat anders! 't Is, ziet ge, mijnheer, die andere, nadat wij hem eene heele week eten en drinken en logist gegeven hadden, vroeg ons nog vijf frank voor geleverde verf.’

- ‘En hebt ge hem dit betaald?’

- ‘Ja zeker, wat kan ik doen? Een pastor rijdt niet gaarne op de tong.’

- ‘Dat is waar, maar ondertusschen had hij u toch beet, de kladschilder! want een schilder was het niet: die weten zich deftiger te gedragen.’

- ‘Zijn werk was nogtans niet slecht, mijnheer, ware het maar tegen den vorst bestand geweest.’

- ‘'t Was een kladschilder, mijnheer de pastor, een kwakzalver! een baanstrooper!’

- ‘Inderdaad, hij zag er niet zoo deftig uit als gij, mijnheer.’

- ‘O, o! mijnheer de pastor, wat ge zegt!... Luister, ik wil met u heel rond zijn: voor vijf-en-dertig franken schilder ik u een prachtig vagevuur en neem al de onkosten op mij.’

- ‘Dat is heel goed, mijnheer; wanneer mogen wij u verwachten?’

- ‘Zoodra ge wilt, morgen als u dit bevalt?’

- ‘Neen, morgen niet, dan ben ik nog afwezig; maar overmorgen, indîen het zijn kan?’

- ‘Aangenomen! Overmorgen ben ik bij u, dat staat vast’

Daarop deed de schilder den Eerw. Heer uitgeleide tot aan de deur, waar zij elkander vriendelijk de hand drukten.

Twee dagen later, rond tien ure van den morgen, kwam de schilder in het dorp aan. Zijn eerste bezoek was voor mijnheer den pastor, die hem zeer hartelijk ontving. Katho was hem minder vriendelijk; 't was hare gewoonte niet voor iemand, dien ze nog niet goed kende, veel omslag te maken.

Deze berekende koelheid, gevoegd bij hetgene aan mijnheer den pastor over zijne huishoudster was ontsnapt, vuurde des schilders nieuwsgierigheid nog meer aan, en hij besloot dadelijk eenige bijzonderheden over Katho's geaardheid, haren handel en wandel, in te winnen.

Des middags aan den disch, in de herberg waar hij zijnen intrek had genomen, werd hem hierover veel, ja zeer veel verteld. De historie der naaister, welke door den vorigen schilder op last van Katho (zoo toch was het algemeen gevoelen) te midden van het vagevuur werd geplaatst, bleef, gelijk men denken kan, hierbij niet vergeten.

Daarmede wist de kunstenaar genoeg. Rond twee ure ging hij aan het werk, en nauwelijks had hij eenige borstelstreken gegeven, of daar stond Katho reeds achter zijnen rug. De over blijfsels van het vorige vagevuur leverden hem eene passende stof op om eene samenspraak te beginnen:

‘- Men zegt,’ sprak hij, ‘dat in het ander vagevuur een vrouwspersoon stond, dat bijzonder goed was getroffen?’

- O ja, ja zeker!’ antwoordde Katho haastig en met blijkbare voldoening.

- ‘Zoudt ge mij niet kunnen opgeven hoe ze omtrent was? Ik zou willen beproeven ze zoo goed mogelijk na te bootsen. Ze was nog al schoon, als ik mij niet bedrieg?’

- ‘Ze was zoo al gelijk meest al de andere: niet schoon en niet leelijk.’

- ‘'t Was een groote blonde, als ik het goed voor heb, wit, zeer wit van vel?’

- ‘Dat was geen wonder, ze ging op 'nen heelen zomerschen dag geen drij minuten lang in de zon’ (in den zonneschijn, wilde zij zeggen).

- ‘En de schilder had ze afgebeeld met een leelijk serpent om haren hals?’

- ‘Ja, dat haar met zijne tong de borst doorboorde, en met zijnen steert den nek verwrong! 't Was nog al erg!’

- ‘Niet al te erg! De boosheid van sommige lieden, van kwaêtongen en lasteraars vooral, is zoo schrikkelijk groot dat wij geene geëvenredigde straf kunnen uitdenken! - Ge zegt dat ze blond haar had en wit van vel was; hoe was haar hals, kort of lang?’

- ‘Tamelijk lang, zoo insgelijks hare armen en daarbij dunne vingeren’ (ze verzweeg dat de vorige schilder duidelijk de steken der naald op den wijsvinger der linker hand had afgebeeld).

Onder het spreken gaat de kunstenaar immer voort met teekenen. Nu en dan werpt hij eenen zeer opmerkzamen blik op de tronie van 's Pastors Katho.

's Anderdaags morgens al vroeg stond zij weêr aan de zijde des schilders. Het verwonderde haar, zegde zij, dat hij zoo lang wachtte om de aangezichten der personen te kleuren

- ‘Dit is zoo de gewoonte,’ sprak de kunstenaar, ‘eerst het kleedsel en de bijzaken; de aangezichten blijven tot het het laatst.’

- ‘Uw voorganger deed het toch anders!’

- ‘Dat 's mogelijk; maar ge weet wat van zijn werk geworden is!’

Hierop viel niet veel te antwoorden; Katho begreep dit en dreef voor het oogenblik de samenspraak niet verder.

Nog drie maal binst den dag kwam zij naar het schilderwerk kijken. Zij was maar half in haren schik omdat de gezichten zoo lang wegbleven. ‘Wees hieromtrent gerust’ gaf de kunstenaar haar ten antwoord, ‘het kleuren der aangezichten, wanneer al het andere al is, vraagt maar weinig tijd en mag in alle geval niet dan op het laatst gebeuren.’

Tegen den avond kwam Katho nog eens. Nu waren bijna al de wezens geverfd, het gekende vrouwenbeeld nogtans uitgenomen.

- ‘Ge ziet dat dit rap gaat’ sprak de schilder. ‘Twijfelt ge nu nog of ik met mijn werk zal klaar komen?’

- ‘Neen, nu ben ik gerust. - Gij vertrekt toch heden avond niet meer, mijnheer?’

- ‘Neen, jufvrouw Katho, morgen; ik wil eerst hooren wat de menschen over mijn werk zullen zeggen.’

- ‘Doe ons dan het genoegen met M. de Pastor het noenmaal te komen nemen. Hij heeft mij gelast u dit te verzoeken.’

- ‘M. de Pastor is wel vriendelijk. Gaarne neem ik zijne uitnoodiging aan.’

- ‘Zoo dus, tot morgen mijnheer.’

- ‘Ja, jufvrouw, tot morgen middag.’

- ‘Kom tamelijk vroeg, als ik u verzoeken mag; anders zou, daar het morgen zondag is, M. de Pastor te gauw na den eten moeten van tafel gaan.’

- ‘Wees gerust, kwart vóor twaalf ben ik op de pastorij!’

Katho was weg. Thans spoedde de schilder zich zijn werk te voltooien. Op weinigen tijd had hij hier medegedaan; echter

verwijderde hij zich niet van de plaats, en toen de werkman van M. de Pastor hem kwam vragen of hij hem bij het wegnemen der stelling niet kon dienstig zijn, antwoordde de kunstenaar van neen. Alles moest vór het tafereel blijven tot 's anderensdaagsmorgens, en dan zou hij zelve dit wel wegruimen.

Nadat de avond gevallen was en de schilder zich had verzekerd, dat Katho niet meer naar het vagevuur was komen zien, verwijderde hij zich ook.

's Anderendaagsmorgens toen de menschen naar de eerste mis kwamen, zagen zij de plaats waar het vagevuur staan moest, zorgvuldig met een lijnwaad omgeven. Onder den dienst nam de schilder dit weg, en toen de mis uit was verkondigde een knaap, daartoe door den schilder aangesteld, met luider stem en groote gebaarden, aan de uit de kerk komende geloovigen: dat het nieuw vagevuur - wel tienmaal zoo schoon als dat van vroeger - voor het eerst zou zichtbaar zijn.

Allen spoedden zich om te gauwst naar de bekende plaats. Katho, die de gewoonte niet had met de eersten uit de kerk te loopen, kwam natuurlijk achteraan. Toch spoedde zij zich, zooveel als zij maar dierf naar de plaats van het schilderwerk heen. Hoe zeer voelde zij zich echter niet ‘ontsticht’ eenige jonge lieden luidop te hooren lachen, en nog meer was ze onthutst en verbaasd, toen zij, nader gekomen, duidelijk deze woorden hoorde: ‘Ha! daar is zo! Gaat uit den weg! Maakt plaats!...’

De menigte opende zich, en zóó kwam Katho tot vlak voor het vagevuur... Maar hemel! wat zag ze daar! Zou ze hare oogen gelooven? Dat breed aangezicht, die zware wenkbrauwen, die kleine, vurige oogen, en vooral die lakensche kapmantel, gelijk er geen tweede in de parochie was, - neen, er viel niet aan te twijfelen, 't was *zij*, Katho zelve, dààr te midden van het vagevuur!!

Onder wat gelach en gejoel Katho achter de kerk wegsloop, hoe zij gromde en bromde tegen dien schijnheiligen ‘kladpotter,’ gelijk zij in hare gramschap den schilder noemde, laat zich beter inbeelden dan vertellen.

Do grappige kunstenaar, welke dit alles door een venster had gadegeslagen, ging 's middags bij M. den Pastor niet ter tafel; en men gelooft zelfs dat hij nooit het bedongen loon voor zijn schilderwerk heeft gevorderd.

- Maar wat werd er met het vagevuur gedaan?

's Anderdaags deed Katho het overschilderen, en dat de grap van ‘Poets weder poets’ in de herinnering van al de dorpelingen nog steeds trouw voortleeft, kan men best veronderstellen.

Overijssche.

VICTOR DE VEEN.

Bladvulling.

Meêgaan naar de kermis.

Een jongen sprak beschroomd aldus zijn vader aan:
- Ach, mag ik, als 't u blieft, meê naar de kermis gaan?
Mijn neefjes staan gereed. - De man zei: 't Mag niet wezen;
Gij moet hier stil in huis den catechismus lezen.
Denk wat heeft Salomo gezeid:
‘De wereld is maar ijdelheid,
Een opgesmukte pop, waarvoor de jeugd moet vreezen.’
- Ja, sprak de jongen, dàt zei Salomo misschien
Nadat hij honderdmaal de kermis had gezien!

P. LANGENDIJK.

Poëzie.

Hoffmann van Fallersleben
in Vlaanderen herdacht.

I.

Ik wil eene welverdiende hulde brengen aan eenen man, die meer dan iemand heeft bijgedragen om bij ons weêr smaak op te wekken voor onze zoo lang ten onrechte verworpen lettervruchten uit de middeleeuwen, waarvan de meeste en de voornaamste op den Vlaamschen akker werden gekweekt.

Dr J.F.J. HEREMANS (*Hoffmann von Fallersleben*).

Daar trekt naar 't vreemde uit 's vaders huis
De knaap, door studielust gedreven.
Hem volgt een kruis:
Gebrek en smart moet hem omgeven.(1)
Toch trekt hij voort, aan hope rijk,
Hij oogst, der nijvre bie gelijk,
De vruchten in van 't rustloos streven
Naar Licht en Kunst in 't geestesleven.

Die zieletrek voorspelt het reeds:
Beroemdheid zal de vlijt bekronen
Van 't kind des leeds,
Dat, man geworden, wijsheidszonen
Van naam en luister overgloort,
Zie, hoe doorkruist hij Zuid en Noord
Om lettergrootheid op te sporen
Van 't volksgenie, in nacht verloren.

Zijn schrandre geest haalt schatten uit
In 't stof der eeuwen diep verdoken,
't Gewormt ten buit...
Hoezee! de nacht is doorgebroken,
Die 't puik der Dietsche kunst omsloot

(1) Hoffmann ontving van zijne ouders geen geld genoeg om in de allernood wendigste levensbeoeften te voorzien: hij leed honger en eenen tijd lang at hij 's middags niet en mocht zijn avondmaal hem slechts twee Groschen kosten. In den zomer leefde hij veertien dagen van woudaardbeziën en brood.
J.F.J. HEREMANS, *Nederlandsch Museüm* bl. 132. - 5de aflevering.

Van wat Natuur en eenvoud bood
In hartetaal, de taal der ouden,
Die wondren van vernuft ontvouwden.

Schud af uw stofkleed, *Blancefloer*[1]
Rijs, reine parel 't grof onttogen;
Wat schoon vervoer'
Bekoorlijkst houdt uw schoon bewogen....
Gegroet! gij liedren zoet en zacht[2]
Als balsemgeur in meischen nacht;
Uw zielstoon, uwe aanvalligheden
Zijn bloemen uit een ander Eden.

Gij knieldet voor die zangen neêr,
O, HOFFMANN, de afdruk onzer zeden,
De faam en de eer
Van 't voorgeslacht. En 't grootsch verleden
Met ridderroem en glorieglans,
En lief en leed, verschijnt ons thans.
Zoo schoon, als 's nachts het lichtgewemel
Der starren aan d'azuren hemel.

Gij danktet der genade Gods,
Dien kostbren schat. Hoe opgetogen,
Met hoeveel trots
Bracht ge uwe ontdekking 't volk voor de oogen:
Zóó klopte eens GALLILEÏ 't hart,
Toen voor zijn licht het nevelzwart,
Dat om de Waarheid hing, moest wijken,
En 's aardrijks loopkring[3] sprekend blijken.

Gij waart de vriend, die uitkomst bracht,
De hulp, die wonden kwam verbinden,
De hoop, die lacht
Als nergens troost meer is te vinden.
Neen, HOFFMANN, groote dichter, nooit
Vergeten we u. Het zaad gestrooid
Door uw genie schoot weeldrig boven; -
En, Vlaandren blijft uw' zegen loven!

Diksmuide, 1874.
Vrouwe VAN ACKERE, geb. Maria Doolaeghe.

(1) Een onzer boeiendste Middel-Nederlandsche romans.
(2) Onze oude beroemde Vlaamsche liederen.
(3) Men weet dat de Inquisitie *Gallileï* veroordeelde, omdat hij ontdekt - en verkondigd had, dat niet de zon om de aarde, maar deze om de zon draait, en dat hij gedwongen werd de *waarheid* voor het gerecht af te zweren.

II.
Ezel en paard.

't Was zoete lentenacht,
Een ezel diepgeleerd, een stokoud paard
Verlieten hunnen stal,
Bij stille manepracht,
Geniept en schier vervaard,
Om steelsgewijs zich op de weide deugd te doen.
Want, bitter ongeval,
Zóó mager was 't rantsoen
Dat hun des daags werd toegemeten.

De nachtegaal, in 't kreupelhout gezeten,
Zong dat het klonk, met schal en wederschal!
Zij luistren niet, ze denken slechts aan eten...
Maar toen hun buiksken was voldaan:
'Kom, zei het paard, laat ons ter ruste gaan;
Kom, anders mocht de meester somtijds weten...'

- Hiho! balkt de ezel, plots vol overmoed,
Ho, zusterzoon, wat zijt ge een arme bloed!
Bemerk hoe klaar de nacht toch is,
Hoe aangenaam en frisch
Het windje waait...
Ho! als men dichter is
Begrijpt men zoo een weêr!
Maar hoor die wilde zanger daar, de nachtegaal,
Hoe hij lawijt, en sist en zucht en kraait;
Hij doet mij zeer;
Met zijne losse taal
Bederft hij ieders smaak;
't Is tijd, dat ik een einde stel aan dit misvormd gekwaak
Ja zusterzoon,
Hier hoeft mijn toon,
Gevormd door tal van oude en vreemde maten,
In dees gezegend oord,
Dien dwazerik te leeren,
Dat hij zijn ongedwongen zang moet laten.
Geloof mij op mijn kenners woord. -

Kom, kom, zei 't paard, laat ons gauw huiswaarts keeren.
Eer ons de kluppel druk den rugge smeert!'
- Hiho! Niet geerne, peerd.
'Gij balkt, hernam het paard, maar zingt niet, dwaze vent.
Ik weet dat ge alle vreemde maten kent.
Maar wat gij ook beweert.
Van buiten hebt ge dat geleerd.
En dat maakt u tot dichter niet.
Hoor 't roerend lied
Van meester nachtegaal,
Het schalt uit volle borst, met gloed,
Zoo diep en zwaar, dan hard en koel,
En dan weêr zacht en zoet;
En naar zijn stout gedacht of volgens fijn gevoel,
Vervormt hij zijne maat en kleurt hij zijne taal;
Door eigne schepping wordt hij dus vereerd.
De stemme heeft bij u noch eigen kleur, noch klank,
Uw hersenpan is leêg, uw hart door nijd verteerd.'

- O zusterzoon, geregeld is mijn zang,
Ik ken de vormenrijke Grieken,
Romaansche vormen, Oosterlingen,
Wil ik u ééns in Sappho'smaat,
De wei en mijnen roem bezingen?
't Is waar, ze zong daarin zoo desperaat,
Der liefde liefste liêken;
Maar 'k weet het beter, die maat is vast voor alles goed,
Gelijk de hoed...
He, gij loopt weg gelijk de dief door 't duister...
Kom hier in 't licht en luister:

Groene wei, zoet geurt in de maan de klaver,
Helder klingklangt dreunend gezang des ezels,
Nachtegaal zwijg, stomen beschaamd voor eeuwig,
Hier is de dichter!
En pas had hij 't vermetel woord gesproken,
Het paard was zachtjes er van doorgestoken,
Of druk en vlug
Viel hem des meester kluppel op den rug.

Januari 1875.
EMANUEL HIEL.

III.
Ik droomde van een tooverkind.

Ik droomde van een tooverkind,
een maged edel en schoone;
ze droeg op de borst een zilveren ster,
op het hoofd een goudene krone.

Heure oogen straalden zoo fier, zoo blij,
vol wilde levensgenuchten;
heur golvende boezem hijgde als vol
van heimelijk kwellende zuchten.

Ze keek mij aan en fluisterde iets -
en vlijde zich bij me neder,
omarmde plots mijn droomend hoofd
en kuste 't onstuimig en teeder.

Ze kuste me wild, ze kuste me woest
en lachte en weende en juichte -
en lispelde mij van ster en kroon,
van liefde en levensgenuchten.

‘Is 't waar. mijn lief, is 't waarheid dat
wanneer ik zal ontwaken
ge mij des levens volheid in
uw liefde zult doen smaken?

Is 't waarheid, is die kroon voor mij,
die ster op uwen boezem?
voor eeuwig uwer oogen straal
en uwer lippen bloesem?’

En zie - 'k ontwaak - en staar in 't rond...
Waar is mijn droombeeld henen?
De nacht is zwart en koud en stom...
Alleen? - Ik ben alleene?..

O vizioen der Glorie! Zeg,
o maged edel en schoone,
waart gij het die me verleiden kwaamt
en lokken met ster en krone?

Gij kwaamt zoo menigen nacht alreê
en schonkt mij liefde en leven:
waarom, als 't oog mij opengaat,
waarom zijt gij verdreven?

O! kus en vlei mijne oogen toe!
Laat me eeuwig, eeuwig droomen
dat eens de dag me rijzen moet -
maar 't uur niet is gekomen!

Oostende.

Dr E. VAN OYE.

IV.
Aan mijn kind!

Mijn kind, mijn roem, mijn hartelust,
In wien mijn wensen, mijn hoop berust,
In wiens ieven ik mag herieven!

G. ANTHEUNIS.

Lieve kleine, vreugd des harten,
dierbaar pand der huwelijksmin!
Blijheid brengt gij in ons leven,
zegen in ons huisgezin.

Richt uw' wonderzoete blikken,
engel, liefdevol omhoog,
Open uwe blauwe lonkers,
lach in 't zalig moederoog.

Wen gij aan den warmen boezem
uwer teedre moeder rust,
Merkt ge dan niet dat een heil traan
in haar oog blinkt, wen ze u kust?

Voelt ge dan heur hart niet kloppen
van geluk en teedre min?
Oh! dan blikt ze zonder twijfel
hoopvol uwe toekomst in...

Schenk haar steeds ook liefdeblijken,
wen zij lachend u beziet,
Wat zij heeft voor u geleden,
dierbaar kind, dat weet gij niet...

Van uw' liefderijke moeder
zijl ge 't treffend evenbeeld.
Moge toch uw' blanke ziele
als de hare zijn bedeeld!

Op uw' rozeroode lipjes
speelt alreeds haar zoete lach;
't Schijnt dat in uw' oog ik haren
zielenadel lezen mag.

Als gij 't eerste woord zult staamlen,
dat dit woordje zij voor haar
Als een zinnebeeld der liefde,
die ik eeuwig heur bewaar!

Rust in vrede, blonde kleine,
droom van englen schoon en teêr;
Mild, als gouden regen, dale
Godes zegen op u neêr!

Zuienkerke.
JACOB STINISSEN.

V.
Ruischend loover!

Ruisch zoo zacht niet, groene loover!
Staak uw hermlijk mingetoover;
Want uw stem stort in mijn hart
Diepe droefheid, bittre smart!

Ween niet mij in 't avondduister:
Zwijg van heil-en mingefluister;
Want mijn hart gelooft niet meer
Dat nog trouw bestaat omneêr!

Laat ons samen, treuren, weenen,
't Bitter levenslot vereenen,
En rukt u de herfstwind af,
'k Neem u mede naar het graf!

Komen, Mei 1874.
P. DENYS.

Een weinig esthetiek.

Een verwijt, dat sommigen onzer kunstenaars reeds dikwijls en niet ten onrechte, voorwaar! werd toegestuurd, is, dat zij niet genoeg denken, dat ze bij het kiezen en opvatten hunner onderwerpen vrij lichtzinnig te werk gaan en bijna uitsluitelijk aan de stoffelijke uitvoering hunne zorg wijden. Een tafereel, welk ik op eene der laatste tentoonstellingen, in den Antwerpschen *Cercle Artistique*, zag, dwong mij nogmaals de bekentenis af, dat het verwijt in de meeste gevallen zeer gegrond is.

Het bedoelde tafereel was getiteld: '*Asschewoensdag.*' Het stelde een' kerel voor, die, in een vrouwencostuum gehuld, in den vroegen morgen van dien dag, na gansch een' nacht gemeene uitspatting, ik hoef niet te zeggen in welken toestand, waggelend huiswaarts strompelt.

***

Dat een dergelijk onderwerp, alles behalve esthetisch, derhalve niet zeer geschikt is, om het behagen te wekken, welk men van elk kunstwerk, van welken aard, eischen kan, spreekt van zelf. Behagen wekken was dan ook, zegden de vrienden des schilders, bij het vervaardigen van '*Asschewoensdag*,' zijne bedoeling niet. Hij had, heette het, enkel eene les willen geven; hij had wîllen verzedelijken, en was daarin, volgens het oordeel dier vrienden, bijzonder wel geslaagd. Het zij zoo. Alleen vroeg ik mij af, of zulks in een schilderstuk genoeg is en of zedeles dan noodzakelijk zoo afzichtelijk, ik ging haast zeggen zoo walgelijk, moest wezen; of hij integendeel zijn doel niet beter zoude bereikt hebben, met wat minder hard, maar juister te treffen; of hij eindelijk niet verstandiger zoude gehandeld hebben met de les, volgens de de eischen der esthetiek, wat aantrekkelijker in te kleeden.

***

Ik betreurde het te meer, dat hij het niet begrepen, en integendeel gemeend had zijn onbehaaglijk onderwerp nog onbehaaglijker te moeten voorstellen, daar die kunstenaar, M. Carpentier, een dergenen is, van wier toekomst ik veel voor de kunst verwacht, voor wier aanleg en talent ik waarlijk achting koester. Het zoude mij innig spijten, moest hij op de nieuwe baan, thans voor de eerste maal door hem betreden, voortdwalen. Het is in de hoop, dat de volgende regels hem zullen onder het oog komen en wellicht nopen om tot de vroegere gezond realistische strekking terug te keeren, die hem eenen verdienden bijval verwierven, dat ik mij de moeite getroost ze neer te schrijven.

***

Wil het zeggen, dat ik hem en anderen beletten wil soortgelijke onderwerpen te kiezen? Geenszins. Bijna alle onderwerpen zijn goed, als men ze goed opvat; want in bijna alle onderwerpen is poëzie, vooral waar men in het volle menschenleven grijpt, gelijk vader Goethe raadt. Wat ik dus alleen wil, is de jonge kunstenaars beletten die onderwerpen aldus te behandelen, is hen te doen begrijpen, dat zij die anders moeten opvatten. Wat ik alleen wil is, dat zij, wanneer zij er zich aan wagen, ten minste meer *denken*, en wel zorg dragen ze op eene wijze uit te voeren, die er het werk van denkende kunstenaars van maakt.

***

Is zulks mogelijk? Voorzeker. Ik zal het met een voorbeeld toonen.

Er bestaat van een' Duitschen kunstenaar, A. Lüben een' niet algemeen bekenden, maar toch verdienstelijken genreschilder - een tafereel, dat denzelfden titel voert. Het onderwerp is volstrekt hetzelfde: Een gemaskerde dronkaard, die eerst des morgens - op Asschewoensdag, - huiswaarts keert. Doch welk hemelsbreed verschil van opvatting! Terwijl M. Carpentier zijn best schijnt te hebben gedaan om zijn onderwerp zoo onaangenaam mogelijk te maken, heeft de

Duitscher zich beijverd, om het onaangename bij middel van die schoone eigenschappen, welke men smaak, gevoel en geest noemt, te bewimpelen. Eene korte beschrijving van zijn gewrocht zal het nog beter doen beseffen.

***

Het is dan in den vroegen morgen van den dag na Vastenavond. In eene enge en kromme, doch schilderachtige steeg met zoogenaamde houten gevels en andere ouderwetsche huizen, poogt een kerel, die groote moeite heeft om op de been te blijven, met koddigen ernst het slot van de deur zijner woning te vinden. Hij draagt een rood eêlmanscostuum, niet vuil en slorderig, maar sierlijk en bijna smaakvol; zoo dat zijn uiterlijk, alhoewel insgelijks een' vergevorderden staat van dronkenschap verradende, geenszins walgelijk is als dat van den dronkaard bij M. Carpentier. Tenzelfden tijd leveren zijne waggelende houding, zijne verzopen tronie, domme gelaatsuitdrukking en vruchtelooze pogingen om den sleutel, dien hij in de hand heeft, in het deurslot te krijgen, geen' terugstootenden, maar veeleer een' lachwekkenden aanblik, die, wel is waar, aan het laag komieke grenst, maar toch niet laag komiek kan genoemd worden. Zijn hond zelf, die druipstaartend en met gebogen kop aan zijne zijde staat, en gelaten het einde der pogingen afwacht, om met den baas binnen te sluipen, draagt niet weinig bij, om den vermakelijken indruk te vergrooten.

***

Edoch de dronkaard is niet alléén in de straat. De vrouw van een' ijverigen werkman, die met den korf aan den arm en haren kleinen jongen aan den rok ter markt gaat, vooraleer den huisarbeid voort te zetten, woont het spectakel bij. Men kan het haar aanzien dat zij de echtgenoote van den dronkaard in haar hart beklaagt en tevens tusschen dezen en haren oppassenden echtvriend, die al lang munter en frisch naar zijn werk spoedde, vergelijkingen maakt, die geenszins ten gunste van den slemper uitvallen. De godvruchtige dame, die zich naar het kerkje aan het einde der straat begeeft, blikt met

eene soort van afgrijzen, die van hare vroomheid, maar geenszins van hare goedhartigheid getuigt, op den ongelukkige neder, welke dien eigen nacht wie weet hoevele doodzonden op zijn geweten heeft geladen. Haar bejaarde dienaar eindelijk, een filosoof in livrei, die met het tamelijk groote kerkboek onder den arm, hare schreden volgt, gevoelt veeleer modelijden met den armen dwaas, die aan valsche en duurgekochte genoegens op de voordeelen eenen ordelijke en rustige levenswijze de voorkeur geeft.

***

Er ligt gelijk men ziet, mede eene zedeles in het tafereel van Lüben opgesloten. Zij is even welsprekend en krachtig, als die in het tafereel van M. Carpentier; maar zij is minder terugstootend, zij is, bij hare waarheid en leerzaamheid, integendeel bevallig. Waar zijn kan schier iedereen, die juist ziet en een gezond oordeel bezit. De waarheid zoodanig inkleeden, dat zij nooit plat noch gemeen wordt, dat zij aan het gevoel voor het schoone voldoet, moet het doel zijn van elken kunstenaar, die zijne verheven zending begrijpt; en 't zijn alleen de denkende kunstenaars, die gelijk Lüben, er in slagen dit doel te bereiken.

Lier, 2 *April* 1875.

SLEECKX.

Onze Nationale Festivals.
Door Peter Benoit.

Zooals wij het reeds zegden ondergaat in België de Toonkunde twee verschillende invloeden: den éene *nationaal*, den andere *cosmopolitiek* of althans den invloed der *mengelkunst*. - Hierdoor ontstaan twee strekkingen welke hunne bron bij onze Conservatoriums en Muziekscholen vinden. Die twee bewegingen hebben van beide zijden hunne aanhangers, bij onze kunstenaars en evenals bij ons publiek.

Dat de *Nationalestrekking* aan de uitvoering van nationale werken hoogst voordeelig is, spreekt van zelf: zij verrijkt door haren invloed het land met eene eigene origineele kunst. Daarom verwerpt zij echter in geenen deele de studie en uitvoering der werken van vreemde meesters; doch die studie en uitvoering zijn de nevenzaak, en niet het hoofdoel. De *Cosmopolitische strekking* oefent een bijna gansch tegenovergestelden in vloed uit. Haar *bijzonder doel* schijnt integendeel de uitvoering en studie van uitheemsche werken te wezen, met verwaarloozing van alles wat aan eene echtnationale kunstont wikkeling gunstig zou kunnen zijn.

Bij zulken toestand moet de inrichting der groote Nationale Muziekfeesten of Festivals onvermijdelijk op zekere moeielijkheden en zelfs tegenkantingen stooten, - en wel zoo lang tot men bepaald zal hebben aangenomen:

De muziekfeesten moeten strekken vooral tot het opluisteren van eigen vaderlandsche gewrochten en die uitvoeringen worden op het echt nationaal princiep gevestigd.

Die Nationale Muziekfeesten kunnen elk jaar in eene der hoofdsteden van elke Provincie plaats hebben. Zelfs zouden er jaarlijks twee kunnen gegeven worden; want in de veronderstelling dat ten minste vijf of zes provinciale hoofdsteden die Festivals beurtelings ten hunnent zouden werkstellig maken, ware voor elke stad de tijdruimte tusschen het éene muziekfeest en het andere (dus zes jaren) toch te groot. Trouwens, niet meer dan drie of hoogstens vier jaren zouden er mogen verloopen vóór elke dier steden daartoe weêr aan de beurt kome.

Dergelijke Feesten zijn grootsche bevestigingen van den eigenaardigen muziekgeest eens volks. Daar versmelten zich alle harten in een krachtigen hymnus, vol begeestering en vaderlandsliefde! Dààr ontsluiert zich de nationaliteit in al hare volheid en verscheidenheid, in gansch heur ideaal wezen. Dàt karakter althans hebben de Festivals in Duitschland en dààr ze wezentlijk wat ze zijn moeten: grootsch en verheven.

Wil dit zeggen dat wij daarom van het eerste oogenblik af ons op de hoogte der Duitschers moeten verheffen?

Natuurlijk niet. Aan alles moet een begin wezen.

Vóór ongeveer eene halve eeuw heeft men bij onze Germaansche broeders op zeer eenvoudige wijze met die Nationale muziekfeesten aanvang gemaakt. Langzamerhand dus hebben die zich onder den invloed van het nationaal princiep ontwikkeld en zijn op onze dagen in bezit van groote orkesten, volledige en talrijke kooren, prachtige zalen, voortreffelijke orgels, enz., enz.

Elke onzer voornaamste steden zou alzoo dienen hare nationale Muziekfeesten volgens hare krachten en midde en in te richten. - De inrichting zal wortel schieten en na verloop eeniger jaren zullen wij alreeds de plant zien krachtig opgroeien, weeldrig bloeien en eindelijk de sappigste vruchten voor onze kunstbeweging afwerpen. Om het nationaal doel bij onze Festivals gansch te bereiken, kunnen deze hunne werking niet uitsluitelijk binnen de muren eener stad beperken: Die kunstplechtigheden moeten voor een gansch land muziekaal-beschavend wezen, en daarom is er eene wijze van inrichting vast te stellen, die deze voorwaarde vervullen zou.

Allereerst zij gezegd dat, in grondbegin, die Festivals eene *vrije nationale instelling* zouden wezen, als echte uitdrukking van den vrijen volksgeest. Aanvankelijk zou nogtans hier te lande de financieele tusschenkomst van Staat, Stad en Provincie onontbeerlijk wezen. Men zou er echter naar streven om die festivals later op eigen kosten, zonder officieele ondersteuning te doen plaats grijpen.

In den laatston tijd is er veel over deze hoogbelangrijke zaak reeds geschreven geworden. Wat mij betreft, ik meen niet beter te kunnen doen dan in onzen *Kunstbode* kortbondig een plan tot verwezenlijking dier muziekfeesten uiteen te zetten, en dit wel onder vorm van voorstel:

1° De Festivals zouden *vooralsnog* in de volgende steden plaats vinden: BRUSSEL, LUIK, GENT, steden alwaar een Conservatorium bestaat,- BRUGGE, BERGEN, ANTWERPEN, steden in bezit eener Muziekschool.

2° Jaarlijks zou men twee Muziekfeesten hebben en

wel op verschillige tijdstippen: het ééne in eene stad waar een Conservatorium, en het andere waar eene Muziekschool bestaat - b.v. in Brussel en in Antwerpen, dan in Gent en in Bergen, vervolgens in Luik en in Brugge, en zoo weêr beurtelings.

3º De medewerkende leden zouden genomen worden uit al de zangmaatschappijen eener stad en die harer provincie, zonder dat nogtans de medewerking van personen uit andere steden daartoe uitgesloten zoude wezen.

4º De muziekale inrichting zou geschieden door de zorgen van den bestuurder van het Conservatorium of de Muziekschool der stad die aan de beurt is voor het volgend Festival. - Een *comiteit* zou gevormd worden, bestaande uit: 1º den Gouverneur der provincie, - 2º den Burgemeester der stad, - 3º den Voorzitter der toezichtcommissie van 't conservatorium of de muziekschool, als eereleden, - verder: 4º den Bestuurder van dit gesticht, - 5º de Voorzitters der maatschappijen welke hunne medewerking aan 't muziekfeest verleenen, als werkende leden. - Dit comiteit zou zich nog andere invloedhebbende of feitelijk medewerkende personen kunnen toevoegen. Het zou in zijn midden een Geheimschrijver en een' Schatbewaarder kiezen en zich alsdan in sectiën verdeelen. - Op voorstel des Bestuurders zou het comiteit insgelijks de repetiteurs benoemen, die met de voorloopige studiën zouden gelast worden.

5º Het getal uitvoerders alsook de duur van ieder Festival zou door een reglement worden bepaald.
Elke Bestuurder en Commissie zouden onder die oogpunten volgens hunne muzikale krachten en geldelijke middelen te werk gaan. Niettemin zouden de snaar- en instrumentale groepen te zamen *niet minder* dan een getal van 250 medewerkers mogen tellen.

6º De leiding en muzikale verantwoordelijkheid der Nationale Muziekfeesten zullen op de Bestuurders van Conservatoriums en Muziekscholen drukken.

7º Wat de geldelijke verantwoordelijkheid betreft, zou

elk comiteit zich vooralsnog met Staat. Provincie en Gemeenteraad verstaan, om een reserve-fonds te stichten.

8° Ten einde het Staatsbestuur en de Gemeenteraden over den muzikalen toestand van elke provinciale hoofdstad en hare provincie in te lichten, zouden de Bestuurders van gezegde muziekinstituten een verslag indienen, en dit wel ongeveer acht maanden vóór hun nationaal feest. In dit verslag zouden het getal uitvoerders en het programma der uittevoeren werken worden bekend gemaakt.

9° Daar nu, volgens de strekkingen der Conservatoriums of Muziekscholen, die Festivals ofwel een nationaal, ofwel een cosmopolitisch karakter zouden hebben, en althans de keus der beide in ons land gesprokene talen zou vrijstaan, zoo zouden de uitvoeringen natuurlijk ofwel in 't Nederlandsch, ofwel in 't Fransch geschieden - Nederlandsch bij de Vlaamsche, en Fransch bij de Waalsche feesten. Hierop kom ik verder terug.

Mits de hier aangehaalde punten in acht te nemen zou de inrichting der nationale Festivals op goeden voet mogelijk wezen.

Ik wil er nog bijvoegen dat de kwestie der muzikale beschaving onzes lands dòor en mèt die Festivals bovenal moet op den voorgrond gebracht worden.

In de verondestelling dat het de bestuurders der conservatoriums en Muziekscholen zou ten deele vallen die feesten te besturen, ziehier wat er alsdan zou dienen te gebeuren.

Elke bestuurder zou zich in betrekking stellen: 1° met de bijzonderste zangmaatschappijen zijner stad en provincie en zich vaste rekenschap over de artistieke krachten of middelen geven.

Die betrekkingen zouden eene beweging buiten het midden van elk der provinciale muziek-instituten tot stand kunnen brengen.

Men zou in de provincie zelf concerten inrichten alwaar nationale en vreemde klassieke werken zouden in

uitgevoerd worden. Die concerten zouden ingericht wezen door de zorgen ofwel van de bestuurders der lagere muziekscholen, ofwel door de eene of andere maatschappij, behoorende tot de bijzonderste stad of gemeente der provincie.

Die bestuurder of wel die maatschappij zouden de krachten hunner stad en die hunner omliggende gemeenten te zamen brengen, alsdan een nationalen feestkring vormen en zich bij de hoofdstad der Provincie aansluiten.

Jaarlijks zouden die bijzondere provinciale kringen concerten geven en dan van het Staatsbestuur eene toelage kunnen bekomen, mits zich met den Bestuurder van hun provinciaal-nationaal feest te verstaan over den keus en het uitvoeren der werken, welke naderhand bij de groote Festivals zouden vertolkt worden - en zich natuurlijk te verbinden die feesten werkdadig bij te wonen.

Voor wat nu de talen der uitvoeringen betreft: ‘In Vlaanderen Vlaamsch!’ Zonder uitsluiting der vreemde componisten, wiens werken te dien einde zonder moeite in het Nederlandsch vertaald kunnen worden. Dat men bij de Waalsche uitvoeringen Fransch en Italiaansch zinge, niets beter: die talen zijn gelijkstammig, zoowel als bij ons, Vlamingen, b.v. Duitsch en Nederlandsch. Voor wat het samenstellen der programma's betreft, is het onontbeerlijk dat de twee derden daarvan uit nationale werken bestaan. Deze verhouding hoeft daarom echter juist niet altoos een vaste regel te blijven. Alzoo zou men, bij uitzondering, waar het de uitvoering van een kolossaal muziek werk geldt, dat tot eene andere school behoort, daartoe toch wel eens de helft van 't programma kunnen toestaan. - Ik weet wel dat, volgens het Duitsche stelsel, het volledig ideaal dier Nationale Festivals ook hier te lande zijn zou: daarop niets dan werken van Belgische - d.i. wederzijds Waalsche en Vlaamsche - meesters ten gehoore te brengen. Doch wij, Vlamingen, hebben een plicht van gastvrijheid in

acht te nemen tegenover onze Waalsche, Noordnederlandsche, Duitsche broeders, enz. Uitsluitelijk stukken van inlandschen oorsprong uitvoeren zou niet strooken met den algemeenen verbroederingsgeest, die ons bezielt.

Door de tegenstrevers van mijn Festival- stelsel werd mij soms de opmerking gemaakt dat mijn voorstel 'in Vlaanderen Vlaamsch, en bij de Walen Fransch' eene soort van scheiding, ja tegenover de 'Waalsche broeders' een soort van ostracismus zou voor gevolg hebben. Eene hersenschimmige vrees voorwaar! Vooreerst zijn onze Vlamingen meer of min het Fransch machtig, hetgeen hun dus de deelneming aan de waalsche Festivals mogelijk maakt; wat de Walen betreft, zij ook beginnen meer en meer de noodzakelijkheid in te zien onze taal aan te leeren. Ten anderen, mochten onze zuiderkunstgenooten in onze vlaamsche festivals wenschen op te treden, dan zouden zij zich wel opzichtens hunne 'frères flamands' dezelfde moeite geven. Dat ware alzoo de toepassing mijner reeds vroeger vooruitgezette thesis over het nationalism in onze Belgische kunst: 'Geene *versmelting* tusschen de twee stammen, maar wel hartelijke *verbroedering*' - En ja, om nog méér te zeggen: moge aldus de kwestie eens algemeen opgevat en dergelijk plan internationaal worden in pratijk gebracht, zoo zouden onze Festivals, even als die der Noorderbroeders, Duitschers, Scandinaven, enz. eens de grootsche beteekenis van STAMFESTIVALS erlangen.(1)

Ziedaar dus in vlugge trekken mijne zienswijze aangaande de zoo gewichtige Festival-kwestie. Aan diegenen mijner lezers welke zich over dit onderwerp nog nader wenschen in te lichten, raad ik de lezing aan mijner twee onlangs aan het Belgisch Staatsbestuur gezonden vlugschriften(2). Daardoor zalmen zich volkemen rekenschap kunnen geven van het gevaar waarmede het centraliseerend projekt-Samuel onze Vlaamsche Toonkunst had bedreigd.

(1) Het blijft wèl verstaan dat de 2/3 van de stukken toch van *onze* Nationale meesters zouden zijn.

(2) Op aanvraag aan den heer Minister van binnenlandsche zal men, denk ik, deze wel bekomen.

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts
(Vervolg)

Thans zijn wij aan dien beroemden groep gekomen, die onder den naam van Romeinsche School staat bekend.

Gesticht door onzen Nederlander Goudimel, telde deze School onder hare apostelen mannen als Palestrina en Nanini, voor volgelingen Soriano, Allegri Festa en Marenzio.

Wij hebben gezien hoe PALESTRINA, dat grootsch genie, die meester der meesters, de heerlijkste toondichter dien de Kerkmuziek ooit bezeten heeft, de kunst van een onherstelbaren ondergang wist te redden. Deze groote kunstenaar was kapelmeester van Sint-Jan in Lateranen, Santa-Maria-Maggiore, en Sint-Pieter in 't Vatikaan; zanger en componist der pauselijke kapel; bestuurder der muziek van het Oratorium en der School van Nanini. Ontelbaar zijn de werken van dien uitstekenden man: 78 Missen, Motetten voor al de feestdagen van het jaar, een twintigtal *Magnificat's* op den gregoriaanschen zang, Vespers voor het geheele jaar, eene verzameling litaniën, eene Mis van Requiem, Lofzangen voor alle feestdagen, Antiphonen aan de Heilige Maagd, een groot aantal Psalmen, *Offertorium*'s voor het gansche jaar, - een *Stabat Mater*, eenige *Improperia*'s, *Miserere*'s en Lamentatiën voor de Goede Week, dit alles zijn zoovele getuigenissen van zijn genie, zijne wetenschap en zijne vruchtbaarheid.

Ik heb eene orgelbewerking op al Palestrina's Lamentatiën voor de drie dagen der Goede Week vervaardigd. Uit loutere liefde tot de kunst maakte ik dit werk, opdat men te Antwerpen deze heerlijke werken niet meer zou laten liggen voor die van toondichters uit de XVIIIe eeuw,

die tot ongeluk der gewijde toonkunst, de plaats van echt degelijke werken hebben ingenomen en die plaats slechts behouden kunnen dank aan het gebruik, de mode en den slenter.

Onder de verstandige en geleerde leiding van mijnen kunstvriend Peter Benoit, werden de voor drie eeuwen geschrevene Lamentatiën van Palestrina in 1872 voor de eerste maal in onze stad uitgevoerd. Zeggen wat al hinderpalen diengenen werden in den weg gelegd door wien het initiatief van deze uitvoering genomen werd, ware de gekke verwaandheid en de diepe onwetendheid in 't licht stellen van personen die te Antwerpen het hooge woord meenen te moeten voeren over al wat te onze stad, op het gebied der kerkelijke toonkunst, wordt verricht. De gunstige uitslag die onze pogingen kwam bekronen deed ons echter al die kleingeestigheden vergeten. Laat ons hopen dat Palestrina's Lamentatiën in 't vervolg niet meer zullen achteruitgesteld worden voor die van componisten als een Godecharle, een Krafft of een Van Campenhout!

Tijdens zijn leven zelven werd Palestrina als den gezagvoerenden leider de kerkelijke muziekkunst beschouwd: in 1592 kwamen eenige der grootste componisten van Italië bijeen met het doel aan den meester een bewijs van hoogachting voor zijn genie en eerbied voor zijn persoon aan te bieden. Hem werd eene collectie Psalmen ten geschenke vereerd door artisten als Porta, Colombanie, Asola, Leoni, Cavaccio en Gastoldi.

Palestrina's drie voornaamste leerlingen waren zijn drie zonen, die ongelukkiglijk het leven verloren voor zij de maat van hun muziekaal talent volledig hadden kunnen doen blijken, en naast hen Guidetti en Forriano.

De zonen van Palestrina Angelo, Rudolfo en Silla genoemd, stierven alle drie jong; maar men kent van hen uitmuntend geschrevene Motetten, die met de gewrochten van hun doorluchtigen vader werden in 't licht gegeven.

De priester Giovanni GUIDETTI, kapelaan van

Gregorius XIII was een der geleerdste musici zijner eeuw. Hij hielp zijnen meester Palestrina in dat ontzaggelijk werk der overzage van al de kerkzangen, eene taak waarmede deze laatste door den Paus was belast. Hij gaf eene verzameling Passiezangen uit, een Dienst der Goede-Week, al de Préfatiën van het jaar en een *Directorium Chori*. Eenige dezer werken beleefden tot twintig uitgaven.

Een toondichter die niet minder dan Guidetti zijnen meester tot eer verstrekte, is Francesco SORIANO, eerst kapelmeester van Santa-Maria-Maggiora, daarna van St-Lodewijk der Franschen, vervolgens van St-Jan in Lateranen, en eindelijk van St-Pieter in 't Vaticaan. Van dezen meester werden Psalmen, Motetten, eene Passie, een *Magnificat*, verscheidene Missen en Canons op de *Ave Maria Stella* uitgegeven. Deze laatste compositie geldt als zijn meesterstuk.

Twee andere leerlingen van Goudimel, de gebroeders Nanini waren insgelijks toondichters van meer dan gewone verdiensten:

Giovanni-Maria NANINI vooreerst, een der geleerdste toonkundigen waaraan Italië het licht schonk, na in de school van Goudimel de medeleerling van den *God der muziek* geweest te zijn, werd kapelmeester van Ste Marie- Maggiora benoemd, en kapelaan-zanger van de pauselijke kapel. Op zijne beurt opende hij eene muziekschool, die hij gezamentlijk met zijnen broeder Giovanni-Bernardino gedurende lange jaren bestuurde. Zonder zich juist op de hoogte van Palestrina te verheffen, volgde onze kunstenaar hem echter van zeer nabij voorwat de voortreffelijkheid van stijl betreft. Zijne muziekale nalatenschap bestaat uit Missen, Motetten, waaronder enkele echte meesterstukken, Litaniën, een *Te Deum*, Psalmen en Lamentatiën.

Zijn broeder Giovanni- Bernardino NANINI, hoewel minder begaafd dan de vorige, werd niettemin een toondichter van aanmerkelijke verdienste. Kapelmeester van

Sint-Lodewijk der Franschen te Rome en naderhand van Santo Lorenzo-in-Damaso is deze kunstenaar de schrijver van Psalmen, een *Salve Regina* en Motetten.

Onder de leerlingen van de school der Nanini's - die ook eenigen tijd door Palestrina werd bestuurd - noemen wij in de eerste plaats de beide Anerio's, den beroemden Allegri, Pietro-Francesco Valentini, en den geleerden Ugolini:

Felice ANERIO, te Rome geboren, was aanvankelijk aan den dienst van cardinaal Aldobrandi, Palestrina's vriend, gehecht. Hij volgde dezen laatste als toondichter der pauselijke kapel op en schreef Motetten, Lofzangen, Litaniën, drie plechtige Missen, en eene Mis van *Requiem*, Antiphonen, Psalmen en *Responsoria*'s voor de Goede-Week, waarvan wij er in 1872 eenige uitvoerden, naast de Lamentatiën van Palestrina.

Giovanni-Francesco ANERIO, te Rome geboren evenals zijn voornoemden broeder, was kapelmeester van Sigismond III, koning van Polen, en ging op volgentlijk van de muziekkapellen der hoofdkerk van Verona en van het Romeinsch Seminarie in de Eeuwige-Stad naar die van St-Jan-in-Lateranen over. Hij componeerde *Magnificat's*, Vespers, Psalmen, vijf boeken Motetten. Litaniën, eene Mis van *Requiem*, vijf plechtige Missen en Antiphonen.

De priester ALLEGRI, een bloedverwant van den Correggio was een der beroemste toonzetters der Romeinsche School. Geboren te Rome, was Allegri in den beginne zanger in de Hoofdkerk van Fermo en vervolgens kapelaan-zanger van de pauselijke kapel. Hij is de schrijver van den beroemden *Miserere*, die nog alle jaren in Rome wordt gezongen en die door geen enkelen van al die welke de grootste italiaansche meesters voor de kapel der Pauzen schreven, ooit overtroffen werd. Allegri vervaardigde ook Psalmen, Lamentatiën, een *Magnificat, Improperia's* en Motetten De hoofdhoedanigheden van het verheven karakter dezes toondichters waren eene engelachtige goedheid, eene groote godsvrucht en eene onuitspreekbare liefdadigheid.

Pietro-Francesco VALENTINI, uit eene adellijke familie van Rome gesproten, was een geleerd schrijver over muziek. Buiten zijne verhandelingen liet Valentini vier boeken Motetten, twee boeken Litaniën en verscheidene Canons op het *Salve Regina* achter.

Vincenzo UGOLINI, een der geleerdste toonkunstenaars der Romeinsche School, was opvolgentlijk kapelmeester in Santa-Maria-Maggiora te Rome, in de Hoofdkerk van Benevent, in Sint-Lodewijk der Franschen, en in Sint Pieter van het Vaticaan. Hij toondichtte zes boeken Motetten, twee boeken Missen en twee boeken Psalmen.

Een leerling van Ugolini, zijn neef Lorenzo RATTI, was kapelmeester in O.L.V. van Loretten en liet Litaniën, *Cantica Salomonis*, Gradualen, *Offertorium*'s en een groot aantal Motetten.

Een ander kapelmeester in O.L.V. van Loretten, Curzio MANCINI, die aanvankelijk dezelfde bediening in Santa-Maria-Maggiora en in Sint-Jan in Lateranen had waargenomen, is schrijver van Litaniën en 32 Motetten.

Een augustijner monik, Tiburzio MASSAINI, die kapelmeester van Santa-Maria-del-Populo te Rome en muziekant in dienst van Keizer Rodolf II was, maakte zich beroemd door zijne Motetten, Lamentatiën, *Magnificat's*, Psalmen en Missen.

Fabricio DENTICE, napolitaan, die te Rome de geheimen zijner kunst bestudeerde, is bekend door zijne Lamentatiën, Voorzangen, een *Miserere* en Motetten.

Onder de orgelisten der Romeinsche School, die zich vooral door hunne kerkelijke muziek werken onderscheidden, moet men Giovanni VALENTINI, orgelist aan het keizerlijk Hof te Weenen, vermelden, van wien men Psalmen, Missen, een *Stabat Mater*, een *Magnificat* en Motetten kent.

Wij zullen ons overzicht der Romeinsche School eindigen met vier kapelanen-zangers der pauselijke kapel, die niet weinig tot vestiging den roem dezer doorluchtige kapel bijdroegen. Deze kunstenaars waren: Festa, Zoila, Marenzio en Giovanelli:

Costanzo FESTA, die Litaniën en Motetten in het licht gaf, is de schrijver van het bekend *Te Deum* dat met de verkiezing der Pauzen wordt uitgevoerd.

Annibale ZOILO, die alvorens in de pauselijke kapel te komen, kapelmeester van St-Jan in Lateranen was, schreef verscheidene Missen, een *Salva Regina* en 16 prachtige *Responsoria's*, die ik in partituur heb gebracht en waarvan er eenigen in 1872 tijdens de Palestrina-uitvoering in de Antwerpsche Hoofdkerk werden ten gehoore gebracht.

Luca MARENZIO, een beroemd componist, die kapelmeester der kardinalen van Este en Aldobrandini was, liet Motetten en Antiphonen van een groote schoonheid achter.

Eindelijk hebben wij Ruggiero GIOVANELLI, kapelmeester in Sint-Lodewijk der Franschen, te Rome opvolger van Palestrina in Sint-Pieter in het Vaticaan, is schrijver van een aanzienlijk getal Psalmen, Missen Motetten en een *Miserere*. Een werk waaraan hij zeven jaren van zijn kunstenaarsleven wijdde, verwierf hem een duurzamen roem: ik bedoel het overzien en op nieuw uitgeven van het *Graduale Romaanum*, een werk dat hij op aanzoek van Paulus V ondernam, dat in twee deelen en in-folio-maximo verscheen en heden nog, na verloop van drie eeuwen getuigenis aflegt van des schrijvers diepe kunstgeleerdheid.

(*Wordt voortgezet*.)

Eene nieuwe vacantiereis (1869) *(Vervolg).*

Eene rotsengedaante als die der Lofoden vindt men in het Noorden niet, tenzij bij uitzondering de verzameling van eenige zeldzame toppen, omtrent gelijk aan die welke wij in het Zuiden bewonderen, bij voorbeeld in Romsdal. In Lyngenfiord hebben wij die weder, gedeeltelijk ook in Balnfiord, misschien

ook in andere ‘fiords’ waar ik niet in geweest ben en langs de kust nu en dan, alhoewel zeldzamer. Toch varen wij voort tusschen de rotsen en zien niets dan rotsen, begroeid en niet begroeid, soms groen tot den top, soms uren verre grauwe klompen zonder graszode. - Zóó kan men op plaatsen komen die buitengewoon leelijk schijnen; maar als men wat hooger stijgt en een punt kiest waar men een uitgebreid uitzicht heeft, waardoor de rotsengedaante, de donkere kleur der zee, de klaarheid der lucht, hunne macht krijgen, dan kan de voorstelling van het oneindige over het uitgestrekt wilde land zweven en dàn is het schoon. Zoo is bij voorbeeld Hammerfest. Zoodra men van de kleine, hier en daar van aarden hutten samengeknede traanstad, op den ‘zalen’ komt, eene kleine rots daarachter - ligt de stad rein en ordentlijk rond de baai gebogen. Hare buitengewone werkzaamheid speelt over fiord en strand, in vaartuigen groot en klein, vischdroogerijen, traankokerijen, Finsche booten en stoombooten. In den verscheidene mijlen grooten vijver, die de zee hier schijnt te wezen, - ingesperd tusschen grauwe rotsen waarachter sneeuwbergen blinken, - komt een rotseneiland te voorschijn en springt een lachend voorgebergte vooruit. Door de klaarheid der lucht krijgt de plompe natuur eenen vriendelijken toon, en de menschelijke bedrijvigheid daardoor ingelijst, maakt een diepen indruk. Dat is de Noordelijkste stad der wereld onderden 71-breedtegraad. Elk Noorweegsch landschap schijnt mij in vergelijking mot de Deensche weinig bevalligs aan te bieden in het bij wezen,dit is te zeggen van op de plaats waar men staat, maar van des te oneindiger schoonheid in het verschiet.

Verder schijnt mij de Noordsche natuur boeiend te worden door hare eigenaardigheid en dit vooral op de kusten, naarmate men verder in het Noorden komt. Maar om deze eigenschap recht te kunnen waardeeren is het noodig dat de geest geschikt zij tot het waarnemen van het leven der menschen, der vogels en der visschen die men hier ontmoet. Men zal langs geheel Noorwegen's kust niet zooveel verschil aantroffen in gezichtvormen, spraak, wezen en kleederdracht als in de

verscheidene bootgedaanten die ons te gemoet stevenen. De Noordlandersboot met zijnen eigenaardigen bouw schijnt voor den langreizende iets geheel nieuws en naar mijn oordeel de schoonste in het land, doel matig ingericht voor de groote afstanden aldaar, namelijk als snelzeiler, daarenboven goed voor de vischvangst daar hij gemakkelijk te keeren en te sturen is. Zijne gedaante is te gelijk sterk on sierlijk, en het volk zelf shijnt mij iets van die hoedanigheden te bezitten. Men heeft den Noordlander traag genoemd en dit zal hij nog lang *schij nen*: hij is namelijk wantrouwend. Een meer verwaarloosd, meer uitgeplunderd en in vergetenheid gelaten volk heeft het Noorden tot onlangs niet gehad. Het is ontroerend te hooren spreken over ambtenaren en verordeningen in den Deenschen tijd, over de bedriegerijen der Bergensche kooplieden en der hedendaagsche landhandelaren. In Noordland en Finmark had een zoo overheerschend plunderingstelsel eene werkelijke bescherming gevonden, dat Peter Dass dik wijls in zijn '*Nordlands Trompet*'(1) schilderingen geeft van afpersingen en uitbuiterijen, die hij zelf niet gewaar wordt. Maar de Noordlander, des lands eerste visscher, zijn moedigste en vlijtigste zeeman. *is* niet traag... Zie hem in de boot! - Ieder moot in zijn vak beoordeeld worden! - Niet alleen is hij een krachtige roeier, een vlugge losser, maar zijne bewegingen als hij het zeil ophijscht of bij het ander scheepwerk zijn méer dan vlug, ze zijn zwierig en schoon. Spreek met hem! wat heeft hij niet gelezen en overdacht, hoe gemakkelijk volgt hij uwe gedachten niet als gij vertelt. Zeker is hij voor het oogenblik wat veel in politieke tinnegieterij gedompeld, doch daar kan men zich niet over verwonderen als men zijn verleden kent; men moet zelfs God danken dat de Noordlander zoo gemakkelijk van het 'geregeerd worden' tot het 'zelf regeeren' overgaat, als verwarmde hij in hetzelfde nest eenige vreemde eieren die onder het broeien zouden bederven en die hij daarom de eerste is om uit te werpen. Daarbij zal hij ook geholpen worden door zijn

(1) Iedere reiziger in Noorland moet Peter Dass's 'Nordlands Trompet' bezitten, maar dien niet lezen vóor de terugreize, als hij zelf begrip gekregen heeft, hoe onvergelijkelijk waar hij is.

ambtenarenkorps dat in het algemeen nu het tegenovergestelde is van het oude. De hedendaagsche ambtenaren zijn meest allen jonge lieden die zich met lijf en ziel bij het volk aansluiten. Deze streek heeft *dit* in zich dat zij degenen, die er komen wonen bekoort: de ambtenaren die er vandaan komen spreken altijd daarna van hun verblijf in het Noorden als van hunnen schoonsten leeftijd. Eensgezind met het volk zullen de ambtenaren weldra zijn vertrouwen verworven hebben; menige onder hen bezitten dit reeds. De taaie natuurkracht in het volk zelf, die de ellende der eeuw doorgestaan heeft, verhardt als zij was door de aanraking met de zee en het lotspel met leven en goed tegenover welke die plagerijen schier belachelijke beuzelingen werden, - deze beproefde natuurkracht zal nu, met de bescherming van den storthing, wiens troetelkinderen Noordland en Finmark geworden zijn, eene schoone toekomst te gemoet gaan.

(*Wordt voortgezet*.)

M.L. VAN AELBROECK.

Mina Kruseman te Antwerpen.

De met veel belangstelling verwachte voordracht van Mej. MINA KRUSEMAN over *Kunst en Kritiek* en *Multatuli's 'Vorstenschool*' heeft dezer dagen in de groote zaal van den *Cercle Artistique* alhier,voor een even talrijk als uitgelezen publiek, plaats gehad. De begaafde spreekster gaf de ondubbelzinnigste blijken van een buitengewoon oratorisch en dramatisch talent. - Zij is eene schoone verschijning: haar orgaan alhoewel niet zeer sterk, is aangenaam en streelend, haar uitspraak helder en duidelijk, haar voordracht onberispelijk. - Zij weet en gevoelt dat wat zij zegt en bezit daarbij het talent aan anderen haar gevoel medetedeelen; haar mimiek is uiterst beschaafd en vrij van overdrijving. Uit alles blijkt de vrouw van beschaafde opvoeding en van goeden huize. Geen wonder dus dat Mej. KRUSEMAN in Noord-Nederland, als dramatische kunstenares optredend, met de rol van *Koningin Louise* in Multa-

tuli's '*Vorstenschool*', zooveel bijval heeft behaald. Naast de hooge begaafdheid als artiste bewonderen wij ook in haar eene zelfstandigheid en volharding die men zelden bij het teedere geslacht aantreft. Men deinsde voor de moeilijkheid terug in Nederland dit meesterstuk optevoeren; maar dank zij hààr streven en pogen, heeft het Nederlandsch publiek nu een literarisch kunstgewrocht leeren kennen, dat den genialen schrijver alle eer aandoet.

Dat de schrijfster van '*Een Huwelijk in Indië*' vrijdag avond jl. alhier ten zeerste beviel is ontegenzeggelijk waar; de herhaalde bijvalsbetuigingen van het publiek bewezen hoe zeer haar gevierd talent ook hier werd gewaardeerd.

Wij gelooven dan ook niet te veel te zeggen, zoo wij beweren, dat een wederoptreden van Mej. KRUSEMAN in Antwerpen eene zeer aangename verrassing voor onze dilettanten wezen zou. - En nu een enkel woord over den inhoud van Mej. KRUSEMAN'S voordracht: *Kunst en Kritiek*. Wij hebben naast veel billijken lof enkel ééne bescheiden aanmerking te maken, waarin de meeste harer toehoorders ongetwijfeld ons gevoelen deelen, namelijk: dat die begaafde spreekster in haar oordeel over de Kritiek wel wat te veel generaliseert. Hoezeer ook met meesterhand geschetst, scheen ons hare geestige verpersoonlijking der Kritiek toch alleszins de palen der waarheid te overschrijden. Trouwens, dat zoo maar de kunstkritiek in Nederland 'veil zou zou wezen: tegenover de mannen voor geld en tegenover de vrouwen voor een' kus' zulke stelling is o.i. onmogelijk aan te nemen. Wel willen wij gelooven dat er eene Kritiek bestaat, die is zooals Mej. KRUSEMAN die beschrijft, maar tegenover *die* Kritiek, bestaat er zeer zeker, zoowel in Noord- als in Zuid-Nederland, eene andere die, ernstig en eerlijk is, en die, verre van de Kunst en hen die zich aan haar wijden te ontmoedigen, integendeel de Kunst en hare beoefenaars beschermt en bemoedigt, zich bepalend tot degelijke terechtwijzingen, die hoofdzakelijk zijn in het belang van kunst en kunstenaren.

Wij kunnen ons ook niet geheel en al vereenigen met de wijze waarop de geachte spreekster het Publiek stelt *tegenover*

de Kritiek. Immers, de eerijke kritiek oordeelt niet alleen volgens haar eigene bevindingen; maar wel degelijk met de gevoelens van het oordeelkundig publiek, zoodat publiek en kritiek niet *tegenover* elkander - zoo al niet makende *één* geheel - dan toch *naast* elkander staan.

Het ware dus billijk dat Mej. MINA KRUSEMAN met wat meer kalme beradenheid ‘de kritiek der kritiek’ maakte, en de goede niet meer met de kwade tot mikpunt hare satire's nam. Immers wij, en velen met ons brengen eene onverdeelde hulde aan haar oratorisch en dramatisch talent, zonder daarvoor ‘eenen kus’ of welke belooning ook ontvangen te hebben!

Waarlijk Mej. KRUSEMAN! gij bezit te veel geestesontwikkeling en te veel talent om degelijke, eerlijke en welgemeende aanmerkingen der kritiek te versmaden, en gij staat te hoog om u over de oneerlijke kritiek te bekommeren. Geen beter middel tegen deze laatste dan de toepassing van ‘la mort sans phrases.’

Antwerpen, April 1875.

M.A.P.

N.B. Op het oogenblik van het ter pers leggen, dus te laat om nog in *dit* nummer te worden opgenomen, ontvangen wij een artikel van de hand van Mej. MINA KRUSEMAN, en wel over den schrijver van ‘Vorstenschool’ den genialen MULTATULI, - alias haren ‘doodvijand’ DOUWES DEKKER. Wij brengen der begaafde kunstenares onzen hartelijksten dank voor die vereerende belangstelling in ‘*De Vlaamsche Kunstbode*.’ Die merkwaardige bijdrage kan niet missen bij onze lezers een gretig onthaal te vinden. Daarin leeren wij den beroemden *dichter* wat nader als *mensch* kennen, en hoe ‘Douwes Dekker vergeet wat hij aan Multatuli verschuldigd is.’

RED.

Boekbeoordeeling.

I.
Uit het Hart! Liederen en Gedichten van G. Antheunis. Dendermonde, Drukkerij van De Schepper-Philips. 1874. - Prijs: fr.2.50

Ook op 't gebied der poëzie geldt de bijbelspreuk: ‘Velen zijn geroepen, maar weinig uitverkoren.’ Inderdaad, moge ook het aandeel dergenen die zich met verzenmaken bemoeien

legio heeten, vrij wat zeldzamer althans zijn dichters, bij wien gevoel en verbeelding eerder dan technische vaardigheid op den voorgrond treden. Recht aangenaam is het dan ook de opkomst van een' dichter als ANTHEUNIS te begroeten, die reeds bij zijnen eersten stap in de letterwereld voldingend bewijst dat hij op den naam van dichter recht heeft.

En moge die eerste stap ook nog eenige onzekerheid verraden, moge die poëtische lentebloesem nog niet tot vollen wasdom zijn gekomen, onbetwistbaar is het niettemin dat zich in '*Uit het Hart!*' een dichttalent openbaart, welk zich krachtig belooft te ontwikkelen.

Ja, lief en bevallig zijn ze, die bloempjes uit Antheunis' dichterlijken gaard. Geene schitterende rozen en fier pronkende dahlia's, maar eerder eenvoudig frissche viooltjes, met resida's en anjelieren doormengd, zijn het, die de tuinier hier zorg- en smaakvol tot een tuiltje heeft vergaard.

't Komt ons voor dat de schrijver van '*Uît het Hart*' de moderne Duitsche dichters met blijkbare voorliefde heeft be studeerd. Dat hij hierbij echter, zoo in vorm als in denkbeelden, zijne eigene oorspronkelijkheid ongedeerd heeft weten te bewaren, zulks bewijzen de meeste in dezen bundel vervatte stukjes. Echt vlaamsche tafereeltjes zijn het, veelal aan 't werkelijk leven ontleend, en waarover de dichter zoo'n 'chwärmerische' tint van idealism heeft verspreid.'

Als dichttrant schijnt Antheunis zoo wat het midden te houden tusschen Hiel en Van Beers. Er ligt in zijne poëzie iets van die echt Germaansche zangerigheid, dien eigenaardigen vormenrijkdom, die bij den schrijver van '*Lucifer*' en '*De Schelde*' terecht als hoofdvereischten gelden. Groot is echter het onderscheid wat den inhoud betreft: bij Antheunis wordt niet zooals bij Hiel effekt beoogd met stoute en verrassende denkbeelden, maar wel met het innig gevoel dat in zijne poëtische uitboezemingen ligt. En schijnt Hiel er al eens opgesteld te zijn den lezer de helft te laten raden van wat hij zeggen wil, bij Antheunis is dit nimmer het geval. Kortom, de eene richt zich meer tot den geest, de andere meer tot het hart. - In dit laatste opzicht heeft de Muze van Antheunis

wel eenige verwantschap met die van Van Beers, hoe verscheiden ook beider genre moge wezen. Gemoedelijkheid bezit ook hij in den vollen zin des woords, doch zonder daarom in het sentimenteele te vervallen, wat aan den talentvollen dichter van '*De Zieke Jongeling*' wel eens als grief wordt aangerekend.

De 1e rubriek, getiteld 'Liefde', behelst een 25tal stukjes. Bebalve het te Antwerpen met goud bekroonde '*Lied der Minne*' lazen wij daarin met bijzonder genoegen: '*Van komen en van keeren*', '*Gebrokene Liefde*', '*Verrukking*' (muziek van Is. De Vos) '*De Schuchtere*', '*Antwoord*' enz. Dit laatste is bewerkt op het thema van Heinrich Heine's:

'Du bist wie eine Blume,
So hold und schön und rein...'

Het gebruik van *du* en *dij* brengt in dit stukje een allerliefst effekt teweeg.

Evenals bij Heine in '*das Buch der Lieder*' vinden wij dat bij Antheunis de kleinste versjes meermaals de schoonste zijn: Als een staaltje van naïeven verteltrant en bevalligen eenvoud diene het volgende:

De schuchtere.

Zij lonkte naar mij zoo verscholen.
Haar blik scheen te zeggen: 'Welaan!'
Ik stond daar op brandende kolen
En kon toch geen stapje vergaan.

't Hart poppelde mij van verlangen!
Och God! wat de liefde toch is!
'k Vond woorden zoo schoon als gezangen
En toch bleef ik stom als een visch.

Dan naderde ik zoo maar gedurig.
Zij spoorde mij aan met een lach;
Mijn hart zong: 'ik min u zoo vurig!'
Mijn mond zei: 'Marie, goeden dag!'

En 'k borst dan op eens los in tranen;
En of zij dat beter verstand,
'k En weet niet, maar 'k mag het wel wanen:
Zij kuste mij 't woord uit den mond.

In het IIde gedeelte van '*Uit het Hart*' bezingt Antheunis

het lief en leed van het ‘Huisgezin’ en vertoont zich zijn talent langs de gunstigste zijde. Ziedaar wel poëzie die *uit* het hart *tot* het hart gaat! - ‘*Huiselijk Geluk*’ en zijn tegenhangertje, getiteld: ‘*Moederklacht*’, verder ‘*Mijn kind, mijn leven*’, ‘*Bij de Wieg*’ enz. zijn gedichtjes die evenzeer den vader als den dichter tot eer strekken. Aan ‘*het Muizeken*’ uit de reeks ‘Wiegeliederen’ viel de eer eener Duitsche vertaling te beurt, door wijlen Hoffmann von Fallersleben in het ‘*Magazin für die Literatur des Auslandes*’ gegeven. Met een niet on aardig versje in Duitsche taal betuigde de heer Antheunis aan Germanje's grijzen volksdichter zijnen dank. Vermelden wij nog in deze rubriek: ‘*Kinderreden*’ en ‘*Kinderdroom*’, twee niet onverdienstelijke proeven van rijmloozen dichttrant.

‘Gemoed’ zoo heet de III^{de} reeks, - een vrij onbepaalde titel, daar hij even zoo goed op de twee vorige serie's toepasselijk is. Stukjes van uitmuntende gehalte zijn daarin o.a. ‘*Ik ken een lied*’ en ‘*Droeve tijden*’ waarop onze betreurde De Mol zulke heerlijke muziek schreef, ‘*De Sneeuw*’, ‘*Afscheid*’, ‘*Zee, waarom klaagt gij?*’ en ‘*De Koffie*’ dat evenals ‘*Hazenverstand*’ reeds vroeger met bijval in ons tijdschrift was verschenen. - In zijn bekroond vaderlandsch lied ‘*Der kerels zonen*’ dat de heer Antheunis de eer had op het Letterfeest van den Olijftak alhier, in tegenwoordigheid van Z.M. den koning en der koninklijke familie voor te dragen, drukt hij ‘met vlaamsche kracht en vlaamschen moed’ zijn gehechtheid aan eigen taal en zeden uit. Evenzoo in de opdracht van zijn bundeltje, aan zijnen schoonvader Hendrik Conscience

> ‘'k Ben Vlaamsch van harte, 'k ben vlaamsch van bloed,
> En vlaamsch wil ik blijven van zin en gemoed,
> En naar u trachten, en naar u zien
> Dan denkt gij wellicht, dan zegt gij misschien,
> Dan zegt gij vol hoop en het harte blij:
> ‘Dit is een echte zoon van mij!’

Thans zouden wij, naast de vele lichtpunten die we in M. Antheunis' letterarbeid hebben aangemerkt, ook allicht op eenige donkere, althans op eenige schaduwstipjes kunnen wijzen - b.v. op sommige wat gewaagde of niet te wèl passende figuren, provincialismen andere uitdrukkingen, die

niet te zeer met de taalzuiverheid stroken; - doch waarlijk, bij zooveel genot als ons door de lezing van dit net verzorgd dichtwerkje werd geschonken, zal het wel niemand bevreemden dat wij tot *dit* gedeelte onzer taak nu weinig lust gevoelen. Wenschen wij dus liever den schrijver geluk met zijnen eersteling, en dat deze nog menigen 'volgeling' moge hebben, die van een voortdurend streven naar volmaking getuigt.

A.J. COSYN.

II.
Eigen Haard, geïllustreerd Tijdschrift, onder hoofdredactie van H. De Veer. Uitgave van Kruseman en Tjeenk Willink te Haarlem. (1875. 1ste Jaargang. Nrs 1-10. (*Verschijnt wekelijks. Prijs* 10 *cents per Nr*).

Een echt nationaal volkstijdschrift, dat voor Nederland tracht te wezen wat sinds lang in Duitschland de zoo algemeen verspreide '*Gartenlaube*' en '*Daheim*' zijn, en derhalve van aard om bij ons lezend publiek de ontwikkeling van eigen kunstliefde en schoonheidszin te bevorderen, - zulke uitgave mag ongetwijfeld eene welkome verschijning op 't gebied van kunst en letteren worden begroet. Dit zegt genoeg dat wij met bijzondere belangstelling de 15 reeds verschenen nummers van '*Eigen Haard*' hebben doorbladerd.

En of ons die eerste kennismaking heeft voldaan? Wij zijn gelukkig op deze vraag een alleszins bevestigend antwoord te geven, zoowel met het oog op den deels belletrischen, deels wetenschappelijken tekst, als op het keurig verzorgde plaatwerk.

Trouwens, de hoofdleiding van het nieuwe Volkskunstblad kon vast in geen betere handen worden toevertrouwd: de heer H. De Veer is een van Holland's uitstekendste penvoerders, die zich sinds lang een gevestigde populariteit heeft verworven. Hem ter zijde staan de heeren Dr H.F.R. Hubrecht, - voor het wetenschappelijk gedeelte, - en J.H. Renneveld, voor

wat tot het net gebied der kunst behoort. Onder de medewerkers treffen wij verder aan: Mej. C.F. Van Rees, en de heeren A. Pierson, J.P. Hasebroek, T.H. De Beer, van der Kellen, jr, Van de Moer, Aart Admiraal, enz.

De goed verzorgde platen uit '*Eigen Haard*' zijn oorspronkelijk nederlandsche illustraties van onbetwistbare kunstwaarde. Onder deze die vooralsnog het meest onze aandacht hebben opgewekt noemen wij: '*Welkom in 't leven*' van Ch. Rochussen, en de vignetten waarmeê dezelfde kunstenaar De Veer's lieve novelle '*Ruth*' heeft opgeluisterd, alsmede een paar keurige portretten: nl. prof. J.P. Donders, en den onlangs afgestorven' dichter E.J. Potgieter.

Ook wat de letterkundige bijdragen betreft zal '*Eigen Haard*' zich met zekere voorliefde op oorspronkelijk nationaal gebied bewegen. - ''t Is onze wensch' zegt de Redactie in haar Voorwoord, ''t is onze wensch naar de mate van onze krachten die voorliefde op te wekken... Wij zijn in de eerste plaats Nederlanders, en als zoodanig trotsch dat wij onzen Vondel en Hooft hebben gehad, die in dichterroem voor geenen uitlander weken, dat onze Bilderdijk, Da Costa en anderen, wier namen bij velen onzer landgenoten, slechts meer hoeven gekend te worden, om in de plaats van menigen vreemdeling huisvrienden van ons volk te zijn.'

Men ziet dat '*Eigen Haard*' het in zijnen titel uitgedrukt princiep stipt naleven wil. Bij al wie niet slechts in Noord-, maar ook in Zuidnederland in dergelijk streven belang stelt zij derhalve deze nieuwe uitgave aanbevolen. Overigens niet slechts om zijne innerlijke waarde, ook met het oog op den voordeeligen abonnementsprijs mag '*Eigen Haard*' een echt 'Volkstijdschrift' heeten. Nederland zal gewis niet in gebreke blijven het blad eene welverdiende plaats aan 'eigen haard' te verzekeren.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel
Antwerpen.
15 *Maart*. - 14 *April*.

OPGEVOERDE STUKKEN:[1] *Egmont en Hoorn*, (7 taf.) vaderlandsch drama;- *Het Wiegje*, (1 b.) oorspr. dram, schets; - *Dat heeft mijn Commensaal gedaan* (3 b.) en *Voor Stille lieden* (1 b.), oorspr. blijspelen; - *Tartuffe*, (5 b.) en *Lucie Didier* (3 b.) vert. tooneelspelen.

Gister (14 April) werd met de elfde of twaalfde opvoering van '*De Geuzen*' - waarlijk, het stuk van M. Gittens mag voor den heer Driessons 'une bonne aubaine' heeten! - ons tooneeljaar 1874-75 gesloten.

Deze laatste abonnementsmaand, die het Bestuur er buiten verplichting had bijgevoegd, is zeker niet de minst belangrijke geweest. Dit geldt, zooals uit bovenstaande titelopgave blijkt, echter niet het aantal, maar eerder de degelijkheid sommiger nieuwigheden, die bij ons publiek dan ook een vrij gunstig onthaal hebben gevonden.

Een pendant van '*De Geuzen*' kregen wij in het historisch drama '*Egmont en Hoorn*.' Het is een goed tooneelgewrocht, dat als technieke bewerking, als algemeen dramatisch effekt het eerstgenoemde verre overtreft.

De schrijver M. Faniot, van Brussel, is er dan ook ten volle in geslaagd, de sympathieke belangstelling van den toeschouwer voor die 'martelaren der vrijheid' op te wekken. Met het oog op de geschiedkundige feiten, dient echter aangemerkt dat hij enkele zijner vaderlandsche tafereelen wel wat te veel heeft geromantiseerd, vooral wat het karakter zijner twee hoofdfiguren betreft. Ook schenen ons zijne vrouwenkarakters zwakker van toets dan die in het stuk des heeren Gittens. Vandaar dat b.v. Mej. Beersmans als *Sabina* zich minder dan als *Mevr. Marnix van Tolhuis* kon doen toejuichen, ofschoon zij - en met haar Mej. Verstraete, de heeren Hendrickx, Corijn, Dierckx, Van Kuyck en Nuggelmans - zich op voortreffelijke wijze van die taak wist te kwijten. Voegen wij er bij dat ook *dit* historisch stuk met buitengewone zorg is gemonteerd. Vooral de costumen der hoofdpersonnages waren

(1) Met weglating van de heropgevoerd, die (tijdens hunne eerste voorstelling) reeds in eene vorige lijst zijn opgegeven.

overheerlijk. Bravo, M. Corijn! ook als costumier hebt gij recht op onze welgemeende gelukwenschen.

De eerste voorstelling van '*Egmont en Hoorn*' had plaats ten voordeele van den heer Van Kuyck, welke dien avond een nieuw en schitterend bewijs kreeg hoezeer zijne kunst in onze kunstlievende Scheldestad wordt gewaardeerd. De beneficiant trad op als *Graaf van Mansfeld*, en trok zooveel partij mogelijk uit deze niet zeer dankbare rol. Hij was vooral treffend daar waar hij, vóor Alva, de Graven van Egmont en van Hoorn moet beschuldigen, maar waar *Mansfeld* integendeel, even verpletterend als onverwacht, zijne beschuldiging tegen den Inquisiteur en zijne Spaansche bloedhonden richt. Deze scene is overigens eene der schoonste uit het stuk, eene echte meestergreep.

De laatste beneficievoorstelling - en voor de lief hebbers van fijne comedie stellig eene der aantrekkelijkste - was die van M. Edm. Hendrickx. Het voornaamste stuk van het programma was Molière's '*Tartuffe*.' Natuurlijk was daardoor onze nieuwsgierigheid ten zeerste opgewekt: hoe zouden onze Vlaamsche artisten zich uit den slag trekken met de vertolking van een klassiek meesterstuk, in verzen geschreven en dat in alles zoo zeer van den gewonen trant hunner stukken afweek? Haasten wij ons op die vraag een gunstig antwoord te geven.

Drie der bijzonderste rollen werden gespeeld door dezelfde artisten die ze zoo wat een7 of 8tal jaren geleden, te Gent op het 'Nationaal Tooneel van Oostvlaanderen' hadden gecreëerd. Wij bedoelen: M. Hendrickx (*Tartuffe*), M. Daenens (*Orgon*), en Mev. Verstraeten (*Dorine*). De rol van *Valerius*, die destijds door een Gentschen dilettant, M. De Bliquy, werd vervuld, was thans aan M. Lemmens toevertrouwd, terwijl Mej. Beersmans nu als *Elmire* en M. Van Kuyk als *Cléantes* optrad. Het stuk was met blijkbare zorg gestudeerd, en deed dan ook veel genoegen. Zelfs de rollen van ondergeschikt belang - gewoonlijk een struikelsteen bij opvoeringen van dien aard - waren hier zeer voldoende. Eene dezer, Mevr. Tormijn, vond in het karakter der oude dweepster *Mad. Pernelle* zelfs zòòveel bijval dat het publiek haar op het tooneel terugriep, eene eer die

haar wellicht binst gansch het seisoen nog niet éens was te beurt gevallen. - Onnoodlg hier over de hooge kunstwaarde van Molière's wereldberoemd meesterstuk uit te weiden. En dat de door M. Des! anberg bewerkte Nederlandsche overzetting dit kunstwerk ten volle waardig is, is mede genoeg bekend. Deze schijnt ons nog al eenige overeenkomst te hebben met eene in 't begin dezer eeuw in Holland verschenen vertaling, getiteld '*De Huichelaar*,' die ons eenigen tijd geleden toevallig in handen kwam.

De voorstelling van den '*Tartuffe*' werd voorafgegaan door '*Het Wiegje*' door Em. Van Goethem, hetzelfde stukje dat onlangs in den *Kunstbode* verscheen en thans voor de eerste maal op onzen Schouwburg voor het voetlicht kwam. Dit lieve comedietje, dat ons een gemoedelijk tooneeltje uit een jeugdig huwelijksleven onder de oogen brengt, genoot een zeer vleienden bijval, dank aan de uitstekende wijze waarop Mej. Beersmans en M. Hendrickx de twee eenige rollen, *Laura* en *Daniel*, hebben vertolkt. - De vertooning eindigde met Van Driessche's blijspel '*Voor stille lieden*', dat met losheid gespeeld door de dames Corijn en Gassée en de heeren Dierckx en Van Doeselaer, zeer vlug van stapel liep en het publiek voor het heengaan in luimige stemming bracht.

Onvermeld mogen wij echter de schitterende ovatie niet voorbijgaan, die tusschen het tweede en het derde stuk aan den gevierden M. Hendrickx werd gebracht. Behalve een groot aantal wonderschoone bloemtuilen en kostbare gulden kronen, bood men hem o.a. aan: een stel diamanten knoppen, de volledige werken van Vondel in prachtband, een album en zelfs een volledig salongarnituur (sopha, zetel en stoelen), enz.

De heer Hendrickx is een begaafd artist, die zich ernstig op de studie van zijn vak toelegt. Onlangs gaf hij zelfs in het *Willemsfonds* alhier eene voordracht, waarin hij over den beschavenden invloed van het Tooneel sprekend, o.a. zegt:

'Ja, ik vergelijk het volk aan een ziek lichaam, dat om zijne krachten te herstellen verplicht is levertraan te nemen, maar het niet nemen wil, of ze moeten er suiker of citroen bij hebben. De levertraan dat zijn de fijne degelijke stukken, de

suiker of citroen de zoo genaamde Fransche Boulevardstukken; welnu, geven wij hun dan nog van tijd tot tijd - *zoo weinig mogelyk en van de besten* - citroen, om den traan binnen te krijgen. Doch trachten wij de 'spektakelstukken,' vooral des Zondags, te vervangen door goede historische, vaderlandsche stukken, opgeluisterd door prachtige costumen, optochten, paarden, balletten des noods, in ruiling der moorden, tweegevechten, schakingen, enz, en ik twijfel geen oogenblik of de goede uitslag is ervan verzekerd.

'Openen wij nog dikwijls door dergelijke stukken voor het volk het edele Geschiedenisboek, want in de geschiedenis van het verleden liggen de lessen voor de toekomst; dat men die ingeslagen baan blijve volgen, ik twijfel niet of al spoedig zal men ondervinden wat krachtigen invloed het Tooneel op de beschaving heeft.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek.
15 *Meert* - 15 *April*.

Tooneel- en Letterkunde.

- **Prijskampen.** - Het Belgisch Staatsblad kondigt aan dat, bij legaat van wijlen M. Aug. Teirlinck, in leven greffier van het Vredegerecht te Kruishouthem, een *Vlaamsche* prijs van **5000 fr.** is gesticht. De Koninklijke Akademie van België is met de inrichting van dien wedstrijd gelast.

- Ziehier den uitslag van den Declamatieprijskamp, die op 14 Maart jl. te Lier plaats greep:

ERNSTIGE ALLEENSPRAKEN, 1e *klas*. - 1e prijs, A. De Landtsheer, van Antwerpen; 2e prijs, A. De Schepper, van Dendermonde. Eervolle melding, J. Van Gyseghem, van Lokeren. - 2e *klas*, 1e prijs, W. Suetens, van Antwerpen; 2e prijs, F. Van der Wee, id. Eervolle melding, H. Clauwaerts, id. - *Klas der jufvrouwen*. Prijs, Mej. J. De Wulf, van Antwerpen. Eervolle melding, Mej. Malvina Daenens, id.

LUIMIGE ALLEENSPRAKEN. - 1e prijs, L. Vande Velde, van Borgerhout; 2e prijs, Lenaerts, van Mechelen; 3e prijs, Wante, van Berchem, bij Audenaarden.

ERNSTIGE TWEESPRAKEN. - Eenige prijs (in verdeeling) J. Vander Voort en K. Buysen, beiden van Antwerpen.

LUIMIGE TWEESPRAKEN. - Eenige prijs (in verdeeling) Fr. Van Bergen, van Cureghem, en Jacobs, van Borgerhout.

- In den door ons aangekondigden wedstrijd van Tooneelkunde, door de Rederijkkamer *Vreugdendal* van Breda uitgeschreven, heeft Z.M. de Koning der Nederlanden eene gouden medalie uitgeloofd, en wel voor den besten dilettant of de beste dilettante.

- Tot viering van haar 125jarig bestaan heeft de Koninklijke Maatschappij *De Fonteinisten* van Gent tegen de aanstaande Gentsche kermis (12 *en* 18 *Juli*) een groot Tooneelfestival uitgeschreven. Reeds zijn de bijzonderste Tooneelvereenigingen van Vlaamsch-Belgie uitgenoodigd geworden daartoe hunne medewerking te verleenen. De optevoeren Drama's, Tooneel- of Blijspelen moeten oorspronkelijk zijn. Elke deelnemende kring ontvangt eene premie van 125 frs. benevens eene prachtige zilveren-vergulde medalie. - Voor verdere inlichtingen wende men zich tot den Secretaris der uitschrijvende Maatschappij: M. Zeno Van Autryve-De Cort, Achterlei, 9, te Gent.

- Op maandag 29 Maart jl. had in het *Kersouwken* te Leuven de plechtige uitreiking plaats der prijzen uit den letterkundigen wedstrijd door die vereeniging uitgeschreven.

- De Regelings-Commissie van het XIVde Taal- en Letterkundig Congres, dat op 24, 25 en 26 Augusti e.k. te Maastricht zal worden gehouden, heeft dezer dagen haren Omzendbrief uitgevaardigd. De werkzaamheden van het Congres bepalen zich tot de drie volgende Hoofdafdeelingen: I. *Nederlandsche Taal en Letterkunde*; - II. *Nederlandsche Geschiedenes en Oudheidkunde*;- III. *Nederlandsche Tooneel- en Toonkunde; Boekhandel* en *Bibliographie*, en *Kunstgeschiedenis*; tot welke onderwerpen derhalve de te houden redevoeringen en de te behandelen vraagpunten dienen te behooren. De Commissie

herinnert eraan dat geene geschreven redevoeringen, waarvan de voorlezing meer dan ¼ uurs zou vorderen, worden toegelaten. Ook mogen geene punten van Godsdienst en Staatkunde opzettelijk worden besproken; wanneer deze al in eene letterkundige of geschiedkundige verhandeling worden aangeroerd, dan mag dit slechts met volstrekte eerbiediging der overtuiging van anderen geschieden. - Zij die als spreker wenschen op te treden of het een of ander voorstel te doen, worden aanzocht daarvan *vóór* 1 *Juni* e.k. aan een der Secretarissen kennis te geven. De Regelings-Commissie bestaat uit de heeren:

Eerevoorzitters: Jhr. E.J.C.M. De Kuyper, commissaris des konings, en W.H. Pijls, Burgemeester; - *Voorzitter*: Mr. G.L.D. Franquinet; - *Ondervoorzitters*: Jhr. A.J.T.H. Vanden Bergh en W. Everts; - *Secretarissen*: Mr. J.G. De Sain en Dr. L.J. Suringar; - *Leden*: Mr. J.J. De Wit, Mr. A. Gordon, Dr. J.L. Marres, W.L. de Petit, L.P.H. Schols, Dr. M.H. Smiets en Mr. W.G. Straatmans.

- Met genoegen maken wij in de belanstellenden opmerkzaam op de door het huis Manceaux van Brussel uitgegevene *Bibliographie de Belgigue*, waar van thans de 3de maandelijksche aflevering is verschenen. Deze op last uan het Staatsbestuur verzorgde uitgave is een soort van officieële moniteur voor den boekbandel hier te lande. Zij bevat behalve de lijst van al de uit gegeven werken ook de inhoudsopgave van elke aflevering der 2 fransche en Nederlandsche tijdschriften die in België vers□hijnen. De abonnementsprijs is op 4 frs. 's jaars bepaald.

Toonkunde.

- In het onlangs verschenen Jaarboekje van den Gentschen '*Zetternam's Kring*,' komt eene niet onbelangrijke studie over den Koorzang voor, van de hand des jeugdigen toondichters Edward Blaes. Dit opstel is ook in een afzonderlijke brochuur overgedrukt.

- Eerlang zal de pianopartituur der opera '*De Vergissing*' muziek van Jos. Mertens, woorden van Paul Billiet, het lich zien. Daar het de eerste partituur eener Vlaamsche opera is, die in druk verschijnt, hebben de schrijvers de opdracht van hun werk Z.M. den koning aangeboden, die ze welwillend

heeft aanvaard. Personen die met dit dramatisch-muzikaal werk hebben kennis gemaakt, spreken er met veel lof over.

Beeldende kunsten.

- De tafereeltjes van den jongen Fritz Van de Kerckhove, waarover wij in ons vorig nummer spraken. zijn thans te Gent tentoongesteld, en wel door de zorgen van Liefdadigheidskring '*Zonder Naam, niet zonder Hart*.' De 'kwestie-Van de Kerckhove' maakt tegenwoordig veel opschudding in onze kunstwereld. Men weet dat sommige critici loochenen dat deze kunstjuweeltjes werkelijk door dat 'wonderkind' zouden geschilderd wezen. Men is zelfs zóóverre gegaan in deze zaak de goede trouw van den vader te verdenken. Hiertoe gaf vooral aanleiding het gekend enk west-Rousseau, dat echter naar het schijnt niet als volkomen onpartijdig mag worden beschouwd, dewijl enkel ééne partij is toegelaten geworden om hare bewijzen te doen gelden. Dààrom heeft o.a. de Brugschc afdeeling van het *Willemsfonds* een nieuw onderzoek ingesteld, 'waarin beide partijen zullen gehoord worden, tegenover derden die niet in de zaak betrokken zijn.' Intusschen houden het *Journal des Beaux-Arts* en de *Fédération artistique* met meer kracht dan ooit aan de echtheid van het kunstwonder. Laatstgenoemd blad brengt tot staving zijner denkwijze thans een 30- à 40tal getuigschriften voor, van zeer geloof- en achtingswaardige persoonen - stadgenooten van Fritz - die op hunne eer verklaren het betreurde kind aan dergelijke tafereeltjes te hebben zien werken. Behalve dat van het *Willemsfonds*, is naar wij vernemen nog een ander onderzoek ingesteld. Wij zien met belangstelling den uitslag daarvan te gemoet, waarmede wij onze lezers zullen bekend maken.

- De tentoonstelling van Beeldende Kunsten, die dit jaar te Brussel plaats heeft, zal den 1 Augusti e.k. worden geopend. De sluiting is op 1 Augusti vastgesteld.

N.B. Onze lijst der *Verschenen Werken* tot het volgend n^{r} verschoven.

De familie Herckens.

Er is plaats in 't kleinste hutje
Voor een heilvol minnend paar.
SCHILLER.

I.

'Marsdonck' is een klein dorpken, on ligt op den steenweg van Antwerpen naar Turnhout. Vóór dat de ijzeren baan langs Lier en Herenthals gelegd was, heerschte er op deze kasseide dikwijls eene groote bedrijvigheid. Alle weken zag men er den voerman met zijnen grooten door vier magere paarden bespannen wagen over *zoetelen*; bijna altijd waren er karren, ander voergetuig op, welke de Antwerpsche bakkers van brandhout voorzagen, en tweemaal per dag reed er de zware dommelkast, alias diligencie Van Gend en Loos, over heen. - Maar nu gaat alles met 'Jan Vapeur.' De gansche steenweg, en Marsdonck in het bijzonder keeren dagelijks meer naar den vroegeren toestand terug, toen de Kempische dorpkens met de steden en omliggende gehuchten nog slechts bij middel van karsporen verbonden waren.

Het stille dorpken vormt ééne enkele straat. Tamelijk breed is ze, en niet zeer lang; op vele plaatsen komt er een *gang* in uit, welke u op het veld en dan op de heide brengt. De huizen van Marsdonck dagteekenen meestal van voorvaderlijke tijden, en zijn zóo laag dat men schier tot aan de dakpannen reiken kan. Deur en vensterluiken zijn groen geschilderd, en de groenachtige glasruitjes staan in kleine looden raamkens te rammelen. Hier en daar prijkt er echter een met eene schoone *façade* en dubbele verdieping. Boven de deur van een paar herbergen staat: *'In de dry Koningen*,' of '*A la ville d'Anvers*' te lezen.

Het eerste huis, links den steenweg, als men van Antwerpen komt, wordt door de weduwe Herckens bewoond. Het is niet groot en heeft slechts één venster in den voorgevel, waarachter bestendig eenige kistjes Hollandsche sigaren naast dito pijpen te zien liggen. Daarboven, op het tweede berd, liggen een

dozijn of wat haringen en een halve bol Goudsche en Commijnekaas. Dààraan kan men al genoeg zien welk bedrijf Moeder Herckens uitoefent: Ze houdt winkel, en komt eerlijk aan haar broodje.

Jan, haar zoon, rijdt alle veertien dagen naar de stad met bezems, eieren, boter, enz. en brengt dan koopwaren mede, zoowel voorde andere dorpelingen als voor Moeder Herckens. Andere keeren rijdt hij naar 'Berdaag' om verschen visch en echt Hollandschen kaas, on niet zoo haast is hij t' huis of Moeder trekt 'nen zuiveren voorschoot aan, pakt haren korf in, en van deur tot deur heeft de volgende samenspraak plaats:

- 'Dag bazin X... Goed (of slecht) weêr, he?'
- 'Wat hebt-de zooal Moederken?'
- 'Ha, verschen spiering, beuking, landorium. Wat zal er u believen?'
- 'Ik heb nu niets noodig, Moederken.'
- 'Wel koop wat, bazin... een stuksken kaas... een lekker broksken visch? - goed en gauw gereed.' En het wakker vrouwken spreekt zoo wèl en zoo vriendelijk, dat ze op den duur tòch verkoopt, en aldus haar voorraadskorf op korten tijd geheel uitverkocht is.

Met verdubbelde schreden snelt Trientje dan naar huis, en begint nu telkens heur avondpraatje: - 'Jan jongen, we zijn wel arm, maar zijn we niet gelukkig? Wat zouden we méér wenschen?'

II.

Ja, gelukkig waren ze, die brave menschen, gelijk er niet vele onder Gods lieve zon loopen.

Jan Herckens zaliger was nu vóor vijf jaren aan de slijmkoorts gestorven, zijne vrouw met zes kinderen achterlatend. Moeder en kroost hadden hem bitter beweend; hij was immers altijd een voorbeeldig echtgenoot en vader geweest, on had in het zweet zijns aanschijns zijne kinders in eer en deugd opgebracht. Maar in zijne laatste levensjaren was hij langen tijd zwak en lijdend geweest; gedurig moest hij bedlegerig blijven,

en de geburen hadden hem al voor jaren in de eeuwigheid geschat. Dààrom was de slag, welke hem uit zijn huisgezin wegnam, wel niet minder hard; doch die slag kwam niet onverwacht, en de tijd, die alle smarten heelt, had ook deze allengs gemilderd. Daartoe droeg gewis ook hun betrekkelijke welstand bij; zij hadden de schuld van vaders ziekte nu geheel afgelegd, en begonnen al tin op 't schab te zetten.

Nog al dikwijls ziet men in zulke gevallen het huiselijk geluk door de kinderen gestoord worden, eens dat ze boven moeders hoofd zijn gewassen. ‘Als ze klein zijn, trappen ze u op de kleêren, maar als ze groot zijn, op het hart,’ zegt Van Lennep ergens. Doch, bij de weduwe Herckens vond deze spreuk geene toepassing. Trientje's kinderen vonden hun gelijken niet; zelfs in de Kempen, waar nogtans de ouderliefde nog geen ijdel woord is.

Jan was braaf en deugdzaam en daarbij een flinke jongen, met blozend aangezicht en helderblauwe oogen. Karel en Lientje zoudt ge gestolen hebben, en even zóo was het met Mie en Jou, de twee oudste dochters van de weduwe, die in de stad dienden.

III.

Jou on Mie Herckens woonden nu al van korts na hunne Eerste Communie in Antwerpen, de ééne als keuken-, de andere als bovenmeid in hetzelfde heerenhuis. Ze dienden trouw en eerlijk, zoodanig dat Mijnheer on Madam Thenis er op ‘stoeften,’ Sedert den dood van hun vader betaalden de meisjes geregeld moeder's huishuur, en brachten telkens met Marsdonck-kermis een fonkelnieuw kleed en een rond sommeken geld mode. Er was maar ééne zaak die Trientje van tijd tot tijd in het haar deed krabben:

Haar zoon Jan, gelijk bijna alle menschenkinderen, zag ‘een andermans meisken’ geerne; even arm maar even lief en eerlijk als Herckens.

De kinderen waren samen opgegroeid, hadden samen gespeeld en samen school gegaan, en zij beminden elkander lang voor dat één van beiden wist wat het woord ‘beminnen’ wil zeggen.

Lotje was een van de knapste boerenmeisjes uit den omtrek: Het kind moest alle dagen hard werken, en dikwijls naar 't bosch om een' bussel hout. Als Jan haar dan vergezelde, waren dit hare aangenaamste uurtjes.

De jongen floot een vroolijk deuntje terwijl hij over de heide stapte, trok dan zelf voor zijn lieveken de dorre takken van de mastboomen; laadde den bussel op zijnen kruiwagen en dank aan de vlugheid van Spits was men 't huis zonder dat men 't wist.

- 'Lotje,' zei Jan eens, terwijl hij zich op de berrie van zijnen kruiwagen neêrzette, en met zijnen blauwen kiel het zweet van zijn aangezicht veegde; 'Lotje, wat zullen we toch gelukkig zijn, he, als we getrouwd zijn? Ge kent me van kindsbeen af; ge weet hoe geerne da 'k u zie, en ook da 'k niet lui en ben; ja ik werk geerne, maar dan zal 't me nog veel beter afgaan.'

Lotje antwoordt niet. Zij strijkt blozend hare krullekens onder hare vleugelmuts, en schijnt met den rechtervoet het ingewikkeldste flguur der wereld op het heidepad te teekenen.

- 'Ge zegt er gelijk niets op he?' ging Jan voort, zijne 'klak' op zij trekkende, we zijn immers geen kinderen meer; laat er ons nu eens goed over raisonneeren; want 't is niet genoeg elkaar geerne te zien: er moet ook op tijd zaad in 't baksken zijn. Onz' moeder en uw vader zijn kontent, dat weet ge genoeg. We moeten dus naar niets meer wachten... of rekent ge misschien op 'nen suikeroom, Lotje?'

- 'Ja, ja, lachen is allemaal goed on wel,' zegde het meisje, een kleur krijgende, 'maar we moeten toch *iets* uitvinden om aan te vangen. Welk is uw gedacht, Jan?'

- 'Ja...?' vroeg de jongen als tot zich zelven: 'Wàt zullen we doen?... Voerman en vischleurder zou ik wel kunnen worden; maar dan was ik of onz' Moeder *gerineweerd*. En de goede vrouw zal door mijn huwelijk al genoeg lijden, al is 't dat we ze niet tegenwerken in haar 'affairen!'

- 'Neen, dàt nooit, Jan; dat mogen we volstrekt niet doen. Onz' Heer zou dat nooit gebenedijden,' sprak zijn lieveken, hem uiterst vriendelijk beziende.

- ‘Maar wàt gedaan?’ ging Jan voort. ‘Den boerenstiel heb ik niet geleerd... Ha 'k weet het!’ riep hij eensklaps uit, op zijn voorhoofd slaande; ‘ja 'k weet het al!’

- ‘Een middelken om seffens fortuin te maken?’ schertste het meisken; ‘laat eens hooren?...’

- ‘Wel, die Meneer bij Wien onz' Jou en onz' Mie wonen, Meneer Thenis, heeft al meer dan ééns aan Moeder gezegd, dat een buitenjongen, zooals ik, die trouw en eerlijk is, altijd in de stad aan zijn brood kan komen. Hij zelf zou er voor zorgen, zegde hij. Als onze Karel of ik goesting had ons in 't stad te “placeeren,” moesten we ons maar aan hem “adresseeren...” Ja, ja dat 's een gedacht! Ons huwelijk zal toch nog binnen 't jaar plaats hebben... Met de kermis gaan we, gelijk we gewoon zijn, mijn zusters bezoekon; *gij* gaat dezen keer meê, Lotje; dan zullen we toch altijd 't een of ander weten.’

- ‘*Wij*, in d' stad wonen!’ lachte Lotje; - doch Jan luisterde er niet meer naar: hij *speekte* in zijn handen: ‘Hu! Spits!’ en met gezwinden tred stapten beiden weer over de heide.

IV.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Zaterdag vóor de Antwerpsche Kermis was geheel de familie Herckens met Lotje Fierens naar de stad gereden. Ten drie ure namiddag stapten zij de poort reeds binnen. Mijnheer was niet te huis. Dat was juist wat Lotje wenschte. Op die wijze kon zij niet alleen aan hare vriendinnekens beter het nieuws van Marsdonck vertellen; maar bijzonderlijk over 't een en 't ander praten dat het huishouden aangaat. Doch, daar men over Peer en Pauw niet uitgepraat geraakte, durfde nog niemand het eerst op het eigenlijke doel der reis neêrkomen.

- ‘Daar is Meneer Thenis!’ riep Mie de bel hoorende. ‘Blijf maar zitten, moeder, hij zal u toch niet opeten.’

- ‘Ah! dag moeder, dag jongen, jonge jufvrouw,’ sprak de binnenkomende, ‘Goe' weer, niet waar? 't Is er schoon in de stad, *zulle!*... maar als ge iets wilt zien, moogt ge niet lang meer wachten. Allo Jan, gij die hier bekend zijt gelijk een kremer in zijnen korf, ge moest aan uw toekomende de stad

al eens laten afzien. Gaat eens naar de Groote Markt of naar het Plein. Voor de Zoologie is 't al te laat. Sapperdeboeren! voor iemand die dat nog niet gezien hoeft is 't de moeite weerd!...'

- 'We waren precies van zin te gaan wandelen, Meneer,' sprak de weduwe flink weg; 'Dag Meneer, dag Mie!.. - Moogt ge niet eens mee gaan?' fluisterde zij hare dochter in 't oor, welke haar tot aan de deur vorgezelde. - 'Mijnheer heeft volk' antwoordde Mie;... ''t kan vandaag niet zijn' zou Madam zeggen... Allo, dag moeder! zie dat ge veel plezier hebt...' -

V.

't Begon al laat te worden, als Jan Herckens met zijn liefste, zijn moeder en zijn brôer Karel op de Meir kwamen:

Het weder was ongemeen prachtig. Gedurende den dag had een stikkende hitte geheerscht, maar bij het vallen van den avond was eene frissche koelte over de stad gedaald.

De schoone openbare plaatsen van Antwerpen krielden van wandelaars: men zag er rijke kooplieden, statige matronen, fiksche officieren, prettige winkeldochters, hupsche bovenmeiden, en ook wel meer of min beschonkene kaaiwerkers en ambachtslieden over heen wandelen.

Dit alles leverde, gelijk men wel denken kan, een buitengewoon levendig tafereel op, en in de eerste plaats voor de familie Herckens, welke, uitgenomen Jan en Trienje, nooit iets gezien hadden dan het stille Marsdonck en de omliggende dorpkens uit het Kempenland.

Onze vier Kempenaren wandelden door de straten, gelijk Faust en Grietje, Mephistopheles en Martha door den tuin; 't is te zeggen dat Jan met zijn lieveken aan zijnen arm zijne moeder een vijftig stappen vooruit was, welke laatste aan Karel niet genoeg kon vertellen over 't Koningspaleis, de Hoofdkerk en meer andere belangwekkende bijzonderheden uit de Scheldestad. Of de weduwe Herckens haren zevenjarigen jongen juist met hetzelfde inzicht bezig hield als Mephisto Grietje's buurvrouw, namelijk om zijne aandacht van het vrijend paar af te trekken, is onzeker; doch buiten kijf is het dat Jan van de gelegenheid een veel beter

gebruik wist te maken dan de held van Goethe's meesterwerk, hoewel hij op verre na zijne gevoelens in zulke schoone, verheven taal niet wist uit te drukken.

Lotje zou voor geen geld ter wereld te Marsdonck durven ‘kabassen’ hebben; maar hier, tusschen dien zwerm wandelaars waarvan géen haar kende en de meesten toch hetzelfde deden vond zij er een bijzondere pret in, hoewel haar gezichtje rood werd als een kriek.

Lang hadden zij reeds over hun aanstaande huwelijk gepraat, en in eenvoudige taal *die* plannen gesmeed welke binnen hun bereik lagen, toen het gerammel des beiaards en het ongemeen groot getal aanrollende rijtuigen eene poos hunne samenspraak afbraken.

- ‘Acht ure,’ zegde Jan, de zware slagen tellende, toen men eene stillere straat bereikt bad; ‘weet ge, Lotje, dat het allengskens laat wordt; 't is hier allemaal goeden wel; maar waar zullen wij gaan logeren?’ -

- ‘Dat is nu praat!’ zei zijne moeder, welke hem, zonder dat hij 't wist op de hielen was, ‘wel bij M. Thenis, en en waar anders?’ -

- ‘Als daar maar plaats is. Moeder’ aarzelde Lotje, zich omkeerende; ge weet wel dat die al veel familie over heeft.’

- ‘Bah! bah!’ antwoordde de weduwe Herckens ‘dan zou hij het ons wel gezegd hebben. Zulke menschen zijn immers niet gelijk wij; die hebben tein, twintig slaapkamers volgens 't geen onze Jou ons schrijft.’ -

- ‘Onz' Moeder praat zoo al aan’ fluîsterde Jan, zijn lieveken in 't oor, haastig voortstappende! ‘maar ik val vreemde menschen niet geerne lastig. Zij houden veel van ons, dat 's waar; maar met zoo'nen dag zien ze ons liever van achter dan van van voor..: Wij zijn toch altijd maar van de familie van de meid: en ge hebt gezien hoe gauw Meneer ons aanried te gaan wandelen. De hotels, - zelfs mijn gewone afspanning - zijn vandaag bijzonder duur, om reden dat er zooveel vreemdelingen in de stad zijn’ vervolgde hij nadenkelijk: ‘... Maar, ik ben er!’ riep hij zegepralend uit; ‘ja, ja ik weet al wat doen!....’

‘Hewel?’ onderweg hem Lotje.

- ‘Naar de fernsehe *komedie*!’ riep Jan luide toe

‘Naar de fransche *komedie* Jan?’ wedervroeg Lotje achend, daar verstaat-de gij immers zoo min iets van als wij!.’

- 't Is gemakkelijk te hooren dat ge nog niet veel gezien hebt,’ antwoordde Jan. Niet weten wat de fransche *komedie* is. Daar hebben de de menschen zilveren buiken en gouden billen...

- ‘Och toe, zot!’ viel hem zijn meisje andermaal in de rede.

- ‘Hoe? ge verstaat er niets van?’ ging Jan voort. ‘*Owie*’ dat beteekent *Ja*, en *non* dat is *neen*, als de menschen in de handen kletsen dat is een teeken dat ze kontent zijn’

- ‘Maar Jan, daarmee hebben we nog geen logement,’ onderbrak hem Lotje die al zin in 't fransch tooneel begon te krijgen.

- ‘Dat is waar ook’ sprak haar toekomende; ‘maar dat ding duurt zoowat tot twaalf ure; dan kunneu wij een brooiken koopen; wat wandelen en zoo wordt het seffens tijd om in te spannen. - Ja, hoe eer naar Marsdonck hoe liever; want om het rechtuit te zeggen, ik ben het hier al lang moê’

- ‘En ik gaf wel'nen cent aan den arme als we t' huis waren...’

- ‘Usst!...’ brak haar Jan af ‘daar is 't Fransch theater: wacht eens, ik zal dien heer met zijn klein moestacheken eens gaan aanspreken.’

VI.

De vestibuul van den Schouwburg was, op drij à vier personen na, reeds geheel ledig.

In een soort van kast zaten een oude dikke beer met uitermate lange snorren en bakkebaarden, en eene even zwaarlijvige dame ijverig aan 't kaartjes natellen; een jong ventje in 't wit met een offlciersklak op, wandelde langzaam met gedrukte papierkens in de hand, van 't eene einde der zaal naar 't andere: ‘*Programme du Spectacle!*’ riep het.

- ‘Maar Jan, waar brengt ge ons nu?’ vroeg het vrouwken terwijl zij de hooge pijlers van onder tot boven bezag.

- ‘*Que désirez-vous?*’ riep de oude heer vrij barsch, een glaasken in het rechteroog zettend, en Jan's lieveken beziende alsof hij ze wilde verslinden.

- ‘Zijn we hier op de Fransche *Komedie* niet, meneer?’ vroeg Jan, zijne pet afnemend.

- ‘Ja, jongen, ja,’ knikte de dame glimlachend: ‘waar zijn uw kaartjes?...’

- ‘Kaartjes!’ herhaalde Jan, ‘moet-de die daarvoor hebben? ik meende dat we er met betalen af waren.’

- ‘Als ge betaalt, krijgt ge kaartjes, kameraad; welke plaatsen wilt ge?’

- ‘Eene van de eersten!’ riep Jan, Fientje liefelijk bekijkend; ‘we gaan alle dagen niet naar de komedie... Daar!’ sprak hij een tweefrankstuk op de kas werpende, ‘dat 's toch zeker genoeg voor ons gevieren?’

- ‘*Au Paradis!*’ riep de heer, den Kempenaren hunne kaartjes gevend, en hij gaf het manneken in 't wit een teeken dat hij hun den weg zou wijzen.

- ‘Ik weet niet wat ge verzint Jan,’ sprak Moeder Herckens onder het opklimmen van den wenteltrap; ‘maar 't is gelijk, we mogen wij dat toch óok wel eens zien... Maar ik geloof dat we er nooit komen!’ ging zij voort, ‘ik ben al zoo moê als onze Spits als hij van de stad t'huis komt; onze Karel kan, och arme, ook niet meer.’

- ‘Een klein drinkgeld voor den *Commissionnaire*’ vroeg deze eene deur openend.

- ‘Daar!’ zei Jan hem 'nen halven frank gevend. Het heerken vloog de trappen af; zoodat hij den uitroep van Lotje niet eens kon hooren: ‘'t Is een flauw *bescheed*, om voor zóo iets geld te durven vragen! Ge moet toch bekennen Jan, dat de menschen in Marsdonck elkaar wat anders geerne plezier doen!’

Na vele pogingen gelukte het Jan en zijne familie in de zaal rond te kijken. Een zwoele stikdamp walmde hun tegen; het gebabbel, het geraas maakte hen schier duizelig, terwijl een enkele blik op die tot beneden toe ontelbare menigte hun het hoofd deed draaien.

- ‘Maar foei, Jan!’ zei dezes moeder bestraffend, terwijl zij de mooi gekleede, maar zeer *gedecolleteerde* dames uit de eerste loges met een diepvorschend oog monsterde: ‘waar

hebt ons hier gebracht, jongen? Hebt ge geen compassie met Lotje en uwen kleinen broêr?'

- ''t Is de Fransche komedie, moeder,' antwoordde Jan. 'Dat zijn daaronder de rijkste Madamen uit de stad. Ik durf wedden dat Meneer en Madam Thenis daar ook wel in die *veloeren* bakken zitten.'

- 'Geen nood!' hernam de oude grimmig. 'Als dàt de rijkste madammen uit de stad zijn... *merci!* 't Is onpermiteerd!... Ha, foei! en daarmeê is 't uit! Ge maakt ons wat wijs met uw' Fransche komedie; 'k meende dat ze daar speelden, en ik zie of hoor daar niets van!'

- 'Wacht maar een beetje, Moeder,' antwoordde Jan; 'houd die gordijn ginder maar goed in 't oog; als *die* omhoog gaat zult ge iets zien dat de moeite weerd is!'

- '*Silence!'* riep men reeds langs alle zijden, de heeren zetteden zich neêr, de dames kuischten hare *jumelles* af, en de tonen van het orkest klonken weldra door de zaal.

De gordijn word langzaam opgerold. Geheel het Kempisch gezelschap, maar bijzonderlijk de weduwe hield er geen oog af. Deze laatste neigde zich voorover en keek met starre oogen en open' mond naar het tooneel. Eene danseres, heel in 't wit, trad op, vervolgens eene tweede, eene derde en dan verscheidene, tot dat er voor 't minst twintig op waren: 't muziek speelde eerst langzaam; de dames tjippelden op de punten harer voeten rond; doch eensklaps op de tonen van eenige vioolstreken, wippen de balletjuffers zich in de hoogte en zwieren als sylphen in 't ronde.

- '*Seemnie-deezekens!* wat een schandaal!' riep het moederken op snijdenden toon en sloeg de handen in elkaar, zóodanig dat de aandacht van gansch de zaal naar de arme boerin gekeerd was: '*A la porte!*' roepen nu verscheidene stemmen uit het parket en de benedenloges; '*A la porte!*'

- '*Non!... - Asses!... - Chut!.... - Bravo!... - Silence* op den Uil!' deze stemmen doorkruisten de theaterzaal; een onbeschrijfelijk rumoer heeft de plechtige stilte van daar even vervangen; verscheidene heeren en dames klappen in de handen, andere, wien de vertooning wellicht toch niet naar den

zin was, halen fluitjes te voorschijn en schuifelen boven het oorverdoovend getier uit; in één woord men zou gezegd hebben zich in een vergadering van gekken te bevinden, in plaats van in 't gezelschap der rijkste en deftigste lieden eener groote stad.

De weduwe Herekens was als van den donder getroffen. In den beginne wist ze zelve niet dat *zij* de oorzaak van al dat getier was; met een gezicht waarop afkeuring en schaamte te lezen stonden, keek zij de zaal rond en bemerkte niets van de vele loerglazen welke op haar gericht waren. Jan was wijzer: - ‘'t Is met ons dat dit allemaal komt, moeder’ zegde hij schaamrood tot achter zijne ooren; kom laat ons maar gaan. Doch op dit oogenblik kwam een policieagent over de bovenste bank van het *Paradis* geloopen en leidde de Kempenaars zachtjes buiten, met de opmerking: - ‘'t Is hier uw plaats niet, menschkens.’

- ‘'k Geloof het waarachtig wel, dat 't dààr onz' plaatse niet en is!’ zei Lotje, terwijl de groote poort uitstapten. ‘Is me dà daar een volksken! En dan zeggen ze dikwijls dat *wij*, uit de Kempen, domme menschen zijn!’

- ‘Jan, da's nu een les, die we niet gauw zullen vergeten,’ ging de moeder voort. ‘Maar wat nu aangevangen? 't Is middernacht; zoudt ge van hier onz' Mie nog vinden, jongen?’

- ‘Waarom niet?’ vroeg Jan, ‘doch daar mogen we nu de menschen niet gaan wakker maken. Laat ons maar wat blijven kuieren; 't is toch straks morgend. En ze kuierden inderdaad door de Huidevettersstraat voort.

VII.

Juist op slag van vier ure belde het Kempisch gezelschap aan het huis van M. Thenis. Niemand antwoordde. *Klinge-linge-ling!* klonk het weder, zoodanig dat het door de buurt galmde.

Moeder Herckens hoorde boven eenig gerucht; een vensterken in het dak werd opengetrokken; Mie stak er haren kop door, en riep met ingehouden stem:

- ‘Ik kom, moeder!’

Op hare zokken snelde zij de trappen af, en deed met de grootste omzichtigheid de deur open.

- ‘Ah, dag moeder, dag Lotje, dag Jan, dag Karel!’ zei ze, ‘hebt ge goed geslapen?’

- ‘Geslapen?’ herhaalde de weduwe met haar schel stemmeken. - ‘Maar, we moeten Meneer spreken, hernam zij, na eenige oogenblikken; ge weet wel dat onze Jan...’

- ‘Usst!’ onderbrak haar Mie, den vinger op den mond leggende: ‘ge zoudt hem kunnen wakker maken! Meneer staat eerst om negen ure op... Ik zal onz' Jou eens gaan roepen; dan kunnen we samen over 't een en 't ander wat praten; anders is 't te vreezen dat we daartoe geen occasie meer zullen hebben.’

Eenige minuten later kwam Jou te voorschijn.

- ‘Ge zijt zoo vroeg wakker, moeder!’ snapte zij, ‘ge blijft toch altijd dezelfde: als ge ergens heen moet gaan zijt ge zeker twee uren vroeger op. Wij zullen eerst maar eens koffie opschenken; want onze Karel zal waarschijnlijk al goeden honger hebben?’

- ‘Maar ge hebt gijliê dat hier toch schoon en goed’ begon de weduwe, toen allen zich nedergezet hadden. ‘ge hebt een leventje 'lijk rij kemanskinderen. Ge slaapt, schat ik, tot 'n uur of zeven? Bij ons is 't wat anders, h e Jan? Om halfvier spannen wê al in, als we naar Berdaag moeten.’

- ‘'t Is nochtans allemaal geen rozen snijden, bij vreemde menschen wonen,’ bemerkte Jou.

De meisjes bezagen elkander eene wijl, zonder voort te spreken.

- ‘Zóó, ge zijt dus niet kontentmeer?’ hernam de moeder; ‘dat's 't eerste dat 'k hoor. Denkt maar dat 't overal iets is, meisken.’

- ‘Kontent of niet kontent, moeder’ antwoordde Jou,’ ‘we weten wel dat we t' huis niets kunnen doen. We winnen hier 'nen goeden stuiver, die u wèl te pas komt; - maar anders ziet de wel: oost west, 't huis best.’

- ‘'t Is dat ge 't niet weet, meiskens,’ hernam Trientje, ‘maar ik geloof dat net leven te Marsdonck u toch niet meer zou aanstaan.’

- ‘Gij gelooft dat, moeder?’ snapte Jou voort, terwijl Mie reeds de kamer aan 't uitvegen was; ‘maar luister: werken moeten we overal, dat weten we wel; maar de menschen zijn hier heel anders dan bij ons; de twee dames die ons uit den huize gehaald hebben, waren doorbraaf; maar de dochter van de jongste heeft meer grillen dan het aan iemand uit te leggen is. En haar man dan! Zie, moeder, daar hebt ge geen gedacht van! Als ge hem soms hoort praten, zoudt ge zeggen, dat 't de beleefdste heer van de heele wereld is; - maar jawel! Daar gaat geen dag voorbij of hij laat ons hooren dat wij maar lompe boerenmenschen zijn, en dat we ons gelukkig mogen achten bij hem in te wonen. Gij verstaat dat dit al in 't geheel niet plezierig is; maar hij heeft nog honderd gewoonten, die mij zoowel als onz' Mie dikwijls doen *duivelen*. B. v. hij is een gewonnen en geboren Antwerpenaar, dio zoo goed Vlaamsch kan als ik en gij, en hij spreekt dat ook altijd tegen ons; maar komen er menschen, die er zoo wat heerachtig uitzien, roef! dan gaat het in 't Fransen, waar wij zoo veel van verstaan als een koe van safraan eten. En dat hij dan dikwijls over *ons* bezig is, hoor ik wel aan het woordeken *Marsdonck*, dat er dan alle vijf voet tusschen loopt...’

- ‘Ah! dag Felix!’ riep het spraakzaam Kempenarinnetje den nu binnentredenden bakkersgast uiterst minzaam toe, ‘Goed geslapen?’

De knappe jongen lonkte haar vriendelijk toe, en bezag vragend moeder, Jan en dezes lieveken, die daar nog altijd zat alsof ze geen drie kon tellen.

- ‘Dat is onz' moeder, Felix, en dàt zijn mijn broêrs, en dàt is Lotje, mijn' toekomende schoonzuster. Wo waren over ons dorp en de stad aan 't praten.’

- ‘Best!’ riep Felix luide uit, terwijl hij zich heel en al ronddraaide, ‘*ik* heb van de stad al genoeg, ik hoop dat 't nu toch niet lang meer duren zal.’

- ‘*Usst*...., lachte Mie, den wijsvinger op den mond leggende.

- ‘Moeder Herckens, ik mag wel kennis met u maken he?’ vroeg de bakkersgast het vrouwken de hand drukkend; ‘ik ben ook een boer uit de Kempen...’

- ‘Soort zoekt soort,’ fluisterde Jan Lotje in 't oor.

- ‘En ik hoop er al gauw in terug te zijn,’ eindigde Felix ‘want ik ben het hier al zoo moê als koû pap... Allo, weI 't huis, moeder Herckens!.. Jan, we zullen elkaar nog wel méér zien, Lotje, veel geluk en voorspoed!... Dag jongen, dag Mie, dag Jou! tot morgen! want ge weet dat mijn baas niet weinig gromt als ik vijf minuten te laat kom.’

- ‘Geef maar 'nen *pistolet* of tien méér’ Felix, ‘zegde Jou,’ deze reeds uit de mand nemende; ‘ons volk moet toch eten, eer ze vertrekken.’

- ‘Dag Jou, dag Mie, dag allemaal!...’ riep nog eens de bakkersgast, en hij snelde de keuken uit.

- ‘Ziet dat ge maar eens goed eet!’ begon Mie weder, voor ieder een tas koffie inschenkende; ‘want de heî duurt nog allang... Maar Jan, wat wilt *gij* in de stad komen uitzetten; want onze Meneer zei gisteren dat ge u waarschijnlijk hier zoudt komen placeeren?... God in den hemel!’ riep zij angstig uit, de trappen oploopende, ‘zijn botten zijn nog niet gepoetst!...’

- ‘Smaakt het, jongen?’ vroeg Trientje, ziende dat Karel tot over zijne ooren in 'nen *pistolet* beet. ‘Geef dat “benneken” maar uit de kas, Jan, want ik heb ook fermen honger en dat versch brood laat zich nog al goed eten.’

De Kempenaars aten een vijftal minuten zonder een woord te spreken.

Een heer met een gebloemden kamerjas, een turksche muts en overgroote pantoffels aan, trad al hoestende binnen. Dat was M. Antoine.

VIII.

- ‘Blijf zitten moederken, blijf zitten,’ sprak hij het vrouwken met een scherpen steedschen tongval toe. ‘Welnu Jan, ge hebt u waarschijnlijk goed geamuseerd?’

- ‘Ja... ja Meneer,’ antwoordde de Kempenaar: dat gaat genoeg; daarom is 't kermis he?’

- ‘*Juste*! jongen,’ viel hem Mijnheer in de rede, zijnen grooten zorgstoel bijschuivende, en zijne beenen over elkander

slaande. ‘En u, jonge juffrouw, staat de stad ook u goed aan?’

- ‘Zoo maar half en half, Meneer; ik geloof dat buitenmenschen, gelijk wij, veel moeite hebben om aan dat leven gewoon te worden.’

- ‘Daar zijn er wien het nog al moeite kost, sprak Mijnheer ernstig; maar ik geloof dat het u en uwen toekomende niet moeilijk zal vallen... Ik heb al naar een plaatsken uitgezien. Ge moet weten dat mijn broêr een van de grootste koopliê uit Antwerpen is... Welnu, ge zult hier een winkelken overnemen en al de waren van hèm nemen. Hij zal ze altijd 'nen cent onder de markt leveren. Zóo kunt ge goei *affaires* maken als 't meêslaagt. Ik zal u daar later nog wel 't een en 't ander over zeggen: wat ge zoo al in acht moet nemen; maar, *en attendant*, dees moogt ge niet vergeten: Om 'nen halven cent te winner, moet g' uw eten laten staan, en als iets zoo wit is als sneeuw en mijn broêr zegt: ‘'t is zwart,’ moet ge stout weg zeggen: ‘'t is pekzwart.’ Dan, mijn broer heeft nog al een eigenzinnige zienswijze. Broêrs en zusters hebben dikwijls hetzelfde karakter, maar ik en Henri verschillen gelijk dag en nacht. *Ik* ben goed, gemeenzaam met mijne dienstboden, dat is een zwakheid, dat beken ik. (Hier trok Jou een schoon oogsken tegen hare zuster). ‘Maar mijn broêr heeft het tegenovergestelde gebrek’ ging M. Thenis voort. ‘Om zijn vriend te zijn, moet ge hem de mouw strijken, en er niet opletten als hij u barsch aanspreekt. Dat is zoo zijne gewoonte, en gelijk go weet: gewoonte is een tweede natuur... “Ja, ja dat zal wel gaan!” eindigde hij goed gezind. En dan woont ge toch altijd in de stad; dat is een ander leven dan in de Kempen! Als ge 't Fransen theater zult ezien hebben, zult ge bekennen dat gijlié buiten nog geen menschen zijt.’

De Kemponaars hadden heel dat sermoon met open mond aanhoord; bij de laatste zinsnede was de weduwe op het punt hare bedenkingen daarover lucht te geven: doch zij weêrhield zich.

- ‘Ik bedank u om de moeite die ge voor ons gehad hebt

Meneer' zei ze, 'ik denk dat die *affaire* wel gaan zal; want de kinders zijn trouw en eerlijk, zulle! daar mag ik op *stoeffen!*'

- 'Allo, dat is dus een afgedane zaak' hernam Mijnheer. 'Jou, dien mijnen *déjeuner* maar op, in mijn kabinet...'

Jou haalde de broodschuit uit de schapraai, doch viel bijna van schrik op den grond.

- 'Zoo! nog al schooner,' riep de heer uit, met de vuist op de tafel slaande; ''t was zeker nog niet genoeg dat ge me dezen morgen om half vier wakker maaktet; ge eet al mijn *pistolets* op! En hoe nu versche gekregen? Sakkernonde?...'

- 'Verexcuseer, meneer; we wisten niet dat het *uw* "brooikens" waren; we hebben er elk maar drij op, en hebben nog zoo 'nen honger dat we door 'nen kassei zouden bijten. Wacht maar eens tot dat we te Berchem zullen zijn; daar zullen we nog eens 'nen kramiek koopen[1], die we binnen zullen spelen zonder dat hij boorden raakt.'

De heer was reeds verdwenen. De twee meiden brachten moeder en Lotje tot aan de deur, terwijl Jan en Karel op den koer de honden inspande.

- 'Dat was vandaag nog niets, Moeder,' fluisterde Jou, 'maar als gij wist wat wij somtijds moeten hooren, zoudt ge uw handen te samen slaan. Hoe dikwijls hebben we 't al niet gezeid, ik en onze Mie: Veel zouden we gegeven hebben als Madam, Ferrin en hare dochter ons niet naar de stad hadden gelokt. - Maar 't zal toch niet eeuwig blijven duren, hoop ik. Onze Jan heeft nog maar een klein staaltje gezien van de stad, maar hij zal toch al wel weten wat hij te doen heeft.'

- 'Meiskens, houdt u maar gezond, zulle!' zegde het weduwken, hare dochters hartelijk de hand drukkende: 'Tot later' voegde zij er bij, met moeite, want daar kwamen tranen in hare stem. Jou en Mie bleven hare familie aanstaren tot dat de kar reeds lang verdwenen was.

Binst geheel den dag kwam er aan zuchten geen einde; ja alle twee pinkten herhaalde malen in 't geheim de traantjes weg, die gedurig weer opwelden.

(1) Eene soort van Krentenbrood.

IX.

Gedurende de terugreis poogden Moeder en Lotje te vergeefs aan den praat te blijven. Beiden stapten met neergebogen hoofde over net kiezelpad, dat nevens den steenweg liep, en schenen diep over het gebeurde na te denken.

Slechts toen men aan het '*Huisken ten halve*' uitgespannen had, vond Trientje haar rap tongsken terug.

- 'Laat ons hier onder de Linde maar wat rusten, zei ze' ''t is veel te schoon wêer om binnen te zitten... Jan, ge zijt toch wat zwaar geladen, jongen;' ging ze voort, ziende dat deze met zijnen blauwen kiel de overvloedige zweetdroppelen van zijn aangezicht veegde.

- 'Dat is niets, Moeder' zegde deze op een zoetaardigen milden toon; 'nog liever werkte ik bij u of bij Lotje de handen van mijn lijf, dan in de stad een leven te hebben gelijk een baron!'

- 'God den Heere! is me dat een flauw volk! ik kan er ook niet mee om, zulle! Neen noon, Jan. blijf gij maar stil te Marsdonck... Wat moeten onze meiskens al zure brokskens geslikt hebben bij dien mijnheer Thenis!...'

- ''t Zal toch ook al niet lang meer duren, moeder,' lachte Jan, 'ge hebt immers wel gezien dat "'t panneken" is tusschen den bakkersgast en ons Jou? Ik wist dat al lang, maar ik heb er nog niets over willen zeggen. Die jongen is van Zandeghem geboortig en woont sedert twee jaren in de stad om er zijnen stiel goed te leeren. Dees jaar nog komt hij te Marsdonck eene bakkerij oprichten, zoodat hij misschien nog éér getrouwd zal zijn dan ik. En dat onz' Mie en Kees van van langen Simoens ook "goê vrienden" zijn, weet Lotje al lang.'

- 'Kees heeft verleden week noch willen wedden dat hij eerder zal getrouwd zijn dan ik' zegde Lotje verlegen.

- 'Zoo, zoo!' riep de weduwe verbaasd uit, 'Allo, voor mij moeten ze niet wachten, nu dat ik gezien heb hoe dat ginder met 't dienen gaat...'

- '*Ik* zal dan ook maar naar Mijnheer den pastor gaan, he?' schertste Jan: '*gij* kunt dan bij ons overhands wonen, Moeder.'

- ‘Waaraan denkt ge?’ vroeg deze. ‘Zal ik met onzen Karel bij u te veel zijn? Ik ken de affaire en mijn korfken brengt 'nen goeden stuiver op.’

De kar werd weer ingespannen en de reis voortgezet. Verder ontbrak, gelijk men wel denken kan, de stof tot levendige samenspraak niet. Lotje, die zich te Antwerpen gehouden had alsof zij geen drie kon tellen, vond nu al ook hare welsprekendheid terug.

***

De plannen, welke zij aangaande hun toekomstig leven vormden, werden verwezentlijkt, even als die van Jou en Mie.

Allen bleven na hun huwelijk het geliefkoosde Marsdonck bewonen.

Misschien zouden zij in de stad met de voorschriften van Mijnheer Thenis ‘rijker’ geworden zijn; doch wellicht ook minder ‘gelukkig’ dan in dat verloren hoeksken der Kempen.

19 *Januari* 1875.

G.KEMPENEERS.

Bladvulling.

Esopus' fabelwerk kan Joost niet veel vermaken,
Waarom? Het dankt hem vreemd dat ooit de beesten spraken.
ô Joost, onnoozle Joost! Hoe holt gij buiten 't spoor,
Klinkt niet uw eigen stem u dagelijks in 't oor?

P. LANGENDIJK.

Over schijn en blijk in onze Nationale Muziekbeweging door Peter Benoit.

> 't Verschil van blijk en schijn is vaak gering, Vooral wanneer... door zekre combinatie... Multatuli's '*Vorstenschool*'. 3de bedr.

Het *Nationaal Muziektooneel* en de groote *Nutionale Festivals* staan bij onze moderne Nederlandsche Toonkunstbeweging als de volle dige *synthesis* van een gedurige werking en streven; - maar wààrin die werking en dat streven, waarin de eigentlijke basis dezer twee steunpilaren moet bestaan, dient hier ook - en wel vooral - te worden besproken.

Het geldt in de eers te plaats *de School*, en niet enkel de *Bijzondere Muziekschool* of *Conservatorium* eener provinciale hoofdstad, maar hare vertakking in mindere muziekscholen uit de pro vincie, en ook de scholen voor lager en middelbaar onderwijs.

In de Bijzondere Muz iekschool, hoeft de opvoeding op groote schaal gegeven te worden. Van alle zijden der provincie dienen diegenen, welke zich met het nationaal muziekonderricht onledig houden de hoogere leergangen, te weten die van Harmonie, Orgel, Esthetiek en Geschiedenis, Philosofie der Muziek en Uitvoering te volgen. Deze laatste vooral gegeven volgens de *nieuwe leer*, berustende op de studie van de volgende punten:

1° Het nationaal wezen der componisten;

2° In hoeverre zij het nationale in de kunst hebben beoogd en hoe wijd zij er van afgeweken zijn;

3° Het bijzonder en persoonlijk karakter, gedacht en temperament des toondichters en het midden waarin hij geleefd heeft.

Buiten de diepe kennis dezer voorwaarden is er geene *echte kunst van directie* mogelijk. De ‘traditiën’ zooals men die gewoonlijk verstaat, zijn enkel dorre en schrale pedante beweringen, die de vertolking in een eng en voorde geniale werken doodend pad beschrenken en het gedacht, het levendige en natuurlijk opbruischende gevoel in een dwazen belachelijken maatslagvorm willen versmachten.

Hier nog eens straalt de waarheid van het nationaal princiep als eene heldere star door de duistere wolken van het cosmopolitism.

Wie niet *nationaal* is, kan geene werken met waarheid vertolken: omdat hij aan elk werk hetzelfde wezen, hetzelfde karakter, of liever noch wezen, noch karakter zal geven.

Onbewust in hoever de gebruikte vreemde vormen bij een' componist met 't gevoel en t gedacht van den schrijver moeten uitgevoerd worden, neemt men vormen eener vreemde kunst voor de eigene gewaarwording, en zóo speelt men b.v. de werken van eenen Vlaamschen eklectieker met de overdrevene uitdrukking eener Italiaansche of Fransche inspiratie.

Dit belangrijk punt stel ik me voor later in eene bijzondere studia: *Het hoofdprinciep der uitvoering bij de moderne gewrochten* breedvoerig te ontwikkelen.

Door de leering der *bijzondere school* die dus ook bij alle andere scholen zou worden ingevoerd, zooals't in Duitschland het geval is, zou zich weldra *eene éénheid* van strekking doen gevoelen, die op korten tijd die twee grondzuilen onzer kunst: Tooneel en Festivals, met granietsterkte voor goed zou vestigen.

Daarom acht ik het noodig hier in weinige woorden te zeggen waarin die werking bestaan moet.

Daar waar men eene fontein van frisch en helder water ontdekt, bevindt zich eene bronader, waaruit dat water ontspruit. Tot hiertee had men in ons land al te veel die bronwel

overdekt gelaten, men had daartoe den grond niet diep genoeg willen of durven peilen.

En toch snak te men naar verfrissching, en daar men geen natuurlijk, uit eigen grond opborrelend nat aan de lippen te brengen had, vond men eene artificieele kwelme uit, waartoe men al wat vreemd was ter hulp riep.

Men poogde die vreemde elementen te doen gedijen, en een soort van *brouwsel* te vervaardigen, welk men bij volle glazen aan 't volk te drinken gaf. Het volk dronk gretig; maar te vergeefs! Dàt was het niet wat hem verfrisschen moest of kon! Ongelukkiglijk hebben eenige mannen, welke zich als muziekale potentaten zouden willen doen doorgaan, besloten den grond niet te laten doorpeilen, waardoor men tot de natuurlijke bron komen kan.

Hiertoe hebben zij een behendig middel gebruikt: ‘'t Verschil van blijk en schijn is vaak gering - mits men met beleid te werk gaat’ zóo zeggen zij het Multatuli's diplomaten na. Van den éenen kant schijnen ze dus in *bijzondere* omstandigheden aan de Vlaamsche Beweging toe te geven; zich van den anderen kant aansluitend bij alles wat anti-Vlaamsch is, en in *gewone* omstandigheden hun persoonlijken invloed aanwendend om het Vlaamsch element uit te sluiten.

Van zulke schijnvrienden kunnen wij ons dus, op 't gebied van grondbegin, niet genoeg mistrouwen; ja, elken stap dien zij in eene of andere onzer Vlaamsche steden aanwenden, moeten wij weten te neutraliseeren door eene gedurige bezorgdheid, eene sterkere werking tot behoud onzer echt nationale princiepen.

Zeker is het in de verste verte mijn inzicht niet, hier persoonlijkheden aan te raken; alleen acht ik het mij ten plicht onze Vlamingen te verwittigen, opdat zij zich niet zouden laten misleiden, of althans concessiën doen tegenover diegenen, welke denken dat het genoeg zij van tijd tot tijd zoo eens met de Vlamingen eene schijnverbroedering aan te gaan.

Maar juist dààrin ligt het gevaar! - Inderdaad, onze muziekale cosmopoliten redeneeren volgender wijze:

‘Laat ons hier en daar al iets voor het vlaamsch *muziekaal dilettantismus* doen; de Vlamingen zullen ons gerust onze cosmopoliete zaakjes laten voortvoeren; want zij zullen verblind zijn door de kleine en groote komedie die wij, de eerste mèt hen en de andere tègen hen, spelen.’

Dat daarop dus de Vlamingen eene tegenredeneering maken, en zeggen: ‘Wij willen met dankbaarheid aannemen hetgeen in ons voordeel gedaan wordt; maar dàt zal ons niet verblinden: wij zullen niettemin een oog in 't zeil houden en de verbasterende strekkingen blijven bekampen overal waar deze zich mochten pogen in te dringen.’

Wij moeten dus op onze hoede wezen. Indien onze gansche muziekale beweging niet gelukte zouden wij de neêrlaag ons zelven alleen te verwijten hebben. - Ik wil wel bekennen dat de tijden en omstandigheden moeilijk zijn; maar *wilskracht* en *rechtzinnigheid* bij het nationale streven zijn sterker dan cosmopolitism (in 't donker gewoonlijk, en bij klaren dage als 't past, maar vooral in 't donker, voortgedreven) en verbastering.

Dit zij in 't voorbijgaan gezegd; - mogen alle oprechte Vlamingen over den toestand ernstig nadenken, en leeren inzien dat wat ik hooger zegde geene hersenschimmige vrees is.

Om nu tot onze bouwsteenen terug te komen, door de vertakking der bijzondere school zou alle nationale goed bij onze Muziekbeweging gesticht worden!..

Daar waar de strekkingen van 't Conservatorium in de Vlaamsche steden anti-vlaamsch wezen mocht, zou de Provincie de toetssteen zijn en het bewijs van den verkeerden weg welke ingeslagen is, en dit zou niet weinig bijdragen om aan die administratiën welke cosmopolieten aan 't hoofd hunner scholen plaatsen, de oogen te openen. Dààrdoor zou nun de onmogelijkheid worden betoond om

met een bastaardstelsel eene duurzame en vruchtbare muziekale beschaving onder het volk te weeg te brengen.

Om nu de beweging te volledigen zou elke Vlaamsche stad de pogingen tot het suchten van een Nationaal Tooneel en Festivals moeten krachtdadig ondersteunen en ook een Stadsorkest laten inrichten, dat den grond zou vormen van het orkest dier festivals en ingelijks den dienst bij het Nationaal Tooneelzou waarnemen - Binst den loop van het jaar zou het Stadsorkest eenige groote klassieke nationale concerten geven en de stad zou insgelijks pogingen aanwenden om een Stadskoor bij het Stadsorkest te voegen ten einde nu en dan ook voor het volk - buiten de Festivals - gewrochten met zang uittevoeren. - Dat Stadskoor zou nog tijdens het festival bij de maatschappijen der stad en der provincie aansluiten.

Uit die grond beweging zouden kleinere bewegingen voortspruiten en zelfs concurrentie-bewegingen, welke niets dan goeds aan onze Nationale Toonkunst zouden doen.

(*(Wordt voortgezet*).

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.

De Italiaansche School in de XVII^{de} eeuw.

Mijner belofte getrouw, diegenen te beschamen welke lichtzinnig beweerden dat er geene Kerkmuziek bestaat, zet ik mijne wandeling voort in dit overgroot en allerprachtigste park, waarin Italië zulk groot aantal heerlijke muziek ale bloemen zag ontluiken. Behalve de twee voornaamste wandellanen waarin wij voor de XVI^{de} eeuw reeds tallooze meesterstukken ontmoet hebben; behalve

die twee hoofd wegen, die de namen van *Romeinsche School* en *Venetiaansche School* dragen en welke wij tot op 't einde zullen doorloopen, zullen wij nog voor XVII^{de} eeuw twee andere wegen, minder uitgestrekt misschien maar toch niet minder schoon, te doorwandelen hebben. Ik bedoel namelijk: de *Boloneesche School* en de *Napolitaansche School*. Zich van eene der groote wandellanen, die der Romeinsche, afzonderende, beginnen die twee minder belangrijke wegen omtrent het midden der XVIIe eeuw en doorloopen geheel de XVIIe; doch, vooraleer deze twee laatste inteslaan, laat ons zien of de toondichters der Romeinsche School in de XVIe eeuw, zich de eeretitels welke zij van hunne voorgangers geërfd hadden wisten waardig te maken.

De Nanini's vooreerst bieden ons twee hunner doorluchtigste leerlingen aan: Paolo Agostini en Cifra.

AGOSTINI, wier gewrochten in den persoon van paus Urbanus VIII een groot bewonderaar ontmoetten, was te Rome organist van Santa-Maria-in-Transtevere en kapelmeester van Santa-Lorenzo-in-Damaso. Hij volgde Ugolini op als bestuurder der pauselijke kapel en genoot de eer Foggia's muziekale opvoeding te volmaken. Agostini liet een groot getal werken voor de kerk na, waaronder vooral uitschijnen vijf boeken Missen, twee boeken *Magnificat's* en twee boeken Psalmen. Liberati, zijn tijdgenoot, maakt met veel ophef den lof van Agostini's werken, welke hij in St-Pieter in 't Vaticaan hoorde uitvoeren: de geestdrift van Liberati is ten volle gewettigd door het groot talent welk de werken van Agostini verraden.

Francesco FOGGIA, zijn leerling en schoonzoon, opvolgentlijk kapelmeester van Ferdinand-Maximiliaan keurvorst van Keulen en van Aartshertog Leopold van Oostenrijk, werd later kapelmeester der hoofdkerken van Narni en van Montefiascone, en was een der geleerdste toondichters der Romeinsche School, welker zuiveren stijl hij in zijne grootsche eenvoudig heid wist te bewaren.

Foggia's nalatenschap bestaat uit twee boeken Missen, een *Salve Regina*, twee boeken Litaniën, even zoovele boekdeelen Psalmen en Motetten, verscheidene *Offertorium's* en eene verzameling *Cantiones sacroe*.

De medeleerling van Agostini in de school Nanin-Palestrina, Antonio CIFRA, kapelmeester der kerken van Loretten en van St-Jan in Lateranen te Rome, was insgelijks eenigen tijd bestuurder van de muziek des hertogen Karel, broeder van keizer Ferdinand II. Hij toondichtte omtrent twee honderd Motetten, benevens een groot getal Antiphonen, vijf boeken Missen, Litaniën en Psalmen.

De geleerde Ugolini zag zich overleven in zijnen leerling Horazio BENEVOLI, kapelmeester in verscheidene kerken van Rome en eindelijk van St-Pieter in 't Vaticaan, welke *Offertoriurum's* toonzette, Psalmen, Motetten, verscheidene *Magnificat's* en Voorzangen. Zijne Mis voor acht-en-veertig stempartijen in twaalf kooren verdeeld, werd in de Hoofdstad der Romeinsche School, in 1650, door honderd vijftig muziekleeraren uitgevoerd.

Benevoli vormde op zijne beurt Lorenzani, Bernabei en Simonelli:

Paolo LORENZANI kapelmeester, eerst te Messina en later in de basiliek van het Vaticaan, toondichtte uitsluitelijk kerkmuziek. Zijne werken bestaan uit verscheidene *Magnificat's*, Motetten en Psalmen.

Giuseppe-Hercole BERNABEI, welke niettegenstaande zijn prachtig talent, tot de verbastering van den palestrinastijl bijdroeg, was kapelmeester van St-Jan in Lateranen en van de kerk des H. Lodewijks der Franschen en ook bestuurder der muziek van den Beijerschen Keurvorst. Hij toondichtte Missen, *Improperia's*, verscheidene *Offertorium's*, een *Ave Regina, Magnificat's* en Psalmen.

Grooter kunstenaar zijnde dan de twee voornoemden, verdiende Matthias SIMONELLI, om de zuiverheid van stijl, sierlijkheid en eenvoud der vormen, alsook om de zachtheid der muziekale uitdrukking, die zijne gewroch-

ten kenschetsen, den eernaam van *Palestrina der zeventiende eeuw!* Kapelmeester te Rome, schreef die kunstenaar Missen, Motetten, een groot getal Psalmen en een *Stabat Mater*. Corelli was zijn leerling.

Onder de leerlingen van Felice Anerio, muntte bijzonder uit Marco SCACCHI, kapelmeester der koningen van Polen, Sigismund III en Vladislas VII. Scacchi was een voortreffelijk toondichter; hij liet een boek Missen en twee boeken Motetten na.

Guisepp' Ottavio PITONI, een der merkwaardigste toonzetters der Romeinsche School, was leerling van Foggia. Op zeventienjarigen leeftijd, werd die talentvolle en voorbarige kunstenaar, reeds kapelmeester benoemd te Assisen, eene stad welke hij verliet om dezelfde plaats in verschillige kerken in Rome, alsook de voornaamste muziekale bediening der Eeuwige stad, die van muziekbestuurder van Sint-Pieter in 't Vaticaan te bekleeden. Vurige voorstander en bewonderaar van Palestrina's werken, aanzag Pitoni die als de heerlijkste voorbeelden van kerkstijl en toondichtte dien overheerlijken *Dixit Dominus*, dien men nog alle jaren in 't Vaticaan zingt tijdens de tweede vespers van Sint-Pieter. en waarvan Fétis zegde: ‘dat dit werk van Pitoni en ook zijne twintig Missen altoos schooner en schooner zullen schijnen.’ Pitoni schreef een overgroot getal Motetten, Psalmen en toonzettingen van allen aard voor al de feestdagen van het geheele jaar. Hij had de eer de muziekale opvoeding te geven aan Leo, aan Feo en aan Francesco Durante, een der grootste meesters der Napolitaansche School.

Een toonkundige, die merkwaardig is om zijne grondige kennis van den ouden kerkdijken zang, Stefano LANDI, kapellaan-zanger der pauselijke kapel, liet een boek Psalmen en een bewonderingswaardige Mis na.

Pater Berardo STROZZI, algemeen prediker der franciscaner orde te Rome, was een goed toonzetter en vond in de schaarsche ledige oogenblikken welke de apostolische

werkzaamheden hem overlieten, het middel om zijne kunst te beoefenen. Men kent van hem Antiphonen, een *Magnificat*, twee boeken Missen, Motetten en Psalmen.

Twee andere priesters strekton tenzelfden tijde als Strozzi tot groote eer aan de Romeinsche School, zij waren del Pane en Naldini genaamd.

Domenico DEL PANE, aanvankelijk muziekant aan het hof van keizer Ferdinand III en vervolgens kapelaanzanger der pauselijke kapel, maakte eene bijzondere studie van de werken van Palestrina en schreef het grootste getal zijner Motetten, *Magnificat's* en Missen op motieven uit de gewrochten van het opperhoofd zijner school.

De mededinger van del Pane, Sante NALDINI, kapelaanzanger der pauselijke kapel, door den Paus kamerheer of abt zijner kapel benoemd, is een dier uitstekende kunstenaars welke door Paus Urbanus VIII gelast werden met de herziening en de nieuwe uitgaaf van de Lofzangen der kerk in Gregoriaanschen zang en in palestrina-muziek. Dit werk werd in onze stad Antwerpen gedrukt in 1644 door de familie Moretus, opvolgers van den beroemden Plantin.

Een groot toondichter dien ik niet stilzwijgend zou kunnen voorbijgaan, is Jacopo CARISSIMI, kapelmeester te Assisen en te Rome, die een groot getal Psalmen, Missen, Lofzangen en Motetten schreef.

Laat ons die prachtige wandellaan der Romeinsche School niet verlaten, zonder met eerbied ook kunstenaars te begroeten, zooals Domenico MASSENCIO, Paolo QUAGLIATI, Horazio TARDITI, Nicolao FONTEI, Giovanni-Felice SANCES en Bonifacio GRAZIANI, kapelmeesters der voornaamste steden van Italië en schrijvers van Motetten, Psalmen, *Te Deum's*, Vespers, Antiphonen, *Magnificat's*, Litaniën, *Responsoria's*, Missen en *Saci i concenti* in overgroot getal, en zooals Tomaso BAJ, kapelmeester der pauselijke kapel, welke benevens eene Mis, een *De Profundis* en verscheidene Motetten, den *Miserere* schreef, zijn meesterstuk, welke, door de eenvoudigheid, de zuiver-

heid en de verhevenheid van den stijl verdiend heeft jaarlijks in de Sixtijnsche kapel naast den *Miserere* van Allegri gezongen te worden.

Ik noemde zoo even Carissimi: komen wij tot hem terug om te spreken over zijne leerlingen Colonna en Scarlatti, wederzijds als stichters en hoofden der nieuwere Boloneesche en Napolitaansche scholen aanzien.

Na te Rome gestudeerd te hebben, ging Giovanni-Paolo COLONNA te Bologna eene school stichten welke beroemd werd. Voorzitter der Philharmonische Academie, werd Colonna een der grootste toondichters zijns tijds en schreef bijna uitsluitelijk werken voor de kerk, waaronder als de voornaamste geschat worden: zijne Psalmen voor het geheele jaar, zijn *Stabat Mater*, zijn *Miserere*, zijne Lamentatiën, Motetten, Antiphonen, *Magnificat's*, Lofzangen en Litaniën.

Een leerling van Colonna, Giovanni-Carlo-Maria CLARI, kapelmeester te Pistoie, volgde op waardige wijze, door de keurigheid van zijn stijl, de voetstappen zijns doorluchtigen meesters. Hij schreef voor de kerk vele Motetten, een *Stabat Mater*, twee Missen, verscheidene Psalmen, en een bewonderingswaardig *De Profundis* dat ik bezit en ter beschikking houd van alle kapelmeesters die hunne bediening in ernst opvattende, in hunne kerken willen ter studie leggen en doen uitvooren, gewrochten welke waardig zijn er gezongen en gehoord te worden.

Melden wij nog een ander toondichter der Boloneesche School, namelijk Jacop' Antonio PERTI, kapelmeester van keizer Leopold I, raadsheer van Karel VI en vriend van paus Benedictus XIV. Perti was een zeer geleerde kunstenaar en werd zesmaal prins der Philharmonische Academie van Bologna benoemd. Hij toondichtte een *Te Deum*, Motetten, een *Dies iroe*, Missen, verscheidene *Magnificat's* en Psalmen.

(*Wordt voortgezet*.)

Eene nieuwe vacantiereis
(1869)
- (*Vervolg*). -

Zooals men weet bestaat een deel van het volk uit Kweenen en Laplanders, die men hier ook Finlappen of Finnen noemt. De eersten - Finnen uit Finland - zijn een sterk en kloek volk, goede zeehondschutters, walvischvangers en haaivisschers, ook landbouwers. Als zij in den echt treden mot Noorweegschen, halen zij dezen altoos tot het Kweensch spreken over, en dit spruit niet, gelijk men het gemeend heeft, uit oppermacht voort; maar integendeel hieruit, dat het voor Kweenen eene stoffelijke onmogelijkheid is Noorweegsch te sproken, als zij het niet van kindsbeen af er aan gewend zijn. Men kanzich ter plaats daarvan overtuigen. Een goed schoolwezen zorgt nu om de kinderen Noorweegsch aan te leeron, en men ondervindt dat diegenen die eenmaal het Noorweegsch machtig zijn het voor hunne dagelijksche spraak aannemen.

De Laplanders zijn natuurlijk diegenen waar men hot meest naar kijkt en het meest naar vraagt, van het oogenblik af dat de eerste van hen aan boord gekomen is met zijnen grauwachtig witten wollen kiel met rooden boord en met eenen lendenband voorzien ('s winters worden rendiervellen gedragen), met zijne eigenaardige schoenen en zijn bijzonder hoofddeksel. De Laplanders zijn meest allen klein, uiterst vriendelijk, spraakzaam, vol inbeelding en gevoel. Vele van de Strand-Finnen kleeden zich gelijk Noorwegers en zullen zich metdertijd geheel tot Noorwegers herscheppen. De Berg-Finnen integendeel houden zich teenemaal afgezonderd; na geheel het land alhier bezeten te hebben, zijn zij nu tot de hooge vlakten terug gedreven, komen dààr ook dikwijls in strijd met de ingewekenelandbouwers en hebben in den regel een sterken wrok tegen de Noorwegers. In hunne volkslegenden over den Duivel verschijnt deze altijd onder de gedaante van... eenen Noorweger! Wordt er een Noorweger ontmoet zonder vergezeld te zijn van eenen Laplander, dan loopt hij gevaar van

mishandeld te worden; dit werd mij van verschillige kanten bevestigd, o.a. door eenen Laplander zelven, die mij menige inlichting gaf over dit eigenaardig volksleven waar hij nu, gezien zijne opvoeding en stand, niet meer mocht beschouwd worden deel aan te nemen, maar dat hij nòg beminde. Welke volharding bij dat volk, dat schier gansch zijn leven in den sneeuw doorbrengt, worstelend tegen de wolven en tegen de elementen! Het grootste gedeelte van het jaar op tocht achter gevluchte of geroofde rendieren, op sneeuwstelten loopend zoo lang er sneeuw ligt, daarna klauterend langst ongebaande wegen, heeft de Berg-Fin een hem eigenen gang gekregen: met groote stappen en gebogen knieën; hij schijnt meer te zweven dan te gaan. Het schijnt ongelooflijk wat eind wegs hij met onveranderde raschheid kan afleggen, en dit dikwijls met zware lasten op den rug. Ook kan h ij eenen dag en eenen nacht gaan zonder rust te behoeven. Proviand draagt hij bij zich op de borst. Als hij met zijne sneeuwstelten op het spoor van eenen wolf gekomen is volgt hij dat spoor, totdat hij het dier genaderd is. De wolf vlucht over de bergen, maar de Laplander volgt hem nog sneller op zijne stelten, berg op en berg af, dikwijls dagen en nachten lang; de Laplander eet, de wolf krijgt noch voedsel noch rust; eindelijk kan het dier zòózeer vermoeid worden dat het zich neèrlegt op den grond en naar den Laplander bijt gelijk een hond, en dan wordt de wolf geschoten of eenvoudig met eenen stok doodgeslagen. Tien species[1] krijgt de Laplander als premie, boven de waarde van de huid. Een wolf, die door eenen Laplander ontdekt wordt, kan hem op den sneeuw nooit ontsnappen. Niettemin is de wolf zijn ergste vijand. Hij komt gewoonlijk in de duisternis; de rendieren staan in de sneeuwvoor, die zij opgeschard hebben om het mos te ontblooten; zij staan tegen elkaar, dikwijls verscheidene honderden te zamen, allen met het achterdeel naar boven, het hoofd en de voorpooten in de voor, aldus buiten staat om zich te verweeren. Dan komt de wolf, en in éénen sprong is hij op den rug van het vetste rendier; voor dat de

(1) 56 Fr. 80 c.

honden - die ook voor den gek kunnen gehouden worden - den Laplander wakker gekregen hebben. En eer nog deze met zijn geweer uit zijne aarden hut gekropen is, is de kudde al uitéén gejaagd en het kost dik wijls weken moeite om die weer te verzamelen, - in geval zij nog ooit weêr verzameld wordt; want de vreemde rendieren die in een Laplanderskudde vallen, worden in den regel onmiddelijk geslacht en als de eigenaar komt, is er al niets meer van te zien. Het verstaat zich dat hij eene schadeloosstelling eischt als hij kan. Maar dit is niet altijd het geval.

De Laplanders leven uitnemend goed. Van het bloed der rendieren koken zij soep; het vleesch en de melk is een zoo vet en sterk voedsel dat *wij* die niet allen kunnen gebruiken zelfs als wij die spijzen op onze wijze bereiden. Als het eetmaal wordt opgedischt deelt men meel en zout uit, en iedereen bereidt zijn brood en bakt het op eene ijzeren plaat. Ik vertel zooveel over de Laplanders omdat ik zelf nooit moede was daarnaar te vragen, en ik voorzie dat het met andere reizigers ook wel zóo gaan zal. De ambtenaren aldaar houden van de Laplanders en spreken er rechtzinnig over. Eene reis voor zaken aldaar in het Noorden is dikwijls een uitstap over eenzame rotsen in pijlsnel vervoer met rendieren. De leidsman rijdt vooraan, daarna de reiziger, dan een rendier met stalband; dit laatste is dik wijls een ongetemd dier, aan de slede van den reiziger vastgemaakt om ze tegen te houden.

Hieruit kunnen soms de kostelijkste tooneelen voortspruiten.

De reis is eenigszins gevaarlijk, om reden dat het best getemde rendier toch nog een wild dier is, dat als het moede wordt, onverschillig slaat op man en slede - zich zelf tegen houdt als het berg-af gaat, en in het algemeen slechts na menige sprongen gehoorzamen wil. Er worden dus wel eens tuimelperten gemaakt, maar de breidel is stevig rond den arm gewikkeld, het dier moet dus wachten en de bontkleeding beschermt tegen den sneeuw; dus opgestaan, en na eenige sprongen weer vooruit.

(*Wordt voortgezet*).

Multatuli - Douwes Dekker.
door
Mina Kruseman.[1]

Mijn eerste optreden in Antwerpen gaat gepaard met vele moeielijkheden, waarvan zeker de grootste is, dat ik beloofd te zullen spreken over MULTATULI'S '*Vorstenschool*.'

Wie ooit, met algeheele toewijding, gestreden heeft voor het meesterstuk van een doodvijand zal begrijpen hoe zwaar de taak is welke ik mij zelve opgelegd heb en dien ik volbrengen zal zoo niet met den schrijver dan zónder hem, ja zelfs nu 't zoo wezen *moet* tegen hem.

De 'Vorstenschool' is een *litterarisch* meesterstuk, zooals wij er nog in onze taal op 't oogenblik geen tweede hebben, en welke fouten er ook als dramatisch produkt in wezen mogen, de taal is zóo schoon en de strekking is zóo nuttig dat men den genialen schrijver gerust een enkel tooneelzondetje vergeven mag, ter wille van het vele schoone dat hij ons te genieten geeft en dat in alle opzichten populariteit verdient.

De grootste vijand van dit meesterstuk is dan ook niet het *Publiek*, dat avond aan avond èn den auteur èn de tooneelspelers met eerbewijzen overlaadt, noch de pers, die machteloos is tegenover zóoveel toejuiching, neen, het is de schrijver zelf, die als DOUWES DEKKER vergeet wat hij aan MULTATULI verschuldigd is.

(1) Voorwoord tot eene voordracht over '*Vorstenschool*' in den 'Cercle Artistique' te Antwerpen. Als bijdrage tot de kennis van Multatuli als mensch ruimen wij aan dit ons welwillend toegezonden artikeltje volgaarne eene plaats in. Dat echter niet onze Redactie, maar alleen de geachte schrijfster voor die kritische beschouwingen verantwoordelijk blijft, spreekt van zelf. In verband daarmêe en in dezelfde richting lazen wij onlangs ook Noordnederlandsche Tijdschriftartikels, o.a. '*Onkruid onder de Tarwe*' door Prof. Van Vloten (in 'Onze Tolk') en '*Multatuli-vergoding*' door Cohen Stuart (in 'De Banier').
Red.

De man schimpt zelf op zijn werk en op de tooneelisten die 't vertolken, op *mij* vooral, zeker omdat *ik* er het meest voor gestreden, en de ondankbaarste rol op mij genomen heb... neen, dààrom niet, maar omdat..... neen, ik zal niet zeggen waarom, want:

'*La vie privée doit être murée*'

heeft MULTATULI eenige dagen geleden te Delft gezegd, toen hij aldaar eene lezing hield... over zich zelvea.

'*La vie privée doit être murée!*'

Misschien zou deze *frase* gebezigd door een *ander* nog te verontschuldigen zijn geweest; maar uitgesproken door den geniaalsten man van Nederland, door hem die zich een *Voorganger* noemt, een *Leider*, ja zelfs een *Christus*...

Ik ben maar een vrouw, maar ik zou mij schamen als er één dag in mijn verleden was waarop ik de smeekbede van Multatuli toe moest passen:

'*La vie privée doit être murée!*'

Neen, 'la vie privée' van een groot man moet groot zijn als zijn werk! De man die openlijk strijdt voor *waarheid* heeft het recht niet zijn eigen leven tot een *leugen* te maken en zich dan weg te schuilen achter de frase:

'*La vie privée doit être murée!*'

Welnu, qu'elle soit murée! Ik zal aan zijn verlangen voldoen en den heer DOUWES DEKKER met stilzwijgen voorbij gaan, om enkel stil te staan bij het meesterstuk van MULTATULI.

In den schouwburg te Utrecht
Juli 1874 - *Juli* 1875.[1]
Door A.J. Servaas van Rooijen.

I.

Het Noord- en Zuid-Nederlandsch Tooneel, dat langen tijd in een kwijnenden toestand heeft verkeerd, begint langzamerhand zich uit dien toestand op te heffen. Dank zij de vermeer-

(1) Zie hieromtrent ook mijne artikels in het *Utr. Dagblad* van 1874. N°s 200 en 204.

derde belangstelling en de ontwaakte lust om voor en over het Tooneel te schrijven, ziet men van alle zijden mannen opstaan en stemmen zich verheffen, die in den strijd deelnemen om de alledaagschheid, die bestond, plaats te doen maken voor eene degelijkheid, die ons bij volhouden weder naar het eens zoo roemrijke tooneel van weleer kan terugvoeren. Het *Tooneelverhond* met zijne afdeelingen, het orgaan daarvan, de rubrieken in Tijdschriften geopend, dit alles geeft het bewijs, dat alle pogingen worden aangewend, alle zeilen bijgezet om den tijd van VONDEL en BREDEROO, van SNOEK en WATTIER te doen herleven, en onmiskenbaar zijn de teekenen van leven die het, Nationaal Tooneel geeft.

Ook in '*de Vlaamsche Kunstbode*' - oen bode der kunst in wèlken vorm dan ook, mits het 'Kunst' zij - meenen we een overzicht te mogen geven van al wat de oude 'Bisschopsstad' in een tijdkring van twaalf maanden op het gebied der Tooneelspeelkunst mocht zien en genieten. Wij zullen daarbij meer op de stukken zelf - het genre, het gehalte daarvan - letteu dan wel op de opvoering, overtuigd als we zijn, dat de degelijkheid en de oorspronkelijkheid der stukken een eerste stap is om tot verbetering te komen, daar het spel van zelf tot meerdere zorg wordt geleid.

Dat deze onderstelling grooten schijn van waarheid heeft, hebben we nu pas gezien bij de opvoering van MULTATULI'S '*Vorstenschool*.' Dit stuk, waarvan de repetitiën plaats hadden onder leiding van den schrijver zelven, heeft bewezen op welke talenten het Rotterdamsche tooneelgezelschap van de Heeren LE GRAS, VAN ZUYLEN en HASPELS kan bogen, en de genoemde heeren zijn zeker nooit zóó gevierd en gewaardeerd geworden als nu. Zijn zij dan in eenige dagen zoo vooruitgegegaan? Neen, het genie sluimerde slechts en juist door herhaalde repetitiën, en het wikken en wegen, zijn ze tot eene opvatting hunner rollen gekomen, die door mindere studie of mindere zorg in andere stukken niet zóo tot haar recht kwam.

Dit pleit direkt voor onze stelling, of beter gezegd positief. Negatief of indirekt daarentegen krijgen we een bewijs, door de stukken die b.v. met kermissen worden opgevoerd. Alsdan

is de ‘mise en scène’ hoofdzaak, het spel daarentegen bijzaak, en zelden of liever nooit hebben we een spektakelstuk zien opvoeren of de tooneelkunstenaren toonden weinig zorg aan hun spel te wijden. Het is dan meer een grappenmakerij, dan een ernstige opvatting van de edele roeping die hun is weggelegd, namelijk: ‘leerschool te zijn voor het volk.’

Ons begin is in den geest zooals we zoo juist schreven. Het is vrolijk en prettig, maar is het daarom een goed begin? Ja en neen. *Ja*, omdat ‘*Salamander of de Geest van den Tijd’* groot nieuw fantastisch blijspel met zang in vier afdeelingen door EMIEL VAN GOETHEM in zijn soort een goed stuk is; *neen*, driewerf neen echter, als we het beoordeelen naar de eischen van een goed tooneel en er de bombast aflaten, die het voor het volk aantrekkelijk maakt.

VAN GOETHEM'S ‘*Salamander*’ is ongetwijfeld in Zuid-Nederland overbekend. Over den inhoud van dit fantastisch kluchtspel, waarmede de Vlaamsche schrijver ons in de Godenwereld verplaatst, en dat hier door 't gezelschap des heeren V. DRIESSENS werd vertoond, hoof ik dus niet uit te weiden: zeggen wij alleen dat daarmêe over 't algemeen den bezoekers op niet onaangename wijze den avond werd gekort.

Zoowel in 't Schimmenrijk en in de diepste duisternis bij God Pluto, als op den Olymp, de residentie van Jupiter, fabriekant van donder en regen, hagel en sneeuw, enz., beviel het ons uitstekend, en zeer goed kunnen we 't ons begrijpen, dat het aardsche leven den Heeren en Dames, Goden en Godinnen niet kon boeion, toen zij van den Olymp nederdaalden en zich ten taak stelden om Salamander, den Tijdgeest, en zijn volgelingen en bondgenooten te bestrijden.

Decritische of satyrische toespelingen op enkele maatschappelijke verkeerdheden onzer wereld - schier allen actualiteiten - deden hartelijk lachen. Ofschoon enkele dier aardigheden alle geestigheid misten, waren sommige kwinkslagen oprecht geestig en werden dan ook luide toegejuicht.

We behoeven het bijna niette zeggen, dat in dit stuk, hoewel overigens goed afgespeeld, van karakteropvatting geen spraak kan zijn, om de eenvoudige reden dat er geen karak-

terteekening in voorkomt, en juist dàt: de ontwikkeling en studie des karakter van den mensch geven het tooneel zijne opbouwende en opvoedende elementen. Gelukkig dan ook dat eenige weken later het tooneelgezelschap van den Heer DRIESSENS zich in een ander stuk liet zien(1) en toen de vele talenten die het gezelschap heeft, deed uitkomen.

Hoewel ook een kermisstuk - een pendant van '*Salamander*' - gaf de Directie ALBREGT en VAN OLLEFEN diezeltde week een stuk dat wat meer wereldsch en minder bovenaardsch was. Het is getiteld '*De Alpenkoning en de Menschenhater*', romantisch tooverdrama in drie afdeelingen door RAYMUND, voor't Nederlandsch Tooneel bewerkt door PEYPERS. Het stuk is reeds elders besproken en afgekeurd, zoo we meenen door den heer DE BEER in het orgaan van het *Tooneelverbond*, maar wij voor ons, altijd het feest in aanmerking genomen en daardoor minder veeleischend, vonden dat over het algemeen het spel meer op den voorgrond trad; waarover wij dan ook vooral spreken willen. Zelfs vonden we er een zeer goede moraal in, en deze kunnen we uitstekend weergeven in de kernachtige spreuk van den menschenkenner Smiles: 'Ken u zelven'. Zooals 't toch met vele zaken gaat heeft de Kermis ook hare goede en hare kwade zijde, en het in toepassing brengen van die drie woorden, zoo vol zin en beteekenis, is in kermistijd nuttig on noodig. Ach, dat elke mensch zich zelven kende, is waarlijk geen overbodige verzuchting.

Het was dus zeer goed gezien om het publiek daaraan eens te herinneren en op boertige wijze de ernstige beteekenis daarvan te doen gevoelen. De geheele week werd dit stuk dan ook met den moesten bijval gegeven en daarmêe het talrijk publiek aangenaam bezig gehouden.

Wàar te beginnen om de geestige zotten weer te geven, zoowel van *Drijfijzer* (de Heer ALBREGT, onze eenige komiek) als van zijn bediende *Habahuk* (de Heer VAN ZUYLEN)? 't Was eene reeks van pittige, prettige farcen op de maatschappij en

(1) Hiermede wordt, meenen wij, *Asschepoester*, Tooneelspel naar Th. Barrière, bedoeld. RED.

hare vele gebreken en de toejuiching van het logepubliek gaf genoeg te kennen dat zij werden begrepen en gevoeld.

Kritiek te geven van een zoogenaamd ‘kermisstuk’ is doelloos niet alleen, maar uit het oogpunt van den bloei van ons Tooneel geheel onnoodig. De kermisstukken toch missen te veel de eigenschappen die ze een grondige kritiek doen verdienen. Den geheelen gang van ‘*De Alpenkoning*’ mededeelen ware onze plaatsruimte overschrijden. Om ons overzicht compleet te maken willen we slechts een enkele herinnering uit de vele gelukkig gekozen liederen en gezegden mededeelen. - Als altijd en krachtens zijn emplooi van eersten komiek had de Heer ALBREGT het grootste deel in ‘'t uien-tappen’. Zijn lied ‘mensch en geen mensch’, waarin ten slotte van den koning der Nederlanden gezegd wordt: ‘Zoo 'n koning, da's een mensch’ oogste allen bijval. - Den heer van Zuylen komt ook een groot deel toe van de vroolijke stemming, waarin het publiek verkeerde; en hoewel de zang veel te wenschen overliet - trouwens hij is geen operazanger - was zijn spel en zijn mimiek keurig. We hebben de Heeren genoemd; de beleefdheid had medegebracht, dat we met de Dames waren begonnen, doch *Lisette* (Mej. KAPPER) zal 't ons zeker niet ten kwade duiden, dat ‘Het is erg, maar dat hoort er zoo bij’ eerst nu genoemd wordt.

Het was een lief en geestig lied, dat op bevallige wijze werd gezongen en 't zou ons niet verwonderen, dat - altijd in hun rol - *Habakuk* aan *Lisette* zulke brieven schreef, als Drijfijzer in zijn menschenhatenden toestand ‘wissels op de eeuwigheid’ beliefde te noemen. En... hij had er ondervinding van, want drie vrouwen achter den rug te hebben en de vierde onderhouden, geeft daartoe genoeg gelegenheid. Nu we van die vrouwen spreken (schrijven ware beter gezegd) willen we melding maken van de aardige verschijning barer geesten aan *Drijfijzer*, toen hij zijn verblijf wilde ontvluchten en ten slotte den geest zijner derde vrouw hem naar de maan wees, waarin 't beeld der vierde zeer duidelijk werd weêrgegeven. Mevr. GÖTZ-SCHEPS, *Drijfijzer's* vierde vrouw *Sophia*, zal echter wel willen aannemen dat we haar niet naar de maan wenschen.

Immers zij is eene zeer goede kunstenares, die vooral het emplooi van ‘mère noble’ vrij goed waarneemt.

Het spel van allen, vooral ook van hot Kolenbranderskind (de jongste Jufvr. KAPPER) was onberispelijk. We houden echter niet van kinderen op het tooneel en komen daarop later terug, doch kunnen't wel billijken, wanneer eene jeugdige debutante eens in een kinderrol optreedt, dan wordt het kunst, terwijl 't anders veel heeft van afzichten. De dekoratiën waren prachtig, vooral het IJspaleis van den Alpenkoning. Het schitteren en fonkelen der ijsblokken, de tinten van kleur en licht waren begoochelend natuurlijk en schoon.

We hebben nu de kermispret achter den rug en daardoor ons overzicht ook langzamerhand een meer ernstiger tint verkrijgen, waar door meer zal uitkomen wat onze eigontlijke gedachten zijn over het tooneel in het algemeen en het spel, voornamelijk het karakterspel in het bijzonder en wat wij tot eischen stellen van een goed geheel.

Utrecht, 28 *Maart* 1875.

(*Wordt vervolgd*).

Brieven uit Noord-Nederland.

IV.

Den HAAG 2 MEI 1875.

In de zalen der Maatschappij ‘Arti et Amicitiae’ te Amsterdam is thans een keur van schilderstukken tentoongesteld, die om meer dan één opzicht de belangstelling van elken kunstminnaar verdienen.

Vooreerst om het doel en de wijze waarop zij bijeengebracht werden, vervolgens om hunne kunstwaarde zelve. Reeds lang bestond bij ‘Arti’ het plan om eene tentoonstelling te vormen van moderne schilderijen uitsluitend in het bezit van particuliere kunstliefhebbers; daaraan is nu door deze Tentoonstelling voldaan, en het kan niet anders dan voor elken bezoeker een zeer verblijdend verschijnsel zijn te zien hoevele heerlijke kunstschatten zich in handen van onze aanzienlijke kunstlievende burgers bevinden, en de zich dadelijk opdringende gedachte dat in

vergelijking van het aantal uitheemsche, het getal inheemsche meesters schitterend vertegenwoordigd is, doet dat verschijnsel in heugelijker licht glansen dan men gewend is aan de kusten van Noord- en Zuiderzee te zien stralen. Vergezel mij waarde lezers enkele oogenblikken naar Arti's zalen. Wilt ge eenige genotvolle uren doorbrengen bij de aanschouwing van onze Nederlandsche meesters verzuimt dan niet bij twee historische doeken van ALMA TADEMA een pooze te toeven. Wie kent dezen meester niet door zijn heerlijke schilderij '*Het Feest van den Wijnoogst*'? Hier worden wij geboeid door zijne studie der middeleeuwen en der romeincshe oudheid.

De archeologische kunstenaar geeft u hier vernieuwde bewijzen zijner buitengewone, tot in de kleinste bijzaken afdalende kennis van het terrein hetwelk hij met zijn machtig penseel op het doek te voorschijn roept.

Zijn onovertroffen tooverachtige afschildering van marmer en albast zoeken we niet te vergeefs op de beide hier aanwezige stukken.

Vier doeken vorderen uwe aandacht van den geestigen DAVID BLES, die, door zijne liefde jegens en zijne kennis van onze XVIII^{de} eeuw in hare maatschappelijke en huishoudelijke gewoonten en gebruiken, met eenig recht voor den *Justus van Effen* van het penseel zou mogen doorgaan Een daarvan: '*Oranjeklanten en Keezen*' is een paskwil op den hardnekkigen partijgeest dier dagen, die zelfs in het huiselijk leven doordrong, hetgeen we hier veraanschouwelijkt vinden in eenige weigezeten burgers en burgeressen, die in hunne woonkamer de kleuren der partij tot welke zij behooren aan 't lijf dragend, met gramstorige blikken elkanders uitgesproken gedachten omtrent de politieke gebeurtenissen vergezellen.

BOSBOOM'S kerkgebouwen ontbreken niet; TE GEMPT heeft er zijn door de behulpzame graveerkunst zoo in wijden kring bekend geworden; '*Hondenrekest*'; JOH. HILVERDINK toovert ons bij ondergaande zon den Oceaan voor oogen waarbij we ons in gepeins dreigen te verliezendat door JOZEF ISRAEL'S humoristissche romantiek der zee en hare kinderen zich oplost in een lach of tot weemoed stijgt en tranen ons ontlokt, en de te vroeg ontslapen LOUIS MEIJER predikt ons in zijn '*Naoogen*' zòò gloedvol de poëzij van de zee en het drama harer kinderen, dat we terstond voor zijne kunstleer als geloovige zielen nederbuigen. De schilderij '*Naoogen*' is dan ook te schooner naarmate de kunstenaar door eenvoudiger middelen grooter effekt te weeg bracht. Een klein gedeelte van het strand, daarop eene onbeweeglijke vrouwenfiguur, die het schier aan den horizont verdwenen zeil naoogt; - kan de opvatting eenvoudiger? En ik wenschte U te kunnen doen zien of ze dichterlijker en met meer waarheid weer te geven was dan hier geschiedde.

TEN KATE'S krijgshaftige figuren uit de eeuw van onzen grooten

worstelstrijd doen ons goed, terwijl zijn broeder MARI de schalke kleurendichter, dezen keer door zijn '*Eendenjacht*' zich als een zeer opmerkzaam *Sportsman* doet kennen.

PH. SADEE'S aandoenlijke '*Broodbedeeling*,' die gewis ten uwent wel bekend zal zijn, boeit ons ook hier, en de beide VERSCHUUR'S worden er met hunne flinke paarden en stallen in keuze gevonden.

Voeg nu hierbij de mannen van een LINGEMAN, BISSCHOP, MADOU, SCHELFHOUT, GRIVE, JR ROELOFS, SCHOTEL, VAN TRIGT, ALLEBÉ en SPRINGER, en ge zult toestemmen dat onze nieuwere schilderschool in de kabinetten onzer kunstliefhebbers waardig vertegenwoordigd is.

En nu de buitenlandsche?

Mijn antwoord daarop een volgende maal.

F.S.K.

Kunstkroniek.
15 *April*. - 15 *Mei*.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - In den Toon- en Tooneelkundigen wedstrijd, uitgeschreven door *de Morgenstar* van Brussel, zijn 10 *tooneelspelen*, 8 *blijspelen* en 20 *muziekstukken* (koren en volksliederen) ingezonden. - Jurij: de hoeren Benoit. Gevaert, Samuel, Miry en Van Gheluwe.

- Niet minder dan 27 Nederlandsche dichtstukken zijn bij het Belgisch Gouvernement ingekomen, ter mededinging in den nationalen prijskamp voor de Cantate (poëzie).

- Het Hoofdbestuur van het '*Davids-Fonds*,' gevestigd te Leuven, heeft de volgorde *prijsvraag* uitgeschreven, tegen 1 April 1875:

'Eene *Levensschets* van den zeer eerwaarden heer hoogleeraar David, tevens bevattende eene grondige beoordeeling van al zijne werken, zijne historische en ascetische, zoowel als zijne literarische; met aanwijzing van de plaats welke zij innemen onder de schriften van degelijken aard in Nederlandsche taal, vooral in België in onze eeuw geschreven; eene beschouwing van den invloed welken zij hebben gehad, en van de blijvende waarde die zij bezitten.'

De uitgeloofde prijs is 500 fr, - De stukken in te zenden aan M.J. Brouwers Z. letterkundige te Leuven.

- De Letterkundige Afdeeling van *Het Vlaamsche Volk* te Antwerpen heeft een' Novellenprijskamp uitgeschreven waarin de volgende prijzen worden uitgeloofd:

1e prijs: 100 fr. en een verguld zilveren eermetaal.

2e prijs: 50 fr. en een zilveren eermetaal.

De medewerkers blijven volkomen vrij zoo voor den keus van hun onderwerp als voor den omvang van hun verhaal. - Stukken in te zenden vóór 25 September e.k. aan M.A.V. Bultynck, ondervoorzitter der Afdeeling, Groendalstraat 16, te Antwerpen.

- Tot viering harer stichting heeft de nieuwe Ledebergsche afdeeling van het *Willemsfonds* tegen 23 Mei en daaropvolgende zondagen een' prijskamp voor Nederlandsche Declamatie uitgeschreven. Alle liefhebbers uit Noord en Zuid worden tot dien wedstrijd uitgenoodigd. Aanmelding met afschrift van het voor te dragen stuk wordt verwacht vòòr 15 Mei, aan het adres van den Sekretaris, te Ledeberg (bij Gent.) De prijzen bestaan in eeremedaliën en verschillige premiën van 10 tot 25 frs.

- Op Zondag, 9 dezer, werd Multatuli's *Vorstenschool* voor de eerste maal in België ten tooneele gevoerd. Het Rotterdamsche gezelschap, onder bestuur der heeren Haspels, Van Zuylen en Legras, gaf daarvan een enkele voorstelling in onzen Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen, met medewerking van Mejuffer Mina Krüseman en ‘hare leerlinge Mej. Elisa Baert.’ Wij achten het onnoodig hier nog over het stuk of de opvoering uit te wijden, daar twee Noordnederlandsche correspondenten MM. Smit Kleine en Joh. Gram zulks vroeger in ons tijdschrift hebben beoordeeld. Zeggen wij alleen dat het stuk, althans bij het beschaafd publiek, dat dien avond in groote meerderheid was, zeer veel belangstelling heeft opgewekt en verdienden bijval bekwam.

Dat thans ook de troep van den heer Victor Driessens het meesterstuk van Multatuli zal vertolken is reeds een vast beslist feit. Trouwens, overmorgen heeft in Holland (te Middelburg

meenen wij.) het antwerpsch gezelschap voor de eerste maal in '*Vorstenséhool*' op, met Mej. Beersmans in de schoone, maar onvangrijke rol van *Koningin Louise*.

- Het tijdschrift *De Gids* kondigt aan dat eerstdaags Mevr. Douwes-Dekker - Multatuli's tweede echtgenoote - in de rol van *Hanna* uit '*Vorstenschool*' zal optreden.

- Op 10 dezer vierde de heer G. Haegens, voorzitter der *Mertensvereeniging* en algemeene bestuurder der Antwerpsche Stadsscholen, op plechtige wijze zijn 25 jarig onderwijzerschap. Van velezijden ontving de jubilaris eerbewijzen en geschenken. De gansche 5e wijk was bevlagd en 's avonds had er eene algemeene verlichting plaats.

- Onder den titel '*Eene Vlaamsche Dichteres*' komt in het te 's Gravenhage verschijnend '*Familieblad*' (redactie G. Kepper) eene keurig geschrevene levenschets voor van onze geachte medewerkster Mevrouw Van Ackere, wier poëtische voortbrengselen ook aan gene zijde van den Moerdijk zeer worden gewaardeerd. De met zorg verzamelde biographische bijzonderheden en enkele beschouwingen over hare letterkundige werkzaamheden zijn gedeeltelijk aan Prudens Van Duyse en De Breyne-Dubois ontleend. Tot slot van dit artikel, waarin aan de begaafde schijfter van de '*Madelieven'* eene treffende hulde wordt gebracht, komt het uit *'De Vlaamsche Kunstbode*' overgenomen dichtstuk van Dr. Wap: '*Aan Vlaanderen's dichteres...*' - Geen twijfel of de talrijke vereerders van Mevr. Van Ackere's talent zullen den wensch van het 'Familieblad' bijstemmen 'dat hare werken eens tot één geheel worden vergaêrd; - zij zouden elke boekerij van Zuid en Noord ten sieraad strekken; zij maken een immer frisschen krans uit, al heugt die ook van half een eeuw.'

- Aan Prof. J.F.J. Heremans van Gent in het lidmaat schap van de koninklijke Nederlandsche Akademie van wetenschap opgedragen.

- Verleden maand word te Brussel het huwelijk gevierd van onzen medewerker M. Theofiel Coopman, met Mej. Maria Dillens, dochter van den schilder van dien naam. Dit bruiloftfeest had eeu echt kunstkarakter. Verscheidene Vlaamsche

kunstvrienden, o.a. Conscience en Hiel, waren erop aanwezig. Door M.M. Antheunis en Boucherij werden heilverzen voorgedragen. Als een zusterlijke hulde aan de bruid, zong Mevr. Antheunis, geb. Conscience eene lieve melodie, door haar zelve voor de omstandigheid gedicht en door haar begaafden echtgenoot op muziek gebracht.

Toonkunde.

- 'Noblesse oblige' is de leus waarvan de Antwerpsche 'Sociétè de Musique' - welke onder het bestuur van Meester Peter Benoit tot een zoo hoogen graad van volmaking is gekomen - bij elk harer concorto's een schitterend bewijs levert. Dit was dezer dagen weder het geval met het waarlijk prachtig muziekfeest, dat dezer dagen onze talrijke dillettanten in de groote zaal van den Cercle had vereenigd.

Na de schoone ouverture '*Hulde aan Nederland*' van onzen *l*etreurden Willem De Mol, werden wij op Schumann's '*Adventlied*' en eene aria uit '*Jessonda*' van Spohr vergast, waarin Mej. Mina Sleeckx ruimschoots gelegenheid vond hare lieve en goed geleide sopranostem te doen gelden. Vervolgens droeg Mevr. De Give-Ledelier, die ontegenzeggelijk een eersten rang onder onze nederlandsche zangeressen bekleedt, een drietal eenvoudig-lieve Duitsche liederen van F. Oberstadt voor, waarvan het vierregelige '*Das Blatt im Buche*' ons bijzonder genoegen deed. Verder bevatte het programma Beethoven's concerto voor klavier (in sol op. 58). naar ons inzien een der schoonste van dien onsterfelijken toondichter. Wat de vertolking van dergelijke meesterwerken onder de leiding van een man als Benoit, aan kunstgenot schenkt, kan wel gevoeld, maar niet beschreven worden. Zoowel het orkest als het pianogedeelte, wekte algemeene, geestdriftige bewondering op.

Eindelijk - last not least - werd nog het 1^{e} en het 3de deel van Benoit's Oratoris *De Schelde* ten gehoore gebracht, waarin koren, en orkest een nieuw hewijs van hunne hooge kunde gaven. Niet minder voortreffelijk kweten zich de Solisten van hunne taak, inzonderlijk de zoo ievervolle als begaafde Mevr. De Give (*Het Meisje*) en M. Hendrik Collin (*De Jongeling*).

Alleen de Baryton scheen ons niet gansch voor zijne moeilijke partij berekend. - Benoit's werk werd andermaal met de ondubbelzinnigste blijken van vooringenomenheid aanhoord.

Den avond dier uitvoering vernamen wij eene verheugende tijding. Aan de 'Société de Musique' is namelijk door het Staatsbestuur de vereerende taak opgedragen het 3e groot Nationaal Festival (in 1876) te Antwerpen in te richten, naar het plan van onzen Vlaamschen meester Peter Benoit. Die inrichting kon vast aan geene betere handen worden toevertrouwd.

- Verleden maand hebben wij het niet gering genoegen gesmaakt in het 'Nederlandsch Kunstgenootschap' te Brussel het groot Concerto-Vanden Eeden bij te wonen. Dit feest, waaraan Mevr. De Give Ledelier (*Contralto*) en M.K. Waeyenberghe (*Baryton*) bereidwillig hunne hooggeschatte medewerking hadden verleend, was puik in den vollen zin des woords. Al de stukken van hot programma waren van den toondichter Vanden Eeden, op woorden van M. Em. Hiel. Ons bevielen vooral een paar krachtige vaderlandsche liederen: '*De Toekomst* en '*De Zee van Nederland*' alsook de zacht gemoedelijke stukjes '*Het dorpje rust*' en '*Liefdelied in Mei*.'

Er was ook een letterkundig gedeelte, en dit was zeker niet het onbelangrijkste: de heer Hiel droeg er voorde eerste maal een declamatorisch gedicht voor, getiteld: '*Breydel en de Coninck*' een krachtig, prachtig verzenstuk, dat naar wij vernemen eerlang in geïllustreerde uitgave verschijnen zal.

Zulke feesten strekken tot grooteeere van hen, die in Belgie's verfranschte Hoofdstad zoo moedig tot opbeuring van eigen taal en kunst werkzaam zijn. Een schitterende uitslag bekroont hun edel streven.

- Op het Toon- en Letterfeest dat de Rederijkkamer '*De Olijftak*' onlangs haren Eerevoorzitter, M. Loop. De Wael, burgemeester der stad Antwerpen, aanbood, werden eenige fragmenten uitgevoerd uit M. Jos. Mertens' nieuwe opera '*Liederik de Rentmeester*,' poëzie van M. Paul Billiet. Als solisten traden op de jufvrouwen Biemans en Van den Bosch en de heeren Vercouteren en Van Beers, Jz. Deze keurig ver-

zorgde uitvoering, die onder de leiding van den componist zelven plaats greep, vond bij het in groot getal opgekomen publiek een zoo vleienden als welverdienden bijval.

Beeldende kunsten.

- De Gemeenteraad van Antwerpen heeft besloten het borstbeeld van wijlen B^{n} Gustaf Wappers - dat aan den beitel van M.J. De Braeckeleer is toevertrouwd - in eene der zalen van het Museüm te plaatsen. Ook zal voor het Museum een der bijzonderste schilderijen van den beroemden Vlaamschen kunstenaar worden aangekocht. - In verband daarmede zij gezegd dat eerstkomenden dinsdag, 18 dezer, in de Galerij-Ter Bruggen alhier de openbare verkooping plaats heeft van Wappers nagelaten kunstwerken: schilderijen, schetsen, teekeningen, studiën, enz. Deze belangrijke kunstveiling zal ongetwijfeld talrijke liefhebbers uitlokken.

- De beeldhouwer M. Ed. Colinet heeft, ten gevolge van opzoekingen in het Archief van Carlsruhe, ontdekt dat de beeldhouwwerken die 't kasteel van Heidelberg versieren, het werk zijn van Alexander Colins, van Mechelen, die ook het graf van Maximilaan te Inspruck heeft vervaardigd, en een der grootste beeldhouwers der XVIe eeuw is.

- De beeldhouwer K. de Kesel is door het stedelijk bestuur van Gent gelast met de vernieuwing van het beeldhouwwerk, dat boven de ingangpoort der Vischmarkt prijken moet. Men weet dat het oud beeldhouwwerk door eenen brand zoo sterk beschadigd werd, dat het geheel is moeten afgebroken worden.

(*Volksbelang*).

Vlaamsche belangen.

- Ten einde de taak te vergemakkelijken der officieren, onderofficieren en korporaals, gelast met het onderricht der soldaten die alleen de Vlaamsche taal kennen, en ook om de Vlaamschsprekende korporaals in staat te stellen de theorie in hunne moedertaal aan te leeren, zijn de luitenants Vande Weghe en Van Acker van voornemen, met toestemming van den heer krijgsminister, al de verordeningen over de Wapenoefeningen en het Schijfschieten, het Handboek over krijgstucht en verschillige dienstreglementen in de Vlaamsche taal over te zetten.

- Van geachte zijde worden ons uit Luik eenige inlichtingen gestuurd over den toestand van het Vlaamsen aldaar, een toestand die thans niet al te bevredigend schijnt te wezen. Wij zullen in ons volgend N^{r} het hoofdzakelijke uit dit schrijven mededeelen.

- Te Brussel is een nieuwe Vlaamsche kring tof stand met name '*Agneessens*' en onder kenspreuk 'Voor taal en Volksrecht.'

- In de kamerzitting van eergister is, bij de discussie over het Budget van Openbare Werken, andermaal de Vlaamsche kwestie ter sprake gekomen. In afwachting dat het verleden jaar aangekondigde wetsontwerp worde voorgesteld, dat aan onze taal in alle bestuurlijke zaken recht zou laten wedervaren, heeft de vertegenwoordiger De Laet, van Antwerpen, de ernstige aandacht van den Minister ingeroepen op zekere grieven in het bestuur der Spoorwegen en zelfs in het Postbestuur. Door gansch het Vlaamsche land geschiedt alles daar bijna in het Fransch! De toestand schijnt er zelfs verergerd te wezen: Vroeger waren vele opschriften en aankondigingen in de beide talen gemaakt. Wanneer men thans eene Vlaamsche statie binnentreedt, b.v. Brugge, Gent of Antwerpen, dan is het zelden dat men er nog vergeten in den eenen of anderen hoek een Vlaamsch berichtje aantreft!...

Necrologie.

- Mej. ROSALIE LOVELING, letterkundige, overleden te Nevele, in den ouderdom van 40 jaren. - Het afsterven der rijkbegaafde schrijfster, aan wie wij zulke keurige verzameling gedichtjes en novellen hebben te danken, is voor onze Vlaamsche letteren een zeer gevoelig verlies. De begraving heeft. op 7 dezer, plaats gehad op het kerkhof van St-Amandsberg-bij-Gent, waar reeds zoovele onzer duurbare dooden rusten. Bij die treurige plechtigheid werd aan Jufvr. Loveling's nagedachtenis hulde gebracht o.a. door de heeren Prof. Heremans, Karel Bogaerd en Vander Cruyssen. Ziehier de ons vriendelijk toegezonden redevoering van den laatstgenoemde:

'Als medeburger en als oude vriend der duurbare overledene koom ik eene laatste hulde brengen aan Haar, die als eene parel aan de kroon onzer Nederlandsche Letterkunde zal blijven schitteren.

‘Een bevoegder man dan ik, de achtbare Heer Heremans, heeft UEd. over de letterkundige verdiensten van ROSALIE LOVELING gesproken; - ik, ik wil alleen UEd. een oogenblikje onderhouden over haar maatschappelijk leven, over hare betrekkingen met hare medeburgers.

‘Eenvoudig en braaf, leefde zij in Nevele. Met hare waardige zuster was zij de steun, de troost eener oude achtbare Moeder; de gehechtheid tusschen deze menschen kende geene palen, in zóó ver dat menigeen de beide zusters, Rosalie en Virginie, *de onscheidbaren* noemde.

‘Geacht en bemind door hare medeburgers, gemeenzaam in haren omgang, had de jonge vrouw een goed woord voor iedereen die haar naderde. Arm en rijk elkeen was haar welkom: zij kende geen onderscheid en begreep te wel dat verdienste niet afhangt van rang of geboorte.

‘Eerbiedvol nogtans naderde men dit Heiligdom, omdat Poëzij met Wijsheid vereenigd, niets dan eerbied en aanbidding uitlokken kan.

‘Ook, spreekt maar over de duurbare afgestorvene, hoort maar hetgeen iedereen die haar kende, zeggen zal, en overal zal eene stem opgaan van jammer en wee, eene stem van innige spijt, die het lot der arme maagd beklagen zal!..

‘Vijanden kende zij niet, vijanden had zij niet!... En in naam mijner medeburgers van Nevele, mag ik hier de getuigenis afleggen dat de achtingsvolle overledene de liefde en toegenegenheid van allen die haar kenden, met zich ten grave draagt!,..

‘En thans is zij, helaas! niet meer, zij die in hare poëzij zoovele beelden onzer oude kennissen in het leven riep!... zij is niet meer!... Ons nederig dorpje zal hare schoone zangen, zal hare lieve stem niet meer hooren!...

‘Beweenen zullen wij haar; herdenken niet minder, en hare nagedachtenis zal voor immer bij ons in eere en achting blijven.

‘Vaarwel, Edele Vrouw!... Vaarwel, Rosalie!... Tot een beter leven, vaarwel!...’

Verschenen werken.

EEN EENIG KIND, door Victor De Veen. Gent, bij E. Todt. - Prijs 1 fr.50

- HANDELINGEN van het XIIIe Nederlandsch Taal en Letterkundig Congres. Antwerpen. - Prijs 5 fr.
- MARNIX VAN ST-ALDEGONDE door Edw. Van Bergen. Bekroonde verhandeling. Met eene voorrede van Dr Beynen. Antwerpen, drukkerij van Buschman. - Prijs 2 fr.
- HET VLAAMSCHE MEISJE. Romance. Poëzie van Mevr. Van Ackere, muziek van Haemers. Dixmude.
- Jaarboekje van *Zetternam's Kring* voor 1875. Derde jaargang Gent bij W. Rogghé. - Prijs 1 fr.
- DE LA LITTÉRATURE BELGE. - *Madame Van Ackere. Madame Popp* par Antoine Clesse.
- VERSPREIDE SCHETSEN EN NOVELLEN door Tony (Anton Bergmann). Gent bij Ad. Hoste. - Prijs 3 fr. 50 c.
- LA RENOVATION FLAMANDE par Paul Jane (Van Soust de Borekenfeld). Bruxelles. - Prijs 1 fr
- VERORDENING OVER HET SCHIETEN door de Luitenants Vande Weghe en Van Acker. Dendermonde bij De Schepper.
- HANDBOEK *van gerechtelijke en gemeentelijke politie*, door B. Bernolet. Gent bij E. Todt.
- DE MAGT DER LIEFDE. Novellen door Servaas van Rooijen. Utrecht.
- MEESTER KRITIEK. Geen roman of novelle, maar een Satire, door Mina Kruseman. Tweede druk. (*Voor rekening van de schrijfster*). Middelburg, drukk. van Abrahams.
- NOORD- EN ZUIDNEDERL. TOONEEL-ALMANAK voor 1875, onder redactie van N. Donker. Met twee portretten in kleurendruk (Mevr. Kleine en Mevr. Albregt). Amsterdam bij Th. Bom. - Prijs 2 gl. 50.
- HET NOORDEN *in omtrekken en tafereelen*, door E.J. Potgieter. Met een inleidend woord door J.P. Hasebroek. 1^{e} afl. (compl. in 5 afl.) Amsterdam, bij J. Leendertz. - Prijs: 3 gl.
- SPROOKJES van Leander, naar het Hoogduitsch door Ch. F. Van Duijl. Kampen bij L. Van Hulst. - Prijs 1 gl. 30.

Aangekondigde werken.

LIEDEREN EN ANDERE GEDICHTEN voor de jeugd, door Th. Sevens, met muziek van F. Mille Gent.

- DE FORTUNA. Lyrisch diorama, door Jan Adriaensen. Antwerpen bij Mees. - Prijs 1 fr.
- LES CONSPIRATIONS MILITAIRES de 1831 par A. Eenens, lieutenant général en retraite. 2 vol. Bruxelles chez Muquard. - Prix 10 fr.

- BEKROONDE STUKKEN uit den Prijskamp van 't *Kersouwken* van Leuven. - Prijs 1.75.
- ANNALEN *der Mertensvereeniging*. (Red. Campers en Van de Ven). Antwerpen. - Prijs 4 fr. per jaar.

Een karakterschets.

Wij zijn op een ‘thé’ in de schitterend verlichte salons van Mevrouw de Gravin X. Ginds zit eene jonge dame.... met een smachtend, kwijnend on melancholisch voorkomen, treurig op eene sopha. Wij noemen haar de *intéressante* freule. - Wat zit ze daar verdrukt tusschen die twee zeer gezette, bejaarde dames, die over, achter en rondom haar heen keuvelen, zonder dat zij zelve het geringste deel aan het gesprek meent te moeten nemen. - Zij moet immers in zichzelven gekeerd zijn... dat is ‘intéressant’; haar buitengewoon langwerpig gelaat brengt dat mede en hare kleur - de neutrale tint tusschen walvischbeenwiten wasgeel - bevordert uitermate wèl het goed spelen harer rol.

Een lange *tire-bouchon* (onze lieve lezeressen gelieven dit woord voor onze lezers te vertalen) van haar *eigen* haar - ze heeft het immers zelf betaald - hangt ter wederzijde van heur aangezicht.

Van tijd tot tijd draait zij die haarlok met melodramatische plechtigheid - doch voorzichtigheid tevens, zij moest die eens in de hand houden! - om haar vierden vinger. Haar smachtend oog staart onbestemd om zich heen; hare gedachten zwerven klaarblijkelijk in de ruimte rond; maar in de wijde ruimte, hoort ge wel?... zij benijdt niet eens aan de schoone, bevallige en frissche jonkvrouwen de vele dansers die zich in gindsche salons verdringen, waarde dartele muziek oprechte eenvoud en ongekunstelde vreugde in den wegslependen dans dooreenmengt... Dáár is *hare* plaats niet... want *zij* moet lijdend schijnen - dat is immers ‘intéressant!’ Zij zelve spreekt met niemand.

Van tijd tot tijd ziet men een kleinen rimpel op haar voorhoofd te voorschijn komen, die getuigt van de hevige ‘smarten’, die zij dáár moet lijden...? - dat is immers ‘intéres sant!’... Haar houding tusschen die twee zware ‘praat-

machines' is waarlijk schilderachtig; haar hoofd hangt met verrukkelijke ongedwongenheid achterover; haar oogen zijn nu hemelwaarts gericht; de punten harer voeten staan loodrecht naar beneden en een harer handen licht onverschillig, achteloos - of met gemaaktheid, zooals gij wilt - op haren schoot.

Zij groet ieder die háár groet zoo lief mogelijk.... Voor oen oogenblik zweeft nu een bevallig, kunstmatig afgewerkt en bestudeerd glimlachje over hare trekken, maar dan verzinkt zij weer in haar onwillekeurigen (?) staat van diepzinnig bespiegelende overdenking. Zou zij ook *migraine* hebben? of zou de pijn lager zijn - niet ver van het hart? Hare kleeding vertoont slechts twee kleuren: *blauw*, de tint van den hemel - dien zij hoopt te vinden door haar gemaaktheid - en *wit*, de kleur der onschuld en eenvoud; zij draagt geen andere versierselen dan het zinnebeeld des lijdens: een kruisje *en feronière*; hierdoor wordt haar aanzien nog belangwekkender; zóo heeft zij wel iets van eene vrome martelaresse.

De omstanders spreken aldus over haar

'Hoe *intéressant* ziet dat meisje er toch uit!... Arm kind! wat is zij *melancoliek*!... zij *souffreert* zeker!... Hoe heet zij toch? 'Mary Hypocris' antwoordt mevrouw de gravin. 'Welk een lieve naam: Mary!' zeggen de andere misses en dringen ïn een hoek bij elkaar om over de bleeke, intérssant, onbekende te spreken.

De rol is ten einde gespeeld. Papa Hypocrisy komt zijne dochter vroeg tijdig (natuurlijk!) af halen; hij slaat zorgvuldig eenen shawl, even wonderlijk van kleur als van teekening, om haren hals en 't ongevraagd hart van 25 jaar, en vertrekt met... de *actrice*. Nu haalt ieder weder vrijer adem en toch heeft de freule haar doel bereikt: zij heeft *effect* gemaakt.

Nauwelijks is zij de deur uit, of zij wordt weder even vroolijk en natuurlijk als het vulgus profanum; onmeêdoogend is zij voor hare gezette buurvrouwen; spottend vertelt zij al hare komische of tragische ongevallen, en zij bootst de vrouw des huizes zóó volmaakt na, dat haar vader het uitschatert van lachen.

En eindelijk begeeft zij zich ter ruste en slaapt spoedig in, met de heerlijke overtuiging, dat het geheele, daarginds aanwezige gezelschap ten minste acht of tien dagen over haar zal spreken.

Den Haag, 1875.
J.A. DE BERGH.

Zes blaadjes postpapier.
Een schetsje uit het Parijzer leven[1].

I.

Zijn naam was Arthur. - Dat is immers de naam, die meestendeels, zoowel in het werkelijk leven, als in *romans*, of *dramas* en *vaudevilles* hedendaags voorkomt.

Hij was jong; maar dat behoefde ik niet te zeggen: men zou het wel geraden hebben door het lezen van het volgende verhaal.

Hart en ziel, geest, en verstand waren vol zoete begoochelingen, verleidelijke droomgezichten, welke men altijd van kleine landsteden medebrengt. - Hij had te G..., in België, zijne geboorteplaats, goede en brave ouders verlaten, welke nu al een zekeren ouderdom bereikt, en door hun lang zwoegen en werken een voortreffelijk kapitaaltje vergaêrd hadden, om hunnen eenigen zoon onafhankelijkheid en geluk voor geheel zijn leven te bezorgen!

Hij was naar Parijs gegaan. Nauwelijks in de wereldstad aangekomen, had hij een boekje postpapier aangekocht, met het doel: aan zijne familie nieuws uit Parijs over te brieven.

Het eerste blad had Arthur waarlijk wèl gebruikt: hij had geschreven:

> ‘Goede en welbeminde Moeder,
> Ik ben er eindelijk aangekomen!... in die groote, beschaafde, doch
> schrikwekkende stad, waarvan, ik moet het

(1) Vrij gevolgd.

bekennen, ik nooit zonder angst en vrees heb hooren spreken!.. Nu ben ik daarover heel en gansch gerust gesteld!
Ik weet niet wat er in mij omgaat! Het is als een koortsig verlangen, welk mij zegt dat ik hier iets kàn en zàl worden! - Ik stel mij dadelijk aan het werk!...
Hier is geen tijd te verliezen, Beste Moeder!
Betrouwt u op mijne toekomst!... Welhaast zult gij andere tijdingen van mij ontvangen!
Ik sluit vooralsnu mijnen briefen omhels u teederlijk.
ARTHUR.

II.

't Was eene maand later.

Op zijnen weg ontmoette Arthur een jong meisje, wier zijden en fluweelen kleederen het zand van den voetweg voortsleepten!...

Had hij hier kunnen overwegen hoe snel stof en zand tot slijk en modder overgaan!... Maar is het mogelijk dergelijke waarheden te overdenken, als men een-en-twintig jaar oud is en nog door duizenden betooverende schijnbeelden wordt verblind?

Schoone kleederen en een lief gezichtje zijn zoo aanlokkend, zoo verleidelijk! Fransche schrijvers zouden gezegd hebben: ‘La voir et l'aimer fut pour lui l'affaire d'un instant.’

In zijne kamer gekomen, nam hij het tweede blaadje postpapier en schreef:

‘Gij zijt lief en schoon! zonder twijfel zijt gij ook goed en minzaam! het geluk heeft mij op uwe stappen geleid en het wil mij leeren dat ik u beminnen moot!...

Gij zult mij aanhooren...; gij zult niet weigeren... gij zult medelijden gevoelen...’ *enz.*, *enz*.

Ik wil dezen brief verkorten: hij was werkelijk onbeduidend, zooals alle brieven zijn van rechtzinnige, maar *naïeve* minnaars!...

Arme jongen! Hadde hij geweten!... Ja, hadde hij geweten, hij zou zijn tweede blad papier gespaard hebben!...

Maar...!

III.

Acht dagen later moest het derde blad er aan: Het begin van den brief was:

> ‘Lieve en welbeminde Cora,
> De drager dezes zal u het koralen halssnoer overhandigen, dat gij gisteren in mijne tegenwoordigheid den wensch hebt uitgedrukt te bezitten!...
> Ik heb ook de diamanten niet vergeten...’
> Zou men niet gezegd hebben dat het eene rekening was van den juwelier?...
> Neen! die rekening zal later wel ingezonden worden!
> Later?... het duurde niet lang!

IV.

Zes maanden daarna nam hij het vierde blad. Voor wien was die brief?....
Op den omslag stond:

> Den heere François De la Verrière,
> bankier,
> Keizerstraat, 122.

In den brieflas men:

> ‘Mijnheer,
> Niettegenstaande de pogingen, welke ik dezer dagen heb aangewend, zal het mij onmogelijk wezen de briefjes te betalen, die ik u geteekend heb.
> ‘Ik verzoek u derhalve mij nog een uitstel te verleenen: *gij* kunt mij nog eene reddende hand toereiken. - Op voorhand stem ik in al uwe voorwaarden toe! - Wil de goedheid hebben mij onverwijld uw antwoord te doen toekomen; ik verwacht het met angst...’
> En zóo ging de brief voort!... Nederig, ootmoedig schrijven!

V.

's Anderdaags moest het vijfde blad verbruikt worden:

‘Cora, - zoo schreef Arthur, - schandelijk hebt gij mij bedrogen; de bewijzen daarvan heb ik in mijne handen... en nogtans, ik ben lafhertig genoeg u nóg lief tehebben... Ik zou althans u dat niet moeten zeggen!... maar mijn besluit is genomen!... Eerlang zult gij weten wat ik voor u heb gedaan!

ARTHUR.

VI.

Nog één blad postpapier bleef over... nog één!

Arthur wandelde in zijne kamer: hij was gansch ontroerd! Eensklaps bleef hij staan, opende eene kas en trok er een zakpistool uit! - Hij legde het wapen op tafel, nam eene pen en boven op het laatste vel postpapier, schreef hij met een wanhopig besluit: *Dit is mijn testament*.

De poortier kwam op het gerucht van het schot opendoen! - Arthur was een lijk!...

Arthur's goede en brave ouders verwachten nog altijd het vervolg op zijn eersten brief. Het is vruchteloos!... Er is geen blaadje postpapier meer overgebleven!...

Gent, 1875.

M^r^ EDM. DE BOCK.

Bladvulling.

Eene vraag.

Is hij den naam van Vaderlander woerd,
Die zijne Moedertaal versmaadt, kleineert?

TH. SEVENS.

Poëzie.

I.
Vrouwenkussen.

Moeder, Maagd, of Kind!
uw leven is minnen en kussen;
Minnen en kussen vooral
eer ge weet wat leven op aarde is:
Kussen aan moeder geschonken,
wanneer zij u de lavende borst biedt,
Kussen aan 't popje gegeven,
waarvan ge u reeds moeder als kind waant.

Komt met de lente des levens
opdagen de zonne der liefde,
Meer dan uw glimlach is zoet,
ja meer dan uw woord is betoovrend
De eerste der kussen waarin
gij en hart en ziel, en vertrouwen
Schenkt aan den jeudigen man,
verkozen tot steun in de toekomst.

Heeft het moedergewaad
nu vervangen het maagdelijk kleedje,
Wisslen kommer en heil
zich af in het huwelijksleven;
Dan is balsem de kus
dien gij gaaft aan gade en kindren:
Zaligmakende zoen
die vrede en zegen in huis brengt...

Oud, stokoud als de straat,
grootmoeder van talrijke kinderen,
Steeds nog wekt gij de vreugd
wanneer rond den haard het gezin zit,
Zoete betoovering, die u
een wereld van beelden en gansch uw
Strijdvol leven herinnert:
een lange volzalige kus slechts.

Dendermonde, *Maart* 1875.
VICTORIEN VANDE WEGHE.

II.
Een eerste liefdekus.

Liefje kom, de Lente is daar,
en zoo helder glanst de zonne
over veld en weide; dààr
ademt alles liefdewonne,
zielewellust streelend zoet.
Liefje kom, met blij gemoed,
de enge muren uitgesneld
naar het jeugdig groene veld!

En hand aan hand verlieten zij de stad,
en dwaalden keuvlend door de velden;
doch waar, hoelang zij samen doolden, wat
ze elkaar zoo al vertelden,
dat waren zij zich zelven onbewust.
Doch wàt hun ook al van de lippen vloeide,
hoe onbeduidend soms, 't verrukte en boeide
hun 't hart, dat zalig klopte en overvloeide
van zielsgenot en reine fust.

***

De vogeltjes zongen
in 't kiemende loover,
door 't koeltje gekust;
ze wipten en sprongen
de twijgetjes over
naar hartelust.

De vooglen, de bloemen,
het glanzen der zonne,
de lente in haar jeugd,
't scheen alles te roemen
de liefde, - die bronne
van levensvreugd.

***

Ze droomden, ze spraken niet meer,
maar blikten elkander in de oogen.
Iets hemelsch, zoo eindeloos teer,
dat blonk hem nu tegen uit 's lievekens oogen.

Zij droomden... van liefde en geluk,
van kozelen, minnen en paren.
Zij droomden: bij voorspoed of druk
vereenigd, doorworstlen zij 's levens gevaren.

***

Droomend aan het beekje neergezegen,
boog zij over 't vlietend water,
lachte zij haar lieve beeltnis tegen
spieglende in het stille water.

Droomend sprak zij: ‘Wat is leven?
wat, gelukkig zijn op aarde?’
En hij sprak: ‘Van liefde omgeven,
smaakt men dubbel 's levenswaarde.’

Droomend liet zij 't blonde kopjen hangen,
liet het aan zijn harte rusten.
Minnend beiden en vol zoet verlangen.
was het dat ze elkander kusten.

Brussel, 1875.
LEONARD BUYST.

III.
Lente[1].

Lente, lente, lieve lente,
Alles zingt en danst;
Bloemen bloeien, vlieten vloeien,
Heel de schepping glanst.

Lauwe winden, blauwe hemel,
En de zonne lacht!
Balsemgeuren, schitterkleuren,
Leven, vreugde, pracht!
Lente, lente, lieve lente,
Wonderschoone tijd,
Zoete glimlach van de Godheid.
Die den mensch verblijdt.

IV.
Zondag[1].
- Met muziek. -

Bim, bam, bom!
Het blijde klokgeschal
Doorgalmt het dal
Bim, bam, bom!

(1) Uit den aangekondigden bundel: ‘Liederen en andere gedichten voor de Jeugd door Th. Sevens.’

(1) Uit den aangekondigden bundel: ‘Liederen en andere gedichten voor de Jeugd door Th. Sevens.’

De week is om,
En heden is het zondag.

Bim, bam, bom!
Ons noodt het klokgeluid
Tot bidden uit.
Bim, bam, bom!
De week is om,
En beden is het zondag.

Bim, bam, bom!
Ontvlucht, in 's Heeren huis,
Het aardsch gedruis.
Bim, bam, bom!
De week is om,
En heden is het zondag.

Lapscheure.
THEODOOR SEVENS.

V.
Voorheen en nu.

Hij voert een ronkenden titel,
hoogaadlik een blazoen:
dàt wonnen hem de vaadren
de vaadren kloek en koen!

Zij was een arme weeze,
vol eenvoud, zoet en teer,
zij had voor alle schatten,
heure eer!

De vaadren gordden de zwaarden
voor vorst en vaderland:
hij bracht - de zoon hunner glorie -
de maged in ramp en schand.

Zij stierf in 't gasthuis of elders.
door onheil en smarte vereeld...
Rijs, helden, in 't ijzren pantser,
dien dwerg hebt *gij* geteeld!

***

't Is waar, de vaderen vesten
wel vaak in bloed hun rijk:
den zonen is 't bloed een gruwel, -
zij wentlen zich in 't slijk!

Antwerpen, 1875.
V.A. DELA MONTAGNE.

VI.
De heliotroop.

Ge staat nog altijd even treurig,
Reeds weken, boompje, voor dat raam?
Zie eens hoe de and're boomkens keurig
Aan 't bloeien zijn! - Hoe is uw naam?
- Ik ben de kleine zonnewende
En moet dan wel veranderd zijn
Sinds men uit 't Maagdenoord mij wendde?
En toch gij kent het bloempje mijn?
Dit is zoo lieflijk - purperkleurig,
Van vorm en wasem weelderijk;
Doch, onbegrepen, laat ik treurig
Mijn bloesems smachten hier in 't slijk.
Ik zoek geen pracht: 'k ben als een kind
Dat Moeder's kusjes heeft verkoren
Tot eenig heil; mits *zij* het mint,
't Wil zich aan and'rens lof niet storen.
- U knelt misschien een slavenband
Ja dán begrijp ik uwe smarte;
Ze ontstolen u aan 't Vaderland
Ge liet wellicht aldaar uw harte?
- Neen. Overal toog Godes loover
't Fluweelen kleedsel om mij heen;
De levenslust in mij stroomt over
En, sterven - onbemind - alleen!...
Ik wou het boompje niets meer vragen
'k Begreep zijn lijden al te goed,
Doch, 'k liep het aanzien alle dagen
Tot rust en troost van mijn gemoed.

Op eens vond ik het boompje prijkend
Daar trotsch, doch lachend voor het raam,
En *haar* de versche bloempjes reikend
Die zij hersteld heeft in hun faam.

Antwerpen.
THOONE.

VII.
Vergeet mij!

't Was eenzaam en doodsch in de dreven van 't woud,
De laatste geruchten verstierven in 't hout.
Daarboven, daar flikkerde een enkele sterre,
En ginder het gazlicht der woelige stad.
Wij zagen een grasbank: we kwamen van verre;
Zij trok mij, en 'k zette mij neêr bij mijn schat.

Zij had mij al gaande zooveel toch vertrouwd,
'k Had, vlammend van liefde, in heur harte geschouwd,
Geschouwd in heur oog, zoo begeesterd, zoo vinnig,
En thans dat ze zag hoe ik neêrblikte en zweeg,
Hergreep ze mijn hand, en ze sprak: ‘wees rechtzinnig’
Terwijl op mijn schouder haar hoofddeken zeeg.

‘O vriend, wees rechtzinnig, gij mint mij, niet waar?
En echter gij moogt niet, gij kent het gevaar;
Zie tusschen ons beiden den afgrond gespleten!
Vergeet mij, ik blijf een vriendinne voor u.’
Mijn lippen herhaalden: ‘ik zal u vergeten,’
Mijn hart zwoer: ‘'k min eeuwig zoo vurig als nu.’

‘Vergeet mij, beloof het!’ zoo fluistert ze voort,
Wen zachtjes heur stem in mijn zoenen versmoort,
‘Geen liefde, mijn vriendschap alleen mag ik schenken...’
- En, sedert, wanneer ik die plaats nog ontwaar,
Dan pleng ik een traan van weemoedig herdenken,
Een traan, ja, van vurige liefde voor haar.

Brussel, 1875.
VICTOR VANDE WALLE.

De kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.
(*Vervolg*)

De Italiaansche School in de XVIIe eeuw.

De doorluchtigste vertegenwoordiger der Napolitaansche School in de XVIIe eeuw, is ontegensprekelijk Antonio SCARLATTI. Die geniale kunstenaar, wiens geleerdheid zijne vruchtbaarheid evenaarde, leerde de geheimen zijner kunst kennen onder de leiding van Carissimi en bleef altoos een groot bewonderaar van de werken der Roraeinsche School, welke hij tot voorwerp zijner aanhoudende studiën verkoos. Eerst kapelmeester der konin gin Christina van Zweden en later in dezelfde hoedanigheid in Santa-Maria-Maggiora, daarenboven nog bestuurder der koninklijke kapel van Napels en van het muziek des cardinaals Ottoboni, werd Scarlatti ridder benoemd der Gouden Spoor, en toonzette Psalmen, Motetten, vijf plechtige Missen, een Requiëm, een *Miserere*, Antiphonen en twee *Stabat Mater's*, onder vorm van oratorio. Al deze werken herinneren aan den zoo zuiveren als verheven stijl uit de beste tijdvakken der Romeinsche School. De geleerdste leerlingen van Scarlatti waren Francesco Durante en Hasse.

Tusschen de toondichters der eerste helft van de XVIIe eeuw, welke men moeielijk in eene der groote en bloeiende Scholen van Italië zou kunnen rangschikken, munten uit: de canonik-regulier Girolamo LAMBARDI, de carmelieter-monik VANNINI de priester en organist Gasparo

PIETRAGRUA, de augustijners Agostino DIRUTA en Gulielmo LIPPARINI, de franciscaner Leandro SALLERANO, pater Francesco PASSARINI, uitmuntend kunstenaar van de cordelieren-orde, Francesco-Gabrieli PULITE, monik van dezelfde orde en eindelijk de groot-cordelier Athanasio PISTICCI. Al deze kunstenaars die in verschillige steden van het schiereiland het ambt van kapelmeester of organist waarnamen, schreven een oneindig getal Vespers, Missen, Psalmen, *Magnificat's*, Motetten, Antiphonen en Litaniën.

Stippen wij verder ook nog terloops aan: de organisten Pietro MORI, Pietro PACE, Francesco DELLA PORTA, Francesco TURINI, Gasparo VILLANI, Giovanni-Francesco MILANTA, Carlo-Giuseppe ROMANO en Egidio TRABBATONE, allen kunstenaars van verdiensten, welke een groot getal Missen, Motetten, *Magnificat's*, Litaniën, Psalmen en Vespers schreven.

Twee andere organisten verdienen echter eene bijzondere melding: het zijn Mauricio Cazzati en ridder Tarquinio Merula.

Mauricio CAZZATI, organist en kapelmeester te Mantua, te Bergama en te Bolonen, was een merkwaardig toondichter voor de kerk: zijne Psalmen, Motetten, Missen, zijn *Miserere*, zijne Lofzangen, Litaniën, Antiphonen en vele andere zijner werken beleefden ettelijke uitgaven.

Ridder Tarquinio MERULA, kapelmeester te Cremona en te Bergama, was een kundig muziekschrijver, dien ik hier vermeld eerder om den verderfelijken invloed te bestatigen, welken zijne Missen, Motetten en Psalmen op de christene toondichters der XVIIIe eeuw uitoefenden, dan wel om de uitvoering zijner werken in onze kerken aantebevelen.

In 't voorbijgaan wil ik nog noemen: Giovanni-Nicolao MEZZOGORI, Cristoforo PIOCCHI, Hortensio POLLIDORI, Giovanni PRIOLI, Aureliano SIGNORETTI, Francesco MILANI, Antonio SAVETTA, Giovanni-Vincenzo SARTI en Pietro SAMMARTINI, allen aanbevelingswaardige kunstenaars,

zoowel voor hunne Missen, Motetten, *Misereres*, Psalmen en Responsoria's, als voor de Vespers, *Magnificat's*, Antiphonen en Litaniën, die zij der catholieke kerk nalieten.

Doch wij mogen niet tot de meesters der Venitiaansche School overgaan zonder eerst nog Ignacio DONATI te vermelden, kapelmeester van verscheidene belangrijke kerken; verder Galeazzo SABBATINI, geleerd theorieker, toondichter en bestuurder der muziek des hertogen de la Mirandole, en den karmeliet Lorenzo PENNA, leeraar in de godsgeleerdheid, organist van groot talent, begaafd toondichter en schrijver over de toonkunde. Van deze drie kunstenaars kent men Missen en Psalmen.

Bij de muziek schrijvers der tweede helft van de XVIIe eeuw, welke tot geene school schijnen behoord te hebben, ontmoeten wij in de eerste plaats Isabella LEONARDA, abdis van het Sint-Ursula-klooster te Novare, welke op 25jarigen ouderdom haar eerste boek Motetten uitgaf, korts daarna opgevolgd van andere soortgelijke werken, en verders van Vespers en Missen.

Na deze eerwaarde vrouw, vermelden wij terecht: Alessandro MELANI, kapelmeester te Bolonen en te Rome, welke Psalmen, een *Magnificat* en twee Litaniën toondichtte en zich vooral beroemd maakte door zijne schoone Motetten; pater Francesco VANNARETTI, monik der beroemde abdij op den Mont-Cassin en bestuurder van het muziek des kardinaals Rappaccioli: van hem ken ik Litaniën, Psalmen, Antiphonen en Missen; Domenico SCORPIONE, groot-cordelier, die ons Motetten, eene Mis, Antiphonen en Litaniën naliet; Simplicio OLIVO, bestuurder der hertogelijke kapel van Parma en schrijver van Litaniën, Psalmen en Vespers; eindelijk, Francesco PETROBELLI, kapelmeester der hoofdkerk van Padua: deze vervaardigde Antiphonen, Motetten, Psalmen en Litaniën.

Thans blijft ons nog een omwandelingje te doen in de afdeeling die wij de ‘Venitiaansche School’ noemden. Hier ook prijken nog overvloedige schoone bloemen; hier ook is het wandelpad omzoomd met meesterstukken,

omdat hier ook kunstenaars van eersten rang hebben gearbeid.

Alessandro GRANDI, een der voortreffelijkste toonzetters van kerkmuziek, was een leerling van den beroemden organist Gabrieli van wien ik in het vorig hoofdstuk sprak. Kapelmeester in Venetiën en in Bergama, toondichtte Grandi, buiten een groot getal andere werken, ook Litaniën, zes boeken Motetten, een *Te Deum*, Missen en Psalmen.

Van een leerling van Monteverde, die zijnen doorluchtigen meester opvolgde in de Sint-Marcuskerk der lagunen-stad, van Giovanni ROVETTA, priester der Sint-Sylvester-congregatie en kunstenaar van uitstekende verdiensten, wiens eenvoudigheid zijne bekwaamheid evenaarde, heeft men Psalmen, Missen, Litaniën en Vespers.

Rovetta leidde op zijne beurt een waardigen leerling op in den persoon van priester Natale MONFERRATO. Deze ook werd een goed toondichter en kapelmeester in Venetiën en schreef drie Missen, Antiphonen, een groot getal Motetten en Psalmen.

De augustijner-monik Carlo MILANUZZI, organist in Venetiën en in Verona, muntte in 't godsdienstig vak ten zeerste uit; dit bewijzen zijne Litaniën, Missen, Voorzangen Psalmen, Motetten en Vespers.

Girolamo DE MONDODONO en priester Giovann' Antonio RIGATTI, twee talentvolle kunstenaars, schreven Missen. Psalmen en Motetten.

Nog een ander geestelijke, Giovanni LEGRENZI, kapelmeester van Sint-Marcus en bestuurder der muziekschool van Venetiën, is schrijver van Motetten, Psalmen, Litaniën, Voorzangen en Missen. De beroemde Lotti was zijn leerling en opvolger in Sint-Marcus.

Antonio LOTTI, een der doorluchtigste toondichters der Venetiaansche School, was ook een der kunstenaars van die beroemde School, welke het best den kerkstijl begrepen. Lotti schiep een groot aantal meesterstukken, waaronder ik verscheidene zijner plechtige Missen

rangschik, alsook zijne Mis van *Requiëm*, verder een *Salve Regina*, een *Regina Coeli*, een *Miserere* en verscheidene Motetten. Hij vormde den grooten Marcello, van wien ik in het volgende hoofdstuk spreken zal.

Ten slotte hoeven we nog een paar van Lotti's tijdgenooten te noemen, die, hoewel minder beroemd dan hij, niettemin eene eervolle plaats verdienen in de jaarboeken der kerkmuziek, in de XVIIe eeuw vervaardigd door de eerlingen der Venetiaansche School in 't bijzonder en der groote Italiaansche School in 't algemeen Vergeten wij dan niet van Felice SANES en Domenico ZANATA te gewagen, welke schoone Missen, verscheidene *Magnificat's*, Psalmen en heerlijke Motetten nagelaten hebben.

(*Wordt voortgezet*).

Nog over Schijn en Blijk in onze Vlaamsche Muziekbeweging, door Peter Benoit. (*Slot.*)

Nog zij hierbij opgemerkt, dat in onze scholen van lager en middelbaar onderwijs de *Notenleer* zou moeten voorgehouden worden, alsook het zingen van die grootsche, verhevene gezangen welke men *Choralen* noemt en die in Duitschland zoo hoog geschat worden. De muziekale opvoeding, voorbereid door de algemeene kennis en verspreiding der Choralen onder het volk, zou stellig veel betere vruchten opleveren dan zulks tegenwoordig het geval is.

Door het zingen der Choralen in de scholen, zouden deze gezangen welke uit de tweevoudige werking van godsdienst en volksgevoel voortspruiten, in de familiën

doordringen. Een stap méér - en deze worden insgelijks in onze tempels ingevoerd.

Niets indrukwekkender dan die duizenden stemmen, - zooals wij het reeds meermaals in de Domkerk te Keulen hebben gehoord - welke zich in een machtig *unissono* verheffen en door die grootsche gezangen den hoorderen een esthetisch genot schenken, welk moeielijk te beschrijven is. - Van het begin zijner kunst af heeft het Duitsche volk den machtigen invloed der Choralen begrepen en ze in den huiskring, in de scholen, in de werkhuizen, in één woord overal ingevoerd. In alle bijzondere omstandigheden worden zij aangeheven en zij dienen als om het Duitsche volk vaster aaneen te snoeren.

In ons Vlaamsche land heeft de catholieke kerk aan die gezangen in de moedertaal hetzelfde belang niet gehecht als de protestantsche, en dit is een ongelijk dat herstelling wenschelijk maakt. Het Choraalgezang zou zou dus bij ons en in onze volkstaal weder moeten ingevoerd, en gelijk in Duitschland bewerkt en verspreid worden. Een zóo krachtig zaad moet op onzen bodem ontkiemen en zal welhaast op de muziekwerken onzer Vlaamsche toondichters den heilzaamsten invloed uitoefenen. De moedertaal, zij die gedachten draagt en verwekt, die de zedelijke macht en de grootheid van een volk maakt, moet door allen geëerbiedigd en beoefend worden.

Ook het zingen van doelmatige Volksliederen zou niet weinig bijbrengen om den grond onzer natuur van verbastering of gemeene strekkingen vrij te houden.

En niet alleen de verschillige conservatoriums of muziekscholen kunnen eene algemeene muziekale beschaving tot stand brengen; ook onze volksscholen kunnen daartoe in ruime mate het hunne bijdragen. Deze zouden zich allen met de *bijzondere school* hunner provincie-hoofdstad dienen aan te sluiten; zóó ook zouden stads- en provinciale muziekkringen, en de zangers en zangeressen die tot géene maatschappij behooren, zich met haar respectief Festival-centrum in de provincie-hoofdstad moeten vereenigen.

***

Eéne vraag, - en deze staat zeker wel rechtstreeks in verband met den hoofdtitel van ons onderhavig artikel:

Bestaat er in ons land bij onze conservatoriums eene nationale basis? Of wel heeft men tot hiertoe alleen in *schijn* en niet door *blijk* echten, degelijken vooruitgang betracht?

Wat mij betreft ik houd het voor zonneklaar bewezen, dat die zoogezegde vooruitgang bij de muziekbeweging hier te lande niet bestaat! Zeker, zal deze of gene school nu eens wat meer, dan eens wat minder virtuozen, zangers en componisten opleveren. De eerstgenoemden zullen ongetwijfeld den ‘roem’ van ons België in andere landen gaan verspreiden, terwijl de componisten, als zij in 't land, en *nationaal* willen blijven, hier met allerhande moeielijkheden en tegenkantingen het schoonste en grootste gedeelte huns levens moeten verslijten! Men zal niet weten wat aangevangen om hun het leven bitter te maken, terwijl men de cosmopolieten zal *choyeeren*, en ze overal, tot zelfs bij onze eigene werkingen laten indringen! Dit zou alzoo ons de taak nog zwaarder, ja schier onmogelijk maken, althans indien wij met geen stalen wil en onverschrokken volharding de worsteling doordreven, met de bemoedigende gedachte dat, zoo wij ook niet *allen* in onze billijke strekkingen kunnen doen deelen - wij althans het reeds ingewonnen veld zullen trachten te behouden. Doch, werpen wij een breederen oogslag in *schijn* en *blijk* op vaderlandschen bodem.

De muziekale grondsteen en het princiep van éénheid voor de later te volledigen muziekale opvoeding in Duitschland berusten op de drie punten, welke ik daareven aanhaalde: overal in het onderwijs de kennis der Notenleer, het Choraalgezang, en de Volksliederen; dit alles in de moedertaal! - En ziehier welke heerlijke vruchten dergelijke nationaal-muziekale opvoeding voor *allen* voortbrengen zou:

Door de *Notenleer* leert men de eerste grondbeginselen over de techniek der muziek; - zooals wij hooger betoogden, ontwikkelt men door de *Choralen* in geest en hart eene artistieke v eredeling van gedachte en gevoel, welke later door geene middelen uitte roeien is, - terwijl door de *Volksliederen* het volk van jongs af met de uitingen van zijn eigen' geest, zijn eigene natuur wordt bekend gemaakt. Overal moeten dus insgelijks de oude en nieuwere Volksliederen, naast de Choralen en de Kunstgezangen onzen Vlamingen aangeleerd worden.

- De oude Volksliederen, die ons den geest, het eigenaardig karakter, het streven onzer voorvaderen leeren kennen en waardeeren, zijn als schildwachten tegen die lage, meest van allen geest ontblootte liedekens, die het volk op vergaderingen en feestelijkheden en op de straten zingt en in den zedelijken huiskring zoo onbedacht laat binnendringen.

Door een dergelijke opvoeding moet het volk tot het volle bewustzijn van zijn zelfstandigheid geroepen worden; het moet zich zelven leeren kennen en doorgronden door dàtgene zelfs te ontleden wat het soms onbewust in zijne eerste ontboezemingen heeft gelegd.

Welnu, deze drie middelen van opvoeding worden niet als grondsteen der opvoeding in onze gestichten voor muziekaal onderricht opgelegd. Ook in onze lagere en middelbare scholen wordt dit vooralsnog niet als vasten stelregel toegepast. - En wàt is de uitslag van deze *in schijn kleine* verwaarloozing? Dat al onze muziekers evenals ons publiek geen algemeen vertrekpunthebbende, ook latertijds geen vereenigend punt vinden, geenen band gevoelen welke allen in éénen nationalen familiekring omsluit. Vandaar dat dus ook de vaderlandsche kunst zich hier onmogelijk in volle kracht en luister kan ontwikkelen, en wij, Belgische Componisten, zangers virtuozen, wij Belgisch publiek, Belgisch volk, wij staan tegenover elkaar als vreemdelingen, en we vragen ons met een zeker recht af, wat al dat schrijven en wrijven over 't Nationaal princiep toch wel beteekenen mag!

En deze twijfel tegenover onszelven moet ons toch eindelijk tot eene volstrekte *Genesisleer*, volgens het woord van den onsterfelijken Goëthe, terugbrengen; wij hebben ons om zoo te zeggen gansch hervormd en vernieuwd. - Doch wij zijn de minsten in getal, - en daar wij weten waarin de zin van Goëthe's woord ligt, zouden wij wenschen dat ons volk zich ook aan de frissche principepen bij die nationaal paradijs mocht voelen herleven en zich derwijze tot echten burger-nationalist gevormd hebbende, later *verbroederend* in 't wereldburgerschap treden kon.

***

Al *onze scholen* roemen op vaderlandsche natuur- en geestesontwikkeling; maar zulks is alweêr meer *schijn* dan *blijk*. - En zulke toestand oefent op de Letterkunde en de Muziek een bijna doodenden invloed uit. En dàarom ook is het, dat onze Nationale Muziekbeweging eerst dàn in gansch haren glans over 't land schitteren zal, wanneer een rationeele toonkundige opvoedingsleer zal in zwangzijn alsook de vertakking dier leer, uitgaande van de bijzonderste muziekscholen tot de mindere, en verder bij middel van een degelijk muziekonderricht bij ons lager en middelbaar onderwijs.

De oorsprong van het ‘schijn en blijk’ ligt in de cosmopolitische strekkingen der in Belgie algemeen aangenomen leerwijze. Enkele personen bekomen ondersteuning van hooger hand en van zekere aan het kunstnationalism vijandige groepen, welke laatste men, helaas! maar al te veel in onze Vlaamsche steden aantreft,en waar sommige anders welmeenende Vlamingen zich uit onwetendheid bij aansluiten.

Moge ons rechtvaardig streven nooit in zóóverre tegenkanting ontmoeten, dat wij toch eens, van het algemeen gebied der *principepen* afstappende, tot den *persoonlijken* strijd zouden moeten overgaan!

Mogen alle wakkere Vlamingen het oog houden op het gevaar dat in ‘schijn en blijk’ gelegen is, en nooit het oord van den Wijze vergeten: ‘Waakt! waakt gedu-

rig - opdat gij niet in één oogenblik beroofd wordet van al wat gij door jaren werken en zwoegen zoudt gewonnen hebben. Maar, moest onrechtvaardigheid ons door sluwheid iets ontnemen, dat dan het gesproken en geschreven woord in vergadering en pers weêrklank vinde, en niet ophoude vooraleer wij met den dichter eenmaal zeggen kunnen:

'Wij wilden wat was recht en wonnen wal wij wilden!'

Ik kan het niet genoeg herhalen: de strijd voor 't nationale in de kunst heeft nu vooral het muziekaal grongebied tot slagveld; - al de kunstenaars der verschillige vakken: letterkundigen, dichters, journalisten, moeten die nationale worsteling niet als een afgezonderde beschouwen, maar als zijnde een toetssteen van wat er tegen de gansche Beweging zou gepoogd worden indien de cosmopolieten, en de mannen van het 'schijn en blijk' ons de neêrlaag deden krijgen!

Met deze regelen sluit ik mijne eerste reeks artikelen in '*de Vlaamsche Kunstbode*.' - Ik merk hier zelfs dat mijn onderwerp, welk ik eerst op onze kunststad Antwerpen beperken wilde, zich van lieverlede verlengd en uitgebreid heeft.

Zulks is niet te verwonderen; want indien het plan ter muziekale ontwikkeling van Antwerpen een *lokaal* karakter had, zoo kon het toch, wegens het princiep van éénheid in de nationale strekking, onmogelijk buiten eene algemeene werking blijven, welke zich in België onder dat opzicht voordoet. Vandaar dat de kwestie der Festivals niet enkel een *bijzondere*, maarwel vooral een *algemeene* is, ofschoon elke voorname Stad en Provincie die muziekfeesten in haar midden moet trachten mogelijk te maken. En zóó is het ook dat het princiep waarop de Vlaamsche Muziekschool berust mij aanleiding zal geven tot het schrijven eener bijzondere studie over *onze Conservatoriums onder nationaal oogpunt beoordeeld*, alsook om de kwestie

der tweejaarlijksche wedstrijden voor muziekale compositie, gezegd *Prijs van Rome*, in een ander werkje breedvoerig te bespreken.

Ik sluit met de heraanduiding der gewichtige punten welke ik alreeds besproken of nòg te bespreken heb:

1° *Nationale opvoeding bij de Muziekscholen*; - 2° *Choralen en Volksliederen*; - 3° *Stadsorkesten en Stadskoor en;* - 4° *Nationale Festivals;* - 5° *Nationale Schouwburgen*.

Antwerpen, 1873-1875.

PETER BENOIT.

Eene nieuwe vacantiereis (1869) - (*Vervolg*). -

Maar ik kan er niet uitscheiden met van de Laplanders te spreken, zonder ook melding te maken van Elsa Marie Schanke ter Tanen, van welke ik door zoo menige lieden hoorde spreken, eer ik er naar gevraagd had. Zij werd ‘moeder’ geheeten door al de Laplanders in de bergen der omstreek, en zij is inderdaad eene moeder voor hen geweest! Getrouwd met een rijken koopman, gebruikte zij haars echtgenoot's vermogen ten voordeele der arme Laplanders en offerde het grootste deel van haar leven op tot hunne verzorging, alhoewel zij moeder was van twaalf kinderen en een groot huis op te passen had. Een voorbeeld onder velen: den avond vóor Kerstavond, als Elsa Marie het eten uitdeelde aan eenen grooten kring nabestaanden en gasten, kwam er een Laplander binnen en bad haar met tranen in de oogen hem te volgen, ofschoon het verre in de bergen was en ondanks het onweêr. Zijne vrouw lag sedert twee dagen in de kraam; indien ‘moeder’ niet kwam was er geene redding meer. Zoo wel hare kinderen als de gasten zegden hem dat eene vrouw van 72 jaar niet door de bergen kon trekken, gezien den nacht en het gure weer en nog voel minder zoo verre. Maar de Laplander kende ‘moeder.’ Hij drong bij haar zelve aan en bad God hem te helpen smeeken. De oude stond op; de eene moest hare sneeuwschaatsen halen,

eene andere hare huidenjak, terwijl *zij* zelf voedsel en medecijn vergaarde en zich als Laplander kleedde; zij volgde den man dan op schaatsen berg op langs het sneeuwpad. Heel den nacht en dien daarna bleef zij weg; al hare gasten waren verzameld rond den kerstenbrij en juist niet met vroolijke gedachten, toen zij plotselings binnen kwam, gegroet en omringd werd.

Maar zij wilde niemand antwoorden, zij gaf korte bevelen: nu om warm water, dan om melk, verder om eene kleine kist, waar suiker in gelegen had, en als zij dit had gekregen haalde zij uit hare borst een klein pak voor den dag, deed het open en... daar lag een zuigeling in eene zachte hazenhuid gewikkeld: ‘Dat heeft God mij gegeven’ zegde zij ‘want de moeder is dood.’ Zij bezette de kleine kist met de hazenhuid, haalde wat doeken daarbij en legde het kind daarin, gewasschen en welvarend. Deze kist hield zij sedert dien vóór haar bed; zij verpleegde het kind onvermoeibaar en droeg het overal met zich. Het kindje was, gelijk zij zelf zegde ‘haar hartekind.’ Toen het zes jaar oud was bleef het in eenen brand. Zij zocht dan zelfs de gebeenten op uit den asschenhoop, legde die in de zelfde kleine suikerkist gevoêrd met hazenhuid, waarin zij het kind het eerst gelegd had en begroef het. Te dezer gelegenheid zegde zij: ‘Ik was geene goede moeder genoeg voor mijne twaalf kinderen, was het ons Heere niet verzoeken van er een dertiende te willen nemen?’

Er zijn ook vertellingen te hooren van rijke, weldoende Laplanders, die uit hunne kudden van verscheidene duizenden rendieren geschenken doen, ja, hunne armere broeders onderhouden. Maar het volk van Noordland, - hetzij Noorwegers Kwaemen of Laplanders, - is een welwillend vriendelijk volk. Hetgeen de menschen elders in den regel belet het te zijn, al de duizenden betrekkingen, de verschillige doenwijzen, de tegenovergestelde gezindheden waardoor alles ongelegen en bedroevend wordt, dit is hier zelden te vinden. De menschen zijn te vreden met elkaar in zulke eenzame betrekkingen; er ontstaan diepere gedachten in zulk eene grootaardige natuur en gevaarvol bedrijf, in zoo lang eene duisternis en zoo grootsch een licht.

Geen verre reizende mag verzuimen aan boord te gaan van een der Russische schepen die in Tromsö en Hammerfest wemelen. In stede van de armoedige Loggers, waarop zij vroeger vaarden, hebben zij nu sierlijke schooners en briks. Kan men eenen koopman mede krijgen die Russisch spreekt[1] dan mag men op de beste ontvangst rekenen; men wordt getrakteerd met den uitmuntenden Russischen thee, met wijn en zoo voort. Russen zijn een goedaardig, rechtzinnig volk; twijfelt men daaraan zoo behoeft men hen slechts gade te slaan als zij eenen vroolijken dag hebben; zoo behoeft men hen slechts te hooren zingen, en bij hunnen zang te zien dansen, oud en jong dooreen! Er is altijd een vooizanger, bij welken de andere zich in koor voegen, dikwijls met groote behendigheid. Men kan hooren dat deze zangen verscheidene honderden jaren oud zijnen men kan verders hooren dat zij geheel dien tijd het eigendom der zielen geweest zijn; want allen zingen zonder spoor van kunst, liederen van honderd vijftig verzon, zooals men water uit eenen put hijscht met de bestendige zekerheid dat er nòg in is. Men vertelde ons dat de meeste hunner zangen over de liefde handelden; maar de naam van Rusland en van den Kzar was er altijd in gemengd: de vaderlandsliefde bezielde het lied. Is dat zoo wonderlijk? Hoe dom is niet de meening geweest, dat de Russen een hoop halfwilden waren, die men tot den slag leidde gelijk paarden, en die leefden, streden en stierven zonder gevoel en enkel op 's keizers bevel? Kunnen zulke groote dingen verricht worden door slaven en dieren? De Russen hebben door de eeuwen heen een volksgevoel gehad met herinneringen aan den grooten strijdtijd waaruit de saga's en de liederen gesproten zijn; zij konden niet lezen, niet schrijven, maar zij hebben kunnen vertellen en zingen, zij hebben kunnen weenen en dansen, lijden en sterven. Het was het russisch verlangen naar geloof en zang dat Keizer Peter op den troon zette, Suvarow tot den zege bracht, waar Nikolaas voor streed en stierf, en dat aan Alexander den adeldom

(1) Menige der kooplieden aldaar verstaan ook Laplandsche Kweensch, zoodat zij een beduidelijk bijvoegsel hebben tot hetgeen alle kooplieden moeten kennen.

der vrijheid gaf. Dàarom zijn de Russen zoo ontzaglijk geweest, omdat zij opkwamen met een levenden God in hun hart en eene levende vaderlandsgeschiedenis in hunne gezangen; dit was juist wat aan hunne beschaafde tegenstrevers dikwijls ontbrak. Daarmede verstaat men ook hunne beroemde ‘discipline,’ zij die Moskow verbrandde, die de schepen in Sebastopol 's have zinken deed en die honderde duizenden van hen op alle slagvelden van Europa velde!

Misschien heb ik te lang vertoefd bij de lieden die men op deze reis ontmoet; in zulk geval verzoek ik, dat dit enkel opgenomen worde als gedachten onderwege. Dezelfde gedachten zullen iedereen onvermijdelijk beurtelings treffen.

Standvastig spelen ook de dieren en plantenwereld hunne rol. Een walvisch duikt op, spuiten wentelt zich. Des walvischen vijand is de zwaardvisch, die er zijn wapen in loopt, zoo dat de walvisch razend van smart dikwijls het land opstormt. Wij zagen juist zoo'n walvisch, die moest gekwetst zijn want hij schoot zich recht omhoog, zoodat hij als op de vlakte der zee stond; hij schreeuwde zóózeer dat allen op het dek zich omkeerden en riepen. Bij zulke gelegenheid krijgt gij verhalen genoeg van de visschers en kooplieden die aan boord zijn; verhalen over de groote visscherijen aldaar, - als duizend booten vergaderd zijn, alsde visch, ja deharing zòò dichtzwemt dat de boot daardoor opgetild wordt en men daarin kan putten met den schepkorf en met de handen, - of vertellingen over de groote stormen, die de schuiten mijlen verre jagen; daar waar zij heen gedreven worden, geschiedt er een aanval van vervrozen en uitgehongerd volk, die de schappraai en de keuken uitplunderen. Zij kunnen dikwijls niet wachten tot de brei die zij zich t'huis in den grooten ketel koken, uitgeschept wordt; zij omringen den ketel, eten met hunne handen en drinken water daarbij! Verder verneemt gij van schipbreuken en van jammerklachten op het dek, van heldhaftige pogingen tot redding, welke dikwijls het getal der slachtoffers nog vermeerderen. Dààr krijgt gij de groote geschiedenis der groote natuur.

(Wordt voortgezet).

M.L. VAN AELBROECK.

Het LII^ste^ Neder-Rijnsch Muziekfeest te Dusseldorf[1)]

DUSSELDORF, 19 MEI 1875.

Indien het mij toegelaten was een kortbondigo historiek van de Neder-Rhijnsche Festivals te geven, zoo zouden vele lezers misschien niet weinig verwonderd zijn over het eenvoudig begin, den natuurlijken oorsprong dier grootsche kunstplechtigheden. Men beelde zich niet in, dat men vóór een veertigtal jaren te dier gelegenheid ook die prachtige Concertzalen, sterk bezette Orkesten en Kooren, Orgels, enz.. bezat! - Integendeel, die Feesten waren in den beginne een eenvoudige samenkomst van muziekliefhebbers, welke ter gelegenheid van de Pinksterdagen zich hier of daar, gedurende twee of drie dagen, vereenigd hielden, den tijd doorbrengende met de meest gekende werken van groote meesters te vertolken en ze onder malkaêr uitteleggen om zóó tot het diepe begrip dier heerlijke voortbrengselen der Nationale Toonkunst te geraken.

Dat die bijeenkomsten sedert ettelijke jaren in de zeden der Duitschers lagen, wordt bewezen, door de reizen welke de talrijke afstammelingen van Joh. Seb. BACH (XVIII^de^ eeuw en hunne familiën deden, de Sinxen-dagen als dagen van vereeniging beschouwend. Aldus vierden zij de terugkomst der schooneLente, dit feest der gulden zonnestralen, het vernieuwde leven en brachten met malkaêr lange uren, vol edel en verheven kunstgenot, door!

Kunst en Natuur vieren: en dat wel op het Pinksterfeest, de lust daartoe ontwikkelde zich meer en meer onder het Duitsche volk. En ten huidigen dage kan men zich alreeds geen begrip meer vormen over die verplaatsing van duizenden en duizenden menschen, welke allen van heinde en ver, op ééne plaats te zamen komen, zich gulhartig de Germaansche broederhand drukken en allen met hart en geest zich als in één algemeen hymnus van gevoel en gedacht versmelten.

(1) Bijzondere Correspondentie v.d. Kunstbode.

***

Niets levendiger en prachtvoller dan die verzameling van ongeveer 800 uitvoerders! Vrouwen, meisjes, mannen, jongelingen, met frissche en helklinkende stemmen begaafd, een prachtig orkest, een machtig orgel, eene zaal bezet door een duizendtal toehoorders!

Eerste dag. - Men voert de prachtige geniale *Missa solemnis* van Lodewijk VAN BEETHOVEN, en de symphonie '*Jupiter*' van MOZART, uit.

Tweede dag. - Een allerschoonste dramatisch oratorio van G.F. HÄNDEL, een der gevoelvolste en diep doordachtste werken van dien meester.

Derde dag. - Zoo als het gewoonlijk het geval is bij de Duitsche Festivals, wordt deze dag besteed aan het 'Kunstier- Concert.' Ditmaal eene symphonie van Robert SCHUMANN, het zoo schoon opgevatte Concerto voor Viool van BEETHOVEN, op meesterlijke en onovertreffelijke wijze gespeeld door JOACHIM; verder een stuk met kooren en orkest getiteld '*Das Schiksalslied*' van BRAHMS.

Aangenaam en hoogst veredelend is het, voor naar ideaal strevende beminnaars der kunst zulkdanige feesten bij te wonen. Mogen deze eens in ons land aldus in vasten grond wortel schieten, en niet zooveel geestdrift toegejuicht worden als in Duitschland!

Reeds beginnen de Belgische gemoederen hunne vooringenomenheid met feesten van dien aard te doen blijken. - De tijd zal ons loeren of deze ook in alle gewesten van België mogelijk zijn. Iets wat wij nogthans meenen te mogen zeggen is, dat wij ze toch in onze vlaamsche steden tot stand hopen te zien komen en blijven bestaan.

Gent geeft dit jaar zijn Festival, - Antwerpen's beurt valt in 1876 - en daarna zal wellicht Brugge het sein van eene herleving in zijn midden geven.

PETER BENOIT.

Boekbeoordeeling.

Lentetuiltje door F.J. Blieck, Wervick, drukkerij van Van Suyt-Deltour. 1874.

Alhoewel dit bundeltje eigentlijk niet voor den handel is bestemd, toch achten wij het ons een aangenamen plicht deze zeker niet onbelangrijke letterkundige uitgave in ons bibliographisch overzicht ter sprake te brengen.

Het ‘LENTETUILTJE,’ dat de begaafde Nestor onzer Vlaamsche Poëzie als een afscheidsgroet en vaarwel aan zijne lettervrienden zond, mag als een soort van autobiographie - of ten minste als een gedeelte daarvan - worden beschouwd. In het Voorwoord bericht ons de heer Blieck dat deze jeugdherinneringen oorspronkelijk in ongebonden stijl werden opgesteld, en zulks wel in 1859, te Iseghem, een jaar nadat hij het Notaris-ambt had neêrgelegd. Eerst later werd het TUILTJE gedeeltelijk in verzen omgewerkt, en eenige fragmenten daarvan in het ‘Nederd. Lett. Jaarboekje’ geplaatst. Lichtte begrijpen is het dat aan dusdanig opstel ook 's dichters verbeelding niet altoos vreemd gebleven is. Doch het bijkomende is, zegt hij, gering, en het werd enkel aangewend om de voorstelling van het kleine te verlevendigen.

Zien wij thans den hoofdinhoud van dit over 't algemeen zeer boeiend werkje.

Na eene voorafgaande hulde aan de nagedachtenis zijner ouders, schetst de schrijver ons in eene reeks poëtisch-realistische tafereeltjes, het lief en leed zijner kinderjaren af. Frisch en levendig alsof het slechts gister gebeurd ware, weet de grijze dichter ons te vertelleu van toen hij nog, als knaap, buiten schooltijd aan vaders boerenstieltje meêhelpen moest, en onze toekomstige zanger der ‘*Mengelpoëzie*’ daar nog ‘met kuip en kordewagen[1]’ door de Wervicksche velden trok! Luister, hoe eigenaardig hij ons dat verhaalt, in

Boeren voorzegging.

Eens in fellen zonnebrand
Kwam ik van het akkerland.

(1) Kruiwagen.

'k Voerde om mij in 't zweet te jagen,
Huiswaarts kuip en kordewagen.
Jeugdig, levenvol gespan,
Hupte en rende ik nu en dan.
'Trager, trager, wilde jongen!
Met geen haast en bokkensprongen
Werkt een landman.' Die zoo sprak
Was de pachter Jan Gemak.
'k Wipte voort met schuinsch begluren
Zonder woord hem toe te sturen,
En hij morde: 'Weinig baat
Dezen losbol rede en raad.
't Staat op zijn gezicht te lezen:
Goede boer zal hij nooit wezen.'
'k Riep hem toe: 'Naar allen schijn
Boertje zal 't niet noodig zijn!'

'Die vroegtijdige werkzaamheid, zegt hij verder, beroofde ons echter niet van de vermaken der kindschheid.(1)' Overtuigend blijkt dit dan ook uit '*Mijn houten Sabel*', '*Op het Strijdveld*', '*Leedwezen*' en '*Broederlijke Les*' een viertal stukjes, even prettig als het aangehaalde, maar hier en daar wel eenigszins langdradig. Deze en volgende versjes zijn bij middel van prozagedeelten in verband gebracht, waardoor de woelige avontuurtjes uit des schrijvers eerste kindsheid nog duidelijker worden toegelicht.

Reeds vroeg ontstond echter in den wapenlustigen 'overste der dwergsoldaatjes' eene neiging tot genoegens van stilleren aard. De knaap werd vatbaar voor min stoffelijke indrukken en deed thans een eersten stap tot de fraaie kunsten door het nabootsen harer handelingen. Op de destijds gebrekkig ingerichte Gemeenteschool leerde hij de eerste beginselen van 't lager onderwijs en... (wat moeielijk te vermijden was, zegt hij) een vroegtijdig begin van kennismaking tusschen de beide geslachten, ten gevolge van het gemeenschappelijk schoolleven in één en 't zelfde lokaal.

'*Kalverliefde*' heet het geestige stukje, waarin de dichter een kleine humoristische episode uit die 'vroegtijdige kennis-

(1) Beter: *Kindsheid*.

making’ verhaalt. Het heldinnetje daaruit is *Amalia*, een meisje dat met hem ter school ging en wie hij reeds dàn eene kinderlijk naïeve neiging toedroeg. Dat zelfde ‘schoolliefje’ ontmoeten wij verder, wanneer de knaap tot jongeling, en het kleine meisje tot maagd zijn opgewassen. Doch loopen wij de volgorde der levensbijzonderheden niet vooruit.

Op zijn 16de jaar verliet de knaap de ‘meesterschool’ zonder echter nog zijn beroep te kennen. In afwachting behield hij het postje van ‘missediender’ bij een geestelijken koster. Door dezen tot ernstig zelfonderzoek nopens zijne roeping aangespoord, en onder den indruk van een vreesaanjagend boek over het toekomstig leven, verdiepte zich de jongen in allerlei sombere, akelige bespiegelingen, die hij ons in het stuk ‘*Verschrikte verbeelding’* meêdeelt. - Doch, dank aan de vermaken der kindsheid en eene lectuur van juist tegenovergestelden aard, ontkwam de knaap aan die geestverbijsterende visioenen. - En, mocht hij vroeger al eenige neiging tot den geestelijken staat hebben gehad, thans was 't volop uit met die eerste gedachte.

Door moeder's zorgen werd de jongen nu als klerk op een notariskantoor geplaatst (1822). Na daar echter een paar jaren werkzaam te zijn geweest ging hij op 18- à 19jarigen leeftijd zijne studiën ter kostschool van Ste-Anna-bij-Kortrijk vervolgen.

Middelerwijl had de jonge schrijver zich dikwerf in 't gezelschap van Valeria, de dochter van den Notaris bevonden. Doch dit hem duurbare meisje, het voorwerp van 's dichters eerste liefde, bezweek toen ze nauwelijks 21 maal de lenterozen had zien bloeien. Met veel gevoel heeft hij later de zoo jeugdig gestorvene geliefde herdacht. Ook als vorm mag het in vloeiende jamben geschreven dichtverhaaltje ‘*Valeria*’ even lief als keurig heeten, al stoot men ook enkele malen op eenig onharmonisch of prozaïek woord, zooals in

> ‘'t Verkwijnde alleen. En werd heur naam verspreid
> In breeden kring, de koude *samenleving*
> Herhaalde dien met *onverschilligheid*.
> Wat bittre smaad! Toch liep de *redengeving*
> Ervan in 't oog...’

Ook op sommige andere verzenstukjes is deze opmerking toepasselijk. Woorden als b.v. *breinbeklemming* en *onderwijsgesticht* schijnen ons eerder tot het gebied der proza te behooren. Voor 't overige erkennen we met genoegen dat bij den heer Blieck taal en stijl over 't algemeen keurig, en naar ons bescheiden meening zuiver Nederlandsch zijn. - Nu zou wellicht de eene of andere strenge taalrechter hier en daar op eenige taalzondekens kunnen wijzen, doch, zooals Dr Nolet zegt, 'wat heeft de dartele Muze uitstaans met die stokstijve droogzakken van spraakgeleerden?'

Een der fraaiste bloemekens uit M. Blieck's LENTETUILTJE is '*Begoochelingen.*' 't Verhaalt ons op echt dichterlijke wijze hoe de jeugdige dichter-notarisklerk

'Met een krans van twintig lenten
Prijkend om de blonde lok'

te Lustwal(1), 'Vlaanderens aangenaamste stad,' aankwam (1826), hoe hij op 't kantoor van den notaris De Deken aangenomen, en zijne verbeelding door de heerlijkste droomen aan de toekomst, door allerlei luchtkasteelen gestreeld werd.

Als onderwerp ietwat in de nzelfden aard als '*Valeria*', maar minder uitvoerig is 't gedicht '*Roosje*'. Deze ook is een in frisschen levensbloei verwelkt bloempje, dat, op uitheemschen bodem was verkwijnd, en stervendnaar den vadergrond teruggebracht.

Wij komen in 1829. En hier is het dat de held uit het LENTETUILTJE de vriendin zijner eerste kindsheid, het gewezen 'schoolliefje' *Amalia* terug ziet, en zijne belangstelling in haar lot schielijk in liefde verandert.- '*Amalia*' is dan ook een der aanminnigste vrouwenbeelden die in den bundel voorkomen. Ook is het cadertje, waarin dat 'pareltje van Drooghem(2)' prijkt, die eer ten volle waardig: de bewerking van dit stukje beviel ons bijzonder. In het eerste gedeelte - eene goed gedialogeerde tweespraak - heeft de schrijver eenige afwisseling in de maat gebracht, door enkele anapaesten in de plaats der jamben te schuiven. Dit breekt de eentonigheid van rythmus

(1) Kortrijk.
(2) Wervick.

en brengt een vrij gunstig uitwerksel teweeg. Niet ongaarne zelfs hadden wij zulks ook op andere plaatsen gezien.

'*Verdeelde Liefde*' is eene eigenaardig vertelde grap, tintelend van humor en opmerkingsgeest. Zeer realistisch, wellicht al te realistisch opgevat is daarin o.a. het portret der oude confidente, - vast en zeker een model van leelijkheid! Wij begrijpen dat de dichter, om het bedoelde contrast te bekomen, aan die 'oude Waalsche kat' eene onbehaaglijke tronie geven moest; doch het realism van het leelijke hoeft binnen zekere grenzen te blijven. Anders komt het allicht in aanstoot met goeden smaak of esthetiek gevoel.

In dit, en volgende verzenstukjes komen nog andere, belangwekkender vrouwenfiguren voor - zooals *Lijsje, Netje* en *Klaartje* - die met de jongelingsmin onzes dichters in minder of meerder verband staan, doch waarvan de afzonderlijke bespreking niet in ons bestek valt.

Komen wij ter loops nog eens even tot het biographische gedeelte van LENTETUILTJE. - Den 5 november 1832 legde de heer Blieck te Kortrijk zijn exaam van kandidaat-notaris af. Na de vermelding van dien voor hem beslissenden stap in de notarisbaan, geeft de schrijver onder den titel '*Dichtoefening*' ons in proza eenige bijzonderheden over zijne letterliefhebberij, die sedert zijn 23^{c} jaar veel invloed op 't overige zijns levens heeft gehad. Zijn eerste proeven schreef hij in de Ste-Annakostschool. Later, in 1829, begon hij deel te nemen aan de dichtstrijden, en verliet ze in 1838, om verder zijne dichtoefening bij onderwerpen van eigen keuze te bepalen.

Als bijvoegsel aan het 3^{e} deel van 's mans vroeget verschenen *Mengelpoezie* komen achteraan nog een aantal verzenstukken, die meest allen verdienstelijk, ja ten volle het talent des schrijvers waardig zijn.

Om nu met eene meer bepaalde oordeelvelling afscheid te nemen van M. Blieck's dichterlijke najaarsvruchten, mogen wij zeggen dat we zijn werkje met bijzonder genoegen hebben doorbladerd. - Daar is ziel en leven in die poëtische beelden, en zelfs een zweem van jeugdige levensopvatting, die getuigt dat, trots de jaren,'s dichters levenlustige Muze nog immer

jong gebleven is. Trouwens, moge ook de geachte schrijver zich reeds tusschen de ‘veteranen’ onzer Vlaamsche letteren bevinden, toch behoort zijne poëzie volstrekt niet tot de zoogenaamde ‘oude school’ - althans niet in de ongunstige beteekenis van het woord.

Jupiter en Minerva, Phebus en Apollo, de Parnassus, de Helicon, de Olymp en tutte quanti, al die versleten mythologische figuren zijn, gelijk men weet, bij hem niet te vinden. Liever laat hij al die goden daar, in hun verlaten hemelen, en doet hij zijne fantazie hare ingevingen putten aan het werkelijke leven, dat hij ons doorgaans met gevoel en waarheid, soms op echt humoristische wijze weet te schilderen. En moge in enkele stukjes ook de bewerking al eens beneden de opvatting gebleven zijn, toch houden wij 't er voor dat de meeste op bovenstaanden lof volle recht hebben.

A.J. COSYN.

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875. (1) Door A.J. Servaas van Rooijen.

II.

Men zegt wel eens: ‘alle goede dingen bestaan uit drie,’ en met het oog op de avonden van 27 en 28 Juli 1874 kunnen we volmondig dit spreekwoord ‘een waar woord’ noemen. Het tooneelgezelschap der heeren ALBREGT en VAN OLLEFEN, dat onder zijne uitnemende directie op zulke goede krachten kan boogen, voerde drie blijspelen op, die eene uitvoerige bespreking waardig zijn. Het Blijspel toch wanneer het goed is, kan in 't bijzonder, met het oog op het volk, nuttig en vruchtbaar werken, en daar het al lachende de waarheid zegt en de karakters daarin door eenige overdrijving sterk spreken, zoo maken deze bestanddeelen dit tooneelvak tot eene leerzame ontspanning, die niet genoeg kan worden aangemoedigd.

De eischen aan het Blijspel gesteld, worden echter op velerlei wijzen opgevat, en niet alle blijspeldichters komen in bewerking hunner stukken overeen. Het streng klassieke b.v. dat we in de stukken van MOLIÈRE opmerken, wordt zelden meer in de nieuwere stukken aangetroffen, en omgekeerd missen dikwerf de stukken uit de oudere school die aktie en eenvoudige dialoog, welk in het blijspel van onzen tijd zoo zeer en zoo goed op den voorgrond treden. Nemen we o.a. MOLIÈRE'S '*Tartuffe*.' Hoe weinig vindt men daarin 't lach verwekkende (de heer PIERSON zou zeggen 't belachelijke) en toch wordt het onder de meest klassieke blijspelen gerangschikt.

Het Blijspel, als we ten minste bevoegde schrijvers mogen aannemen als autoriteiten, staat als 't ware tusschen het Tooneel- en het Kluchtspel. Is 't eerste een greep uit het dagelijksche leven zonder tragischen afloop en zonder dat de geheele gang het kenmerk van treurigheid verraadt; 't laatste daarentegen is eene aaneenschakeling van luimige vrolijke toestanden, die allen de dwaasheden, de grillen der menschen en der maatschappij op meestal overdreven wijze tentoonstellen en bespottelijk maken, en waarbij de intrigue ten koste van het komische wordt prijs gegeven.

Het eigentlijke Blijspel daarentegen is de komoedia der ouden en vond vooral onder de Grieksche classici de uitnemendste vertegenwoordigers, waarvan ARISTOPHANES een der voornaamste is. Het heeft niet het dwaze, het losse, het luchtige van een Klucht, doch geeft den toeschouwers 't leven zooals het is, echter overtogen met een waas van humor, dat aantrekkelijk maakt en toch voldoende de ondeugden aantoont en blootlegt.

De drie stukken waaraan we dit overzicht wijden waren: *'Familie uit de Oost*' blijspel in 1 bedr. door Dr Jan TEN BRINK; '*Het Zangersfeest*' blijspel in 3 bedrijven, naar G. VON MOSER door B. LAMOT en '*De eenige dochter*' blijspel in 5 bedrijven uit het Italiaansch naar CICONI door Joh. B.H. BREMER.

Met 't oog op de oorspronkelijkheid meenen we '*Familie uit de Oost*' 't eerst te moeten behandelen, hoewel het in de rij der opvoering het tweede was. De bij uitnemendheid

vloeiende stijl van den heer TEN BRINK, zijne bijzondere gave van opmerken en zijne meesterlijke wijze van koloriet aan te brengen, 't leven in één woord te teekenen zooals het is, reeds kennende uit 's schrijvers '*Oost-Indische Dames en Heeren*,' verlangden we bepaald de opvoering van zijn blijspel bij te wonen. 't Oorspronkelijke toch lacht ons het meeste toe, wijl we daarin toch de uiting van het nationaal bestaan meenen te zien. - Willen we 't beoordeelen met het oog op de eischen aan een in alle opzichten volmaakt blijspel gesteld, dan kan 't niet anders of ons oordeel is afkeurend. Dit zagen wij er dan ook volstrekt niet in. Het is enkel eene tooneelmatige schets, getint door typen van Oost-Indische parvenus, die Nederland hadden verlaten om in Indië, door geluk als andere middelen, rijk te worden en bij hun terugkeer toonden Nederland en zijne zeden en gewoonten te hebben vergeten. Als één bedrijf uit een tooneelspel, zooals IFFLAND en VON KOTSEBUE er ons zoovelen hebben geleverd, heeft het groote waarde; het is een greep uit 't leven, die tintelt van actualiteit en waarin de karakters zeer goed zijn geteekend. Daardoor ligt er een echt natuurlijke kleur over enkele tooneelen. Er is veel waars, veel aangrijpends in, en de fatsoenlijke armoede, die door zoo menig ambtenaar wordt geleden en in dit stukje zoo juist aan den dag komt, maakt het dikwijls treffend. Van den heer *Breedhoek*, oud Tokohouder te Samarang en zijne familie kan men met alle recht zeggen: 'zoo zijn er!'

Een afgerond blijspel echter is het niet, en hoewel de heer en Mevrouw ALBREGT door hun geestig spel alle reliet aanbrachten en daardoor in hunne rollen als *'Familie in de Oost'* de lachers aan hunne zijde hadden, was de intrigue niet ingewikkeld genoeg om bepaald te boeien. Dit kwam te meer uit omdat '*het Zangersfeest*' was voorafgegaan. Dat nu is een prettig blijspel, met alles er in wat zoo'n stuk nog prettiger en joliger kon maken. Eene goedgevonden intrigue, met aardige ontknooping en daarbij alle tooneelen overvloeiende van toestanden, die zoo dikwijls in het dagelijksche leven voorkomen. Hoewel uit het Hoogduitsch vertaald, deed zóoveel ons aan het eigenaardige kleinsteedsche denken, en letten we op de daar

veelal bestaande Harmonie- en Zanggezelschappen, dan kan men het eene getrouwe afspiegeling van zoo'n coterie noemen. Een president van dergelijk zangersfeest denkende en tobbende over zijne tehouden feestrede, die maar niet vlotten wil, wijl de harmonie tusschen hem en zijne jeugdige gade is verbroken door den strijd: of Mijnheer al dan niet aan het feest zal deelnemen; Mevrouw heeft daarvoor een vreesselijken angst, wijl haar gemaal dan meestal zoo gemonteerd 't huis komt; verder twee zangers van zustergenootschappen, oude akademie-vrienden van den president, die nog wel eens zoo'n feest willen bijwonen; een ijverig lid van 't zanggezelschap, dat den bond zal recepieeren, zich drukmakende met alles, en tevens er over sprekende, raadplegende, alles naloopende en... ieder vervelende; en ten slotte een bode, - een bode zoo karakteristiek, om alles denkende en toch alles vergetende, telkens terugkomende en altijd lang pratende, een bode zoo doordrongen van zijn gewichtigen staat en van het groote gewicht van 't ophanden zijnde feest, dat we hem waarlijk een modelbode zouden kunnen noemen. Ziedaar de hoofdfiguren van het *Zangersfeest*. Voeg daar nu bij de gemoedelijke, vroolijke, altijd goed geluimde en alle kwestiën in het reine brengende kommercieraad *Balzan* en diens huisvrouw *Wi!-helmina*, die met zoo'n scherpen *(*?) blik begiitigd is, dat zij hare nicht, die ze als kind heeft aangenomen en waarvoor *zij* (de kommercieraad zegt *wij*), zal zorgen, door eene grove dwaling opsluit bij den geliefde van die nicht, zijnde een van de twee zangers reeds genoemd, en ge hebt *al* de figuren uit dat prettige blijspel dat onmiskenbaar van talent en geest getuigt. Het stuk werd keurig en vlug gespeeld en de opvatting der karakters was uitstekend. Het was den spelers aan te zien, dat zij pleizier hadden in hunne rollen, en daardoor kreeg het blijspel, dat reeds zoovele goede eigenschappen had, een gloed, een verve, die ontegenzeggelijk tot luisteren noodde. Los, gemakkelijk en prettig sloot alles inéén en zoowel de heeren (we noemen naar het programma) VAN OLLEFEN, ALBREGT, S. VAN BEEM, MOOR, SOETWE EN JACQ. DE BOER, bijgestaan door de dames DE VRIES, ALBREGT-ENGELMAN EN EVELINE KAPPER, verdienden

allen lof voor de juiste opvatting, goede studie en voortreffelijk mimiek.

Zouden we bijna geneigd zijn, de twee genoemde blijspelen te rangschikken onder de Hollandsche en Duitsche School, met hetzelfde recht zouden we '*De eenige Dochter*' tot de Italiaansche brengen. Dit stuk voldoet o.i. in alle opzichten aan de eischen van het Blijspel en zoo in een der drie genoemde stukken, dan voorzeker trad in *dit* het karakterspel uitnemend op den voorgrond en gaf 't dan ook eene goede gelegenheid om de talenten des spelers daarin te doen schitteren.

Ons beperkt bestek laat ons niet toe van dit stuk zij het slechts kort eene ontleding te geven. Wanneer we nu den inhoud daarvan nagaan, dan is men allicht geneigd er niets lachverwekkends, niets dat naar een blijspel lijkt, in te vinden, ware het niet dat *Albert's* vriend, *Hyp. Grigioni* steeds met geestige scherts, dikwerf bijtende spot, alle tooneelen opluistert. Een fabel van een Smyrnaasche vijg was sierlijk en geestig; het gesprek van *Grigioni* met de markiezin was als het ware een kruisvuur van fijne zetten, stekelige scherts en scherpe complimenten; deze deden het tooneelspel in naam van inhoud een klassiek blijspel van kleur worden, waarom wij 't dan ook ten volle dien naam geven.

En nu het spel. Al dadelijk treden het meest op den voorgrond de heer MOOR (*Albert de Falli*) en Mevr. S. DE VRIES (*Helena*). In de eerste bedrijven is 't meerendeels het stille spel, waarin de heer MOOR uitmunt. Zijn mimiek is keurig, en er zijn oogenblikken waarin wij hem moeten bewonderen. Schijnbaar kalm, verraden toch zijne trillingen de aandoening die in zijn gemoed omgaat. Het is een krater, die kookt en brandt door inwendig vuur, dat zoo straks tot uitbarsting zal komen, als het hem duidelijk wordt, dat hij graaf *Paris* voor zijn echtelijk geluk moet vreezen. Die uitbarsting, die overgang van het stille spel tot de volle actie bijna zouden wij 't zeggen, was een zijner keurigste momenten. Tegenover hem Mevr. DE VRIES, aanvankelijk de wegsleepende, allerliefste behaagzieke; grillig in hare wenschen en hare begeerten, later de vrouw die weet en gevoelt, dat hare eer onbe-

vlekt moet zijn en dat die gelijk is aan een kristallen spiegel waarop iedere ademtocht, elk vlekje zichtbaar is. Haar spel was beurtelings lief, gevoelvol, warm, natuurlijk en eenvoudig, Geen overdrevene en hartschokkende toestanden; maar zij gaf het leven in de werkelijkheid terug zooals het is, en wanneer we haar in het laatste bedrijf terugzien, dan teekent haar gelaat den strijd af, dien zij heeft gestreden en komt haar goede genius boven den vroegeren ietwat demonischen geest heerlik uit. Naast beiden waren 't de Heer ALBREGT (*Hyp. Grigioni*) en Mej. FUCHS (de markiezin *Villanis*) die als hoofdpersonen vermeld dienen te worden. Beiden hadden eenigszins gemarkeerde karakters en wisten daarvan allerbest partij te trekken.

Als altijd was ALBREGT'S spel los, gemakkelijk en pittig. Hij is een groot kunstenaar en weet zijne hoorders door zijne luimige in- en uitvallen steeds te boeien. We gelooven toch zeker dat de uien die hij tapt niet allen door den schrijver zijn aangewezen, maar dat velen van eigen vinding zijn.

Mej. FUCHS had eene zeer goede opvatting van de rol, die haar was toevertrouwd. Eene edele figuur was zij niet, doch daarin zit just haar lof. Mej. Fuchs was in de lang nie$_t$ vlekkelooze Markiezin opgegaan. De overige spelers deden allen wat zij konden om een flink geheel te leveren, dat vrij goed gelukte, al scheen 't soms dat enkele rollen betere vertegenwoordigers hadden moeten hebben.

Waar we zoo uitvoerig zijn geweest en den lof hebben gezwaaid, zal zeker toch wel eene enkele aanmerking te verwachten zijn. Niets toch is er volmaakt, en juist op dat onvolmaakte moet gewezen worden, wil 't tooneel voldoen aan de eischen die 't billijk kunnen gesteld worden. Die aanmerkingen komen echter hoofdzakelijk op het zondenregister van den schrijver. De schepping, de bewerking verdient in de eerste plaats beoordeeld te worden, wijl het spel dikwijls te plaatselijk is. Een goed stuk toch is en blijft goed, al vindt het ook op de eene plaats betere vertolkers dan op de andere; een slecht stuk daarentegen wordt door|het meesterlijkste spel niet verbeterd en kan hoogstens de verdiensten van den vertooner

aan 't licht brengen, zonder anders op eenige wijze in waarde te klimmen. Zoo dachten we, toen we 't slot zagen van '*De eenige Dochter*.' Het was alsof het stuk door een ander was afgemaakt. Het scheen ons een onvoltooide roman, waarvan de schrijver door den dood was overvallen en de draad door een vriend was opgenomen, die 't weefsel niet had ontsponnen, maar eenvoudig afgeknipt om zóó te eindigen.

Konden de eerste bedrijven op levendige handeling, gesprekken en boeiende intrigue roemen, het slotbedrijt of de ontknooping was schijnbaar een eindigen zonder beteekenis, eene besnoeiing of bekorting, waardoor het stuk in vele opzichten in waarde verloor. Er was iets gezocht, iets onwaarschijnlijks in die toevallige inkwartiering in de nieuwe woning van den heer *Castellani*, en hoe overigens ingenomen met het stuk, kunnen we 't niet nalaten ons leedwezen te kennen te geven dat de vertaler zoo 't niet door hem is besnoeid, de vertaling niet wat vrijer en daardoor meer volledig heeft bewerkt. Dit toch stond hem vrij om, waarin bleek niet deugdelijk te zijn, het deugdelijk te maken.

Juist dàt hebben we tegen vertalingen, dat meestal woordelijk wordt weergeven en niet gelet wordt op andere toestanden, andere zeden en gebruiken, waarvoor wijzigingen wenschelijk waren.

A.J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

Utrecht, 4 *Mei* 1875.

(*Wordt vervolgd*).

Brieven uit Noord-Nederland.

V.

Den Haag, 2 Juni 1875.

Van de voornaamste buitenlandsche meesters van 't penseel, aanwezig in de kabinetten onzer Amsterdamsche kunstliefhebbers, die in '*Arti*' tentoonstelden, noemen wij in alphabetische volgorde: ACHENBACH, het hoofd der nieuwere Düsseldorfer school, ROSA EN AUGUSTE BONHEUR, W. BOUGEREAU, CALAME, CERMAK, EUGÈNE DELA CROIX, DECAMPS. LOUIS GALLAIT, NIC. DE KEYSER, V. LAGYE. B^{n} H. LEYS, AUG. PETTENKORFER, PAUL PELAROCHE EN ARY SCHEFFER.

Ofschoon ARY SCHEFFER Nederlander van geboorte was, - hij zag

den 12n Februari 1795 te *Dordrecht* het levenslicht - valt hij, als leerling van den Franschen schilder GUÉRIN, bij wien ook DELACROIX gedeeltelijk zijne opleiding genoot, geheel tot die buitenlandsche school. Van daar dat ik hem ook thans vermeld.

Zijne door de photographie alom verspreide stukken '*Margaretha aan 't Spinnewiel*', *Margaretha in de kerh*' en '*Faust en Margaretha*', maken op het doek een meer vreemdsoortigen dan wegslependen indruk. Wat toch is het geval? - Photographie en graveerkunst hebben ons SCHEFFER'S opvatting der type van Goethe's helden doen bewonderen; zijne doeken ons over zijn tint en kleur, zijn behandeling van licht en bruin doende oordeelen, bevredigen ons in dat opzicht weinig. Er is iets zeer flets in zijne kleur en iets geelbleeks in zijne tinten; van levendig, helder koloriet geen sprake. Deze stijl van bijna gansche verwaarloozing van tint en kleur, van licht en schaduw, en uitsluitenden toeleg op teekening, dagteekent van SCHEFFER'S tweede tijdperk. De eerste *Margaretha* - want SCHEFFER schilderde er verscheidene - uit zijn eerste tijdperk muntte integendeel meer door kleur dan door teekening uit. Voor wie, gelijk ik, geene schilderijen van den meester naar zijne eerste wijze van bewerking zagen, is zijn tweede manier, ik herhaal het, meer vreemdsoortiger dan wegslepend.

Van DELAROCHE zijnde bekende stukken '*Les Enfants d'Edouard*' en '*Moïse exposé sur le Nil*' aanwezig. Terstond wordt men bij de beschouwing dier doeken aan Theophiel Gautier's volkomen gerechtvaardigde uitspraak over dezen meester herinnerd: 'Il a mis le drame dans la peinture', zegt Gautier; 'chacun de ses tableaux est un cinquième acte de mélodrame ou de tragédie, au bas duquel on pourrait écrire comme indication finale: 'La toile tombe'. Gautier zocht daarom minder 's mans talent in de zuivere teekening, de harmonie van kleur en de kracht van toets dan wel in zijne bekwaamheid in 't groepeeren der figuren en de behendige wijze waarop hij ze tot verhooging van het dramatisch effect weet zaam te brengen.

Wat het tooneelmatig effekt betreft, ook GALLAIT heeft daarvan in zijn '*L'Oubli des Douleurs*' partij getrokken. De stand van den muzikant, de liggende houding van het meisje, de heuvelachtige achtergrond, alles is in de eerste plaats daarop berekend. Zijn '*Frans I bij het Sterfbed van Leonardo da Vinci*' is zonder eenig theatraal effekt en toch zoowel wat teekening als koloriet betreft voortreffelijk.

NIC. DE KEYSER is hier door zijn doek: '*La derniére pensée de Weber*' vertegenwoordigd, een woest romantisch stuk, dat bij al zijne fantastische opvatting en mystiek lichteffekt meer vreemd dan schoon is.

V. LAGYE heeft er een historisch stuk '*Eene Bruid uit de XV*de *eeuw*' dat zeer verdienstelijk geteekend is; VAN LERIUS eindelijk, die zich, helaas! in den laatsten tijd alleen op de afbeelding van ziekelijk romantische vrouwenfiguren schijnt toe te leggen, doet ons hier een allerinnemendst meisje uit *Dalecarlië* aanschouwen.

Bedenkt men nu dat al die schilderstukken - 233 in getal - uit de kabinetten der voornaamste Amsterdamsche kunstliefhebbers zijn bijeengebracht, dan kan billijkerwijze niet beweerd worden, dat het onzen hedendaagschen patriciërs van den Amstel aan zin voor Schilderkunst ontbreekt.

F.S.K.

VI.

KAMPEN, 27 MEI, 1875.

Dezer dagen woonde ik in eene onzer steden de vertooning bij van '*Vorstenschool*' door het Antwerpsch gezelschap.

Wat MULTATULI'S stuk is daarvan hebt gij U bij de voorstelling ten uwent zeker wel overtuigd. - Ontegenzeggelijk is het een schoon gedicht, van groote letterkundige waarde, doch m.i. geenszins een 'tooneelstuk.' Er ontbreekt bepaald aktie en intrigue; de lange alleenspraken, die men met genoegen leest, worden voor 't publiek vermoeiend te volgen en zijn ook voor de groote massa, die het gedicht niet gelezen en bestudeerd heeft, bijna niet te begrijpen.

Met het oog op den aard en den litterarischen vorm van MULTATULI'S 'drama' is ook de vertolking daarvan bijzonder moeilijk. De schoonste gedeelte gingen ook hier geheel of gedeeltelijk verloren. Ik behoef U niet te zeggen, dat de verdienstelijke Catherine BEERSMANS eene zeer gunstige uitzondering maakte. Zij heeft de rol van *Louise* gespeeld zoo als zij alle andere rollen speelt: uitmuntend. Jammer echter, dat zij in het eerste tafereel en hier en daar elders wat *te* tragisch was. Zij werd op zeer verdienstelijke wijze bijgestaan door Mejuffer VERSTRAETEN die bijzonder veel aanleg verraadt en met studie en volharding eens eene eerste plaats op het Nederlandsch tooneel zal innemen. Met een voorbeeld als Mejufvrouw BEERSMANS dagelijks voor zich, kan zij niet anders, dan slagen.

Het succès dier voorstelling was dan ook geheel en al voor Mej. BEERSMANS en Mej. VERSTRAETEN. Tot mijn leedwezen kan ik van het heerenpersoneel - hoe voortreffelijk het zich in àndere omstandigheden reeds moge voorgedaan hebben - geen zoo gunstige getuigenis afleggen, met uitzondering van den Heer VAN KUYK, die als *Herman* voortreffelijke oogenblikken had.

Tot het goed vertolken van een dichtwerk als '*Vorstenschool*' behoort eene zekere litterarische kennis en ontwikkeling, die men over 't algemeen van onze artisten billijker wijze niet vergen kan. Hoe toch is vooralsnog deopleiding onzer Noord- en Zuidnederlandsche tooneelisten? Meestal door *routine* en zelfoefening. Eene school waar zij onderricht ontvangen in de letterkunde, in het deklameeren, in de mimiek, in het acteeren bestaat er niet. Wel is waar, is hier te lande reeds een begin daarmede gemaakt

en is eene soortgelijke school te Amsterdam opgericht; maar zoo die school aan hare bestemming mogt voldoen, dan zal eerst eene volgende generatie de vruchten ervan plukken.

Behalve het gebrek aan opleiding voor het Tooneel, bestaat bij U zoowel als hier te lande een gebruik bij de tooneelgezelschappen, dat m.i. allernadeeligst werkt op de ontwikkeling der artisten, nl. dat men de artisten *allerlei* rollen laat spelen: Tragedie, Drama, Melodrama, Blijspel wordendoor dezelfde artisten uitgevoerd. En nu ik wil het gevraagd hebben, of het in algemeenen regel mogelijk is op die wijze uitstekende artisten te krijgen?

Ik hoop dat in deze leemte eene spoedige verbetering moge komen.

De opvoering van '*Vorstenschool*' moge financieel goede resultaten opleveren; doch voor de tooneeli sten kan die geen voordeel aanbrengen; moreele vergelding voor de door hen gegeven moeite kunnen zij in het algemeen niet oogsten. '*Vorstenschool*' is, ik herhaal het geen eigentlijk tooneelstuk; het is een aaneenschakeling van schoone *ideën*, die in eene eigenaardige, heerlijke taal worden uitgedrukt. Om nu de schoonheid dier ideën en die taal juist en zuiver te interpreteeren, daartoe is de eerste vereischte: grondige kennis der taal zelve waarin die ideën geschreven zijn.

Nog eén woord: - '*Vorstenschool*' zal, meen ik, wel spoedig als tooneelstuk uitgediend hebben. De ongepaste persiflage op *alle* vorsten in het tweede tafereel verwekt vrij algemeen afkeuring, zoo niet meer.

Hare litterarische waarde en schoonheid als gedicht zal zij echter nooit verliezen.

M.

Kunstkroniek.
15 *Mei*. - 15 *Juni*.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De groote Staatsprijs (5000 fr.) voor het beste voortbrengsel der Nederlandsche letterkunde in België, binst het afgeloopen vijfjarig tijd vak, is toegekend aan *Ernest Staes* het meesterstuk van wijlen Ant. Bergmann. Deze onderscheiding is een schitterende hulde aan de nagedachtenis van onzen diepbetreurden *Tony*.

- De Tooneelletterkundige prijskamp van de koninklijke maatschappij *De Morgenstar* leverde den volgenden uitslag op:

COMEDIE. 1e prijs: '*Albert en Valentine*' door L. Van den Kieboom (Ledeberg); - 2e prijs: '*De Naäpers*' door Em. Van Goethem (Gent). - Eervolle melding (medalie) aan J.

Roeland (Jette). - BLIJSPEL. 1e prijs: '*Jong bij jong, oud bij oud*' door Nic. Theelen (Hasselt); - 2e prijs: '*Kunstschilder en Kleermaker*' door J. Roeland (Jette). - Eervolle meldingen aan MM. De Coninck on Schramade (Antwerpen).

- Ziehier den uitslag van den Declamatie-prijskamp van het *Willemsfonds* te Ledeberg-bij-Gent:

ALLEENSPRAKEN. *Ernstig vak*. - *Eerste klas*. 1e prijs: M. Arthur de Lantsheer (Antwerpen); - 2e prijs: M. Jos. Van Gysegem, zoon (Lokeren); - 3e prijs (gezien bijzondere verdiensten) M. Gust. Van Duyse (Lokeren). - Eervolle meldingen aan MM. De Schepper (Dendermonde) en Buysen (Antwerpen). *Tweede klas*. 1e prijs: M. Boogaard (Amsterdam); - 2e prijs: M. Hon. Symaeys (Audenaarde). - Eervolle meldingen aan MM. Schuermans en Timmermans (Antwerpen). - *Luimig vak. Eenige klas*. 1e prijs: M. Edw. Geefs (Antwerpen); - 2e prijs: M. De Smedt (id.); - 3e prijs M. Bellon(Lier). - Eervolle meldingen aan MM. Van Bergen (Curegem), - De Frenne (Eecloo), Kerremans (Antwerpen) en De Vliegher (Eecloo). - TWEESPRAKEN. *Ernstig vak*. - *Eenige klas*. De uitgeloofde prijzen niet toegekend. - Bijzondere prijzen (zonder premie) werden verleend aan MM. Buysen en Van Gyseghem voornoemd. - *Luimig vak. Eenige klas*. 1e prijs: MM. De Frenne en Rodrigos (Eecloo); - 2e prijs: MM. Dumont en Kerremans (Antwerpen). - Eervolle meldingen aan MM. Schram en Verrière (Antwerpen).

In den *bijzonderen prijskamp voor de liefhebbers der stad Gent alléén* werden, bij gebrek aan voldoende verdiensten van wege de deelnemers, slechts twee der uitgeloofde prijzen toegekend, nl. de tweede prijs in het *ernstig vak* aan M. Van Daele, en de eerste prijs in het *luimig vak* aan M.H. Gevaert, zoon. Buiten prijskamp behaalde de heer De Vestel een bijzonder eermetaal.

Prijs van Uitmuntendheid. - *Ernstig vak*. Met gelijkstelling van verdiensten aan MM. De Lantsheer en Van Duyse, voornoemd. - *Luimig vak*. De prijs werd niet toegewezen, maar wel twee bijzondere eermetalen aan **MM**. Geefs en Gevaert, voornoemd.

- De Maatschappij '*Hoop in de Toekomst*,' te Oostende

heeft tegen den aanstaanden winter eenen *wedstrijd van oorspronkelijke blijspelen* uitgeschreven, waarop al de maatschappijen van België worden uitgenoodigd, on die gedurende den winter van 1875-76, op Stadsschouwburg zal plaats hebben.

De uitgeloofde prijzen zijn: *Prijs van uitmuntendheid*: 500 franks en een gouden eermetaal. - *Eerste prijs*, 400 franks en een zilveren verguld eermetaal; *tweede prijs*, 250 franks een zilveren verguld eermetaal; *derde prijs* 150 franks en een zilveren eermetaal; *vierde prijs*, 100 franks en een zilveren eermetaal; *vijfde prijs*, 75 frank en een zilveren eermetaal. - Een zilveren prijs geschonken door de Damen, zal onder de zes bekroonde Maatschappijen verlot worden. Een kunstvoorwerp wordt geschonken door *het Vlaamsch Verbond* (onder voorzitterschap van den heer EDW. VANDER HEYDE) aan het Genootschap, welk met het stuk zal optreden, dat het best aan de vereischten van den goeden smaak beantwoordt.

Beste tooneelspelers. Twee zilveren vergulde eermetalen.

Beste tooneelspeelsters: Twee zilveren vergulde eermetalen.

Te verloten onder de niet bekroonde maatschappijen: Een zilveren prijs geschonken door den heer JOSEF MARION, Voorzitter; 2° Een zilveren prijs (waarde 100 frs.) geschonken door de Eerleden; 3° Een zilveren prijs (waarde 75 frs.) idem; 4° Een zilveren prijs (waarde 50 frs.) idem; 5° Een zilveren prijs (waarde 25 frs.) idem. - Een zilveren eermetaal zal als herinnering aan elke Maatschappij, bij hare intrede, ter hand worden gesteld.

- In den internationalen tooneelprijskamp, door de rederijkkamer '*Vreugdendal*' van Breda uitgeschreven, is van wege Z.M. Leopold II, koning dor Belgen, een gouden eeremetaal uitgeloofd.

- De uitgever van het '*Vlaamsch Museum*' kondigt de gezamentlijke verschijning der nummers 3, 4 en 5 aan, die door uitzonderlijke omstandigheden niet op tijd uitgekomen zijn.

- In den loop der naaste maand zal de aangekondigde bundel 'Liederen en andere gedichten voor de jeugd' door Th.

Sevens bij Vander Poorten (Gent) het licht zien. - Van andere zijde vernemen wij dat de uitgever Wolters, van Groningen, eene *vierde* uitgave van Van Droogenbroeck's '*Zonnestralen*' voor de pers gereed maakt. Ook de heer Vander Cruyssen kondigt een nieuwen roman aan, die voor titel voert: '*Twee beproefde harten*' tafereelen uit onzen tijd. Wij vestigen volgaarne de aandacht onzer lezers op die verschillige uitgaven.

- De onlangs verschenen verhandeling over '*Marnîx van St-Aldegonde*' door Edw. Van Bergen werd gedrukt bij B.J. MEES, - en niet bij *Buschmann* zooals in 't vorig nummer verkeerdelijk werd opgegeven.

- In de '*Eendracht*' van Gent - die thans onder redactie van M. Hendr. Keurvels wordt voortgezet - lezen wij een verslag over de eerste algemeene vergadering van het '*Davidsfonds*' te Leuven. Daaruit blijkt dat deze vereeniging reeds 21 afdeelingen, en boven de 2500 leden telt.

Toonkunde.

- *Prijskampen*. - Ziehier den uitslag van den wedstrijd voor Toonkundige Compositie, uitgeschreven door *de Morgenstar* van Brussel:

LIEDEREN. Eerste prijs: M. Jan Blockx, leerling der Vlaamsche Muziekschool van Antwerpen. - Tweede prijs: M. Edw. Blaes, (van Gent) gewezen leerling derzelfde muziekschool. - KOREN. Eerste prijs niet toegekend. - Tweede prijs: M. Edw. Blaes. Eervolle melding (medalie) aan den toonzetter der liederen dragende de kenspreuk: *Vlamingen vooruit*, indien deze zich doet kennen. - *Jury:* MM. F. Gevaert, voorzitter; P. Benoit, A. Samuel, K. Miry en L. Van Gheluwe, leden.

Die uitslag strekt de school van Benoit tot eere!

- Het huis Schott van Brussel kondigt de uitgave aan van Van den Eede's *Vaderlandsche zangen*, op woorden van onzen medewerker M. Em. Hiel.

- Ziehier de namen der componisten die tot de mededínging in den grooten tweejaarlijkschen Staatsprijskamp (Prijs van Rome) toegelaten zijn: Edw. Blaes en Is. De Vos van Gent, Heyndrickx van Brugge, De Pauw, Tilman en Pardon van Brussel. - De Jury, samengesteld uit de heeren Gevaert,

Benoit, Radoux, Samuel, Van Gheluwe, Jos. Dupont en de Burbure heeft daartoe de Vlaamsche Cantate verkozen: Het bekroonde poëma is getiteld: '*De Meermin*' door den heer Jul. Sabbe, professor te Brugge.

- De liefhebbers van vlaamsche muziek zullen niet zonder belangstelling vernemen dat '*Liederik*' het nieuwe zangspel der heeren Billiet en Mertens tijdens de aanstaande Gemeentefeesten op onzen Nederlandschen Stadsschouwburg zal worden opgevoerd. Voor de hoofdrollen dezer opera zullen, uitmuntende lyrische artisten van beroep worden geëngageerd, o.a. de dames Hasselmans en Gobbaerts.

- De heer Aug. Thibau, van Turnhout, een nog niet zeer bekend toondichter, arbeidt aan een zangspel: *Philips van Artevelde*.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen**. - Een prijskamp voor marmer- en houtschildering is door de *Maatschappij tot bevordering van Nijverheid en Wetenschappen* van Gent uitgeschreven. In beide vakken wordt een verguld zilveren eeremetaal uitgeloofd, geschonken door de *Maatschappij der aannemers van Schilderwerken*, enz. Een prijskamp voor het maken eener teekening van koetspoort is insgelijks door dezelfde maatschappij uitgeschreven. Een verguld zilveren eeremetaal, door de *Maatschappij der aannemers van Bouwkunde* geschonken, is als prijs uitgeloofd. Voor het bekomen van het programma dier prijskampen wende men zich tot het bestuur der uitschrijvende maatschappij, te Gent.

VLAAMSCHE BELANGEN. - In het '*Nieuwsblad van den Boekhandel*' vestigde onlangs de heer J.L. Beyers van Utrecht de aandacht der Noordnederlandsche uitgevers op volgende vraag hem van Vlaamsche zijde gedaan[1]: 'Bestaan er middelen om tegen *prijsjes* (merkelijk verminderden prijs) boekwerken te bekomen voor onze volksbibliotheken?' De geachte schrijver voegt er de volgende echt taalbroederlijke bemerking bij: 'De geestkracht, waarmede de Vlaamsche broe-

(1) Zoo wij vermeenen, door den heer Bauduin, van Ukkel-bij-Brussel, een onzer overtuigdste medestrijders.

ders steeds voor hunne taal opkomen moet onze bewondering opwekken of gaande houden. Dat er (in Vlaamsch België) belangstelling is in de Nederlandsche letterkunde, ik vertrouw, dat ieder dat zal toegeven; die belanstelling gaande te houden, te ontwikkelen, te brengen tot behoefte, ziedaar iets waaraan wij Noord-Nederlanders zeker een handje kunnen helpen.'

Wij wenschen van harte dat die oproep niet zonder vruchten moge blijven.

- Volgens eene ons uit Luik gestuurde correspondencie zou de *Vlaamsche Eendracht*, door het afschaffen van 't Nederlandsch als *verplichte taal* bij 't houden harer voordrachten en het inrichten van wekelijksche taalleergangen, meer of min van haar hoofddoel: 'de beoefening der vlaamsche letterkunde' afgeweken zijn. De cursus van vlaamsche taal zou overigens vooralsnog weinig vruchten hebben opgeleverd. 'Na 15 maanden genoten onderwijs, zegt de schrijver dier mededeeling, is door de leerlingen der *Eendracht* (allen volwassen personen) nog geen noemenswaardige kennis van die taal verkregen. Dit in logenstraffing van sommige optimistische beschouwingen in zake vlaamsch onderwijs te Luik.'

Betrekkelijk het officieel onderwijs in de Germaansche spraakeigens aldaar, luidt het bericht niet veel gunstiger. De vlaamsche en hoogduitsche leergangen aan de 'Ecole moyenne' en 'Ecole supérieure pour adultes' door de stad ingesteld, blijven insgelijks zonder resultaten. De schrijver waagt zelfs de vraag: 'of mogelijks niet de Gemeenteraad die proef met zóo weinig kans van slagen heeft willen nemen, dat de deur openbleef om van dat onderwijs te kunnen afzien, onder voorwendsel dat het geen resultaten oplevert?' In alle geval schijnt hem zulk onderricht niet in de vereischte voorwaarden te zijn.

Wij deelen natuurlijk deze inlichtlngen onder voorbehoud mede, en laten daarvoor de verantwoordelijkheid aan den geachten inzender. Onnoodig hierbij te voegen dat overigens ons Tijdschrift daarop volkomen vrijheid van antwoord toelaat.

Mijne antipathie.

Vriend Julius!

Weet ge waarom ik u schrijf? - Ik heb u niets te melden, maar och, ik acht het noodig zoo van tijd tot tijd mijn hart en geest in uw liefhebbend hart, dat troost heeft voor alle lijden uittestorten; alleen vrees ik nu maar dat gij mij van mijne erge kwaal niet zult kunnen genezen. - Beproef het eventwel eens, als ge er in uw liefderijk pogen middel toe ziet. Weet dan, dat ik eene geweldige antipathie heb, die sedert de laatste dagen nog ijselijk gestegen is, en wel tegen dat figuur, wiens mythologiseren naam ik me voor 't oogenblik niet herinner, doch waarvan ik u beduiden kan, dat het onveranderlijk, altijd onder de gedaante van een blazend hoofd wordt afgebeeld: dus tegen *den Wind!* Oordeel dan, of er remediën bestaan tegen zulke kwaal! - Ge weet nogtans dat ik niet van de houtzeerigsten ben; - och neen, ik kan warmte en koû verdragen; eene frissche lucht doet me niets; de schrikkelijkste zonnehitte (zoo eene waarbij de kraaien tot gapen gedwongen zijn) kan ik lijden, zoowel als den ijselijksten wintervorst en don grootsten stortregen, zelfs al goot het met zeeën (op zijn Spaansch!); het slijkerigste weder neem ik nog met de voorboeldigste verduldigheid, zij die van St-Job, aan; ik wil een ganschen dag door eene zandige woestijn voortdabben; het mag hagelen dat het kettert, vriezen dat hot kraakt, voeten hoog sneeuwen, donderen, bliksemen, in éen woord, alle onaangenaamheden, die de natuur ons hoogstgenomen kan aanbrengen, ergeren mij niet; - maar de Wind! de Wind! ik zeg: ik mag àlles lijden, maar verschoon mij van den Wind!

Ik ken niets onaangenamer dan den Wind. - Wat is b.v. de overschoonste lente-, herfst- of zomerdag, als het waait? Wat genot kan men alsdan smaken? Ge gaat wandelen: de

zon scheen zoo prachtig, zij kwam u zoo bekoorlijk door het venster toelachen en zoo veel aangenaams beloven! Buiten is alles in bloei; de vogelen zingen dat ge van wellust zoudt gaan dansen, springen en meèzingen. Go laat u door de zon overhalen, alsmede door eenige vrienden, om naar de *Dikke Meê*(1) te gaan. Ge staat op van voor uwe schrijftafel, ge werpt al uwe studieboeken toe; ge bekladt zelfs nog door overhaasting uwen ‘cahier’; ge trekt uwe sneeuwwitte zomerbroek en dito gilet aan, iets dat u niet gauw gebeurt en die ge opzettelijk voor zoo'n lief zomerweêrken hebt bespaard. Nu uwen jas aan, uwen hoed op, eene sigaar aangestoken, het wandelstokje in de hand, en... u karrevrachten genots voorspellende, daalt ge met uwe vrienden don trap af, en ge zijt de deur uit!

En nu gaat go de enge stad ontwijken, om u in de wij de natuur te verlustigen; ge spiegelt u reeds al de wellusten, die eene buitenwandeling leveren kan - uw deel: de heerlijke natuur in lentedos, de glanzende zonne aan den trans, de orgelende vogelen in 't bloeirijke geboomte; *enfin* ge gevoelt u reeds gansch opgetogen, van dichterlijke uitboezemingen zwanger! Maar, ge hebt gerekend zonder dien onverbiddelijken vijand van alle buitenvermaak: den Wind! Het waait dat het giert, en niet zoohaast zijt ge de kolossale nieuwe poorten der Scheldestad uit, of uw akelig lot spreìdt zich in al zijne afgrijselijkheid voor uwe blikken. Zie, vóór u in de baan draaien en zwaaien in warlende wolken de door eendracht nu machtige stofmassa's, en nemen u vooreerst alle genot van vergezicht af. Tot hier toe hebt ge nog slechts den dauwen schijn gezien van hetgeen u te wachten staat; *nu* verliest ge alleen nog het vergezicht, *nu* ziet ge slechts het stof zich vermaken in éénen of meer rondedansen *voor* u; maar dadelijk zal het u méer ontnemen en ook daar waar ge staat zijnen wals komen voortzetten:

He! ‘stof is knecht en geest is heer!’ - De Wind zal u leeren hoe stof knecht is; dadelijk!... Zie, daar komt de voorwacht: een scherpe heete wind die u als door 't aangezicht

(1) Zeer bekende buitenherberg. Geliefkoosde wandeling der Antwerpenaren.
RED.

snijdt, die uwen kleederen ‘twee passen achterwaarts!’ beveelt, alsof hij opzettelijk onzichtbare kabouters aan uwe frakpanden, uwe broek, enz. deed trekken om u in 't gaan te hinderen, of om u in uwe wanhopig heldhaftige pogingen ten spot te geven aan de juffers en heeren uwer kennis, die daar reeds van die ‘lekkere’ wandeling terugkeeren en aldus den wind slechts nog in den rug krijgen, on die elkaâr stil aanwijzen ‘hoe schoon of beter hoe leelijk die nijdige Wind de magerheid van gansch uw tenger lichaampje en bijzonder uwer beentjes aan de algemeene appreciatie overlaat!’ Uwe lippen worden droog, uwe oogen houdt ge ter neêr geslagen uit vreeze voor een pijniijke aandoening bij den minsten groet van den al te beleefden Wind; en, wilt ge nog een woordje tot uwe vrienden zeggen, uwe dorre schrale keel weigert geluid, of het weinige dat ze voortbrengt, draagt de diefachtige Wind meê, zonder er uwen vrienden het minste van te laten geworden!

Dat alles is nog maar een begin; daar komt hij met het wervelende stof van de baan, het onverwachts, vóor ge nog den tijd hadt tegenover hem de onbeleefde positie aantenemen, waarbij gij eenigzins het schoonste of delicaatste gedeelte van uwen persoon togen risico van havarij van landreize vrijwaart; daar grijpt u het stof vast; besmet de zoo lang bespaarde witte gile ten dito broek; en (zonder eerbied] voor het eerbied waardigste en waardevolste des gansclien menschen het hoofd;) vult het stof u ooren, neus en oogen met zijne fijne doordringende kleine bestanddeelen, rukt u het buisvormig hoofddeksel van den schedel en sleurt het meê in dien algemeenen rondedans, waar het zich alles behalve zuiver en gaaf van vormen in bewaart tot op een verren afstand. - En, daar staat ge dan! en uwe vrienden ovenzoo, half blind geslagen, met de beide handen (gelijk oen kleine jongen die weent) in uwe oogen te te vagen, om de ongevraagde gasten uit hunne geïmproviseerde woning te verdrijven; daar staat ge, met den jas bijna van het lijf getrokken, aan den voortdurenden wind blootgesteld, die er behagen in schept uw zoo zorgvuldig gekamd en gepommadeerd hoofdhaar in de war te brengen en u te bepoederen, alsof hij goesting kreeg u tot de *coiffure* der verledene eeuw

te bekeeren; - zòo staat ge daar, zeg ik, met het kleinste hoekje van uw gekwetst oog, dat gij eenigszins hebt kunnen reinigen, naar uwe duurbare hoofdkas te zoeken, terwijl het dwarlende stof spottend rond u heêndanst en u toeroept in nijdigen geestluim: ‘Stof is heer en geest is knecht!’

En ge loopt terug, evenals diegene uwer vrienden wien een zelfde lot beschoren was, om uwen hoed terug te vindeu, dien ge eindelijk ofwel nog op een honderdtal stappen of meer afstands in 't stof ziet zieltogen, ofwel, nog erger, op het water der stadsgracht ziet heendrijvon, als hadde hij gedacht zich niet beter dan zóo te kunnen zuiveren. Kom, ik zal het beste nog maar onderstellen: ge kunt uwen hoed weêr terug op den mishandelden schedel drukken, en het gelukt u uwen jas toe te knoopen en terzelfder tijde uwen hoed vast te houden uit vreeze hem nogmaals het hazenpad te zien kiezen, dat alles met de folteringlijdende oogen gesloten, oftewel, als ge achter waarts gaat een beetje gemakkelijker, wijl er toch altijd ongemak bij is, en komt ge weêr met de vrienden op rang, dan zijt ge nog vrij gelukkig te noemen.

Aan beraadslagen of men voort of terug zal gaan, valt niet te denken; ge kunt den mond niet eens openen of ge loopt gevaar een ongevraagde maaltijd te genieten. En dan, ge zijt al zoo ver, ge moet voortgaan; zie, (als ge zien kunt, wel te verstaan!) ginder is de *Dikke Meê* àl; dààr vindt ge schuilplaats. En zóó sukkelt ge voort, wanhopig pogende togen den Wind te worstelen, met de beide handen aan den hoed. Aan uwe sigaar - oh, het rookgenot hebt ge lang reeds vaarwel moeten zeggen! - denkt ge niet meer. Zooals ge met een halfgeopend oog bemerkt, komt gij nog andere lieden tegen, die uw ijselijk lot ondergaan, ofwel die reeds terugkeeren en... u uitlachen! Mocht ge al eens beproeven achterwaarts te gaan, om toch met uwen zakdoek den tranenstroom uwer kijkers te blusschen, dan loopt ge kans op een of ander persoon te stooten, ofwel over eenen steen te struikelen; ge ziet hoe ginder de bleekvrouwen hun arm wegvliegend waschgoed met steenen beladen om het de vlucht onmogelijk te maken, ofwel opnemen om het van de zandbui te vrijwaren, enz. tot dat ge eindelijk,

eindelijk na zoo'n lange marteling in de *Dîkke Meê* aankomt.

Dààr kruipt ge binnen in huis, blij als een schipbreukeling die na een langdurige worsteling tegen de baren, er in gelukt is eene plank te grijpen. Maar zeg eens, Vriend Julius, heet dàt blijdschap? - Oh, ik heb ze gevoeld de pijn, de marteling, die u niet het minst laat genieten en u altoos juist dàn overvalt als ge 't best gestemd zijt om te genieten: een stofje in het oog. Hoe nietig ook in schijn is dat een ijselijke kwelling, waar ge niets tegen vermoogt. Het er uithalen is meestal onmogelijk, - het is eene voortdurende, aanhoudende pijniging, die u het gebruik van het gezicht beneemt, en als een gansenen zwartgalligen wasem over de ziel uitspreidt. Ja, eene geringe heime kwelling is harder, wreeder, nijdiger dan eene groote opene pijn. Die kleine aanhoudende smarten, waar gij, machtige mensen, niets tegen kunt, zijn de nietige vlieg op 's leeuwen rug: zij maken als razend! - O, zie Vriend, dat zrjn van die vernederingen die den mensch ter nederslagen, die zijn hart ontsteken van bitterheid en haat.

Oh die Wind! die Wind!... Moest men dààrom zijn gezellige studeerkamer verlaten, dààrom de lang bespaarde witte zomerkleederen aantrekken, de enge stad ontwijken, om hier in die nog engere en daarbij donkere boerenwoning verre van alle genot zich in de droeve eentonigheid optesluiten; - te zitten met den zakdoek aan het oog, waaraan traan bij traan ontperst wordt; - te zitten met die arme kleederen, wier blankheid een uur of wat geleden onbevlekt was en die daar nu maar al te duidelijk het kenmerk dragen van den lasterlijken stofwind; - te zitten met het hart vol wanhoop, en, in die verlatenheid en stilzwijgenheid die heerscht onder vrienden met eene zelfde ramp geslagen, denkende aan zoo'n ernstige zaken, dat de droeve plooi van uw wezen wel dubbel treurig wordt en steeds, in geometrische verhouding, in treurigheid klimt; want uw droef gelaat werkt op dat uwer gezellen, die dan even droef zien, en de weêrkaatsing hunner droefheid op u, enz. - En dan denkt men: vooreerst aan de kleine verpozing die men nu geniet, en ten tweede aan de vreeselijke waarheid van de perspectief die daar voor u staat: door [zulk weêr terug

keeren te *moeten*! En ge schrikt bij zulke gedachte vol afgrijzen; go verzamelt al den haat, gedurende die korte wandeling (*sic*) bij u opgewekt, en ge werpt hem met wettige verontwaardiging den Wind in het blazende gelaat!...

O Vriend Julius, gevoelt gij die smart? Kent, beseft gij dien toestand? Weet ge nu hoe mijne antipathie ontstaan is en ziet gij waarlijk middel om mij ze te ontnemen? - Och, Juliuslief, reeds zoo dikwijls heb ik mij in zoo'n bedroevende positie bevonden, reeds zoo dikwijls met dien nijdig vechtenden Wind gedwongen geweest te kampen!! 'Erbarmen, o Wind, erbarmen!' kloeg ik dan; en toen rezen daar voor mijnen geest al de weinig troostende, gelijkende, vroeger onderstane beproevingen:

Niet alleen met droog weder, ook bij regen heerscht die vijand; dan, duldt hij zelfs niet dat de regen valle waar deze wil; ongenadig zweept de wind hem *u* in het aangezicht, met die nijdige onbeschaamdheid hèm slechts eigen. Beneemt hij u bij droog weder hot gezicht door 't stof, hier gebruikt hij het water: hij heeft zelfs geen greintje medelijden met de arme slechtziende lieden die brillen dragen; hij besproeit er de glazen van met regen en bederft hun 't oog of blindt hen, door met behulp der druppelen hier de lichtstraal te verdubbelen, te verbreken, of dààr eender te laten... Regenschermen! weg daarmeê! gilt hij, slaat ze om en belet u ze te openen. Bij koude, snijdt hij u door de kleederen heen, als wilde hij weten wat er binnen in u omgaat, oftewel daar alles verstijven. - Oh, die Wind, die Wind!...

Aanschouw de prachtige natuur, hoe hij ze mishandeld heeft bij zijn doorreizen: - Onder zijn woest gegier en getier heeft hij de bloemen, de lieve bloemen vol stof geworpen, beslijkt, en och arme, gebroken; de blauwe spiegelende beek, als uit gramschap gerimpeld en bevuild; de rivieren en wateren in toorn opgejaagd en zijne woestheid doen deelen, tot overstroomingen aangedreven, die alles medeslepen wat zij ontmoeten, boomen ontwortelen, huizen, velden, weiden, vee, menschen, en alles dooden of doen vergaan, de zee hol en onstuimig doen worden, ze tot bergen hare baren doen verheffen; schepen

verbrijzelend tegen de rotsen geslagen on met man en muis in de onpeilbare diepte neêrgestort! Hij heeft al de elementen bijeengeroepen tot hozen, die, schrikverwekkend als woedende reuzen, gansche landen doorloopen, alles ontwortelen, oogsten vernielen, menschen en dieren dooden, huizen verbranden, en alles, àlles op hunne onstuitbare vaart met vernietiging bedreigen of slaan.

Vergeet ik nu nog de brandende winden der heete gewesten niet, die ontzaggelijke menigten insekten meêbrengen; bergen van zand in de hoogte jagen om onder hunne brandende massa gansche caravanen te begraven; die de vruchtbare streken verschroeien en als eeuwige vijanden van 's menschen geslacht, nog de besmettende plagen en ziekten van eene enkele plaats soms over den ganschen aardbodem heên verspreiden... O die wind, die wind! Wat toch is vernielingszuchtiger dan de wind? - Neen, vriend Julius, nimmer zult gij mij doen afzien van den haat dien ik den Wind heb toegezworen!...

Weet gij dan wel, gij, die zoo'n flamingant zijt, hoe het franskiljonism hier is neêrgekomen? Nolet de Brauwere van Steeland zegt het ons: - bij middel van den *franschen wind!* Heb ik het u niet gezegd dat de Wind alle soorten van plagen en ziekten overal verspreidt! o, die blaaskaak! die bolwangige kerel! niets kan hij onaangeroerd laten; hij is gelijk die soort van lieden die ook overal hunnen neus tusschen steken, van niets verstand hebben en dan natuurlijk alles in de war 't onderste boven brengen... En wat al kan ik in dien zin niet op de rekening van den Wind schrijven? Ik zou u nog kunnen aanhalen als bewijs hoe hij *dit* en *dat* doet.. maar, daar ik niet wil handelen tegenover u, mijn duurbare Julius, gelijk zekere sprekers en schrijvers tegenover hunne hoorders of lezers, die b.v. zeggen: ‘ik zal u niet vertellen hoe de Wind, moei-al, overal het zaad en graan van de planten en |gewassen wegneemt om het dan op onnuttige plaatsen te gaan neêrleggen; ik zal u niet zeggen hoe hij b.v. alle soorten van bloemen on planten op daken en ruïnen doet wassen, waar er niemand is om den geur der bloemen te smaken, de daar verloren groeiende koornaren te oogsten; neen, dat alles zal ik u niet aanhalen.

Evenmin wil ik u bewijzen dat de Wind, die ons zoo kostbare ruïnen, veel meer dan de Tijd - die toch maar een goede oude sul is, en misschien zijne zeisen wel eens kan gebruikt hebben, doch ze sedert lang reeds heeft laten verroesten, zeker uit hoofde van zijn hoogen ouderdom - dat de Wind voor het grootste gedeelte ze gemaakt heeft wat ze zijn en *hij* het dus is die ze ons ook langzamerhand ontrooft, noch en wil ik u zeggen hoe menigvuldig nog zijne slechte, schrikkelijke, ijselijke, afgrijselijke, roof- en moordzuchtige eigenschappen zijn, enz., enz., zoo zal ik u alleenlijk nog vragen wààrtoe toch eigentlijk de Wind *nuttig* is?

Zeg, waartoe toch de Wind? Begrijpt gij waarom er *wind* noodig is? - Om de schepen te doen varen? Och neen, zeg liever om ze te doen vergaan: er is immers stoom uitgevonden; wij hebben immers stoombooten, die sneller, vlugger dan de] Wind kan doen, van 't ééne vaste land naar het andere varen. - Ik kan begrijpen dat er *regen* noodig zij om het land te bevruchten, en ons zoet water te verschaffen en voor méer nog, - maar wind? die zelfs den regen nog belet te vallen, hem soms zóodanig verspreidt dat hij te fijn wordt en de aarde niet| kan bevruchten. - Ik versta dat het *hagelt;* dat is misschien om ons wat afwisseling, evenals voor den sneeuw, in de uit de lucht vallende stof te geven. - En *sneeuw*, - de sneeuw bedekt de velden in den winter, evenals ons een warm deken in onze legerstede bedekt, om ze van koû te bevrijden; hij bewaart er het zaad, en doet het ontkiemen in de aarde. De sneeuw heeft menige goede hoedanigheden; ten andere, zie eens wat al vermaken hij ons aanbrengt: baantjes rijzen, met sleden rijden, sneeuwballen maken en rondwerpen, dat is immers alles een zalig pleziertje, hoe ongenoeglijk het ja ook zij sneeuwbollen tegen de ooren te ontvangen. - En *vriezen*, dat òok is goed, - dat is de rust van de natuur; ik kan ook wel begrijpen, ofschoon er anderen zijn die zulks niet kunnen, dat er ijs zij; het water mag en moet ook rusten, en in harmonie zijn met de gansche omringende natuur; - dan nog, het vriezen maakt den mensch zoo gezond, iedereen bloost, al was het dan maar alleen van de koû; dan zal nog elkeen het met

mij ééns zijn, dat het veel aangenamer is gezichtjes als appeltjes te zien, dan van die oude grijze perkamenten vellen, als bekleedsel van het waardigste deel des menschen te aanschouwen. En schaatsenrijden? Roept Tollens eens; is dat ook geen plezier? - Verder, de *zonneschijn*? wel, de zonne warmt, verlicht, stort leven in alles, rijpt de vruchten; oh, de zonne! niets is weldoender in de natuur dan zij; zonder haar bestond er niets! - Maar brrr! de WIND? waartoe de Wind, waarvan ik u al zoovele kwade hoedanigheden heb aangehaald en waarvan ik er u nog wel duizend, als ik reeds zegde, zou kunnen ten berde brengen? Zeg dan, Vriend Julius, waartoe Wind? - Alle andere elementen hebben eene bestemming, dienen ten minste tot *iets*, maar de Wind? de Wind? - Een koeltje, ja, dat is nog te begrijpen, het koeltje, dat min ik, 'k heb er zelfs nog *poëzie* op gemaakt, maar wind?... Leg mij dat eens uit, Vriend, en tracht mij eens te genezen van mijne kwaal; tracht eens te bewijzen dat de Wind toch zoo slecht niet is; toon mij zelfs aan dat hij nuttig kan wezen; wijs mij waartoe hij geschapen is. Maar... niet met de fabel van '*de Eikel en de Pompoen*' of met die 'historie van den prins die door eene spin en eene vlieg gered werd,' *die* kan ik ook van buiten; maar tracht dat eens op ware grondvesten te doen.

Ondertusschen blijf ik, windhatend en u [liefhebbend:
Antwerpen, den 23 *Februari* 1874.
Uw vriend, EMIEL BKAHM.

Bladvulling.

Twee puntdichtjes.

I.

'Uw naam?' vroeg meester *Raap* aan zijnen nieuwen knecht,
- Jan *Duit*, Mijnheer. - 'Wel vriend! een stuk gemeen en slecht!
- 't Is waar, mijn goede heer; maar 'k moet u niet verzwijgen,
Dat ieder voor één duit twee rapen goed kan krijgen.

II.

Wie eigentlijk is slim en wijs? vroeg Griet,
Die weinig zegt, sprak Jan, en toch veel hoort en ziet.
Ph. FASSAERT.

Poëzie.

I.
Mijn 72ste verjaardag.

Op Sint Crispijnsdag 1874.

Hoe! Sint-Crispijnsdag komt verkonden
Dat ik zou oud geworden ben?
Waarachtig! 't slaat mij diepe wonden.
Ik, die geen stijve grijsheid ken,
Maar nog de jeugd in 't hart voel spreken,
En met de lier niet af wil breken...
Zwijg, droef vermaan van mijn geboort,
Dat mijn begoochelingen stoort!
'k Heb nog zoo menig lied te stemmen!
Van hier! wie wil mijn dichtlust stremmen!
Nog wil ik baden in 't geneucht
Der poëzie, als in de jeugd.
En pluk ik in haar tuin geen bloemen,
Die frisch en keurig zijn te noemen,
Toch pluk ik voort
Wat mij bekoort.
En roept een bitse stem mij toe:
'Wel, oude, ben je nog niet moê?
't Is tijd te staken;
Laat kruk en leuningstoel u maken!'
Mijn hemeltje! ik
Heb voor die dingen zoo 'nen schrik!
'k Verfoei die rust
En 'k vlam van lust
Naar spel en lied;
'k Aanhoor hem niet
Den kwelgeest die van zwijgen spreekt,
En - snaren breekt!

Wilt gij, Crispijn,
Mijn vriend nog zijn,
Help gij mij blijde tonen zingen,
Van allerhande lieve dingen,
Van huislijk heil, van vriendschapszoet,
Van kunstgenot, van lettermoed;
- Breng, lieve sant, mij ieder jaar,
Voor de oude dichtharp nog een splinternieuwe snaar!

Dixmude.
Vrouwe VAN ACKERE, geb. DOOLAEGHE.

II.
Huiselijk lief en leed.

I. Het gelukkio paar.

Zij hadden voor allen erfgroud
Maar tien roeden land, niet meer.
En in hun huizeken lag er
In 't wiegje een kindeken neêr.

Zij hadden op hun zolderken
Wat rijshout en turf vergaard,
Wat pijnhout en eiken bladeren
Tot brandstof in den haard.

Zij hadden in hunne spinde
Een koffijteug en wat brood,
In 't onderlat(1) een geitje,
Dat melk en boter bood.

En in hun aloude schuiflâ
Lag 't dagloon van de week;
En onder het stroodak hingen
Er boonranken geelend bleek.

(1) Een uit houtlatten opgetimmerd stalletje.

Daarin bestond gansch hun rijkdom
Ze vroegen ook nooit om meer,
Want in hunne harten legde
De Liefde heur schatten neêr.

II. De tweeling.

Het zat in zijn stoeltje, 't zieke kind,
Zijn moeder was begraven.
Het schreide... Wat is een vader toch
Om 's kindjes wond te laven?

Hij zat in 't hoekje van den haard,
't Hoofd in de hand gebogen:
Hij zag niet om, hij hoorde niet,
De traan droop uit zijne oogen.

Het broertje, op zijn bloote voetjes liep,
En paaide 't tweelingzusje,
Stak in zijn handje een kruimel brood,
En streelde 't met een kusje.

Maar 't arme zusterken schreide voort,
Ook 't broertje valt aan 't weenen,
Het roept naar moeder, die in 't graf
Stil meêweent met heur kleenen!....

Vrouwe VAN ACKERE, geb. DOOLAEGHE.

III.
De wolven.

't Was nacht, in 't zwart ardennenwoud.
Door 't flauwe licht der mane droef beschouwd,
Vermoordden wolven laf een everzwijn;
En vochten huilend ondereen,
Want elke wolf wou meester dezer prooie zijn.
Toen Bruintje Beer verscheen
Ter sluiks, en heimlik sloop naar hunnen buit.

't Besluit
Der wolven was terstond genomen:
Wel mocht de beer op zijne zokken komen,
Voorzichtig mijdend elk gerucht
Van krakend struikhout, bladgeritsel, grasgezucht,
Ze merkten zijnen list,
Ze staakten dra den twist,
En sprongen woedend al te weer
Naar Bruintje Beer,
En dreven brommend hem op vlucht.
* * *

Wanneer ge boozen twisten ziet.
En zoekt daarbij uw voordeel niet.
Zegt niet een spreekwoord, eeuwenoud maar schrander:
De wolven, neen, verslinden niet elkander.

Brussel, 1875.
EMANUEL HIEL.

IV.
Haar beeld.

Als 's morgens vroeg zich de oosterkim
Bekleurt met rozezonneglim,
En alles wekt tot lust en leven,
Voel ik mij als der aard ontheven;
Want in dien glans daar, heimlijk, speelt
Haar minlijk, lachend engelbeeld.

Als geur en kleur in bosch en veld
Natura's rijkste schoonheid meldt,
Laat ik mijn hart daar droomend rusten;
Want iets baart mij de zoetste lusten,
Die Liefde op aarde eens heeft geteeld:
Het is haar minlijk engelbeeld!

Als 't nachtlijk zwart op de aarde ligt,
En 't weiflend star- en manelicht
Alleen nog leven hier komt spreiden,
'k Betreur zoover te gescheiden.
Van 't geen mij in mijn droomen streelt,
Van heur zoetlachend engelbeeld.

Al 't geen mij duurbaar blijft op aard'
Heeft haar bekoorlijk beeld bewaard,
En nu is zij in de engelkoren!
Zij mocht me op aard' niet toebehooren;
Doch, 't geen mijn harteleed nog heelt
Is haar betoovrend engelbeeld!

Komen, Maart 1875.
P. DENYS.

V.
Klacht.

In 's levens schoone Lentetijden,
Dan laten ziel en hart
Door liefde en hope zich verblijden,
En voelen zelden smart.
Maar is de grijze Winter daar,
Dan wordt het in de ziel zoo naar,
En aaklig bang in 't hart.

*

In vollen bloei der jonglingsjaren,
Het hart vol minnegloed,
En droomend steeds aan 't zalig paren,
Vindt m'alles schoon en goed:
Men drinkt en zingt en is verblijd
En denkt niet eens dat toch de Tijd
Dit alles rooven moet.

* *

Des levens Winter is gekomen,
Met ongemak en pijn;
Wel zit de grijsaard nog te droomen,
Doch kan 't van liefde zijn?...
Zijn leden worden maten stram,
Verzwonden is de liefdevlam,
Door ouderdom en pijn!

Zuienkerke, 1875.
JACOB STINISSEN.

VI.
Misschien?...

Als door 't toovrend bloemgewemel
Eener lustwarande heen,
Zag ik in deez' booze wereld,
Die me een zalig Eden scheen.
'k Zag verliefden heilvol minnen,
'k Zag de kunsten lauwren biên...
Zoete hoop, die mij komt streelen,
Mocht ik dat genot eens deelen! -
Misschien?!...

Moedvol trad ik in het leven,
Zonder schroom, met open hart,
Droomend aan het heil der Liefde,
Zielewellust zonder smart.
Liefde kon ik wel bekomen,
Zoo 'k maar schatten haar kon biên...
Hartelust, mocht gij mij streelen,
Kon ik dat genot eens deelen! -
Misschien?!...

Als een kunstnaar wouikschitteren,
Want de Min was 't Goud gewijd,
Doch ik kon geen lauwren plukken:
Kunst en roem baart haat en nijd...
'k Ben nu oud. Mijn droombeeld zal ik
In dit leven niet meer zien,
Eu na 't graf?... Mag hoop mij streelen?
Zal ik dàar 't genot eens deelen? -
Misschien?!

Antwerpen, -74.
L. NAUWENS.

Eene nieuwe vacantiereis
(1869)
- (*Slot*). -

Maar terwijl de vertellingen afloopen, zwemmen eenige eidereenden voorbij en met hen hunne fraaie geschiedenis. De eidereend is des Noordlanders lieveling; zij is ook zóó tam dat zij dikwijls in de huizen gaat liggen en haar nest onder het bed aanlegt, ja zelfs daarop, in welk geval de menschen zich verplaatsen om den gast vrede te geven. De eidereend is gaarne gedekt als zij aan 't broeien is; men richt daarvoor kleine schuilplaatsen op met oude planken en stukken van booten; zijn er katten of honden op de hoeve, die worden weggedaan. Men kan den vogel uit zijnen nest nemen; de vederen die hij rond zich legt, maken zijne rijke dankgift uit voor huisvesting enverpleging. Maar de raven, kraaien en meeuwen slaan de eidereend gade, als zij een oogenblik beneden slentert naar het strand om te zwemmen en met haren makker te ‘kommeeren’, die daar ondertusschen op wacht staat. Hebben zij den nest gevonden door haar te volgen als zij weder naar boven gaat, dan staan zij op loer tot zij de naaste maal afstijgt; zij willen namelijk de eieren uitdrinken. Maar de eidereend is listig; zij blijft liggen totdat hare vijanden in hun ongeduld haar bijten en pikken; dàn schreeuwt zij. Dit hoort het mannnetje, dat al hinkende naar boven komt. Nu wordt het eene worsteling! Kan hij eenen der roovers vast krijgen, dan sleept hij hem, onder een vreeselijk geschreeuw, dat de anderen doet vluchten, achteruit en stap voor stap neder tot aan de zee. Hij is lomp maar krachtig, en nu duikt hij den plichtige onder, tot er het leven uit is. Als de eidereend hare jongen heeft uitgebroeid, heeft zij groot spel om hen tot aan het strand te krijgen, den geheelen weg achtervolgd door roofvogels en in den nood geholpen door

haren sterken vriend; maar nauwelijks heeft zij de kleintjes in het water gekregen of *hij* zwemt de zee in, verre van haar en van |de jongen; en| met duizenden kameraden trekt hij nu op avontuur tot aan de uiterste klippen. *Zij* strijdt verders voor het zijne en het hare. Verliest zij hare jongen in deze stille slapende wateren, die zij om hunnentwille tot nu toe niet mocht verlaten, dan zwemt zij haren trouwlooze achterna en deelt met hem de avonturen van den zeezwerm.

Terwijl gij nu van de eidereend hoort of van dien dommen vogel die met honden gevangen wordt (lees Peter Dass's 'Nordlands Trompet' Blz. 312. 4de uitg.) of van 'Tgojo,' dieslechts van den roof leeft dien andere vogels vangen, en hoe hij hun dwingt dien los te laten, - heeft de stoomboot een broeileger van meeuwen opgeschrikt en wij varen als in eene sneeuwwolk. Die glinsterende 'sneeuwballen' met vleuringen, die als bij millioenen dooreen kruisen, draaiend, dalend, schreeuwend, in het werkzaamste rumoer, in het dichtste marzennet door het krielen geteekend, zijn een zóó opruimend beeld, dat God's zon er nergens zulk een beschenen heeft. En dubbel weldoende komt dit voor in zulk eene grootsche, maar zwaarmoedige natuur, waar hier en daar eene boomlooze plaat eenvoudige huizen draagt en er mijlen wijd geen ander spoor van leven is.

Binnen in de kronkelende fiorddalen, waar des golfstrooms zegen niet uitvloeit in de looze ruimte, waar de zon ingeslorpt wordt door de rotswanden, die inademen en weer uitwasemen over alles wat onder hunne bescherming wast, - daar groeien boomen, daar groenen meerschen, daar gedijen planten, standvastig, dag on nacht, door de zon verwarmd, zoodat zij in drie maanden verder geraken dan elders in vijf, en daar ziet men eene vegetatie gelijk in Noorwegen's vruchtbaarste dalen. Slechts datgene wat in 't Zuiden zes maanden wasdom vereischt zooals het fijn fruit, kan niet rijp worden; want dit is - wel te verstaan onder den 70^{n} en 71^{n} breedtegraad, - misschien het grootste wonder in het land der wonderen. Als ik in Lyngenfiord was en er juist mijne aandacht vestigde, om te weten wat slach boomen en vruchten het was dat hier zoo welig groeide(1), konden die weelderige natuurzichten, de zonne-

(1) Aalbeziën groeien bij voorbeeld in Lyngenkerspel in het open veld

schijn over Fiord en rots mij in den waan brengen dat ik mij in Italië bevond. De sneeuw bergen in het verschiet konden dezen indruk niet storen; want zulken ziet men in Italië ook.

Op dezelfde schipsreis ontmoet men ondertusschen ook eene zachte schoonheid te midden van al het grootsche, bij voorbeeld de breede invaart bij Tromsö. Groote sneeuwbergen langs beide kanten, maar beneden, plat en fraai opduikend; in de zeeëngte staat het landschap met huizen en groene weiden; de stad ligt aan den voet van een hoogen heuvel, bedekt met berkenbosschen, waarin men de menigvuldige zomerhuizen der inwoners ziet blinken en vlaggen wapperen.

Staat men daarboven, in eene van die zomerwoningen, dan wordt het zicht nòg schooner; maar de stad daar beneden schijnt klein in de groote natuur; al wat leven geeft veroorzaakt een vriendelijk gevoel. Gaat gij door den tuin, daar wasemen de bloemen van Noorden fijne aroma uit. Neemt gij den binnenweg door het bosch naar een ander huis, daar groeten u gras en berk op dezelfde wijze. Voor uwe voeten vliegt de éene koornhen na de andere op; deze bonte vogelen met hunne korte witte halzen en dikke pooten houden zich op tot dicht bij de huiswanden.

Terwijl ik nu deze beschrijving moet sluiten - die ik denk eene aanbeveling te zuilen zijn tot eene nieuwe Vacantiereis en reizend volk naar Noorwegen zallokken - verzamelen zich alle beelden voor mij in één enkel. Ik heb het reeds genoemd, toen ik zegde dat Noorwegen's natuur het schoonst is in het verschiet.

't Is in het verschiet der toekomst dat ik het zie. Noorwegen is niet altijd rijk in hot tegenwoordige - verward en onvoorbereid gelijk het staat; - maar de toekomst kiemt in deze onbereidheid. Dit symbool is nu over het land dat diezelfde oevers, welke in den oorsprong van 's lands geschiedenis door groote geslachten on groote daden bezield waren, weer door de opkomende zon beschenen worden.

Als laatste genot van deze reize moet ik echter nog *dit* melden: men heeft, na een wekenlang varen tusschen rotsen, weer te zeilen te midden lage boschheuvelen, groote koornvelden en

fraaie huïzen, de zeeëngte van Namsos binnen te slingeren en zich te mengen met het kloek volk van Overhalden, met hunne vlugge paarden, te midden de hoeven van dit beroemd koornen boschland. Indien men wil kan men over Snaasen naar Stenkjaer, in plaats van den anderen gewonen weg. Van Stenkjaer naar Levanger is het schoonste van dien aard in het land; maar het moet bij zonneschijn gezien worden. Hier voelt men zich bevredigd met de breede velden; in het grootsche en het wilde geweest te zijn heeft de middelen versterkt, ja verdubbeld, om het vlakke, het vruchtbare en het bevallige te verstaan en lief te hebben.

De beeldhouwer Tuerlinckx.
Bijdrage tot de kennis van 's mans leven en werken.

Als eene dankbare moeder, heeft Mechelen altoos eene welverdiende hulde gebracht aan diegene harer zonen, welke een lauwer te meer aan hare gloriekroon hebben gehecht. Hunner nagedachtenis heeft zij standbeelden opgericht, waarop de nakomelingschap met fierheid de namen leest van *Dodoens* en *Lucas Fayd'herbe*, van *Margaretha van Oostenrijk*, van *Rore* en *Coxie*, - allen eer- en roemvolle namen, welke tot de onsterfelijkheid behooren. En onlangs nog werd het Stadmuseüm verrijkt met het borstbeeld van een anderen zoon van Mechelen, die, een paar jaren pas geleden, al te vroegtijdig, helaas! door den dood aan onze Nationale Kunst werd ontrukt. - Wij bedoelen onzen diepbetreurden beeldhouwer TUERLINCKX.

Werpen wij eenen blik op het zoo wèl vervulde leven van dien kunstenaar, en drukken wij tevens den wensch uit, dat eene bevoegdere pen dan de onze eene meer volledige verhandeling over 's mans leven en streven moge te boek stellen.

Jozef-Jan-Antoon TUERLINCKX, zoon van een' ervaren speeltuigmaker, werd in Mechelen geboren op 2 November 1809.

Al vroeg woonde hij de lessen der Teekenschool bij. Ongewonen aanleg met aanhoudende vlijt parende, deed de kleine Jozef er snelle vorderingen. Den boetseerstok leerde hij hanteeren bij P.J. Tambuyser(1). Een geruimen tijd bracht hij bij dezen meester door, die, in zijn eigen huis, eene werkplaats ter beschikking van zijnen leerling had gesteld. Te Antwerpen zette TUERLINCKX verder zijne studiën voort, onder de leiding van J.F. Van Gheel, leeraar aan de Academie dier stad(1). Uit de hoofdplaats der Vlaamsche Kunstschool vertrok hij naar Holland, om er de lessen van den Mechelaar Royer te volgen, die zich in 's Gravenhage had gevestigd, en wiens faam, na zijne bekroning in Antwerpen, Brussel en Amsterdam, heinde en ver was doorgedrongen(2).

Na vier jaar onder Royer's toezicht gearbeid te hebben keerde TUERLINCKX naar Mechelen terug. In 1836 begaf hij zich naar Parijs, waar hij een verlichten raadsman vond ¡n zijnen stadgenoot Jozef De Bay, bewaarder van het museüm der antieke beeldhouwwerken in den Louvre(3). De kunstrijke tempels dier prachtige stad, met hunne tallooze meesterstukken, waren voor den jeugdigen beeldhouwer een schat, welken hij met veel vrucht raadpleegde. Hij vervaardigde er het model van een *Ecce-Homo*, dat op het Mechelsch Museüm wordt bewaard. Uit Frarikrijk's hoofdstad keerde hij terug naar zijne geboorteplaats.

(1) P.J. Tambuyser, Mechelen, 1796-1859. In 1824 werd hij leeraar aan de Academie benoemd.

(1) J.F. VAN GHEEL, Mechelen, 1756. Hij werd leeraar aan de Academie zijner geboortestad in 1784, en tot professor aan die van Antwerpen bevorderd in 1817. Van Gheel stierf aldaar ten jare 1830.

(2) L. ROYER, (Mechelen, 1792) overleed in Amsterdam den 3 Juni 1868. Royer was bestuurder der koninklijke Academie van schoone kunsten te Amsterdam, en beeldhouwer des konings van Holland.

(3) J.J.B. DE BAY, (Mechelen, 1779) overleed in Parijs den 11 Jun¡, 1863.

Doch, immer naar verdere volmaking strevende, en met het doel zijn ingeboren talent door verdere studiën tot rijpheid te brengen, ondernam de jonge beeldhouwer in 1840 eene reis naar het kunstlievend Italië. Hoe warm moet zijn hart niet geklopt, hoe vurig zijne edele ziel niet geblaakt hebben bij het bewonderen van meesterwerken, welke Rome, als het toevluchtsoord aller kunstenaren, door alle eeuwen heen doen schitteren! Hij laafde zijn vurigen dorst naar kennis en kunst aan die altijd wellende bronnen, putte er kennissen uit die men weldra in zijne eigene werken zag doorstralen. Dàär beitelde TUERLINCKX het borstbeeld van Gregorius XVI in witten marmer, en ontving te dier gelegenheid een gouden eermetaal van den Paus ten geschenke. Nog voltooide hij te Rome eene Madona in marmer, en hij legde er de eerste hand aan de marmeren borstbeelden van Lucas Fayd'herbe en Godfried van Bouillon. Beide voleindde hij bij zijne terugkomst in Mechelen. Gregorius' borstbeeld wordt met zijn *Giotto*, een wit marmeren beeld, onder de beste zijner werken gerekend. ‘Giotto, een tienjarige knaap, werd door den grooten Italiaanschen schilder Giovanni Cimabue ontmoet op den weg van Florentië naar Vespignano. Terwijl dit kind de geiten hoedde teekende het met een' puntigen kei een der grazende dieren op eenen platten steen. Cimabue leidde Giotto met zich, want in deze teekening zag hij den roep waaraan hij zelf eens gehoor had gegeven.’ Het is in zulke houding, nederzittend terwijl hij zich in de teekenkunst oefent, dat TUERLINCKX Giotto heeft afgebeeld. Op de Wereldtentoonstelling van Parijs (1855) behaalde *Giotto* eene eervolle melding.

In België teruggekeerd vestigde onze begaafde landgenoot zich metderwoon in Mechelen (1844).

Te Brussel, in de Kapellekerk werd, ten jare 1845, het gedenkteeken onthuld tot aandenken van zijnen vriend, den kunstschilder Jaak Sturm, te Rome in 1841 overleden. Dit tegen den muur geplaatst denkmaal, bestaat

uit een roode marmeren tafel, waarop een medaillon met het portret diens schilders; daaronder een voetstuk het standbeeld van een kind. dragende Dit marmeren beeld, '*de Onderwerping*' voorstellende, en dat medaillon, beiden van TUERLINCKX, prijkten op de Brusselsche Tentoonstelling van 1845. In genoemde kerk treft men van denzelfden meester eene grafstede aan, der nagedachtenis van pastor Willaert gewijd.

Reeds stond Jozef TUERLINCKX in de kunstwereld als een uitmuntend beeldhouwer bekend. Mechelen echter zou zijnen naam voor eeuwig vestigen: Nog had zijne moederstad den tol van erkentenis niet voldaan, welken zij schuldig was aan Margaretha van Oostenrijk, 'die gedurende haar drij-en-twintig jarig verblijf te midden harer inwoners, de stad met nuttige instellingen begiftigde, haar verrijkte door de weelde van haar hof, de aanmoediging van kunsten, nijverheid en koophandel,' en andere bronnen zedelijker en stoffelijker welvaart.

TUERLINCKX, wien het stadsbestuur de uitvoering van een standbeeld toevertrouwde, kweet zich eervol van zijne taak. Op 2 Juli 1849 werd het onthuld in de tegenwoordigheid van Leopold I, der koninklijke familie en eener geestdriftige menigte, uit alle gouwen des lands derwaarts heen gestroomd.

Een jaar later tot leeraar van Boetseering, Ontleedkunde en Kunstgeschiedenis bij de Academie aangesteld, bleef onze kunstenaar er tot het einde zijns levens onafgebroken werkzaam.

Het veelzijdige talent van onzen beeldhouwer verwierf hem den 8 September 1865, het ridderkruis der Leopoldsorde.

Aan de Tentoonstellingen nam TUERLINCKX insgelijks een werkdadig deel. Nog leerling der Academie zijnde, stelde hij, in 1825, te Mechelen reeds eene zijner teekeningen ten toon. Ditzelfde jaar werd hij met een tweeden prijs in gemeld gesticht bekroond. In 1834 zag men op de Tentoonstelling zijner geboortestad, eene Madona, en een

plaasteren borstbeeld; - in 1835 een paar figuren in gebakken aarde, *Democrite* en *Heraclite* voorstellende, en verder *Esculaap* in plaaster; - dit laatste andermaal in 1836, en in 1860 het marmeren borstbeeld van *Dodoens* en eene plaasteren groep. Een *Ecce-Homo*, het borstbeeld van paus *Gregorius XVI*, een *Hazewind*, de twee hooger gemelde stukken voor het *Grafteeken-Sturm*, allen in marmer, prijkten in de zalen der Expositie van Brussel in 1854. Naar die van 1854, in de hoofdstad, zond hij nog een' *H. Cornelius*, beeld in plaaster, door den baron van Wijckerslooth in marmer besteld voor de kerk van Schalwijck (Holland). Op de Wereldtentoonstelling van Parijs (1855) bewonderde men *Giotto* en het model van *Margaretka's standbeeld;* te Antwerpen in 1861 eene marmeren groep *de HH. Anna en Maria* voorstellende, enz., enz.

Om de lijst van TUERLINCX' werken zooveel mogelijk te volledigen, noemen wij nog: den *Grafzuil der familie P.J. Hanicq*, den *Kruisweg* in St-Janskerk te Mechelen, de eikenhouten Communiebank en het preêkgestoelte te Temsche, eene groep in hout te Stekene, enz.

Herinneren wij, alvorens dit bondig overzicht te sluiten, aan de vaderlandslievende gevoelens die onzen TUERLINCKX te allen tijde bezielden. Verre van zijn' geboortegrond verwijderd, dacht hij toch immer aan de geliefde vaderstad, aan het gesticht waar hij zijne eerste kunstopvoeding had genoten. Uit Rome zond hij aan de Academie het model van zijn' *Giotto*, en hij bewerkte er het model van het standbeeld, dat wij thans op de Groote markt van Mechelen bewonderen.

Den 12 September 1857 bood hij der Stadsregeering de verzameling muziekstukken aan, door zijnen oudsten broeder geschreven. Het was nogmaals de genegenheid welke hij zijner geboorteplaats toedroeg, die hem aandreef (5 Oct. 1868) aan het Museüm het portret zijns vaders te schenken door den Antwerpenaar Verhulst. en het zijne, te Rome geschilderd door Portaels van Vilvoorde.

Het was den 6 Februari 1873, na een smartelijke ziekbed van vier volle weken, dat de talentvolle man het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, vrouw en kinderen voor alle erfgoed een onbevlekten naam nalatende.

Der stad Mechelen was een harer verdienstrijkste zonen ontvallen - der Kunst een harer ijverigste beoefenaars!

In treffende redevoeringen werd TUERLINCKX als kunstenaar en professor eervol herdacht. Met het doel aan zijne nagedachtenis eene graftombe opterichten hebben zijne leerlingen en oudleerlingen eene Tombola-Tentoonstelling geopend. Van stadswege is hun reeds den daartoe noodigen grond geschonken.

Die eerezuil zal de dankbaarheid zijner tijdgenooten, zijne werken zullen zijnen naam aan den nazaat overleveren!

Mechelen.

W. VAN CAMP.

Een broederbond
Tusschen de toonkunstenaars van Noord en Zuid.

Toen ik onlangs, in mijne bedenkingen over de Nationale Toonkunde, de wederzijdsche uitvoering van muziek werken uit de beide deelen Nederland's besprak, met den wensch dat dergelijke uitvoering reeds bij onze Concertos on Nationale Festivals in praktijk moge gebracht worden, dacht of hoopte ik niet dat kort daarna ook van Noordnederlandsche zijde een$_e$ krachtige stem ten voordeele eener zoo wenschelijke kunstverbroedering zou opgaan. Betrekkelijk dit zoo gewichtig vraagpunt, werd ik dezer dagen met een mij bijzonder welkomen brief vereerd, van de hand des heeren G.A. HEINZE uit Ams-

terdam, wiens naam als componist on muziekdirector sedert lange jaren in Nederland op schitterende wijze gevestigd is.

Om onze lezers al dadelijk op de hoogte der kwestie te brengen, laat ik hier het hoofdzakelijke uit dit schrijven volgen. Daar overigens de brief, ofschoon persoonlijk, over een punt van algemeen belang voor onze kunst en kunstenaars handelt, zal deszelfs geachte schrijver mij die kleine onbescheidenheid wel ten goede houden:

'*Den Heer Peter* Benoit, *Bestuurder der Muziekschool te Antwerpen.*

AMSTERDAM, 25 Juni 1875.

'Weledele Heer,

'Ofschoon ik tot heden nog niet de eer heb U persoonlijk te kennen neem ik des niettemin de vrijhêid een beroep op uwe kunstbroederlijke hulp en medewerking, voor eene belangrijke zaak, te doen.

'... Sedert een lange reeks van jaren heb ik den muziekalen toestand hier te lande gade geslagen, en bevonden dat onder de bestaande vormen aan menig uitstekend kunstenaar te kort wordt gedaan: dat de Nederlandsche componist geen vooruitzicht heeft, omdat het hem aan steun en moreele kracht ontbreekt, omdat zijne positie te afhankelijk is.

'Menig kunstenaar zal dit met mij gevoeld hebben, maar niemand had den moed het eerste woord te spreken. Ik voelde dat er iets gedaan moest worden en noodigde eenige der voornaamste artisten uit, zondag 13 Juni jl. eene vergadering bij te wonen, deelde hun mijn plan mede een Associatie der kunstenaars van Noord- en Zuidnederland tot stand te brengen, met het doel de goede muziekwerken beider natiën door goede en herhaalde uitvoeringen bekend te maken. Dit plan vond algemeene sympathie en er werd besloten zondag 18 Juli e.k. een groote algemeene vergadering te Utrecht te houden, waartoe de componisten en muziek-directeuren van België en Nederland zullen worden uitgenoodigd...

'Ik heb den heer GEVAERT te Brussel tevens om zijne medewerking verzocht, en hoop dat, als twee zoo uitstekende kunstenaars zich als bondgenooten vereenigen, de gunstigste resultaten voor de componisten beider natiën, daarvan het gevolg zullen wezen.

'In afwachting van uw besluit en in t v e r t r o u w e n op uw echt kunstenaarsgevoel, teeken ik met de meeste hoogachting

UEd. dw. Dr.
get. G.A. HEINZE.

Deze brief werd door mij volgender wijze beantwoord:

Antwerpen, 5 Juli 1875.

Zeer geachte Heer!

Uw voorstel tot stichting van een kunstenaarsverbond tusschen Noord en Zuid treed ik met geestdrift bij.

Sinds lang was een dergelijke verbroederende werking op toonkundig gebied mijn innigste wensen. Thans ben ik zooveel te meer nog met uw ontwerp ingenomen, daar onze Zuidnederlandsche muziekbeweging - in weêrwil van velerlei tegenkanting en dwarsdrijverij - van dag tot dag toeneemt.

Om U echter den aard van deze tegenkanting duidelijker te doen kennen, zij gezegd dat wij, Vlaamsch- of Nederlandschgezinden, die voor eigen Taal en Kunst, dus ook voor 't Vlaamsch-Nationaal princiep in de muziek ijveren, hier veelal als... *separatisten* worden beschouwd! Dat woord ‘separatisten’- een soort van Medusenwoord voor hen die onzen dubbelen taaltoestand slechts oppervlakkig beschouwen - werd door de vijanden onzer muziekstrekking en ook door een aantal voorstanders van het dubbelzinnig ‘Schijn- en- Blijk- stelsel’ in onze Belgische Nationale Toonkunde op eene voor hen voordeelige wijze tegen ons geexploiteerd. Doch, ik herhaal het, ondanks al die kleingeestigheid - want deze speelt hier in die kwestie de hoofdrol - gaan wij vooruit, onverpoosd vooruit, en we mogen thans met des te meer vertrouwen de toekomst te gemoet zien, daar ook onze stamgenooten van over den Moerdijk ons nu eene behulpzame broederband reiken. Ik bedoel namelijk uw niet genoeg te prijzen voorstel, om door wederzijdsche opvoering van Noord- en Zuidnederlandsche muziekale werken, tot gezamentlijke bevordering der belangen onzer Toonkunst te geraken.

Naar Utrecht zal ik onmogelijk kunnen komen, wat ik te meer betreur daar ik de eer en het genoegen zal moeten missen U daar *persoonlijk* te leeren kennen; doch tegen het onmogelijke vermag men niets.

Wees dan zoo vriendelijk, geachte Heer, mij, ondanks mijne afwezigheid, een verslag over 't geen er te Utrecht zal besproken en beslist worden te doen geworden. Misschien zal er wel middel zijn om hier in Antwerpen eene Afdeeling van de door UEd. ontworpen inrichting tot stand te brengen. Ik meen zulks temeer te mogen hopen daar hier te Antwerpen de stichting van eene ‘Vereeniging van kunstenaars voor 't uitvoeren van classieke muziek’ op til is. Alzoo lag het middel tot verwezenlijking van uw ontwerp hier al dadelijk voor de hand.

Na uw geëerd persoonlijk schrijven heb ik ook de afdrukken van den Omzendbrief aan H.H. Toonkunstenaren goed ontvangen.

Ik reken het mij natuurlijk ten plicht dien brief naar uw verlangen behoorlijk te verspreiden.

Met de beste wenschen voor den goeden uitslag onzer gemeenschappelijke zaak, groet ik U achtingsvol en kunstbroederlijk.

P. BENOIT.

Ziehier thans den hooger vermelden Omzendbrief, aan de heeren Toonkunstenaren van Noord- en Zuidnederland:

Geachte Kunstbroeders!

Het mag met dankbaarheid worden erkend, dat, in den tegenwoordigen tijd van toenemende beschaving, de liefde voor de Toonkunst in alle klassen der maatschappij doordringt, en haar veredelende invloed meer en meer wordt gewaardeerd.

Dat de Toonkunstenaars onder ons zich ook, van hunne zijde, beijveren, om aan de hoogere eischen des tijds te voldoen, behoeft geen betoog. Het standpunt toch, waerop de Toonkunst zoo wel in Noordals in Zuid-Nederland staat, geeft daarvan het sprekendst bewijs. Maar bij de beschouwing van dezen gunstigen toestand, doet zich de vraag op: Is het standpunt der Nederlandsche Toonkunstenaars gelijk aan dat van hunne kunstbroeders in andere landen? Is hun stand evenzeer gevierd en geacht? en worden zij zooals deze gewaardeerd?

Wanneer die vragen ontkennend moeten worden beantwoord, dan ligt de voornaamste oorzaak hierin, dat zij in hunne positie veelal te afhankelijk zijn. Immers, in de meeste gevallen staan dilettanten feitelijk aan het hoofd der muzikale beweging en worden slechts de Kunstnaars geroepen om *hunne* besluiten ten uitvoer te brengen en *hunne* inzichten en wenschen te bevredigen.

Wij zouden de laatste zijn om over de werkzaamheid van zoovele geachte en degelijke kunstvereerders, waar het maatregelen van orde of administratief beheer geldt, den staf te breken; maar *in zaken van klunst* mogen en moeten wij verlangen, dat zij die daaraan uitsluitend hun geheele leven en hunne krachten ten offer brengen, ook meer worden erkend en geëerbiedigd!

Wij houden het voor het beste middel om tot een beteren en zuiverder toestand te geraken: dat de Kunstenaars elkander de hand reiken, en zich vereenigen, om hunne eigene belangen te behartigen en zóódanig te regelen, dat zij zichzelven den weg bereiden om in hun eigen Vaderland bekend en geëerd te worden!

Hoe zal er in den vreemde achting voor de Nederlandsche Toonkunst ontstaan, indien niet de zonen van denzelfden stam, indien niet de Kunstenaars elkander de hand reiken en samen werken tot verheffing hunner eigene en der nationale eer? Hoe zullen jeugdige talen, en uit beschaafde kringen den moed hebben, de in andere landen zoo gevierde, maar in Nederland zoo dikwijls met geringschatting bejegende loopbaan van Toonkunstenaar te kiezen, als er geene doeltreffende maatregelen worden genomen, om de positie van den Kunstenaar in elk opzicht te verbeteren

Eerst dàn kan een volk zeggen, den bloei der kunst in waarheid te bevorderen, wanneer het ook eigene kunstvoortbrengselen den kunstminnaar vermag aan te bieden!

De werken van beroemde oude meesters ten gehoore te brengen, mag ontegenzeggelijk worden beschouwd als eene verschuldigde hulde aan hun genie; maar dàarom mogen de verdiensten van de levende en begaafde kunstenaars niet voorbij worden gezien!

Neen!... Naast de werken van het verledene moet plaats worden gelaten voor die van den tegenwoordigen tijd, en evenzoo hebben de werken van de in het midden des volks levende kunstenaars, aanspraak op algemeene bekendheid en waardeering.

Bovengenoemde aangelegenheden werden in eene daartoe belegde 'voorloopige' vergadering besproken, welke op 13 Juni jl. te Utrecht plaats vond, en waarbij tegenwoordig waren; de Heeren RICHARD HOL van Utrecht, H.A. MEIJROOS van Arnhem, W.F.G. NICOLAÏ van 's Gravenhage, G.A. HEINZE en W. STUMPF van Amsterdam. De Heeren Mr. J.E. BANCK en VAN SANTEN KOLF van 's Gravenhage, Prof. A.D. LOMAN en M.A. CASPERS van Amsterdam, woonden die vergadering bij als belangstellende kunstvereerders; terwijl de Heeren BOERS, VERHULST en WETRENS, alsmede de Heeren Dr. VAN WERKHOVEN en JAN SMIT V schriftelijk hadden kennis gegeven, dat zij verhinderd waren die vergadering bij te wonen, maar bijna eenparig hun adhaesie schonken aan het doel dezer bijeenkomst.

Na breedvoerige beraadslaging is op deze vergadering de wenschelijkheid erkend om onder de in Noord- en Zuid Nederland gevestigde Kunstenaars en elders wonende Landgenooten, die als componisten en muziek-directeuren werkzaam zijn, aaneensluiting te bevorderen en pogingen aan te wenden tot oprichting eener 'VEREENIGING VAN TOONKUNSTENAARS IN NOORD- EN ZUID NEDERLAND', hoofdzakelijk met het doel: om den onderlingen broederband te bevestigen, eigene compositiën door goede en herhaalde uitvoeringen te doen bekend worden, en de voordeden daarvan ook te doen komen ten bate der Toonkunstenaars zelve!

Ten slotte werd het overeenkomstig met de ware bedoeling en in het belang der zaak geacht, dat de tot stand brenging dezer Vereeniging door Heeren Kunstenaars zelve behoorde te geschieden, en namen de ondergeteekenden op zich, de Noord- en Zuid-Nederlandsche Kunstbroeders tot dat einde ter Vergadering op te roepen.

Ondergeteekenden hebben diensvolgens de Eer UEd. uit te noodigen tot bijwoning dier vergadering, welke zal worden gehouden *op Zondag* 18 *Juli, des namiddags te* 1 *ure, in liet Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, te Utrecht*, ten einde gemeenschappelijk de middelen te beramen, waardoor de Nederlandsche Toonkunst tot meerdere waardeering kunne geraken, en de Toonkunstenaars zich dien maatschappelijken toestand kunnen verzekeren, welken de beoefenaren van andere kunsten zich reeds hebben weten te verwerven, en om dan tevens de grondslagen te leggen voor deze zoo nuttige en noodige vereeniging.

Geteekend: G.A. HEINZE, RICHARD HOL, H.A. MEIJROOS, M.F.G. NICOLAÏ, W. STUMPF.

Thans blijft ons nog enkel hierbij onzen innigsten wensch te uiten, dat bovenstaande oproep bij onze nationale toonkundigen zooveel bijval moge vinden als dit bij uitstek voortreffelijk werk verdient.

Hoogst aangenaam ware het mij van wege de bijzondere kunstenaars zelf een woordje van adhesie te bekomen, ten einde hier in Antwerpen vervolgens een Zuidnederlandsche Afdeeling van het ontworpen Kunstenaarsverbond in te richten.

PETER BENOIT.

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875.[1] Door A.J. Servaas van Rooijen.

III.

In onze vorige overzichten hadden we gelegenheid een blik te slaan op het Spektakelstuk en het zeer dikwerf verwante, hoewel het meer breed verschillende Blijspel. Voor dit maal zullen we eenige oogenblikken in een andere atmospheer leven en komen we op het gebied van het drama. Vooraf eene kleine uitweiding over dit vak der Tooneeldichtkunst.

Het Drama ontwikkelde zich bij de volkeren na de epische en lyrische poëzie en vereenigt met de aanschouwelijke voorstelling het schoone, het verhevene en het diepe gevoel dier dichtsoorten. Verplaatst het Epos ons op het gebied van bepaalde gebeurtenissen en handelingen, het Drama doet dit ook, maar brengt het ons niet in herinnering, doch laat het zien, terwijl de personen die er in betrokken zijn hunne gedachten en gevoelens in den lyrischen dichttoon mededeelen en daarbij de beweegredenen hetzij duidelijk, hetzij meer omhuld doen kennen, waardoor we hun doen on laten kunnen doorgronden

(1) Zie hieromtrent ook mijne stukken in het '*Utrechtsch Dagblad*' van 11 Sept. 1874. Nr 250 en '*Nederland*' 1875 Nr 3.

en het zich ten slotte open baart waarom zij zóó en niet anders handelden.

Meer nog dan het Epos of Heldendicht grijpt het Drama aan, zoowel door de ongemeene levendigheid als ook wijl het ons tot getuigen maakt der gebeurtenissen die er in voorkomen. Wordt in het Heldendicht eene handeling weêrgegeven die van verschillende omstandigheden afhankelijk is, in het Drama daarentegen treden de karakters handelend op en wordt door de worsteling daarvan, hunne ontwikkeling, de nevenbedoelingen, de invloeden den toeschouwer kenbaar gemaakt. Uit dat handelend optreden der karakters vloeit als van zelve voort, dat men in het Drama moet terugvinden den strijd tusschen twee beginselen, tusschen twee tegenstrijdige meeningen, opvattingen, anders gezegd tusschen twee tegenstellingen, waarvan of de zegepraal van één daarvan, ofwel de verzoening van beiden ten slotte moet spreken. Vooral is daardoor het Drama een zedelijk iets en moet daarin de deugd zegevieren over den hartstogt of de ondeugd, moet het goede princiep zegepralend boven het kwade uitkomen. Alzoo moet de held van het Drama, zoo bij hem een overwegend zedelijk beginsel bestaat, steeds strijden tegen al de verschillende invloeden die in het Drama voorkomen en hem óf schijnen te overweldigen, òf hem zullen afleiden van het princiep, dat hij met allen gloed, kracht en macht die in hem is vasthoudt en waarvoor bij zijn strijd het lijden hom te beurt valt. Valt hij in dien strijd, dan komt ons rein menschelijk gevoel in opstand tegen de ondeugd, die hem te machtig was, doch wanneer hij zijn strijd ten goede eindigt, dan verkwikken zij ons, dat de zedelijke wereldorde door hem de overwinning heeft gehad en ongeschonden blijft. In hoofdzaak kan dus als doel van het Drama worden beschouwd de verbetering der hartstochten, waarbij door het verwekken van afkeer en medelijden een grooten stoot moet worden gegeven.

Hoewel het Drama geen poëzie in rijm behoeft te zijn is een vereischte daarvan dat het ten minste dichterlijk proza zij, en dat nooit afgetrokken en langwijlige redeneeringen den indruk tegengaan, verminderen of ontnemen, die gegeven moet

worden door het handelen, strijden en lijden van één of meer personen.

Lezen wij Walter Scott's *Essays*, dan vindt deze Engelsche bard het Drama terug in de kindschheid van het menschelijk geslacht. Hij noemt het een verdicht verhaal in samenspraken waarin de handeling wordt voorgesteld maar niet verhaald wordt. Liever zouden we 't noemen een verdicht of geschiedkundig verhaal, want niet alle drama's zijn slechts uitvloeiselen eener rijke verbeelding, maar vele en we durven wel zeggen de meeste zijn aan de geschiedenis en aan 't leven der volkeren of van personen ontleend. - Byron acht het, dat die dramatiséhe neiging eigen is aan ons menschelijk karakter, zij 't dan ook al dat deze begoochelende uitspanning daarin in den meest onvolledigen vorm voorkomt.

Vindt men in het Drama het schoone, het treffende, het edele, in één woord het *ideale* terug, het Treurspel daaren tegen is dikwerf de drager van mindere edele karakters enhoewel het in tegenstelling van het Blijspel een *ernstige* dichtsoort is en de karakters daarin alleen meer gekleurd moeten zijn en sterker en krachtiger moeten spreken, is het nogthans niet wat we in 't algemeen aan den hoogen eisch van het Drama stellen.

Aan deze regelen willen we dan ook ook toetsen de voorstelling van '*Lucie Didier of een noodlottige wissel*', door het gezelschap van den eenigen DRIESSENS (op maandag 1 September 1874) en dat wij niet onder het tooneelspel kunnen stellen, maar evenmin onder het Drama willen brengen hoewel er veel in was, dat aan de eischen voldeed.

Dienzelfden avond werd als nastukje gegeven: '*Ik inviteer mijn Kolonel*' naar 't Fransch door GIJSELMAN: een lief tooneelstukje in een bedrijf van het Théâtre Français, en die laatste aanbeveling beteekent nog al iets, als men weet dat daar geen stukken worden opgevoerd die niet door eene Commissie van enkele uitstekende mannen worden aanbevolen. Het 'Théatre Français' of de 'Comédie Française', ook wel eens 'het huis van MOLIERE' genaamd, is een der beste schouwburgen van Parijs en munt vooral uit door het opvoeren

der hoofdwerken der Fransche tooneelschrijvers. Nog altijd sinds dat Molière van 1650 tot aan zijn dood (in 1673) dien schouwburg heeft bestuurd, wordt het oude klassieke fransche schouwspel aldaar gehandhaafd en het spel der optredende kunstenaars is zonder wedergade en onovertroffen in fijnheid van opvatting en juistheid van opvoering... Doch we dwalen af; we zouden Utrechtsch schouwtooneel bespreken en we zijn in Frankrijk's hoofdstad te land gekomen!

Elk der twee stukken dan: '*Lucie Didier*' en '*Ik inviteer mijn Kolonel*' op voorbeeldige wijze door DRIESSENS' gezelschap opgevoerd, 'beiden tooneelspelen' volgens het *affiche*, was van een verschillend gehalte, en, in strijd met de opgave der directie, zouden we het nastukje een lief *blijspel* meenen te mogen heeten, een genrestukje, los en prettig. Het voor- en hoofdstuk echter kenmerkte zich door hoogst tragische tooneelen en toestanden en bijna zouden we geneigd zijn het een overgang te noemen tot eene kleine type van de hooge *tragoedie*, dat nauwverwante spel met het *drama*, waaraan voornamelijk deze beschouwingen zijn gewijd.

Mej. C. BEERSMANS was als *Lucie Didier* in al hare kracht, zij had oogenblikken, waarin zij veor de grootste tragedienne niet behoefde onder te doen en waarin zij om de fijnste nuancen van haar keurig spel liet zien. Nog staat ons voor den geest het aandoenlijk tafereel: de ontsluiering der hatelijke positie van haar echtgenoot (den heer HENDRICKX) in het eerste bedrijf en de elegante en wegslepende scene van het toilet in het 2de bedrijf. En niet minder klinkt ons nog in de ooren het getredene 'ga heen!' door haar tot *Sarzanne* (den heer VAN KUYK) gezegd, met eene van aandoening en haat gekrenkte vrouwenwaarde en afschuw trillende stem, door overmeestering van droefheid bijna heesch. Dat oogenblik - 't kan eene individueele opvatting zijn - was Mej. BEERSMANS groot en verheven, en eenige maanden later dachten we nog aan die passage, onder de opvoeding van RACINE'S '*Britannicus*' bij het treffende: 'Adieu! tu peux sortir' door *Agrippine* (M^{ile} AGAR) tot *Neron* (M. REBEL) gezegd. -

Doch wáár zullen we grepen doen, daar het geheele stuk door, haar spel getuigde van grondige studie en warm gevoel. Mej. BEERSMANS mist ja het heerlijke contralto-geluid van AGAR, de slanke houding van Mevr. KLEINE, maar waar 't aankomt op opvatting, spel, intonatie, daar behoeft Mej. BEERSMANS gewis geen vlag te strijken. Was het spel in alle opzichten hoogstgelukkig ook het stuk zelve heeft vele verdiensten(1). Voortdurend actie, geene eentonige tooneelen De gebeurtenisen volgen zich snel op; de eene treffende passage volgt de andere en de ontknooping, hoewel we die gaarne gewijzigd hadden gezien, (we houden niet van sterven op 't tooneel) zette op het spel van Mej. BEERSMANS de kroon. - De heeren HENDRICKX, DIERCKX en VAN KUYK, stonden haar goed bij. De heer DIERCKX was een prettige 'bonvivant' altijd en in alles even vrolijk en opgeruimd. Zijn spel is vrij, zonder overdrijving en uitstekend geschikt om een gullen lach te ontlokken. De heer HENDRICKX was in zijn overgang van liefde tot haat zeer goed, vooral de ontmaskering van zijn vrouw tegenover de balgasten was zeer natuurlijk en 't haar den arm doen aanbieden door *Sarzanne* voor de quadrille was een keurig oogenblik. Ook de heer VAN KUYCK was in zijn gemaskeerde rol op zijne plaats, en mocht al eens een enkele maal een weinigje gloed ontbreken, de blinde hartstocht, waarin hij als bankier *Sarzanne* zich zelven vergat, gaf hij in alle opzichten uitstekend weêr. *Alice Martin* (Mej. BIA) willen we ook gaarne noemen. Haar allerliefste toilet en lieve figuur droegen gewis veel bij, om met reden een echtgenoot trotsch op haar te doen zijn. Haar spel was lief en eenvoudig en van hare minder gewichtige rol, wist zij zich tot elks genoegen te kwijten.

In het nastukje deed ons de heer Victor DRIESSENS (als *Carbonel*) zoo hartelijk lachen, dat, zooals men dat gewoon is te zeggen, 'de lever er van schudde'. DRIESSENS is en blijft een uitstekend kunstenaar. Zooals we hem daar zien zitten, een-

(1) Onder louter dramatisch opzicht zijn wij het met onzen geachten medewerker eens; doch als strekking behoort o.i. *Lucie Didier* tot dat soort van fransche Tentatiestukken, die wij liefst niet op onzen Nederlandschen Schouwburg zagen.
RED.

voudig, natuurlijk en waar, ons de vertelling doende van zijn gaan naar 't ‘bal masqué,’ is men geneigd om te zeggen: ‘wat zit daar nu voor kunst in?’ en juist dat natuurlijke, dat alledaagsche achten we de grootste kunst. Vinden we hem eenige oogenblikken later aan de tafel gezeten met zijn lief jong vrouwtje, Mej. BEERSMANS, (wie zou in haar nog Mev. *Didier* van straks herkennen?) dan zien we hem in zijne ledige oogenblikken zich blijkbaar vervelende, en al babbelende schuitjes en steekjes maken. Dit is op zich zelf niets; men zou schier zeggen: ‘hoe kinderachtig!’ doch neemt men 't op met een oog voor de kunst, dan zegt men: ‘hoe realistisch schoon! dat is het leven op heeter daad betrapt.’ Juist in zulke kleinigheden ontdekt men den meester en verraadt zich de kunst. Zijn ‘lief vrouwtje’ vervolgde haar goeden echtgenoot steeds met een schrikbeeld: ‘Ik inviteer den Kolonel!’ en zeer aardig was de kleine intrigue naar aanleiding van die enkele woorden geweven. Is Mej. BEERSMANS in 't tooneel- en treurspel éénig, niet minder voldoet zij in zoo'n klein huiselijk tafereeltje.

Hoe haken wij er dan ook naar om de begaafde tooneeliste eens te zien in ‘*Het Wiegje*’ van Em. VAN GOETHEM, dat in de eerste afl. van ‘*de Vlaamsche Kunstbode*’ verscheen. Dat keurige stukje moest als 't ware op elk tooneel een tijd lang als nagerecht dienen. De teekening er van is zoo gemoedelijk en de moraal zoo treffend, dat het bepaald een juweeltje heeten mag(1).

Hebben wij al het goede genoemd, het zondenregister mag ook wel even worden opengeslagen; al zijn 't kleine zonden, ook die hebben eene berisping noodig.

Waarom, zoo vragen we in de eerste plaats aan Mej. BEERSMANS, moest uw treffend en aandoenlijk spel dik werf gestoord worden door het in orde brengen van uw toilet, wanneer dit onder de eene of andere *geste* uit de plooi was gekomen? Zou eene vrouw in het gewone dagelijksche leven, die overstelpt wordt van smart, op den inval komen om in die oogenblikken

(1) Voor verdere beoordeeling leze men het slot van mijn ‘Uit het Parterre’ in ‘*Nederland*’ N° 7 van dit jaar.

van hevig lijden en strijden, nota te nemen van hare kleedij? Zou eene vrouw die radeloos en wanhopend is, door het grievendste leed haar aangedaan, en in de armen van eene vriendin rust en kalmte zoekt en aan dat vriendenhart haar smart uitstort, zou die denken om haar kapsel dat eenigszins gederanrangeerd was geworden, te herschikken? We gelooven wel te durven zeggen: zeker neen, en Mej. BEERSMANS, zij houde het ons te goede, vergat wel eens dat *zij* die vrouw was. - Dit echter niet alleen, waarom moet in het slotbedrijf, het treurigste oogenblik, dat hoogst aandoenlijke tafereel, waarbij *Lucie Didier* schijnbaar levenloos op de kanapé ligt, ontsierd en gestoord worden door het binnentreden van een knecht, die de komische rol vervulde, maar wiens aardigheden hier zeer misplaatst waren. Moge zoó iets al door den schrijver zijn aangegeven, een directeur of regisseur moet dit voorkomen, zoo de acteur zelf dit niet voorkomt. - Nog iets. In 't eerste bedrijf komt de Compagnon met zijne vrouw en de groom van de reis. Zij vinden bij *Didier* en echtgenoote een gul onthaal. Het is middag en een tweede ontbijt wordt aangeboden en aanvaard. Doch wat ziet men nu gebeuren? Iets wat men geneigd zou zijn te zeggen, alleen op het tooneel te kunnen zien. De tafel gedekt, en wel met de noodige apparaten erop tot stelling van den eetlust, wordt *geheel gereed binnen gedragen!* Zou 't zooveel moeite meer zijn een ledige tafel aan een der zijden te plaatsen en dan wanneer 't noodig is, die naar 't midden te doen brengen en aanrechten? Immers neen, en de natuurlijkheid zou er alles bij winnen. Doch deze kleine zonden zullen eveneens plaats maken voor algeheele volmaking wanneer het tooneel en de tooneelwereld geacht worden een nuttig deel uittemaken van de maatschappij. Dat zij zoo!

Utrecht, 24 *Juni* 1875.

A.J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

(Wordt vervolgd).[+]

+ N.B. Onvrijwillig is onder de eerste bladzijde van het vorige artikel de noot geheel weggelaten. Deze was als volgt: Ziehier omtrent ook mijne stukken in het *Utr. dagblad* van 29 en 30 Juli 1874 N° 206 en 207 en *Red. weekblad* 3 Sent: 1874 N° 36.

Boekbeoordeeling.

I.
Jaarboekje van ‘Zetternamskring’ voor 1875. Gent bij W. Rogghé.

Het Bestuur van den Kring laat zich in zijn Verslag over 1874 aldus uit over de critiek, die zijn Jaarboekje voor 1874 ten deel viel:

> ‘In verscheidene tijdschriften, dag- of weekbladen als *het Volksbelang, de Zweep, de Eendracht, de Kunstbode* en *de Toekomst* werd het bundeltje beoordeeld. Over het algemeen werd de inhoud er van redelijk goed bevonden; doch in geen enkel blad werden stukken afzonderlijk getoetst. Konnen ze misschien de proef niet doorstaan; waren ze daartoe niet rijp? Wij gelooven, voor eenigen toch, het tegendeel; en daar we niets beters wenschen dan ons te onderrichten en onze schriften zooveel mogelijk te volmak en, vragen wij ook niets meer dan eene strenge kritiek er van; dat men gelieve ons onze gebreken te wijzen en tevens de geneesmiddelen er bij aan te toonen, en zich niet vergenoege met b.v. te zeggen dat de schrijver meer bewijst een brave zoon dan een goed dichter te wezen. Alle ernstige opmerking en raadgeving is aangenaam en zal met dank aanvaard worden, niet alleen, maar tevens zullen we trachten er een goed gebruik van te maken waar het past.’

Wat mij betreft, ik ben ‘*waar het past*’ altoos ernstig, maar had moeite mijn lachlust te bedwingen, toen ik bij monde van het Bestuur den wensch der leden van *Zetternamskring* hoorde uitspreken: dat elk in het jaarboekje opgenomen stuk afzonderlijk beoordeeld mocht worden... Laat ons billijk zijn, en tevens zooveel mogelijk aan den wensch van *Zetter - namskring* pogen te voldoen:

Inhoudstafel.

Uittreksel uit het reglement..... } boven critiek.
Verslag over de werkzaamheden in 1874..} boven critiek
K. BOGAERD. *** - een flink gedicht, een der beste uit den bundel.
THEOPHIEL COOPMAN. *Aan Gent*, - insgelijks zeer verdienstelijk.
L. COSYN-DEBUCK. *Aan de omgekochte kiezers van Gent*, - zeer middelmatig.

AM. VANDER BIEST. *Aan de zon*, - beviel ons veel minder dan zijn prozastuk.
E. TODT. *Iets over den Noord-Nederlandscken boekhandel*, - belangwekkend.
EMM. RENS. *Aan de verachters der Poëzie*, - niet slecht als opvatting, maar soms wat te prozaïsch van vorm.
THEOPHIEL COOPMAN. *Mijn Vlaanderen heb ik hartelijk lief*, - een keurig stukje, vol gevoel.
C. CORNELIS. *Reinier en Albrade*, - niet kwaad maar wat gerekt; doorgaans zijn maat en rijm goed verzorgd.
JOZEF JONGBLOED. *Vlaanderen den leeuw!* - ijselijk slecht.
JOZEF JONGBLOED. *Liza waar zijt gij heen?* - te sentimenteelerig, overigens niet slecht berijmd.
L. COSYN-DEBUCK. *Aan mijn kleindochter ken Eliza*, - goed.
B.D.G. *Krulbollenspel*, - niet veel bijzonders.
EMM. RENS. *Vriendschap*.. } beiden veel belovend; vrij wat beter dan zijn vorig stuk.
EMM. RENS. *Geloof haar niet*, } beiden veel belovend; vrij wat beter dan zijn vorig stuk.
K. BOGAERD. *Waakt!!* - Niet op de hoogte van 's dichters onbetiteld gedicht ***.
C. CORNELIS. *Wij, Vlaanderens zonen*, - niet zeer nieuw, maar flink bewerkt.
JOZEF JONGBLOED. *De uitwijkeling*, - overdreven tot onzin toe.
JOZEF JONGBLOED. *Geloof ze niet te gauw*, - een soort van tegenhanger op Rens' voornoemde stukje, maar zeer gebrekkig.
THEOPHIEL COOPMAN: *Heilig blijven ons de Broeders*, het zwakste van zijn drie stukjes.
EMM. RENS. *Aan de liberale Vlamingen!* Vrij wel. De heer Rens Jr. is een dichter die zijnen naam belooft eer aan te doen.
AM. VANDER BIEST. *Getrouwd zijn*, - een lieve novellette, die van veel opmerkingsgeest getuigt. Daarbij los en natuurlijk verteld.
EDWARD BLAES. *Over Koorzang*, - boven mijne critiek. Mannen van het vak schijnen het zeer goed te vinden.

Welnu, de slotsom is: *middelmatig*. - Men denke niet dat ik mijn oordeel hier vluchtig neêrschrijf. Eerst na rijpe overweging ben ik tot dat eindbesluit gekomen.

Zeker bevinden zich in '*Zetternamskring*' letteroefenaren, die onbetwistbare bewijzen van talent of althans van aanleg geven; doch te groot nog is het aantal *dichters* die 'rijmelarij' voor 'poëzie' houden. Welk verstandig mensch b.v. geeft aan omgekochte kiezers dezen raad:

'Begraaft u in het diepste diep
Dat God tot straf der lafaards schiep.'

Waarom niet liever aldus gerijmd:

'Gaat zeilen over 't diepste diep
Dat God tot straf der lafaards schiep?!'

dát zou althans der waarheid nabij komen.

Dat sommige dier liefhebbers van gebonden stijl, dien echter zoo weinig mogelijk bij 't rijmen wenschen in band te houden, toont ons o.a. de heer Jozef Jonkbloed. Deze heer kan maar niet begrijpen waarom er gegronde aanmerking te maken is op het doen rijmen van *graf* op *raaf!* In eene nota noemt hij de recensenten, die zulke *rijmen* (?) niet mooi mochten vinden, eenvoudig weg... haarklievers! (*sic*).

De schrijver van het spotlied op 'Madam de Zon' schijnt *brengen* op *zingen; moorderlijk* (?) op *koninklijk*, en een ander dichter *heil* op *wijl* mooie rijmen te vinden. Nu, '*de gustibus non est disputandum!*'

Om ten slotte aan 't verlangen der ijvervolle taal- en letterlievende Zetternammers te voldoen, eindigen wij met een ernstig woord dat, naar ik hoop, overweging verdient: Indien men werkelijk ten bate van kunst en letteren wil werkzaam zijn, drage men vooraf zorg, nauwlettend te onderzoeken of de produkten welke men der pers toevertrouwt, onder de oogen van een publlek verdienen te komen. Het is niet genoeg goed te *willen*, men moet ook goed *kunnen*. In het vrije gebied der Schoone Kunsten wordt men niet tot den arbeid gedwongen, men kiest zich dien zelf. Slaagt men nu niet in zijn werk, toont men, ook na de vlijtigste studie, geen aanleg voor het vak te bezitten, dan werpe men penceel, beitel of pen ter zijde. Ik raad velen Zetternamskring-dichters in gemoede een nauwkeurig zelfonderzoek aan, al moest dat eenigen hunner nopen voorloopig de lier aan de wilgen te hangen.

's Gravenhage, Juni 1875.

FRITS SMIT KLEINE.

II.
Documents historiques, *relatifs à l'art musîcal et aux artistes-musiciens* par Edw. G.J. Grégoir. Anvers, Imp. L. Dela Montagne. 1872-75. 3 vol.

Niet alleen als componist van een aantal werken in onderscheidene vakken der toonkunde, maar ook en wel vooral als schrijver over muziek en muziekkunstenaars heeft zich de heer Gregoir sedert lang een goedklinkenden naam in de kunstwereld verworven.

Ook door bovenstaande uitgave bewees de zoo schrandere als ijvervolle verzamelaar dezer kunsthistorische documenten een gewichtigen dienst aan onze toonkunstlitteratuur.

Behalve een rijke verzameling biographisch-critische bijzonderheden hoofdzakelijk over Belgische en Hollandsche toonkunstenaars, waarvan de meeste door Fetis en andere biografen onvermeld gebleven zijn, komt in deze drie bundels nog menige wetenswaardige mededeeling of belangwekkende beschouwing over onderwerpen die met de muziekgeschiedenis in meer of min rechtstreeksch verband staan.

Wat alzoo de heer Gregoir in het 1e deel zijner DOCUMENTS HISTORIQUES over de zoogenaamde *Souterliedekens* uit de XVe en XVIe eeuw mededeelt, wekte zeer onze belangstelling op. Velgens Collot d'Escury, schijnen deze Vlaamsche en Hollandsche Souterliedekens, die veelal gestemd zijn op de wijze van gekende volks- of straatliederen, veel te hebben bijgedragen tot ontvlamming der gemoederen van hen die de vrijheid in den godsdienst voorstonden. - Verder troffen wij met genoegen eene uit den '*Messager des sciences historiques*' overgedrukte verhandeling over den Beiaard aan, die zooals men weet vroeger het lievelingsspeeltuig der Vlamingen, en nergens zoo populair als in de Nederlanden was.

In het 2e Deel maken wij vooreerst kennis met een aantal beiaardspelers, die in de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw aan de Antwerpsche Hoofdkerk waren verbonden, vervolgens met een paar beroemde muziekdrukkers (Et. Roger en M.C. Le Cène) en met twee Nederlandsche zangers der XVIIIe eeuw: Willem Vermooten en K. Cauwenberg, van Haarlem, alsook

met een oud zeldzaam engelsch boek: '*The Beggars opera*' dat talrijke volkswijzen uit Londen bevat, waaronder ook een straatliedtje dat nog nu in ons Vlaamsch land zeer populair is.

Het zaakrijkste en voor ons het belangwekkendste is het 3e Deel. Het begint met een zoo keurige als talrijke collectie van verzen en grafschriften, ter eere van verdienstelijke toonkundigen van alle natiën en in onderscheidene talen geschreven. Deze fragmenten zijn aan verschillige, de eene meer dan de andere bekende dichters ontleend. Onder dezen troffen we met genoegen de namen aan van een viertal medewerkers van den *Kunstbode*: MM. Dr. Heye, Van Droogenbroeck, Sevens en Dela Montagne. Deze bundel behelst verder eenige korte levensschetsen van Belgische en Nederlandsche musici, waarvan sommige om hunne actualiteit bijzonder de aandacht opwekken.

Als Bijvoegsel aan de *Documents historiques* komen op het einde eenige toonkundige curiositeiten voor, o.a. een vijftal eeuwenoude zangstukjes en de gelijkvormige copie van BEETHOVEN'S Doodskaart, waarop wij lezen: *Die Musicalische Welt erlitt den unersetslichen Verlust des berühmten Tondichters am* 26 *Märs* 1827. *Abends gegen* 6 *Uhr, nach empfangenen heil. Sacramenten*.'

De navorschingen die de heer Gregoir zich voor 't bijeenbrengen van al die documenten heeft moeten getroosten, zijn ongetwijfeld lang en moeilijk geweest. Doch de uitslag heeft die moeite ruimschoots beloond: Zijn werk mag eene nuttige bijdrage tot de kennis der muziekgeschiedenis heeten. Trouwens, bij al wie zich op de hoogte stellen wil van de toonkunstbeweging, voorheen en tegenwoordig, verdient het een gunstig onthaal te vinden. Wel is de lektuur van dergelijke werken van aard eenigszins dor en eentonig; doch zoo wat den vorm als wat de stof betreft heeft de schrijver in zijne drie bundels zooveel afwisseling mogelijk trachten te brengen.

A.J. COSYN.

III.
Het Familieblad. Maandschrift gewijd aan Belletrie en Wetenschap, onder redactie van George Kepper. 's Gravenhage bij de gebr. Belinfante. Aflev. 1-5. - Prijs per jg. 5 gl.

Ziedaar eene Noordnederlandsche uitgave die wij onze taalgenoten uit het Zuiden volgaarne aanbevelen; want ook in een Vlaamschen huiskring is een werk als het *Familieblad* terecht op zijne plaats.

Bedriegen wij ons niet zoo hebben wij hier met een' plaatsvervanger van het thans niet meer verschijnende *Nijgh's geïllustreerd Familieblad* te doen. Zooals men ziet is de titel in hoofdzaak dezelfde gebleven; de inhoud nogtans heeft, als aard en als strekking, een totale verandering ondergaan. Vroeger was uitheemsche romanliteratuur, vooral fransche sensatieromans, daarbij schering en inslag; bij de nieuwe uitgave wordt de bekende stelregel ‘Utile Dulci’ meer in toepassing gebrachte en bij het belletrisch is thans ook een populair-wetenschappelijk gedeelte gevoegd. Nuttige bijdragen op dit gebied achten wij b.v. ‘*De slaap der menschen en der dieren*’ en ‘*De wonderen der Poolstreken*’, alsook een paar zeer merkwaardige reisbeschrijvingen.

Geïllustreerd is thans het *Familieblad* niet meer; doch de inschrijvers ontvangen *als premie* zeer keurige afzonderlijke platen. De laatste was eene uitstekend geslaagde photogravure van Bouguereau's ‘*Eerste muziekles*.’

In de rubriek ‘Belletrie’ lazen wij voortreffelijke pennevruchten van BERTHOLD AUERBACH, Duitschland's geliefden novellist, ERCKMANN-CHATRIAN, WILKIE COLLINS, OTTO GLOGAU, enz., alsook een paar geheel of gedeeltelijk oorspronkelijke verhaaltjes. Hier komt ons echter als van zelfde bescheidene vraag in de pen waarom het *Famielieblad* niet wat meer opeigen akker en wat minder op vreemden bodem oogst? Zeker zijn de hier opgenomen vertalingen zeer degelijk, doch in een Nederlandsch *Familieblad*, hoeft het oorspronkelijke als hoofddoel, en het vreemde als bijzaak te gelden. Het zou dus ongetwijfeld den lezeren aangenaam wezen, naast den naam

des verdienstelijken hoofdredakteurs M. GEORGE KEPPER, schrijver der uitmuntende artikels over *Oorspronkelijke Letterkunde*, ook nog eenige andere Nederlandsche namen van goeden klank aan te treffen.

Onzen dank aan den schrijver van het keurig opstel: '*Eene Vlaamsche Dichteres,*' dat wij vroeger reeds in ons tijdschrift bespraken. Die hulde aan Mevr. VAN ACKERE is een blijk van ongeveinsde belangstelling in onze Zuidnederlandsche letteren.

Van de hand des toondichters M. RICHARD HOL behelst 't *Familieblad* regelmatig een 'Muzikaal Overzicht'. De begaafde componist bezit ook de kunst om leerrijk en tevens onderhoudend te schrijven. Wat wij daarin tevens met voldoening opmerken is eene prijsbare gehechtheid aan het nationaal princiep. Sprekende over het orgel in het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, welk speeltuig ten prijze van circa 50,000 gl. te Parijs werd vervaardigd, stelt hij de zeer juiste vraag: 'Zijn er dan in Nederland geen orgelbouwmeesters, aan wie zulk een werk kon toevertrouwd worden?' eene vraag die hij met een voldingend *ja* beantwoordt, en er de volgende opmerking bij maakt: 'Plaats een orgel van Cavaillé-Col of welken vreemden fabrikant ook overal waar gij wilt, maar niet in een gebouw dat door Nederlansch geld is gesticht en vòòr alles tot ontwikkeling der Nederlandsche nijverheid moet strekken.' - Bravo! goed gesproken, heer Richard Hol! Die vaderlandslievende gevoelens strekken u als kunstenaar en als Nederlander tot eere. Doch méer nog dan aan het speeltuig hechten wij belang aan de muziek zelve, en ook deze is in ons Nederland nog al te veel op vreemden leest geschoeid. Hebben wij, Zuidnederlanders, hier op dàt terrein gelijk op elk ander den *franschen* invloed te bestrijden, bij u, Noorderbroeders, schijnt eene onverklaarbare voorliefde voor het *duitsch* element in de muziek te bestaan.

Waren er alzoo in Nederland wat méer mannen met wilskracht, oprechte voorstanders van het nationaal princiep, dan zou men b.v. niet moeten zien dat op geheel 't programma van het tweedaagsch muziekfestival te Haarlem slechts één enkel Nederlandschen tekst bewerkt zangstuk voorkwam, en van de vijf solisten er vier uit Hannover, Keulen en Schwerin, doch slechts eene uit Nederland zelf was gekozen!

A.J. COSYN.

Brieven uit Noord-Nederland.

VII.

DEN HAAG 6 JULI 1875.

Er is een nieuw letterkundig werk waarop ik bij dezen korlelijk de aandacht meen te moeten vestigen. Wel schijnt de lust tot lezen af te nemen naarmate de neiging tot baden toeneemt, maar de uitgave waarop er ik wensch te spreken kan gerustelijk tot het komend winterseizoen worden bewaard, zij is geen modekind, dat slechts in een tijdperk levensvatbaarheid bezit. Ik bedoel de door Dr J. VAN VLOTEN bewerkte letterkundige karakterstudie over MULTATULI, waarvan de tilel eigenaardig luidt: '*Onkruid onder de Tarwe*' (Haarlem. W.C. de Graaff 1875.) De schrijver wil in die studie geven 'de verstandelijke en zedelijke ziektegeschiedenis van een weelderig dichtvernuft, dat zich, tot schâ van zich en zijne werken, in behaagzieke zelfbespiegeling en ijdeltuitige zelfsvertroeteling verliep' en de oud-hoog-leeraar in de vaderlandsche geschiedenis en letteren heeft ons die ziektegeschiedenis van dat weelderig dichtvernuft met al het talent, maar ook met al de onverbiddelijke kalmte eenen professor in de ontleedkunde eigen, gegeven. Waar MULTATULI zijn eigen persoonlijkheid in zijn werken bracht, waar hij den lezer dwingt zich daarvan een met de door hem zelven geschonken lijnen, tinten en kleuren een beeld te malen, zal die beeltenis - zoo betoogt en bewijst D^{r} VAN VDOTEN - schier geen overeenkomst met het beeld der werkelijkheid bezitten.

Er is een stuitend verschil tusschen de beide portretten; de dichter MULTATULI heeft den mensch Multatuli en zijn ongemeene handelingen te innig lief om hem ook maar langer dan een kort oogenblik van zich te verwijderen. Zoodra de dichter zich vereenzelvigt met den mensch, zoodra de eerste zich maatschappelijk en in zijn werken voor de daden der laatsten verantwoordelijk stelt, ja, ze zelfs onder een betooverend licht den volke vertoont, mag men tegenover het schijnsel der tooverlamp een ander stellen: dat van de volle dagzon.

***

De Haagsche dichter W.J. VAN ZEGGELEN heeft door zijne talentvolle overzetting van Molière's '*Tartufe*,'[1] de rol van vertaalde tooneelstukken met een uitstekend verrijkt. Te meer valt deze arbeid te roemen daar eene vroeger ondernomen vertaling van '*Le Misanthrope*' aanvankelijk een zeer ontmoedigenden uitslag na zich sleepte. De vértaler - zoo heette het - was bij lange na niet voor zijne taak opgewassen, al erkende men dat tusschen Molière getrouw vertalen en hem goed vertolken, zoo dat al de eigenaardigheden en fijne wendingen zoo min mogelijk schade lijden, een aanzienlijke ruimte ligt. Zwakke geesten bukken voor de kwade kansen, de sterkere scheppen die tot goede om. Zoo deed VAN ZEGGELEN; hij was niet blind voor de gemaakte aanmer-

(1) Haarlem, Krüseman en Tjeenk. Willinck. 1875.

kingen; hij gaf een tweede bewerking van den '*Misanthrope*' die door deskundige beoordeelaars als goed geslaagd wordt geroemd.

Datzelfde nu mag men van de vertaling van den '*Tartufe*' beweren; zij is niet alleen met groote zorg bewerkt, maar geeft tevens in verschil lende opzichten afdoende blijken van de nauwgezetheid waarmeê de vertolker naar een net, fijn en geestig equivalent voor de Fransche uitdrukkingen heeft gezocht. En wie ooit al ware het slechts tien regels van Molière getrouw en goed poogde te vertalen, weet dat zulk werkje alles behalve gemakkelijk is. Behoeft Molière eigenlijk wel in alexandrijnen te worden overgebracht? Zou het - ware overigens de vertaling het oorspronkelijke waard - heiligschennis mogen heeten, hem in vijfvoetige jamben weêr te geven? Dat is de versmaat van onzen tijd voor dramatische gewrochten; de alexandrijnen hebben afgediend.

F.S.K.

Kunstkroniek.
15 *Juli* - 15 *Juli*.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - De maatschappij *de Groeiende Boom*, te Lier, heeft een tooneelfestival uitgeschreven tegen den aanstaanden winter. Elke maatschappij ontvangt als vergoeding 100 fr. *Prijzen*. - Maatschappijen van Holland en België. - DRAMA. 3 prijzen: 100, 75 en 50 fr.; beste liefhebber: zilveren vergulde eermetaal; beste liefhebster: id. - BLIJSPEL. 3 prijzen: 75, 50 en 25 fr.: beste liefhebber en liefhebster: elk een zilveren vergulde eermetaal. - Elke maatschappij ontvangt nog, als herinnering, een geslagen zilveren eermetaal.

-- De Antwerpsche Maatschappij '*Hoop en Liefde*' heeft tegen de aanstaande Gemeentefeesten (22-27 Augusti) een nationalen prijskamp uitgeschreven voor het opvoeren van *Tooneel- en Blijspelen* in één bedrijf. De volgende prijzen worden uitgeloofd:

Voor de kringen van buiten Antwerpen en Voorstad: 1e prijs 400 fr. en een eermetaal; - 2e prijs 250 fr. en een id.; - 3de prijs 150 fr. en een id.; - 4e prijs 100 fr. en een id. - Prijs voor de beste uitspraak: een prachtig eermetaal.

Voor dê kringen van Antwerpen (Borgerhout en Berchem inbegrepen); 1^{e} prijs 200 fr. en een eermetaal; - 2^{e} prijs 125

fr. en een id.; - 3e prijs 75 fr. en een id. - Prijs voor de beste uitspraak: een prachtig eermetaal.

De niet bekroonde maatschappijen ontvangen een zilveren herinneringsmedalie.

- Wij vernemen met genoegen dat Z.K.H. prins Frederik der Nederlanden eene bijdrage van 250 gl. heeft geschonken aan de *Fonteinîsten* te Gent, tot opluistering van het Tooneelfestival dier aloude maatschappij.

- Het *Willemsfonds* schijnt voornemens te zijn ter gelegenheid van het 3e Eeuwfeest der Gentsche Pacificatie eene prijsvraag uit te schrijven betrekkelijk dit zoo gewichtig historisch feit.

- *De Zweep* meldt dat reeds 130 leden hunne deelneming hebben toegezegd aan het aanstaande Nederlansch Congres Maastricht.

- De Gemeenteraad van Brussel heeft voor een termijn van negen achtereenvolgende jaren den Alhambra-Schouwburg gehuurd en deze prachtige zaal ter beschikking der Vlamingen gesteld om het Nederlandsch Tooneel in de hoofdstad herinterichten. Ter exploitatie dezer belangrijke onderneming is eene *Naamlooze Maatschappij* gesticht, met een kapitaal van 60,000 fr., verdeeld in 1200 aandeden van 50 fr. ieder aan 5 % intrest. Het is ons aangenaam te vernemen dat de oproep door de Tooneelcommissie aan de Vlamingen gericht, om ze aan te manen dit vaderlandsch werk te helpen ondersteunen goed wordt beantwoord. Er schijnt reeds voor eene aanzienlijke som ingeschreven te zijn.

- Het in ons Tijdschrift verschenen tooneelstukje *Het Wiegje* van Em. Van Goethem is met algemeene stemmen door het Gouvernement geprimeerd. In Holland werd het door 't gezelschap van M. Driessens reeds herhaalde malen met veel bijval gespeeld, en onlangs zelfs in eene letterkundige zitting door den beroemden schrijver Nicolaas Beets voorgelezen. Wij wenschen onzen vriend en medewerker geluk met dien vleienden bijval.

- De Breidel-Commissie van Brugge heeft van den heer Dés. Delcroix 300 exempl. van zijn bekroond tooneelwerk

'*Philippina van Vlaanderen*' ten geschenke bekomen. Bij ons nummer van heden ontvangen onze lezers een prospectus van gemeld werk, waarbij wij hun ten zeerste aanraden erop in te schrijven. De hooge letterkundige waarde van het boek en het schoone doel der inschrijving zijn daartoe een dubbele aanbeveling.

- De heer Lodewijk De Vriese, letterkundige te Gent, houdt zich met de uitgave van vader Rens' verspreide en nagelaten dichtwerken onledig. Deze belangwekkende bundel zal denkelijk eerlang het licht zien, versierd mot een portret des betreurden dichters.

Toonkunde.

- **Prijskampen.** - Ziehier den uitslag van den internationalen Koorprijskamp die op 10 Juli jl. in de koninklijke *Koormaatschappij* te Gent plaats had:

BELGISCHE AFDEELINGEN. - Steden van 1^{n} rang: 1e prijs, '*Cercle Grisar*' van Antwerpen; 2de prijs, '*Les Bardes du Hainaut*' van Quaregnon. - Steden van 2^{n} rang: 1e prijs, '*Société Chorale des XXV*' van Gilly; 2e prijs '*La Lyre ouvrière*' van Hodimont. - Buitengemeenten: 1e prijs, '*Les Echos de Beaufort*' van Ben-Ahin; 2e prijs, '*De Eendracht*' van Zele. - NEDERLANDSCHE AFDEELING. - 1e Prijs, '*Rotte's Mannenkoor*' van Rotterdam; 2e prijs, '*Oefening baart Kunst*' van Amsterdam. - FRANSCHE AFDEELING. - 1e Prijs, '*Les Enfants de St-Denis*' (Seine); 2e prijs, '*L'Espérance*' van Tourcoing. - DUITSCHE AFDEELING. - 1e Prijs, '*Liederkranz*' van Keulen; 2e prijs, '*Liedertafel*' van Trier. - Eervolle melding: '*Männersangverein*' van Stolberg.

BIJZONDERE WEDSTRIJD. - (*Eereprijs*) Toegekend aan den '*Cercle Grisar*' voornoemd. - Prijs van UITMUNTENDHEID, aan de '*Legia*' van Luik.

- De Koorzangwedstrijd van zondag, 4 Juli jl., te Mechelen leverde den volgenden uitslag op:

1e AFDEELING. - 1e prijs, '*Les disciples d'Arion*' van Grivegnée; 2e prijs '*Nijverheid en Wetenschappen*' van Gent; 3e prijs '*La Concorde*' van Brugge. - 2e AFDEELING. 1e prijs '*La Lyre ouvrière*' van Charleroy; 2e prijs, '*L'Amitiê*' van Paturages; 3e prijs, '*Les Échos condrusiens*' van Marchin. - 3e AFDEELING. 1e prijs, '*Société des Choeurs*' van

Ittre; 2e prijs, '*Ste-Cécile*' van Baelen; 3e prijs, '*Les Echos de Chaudfontaine*'. - (EEREPRIJS) toegekend aan de '*Disciples d'Arion*'.

- Het Concert-Huberti der Muziekschool van Bergen moet zeer merkwaardig geweest zijn. Van de hand des heeren Prof. Michiels ontvingen wij daarover (te laat voor *dit* nummer) een artikel, dat wij de volgende maand zullen opnemen.

- Ter gelegenheid van het bezoek der koninklijke familie te Kortrijk zal aldaar eene nieuwe cantate van Peter Benoit worden uitgevoerd, getiteld '*De Leie*', woorden van Mr. A. Verriest.

- Wij hebben het programma van het groot Nationaal Festival ontvangen, dat den 25n en 26n dezer te Gent zal plaats hebben. De bijzonderste werken, die er zullen worden uitgevoerd zijn: *De Ontwaking* nieuw koor van Hiel en Gevaert, *De Jaargetijden* van Haydn; *De Schelde* (2e deel) van Hiel en Benoit, en *Jacob van Artevelde*, cantate van Destanberg en Gevaert. - De solisten zijn de dames Hamackers, Van Santen-Lepla en Hoverlant, en de heeren Warot, Blauwaert, Van Couteren, H. Wieniawski, Dumon en Petit. De heer Ed. De Vos, director der kkl. koormaatschappij zal het Festival besturen.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - De prijskamp voor Sterk watergravuren, door het *Jonrnal des Beaux-Arts* uitgeschreven, heeft den volgenden uitslag opgeleverd:

Geschiedenis en Genre: 1ste prijs, aan M.Th. Gerard van Gent (thans woonachtig te Brussel); 2de prijs, aan M.Ad. Sunaert van Gent.

Landschappen en Binnenzichten: 1ste prijs, aan M.Th. Gérard, voorn.; twee 2de prijzen, aan M.G. Van Duyts, van Gent.

- Even als voor drie jaren zal voor de Brusselsche Tentoonstelling, naast den Franschen, ook een Nederlandsche catalogus worden gedrukt. Met het oog op die prijzenswaardige beslissing heeft het *Kunstgenootschap*, dat in de hoofdstad zoo moedig en krachtvol voor het nationaal princiep ijvert, tot de Vlaamsche kunstenaars de vriendelijke uitnoodiging gericht, om bij de toezending hunner werken de Moedertaal te gebruiken, zoowel voor de opschriften hunner kunstwerken, als voor de melding in den catalogus.

Verschenen werken.

OVERZICHT DER ALGEMEENE KUNSTG ESCHIEDENIS. Eerste deel. Gent. Uitgave van het Willemsfonds.

- PHILIPPINE VAN VLAANDEREN, Acht tafereelen uit de geschiedenis van 't vaderland. Bekroond tooneelspel. (Uitgave ten voordeele van het Breidelfonds). Leiden bij A.W. Sythoff. - Prijs 2 fr.
- DE FORTUNA. Lyrisch diorama door Jan Adriaensen. Antwerpen drukkerij van J.B. Mees. - Prijs 1 fr.
- ONZE STRIJD. Vaderlandsche poëzie door V.A. Dela Montagne. Met eene inleiding van M.A. De Graeff. Antwerpen bij Legros. Prijs l fr. 50.
- NEDERDUITSCH LETTERKUNDIG JAARBOEKJE voor 1875. 42ste jaarg. Gent bij W. Rogghé. - Prijs 1 fr.
- DE WERELD IN! Uitgave der Maatschappij '*De Eigenaardigen*'. Antwerpen bij L. Dela Montagne. - Prijs 1 fr.
- LAUWERBLADEN *uit Neerlands gloriekrans*, door W.F. Hofdijk. 1ste afi. 's Hage bij Joh. Ykema. - Prijs per afl. 60 cents.
- HET NIEUWS VAN DE WEEK. Lektuur voor huiskamer en keuken. Eerste jaarg. Nr 1. Rotterdam bij Nijgh en Van Ditmar. - Prijs per 12 Nrs: 12 cents.
- DE JEUGDIGE ZANGER. Theoretische en praktische handleiding bij het zangonderwijs door Richard Hol. Groningen bij Noordhoff en Smit. - Prijs 30 cents.
- ONKRUID ONDER DE TARWE. Letterkundige karakterstudie door Dr J. Van Vloten. Haarlem bij W.C. De Graaff. Prijs 1 gl. 75 cts.
- DE MIDDELNEDERLANDSCHE DRAMATISCHE POËZIE ingeleid en toegelicht door Mr. H.E. Moltzer. Groningen bij J.B. Woltzer. - Prijs 7 gl. 50.
- AAN DE KUNST GEWIJD! Oorspr. drama in 5 bedrijven door Guido. Utrecht bij J.E. Beyers. - Prijs 1 gl. 25.

Aangekondigde werken.

TWEE BEPROEFDE HARTEN. Tafereelen uit onzen tijd, door A.C. Vander Cruyssen. Thielt bij den schrijver. - Inteekenprijs 2 fr.

- J.B. HOFMAN, *zijn leven en zijne werken* door Joz. Van Hoorde. Bekroond in den letterk. prijskamp der *Vriendschap* van Roeselare. Gent bij den schrijver. - Prijs 2 fr.
- VERSPREIDE GEDICHTEN van wijlen F. Rens. Uittegeven door L.F. De Vriese. Gent. - Prijs 3 fr.
- ALBUM der verschillige praalwagens uit den historischen stoet van Mechelen. Met 6 kleurendrukplaten naar de prachtige waterverfschilderingen van M. Willem Geers.

- BIBLIOTHEEK *van Buitenlandsche schrijvers*, uittegeven onder redaktie van T.H. De Beer. Met medewerking van andere letterkundigen. Maassluis bij J. Vandor Endt. - Prijs per vel druks 12 1/2 cents.

De onechte Rubens
Een kunsthistorische schets.

Het vriendelijke, maar kleine dorp Perck in Braband, is wellicht slechts door weinigen onzer lezers bekend; het heeft ook ter nauwernood iets aan te toonen dat de opmerkzaamheid der touristen zou kunnen tot zich trekken. En toch zijn diegenen, welke de kunst liefhebben, met zijne omstreken, zonder het te weten, zeer bevriend; want het kan zich op een groot man beroemen, die zijn gansch leven daar heeft doorgebracht, eenen der meest geliefde Vlaamsche schilders, wiens tafereelen in groot aantal door alle Kabinetten, Galerijen, Museüms en Collectiën verspreid zijn: den landschap- en genreschilder DAVID TENIERS, den jonge. Hij heeft zijne hoogst eenvoudige en pronklooze landschappelijke schetsen allen aan dit dorpje en zijne omgeving ontleend en ze daardoor wereldbekend gemaakt. Het kleine, in geen opzicht van andere Vlaamsche dorpjes verschillende plekje had slechts één grooter, in den stijl der latere Renaissance opgericht gebouw aan te toonen, dat om der wille zijns bouwtrants ‘het kasteeltje met de drie torentjes’ werd genaamd. Dit kleine heerenhuis had David Teniers zich aangekocht en tot een hoogst confortabel en lief *atelier* ingericht. Hier bracht hij het grootste deel van zijnen tijd door; alleen wanneer dringende bezigheden hem naar Brussel of Antwerpen riepen, waar hij een hofambt als galerij - inspector bekleedde, verliet hij dit zijn lievelingsverblijf en keerde zoodra mogelijk daarheen terug.

De roem des meesters was in den tijd, waarmêe onze vertelling in verband staat, reeds in geheel de kunstwereld verbreid en lokte tot hem talrijke leerlingen, voor wie het kasteeltje met de drie torentjes gastvrij zijne deuren opende.

In dit kasteeltje leidt ons dit verhaal in 1657. In een ruime heldere zaal zaten 's meesters leerjongens en leerlingen, en daar

neven had hij zich een kleinere, maar altijd nog gerieflijke kamer tot zijne werkplaats ingericht, met hooge breede vensters. Hier vinden wij hem aan den schildersezel gezeten en eenige vrienden bij hem. Een dezer, een lang ietwat mager man, met een wèl onderhouden knevel en kinnebaard en scherpe, zoowat hoekige, maar geestrijke en uitdruk kingsvolle trekken, stond neven den meester, die met ongelooflijke behendigheid 't penseel hanteerde, en vormde met dezen een in 't oog vallend contrast. Teniers was een klein, rondachtig en minzaam man, met een rond vriendelijk gezicht, buiten een klein snorbaardje op de bovenlippen geheel baardloos, met lange golvende hoofdharen; terwijl zijn vriend op Spaansche wijze het hair kort geschoren droeg. Ook beider kleeding was in merkelijke tegenstelling: gene droeg een ridderlijk gewaad, met een plooienrijken mantel en zag er bijna als een officier uit; Teniers daarentegen droeg een soort van Santaner, met witten befjesachtigen kraag langs voren toegeknoopt; ware 't zonder zijn baardje geweest, men had hem voor een Calvinistischen geestelijke kunnen houden. De lange dorre kavalier was de voortreffelijke landschapschilder Judocus of Joost de Momper; in het Landschap was hij meester, doch kon zijne tafereelen niet opstoffeeren, en liet zich deze door zijne vrienden bij gelegenheid daarin schilderen. Reeds met David's gelijknamigen vader had hij in zulke kunstbetrekking gestaan, en van tijd tot tijd kwam hij met een aantal zijner landschappen op het kasteeltje van den zoon gereisd, bleef een paar dagen bij hem en liet zich door hem de figuren in zijne landschappen schilderen. Hij stond nu nevens zijnen arbeidenden vriend en zag met welgevallen toe hoe deze met geoefende hand zijne landschappen met origineele boerengroepen bevolkte. De derde persoon in het atelier was een hoogstaltige heer, en wel geen geringer dan de toenmalige gouverneur des lands Don Juan d'Austria, de jongere. Hij was een natuurlijke zoon van koning Philips IV van Spanje en de tooneelspeelster Maria Calderon, en door zijnen vader in 1656 tot stadhouder der Nederlanden benoemd geworden. Geestdriftige kunstliefhebber, liet hij zich, zoo dikwijls hij tijd had, door Teniers les in

de schilderkunst geven. Hij zat aan een tweeden ezel en was zoo even bezig met Teniers' jongste zoontje op het doek te brengen, terwijl hij het onrustige kind door passende geschenkjes van suikerwerk tot stilzitten bewoog. Op een derden ezel stond het portret van den vorst, dat Teniers deels geschilderd had en dat slechts de voltooiende hand van den meester verbeidde[1]. De drie gezellen waren geheel in hunnen arbeid verdiept, en er heerschte eene plechtige stilte, die alleen van tijd tot tijd door 't ongeduld van 't klein model onderbroken werd.

Het was omstreeks tien ure 's morgens van een zonnigen herfstdag; daar onderbrak Teniers' echtgenote Mevrouw Anna-Katharina, uit het kunstenaarsgeslacht Breughels, den naarstigen arbeid, terwijl zij met eenen dienstknecht verscheen en eene welbezette ontbijttafel in gereedheid bracht, tot welke zij de heeren uitnoodigden. Lekker fruit en zoete Spaansche wijn lachten hun, als zij zich tot vertrouwelijk gesprek neêrzetten, aanlokkend tegen.

Nadat hij der gastvrijheid van de statige gastvrouw de behoorlijke eer had gedaan, stapte Don Juan in de kamer rond en monsterde met kennersblik de talrijke schilderijen die in beide zalen de wanden versierden. De meesten waren van Teniers' eigene hand, doch ook van andere meesters had hij voortreffelijke schilderstukken door koop, ruil of geschenk in bezit gekregen.

- ‘Zeg eens, meester,’ zoo ving de prins aan, ‘waar hebt gij dien schoonen Rubens hier verworven? 't Is wel maar een vluchtige schets, maar ik meen dat men zelden eene schilderij aantreft die 's meesters eigenaardig karakter zóo onmiskenbaar in zich draagt.’

- ‘Het tafereel,’ zegde Teniers glimlachend, ‘dat U, edele heer, zoo aanspreekt, is niet van Rubens, het is van mijne eigene hand.’

- ‘Niet mogelijk,’ wederlegde Don Juan, ‘ik zou wedden

(1) Het portret is tegenwoordig in 't Museüm van Brussel en door J. Troyen gegraveerd.

voor al wat ge wilt dat dit een eigenhandige schilderij van Rubens is!'

- 'En toch bedriegt gij U; zooals ik zeg, het is *mijn* maakwerk.'

- 'En ik,' zegde Momper, 'kan het getuigen, want ik heb het zelf onder Teniers' penseel zien ontstaan.'

- 'Nu' wedervoer Don Juan, 'dat doet niets van de waarde af. Geef uwen prijs op en laat mij die schilderij over; ik wed voor al wat men wil dat het door kenners voor een echten Rubens gehouden wordt.'

- 'Het is inderdaad zóo,' antwoordde Teniers. 'Gij zijt de eerste niet die zich daardoor bedodden liet. Ik heb van jongsaf de gave gehad andere meesters zóo natebootsen dat zelfs goede kenners zich daardoor lieten in dwaling brengen. Toen ïk bij Brouwer in de leer ging noemden mijne medeleerlingen mij daarom spottenderwijze den aap der natuur, of kortweg den aap; nogtans meen ik bewezen te hebben dat ik ook tot het scheppen van iets zelfstandigs in staat ben. Ik heb ontelbare nabootsingen van dien aard in de wereld gebracht; doch nooit heb ik daarmeê eenig bedrog bedoeld; ik heb mijne pastiches, zooals men ze te noemen pleegt, meest met mijn kunstenaarsmonogram geteekend.

- 'Op deze schilderij kan ik het niet ontdekken' wedervoer Don Juan. Wat er van zij dat doek bevalt mij. Zouden wij niet handels eens kunnen worden.?'

- 'Wanneer gij beveelt, kan ik het uwer vorstelijke genade niet weigeren. Eventwel zoudt gij mij verplichten met uw aanbod terug te trekken; ik scheid mij maar ongaarne van dat tafereel. Het is met mijn levenslot op het innigste verbonden; daaraan hechten zich herinneringen die mij duurbaar zijn.'

- 'Welnu,' zegde de prins, den schilder minzaam op den schouder kloppend, 'ik zie er van af. Tot loon daarvoor moet gij ons echter de geschiedenis van de schilderij meêdeelen, indien gij althans geene reden hebt om die te verzwijgen.'

- 'Volstrekt niet, Hoogheid,' antwoordde Teniers. 'Indien het u aangenaam is eene episode uit mijn jongen tijd aan te hooren, ben ik gaarne bereid.'

- ‘Welnu dan, vertel; de zaak interesseert mij.’

De schilder leidde zijn hoogen gast tot bij een der vensters en toonde hem met den vinger een klein zuiver boerenhuis.

- ‘Ziet gij ginds, genadige heer, dat roode pannendak, met dat ooievaarsnest. Ginds heb ik met mijne vrouw de eerste jaren onzes huwelijks in tamelijk arme omstandigheden doorgebracht. Ik was vlijtig met mijn penseel en had weldra al de vertrekken van het huis met mijne maakwerken gestoffeerd. Gij weet dat het mij van de hand gaat; dikwijls heb ik in eenen korten namiddag een tafereel vaardig van den ezel genomen en bij de reeds voltooide gehangen; gij kent ook mijne eigenaardigheid dat ik meest slechts kleinere stukken ter markt breng. Ik wil ook niet daarover klagen dat ik ze niet goed aan den man brengen kon, ofschoon mij bij dat snel voortbrengen toch immer een groote voorraad bijbleef. Maar niettemin was mijne kunst nauwelijks voldoende om in ons levensonderhoud te voorzien; want daar ik, om geen honger te lijden verkoopen moest, bekwam ik ook slechts de jammerlijkste prijzen. Wel bereikte ik ietwat hoogere prijzen toen ik naar Antwerpen ging, doch altijd niet in zulker mate dat daardoor zorgenvrij had kunnen leven. Dit kasteeltje behoorde aan eenen rijken kunstliefhebber Mijnheer Van Esselen, die gaarne van mij kocht, maar zich op 't afdingen bijzonder goed verstond en mij maar zeer karig betaalde. Wanneer hem een zeer goed tafereel aangeboden werd van een bekenden meester, dan maakte hij wel van zijn hart een steen en gaf en greep diep, dikwerf zeer diep in de tesch. Mij echter had hij vast, en daar ik mij in den nood dikwijls tot hem wenden moest, had hij mij mijne beste werken dikwijls voor een jammerprijs afgelokt. Hij hield er vele voor originalen en zou ze mij hoog betaald hebben; ik kon het echter niet over mijn hart krijgen hem te bedriegen, en als ik hem zei dat de bedoelde stukken copijen van mijne hand waren was zijn kooplust afgekoeld.

Die eeuwige verlegenheden moede, beraamde ik eindelijk met mijne Katharina het besluit naar Antwerpen te gaan wonen om nader aan de bron te zijn. Maar hoe aan 't geld ge-

raakt? De nood overwon eindelijk mijnen trots, en ik besloot den rijken man door een bedrog eene aanzienlijke som te ontlokken, die mij in staat zou stellen mijn plan uit te voeren. Mijn vader was Rubens' leerling en onder zijne leiding had ik mij zòò zeer met dezes eigenaardigheden vertrouwd gemaakt, dat ik eene schilderij wist te leveren, die ook wel een gewichtiger kenner voor eenen Rubens houden kon.

Ik wist dat Mijnheer Van Esselen voor zijn leven gaarne een tafereel van den grooten meester in zijne verzameling hebben wou; het was hem nog niet gelukt zich er een aan te schaffen. Ik schilderde deze schets daar, die zelfs *uwe* kennersoogen misleid heeft, en hing ze in eerie kleine kamer in een hoekje waar ze niet dadelijk te bemerken was. Wat ik verwachtte viel voor. Mijnheer Van Esselen kwam weldra op bezoek en ik richtte het zóo in dat wij als toevallig in de kamer kwamen, waar ik nog verscheidene andere schilderijen hangen had. Nadat hij alles doorsnuffeld had viel zijn blik ook op *dit* tafereel, dat ik met inzicht wat bestoven en onduidelijk had gemaakt. Ik nam het - ik had het in een oude lijst geplaatst - van den nagel en droeg het in het licht. Met den top van zijnen vinger, dien hij met speeksel had natgemaakt, wischte hij van eenige plaatsen het stof af en onderzocht het langs alle kanten. Ik beschouwde hem met aandacht, zonder dat hij in zijnen ijver het merkte en zag wel dat hij maar met moeite zijne vreugde verbergen kon. Op geveinsden onverschilligen toon vroeg hij dan:

- 'Waar hebt gij dat ding vandaan gehaald? het schijnt tamelijk oud te zijn.'

- 'Het komt uit de nalatenschap mijns vaders,' zegde ik schijnbaar evenzoo onverschillig, 'het is niet veel bijzonders, maar het is mij duurbaar omdat *hij* er veel van hield; het scheen voor hem eene zekere beteekenis te hebben, want hij kwam er dikwijls vóor staan om het te beschouwen. Meermaals werden hem daarvoor hooge sommen geboden; doch hij kon er zich niet van scheiden. Mij heeft het tafereel nooit bijzonder aangesproken, maar om gezegde reden wil ik het behouden.'

- ‘Zoudt ge mij die schilderij niet eens meê op mijn kasteel kunnen geven? Ik wil het wat reinigen en zien of ik den meester raden kan.’

- ‘Recht gaarne, genadige heer’ gaf ik ten antwoord, ‘toch moet ik u verzoeken mij het werk weêr te geven; ik ben om de u bekende reden niet van plan het te verkoopen. Mijn vader heeft dikwijls gezegd dat hij het onder de 1000 gulden niet uii zijn handen zou laten gaan, en zóóveel geeft toch geen verstandig mensch daarvoor.’

Mijnheer Van Esselen pakte het stuk in en droeg het met zich heen. Des anderen morgens liet hij mij roepen; het was in deze kamer dat hij mij ontving; hij zat in zijnen armstoel on had eene flesch wijn neven zich staan, die hij vlijtig aansprak. Hij was blijkbaar zeer opgewonden, doch gaf zich moeite om onverschillig en bedaard te schijnen.

- ‘Meester Teniers,’ zoo sprak hij mij aan ‘het tafereel bevalt mij het schijnt van goede hand te zijn en ik zou het graag voor mijne collectie hebben. Wilt gij eenen prijs stellen?’

- ‘Ik wil het niet verkoopen’ was mijn antwoord, ‘zooals ik u reeds gezegd heb, zelfs al wildet gij’ ging ik lachend voort, ‘mij waarlijk 1000 gulden daarvoor geven; en dát zult gij wel zeker niet willen.’

- ‘Nu, ik ben op dat ding verzot,’ wedervoer hij, ‘het is wel is waar mijne gewoonte niet zulke hooge prijzen voor stukken van tweeden rang te geven; doch ik wil eene uitzondering maken: ik geef u den verlangden prijs.’

- ‘Gij schertst wel, genadige heer,’ antwoordde ik lachend, ‘gij wilt eens met mij den draak steken!’

- ‘Zeker niet,’ zegde hij, ‘ik houd mijn woord; stem toe.’

- ‘Nu, indien gij 't ernstig meent,’ zei ik aarzelend, ‘zou ik er wel kunnen eene reden van maken, ofschoon het mij zwaar valt; ik zou het ook niet gaarne op uw geld laten aankomen; ik taxeer het niet zoo hoog.’

- ‘Dat is mijne zaak, meester,’ wederlegde hij, ‘het staat mij aan, en indien gij toeslaat behoud ik het voor dien prijs.’

- ‘Nu, neem het dan, en moge het u nooit berouwen.’

- ‘Dus, de zaak is afgedaan, het tafereel is het mijne; hier zijn uwe 1000 gulden.’

Ik nam den zwaren buidel, inwendig lachend, en verklaarde hem voor den rechtmatigen eigenaar.

De scene die nu volgde staat mij nog levendig voor oogen. Hij legde zich glimlachend in zijnen prachtigen leunstoel terug, hield het schilderstukje op zijne knieën en zag het welgevallig met eene loep aan.

- ‘Meester,’ zegde hij, ‘weet gij dat gij een groote gek zijt! Zie, hier en hier, dat is geheel Rubens' penseeltoets; ik versta mij daarop. Gij hadt het nauwkeuriger moeten nazien. 't Is ten minste het driedubbele waard!’

- ‘Gij zijt waarlijk een grooter kenner dan ik, en ik begin bijna te betreuren dat ik het stuk uit mijne handen heb laten gaan. Is het een Rubens dan is waarachtig de prijs niet hoog.’

- ‘Opdat gij zien zoudt dat ik u niet bevoordeelen wil, leg ik vrijwillig nog 500 gulden daarbij, meester,’ antwoordde de van vreugde stralende verzamelaar. Het is reeds lang mijn wensch iets van Rubens te hebben, en ik ben u dankbaar dat gij mij daaraan hebt geholpen.’

- ‘Zóó waren wij beiden geholpen. Wij dronken met elkander gansch vergenoegd eene flesch wijn en scheiden als als de beste vrienden.

Maar daarmeê is mijne geschiedenis nog niet uit. Het ging in de groote stad al niet veel beter als op het dorp. Immer schaadde het mij dat ik nog leefde en dat er men mocht vooruitzien dat ik nog een groot aantal schilderijen zou kunnen leveren. Daar viel ik eindelijk op een gelukkige gedachte. - Mijne vrouw en kinderen moesten rouwkleederen aantrekken en ik liet door hen uitstrooien dat ik op eene reis gestorven was. De kunstgreep gelukte boven verwachting. Overal ging nu de mare rond dat de groote schilder David Teniers dood was, en mijne verdiensten werden bovenmate opgehehemeld. Ik vernam nu dat ik reeds eenen naam bezat; de kunsthandelaars verkochten mijne stukken met buitengewone winst en konden de aanvraag ervan in 't geheel niet bevredigen. Zij

kwamen nu te mijnen huize en boden der weduwe geld boven geld, om schilderijen van mij te bekomen. Ik had er voor gezorgd dat een tamelijk goede voorraad daarvan voorhanden was; zij moest zelfs op mijn aanraden alle aanboden afwijzen. Hier mijn oude vriend Momper, die in 't geheim was ingewijd, speelde den voogd over mijne ‘vaderlooze’ kinderen en verzekerde den aandringers met de ernstigste miene van de wereld, dat zijn plicht hem gebood vooral de belangen zijner onmondigen in 't oog te houden. Hij moest het op eene openbare veiling laten aankomen; dat was, zooals hij wist, ook *mijn* wensch en wil geweest, dien ik nog op mijn doodsbed had uitgesproken. Hij zou dus dientengevolge daartoe overgaan.

- ‘Ja, Hoogheid,’ viel de landschapschilder in, ‘gij kunt u geen denkbeeld van vormen van het aandringen. Ik moest nu maar oppassen dat ik mij voortdurend ernstig hield. Ik had bij die gelegenheid zelf een rijk man kunnen worden; want fabelachtige sommen boden mij de handelaars en de verzamelaars indien ik hun een tafereel van mijnen afgestorven vriend afstond. Eenigen sloeg ik op hoog aanbod derwijze af, in den regel bleef ik echter standvastig; alles wees ik van de hand en vertroostte allen op de weldra plaats vindende veiling. Deze vertraagde ik met inzicht, tot dat de lieden in eene volkomen razernij waren geraakt. De bijval was schitterend; het was een gewichtig voorval in de kunstwereld; uit alle wereldoorden waren de handelaars en kunstvrienden naar Antwerpen gestroomd en men rukte zich de tafereelen letterlijk uit de hand. Teniers is door deze kneep een rijk man geworden; hij verdient het echter ook; het is een ware smaad, dat een meester eerst in 't gras bijten moet, eer zijne werken de behoorlijke waarde erlangen.!’

De prins wilde zich gedurende de luimige vertelling der beide meesters uitstorten van lachen. ‘Nu,’ vroeg hij, ‘maar wat gebeurde er dan, toen meester Teniers weêr levend verscheen? Hebben zij u dan niet gesteenigd?’

- ‘In 't geheel niet,’ viel Teniers er tusschen, ‘men maakte van den nood eene deugd, en ik had de lachers op mijne zijde. Men vond zelfs de klucht kostelijk en ik bleef sedert dan

de gevierde schilder; voeg daarbij dat ik het voordeel had den prijs voor mijne ‘nagelaten’ werken in hoogst eigenen persoon te kunnen inkasseeren. Sedert dien tijd ben ik in de mode gekomen; het heeft me nooit aan bestellingen ontbroken. Nu ben ik een welstellend man en dit kasteel is mijn eigendom. Mijnheer Van Esselen heeft het verkocht en is naar Brussel getrokken. Ik heb hem eerlijk mijn bedrog bekend, en mij bereid verklaard hem zijne 1500 gulden weer te geven. Hij heeft het niet aangenomen, maar mij ook mijnen streek nooit vergeven. Ik liet door mijnen zaak waarnemer onderhand dit kasteel koopen, omdat ik veel van dit oord houd. Toen ik er mijnen intrek deed, vond ik alle kunstschatten uitgeruimd; doch den bedoelden Rubens had hij in eene donkere kamer onder ouden rommel begraven. Hij had den aanblik niet kunnen verdragen. Zijne kennersijdelheid was toch wel te diep verwond. Ik heb hem later een tafereel ten geschenke gezonden; hij heeft het echter niet aangenomen. Ik weet niet of hij nog leeft en collectionneert. Mijnen Rubens vond ik hier en houd hem, om der wille van deze herinnering, bijzonder in eere. Hij heeft den grond tot mijn lateren voorspoed gelegd. Dààrom zou ik u verzoeken hem mij te laten.’

- ‘Het verstaat zich van zelf, meester, dat ik van mijn begeren afzie. Doch gij moet mij beloven dat gij mij daarvan een getrouwe copie maken zult.’

- ‘Gij zult die hebben, Hoogheid, en wel voor niet, als eene herinnering aan de eer die gij mij en mijn huis hebt bewezen. En als ik ooit mij van het tafereel scheid, dan zal het niemand bekomen eer ik u heb laten vragen of gij nog lust daartoe hebt. En indien ik vóór u sterf, dan zult *gij* de erfgenaam ervan wezen. Vriend Momper is getuige van deze belofte.’

1874.

B.L...

Poëzie.

I.
De lach der vriendschap.

In het album van mevrouw P.

Aan ieder wezen hier op aarde,
Geeft God den gloed van levenslust;
Den vogel 't boomken in den gaarde,
In 't woud zoekt 't wilde dier de rust;
Den mensch geeft Hij de pracht der stede,
Het vischje dartelt in den stroom,
En 't kindje slaapt na de avondbede,
Herdenkend ‘moeder’ in zijn droom.

Mevrouw, ik voel mij 't hart tevreden,
Wanneer de vriendschap met heur lach
Herdenken doet een zoet *verleden*,
Genieten doet een zalig *heden*,
En op de *toekomst* hopen mag.

In de eenzaamheid der rotsgewesten,
Hoog rijzend tot der heemlen wolk,
Gaat onbeschroomd een arend nesten
Ver boven d'onafzienbren kolk;
Ginds schiet de orkaan zijn bliksemslangen
En dieper duikt de visch in 't meer,
De fiere leeuw, met schrik bevangen,
Vlucht brieschend naar zijn woudhol weêr.

Mevrouw, wat zoekt het menschenharte
Op iedren stond van elken dag?
Iets dat verdwijnen doet het zwarte
Gelaat der droeve, sombre smarte:
De reine Vriendschap met heur lach!

Daar strompelt naar het gasthuis henen
Een grijsaard door het leed ontkracht,
Milddadigheid smoort nu zijn stenen
In 't huis waar troost hem tegenlacht;

't Is daar dat m' ook de kleine weezen
Van koude en honger daaglijks redt;
Waar 't weldoen heerscht is niets te vreezen,
Geen weedom die zijn voet er zet.

Mevrouw, wanneer ik in mijn zangen
Milddadigheid vereeren mag,
En wek een traan op uwe wangen,
Wil ik dien stond niets méér verlangen
En 'k loof den Heer om zulk een dag.

Dendermonde, 1874.
VICTORIEN VAN DE WEGHE.

II.
Afscheidskus.

O neen, wij gelijken wij immers toch niet,
Dat marmeren beeld, welk in de aadren geen bloed heeft,
Wiens oog geen gevoelvolle sprankel ontschiet,
Wiens borst geen gemoed heeft.

Wij voelen de vlamme der liefde ons het hart -
Niet waar, ô mijn engel? - zoo zalig verwarmen.
Reeds wikkelt de Meinacht de dreven in 't zwart:
Kom, liefje, in mijn armen!...

Wat toeft ge nog langer! Zeg, zijt ge bevreesd
Dat morgen ons 't ritselend loof zal verraden,
Of zijt ge voor d'oogslag der sterre bedeesd,
Die lonkt door de bladen?

Is de avond der minnenden dageraad niet?
Hoe stil is de nacht en hoe rustig, geliefde!
Geen voetstap hergalmt er, - geen oog dat bespiedt
Onze innige liefde,

Kom dierbre,... dan houde de slaap met een krans
Van droomen van goud bij uw sponde de wachte. -
O kom, nog een zoen, nog een enkele... en thans
Een rustige nachte!

Brussel, 1875.
VICTOR VAN DE WALLE.

III.
Wee den landverraderen!

Gij zonen van dat Vlaanderland,
Welk, met zijn heldenscharen,
De vrijheidsvlag met kloeke hand
Krachtdadig dorst bewaren;
Rukt af het juk der bastaardij,
Herdenkt uwe koene vaderen,
Weest nog als eertijds ‘vrank en vrij!’
En wee den landverraderen!

Onz' moedertaal, zoo rijk, zoo schoon,
Zoo krachtig en verheven,
Haar brengt de gallomaan zijn hoon
En wil het Vlaamsch doen sneven.
Toch vreezen wij dat pogen niet:
Ons bruischt nog 't bloed door de aderen;
Vert rappen wij dien waan tot niet,
Den waan der landverraderen!

Zij wanen, ja, dat 't snood geweld
Ons taalrecht zal versmachten,
Maar eens wordt 't dwangjuk neêrgeveld
Door 's volks vereende krachten.
Op! Vlaamsche mannen! eens toch moet
Die schoone heildag naderen,
Die Vlaanderen zegevieren doet
Op taal- en landverraderen!

Antwerpen.
KAREL VERLINDEN.

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.
(*Vervolg*)

De Italiaansche School in de XVIII^{de} eeuw.

De toondichters uit de eerste helft der XVIII^{de} eeuw toebehoorende aan de verschillige scholen die op Italiaanschen bodem elkaar den palm van kunstgenie en muziekale wetenschap betwistten, waren er trotsch op de opvolgers te wezen van die beroemde kunstenaars, welke de Italiaansche School stichtten en gedurende twee eeuwen den ongewonen kunstroem dier school handhaafden. Geen wonder, dat zij er zich op toelegden de overleveringen, de voortreffelijke overleveringen, welke hunne meesters hen hadden nagelaten, ongeschonden te bewaren.

De Romeinsche School welke in de XVI^{de} eeuw Palestrina tot opperhoofd bezat, en in de XVII^{de}, Simonelli had zien waardig geoordeeld worden den eernaam van *Palestrina zijner eeuw* te dragen, vond in de XVIII^{de}, in Pasquale Pisari, een kunstenaar die van de kunstgeschiedenis denzelfden eertitel als Simonelli alleszins verdiende.

Pasquale PISARI, kapellaan-zanger der pauselijke muziekkapel, deed eene aanhoudende en zoo grondige studie van Palestrina's werken dat, zooals Fétis zeer gepast aanmerkt, hij van al de toondichters welke den meester der meesters hebben trachten natevolgen, diegene is die het meest de volmaaktheid van zijn onnavolgbaar voorbeeld nabijkomt. Pisari is schrijver van Psalmen, twee *Te Deum's*, Missen, Motetten en een *Miserere*. In 1770 werd het hem gegeven, zijn voor zestien verschillige stempartijen geschreven *Dixit Dominus,* door 150 der beste zangers uit de hoofdstad der katholieke wereld te hooren zingen. De muziek van dien merkwaardigen toonkunstenaar is eenvoudig en grootsch, zooals alle kerkmuziek zijn moet.

Guiseppe JANNACONI, kapelmeester van Sint-Pieter in het Vatikaan was bijzonder goed bevriend met Pisari.

In samenwerking met dezen laatste, stelde hij een groot aantal werken van Palestrina in partitie. Man van groote kennissen en toondichter van verdienste, stichtte Jannaconi in Rome eene school van toondichtkunde. Hij schreef Motetten, Voorzangen, *Offertoriums*, een *Te Deum*, een *Magnificat*, een *Miserere*, een dertigtal Missen en een groot aantal Psalmen en overleed te Rome in 1801. Baini was zijn leerling.

De priester Guiseppe BAINI was een der grootste geleerden zijner eeuw. Toondichter en uitstekend schrijver over muziek, godsgeleerde en letterkundige, was Baini bestuurder der beroemde pauselijke muziekkapel. Vurig bewonderaa*r* van Palestrina, toondichtte hij volgens de overleveringen der groote Romeinsche school. Hij is de schrijver van den *Miserere*, dien men jaarlijks nog in de Sixtijnsche kapel met die van Allegri en van Tomaso Baj uitvoert. Zijn werk, dat op verzoek van Pius VII vervaardigd werd, is het eenige van dien aard, dat de vergelijking met die der twee voornoemde meesters kan doorstaan. Baini overleed te Rome in 1844.

Don Juan COSTANZI, kapelmeester van Sint-Pieter in het Vaticaan, schreef *Offertorium's*, Motetten, Voorzangen, eene Mis, een *Miserere* en een *Te Deum*.

Van Leandro PIAZZA, kapellaan-zanger der pauselijke kapel, kent men, onder vele andere werken voor de kerk, zeer schoone Psalmen.

Twee kapelmeesters van Santa-Maria-Maggiora: Sant-PESCI en Raymondo LORENZANO, toondichtten verscheidene Missen en Motetten.

Twee kapelmeesters van Sint-Jan in Lateranen, die zich insgelijks op het gebied der kerkelijke toonkunst beroemd maakten, zijn Girolamo Chiti, en Marco Santucci.

Don Girolamo CHITI, een zeer geleerd musicus, schreef zes Missen, een *Dixit Dominus*, drie *Benedictus*, twee *Miserere's* en verscheidene Motetten van eenen bewonderingswaardigen, zuiveren en sierlijken stijl.

De canonik Marco SANTUCCI, welke vooraleer kapelmeester van Sint-Jan in Lateranen te wezen, dezelfde betrekking in de hoofdkerk van Lucques had, deed zijne studiën te Napels, maar volgde de overleveringen der Romeinsche School. Van hem kent men Psalmen, Motetten, een *Stabat Mater*, een *Dies iroe* en verscheidene Missen.

De opvolger van Santucci als kapelmeester van Sint-Jan in Lateranen, Pietro TERZIANI, toondichtte talrijke Missen, Vespers, Motetten, Litaniën, Gradualen en Voorzangen, die echter de werken zijner voorgangers in kunstwaarde niet evenaren.

Reeds van het tijdstip van Terziani, gedurende de tweede helft der XVIII^{de} eeuw, begonnen de Italianen de goede overleveringen der Romeinsche School te verliezen. De gelegenheid om dit verval uitvoeriger te bespreken zal zich later wel aanbieden.

Een der laatste meesters van de echte Romeinsche School, was Giovanni-Battista CASALI, bestuurder der muziekkapel van Sint-Jan-in-Lateranen. Gedurende twee jaren, was hij de leermeester van onzen landgenoot Gretry. Men heeft van Casali Psalmen, verscheidene *Magnifica t' s*, een groot getal Missen, Litaniën en Motetten.

Ziedaar wat de Romeinsche School al heeft voortgebracht. De eerste van al de scholen uit Italië gesticht, was zij ook diegene welke zich het laatst eene ware kunstbaan wist op te houdeu.

Wat de Venetiaansche School betreft, die, even als de Romeinsche, door een Vlaming werd gesticht, deze leverde gedurende de eerste helft der XVIII^{de} eeuw kunstenaars op van groote vermaardheid, die de waardige opvolgers werden van de Lotti's en de Grenzi's der vorige eeuw.

Antonio CALDARA, kapelmeester aan het Hof van Mantua en vervolgens aan het Keizerlijk Hof van Weenen, toondichter van keizer Karel VI en kunstenaar van groote verdienste, was leerling van Le Grenzi. Hij toondichtte Motetten, Psalmen, verscheidene Missen, Voorzangen

aan de H. Maagd, verscheidene *Magnificat's*, Vespers, een *Te Deum* en een *Crucifixus*; laatstgenoemd werk is zijn meesterstuk.

Een leerling van Lotti, Jacopo-Giuseppe SARATELLI, kapelmeester van St-Marcus te Venetiën en geleerd muziekant, is de schrijver van Psalmen en Motetten.

De franciscaner-moni, Dom Bartolomeo CORDANS, kapelmeester der hoofdkerk van Udina, toonzette Psalmen en Motetten die men bij honderden telt, en een zegtigtal Missen. Gevaarlijk zou het wezen zonder uitzondering al Cordans' werken aantebevelen, daar hun soms de noodige strengheid, die in Gods tempel past, ontbreekt.

Een leerling van pater Cordans, Pietro PAVONE, kapelmeester te Cividale, liet een *Salve Regina* en vier Missen *alla Palestrina* na.

Een Venetiaansch edelman, Benedetto MARCELLO, advocaat, wethouder en lid van den raad der Veertig, dichter, letterkundige en geniale toondichter, verwierf zich door zijne Psalmen eene overgroote beroemdheid. Hij schreef ook Motetten, *Miserere's*, Lamentatiës, drie Missen en een *Salve Regina*; doch al die werken werden overtroffen door de ideale schoonheden, waaraan zijn op italiaanschen tekst geschreven Psalmen die bestendige beroemdheid te danken hebben, waardoor Marcello eene uitstekende plaats onder de grootste Italiaansche toondichters verwierf. Het is van de Psalmen van Marcello, dat Hector Berlioz, de groote toondichter en geleerde fransche criticus, in 1837 getuigde: - ‘Wat de melodie eigentlijk betreft, gelijkt zij zeker zeer weinig aan die welke het parijser *dandysme* (ik voeg er bij: *en het Antwerpsch dilettantisme*) met zijne achting vereert: zij komt ons bij uitstek eenvoudig, edel, ja zelfs streng voor; enkele malen voelt men, dat hare vormen aan de vereischten der contrapuntische bewerkingen die haar omringen, ondergeschikt zijn.’

Een enkel toonzetter der Boloneesche School uit de eeuw welke wij bespreken verdient eene bijzondere melding: het is Giusepp' Antonio SILVANY, kapelmeester te

Bologna. Die vruchtbare kunstenaar is de schrijver van elf Missen, een *Stabat Mater*, Lofzangen, Lamentatiën, *Responsoria's*, Voorzangen, twee boeken *Litaniën*, een *Miserere*, en talrijke Motetten.

De Napolitaansche School integendeel bezat gedurende de XVIII^{de} eeuw verscheidene musici van groote verdienste, waaronder Durante de eerste plaats inneemt.

Francesco DURANTE, bestuurder van het Conservatorium te Napels en zijn leven zelve als hoofd der Napolitaansche school aanzien, was leerling van Scarlatti. Man van overtuigde godvrucht en kunstenaar met een zuiveren smaak begaafd, voelde Durante zich tot de werken der meesters van de Romeinsche school aangetrokken, en koos dezelve tot voorwerp zijner aanhoudendste studiën. Scarlatti, zijn meester, had steeds geweigerd aan zijne kerkelijke muziek stukken de nieuwe vormen die de wereldsche muziek zijns tijds kenschetsten, en waarvan hij nogtans een der warmste voorstanders was, toetepassen. Durante, welke uitsluitelijk voor de kerk toonzette, volgde, alhoewel niet zoo stelselmatig, de door zijn meester ingeslagen baan. Zijne muziek is altijd verheven en godsdienstig, schitterend en indrukwekkend. Het werk van Durante, die als een der beste toondichters van kerkmuziek van Italiën mag worden beschouwd, bestaat uit Litaniën, een groot, getal Motetten, Psalmen en Lofzangen, een *Te Deum*, negen plechtige Missen en twee Missen van *Requiem*. Hij telde onder zijne leerlingen: Jomelli, Piccinni, Sacchini, Païsiello en Pergolesi, die ofschoon mede begaafde kunstenaars, niettemin de kerkmuziek van den echten weg deden afwijken.

Maar alvorens van Durante's volgelingen te spreken moeten wij nog twee andere leerlingen van Scarlatti vermelden, namelijk: Contumacci en Giuseppe de Majo

Carlo CONTUMACCI, die Durante als bestuurder van het Napelsch Conservatorium opvolgde, was een goed organist en een verdienstelijk muziekschrijver. Hij toonzette voor de kerk eene Mis van *Requiem*, een *Te Deum* en *Responsoria's* voor de Goede-Week.

Giuseppe DE MAJO, advocaat en toondichter van kerkmuziek, volgde Durante als muziek bestuurder der Palatijnsche kapel op en bewees door zijne werken dat hij die eer volkomen waardig was. Zijn *Dixit Dominus*, zijne Litaniën en zijn *Miserere* zijn inderdaad zeer merkwaardige gewrochten

Tusschen de leerlingen van Durante, zal ik de reeds genoemde Jomelli en Pergolesi verkiezen en wil de andere, die in het door ons besproken kunstvak hoegenaamd geene melding verdienen, ter zijde laten. Al wat men in de kerken van Antwerpen onder de namen van Sacchini en Paisiello laat uitvoeren, is er slechts door list en bedrog ingevoerd: al de zoogezegde 'Loven' van deze meesters, zijn uit misvormde gedeelten van opera's samengesteld, bijgevolg bastaard voortbrengselen, die in de kerk hoegeuaamd niet op hunne plaats zijn.

Nicolo JOMELLI, beroemd toondichter, bestudeerde de werken der Romeinsche School, maar bleek geenszins den echten kerkstijl te begrijpen. Kapelmeester van den hertog van Wurtemberg, schreef hij talrijke werken op godsdienstige texten, maar kon zich niet ontdoen van de hupsche vormen en dramatische uitdrukking, die in zijne opera's zeer verdienstelijk, maar in kerkmuziek gansch ongepast zijn. Zijn zoo hoog geroemde *Laudate*, zijn *Te Deum*, zijne Voorzangen, Gradualen en Missen, zijn voorzeker met talent geschreven, maar aan die werken ontbreekt dat godsdienstig karakter, welk in elk kerkelijk kunstwerk nogtans onmisbaar is. Ik heb vroeger eene bijzondere studie gemaakt van Jomelli's *Requiem*, die als zijn beste werk geroemd wordt, en ik moet bekennen, dat, ofschoon het groote schoonheden bevat, het nogtans met de werken van 's kunstenaars voorgangers niet kan gelijk gesteld worden. Eene ontleding van dien *Requiem* zou mij voor het onderhavige werk te verre leiden: ik hoop elders op dit nogtans verdienstelijk gewrocht terug te komen.

(*Wordt voortgezet*)

Leekenindrukken
Op het 2de groot Festival van Klassieke Muziek.

‘De Festivals zijn voor de Muziek wat de Tentoonstellingen voor de Schilderkunst zijn: de openbare uiting, op een gegeven oogenblik, van de kunstontwikkeling eens volks, onder het dubbel oogpunt der uitvoering en der denkbeelden.’

Zòò drukte de heer DE MAERE zich uit, toen hij, op 25 Juli ll. den Koning verwelkomde, bij dezes intrede in de zaal van den Casino, te Gent, waar de *Koninklijke Koormaatschappij*, ter gelegenheid van het jubelfeest van haar vjjf-en-twintigjarig bestaan, en met medewerking van het Staatsbestuur, het tweede groot Festival van Klassieke Toonkunst had ingericht.

Die woorden van den eere-ondervoorzitter der Koormaatschappij vormen eene zoo juiste als volledige bepaling van hetgene de Nationale Festivals moeten zijn, en - gedeeltelijk - van hetgeen het Gentsche Muziekfeest geweest is.

‘Gedeeltelijk’ zeg ik, want al komen ook op het programma de namen voor van diegene onzer landgenooten (hier ontleen ik weer de woorden van den heer DE MAERE) ‘die, door de waarde hunner gewrochten zulk eene eer verdienen, en van nu af aan als de onbetwiste opperhoofden mogen aanzien worden dier talrijke en dichtgeslotene rei - dichters en toondichters - die, uit Vlaanderen herkomstig, in België de beweging des geestes aanvoeren’ - toch prijkten daarneven andere namen, die stellig deze eer *niet* verdienden.

Alléén omdat iemand ‘aan België behoort door de geboorte’ zijn zijne werken niet waard bekend gemaakt te worden, als maatstaf ‘der kunstontwikkeling van ons volk’. Nog veel minder, omdat iemand - een ambtelijken post bekleedt in België.’

En het moge zeer hoofsch zijn, van wege den heer DE MAERE, aan de Koningin te vertellen, dat ‘de Koormaatschappij eerst en vooral gewild had, dat eene herinnering uit *haar* land, op

het muziekfeest haar zou onthalen', en dat het dààrom was, dat de Oostenrijker JOSEF HAYDN op het programma voorkwam met het oratorio '*De Jaargetijden*', - die reden schijnt mij toch niet gansch voldoende, om eene zoo ruime plaats in het Festival te geven aan een werk, dat, hoe grootsch en schoon ook, hier toch de kunstprodukten van verdienstelijke landgenoten is komen verdringen.

Ik moet het dus vrij en vrank bekennen, het Gentsche Festival heeft niet ten volle beantwoord aan het gedacht, dat ik mij van dergelijk *nationaal* feest vorm. Nationaal was het, ja, maar lang nog niet genoeg. Niemand toch zal beweeren, dat een vreemdeling te Gent gelegenheid heeft gehad ten volle bekend te worden mot den graad der 'kunstontwikkeling onzes volks', vooral onder het 'oogpunt der denkbeelden', - wanneer er niets ten gehoore gebracht wern van de werken van zoovele onzer verdienstelijke Vlaamsche toonzetters, wier namen ik hier niet hoef te herinneren.

Ik spreek nu nog niet eens van het uitsluitelijk gebruik van het Fransch als officieele taal, voor alles wat de eigenlijke inrichting betrof, - een feit van veel minder belang dan het het eerste, maar toch niet geschikt om het *nationaal* karakter van de feestelijkheid sterk te doen uitkomen... Nu, laten wij die bedenkingen ter zijde. Aan wat geschied is, valt toch niets te veranderen. Nemen wij nu liever het Festival, zooals het was. Onder dat opzicht, verklaar ik met genoegen, dat het mij in ruime maat heeft voldaan. En men zou nog erger dan een leek, men zou wel een kunsthater moeten zijn, om die verklaring niet te beamen.

Ik wil hier, tot staving van dit gezegde, het eigenlijke Concert wat van nabij beschouwen.

***

Het feest van den eersten dag werd geopend met de '*Jubelouverture*' (1863) van HANSSENS, een prachtig orkeststuk, dat zeer gewetensvol uitgevoerd werd.

Daarna kwam het nieuwe koor van GEVAERT: '*Ontwaking*', op woorden van HIEL. De tekst is een puik gedicht, waardig

van de pen, die zoo menig historisch libretto voor koren, cantaten en oratorio's schreef, en wier werken nog steeds de hoofdbron zijn, waar onze Vlaamsche toonzetters hunne ingeving gaan zoeken. '*Ontwaking*' maakt deel van eene reeks gedichten, die de synthesis onzer vaderlandsche geschiedenis zullen vormen, in hare verschillige perioden van licht en duister; het bevat namelijk het eerste gedeelte dezer geschiedenis in de middeneeuwen, tot aan het begin van de IXe eeuw en geeft vooral blijken van *die* hoedanigheden, waardoor HIEL uitmunt: zwierigheid, stoutheid en kracht.

Van die verhevene woorden des Vlaamschen dichters heeft GEVAERT goed partij weten te trekken. Uitmuntend geprosodieerd, zooals overigens al de werken van den bestuurder der Brusselsche Muziekschool, schijnt mij '*Ontwaking*' eene eerste plaats te moeten innemen onder GEVAERT'S werken.

Het min of meer recietvormig begin is zeer schoon, vooral onder opzicht van getrouwheid der muziekale uitdrukking aan den zin der woorden. Krachtige, snijdende tonen heeft de toondichter gevonden, om den strijd der verachte en vertrapte dorpers tegen de overmoedige 'burchttyrannen' en 'rooverridders' weêr te geven; roerende tonen voor het gebed der verdrukten aan den 'God des rechts'; tonen vol hoop en mannelijken moed voor de eerste opwelling van burgertrots en vertrouwen in de toekomst, bij de mannen 'die dorp en stad gemaakt hebben' en eindelijk machtig genoeg geworden zijn om het hoofd te bieden aan de Feodaliteit.

En de uitvoering? - Het was een erg waagstuk voor de Koormaatschappij, te dier gelegenheid vermeerderd (*versterkt* mag het niet heeten) door vreemde, aan andere kringen ontleende elementen, na al de vermoeienissen der algemeene repetities voor zoovele andere werken van grooten omvang, te durven optreden met een mannenkoor zonder begeleiding, voor datzelfde publiek, welk een paar weken vroeger, hetzelfde werk had hooren uitvoeren door andere maatschappijen, mede de beste van het land, die er eene uitsluitelijke en heel bijzondere studie van gemaakt hadden. Het ware zeker hoogst onbillijk, die uitvoering te nemen als maatstaf van hetgeen de

Gentsche Koormaatschappij vermag. Zij heeft met de andere stukken van het programma genoeg hare *revanche* genomen, om niet te moeten vreezen, dat haar luister door de zwakte van een oogenblik zou worden verduisterd.

HAYDN'S '*Jaargetijden*' (1800), b.v., zijn opperbest vertolkt geweest. Het zou mij veel te vèr leiden, indien ik in den KUNSTBODE eene uitvoerige beschrijving wilde geven van dat grootsche werk, eene der zuiverste paerlen aan de kroon der Duitsche Toonkunde. Dit sterk realistisch en naturalistisch gekleurd muziekpoëma is, zooals iedereen weet, een der meesterstukken in den beschrijvenden stijl; de recieten dragen, in de eenvormigheid hunner factuur, het kenmerk van den tijd, waarin zij geschreven werden; maar in al de andere gedeelten van het stuk: in de opvolging der verschillige natuurtafereelen, is eene zulke afwisseling, dat het werk, hoe lang ook, verre van te vermoeien, meer en meer betooverd en medesleept. Ja, dát is het juiste woord: betoovert was het publiek door die welluidende Duitsche muziek (jammer maar dat hier de Fransche woorden de voorkeur bekomen hadden en geestdriftig waren de toejuichingen die aan den Bestuurder en de uitvoerders ten deel vielen.

In de leiding van die groote chorale en instrumentale massa heeft de heer ED. DE VOS bewezen, dat hij geen gewoon dirigent is. De solisten waren uitmuntend; iedereen kent Mej. HAMAECKERS en den heer WAROT, die, met eene buitengewone zuiverheid van stem en correctheid van toon, de hun opgedragen taak vervuld hebben. Enkel mag men *dit* opmerken: dat die beide kunstenaars, meer gewoon de zware operarollen van een MEYERBEER, een ROSSINI en een VERDI te houden, zich in die oratorio-muziek niet zoo goed thuis gevoelden als op de planken; die streng klassieke stijl was voor hen eenigzins een vreemde luchtkring; vandaar ongetwijfeld dat zij, uit vrees van in eene ongepaste theaterdrift te vervallen, op menige plaats wat te kond bleven. Uitzonderingen waren, voor den heer WAROT, het zoo natuurware aria uit den *Zomer* ('Soleil, ton poids est trop lourd'), voor Mej. HAMAECKERS het geestige lied uit den *Winter* (van het meisje en den ridder).

De heer BLAUWAERT daarentegen, een echte oratorio-zanger, wist met zijne zoo sympathieke barytonstem, de juiste maat te treden: hij bleef echt klassiek en Haydn'sch van stijl; niettemin slaagde hij erin, overal die noodige dramatische tint er door te weven, welke leven aanbrengt in de beschrijvende muziek, omdat zij meer het menschelijk element in de natuurtafereelen doet uitkomen.

De beide tooneelen uit den *Herfst* - de *Jacht* en de *Wijnoogst* - waren machtig van indruk en vormden de puikstukken uit het Concert van den eersten dag.

***

De tweede dag was onder vele opzichten, en vooral uit nationaal oogpunt beschouwd, merkelijk belangrijker. Drie groote zangwerken op Nederlandschen tekst zijn er uitgevoerd geworden.

Vooreerst het tweede gedeelte van de '*de Schelde*', historisch oratorio (1869) van PETER BENOIT, op woorden van HIEL. Die woorden zijn algemeen genoeg gekend, opdat ik mij hier moge onthouden er over te spreken.

Jammer was het, dat slechts eene brok uit het werk van BENOIT ten gehoore werd gebracht. Inderdaad, de drie deelen van '*de Schelde*' staan tot elkander in het innigste, logische verband. De meester, die al zijne werken bearbeidt volgens eene hoogere, wijsgeerige gedachte, heeft, in de idylle van het eerste deel, de voorbereiding gelegd tot den heldhaftigen vaderlandschen droom van het tweede, die wederom zijne oplossing krijgt in de meer afgewisselde tooneelen en vooral in het verhevene slot van het derde deel. Dit grootsche werk vormt dus een bijna onafscheidbaar geheel.

Nu, wij moesten ons in Gent vergenoegen met een fragment, waarop ik hier derhalve mijn bericht zal bepalen. Het tweede deel is, zooals men weet, hoofdzakelijk eene bearbeiding van het *Wilhelmuslied*, - maar van een Wilhelmuslied, waaraan de hand van Benoit, met eene gansch moderne kleur, onder zuiver muziekaal opzicht, tevens een nieuw, krachtiger, veel-

zijdiger leven geschonken heeft. Is de melodie van *Wilhelmus van Nassouwen* het symbool van den strijd onzer vaderen in de XVIe eeuw om het bekomen der gewetensvrijheid, de nieuwe, die de strenge lijnen der eerste verbroken heeft en zich losser en breeder ontwikkelt, is als de toonkundige uitdrukking van de Nederlandsche gedachte in onze XIXe eeuw waar wij ook, onder den invloed van den modernen geest, eene ruimere levensopvatting hebben.

Nauwelijks heeft zich het openingsreciet ontrold, of daar stroomen ons reeds de heerlijke tonen te gemoet; maar met eene sombere tint, die als ware de woestheid van het begin van den strijd, de ruwheid van het taaie Kerelsras weêrgeeft. Klauwaerts, Witte Kaproenen, Bosch- en Watergeuzen hernemen beurtelings het lied, nu en dan onderbroken door de slachtkreten der Leliaarts, door den opbeuringsroep van de geesten van Zannekin en Van Artevelde, door het angstgeschreeuw van het Meisje, in wiens droomenden geest die tooneelen zich afspiegelen, door het geruststellend gezang van den Jongeling, die den kouden mond en de bleeke wangen van zijn meisje kust en niets ziet dan den ‘morgenddoom, die in den vloed zich spiegelt’ en niets hoort dan ‘den wind in 't ruischend rietloof’, totdat Willem van Oranje's geest op dit fantastisch tooneel verschijnt, en de hortende, stootende, sterk gerhythmeerde tonen van het ‘wij komen en wij draven’ der Geuzen den geest komen schokken, om zich eindelijk gansch en ongehinderd op te lossen in de klanken van het bezielende *Wilhelmus*, dat, met onoverwinnelijke kracht en een buitengewonen rijkdom van harmonie, naar omhoog stijgt! Dit alles vormt waarlijk een aangrijpend geheel, begeesterend en onweêrstaanbaar van indruk. Dat is het werk van een geniaal musicus niet alléén, maar van een' denker tevens!

Was het dan te verwonderen, dat, vooral bij eene uitvoering, die wel niet ten volle onberispelijk, ja zelfs op enkele plaatsen, ietwat aarzelend was, maar over het algemeen met gloed en overtuiging gebeurde, en waaraan niets ontbrak dan de machtige besturende hand des scheppers, om volmaakt te zijn, - dat er, zeg ik, eene losbarsting van geestdrift plaats

greep, die niet ophield, dan nadat BENOIT zich eindelijk op de *estrade* vertoonde, waar hij de uitvoerders bedankte.

Verdiend waren die bedankingen: allen van den eerste tot den laatste, solisten, kooren en orkest hadden het beste geleverd wat zij konden.

Van het 5e Concerto in A moll van VIEUXTEMPS, uitgevoerd door den heer WIENIAWSKI, zal ik niets zeggen. Een gewoon sterveling, die nooit een viool in de hand hield, is weinig bevoegd, om oordeel uit te brengen over de uitvoering van kunsttoeren, waarmede de groote vioolspeler de kenners in verrukking heeft gebracht.

Heenstappende over het aria uit MÉHUL'S '*Stratonice*' (1792), gezongen door den heer WAROT, kom ik aan de '*Wederkomst*', cantate van AD. SAMUEL (1875). De tekst van dit stuk, insgelijks geschreven door E. HIEL, is minder goed dan zijne andere libretto's; hij is wat al te uiteenloopend on niet streng genoeg van vorm. Maar wat te zeggen van SAMUEL'S muziek?! - Wat het meest aan die cantate ontbreekt is eene regelmatige, duidelijke bouworde, eene logische aaneenschakeling der muziekale gedachten. Die cantate is een echte doolhof, en schijnt te bestaan uit eene bijeenbrenging van stukken, waartusschen een verband of ontwikkelingsdraad moeilijk te bespeuren is. Ook maakt zij een pijnlijken indruk, nog verhoogd doordien men overal ziet, hoe de toondichter onvermogend geweest is om lucht te geven aan de gevoelens, die hij wel zal gehad hebben. Angstig tast hij rond naar alle vreemde middelen om de uitdrukking schooner en den indruk volledіger te maken; hij doorspekt zijne kooren met *eindjes soli*, dààr waar men er zich het minst aan verwacht; het gewoon orkest, dat voor de prinsen der toonkunde voldoende was om heel de toonladder der menschelijke gevoelens weer te geven, is ontoereikend voor meester SAMUEL; *hij* voegt er nog alle àndere vreemde instrumenten bij: triangel, klokken, Spaansche trom en... ik weet niet wat al nog meer. Tot zelfs de gewone hulpmiddelen der taal zijn hem ontoereikend; op meer dan ééne plaats, heeft hij Hiel's tekst op echt cosmopolitische wijze geprosodieerd. Welnu, met al die kunstjes, gelukt hij er slechts

in, *gerucht* te maken daar waar er *kracht* moest zijn, bonte kleuren dooreen te mengen, die geen harmonisch geheel vormen, en eene gedurige verwondering, maar geen ziertje bewondering wekken.

Een doolhof noemde ik dit werk daar even; ja, - maar men ontmoet er toch van tijd tot tijd overbekende gezichten in; zoo, b.v., was heel het auditorium het ééns om te bekennen, dat het gezang der wilden bij den optocht, die het slot van het dramatisch tooneel uitmaakt, inderdaad zoo... *afrikaansch* mogelijk klinkt.

Nu, ik verlaat maar liever dat kapittel, om te spreken over GEVAERT'S *Artevelde-Cantate* (1863), op woorden van Nap. Destanberg. Maar wat zou ik van dit heerlijk zangstuk zeggen, dat men niet reeds weet? Iedereen immers kent het klokkennabootsend feestlied, waarmede al de gouwen van oud-Vlaanderen bijeengeroepen werden ter verheerlijking van den 'Vroeden Man'; de drie krachtige strofen, waarin de verdiensten van den held bezongen worden, en waarvan de eerste zachtjes uit de vrouwenmonden vloeit, de tweede hernomen wordt door de mannenstemmen en de derde eindelijk in een machtig *tutti* losbarst; het indrukwekkende rouwlied, misschien de schoonste bladzijde van heel het werk, waarin boete gedaan wordt voor eene vlek in onze geschiedenis, en dat zoo somber en plechtig klinkt, om eindelijk weer plaats te maken voor het lied van den Ruwaard, gebouwd, zooals men weet, op eene oud-vlaamsche volksmelodie.

Die cantate is het lievelingsstuk der Gentenaars; 't is dus geen wonder, dat zij gezongen werd met een buitengewoon gemak, met eene losheid on zekerheid, waaraan men zich bij de andere stukken niet verwachten kon, en dat zij het publiek in opgetogenheid bracht.

***

Onder den indruk van '*Jacob van Artevelde*', heb ik de zaal van den Casino verlaten, en kan dus als (al te?) gewetensvol berichtgever niets aan den lezer van den 'BODE' melden omtrent de uitvoering van het laatste gedeelte van 't pro-

gramma, bestaande uit een tweezang uit '*Guillaume Tell*' (ROSSINI) door Mej. HAMAECKERS en den heer WAROT; eene *Legende* en *Russische arias* van WIENIAWSKI, uitgevoerd door den vervaardiger; het aria van *den Nachtegaal* uit het oratorio '*l' Allegro e il Pensioroso*' (1740) van HAENDEL, gezongen door Mej. HAMAECKERS en op de fluit begeleid door den gekenden virtuoos heer DUMON, en eindelijk het slotkoor (de *Jacht* uit den *Herfst* van HAYDN).

En nu, de slotsom? vraagt men.

De slotsom is deze: dat de *Koninklijke Koormaatschappij* van Gent daadzakelijk bewezen heeft, dat de muziekkringen onzer groote steden wel degelijk in staat zijn, om den last onzer Nationale Festivals op zich te nemen. Na deze glansrijke proefondervinding, zullen de vijanden van het toegepaste stelsel-BENOIT wel voor altijd beschaamd staan, en hun vroeger ongelijk erkennen.

De slag is dus gewonnen. Maar er zal nog menige zegepraal noodig wezen, voor dat men hopen mag, de Festivals van Klassieke Muzick ten volle hunne vruchten van kunstbeschaving te zien dragen. Daartoe moeten zij in de zeden van het gansche volk gedrongen zijn; daartoe moeten zij overal, zoo niet een zuiver, dan toch een hoofdzakelijk nationaal en in ieder geval bij ons, Vlamingen, een uitsluitelijk Germaansch karakter aannemen.

Onze kunstwereld schijnt met moed bezield. Wij mogen dus hopen, binnen eenige jaren het doel te bereiken. Antwerpen, dat toekomend jaar aan de beurt is, zal ongetwijfeld een krachtigen stoot aan den wagen geven.

ARTHUR CORNETTE.

Uit Bergen (Henegouwen).
Een woordje over Muziek.

Onlangs, bij gelegenheid der Kermis, gaf HUBERTI, de ijverige bestuurder onzer Muziekschool, alhier een concert, dat zich hierdoor vooral van andere dergelijke feesten onderscheidde, dat er enkel stukken van landgenooten uitgevoerd werden. Daarom, meen ik, verdient dit feit wel vermeld te worden in een tijdschrift, waarin de Vlaamsche Kunstbeweging door menigen begaafden voorstander zoo krachtdadig tegen dwaze aanvallen verdedigd wordt. Wonder genoeg, terwijl onze Vlaamsche toondichters in hun werken en streven door sommige hunner eigene kleingeestige, meestal verfranschte taalgenooten miskend en zelfs verguisd worden, valt hun bij de Walen algemeen de grootste bijval ten deel. Zulks was het geval met VANDEN EEDEN te Luik en met HUBERTI hier, en willen anderen het beproeven, ik ben verzekerd dat zij het zich niet zullen te beklagen hebben.

Behalve eene schoone *Concert-ouverture* van Fétis, die, als zijnde hier geboren, bij dit feest niet mocht ontbreken, en eene allerliefste symphonie van J. DENEFVE, den afgetreden bestuurder der Muziekschool, bevatte het programma stukken van GEVAERT, HUBERTI, BENOIT en WILLEM DE MOL.

Het was niet zonder eene gespannen, licht te verklaren nieuwsgierigheid dat het talrijk opgekomen publiek het oogenblik te gemoet zag, waarop het *Concerto voor piano en orkest* door HUBERTI moest beginnen. Want had men zijne bekwaamheid in het vormen en leiden van een orkest kunnen waardeeren, de meesten hier hadden nog geen enkele noot van hem gehoord. Aangenaam is het voor mij te mogen vermelden dat de verwachting, die kenners en liefhebbers ten zijnen opzichte opgevat hadden, niet in het minste teleurgesteld werd. Hij heeft ten volle bewezen dat de toonkunde voor hem geene

geheimen heeft. Maar gelijk bij sommige dichters on ook wel bij prozaschrijvers, ontwaart men bij hem slechts langzamerhand al de schoonheden der uitdrukking, al de schakeeringen van den stijl; men moet er diep in doordringen om er zich een klaar en helder begrip te kunnen van vormen.

De *Philips van Artevelde* van GEVAERT, meesterlijk door BLAUWAERT gezongen, werd eenigszins in de schaduw gesteld door *de Geest van Artevelde*, een fragment uit de *Schelde* van HIEL en BENOIT. Jammer dat men zich met dat fragment moest tevreden stellen; kon dat meesterstuk eens in zijn geheel hier uitgevoerd worden, het zou voor den Antwerpschen meester de schoonste zegepraal zijn, die een kunstenaar kan behalen.

Dezelfde hoedanigheden waardoor het gewrocht van HUBERTI uitmunt, kenschetsen insgelijks en in eenen nog hoogeren graad de symphonie *de Oorlog* van den betreurden Willem DE MOL. Een buitengewone rijkdom van denkbeelden, eene treffende pracht van schitterende kleuren, doortinteld van gloed en kracht, eene melodie, dan eens liefelijk streelend en neuriënd, dan wederom schaterend, bruischend en donderend naar de vereischten van het ontwerp en het geheel met een weemoedig waas overtogen, maken eenen diepen indruk op den toehoorder en houden zijne aandacht van het begin tot het einde geboeid. Het publiek scheen met die heerlijke muziek hoogst ingenomen, doch velen konden niet begrijpen, dat eene zoo grootsche schepping, die alleen zou voldoende zijn om den naam eens kunstenaars voor vergetelheid te behoeden, nog slechts in handschrift bestaat en op eenen uitgever wacht.

Het zij mij hier vergund eene bemerking te maken. Wij hebben allen onzen penning gestort om het lijk van den dierbaren overledene uit Marseille naar het vaderland te laten overbrengen en in den Vlaamschen geboortegrond te bergen. Zoude het niet veel beter geweest zijn, zijn stedelijk heelsel, dat toch ter vernieling bestemd is, in het zonnige Zuiden, bij de blauwe baren der Middellandsche zee te laten rusten en het verzamelde geld aan het drukken en verspreiden zijner werken te besteden? Die bemerking komt te laat, ik weet het wel, doch het is nog tijd om de hand aan het werk te slaan,

en zóo doende een in de lente des levens weggerukt vernuft, wiens naam de meesten hier niet eens kenden, een ander, verreweg duurzamer gedenkteeken op te richten dan eene zuil op eene plaats, waar nog na den dood ijdelheid en pronkzucht het oog der bezoekers trachten op zich te vestigen.

Bergen, Juni 1875.
J. MICHEELS.

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875.[1] Door A.J. Servaas van Rooijen.

IV.

Toen de nu gevierde schrijfster E.MARLITT de eerste harer uitgebreide novellen in een der Duitsche Tijdschriften plaatste, had zij zeker niet gedacht, dat eene harer meestgezochte pennevruchten: '*das Geheimniss der alte Mammsell*' ons aanleiding zou geven om ze in een Tooneelkroniek en -kritiek te bespreken. Het burgerrecht toch dat deze romans zoo in 't oorspronkelijk als in 't Nederlandsch overgebracht, hier te lande spoedig verkregen, noopte Mej. DE GOEYE, die onder het pseudoniem AGATHA, zoo'n welverdienden naam in de Noord-Nederlandsche letterkunde heeft verkregen, om den genoemden roman omtewerken tot een tooneelspel en dit te noemen: '*de Dochter van den Goochelaar*'.

Terstond nadat dit stuk was aangekendigd door de heeren ALBREGT en VAN OLLEFEN, namen we nogmaals den roman ter hand, om eene grondige studie te kunnen maken zoowel van

(1) Zie ook mijne stukken in het *Utr. Dagbl*. 1874 N° 274 en het *Red. Weekbl*. 1874 N° 44, en voor '*Mercadet*' mijn stuk in 't *Utr. Dagbl*. 1874 N° 302.

de techniek van het daaraan ontleende tooneelwerk als van de vertolking door de leden van het Rotterdamsch gezelschap.

In de eerste plaats vroegen wij ons af: van waar die verandering van titel? Het ware toch gemakkelijk genoeg geweest om voor het tooneelstuk denzelfden titel te nemen als schrijfster van den roman gegeven had, nl.: '*het Geheim der oude Juffrouw*'. Wat toch in den roman het markante punt is, waarop de intrigue was gebouwd, moest o.i. in het tooneelspel ook hoofdzaak blijven en eveneens de spil zijn, waarom het geheele stuk draaide en waarom zich de verschillende karakters groepeerden ten einde dat punt in het volle licht kwam. AGATHA dacht er echter anders over en maakte den korten levensloop van het Goochelaarskind tot hoofdzaak, terwijl dat Geheim der oude Jufvrouw slechts een nevenzaak in het tooneelspel wordt. Van daar ook die wijziging in titel, van daar ook zetelt die wijziging in karakterteeking, waardoor de roman sterk spreekt en hoogst boeiend is, doch het tooneelwerk daarentegen mat en onbestemd is geworden en niet die mate van verve heeft, waardoor de aandacht moet gespannen houden.

We zouden zeker de ons in den KUNSTBODE afgestane ruimte overschrijden, zoo we in eene totale vergelijking kwamen tusschen den Roman en het daaruit getrokken tooneelspel. Dit deden we dan ook reeds elders[1]. We meenen hier te kunnen volstaan met ïn enkele trekken de kracht van den eene en de matheid van het andere aan te toonen. Dit zal ons gemakkelijk worden door een overzicht te geven van het spel, waardoor we dan van zelf een blik op de verschillende karakters kunnen slaan.

In de eerste plaats behooren het meest sterk op den voorgrond te treden *Felicitas*, het Goochelaarskind, de aangenomen dochter van den Heer en Mevr. *Heller* en hun zoon *Johannes*, later prof. *Heller*, die beiden werden vertolkt door Mevr. DE VRIES en den Heer MOOR. Zonder andere tooneelge-

(1) Zie *Nederland* 1875, numero 5, bladz. 58 en volgende

zelschappen in de schaduw te willen stellen, durven we gerust zeggen, dat dat van de heeren A. en V.O. grootendeels zijn bijval te danken heeft aan die twee kunstenaren, welke zoo in alles toonen, hun beroep te willen verheffen boven het alledaagsche, en met buitengewone gaven bedeeld, grondige studie daarbij voegen om tot een goed geheel te komen. Hoe gaarne herinneren we ons de schitterende oogenblikken, waarin de fijnste nuancen van spel werden aangebracht.

Het gansche stuk door getuigde beider spel van eene karakteropvatting, die de oorspronkelijke typen door Mej. MARLITT gegeven, zeer nabij kwam. Het ‘zoo’ van den heer MOOR, na de mededeeling dat *tante Cordula* - de ‘oude Jufvrouw’ - was overleden, was treffend van koelheid en stoicijnsche ongevoeligheid, geleerd aan den schootvan eene even ongevoelige moeder. Mevr. DE VRIES had ook een prachtig moment, toen zij 'f portret van hare pleegmoeder onder de oogen kreeg en het ‘ik haat u!’ met al 't vuur van eene vertrapte en verdrukte onschuld haren mond ontsnapte, waarbij haar goede genius voor een oogenblik vlood, om plaats te maken voor een ietwat demonische geest; later nog, toen zij op de kamer van de oude Juffrouw het wapen in handen kreeg om *D*^{r} *Heller* te vernederen en zij opnieuw den strijd streed tusschen dien boozen geest, die 't ‘leer om leer’ haar predikte, en de nog ongekende of half ontdekte macht, die in haar de wraaklust tegenging, was *Felicitas* bij die overwinning ‘laag van geboorte, groot van ziel.’ Dat oogenblik zette dan ook o.i. de kroon op de geheele karakteropvatting. Waar we nu van deze hoofdfiguren zulke markante passages kunnen mededeelen, is 't ons dubbel onbegrijpelijk, dat zoovele andere aangrijpende oogenblikken uit den roman in het tooneelspel of niet, of slechts verwaterd zijn aangebracht. We noemen daaronder in de eerste plaats de tooneelen bij *Johannes* tehuiskomst; in den tuin; op het kamertje van *tante Cordula*; de strijd om het handschrift; en meer andere, die alles door wijziging en omzetting dien gloed missen, welken zij, zoo door handeling als door teekening, in het tooneelspel niet alleen hadden kunnen behouden, maar waardoor de tinten nog scherper waren uitgekomen.

Mag nu al, vooral dengenen die den roman kennen, in enkele opzichten de voorstelling zijn tegengevallen en slechts half hebben voldaan, allerminst is dit te wijten aan de leden van het tooneelgezelschap. Allen zonder uitzondering verdienen lof, en Mej. FUCHS, als *Adèle* de jonge coquette weduwe, eene bijzondere hulde. Het karakter, dat zij had weer te geven was zeer onbestemd, en vorderde eene buitengewone studie.

'*De nieuwe Hercules*', het nastukje, was een echte klucht en wanneer we mededeelen dat daarin de heer ALBREGT medewerkte, valt daaruit genoeg op te maken, dat 't goed werd gespeeld. De mystifikatie daarin was zeer aardig en vooral de typen MUIS, kandidaat in de letteren, en MAALMAN, directeur van eene kostschool, maakten een charge-effect, ook wat lichaamsbouw betrof, tegenover de artisten van een paardenspel, die daarin voorkomen.

Van de eene klucht vallen we, met overspringing van enkele dagen, van zelf in de andere: Het tooneelgezelschap van de Heeren Le Gras, Van Zuylen en Haspels had als hoofdstuk voor den 12^{n} October aangekondigd '*Jongelui*' van 't Théâtre Français, alsmede eene dramatische schets in één bedrijf, getiteld: '*Heengegaan*'. Reeds met een enkel woord bespraken we die beiden elders[(1)], en wezen toen vooral op de uit 't oog der moraal wel wat te *Fransche* tint in het eerste, en op 't te veel saâmgedrongene in het laatste stukje. Overigens voldeden zij wat de dramaturgie betreft, zeer goed en mogen we er dan ook wel een woord aan wijden.

Uit den titel '*Jongelui*' is reeds op te maken, dat er verscheidene prettige, vrolijke tooneelen in voorkomen. Een paar recht jolige jongens, die de wereld zien on genieten willen, worden meerendeels gedwarsboomd in hunne vermaken, omdat Papa hun de '*vivres*' afsneed. Beiden echter zijn hartjes zonder zorg, van den eenen vrolijken dag in den anderen levende, die slechts denken aan het heden en zich voor de toekomst niet beangst maken. Zooals 't op het tooneel nog al

(1) Zie: *Utr. Dagblad* van Maandag 19 Oct. - 74.

dikwijls gebeurt, komt alles terecht. Een der ‘Jongelui’ vind een schatrijken oom terug, die in alles zijn vader wordt; de ander weet het hart van zijn Papa te vermurwen, vooral ook door den invloed van den reeds genoemden oom, die zich in tegenstelling van don vader, willende herinneren, dat hij ook jong geweest is, begrijpt, dat de jeugd een onstuimige zee is, waarin behalve de Sirenen, nog vele klippen worden gevonden. Blijkt echter, zoo is zijn stelregel, t hart flink en goed, dan is eene ‘jeunesse orageuse’ wel te vergoelijken. *Frans Rigauà*, voorgesteld door den heer VAN ZUYLEN, was een jonk mensch zooals we ons de levenslustige, zorgelooze jeugd gaarne voorstellen: loyaal, al betaalde hij wat langzaam; eerlijk, al gebruikte hij wel eens een leugen om eene kleine zonde te bedekken. Van alles de lichtzijdebeziende, was hij boven alles een trouw vriend, een goede broeder en toonde hij een deelnemend hart. In die rol had de Heer V.Z. keurige oogenblikken on was zijn spel vooral bij de ontknooping gemakkelijk, ongedwongen en zeer *natuurlijk*. Een herhaald applaus, dat uit het parterre begon, de gewone plaats der ‘jongelui’ - onze Utrechtsche studenten, - was het beste bewijs dat hij naar het leven weêrgaf.

We hebben zoo straks het woord *natuurlijk* cursijf gezet on doden dat met voordacht. Hoe dikwerf toch wordt tegen deze hoofddeugd gezondigd en in plaats van als eerste hoofdregel der tooneelspeelkunst als zoor gewone bijzaak beschouwd. In dat natuurlijke spel munt de heer VAN ZUYLEN, een der mededirecteuren van het Rotterdamsch gezelschap bijzonder uit, en het is daarom zeker ook, dat de Heer W. VAN KORLAAR als *Max Delorme* minder voldeed. Ook was hij wat jeugdig' wat zwak, en kwamen deze minder goede zaken des te meer uit, waar 't aplomp van den heer VAN ZUYLEN zoo sterk sprak. Nog op eene zaak willen we wijzen. Op 't tooneel is het dikwerf onvermijdelijk, dat zoenen worden gegevên en zoenen worden ontvangen, en meerendeel weten de acteurs daarin d noodige kieschheid aan den dag te leggen; - maar bij de op voering van ‘*Jongelui*’ vergat de heer VAN ZUYLEN o.i. we

eens dat in de eerste plaats Mev. Louise LA RONDELLE-BOUMEESTER in haar rol zijne zuster was, en ten tweede dat, hoe lief deze er ook uit zag, broêrs en zusters' genegenheid wel hartelijk mag zijn, maar niet *te* sterk mag spreken. - Overigens marscheerde alles uitstekend; er was gang in 't stuk.

Ditzelfde kunnen we niet zeggen van het drama in één bedrijf: '*Heengegaan*' dat voorat ging en ons nog al koel liet.

In ons verder overzicht zullen we ruimschoots gelegenheid hebben om verder de uitstekende krachten van onze Rotterd. Schouwburgvereeniging te kunnen nagaan.

De opvoering van '*Mercadet*', is in verschillende opzichten eene bespreking waardig, voornamelijk met 't oog op de drie nieuwe sujetten die daarbij debuteerden. Jammer echter dat het stuk zoo weinig gelegenheid gaf om ons hunne krachten te doen kennen. We hebben anders bijzonder veel sympathie met debutanten. In den tegenwoordigen tijd toch heerscht, misschien ook elders, maar hier voorzeker, bij het grootste deel der natie zoo'n vooroordeel tegen het Tooneel als beroep, dat het een grooten moed en ernstigen wil vereischt om de planken te betreden en de openbare meening te weêrstaan. Gelukkig hebben we een Tooneelschool gekregen. Deze inrichting zal, hopen wij, langzamerhand verbetering op dat punt aanbrengen en bij degelijke vorming van tooneelkunstenaars zeer zeker wijziging trachten te brengen in die dwaze meening dat in de tooneelwereld geen zedelijke menschen kunnen bestaan. We zouden meenen van den aard van ons onderwerp aftewijken, wanneer we ons verdiepten in wijsgeerige bespiegelingen, die in theorie dikwerf zeer schoon zijn, maar bij praktische uitvoering schipbreuk lijden en willen liever kennis maken met '*Mercadet*'. - 't Is een stuk als 't ware voor den heer ALBREGT geschreven, die dan ook de titel- en hoofdrol uitmuntend vertolkte. 't Stuk zelf gaf hem een snelvuur van geestige zetten in den mond die allen op ALBREGT'S wijze werden weêrgegeven on dan ook algemeen werden toegejuicht.

Men kon van *Mercadet* zeggen: hij loog zóo goed, dat hij zelf op 't laatst meende, dat het waarheid was. De heer MOOR had een rol, waarin hij minder op zijne plaats scheen. Haast

zouden we schrijven: een acteur van zoo uitstekend en algemeen erkend talent is, dunkt ons, beter emplooi waardig, meenden we niet, dat juist 't tooneel uitstekend gediend zou zijn, wanneer de bekwame artisten zich ook al eens met kleine rollen wilden vergenoegen. Daardoor zouden twee goede uitkomsten worden verkregen. Vooreerst konden de acteurs van den tweeden rang hunne krachten eens beproeven aan rollen die meer kunst vereischen, en ten andere zou 't geheel dikwerf winnen, door dat kleine en daarom zeer slechte rollen den eisch zouden kunnen krijgen, die zij eveneens noodig hebben; want onze meening is, dat, of men twee woorden te zeggen heeft of tien, en of 't heer is of knecht, die ze uitspreekt, in elk geval de natuur moet worden weêrgegeven en aan de werkelijkheid, aan de eischen der kunst niet mag worden te kort gedaan.

De dames stonden de hoofdfiguren goed ter zijde en Mej. VAN DAM als *Julie Mercadet*, was eene zeer lieve verschijning. 't Rolletje werd zoo naief gespeeld en ‘haar debuut doet verlangen naar een wederoptreden, waarbij zij meer op den voorgrond verschijne,’ zoo schreven we in November 74, maar tot heden zijn we niet in de gelegenheid geweest hare vooruitgaande krachten nader te leeren kennen of waardeeren. Vooreerst leefden we nu in 't afgeloopen saisoen slechts van de kruimkens, want Utrecht, de stad der studie, is, hoewel 60,000 zielen rijk, nog niet zoo vèr gekomen, dat 't een vast personeel kan onderhouden en we moesten dus wat het tooneel betreft, teeren op kleine uitstapjes der gezelschappen onzer twee *handels*steden *Rotterdam* en *Amsterdam*. We onderstrepen *studie* en *handel* en zouden haast moeten vragen, wie der beiden moei 't Tooneel eigentlijk steunen? En waar nu *geleerdheid* terug blijft en alleen *handel* vóorgaat kan dààrvan iets goeds komen?

Overigens getuigde het spel van allen in meerdere of mindere mate van studie en goeden wil en wanneer we nog even den heer DE LEUR als een goed burgerrentenier, aanhalen, die gaarne zijn vrienden hielp, wanneer 't niet op zijn zak aan kwam, meenen we na nog eerst het nastukje genoemd te

hebben, voor ditmaal te kunnen eindigen. In dat stukje, getiteld: '*De Hoed van den Horlogiemaker*' (Em. de Girardin), trad de heer DE GROOT bijzonder op den voorgrond. Als *Amedeus* mist hij de lachspieren in beweging te houden en hoewel jong in studie, gelooven we toch, dat hij een goed komiek zal worden. Hij schijnt daarin uitstekend op zijne plaats, maar wachte zich voor overdrijving. Hoewel 't een vrolijk stukje was, zijn er *te* veel banaliteiten in om 't bijzonder aanteprijzen. Wil toch 't tooneel bijval vinden ook bij den degelijken, streng zedelijken mensch, dat 't dan ook rein blijve zoo voòr als achter de schermen.

Utrecht, 4 juli 1875.

A.J. SERVAAS-VAN ROOIJEN.

(*Wordt vervolgd*).

XIV^{de} Nederlandsch Congres.

Ziehier de lijst der onderwerpen, te verhandelen op het XIV^{de} Taal- en Letterkundig Congres, dat zal gehouden worden te Maastricht, op Dinsdag 24, Woensdag 25 en Donderdag 26 Augusti 1875:

(Programma.) Eerste afdeeling.
Nederlandsche Taal- en Letterkunde.

T.H. DE BEER, *Goes*. Over ziekteverschijnselen in de letterkunde onzer dagen.

Dr H. KERN, *Leiden*. Over de verhouding tusschen heerschende taal en tongvallen.

Mr H.E. MOLTZER, *Groningen*. Over de wijze, waarop de verbodsbepalingen der Kerk tegen de geestelijke tooneelspelen behooren te worden opgevat.

Dr W.B.J. VAN EYK, *Deventer*. Over de voorkeur door Nederlandsche letterkundigen aan 't gebruik eener vreemde taal bij het stellen hunner geschriften geschreven.

A. ISING, *den Haag*. Over het gebruik van onzuivere en onnederlandsche uitdrukkingen.

JHR MR W.C. DE JONGE VAN ELLEMEET, *Oostkapelle*. Over het gebruik en het misbruik van het woord *knap*.
J.A. TORFS, *Leuven*. Over eenige spraakkunstaangelegenheden.
D[r] J. VAN VLOTEN, *Bloemendaal*. Over den oudsten middennederlandschen dichter, *Hendrik van Veldeke*.
A.J. COSIJN. *Antwerpen*. Over den maatschappelijken invloed van Tooneel- en Letterkunde.
J. DE GEYTER, *Antwerpen*. Over den middeneeuwschen versbouw - 'Wij moeten terug!' -
J. SCHERPENSEEL, *Brussel*. Welken nadeeligen invloed oefent het voordragen van Fransche en Duitsche gezangen, tooneelstukken enz. in de Dietsche gewesten der Nederlanden uit op de Nederlandsche taal in het bijzonder en op het Dietsche volk in het algemeen? Welke zijn de middelen om dien invloed te verijdelen?
Mr ODILON PÉRIER, *Dendermonde*. Over den dichter *Prudens van Duyse*.
Mr G.D. FRANQUINET, *Maastricht*. Over het nut van de studie der Archieven voor de Taalkunde.

Tweede afdeeling.
Nederlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde.

Dr R.A.S. PICCARDT, *Goes*. Herinnering aan Mr *Anton Bergmann*.
A.A. VORSTERMAN VAN OIJEN, *Maastricht*. Over de zegelkunde (sphragistiek) als hulpbron bij het beoefenen der Geschiedenis.
Dr L.R. BEYNEN, *den Haag*. Over 't wenschelijke, dat de bewoners der Noord- en Zuid-Nederlandsche gewesten in November 1876 gedachtig zijn aan 't sluiten van de Gentsche Pacificatie vóór 300 jaren.
Mr H.A.L. HAMELBERG, *Arnhem*. Over het Nederlandsch in den Oranje-Vrijstaat en het aanknoopen van betrekkingen met die Zuid-Afrikaansche Republiek.
J.P. VAN DER AUWERA, *Leuven*. Over den dichter *Jacob Duym* van Loven, gevestigd te Leiden op het einde der 16de eeuw.
Mr G.W. VREEDE, *Utrecht*. Over de Brieven van *Jan Frans Willems*
P. CONRADI, *Goes*. Over dramatische Poëzie en Geschiedenis.
J. TEIRLINCK, *Sint Joost ten Oode* (Brussel). *Dodoens, Clusius, De Lobel* en *Van Meerbeeck* als Vlaamsche kruidkundigen.
PAUL FREDERICQ, *Aarloo* (Arlon). Over het Bourgondische Tijdvak in de Nederlanden.
Mr G.D. FRANQUINET, *Maastricht*. Iets over de verdeelingsàkte van 870, betrekkelijk Limburg.

Derde afdeeling.

Nederlandsch Tooneel- en Toonkunst; Boekhandel en Bibliographie; Kunstgeschiedenis; Opvoeding en Onderwijs.

J.A. VAN DROOGENBROECK, *Brussel*. Over de taal der kinderpoëzie.

Dr W.B.J. VAN EYK, *Deventer*. Over de eerste en meest noodzake-

lijke bouwstoffen voor eene toekomstige geschiedbeschrijving der Nederlandsche typo- en bibliographie.
EDM MERTENS, *Antwerpen*. Over den toestand van den Nederlandschen Boekhandel en de middelen ter verbetering.
A.C. VAN DER CRUYSSEN, *Thielt*. Onze tooneelmaatschappijen in de landelijke gemeenten.
DEZELFDE. Scholen van volwassenen of van meer uitgebreid lager onderwijs. - Hun invloed op de ontwikkeling en de zelfstandigheid eener natie.
P. BENOIT, *Antwerpen*. Over de nationaliteit in de Toonkunde.
JOH. GRAM, *den Haag*. Over het Vertaalpecht.
E. VAN BERGEN, *Antwerpen*. Over het Tooneel.
X. HAVERMANS, *Brussel*. Welke zijn de oorzaken, dat de voortbrengselen der Nederlandsche boekdrukkerij over het algemeen 75 à 100 % duurder zijn dan gelijke voortbrengselen van Duitsche en Fransche boekdrukkerijen, en welke zijn de middelen om dien nadeeligen toestand in ons drukwezen te verbeteren?

Algemeene vergadering.
Onderwerpen ter bespreking.

J.W. BROUWERS, *Bovenkerk bij Amsterdam*. Over der vaderen roem in de Toonkunst.

D[r] N.B. DONKERSLOOT, *Dordrecht*. Proeve van een nieuw straatgezang.

Jhr. M[r] W.C. DE JONGE VAN ELLEMEET, *Oostkappelle*. Over de wenschelijkheid om de Ned. Taal-en Letterk. Congressen voortaan om de *twee* jaren, in plaats van jaarlijks, te houden.

D[r] M.H. SMIETS, *Roermond*. 1 Dichtstuk op de Nederlandsche taal.
2. Over Aug. Clavareau, den vertaler in 't Fransch van Nederlandsche gedichten (geb te Luxembourg 1787, overl. te Maastricht 1784).
3. Over Matthias Kessels, den Nederlandschen beeldhouwer (geb. te Maastricht 1784. overl. te Rome 1836).
J. BECKERING VINCKERS, *Kampen*. Over de taalkundige bewijzen voor de onechtheid van het veelbesproken zoogenaamde Oera Linda Bok.

M[r] J. NANNINGA UITTERDIJK, *Kampen*. Over de geschied-en oudheidkundige bewijzen voor de onechtheid van het Oera Linda Bok.
J.A. ALBERDINGK THIJM, *Amsterdam*. Over de klemtoonleer.

Dr J.F.J. HEREMANS, *Gent*. Over de Nederlandsche letterkunde in Zuid-Nederland ten tijde der Brabantsche Omwenteling op 't einde der achttiende eeuw.

Mr ODILON PÉRIER, *Dendermonde*. Een woord over de Noord-en Zuid-Nederlansche dagbladen.

Dr M. DE VRIES, *Leiden*. Opmerkingen over 't Woordenboek der Nederlandsche Taal.

Dr KLAUS GROTH, *Kiel*. 'Aver de Neder-oder Plattdütsche Spraak.'

CHRIST. MAGNUSSEN, *Hamburg*.' Aver de olde Holtsnidkonst un äver sin Tosammenhörigkeit mit de olde Neder- oder Plattdütsche Spraak.'
Mevrouw LINA SCHNEIDER, *Keulen*. Voordracht van eenige Hoogduitsche vertalingen van Nederlandsche gedichten.

De plechtige ontvangst der Congresleden heeft plaats op Maandag 23 Augusti, ten 5 ure, aan de statie van den *Grand Central* te Maastricht.

In de laatste zitting der Algemeene Vergadering zullen tijd en plaats voor de samenkomst van het XV^{de} Congres worden bepaald.

Kunstkroniek.
15 *Juni* - 15 *Augusti*.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen.** - De maatschappij '*Vooruit!*' van Ingelmunster, onder kenspreuk 'Geen' taal, geen volk!' schrijft tegen den aanstaanden winter den volgenden Tooneelprijs amp uit:

Voor 't opvoeren van een Drama (zonder vrouwrollen): 1^{e} prijs, 100 fr. en een zilveren verguld eermetaal; 2^{e} prijs, 50 fr. en een id. - Voor een Blijspel (zonder vrouwrollen): 1^{e} prijs, 50 fr. en een zilv. verg. eermetaal; 2^{e} prijs, 25 fr. en een id. - Beste tooneelspeler: een zilveren eermetaal. - Elke mededingende kring zal daarenboven eene herinneringsmedaie ontvangen.

- In den Nationalen Tooneelprijskamp van *Hoop en Liefde*, te Antwerpen (op 22, 23, 24 en 29 Augusti e.k.) zullen de volgende vereenigingen optreden: *De Kruisbroeders*(Kortrijk)' *De Ware Vlamingen* (Ruysbroeck), *Voor Eer en Kunst* (Geeraardsbergen), *De Fonteinisten* (Gent), *De Tony's Vrienden* (Lier), *De Ware Vrienden* (Hasselt),De *Groeiende Boom* (Lier), *Van de Sande's Genootschap* (Ukkel), *De Vlaamsche Ster* (IJperen), *Voor Taal en Kunst*(Borgerhout), *De Verbroedering* (Antwerpen), *De jonge Tooneelisten* (id.), *De Lauwertak* (id. *De Vlaamsche Zonen* (id.) en *De Jonge Vlamingen* (id.)

- Aan den Declamatiewedstrijd, die op 11 en 12 Julij 1. in de Gentsche maatschappij '*Moed en Vlijt*' plaats greep, hebben niet minder dan 75 liefhebbers deelgenomen. De uitgeloofde prijzen werden toegekend aan de hoeren: Pil (Dixmude), C. Van Duyse (Lokeren), A. de Schepper (Dendermonde), F. Schuermans (Antwerpen), L. Geers (Kortrijk), K. Dumont (Antwerpen), Van Gyseghem (Lokeren), Queeckers (Lier), De Frenne (Eecloo) en Mispreuve (Singhem).

- De prijskamp voor *Openbare Voordracht* (Nederlandsche lezing) door '*de Morgenstar*' van Brussel uitgeschreven everde den volgenden uitslag op:

Voor Brussel en voorsteden: 1e prijs, M. Van Loo (Schaarbeeck); 2de, M.E. Van Mol (Brussel). - Voor buiten Brussel: 1e prijs, M.F. Claes (Mechelen); 2de, M. Arth. de Lantsheer (Antwerpen).

- Volgens *de Lierenaar* zou Mevr. Tony Bergmaan van plan wezen met de 5000 fr., als gouvernementsprijs aan '*Ernest Staes*' toegekend, een letterkundigen prijs te stichten, die alzoo den naam haars betreurden echtgenoots vereeuwigen zal.

- Voor den Novellenprijskamp door de Liersche Afdeeling van het *Willemsfonds* uitgeschreven, zijn 24 stukken ter mededinging ingezonden.

- Ter gelegenheid van het 25jarig Jubelfeest der *Morgenstar* van Brussel, gaf deze vereeniging op zondag jl. eene kostelooze tooneelvoorstelling, waarin de twee in haren wedstrijd met den 1sten prijs bekroonde stukken werden opgevoerd. *Albert en Valentine* door Van den Kieboom is een lieve comedie, welke hoe eenvoudig ook van inhoud, tochbij 't publiek belangstelling opwekt. Het blijspel '*Jong bij jong, Oud bij oud*' door N. Theelen, is het werk van een jongen schrijver, die veel van zich verwachten laat. Enkele, tooneelen van zijn keurig geschreven stukje zouden misschien wel eenige met zorg gedane verkorting wenschelijk maken.

Dezelfde opmerking schijnt ons in zekere mate toepasselijk ep het tooneelspel '*De Naäpers*' door Em. Van Goethem, dat met algemeene stemmen den 2n prijs in gemelden wedstrijd

bekwam. Wij hadden het genoegen dit stuk te lezen en vinden het overigens den gelukkigen schrijver van '*'t Wiegje*' alleszins waardig.

- De voorloopige Inrichtingscommissie voor den Nationalen Schouwburg te Brussel, heeft eenen omzendbrief rondgezonden, om tot stichting van het benoodigde kapitaal van 60,000 fr. de medehulp van al de voorstanders der Vlaamsche Beweging in te roepen. Zooals wij reeds in ons vorig n^{r} meldden is dit kapitaal in aandeden van slechts 50 fr. gesplitst, die overigens op de gemakkelijkste wijze kunnen uitbetaald worden, namelijk 10 fr. bij 't opstellen van den notariëelen akt, die de *Naamlooze Maatschappij* wettiglijk sticht; vervolgens 5 fr. per maand tot beloop van 40 fr. storting; de overige 10 fr. zullen eerst dàn worden ingevorderd wanneer daartoe behoefte zou bestaan. De statuten bepalen 5 % intrest. - Voor de inschrijving wende men zich tot den Notaris M.E. STROOBANT, Zuidstraat, 138; of tot M.S. ROORYCK, Koninklijkestraat, 128; of tot Prof. E. VAN DRIESSCHE, Presidentstraat, 10, te Brussel.

De stichting van een een Nederlandschen Schouwburg in België's hoofdstad is geene onderneming van enkel plaatselijk maar wel van algemeen Vlaamsch belang. Daarom roepen wij de ernstige aandacht onzer lezers daarop in Zulke taak moet niet op de schouders van eenigen, maar wel op de gansche Vlaamsche Beweging rusten.

- Onder de nieuw benoemde leden der Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leiden, bemerken wij: uit Noordnederland, de heeren K. Drossaert van Vlaardingen, T.H. De Beer van Goos, E. Douwes Dekker (Multatuli); - Uit Zuidnederland, de heeren Dés. Delcroix van Brussel, Dr C.J. Hansen van Antwerpen en Ed. Van Even van Leuven.

- Op Zaterdag 10 Juli jl. bood de Antwerpsche Rederijk kamer '*De Olijftak*' haren ijvervollen Voorzitter M. Em. Rosseels in het foyer van den koninklijken Schouwburg een groot letterkundig en Muzikaal feest aan, dat zeer bijval vond. De heer Hendr. Altenrath, bestuurder onzer Nijverheidschool, hield er eene wetenschappelijke voordracht, met opheldering bij middel van vergrootte lichtbeelden.

- De heer W. Fauconnier is tot bestuurder van het Nederlandsch Tooneel te Gent, voor het speelsaisoen 1875-76, herbenoemd. Die keus zal door het tooneelminnend publiek van Vlaanderen's hoofdstad ten volle worden beaamd.

- Een nieuwe dichtbundel van Em. Hiel, getiteld: '*De Waarheid in het Leven*' waaruit wij onzen lezers vroeger eenige fragmenten hebben meêgedeeld, zal in November e.k. het licht zien en met etsen van Dillens versierd zijn. - Ook de aangekondigde 2de reeks *Gedichten* van Lt Van de Weghe ligt ter pers, bij De Schepper van Dendermonde, en zal denkelijk nog in den loop van dit jaar verschijnen. Wij wenschen aan beide uitgaven veel bijval toe.

- De Commissie tot het oprichten van een Gedenkteeken aan den Gentschen tooneeldichter wijlen Karel Ondereet heeft ten voordeele van dit werk een Tombola van boeken en kunstwerken, schilderijen, teekeningen, muziekstukken, enz. ingericht, die ongetwijfeld bij de talrijke vereerders van Ondereet's nagedachtenis een goed onthaal vinden zal. Men gelieve de voorwerpen voor de Tombola te zenden: *Estaminet-Fauconnier* te Gent.

- Bij het ter pers leggen vernemen wij dat de Gemeenteraad van Antwerpen met algemeene stemmen het voorstel heeft aangenomen, strekkende om het beroemde Huis Plantijn Moretus ten prijze van 2,200,000 fr. aan te koopen. Ziedaar een nieuw Museüm van onschatbare waarde voor de Scheldestad. In ons volgend nummer zullen wij over die zoo belangrijke kunstcollectie eenige bijzonderheden mededeelen.

- Wij hadden dezer dagen gelegenheid, in gezelschap van eenige tooneelvrienden, een bezoek af te leggen in den nieuwen Alhambra-Schouwburg der heeren Veyrière en Driessens. Dit lokaal, dat thans bijna gansch is voltooid en reeds tijdens de aanstaande Gemeentefeesten ingehuldigd wordt, is even schoon als volledig ingericht. Aan de Tooneelzaal, die ruimte genoeg heeft om een 12 à 1300tal personen te bevatten, is eene buitengewone zorg besteed. Uit den bouwstijl Louis XVI is over 't algemeen goed partij getrokken. De beide balkons, vooral

de eerste, die met fraaie bas-reliefs en prachtbeelden is versierd, voldoen uitstekend en het plafond is, evenals de *frises* boven het tooneel, sober, maar lief van schildering. De verschillige decoratiewerken, zoowel van beeldhouw- als van schilderkunst (vervaardigd door de heeren Wiertz van Antwerpen en Herman van Brussel) getuigen van een in dit vak zeer geoefend talent. De geheele zaal, aangenaam verlicht door een nieuw systeem van kroonluchter levert een smaak vollen, bevalligen aanblik op. De jeugdige bouwmeester M. Hendrik Hartogs heeft hiermeê een veelbelovend debuut gedaan.

Reeds met den aanstaanden winter wordt de Alhambra ter beschikking van het tooneel, in allerlei talen of genres, gesteld. Wij vestigen er de aandacht op der Nederlandsche troepen of maatschappijen, die wenschen in Antwerpen voorstellingen te geven, 't Schijnt ons daartoe onder alle opzichten uitstekend geschikt.

Toonkunde.

- Eene nieuwe onderscheiding is aan den talentvollen bestuurder onzer Muziekschool, te beurt gevallen. Het Bestuur van het *Istituto Italiano*, te Napels, tot algemeene ontwikkeling van kunsten en wetenschappen, heeft Benoit tot Eerelid benoemd, en hem, benevens het Diploma, de aan dit lidmaatschap verbonden medalie van 1^{e} klas geschonken. De heer ridder C.J. Fiorilli, voorzitter van het Italiaansch Instituut, had bij het diploma een zeer vleienden brief gevoegd, dien wij in onze volgende aflevering zullen mededeelen, even als het antwoord van Benoit.

- Een ander onzer medewerkers van den KUNSTBODE, de heer Alfons Goovaerts, is tot lid van het *Institut philosophique de l'Aquitaine* (Afd. Schoone Kunsten) benoemd. Onze lezers zullen ook déze eervolle benoeming met genoegen vernemen. Een nieuw bewijs hoe ook in het buitenland de verdiensten der Vlaamsche kunstenaars naar waarde worden geschat.

- De eerste vertooningen van '*Liederik*', de nieuwe opera der heeren Mertens en Billiet, zullen plaats hebben op Zaterdag 21, Woensdag 25 en Zaterdag 28 dezer maand, in den Nederlandschen Schouwburg te Antwerpen.

Beeldende kunsten.

- **Prijskampen.** - Ziehier den uitslag van den wedstrijd van Bouwkunde *(Prijs van Rome)*: De eerste prijs werd toegekend aan M. De Coster, der Akademie van Antwerpen; de 2e prijs in verdeeling aan de heeren Van Rysselberghe, der Akademie van Antwerpen, en Allard, der Akademie van Brussel.

- In den wedstrijd voor het maken van een plan voor een nieuw Stadhuis te St-Nicolaas heeft de heer P. Vande Kerchove van Gent den eersten prijs behaald. De tweede viel ten deel aan M. Van Dyck van Antwerpen en de derde aan M.J. Baes van St-Joos-ten-Oode.

- De algemeene Tentoonstelling van Beeldende Kunsten te Brussel wordt den 15 Augusti e.k. geopend. De sluiting is op 15 October vastgesteld. - Ook in de vereeniging *Arti et Ami citioe* van Amsterdam zal in de maand October eene dergelijke expositie worden geopend.

- Vrij belangwekkend was de laatste Tentoonstelling door de Afdeeling Schoone Kunsten en Nijverheid in *Mertensvereeniging* ingericht. Met bijzonder genoegen zagen wij er o.a. de zeldzame collectie Chineesche versierselen en spreuken van M.N. CUPERUS; akwarellen van de heeren VERBUECKEN en Altenrath, het ontwerp eener 'Eetzaal in Renaissance stijl' van M.M. FRANCK, LABAER, SCHAEFFER en VERBUECKEN; beeldhouwwerken van M.M. KERCKX, LEURS, JOSI, enz. en schilderijen van M.M. DE WIT, GOOSSENS, HENS, VAN DEUREN en SCHNEYDER. Het landschap '*October*' van laatstgenoemden kunstenaar beviel ons bijzonder goed. Ofschoon blijkbaar met wat overhaasting afgewerkt, onderscheidt zich dit tafereel door aanmerkelijke hoedanigheden. De heer SCHNEYDER is op goeden weg.

- De vermaarde Duitsche beeldhouwer Drake - dezelfde meester bij wien onze Vlaamsche landgenoot Karel De Kesel, die thans in het Parijzer salon zooveel bijval vindt, zijne studiën voltrok - heeft een prachtig standbeeld van Alexander Von Humbold vervaardigd, bestemd om in Fairmound-Park te Philadelphia te worden geplaatst.

Vlaamsche belangen.

- Uit goede bron vernemen wij dat te Glabbeek bij Thienen eene maatschappij is tot stand gekomen, met het doel de Vlaamsche Beweging krachtdadig te helpen ondersteunen. Onlangs had de openingszitting plaats, waarin de heer Doctor Lenaerts, voorzitter, het woord voerde. In mannelijke en gespierde taal deed hij al de zoo hatelijke als krenkende miskenningen van ons taalrecht in België uitschijnen. Hij gispte naar behooren de anti-nationale gedragslijn onzer bestuurders en eindigde met den hoopvollen wensch dat moed en volharding beslissend over onwil en vooroordeel mogen zegepralen. De KUNSTBODE sluit zich volgaarne aan bij het edel streven van den nog jeugdigen 'Vlaamschen Wekker' en hoopt dat die vaderlandslievende pogingen verdiende onder steuning mogen vinden.

- Op voorstel van M. Peeters-Verellen, heeft de Provincieraad van Antwerpen besloten dat voortaan het gebruik der Nederlandsche taal zal verplichtend wezen voor al de provinciale bestuurzaken. Bij gevolg zullen de beambten gehouden zijn onze moedertaal te bezigen; de briefwisseling zal enkel in het fransch mogen geschieden voor die gemeenten of personen die zulks uitdrukkelijk vragen. De heeren Gheyssens, Van Boghout en de Buisseret verdedigden dit voorstel, dat, ondanks de kleingeestige tegenkanting van M. Solvyns, met algemeene stemmen (min 2) werd aangenomen.

- In een artikeltje van het '*Volksblad*' van Goes, over het internationaal Postverdrag, verheugt zich de heer D.B. (DE BEER) omdat, zegt hij, 'de leden der Commissie hebben ingezien, dat Noord en Zuid dichter bij elkander behooren.' - Moge het al waar zijn dat het betrekkelijk het *Brievenport* het tarief tusschen Holland en België voordeelig werd gewijzigd, aangaande de *drukwerken* nogtans geeft die nieuwe postverordening den Noord- on Zuidnederlanders geene reden tot voldoening, integendeel! Zoo wordt b.v. voor 't verzenden van een dagblad het port van 4 centiemen (2 cents) thans op 5 centiemen gebracht, en voor boeken, tijdschriften, enz. in dezelfde verhouding verhoogd. Kunnen wij dus den lof, dien het *Volksblad* aan 't nieuwe postverdrag toezwaait, niet onvoorwaardelijk bijstemmen, dit neemt niet weg dat wij het in

princiep volkomen éŋs zijn met den verdienstelijken schrijver van bovenbedoeld artikel: ‘dat de staatkundige grenzen der beide taal verwante rijken geene grenzen zijn voor de zonen van éénen stam, voor hen die ééne taal spreken, voor menschen die in zoo duizenderlei opzicht dezelfde behoeften en dezelfde belangen hebben.’

Necrologie.

- HENDR. VERSNAEYEN, ondervoorzitter van den *Wijngaard*, overleden te Brussel.
- De afgestorvene, algemeen als een rondborstig Vlaming bekend, was een broeder van den dichter Karel Versnaeyen.

- JAN EDW. ROELAND, letterkundige, overleden te St-Pieters-Jette bij Brussel, in den weinig gevorderden ouderdom van 38 jaren. De Vlaamsche letteren verliezen in hem een zeer begaafden beoefenaar, die zich vooral als dramatisch schrijver een welverdienden roem verwierf. Onder zijne meest gekende stukken noemen wij de dramas ‘*Zonder naam niet zonder hart*’ en ‘*Gemeene Kerels*’ en het blijspel ‘*Een liedje van Moeder*’, In 1870 werd hij te Leuven door de rederijkkamer het ‘*Kersouwken*’ bekroond met eene novelle getiteld: ‘*Arm Trezeken*’. Benige dagen voor zijn afsterven viel hem nog een dubbele lauwer in de *Morgenstar* ten deel.

Bij Roeland's begrafenis waren vele Vlaamsche vrienden aanwezig, en afgevaardigden van al de Vlaamsche kringen der Hoofdstad. Aan den *Wijngaard* werd het initiatief opgedragen eene inschrijving te openen, om op het graf van den betreurden taalbroeder een gedenkteeken op te richten.

- Prof. NELIS, schoolopziener, onlangs op 70jarigen leeftijd te Antwerpen overleden.
- Bij zijn graf bracht de heer de Bom, bureeloverste op het Stadhuis, verdiende hulde aan de nagedachtenis van den heer Nelis: ‘Toen de Vlaamsche letterkunde hier te lande, in de jaren 34 en 35, heropgebeurd werd, was hij een van diegenen, welke de jonge taalbeoefenaars van dien tijd, zooals Conscience en Th. Van Ryswijck met raad en daad aanmoedigden en ondersteunden.’ De heer Nelis was destijds voorzitter van den *Olijftak*.

N.B. De lijst der ‘Verschenen werken’ in 't volgend nummer.

Een verschrikkelijke nacht
Verhaal van de Kust
Uit het Engelsch.

Ik was drie en twintig jaar oud, toen de gebeurtenis, die ik zal verhalen, plaats had. Ik was nauwelijks hersteld van een aanval van koorts.

Om mijne gezondheid te versterken was ik uitgenoodigd om een oom en tante te bezoeken, die in eene plaats, Breakpool genaamd, woonden.

Het huisgezin mijns ooms bestond uit hem en zijne vrouw, een zoon en twee dochters.

Misschien waren nimmer twee menschen meer verschillend in persoon en karakter als mijne nichten Emma en Clara. De oudste was groot en donker, had eene gestalte als eene koningin; maar zonder teederheid en vrouwelijke sympathie. Clara was blond, en eerder klein van gestalte, met een gestel zoo teeder als hare oogen helder waren.

Robert was slechts tien jaar oud, en klein voor zijne jaren; maar in Breakpool was geen jongen, die meer durfde wagen en meer van avonturen hield dan hij, en dat beteekende zeer veel, want in die plaats was de eerste les, die een jongen kreeg, om tenminste een man te zijn in moed en gehardheid.

Ik houd het niet voor noodzakelijk om den lezer de juiste ligging van Breakpool op te geven; maar het zoude onmogelijk zijn mijn verhaal te begrijpen, zonder dat ik de plaats eenigs zins beschrijf.

Breakpool is eene kleine havenstad, liggende in het midden van eene diepe inham van de kust.

In het Zuiden ligt een steil voorgebergte, aan welks voet zich een rotsachtig rif een eind in zee uitstrekt. Ten Noorden loopt eene smalle streek strand met eene kromming naar het Oosten, die de reede beschermt tegen de hevige stormen die de kust teisteren. Op het einde dezer landtong, die zich ongeveer eene halve mijl in zee uitstrekt, was een vuurtoren opge-

richt ten gemakke der schepen, die de haven wilden binnenkomen; terwijl een andere op het voorgebergte den zeeman waarschuwde voor het gevaarlijke rif.

Stellen wij ons voor een helderen dag in Augustus; eenen waren zomerdag en onuitstaanbaar heet.

Ik en de kleine Bob lagen op het strand, onder de schaduw eener boot, en wierpen keisteenen in het water.

Daar kwam een oud zeeman, een gunsteling van Clara en ging bij ons zitten.

- 'Hallo, Stephen,' zeide Bob, 'wat denkt gij van het weêr? - kans op een storm?' vroeg hij spottend.

- 'Wel master Robert, ik ben het nog niet goed met mij zelven eens, maar ik geloof dat wij er oen zullen krijgen, en een hevigen ook.'

Wij lachten beide, want naar mijne gedachten kon niets verder verwijderd zijn dan een storm.

- 'Dat is er weer een van u, Stephen,' hernam Bob; 'gij schijnt altijd stormen te verwachten - wel man, het is dood stil.'

- 'Dat is zoo, maar het doet er niet toe. Ziet gij die kleine zwarte wolk daar laag in het zuiden?'

- 'Ja,' hernam ik na eenigen tijd, want ik kon haar nauwelijks zien.

- 'Wel, die is daar niet voor niets.'

- 'Dat geloof ik ook niet, maar wat zoude die beteekenen?'

- 'Wind, maat, wind; kalmte is altijd verraderlijk, maar betreffende stormen vergist men zich niet.'

- 'Ik hoop dat gij gelijk hebt,' zeide ik, 'want ik heb nooit eenen storm aan den zeekant bijgewoond?'

- 'Hebt gij niet jongeheer? Welnu, ik denk dat gij het dezen nacht zult doen,' zeide hij, 'hoewel het toch boter zou zijn, dat gij, noch iemand anders er immer een bijwoondet.'

Kort hier op kwam een boodschap van huis dat de thee gereed was, en wij gingen daarheen, den ouden Stephen Holdstock zijne pijp latende rooken.

Ongeveer veertien dagen met het huisgezin van mijn oom omgegaan hebbende, had ik tijd genoeg om de karakters mijner nichten te leeren kennen.

Clara had een argeloos, liefhebbend hart, en een vrij vertrouwelijke inborst, en spreidde tegen mij die onmiskenbare teederheid ten toon, die slechts een ongekunsteld meisje kon verraden; maar tot hiertoe had zij geen invloed op mij uitgeoefend.

Toen ik aankwam was ik getroffen door de imposante schoonheid van Emma, en even als de moeste jongelieden van mijne jaren, was ik voor haren invloed bezweken; maar langzamerhand had mij de gedachte bekropen, dat zij niet zoo volmaakt was als zij scheen of liever wenschte te schijnen.

Kleinigheden geven dikwijls getuigenis van iemands karakter, want hoe waakzaam men ook moge zijn, men kan niet altijd op zijne hoede wezen, en daarom zal de ware natuur somtijds te voorschijn komen.

Het zal niemand erg verwonderen wanneer ik beken dat ik, gestadig in het gezelschap van twee schoone meisjes verkeerende, verliefd werd op eene; maar als ik beken dat ik in zekere mate op beiden verliefd was, zal het wel vreemd schijnen: toch was het zoo of liever ik was het nog niet met mij zelven eens, wie van beiden ik het meeste beminde.

In dezen onbeslisten staat waren de zaken op den dag, waarop mijn verhaal begint. Tegen den avond werd er voorgesteld om eene wandeling te doen, en terwijl de meisjes naar boven gingen, drentelde ik naar het venster om uit te kijken. Nu scheen de voorspelling van den ouden man hare vervulling naderbij dan een uur geleden; want de hemel stond dreigend. Ik was toenmaals geen weerkenner; maar er was een dreigend gevoel in den atmospheer, als ik het zoo mag uitdrukken.

Onze wandeling was, zeer tegen mijn zin, landwaarts gericht; maar Miss Emma was de dame die voorging, en wij liepen, waarheen zij ons beval en niet waarheen wij wenschten te gaan. Ik was uit mijn humeur, want ik had zeer aangedrongen op een tochtje langs de klippen; maar naar mij werd niet geluisterd, en Bob en Clara werden doorgehaald, omdat zij met mij imstemden.

Ik was kennelijk in ongenade - waarom kon ik niet zeggen - en ik was niet zeer aangenaam gestemd.

Bij het naar huis gaan geide ik tegen Bob:

- ‘Gaan wij nu naar den vuurtoren; wij kunnen tegen het souper terug zijn.’

‘Toegestemd,’ hernam Bob.

- ‘Dat zult gij niet doen, Bob,’ hernam Emma tartend. ‘Ik heb u noodig om iets voor mij te doen, en dat is zeker dat Charles beter zoude doen met thuis te blijven; wij zullen storm krijgen.’

- ‘Ik zou inderdaad in uwe plaats niet uitgaan, neef,’ bracht Clara in het midden; ‘het ziet er uit alsof een orkaan op handen is.’

- ‘Wat kan mij de storm schelen.’ hernam ik; ‘die zal mij geen kwaad doen. Als Bob niet medemag, dan ga ik alleen, maar ik vind het zeer onheusch van Emma.’

- ‘Als gij zoo eigenzinnig zijt,’ zeide Emma trotsch, ‘wel ga dan. Ik ben zeker, dat ik niets zal doen om u tegen te houden,’ en zij kəerde zich om en ging naar binnen.

- ‘Het zoude mij genoegen doen als gij niet gingt, neef,’ zeide Clara, met een harer onweerstaanbaarste lachjes; ‘er schijnt mij iets te zeggen, dat er niets goeds van komen zal.’

- ‘Als het alleen was om u genoegen te doen, zoude ik niet gaan,’ hernam ik; ‘maar dan zou Emma denken, dat ik het liet omdat zij bits was.’

- ‘Ik ben er u dankbaar voor, neef,’ zeide zij zacht, ‘doch ik wenschte dat gij niet gingt, en u niet stoordet aan hetgeen Emma denkt.’

- ‘Gij zijt eene kleine vleister, Clara, en als gij mij weer iets vraagt, zal ik het doen. Adieu! zeide ik.

- ‘Goede reis,’ was hetantwoord; maar het werd op zulk eenen droevigen toon gezegd, dat ik, toen ik ongeveer het halve strand had afgewandeld, geneigd was terug te keeren.

Ik had eenige schreden gedaan toen Bob achter mij aan kwam loopen.

- ‘Ik sprak met mijne moeder en die liet mij gaan,’ zeide hij.

Dit besliste en wij gingen verder.

Voordat ik vervolg, moet ik eene meer uitgewerkte

beschrijving geven van de landtong of het Northspit, zooals men haar noemde, waarlangs men bij den vuurtoren kon komen.

Volgens de overlevering was het oorspronkelijk eene zandbank geweest, die overstoomd werd bij het terugkeeren van den vloed. Langzamerhand echter was zij hooger geworden en eindelijk met keien bedekt, die van tijd tot tijd vermeerderd waren en nu eene massa vormden, die ongeveer veertig of vijftig voeten broeden vijftien of twintig voeten boven hoogwaterpeil was.

Hierlangs liepen Bob en ik, en bereikten spoedig den vuurtoren.

Terwijl wij dit deden, werd de hemel zelfs voor mijn onervaren oog, zeer dreigend. In het zuidwesten hing eene zware wolkenmassa, bijna op het water. Hoewel er volstrekt geen wind was, kookte de oceaan als het ware, en brak tegen de landtong met een aanhoudend zwaar geraas.

Wij waren niet lang in den vuurtoren geweest, toen een hevige wind en regenbui, vergezeld van ver verwijderden donder, losbarstte.

Dit duurde ongeveer een kwartier, en toen hield het op of liever het regende niet meer, hoewel er eene frissche koelte woei.

- 'Het is over, denk ik,' zeide ik uitziende.

- 'Ik vrees van niet, mijnheer,' zeide de vuurtorenwachter. 'Het ziet er zeer leelijk uit in het zuiden, en luister eens naar het holle geraas van de branding; dat is een zeker voorteeken van een orkaan.'

- 'Ik lachte dezen middag om den ouden Stephen Holdstock, toen hij zeide, dat wij een orkaan zouden krijgen,' zeide Bob.

- 'Wel, master Bob, gij en deze heer zoudet goed doen met naar huis te gaan, zoo spoedig gij kunt, anders kunt gij er op rekenen, dat gij zult eindigen met er niet om te lachen.'

Dus gewaarschuwd gingen Bob en ik terug. Welk eene verandering hadden eenige uren in de natuur te weeg gebracht! Loodkleurige wolken hadden nu den helderen blauwen hemel qedekt, en het water in de baai scheen van woede te koken.

Wij hadden niet meer dan een derde van de lengte der landtong afgelegd, toen het plotseling als het ware nacht werd. Tot nu toe was ik zoo verrukt door de grootschheid van het tooneel, dat ik geen acht gegeven had op het snelle wassen van het water.

- 'Wel Bob,' zeide ik eindelijk, 'het zal bijna hoog water zijn, niet waar?'
- 'Neen, het is nog maar half negenen wij hebben eerst hoog water om tien uur.'
- 'Zijt gij daar zeker van?' vroeg ik. 'Zie eens het is nu boven hoogwater peil.'
- 'Ik weet het, maar dat doet er niet toe, het is geen hoog water voor tien uur of later. Wij krijgen een buitengewoon hoog getij.'

Terwijl wij voortgingen, wat nu zeer moeijelijk was bij den sterken wind, waardoor wij bijna onderst te boven geworpen werden, werd het steeds duisterder, terwijl het verwijderde rollen van den donder ons aankondigde dat, hoe slecht het weder ook was, het nog slechter zoude worden.

Nu waren wij door en door nat, en het berouwde mij zeer den raad van Clara niet gevolgd te hebben, met te huis te blijven.

Toen wij ongeveer twee derden van den weg hadden afgelegd, werden wij plotselings tot stilstand gebragt. De toegang tot het land werd ons afgesneden door eene gleuf in het Spit, waardoor de branding onafgebroken heen rolde, en reeds groote vorderingen gemaakt had, ons geheel van het land scheidende.

- 'Wij moeten terug,' zeide Bob.

Dit was waar. Er bleef ons niets over dan terug te keeren, en te beproeven den vuurtoren te bereiken. Dit bleek geene gemakkelijke zaak te zijn, want het water was zoo hoog gerezen, dat wij verplicht waren op den top des dijks te loopen zoodat de woeste orkaan op ons kwam nederdonderen, zoodat wij somwijlen gedwongen waren te gaan liggen ten einde te voorkomen, dat wij omver waaiden.

Na een zeer vermoeienden arbeid, bijna verblind door den wind en het schuim, kwamen wij eindelijk tot op een kabels-

lengte afstand van den vuurtoren, die thans te midden van vreeselijk schuimende golven stond.

Toen eerst kwam werkelijk het gevaar mij voor den geest.

Ik schreeuwde zoo hard ik kon, en bewoog mijne armen stuipachtig, met eene geringe hoop dat mijne zwakke kreten boven het geweld des orkaans gehoord zouden worden.

- 'Dat geschreeuw helpt niets,' zeide Bob; 'Foreward zoude niet bij ons kunnen komen, zelfs al hoorde hij u.'

Wat hij zeide was volkomen waar: de vuurtorenwachter kon ons geen hulp geven, zelfs wanneer mijne stem hem had kunnen bereiken, want hij had geen boot, en al had hij er een geluid, op zulk eene zee had niemand kunnen verkeeren.

Ik was als verpletterd toen ik onzen toestand ten volle overzag. Er ontbrak nog een vol uur aan den vloed, en nu stroomde het water reeds op sommige plaatsen over de bank. Hoe groot moest ons gevaar zijn als de vloed geheel zou zijn opgekomen!

Pogende om gehoord te worden was ik den vuurtoren zoo dicht als ik kon genaderd. Op dat oogenblik kwam eene vreesselijke, berghooge golf uit zee aanrollen.

- 'Zie toe! Zie toe!' riep Bob. 'Red uw leven!' en hij begon tegen de keien op te kruipen.

Met een oogopslag zag ik het gevaar in. keerde mij om en volgde hem; maar voordat ik eenige passen gedaan had, voelde ik mij oplichten en werd voortgedreven, omringd door eene massa schuim. Eene seconde later, gevoelde ik dat ik weder achteruitgedreven werd, en mij voorwaarts slingerend, greep ik mij aan de keijen vast met de kracht der wanhoop.

Niettegenstaande al mijne pogingen werd ik afgemat door de kracht van het water, en gaf ik alle hoop op. Juist echter toen mijne krachten uitgeput begonnen te worden, gevoelde ik dat het water wegliep, en het volgende oogenblik bevond ik mij - hoe weet ik niet - op den top van de zandbank, en in veiligheid.

Zoodra ik bijgekomen was zag ik rond naar Bob, maar hij was nergens te zien. Ik riep luide, maar bekwam geen antwoord.

Weinigen zullen mijne gevoelens kunnen begrijpen - weinigen zich het gevoel van verlatenheid kunnen voorstellen, dat mij bekroop toen ik bevond, dat de arme jongen verdwenen was.

Er bleef mij niets over dan zoo goed ik kon eene schuilplaats te zoeken tegen den storm. Ik had het hoogste deel van den dijk bereikt en zag uit naar eene plaats om eene holte te maken, ten einde tegen den wind beschermd te zijn, toen ik een donker voorwerp zag, dat langs den dijk kroop.

Ik sprong op en liep er heen, en had in het volgende oogenblik Bob in mijne armen.

- 'Ik kon u hooren roepen,' zeide hij, 'maar ik onderstelde dat ge mij niet kondet hooren antwoorden, en de wind verhinderde mij om bij u te komen. Dacht gij dat ik verdronken was? Ik dacht dat gij verongelukt waart, voordat ik u hoorde roepen.'

- 'Dank den hemel dat gij veilig zijt. Het kan niet schelen wat ik dacht, Bob,' hernam ik.

Om ons voor den wind te beschutten, begonnen wij eene holte in de keien te maken.

Terwijl wij hiermede bezig waren, wendde ik mijne oogen naar den vuurtoren, en terwijl ik het licht door de vensters glinsteren zag, wenschte ik uit den grond van mijn hart, dat ik en mijn kleine kameraad nooit die schuilplaats verlaten hadden.

Nu hielden wij op met arbeiden en gingen liggen. Onzen toestand was merkelijk verbeterd, want hoewel de storm met vermeerderde kracht woedde, ging de wind over de kleine holte heen, zonder dat wij er iets van voelden. Wij bleven zoo gedurende een kwartier liggen, toen ik plotseling schrikte door een zwaren slag.

- 'Wat was dat?' vroeg ik.

- 'Een kanonschot, denk ik,' antwoorde Bob; 'er zit een schip op het zand.'

Wij luisterden, ongeveer een minuut later hoorden wij nogmaals een zwaren slag en toen nog eens en nog eens.

- 'Eenige arme drommels zijn er mischien erger aan toe dan wij,' zeide ik.

Terzelfder tijd werd op het strand een vuurpijl afgestoken.

- 'Wat is dat?' vroeg ik.

- 'Dat is de reddingsboot, die afvaart, zeide Bob, - 'wisten. zij maar, waar wij ons bevonden.'

Gedurende verscheidene minuten luisderden wij naar dezelfde slagen; toen hielden zij op, en wij hoorden niets dan het huilen des winds, en het donderende breken der branding op de bank.

Dik wijls, als eene zware zee tegen den kant van het Spit, die naar de windzijde gekeerd was, aansloeg, werden wij met keien bedekt, en eens of tweemaal verbeeldde ik mij dat de geheele massa schudde en bewoog door de kracht van het water. Eens zelfs scheen de landtong werkelijk te zinken. Wat kon dit wezen? Kon het zijn dat de landtong ondermijnd was, en zouden wij geworpen worden in de kokende golven?

Eindelijk werd de onzekerheid te groot voor mij, en kroop ik naar boven om eens uit te zien.

Tot mijn verdriet zag ik dat een groot deel der keijen aan den zeekant waren weggeslagen en dat, als wij geen plan hadden ze spoedig to volgen, wij zorgen moesten eene betere schuilplaats te bekomen.

De kracht van den storm was zoo groot dat wij moeite hadden om overeind te komen en toen wij stonden, zag ik bij het licht van den bliksem een vreeselijk schouwspel.

De branding had de landtong benedenwinds weggeslagen, en wanneer het weder niet beter werd of het water niet viel, voorzag ik dat het gedeelte, waarop wij stonden onvermijdelijk zou worden weggerukt.

Minuut op minuut verliep en iedere golf bracht het water nader bij ons.

Het was een verschrikkelijke toestand, want wij konden niets doen dan ons lot afwachten. Geene menschelijke hulp kon ons bereiken, want ongetwijfeld dacht men aan het strand dat wij veilig en wel op den vuurtoren waren.

Kleiner en kleiner werd ons eiland en meer naderden de verslindende golven. Ik geloof niet dat ik een lafaard ben; maar ik moet zeggen, dat ik den moed verloor bij het bespie-

den van de snelle en als het ware wilde verwoestingen van de zee.

Nu kon men de woede des winds met geene woorden beschrijven. Erloeide een vreeselijk orkaan, en zoo grootsch was het schouwspel, dat ik mij schier verheugde in de aanschouwing.

Maar terwijl mijne zinnen dus werden bezig gehouden, kwam er in mijn hart eene andere gedachte op, namelijk dat de dood mij in het aangezicht staarde.

Ja, onze vernietiging was blijkbaar onvermijdelijk; want de onverzadelijke golven verslonden ons eiland; voet voor voet verdween het, en niemand was daar om ons hulp te verleenen, dan Hij die wind en golven beheerscht, en tot Hem verhief ik mijn hart.

De storm woedde eenigen tijd voort, het weerlicht flikkerde, de donder rolde en de regen viel in stroomen neder; maar plotseling, als door een tooverslag, hield de wind op. Het was een van die bedriegelijke stilten, die vroeger als een goed voorteeken beschouwd werden, maar die wij nu weten, dat zij slechts door een hevigen storm gevolgd worden.

De stilte van den wind was treffend en deed het ruwe gebons der golven duidelijker hooren.

Plotseling barstte de orkaan met hernieuwde woede los en eer we het wisten werd de grond ons onder de voeten weggeslagen.

Gedurende een paar minuten werd ik hulpeloos voortgestuwd, omringd door een kokende schuimmassa, en toen zonk ik schijnbaar in de onmetelijke ruimte. Toch had ik besef, en toen een nieuwe biiksemstraal de zee verlichtte, verbeeldde mij, dat ik een klein donker voorwerp niet ver van mij zag drijven.

Maar toen de laatste flikkering van het bliksemvuur verdween, zag ik een ander, grooter voorwerp boven mij wiegeien, op de toppen der onrustige golven. Het was een boot.... de reddingsboot!

Ik schreeuwde, en terwijl ik dit dəed, hoorde ik een anderen kreet. Was het de kleine Bob, of was het een echo?

Ik had geen tijd om na te denken, want wederom werd ik voortgesleurd door de woeste golven. Toen ik in staat was weder te zwemmen, zag ik tot mijn schrik de reddingsboot te lijwaard. Zij werd een oogenblik gewiegd op de toppen der golven en verdween toen uit mijn gezicht.

Ik voelde mijn hart wegzinken, maar desniettemin riep ik, en nu kon ik tot mijne onuitsprekelijke verlichting hooren, dat de kleine Bob hetzelfde deed.

Gedurende verscheidene minuten kon ik niets zien, terwijl ik in de richting keek, waarde boot verdwenen was, toen ik hem bij een felle bliksemstraal weder ontdekte, en, o vreugde! de boot kwam naar ons toe.

Wederom werd ik voortgesleurd, en ontving toen een hevigen slag op het hoofd, die mij bijna bedwelmde.

Ik had nog genoeg bewustzijn om een riem te vatten, en dit is het laatste, wat ik mij van dien verschrikkelijken nacht herinner.

***

Wat er gedurende verscheidene dagen voorviel weet ik niet; maar teen ik weder bijkwam - wat zeer langzaam scheen te gaan, - had ik een zeer onaangename gewaarwording, alsof ik in koud water gedompeld was.

Toen ik mijne oogen opende, werd ik door afgrijzen aangegrepen, want ik scheen op den bodem des oceaans te liggen, en niet ver van mij lag het bleeke lijk van den armen Bob.

Het water was helder als kristal, en ik kon elk voorwerp met eene vreemde en onnatuurlijke duidelijkheid onderscheiden. Toch scheen het mij toe dat ik dood was.

Op dit oogenblik zag ik Bobs ligchaam bewegen; het wankelde een of twee seconden on rees toen langzaam naar de oppervlakte.

Ik spande mijne krachten in en steeg ook naar boven. Nauwelijks had ik dit gedaan of ik voelde eene vreeselijke pijn; mijn hoofd scheen te zullen bersten.

Eindelijk scheen dit te bedaren en ik onende de oogen...Toen ik dit deed, zag ik twee beminnelijke aangezichten; zij behoor-

den aan mijne tante en Clara. Dit was geen droom, want Clara boog zich over mij en haar adem mengde zich niet den mijne.

- ‘Clara,’ fluisterde ik,’ ik dacht u nimmer weder te zien: maar hoe lang ben ik ziek geweest?’
- ‘Langer dan veertien dagen.’
- ‘Langer dan veertien dagen! Wel, het scheen mij maar een dag toe.’
- ‘Stil, gij moogt niet spreken.’
- ‘Eene vraag nog,’ zeide ik zacht, terwijl mijn hart hevig klopte. ‘De arme Bob?’
- ‘O, Bob is heel wel; zij vischten hem het eerst op.’
- ‘Den hemel zij dank!’ riep ik. ‘Ik zoude nooit meer durven opzien, wanneer hij verloren was.’

En ik zonk uitgeput neder.

Ik zie op deze ziekte met bijzonder veel genoegen terug; want gedurende dien tijd leerde ik de karakters mijner nichten kennen. Het duurde lang eer ik herstelde en gedurende dien geheelen tijd paste Clara mij steeds op.

Toen ik wêl genoeg was om naar beneden te gaan, ontving ik aller gelukwenschen, en werd mijne redding een soort van wonder genoemd.

- ‘Er is eene bijzondere Voorzienigheid,’ zeide mijne vrouw - want Clara was spoedig na het voorval met mij door de banden van den echt verbonden, - ‘die gij niet vermeld hebt en waarvoor gij wel dankbaar moogt zijn’
- ‘En welke is dat Clara?’ vroeg ik.
- ‘Wel, dat gij *mij* als verpleegster hadt!’
- ‘Wel liefste, voor uwe vriendelijkheid toen en altoos, ben ik behoorlijk dankbaar; maar er is een ding waarvoor ik het ook nog ben.’
- ‘En wat is dat?’
- ‘Dat ik niet bij vergissing uwe zuster gehuwd heb!’

Meppel.

A. HOUWINK. LZ.

Poëzie.

I.
Om mijn harte...

Aan Pepita.

Om mijn harte was het nacht, zoo duister!...
En ik zag ze, - in 't oog een stralenglans,
Op het voorhoofd eenen stralenkrans,
Hemelschoon in maagdelijken luister.

En een genster van dit licht geflonker
Boorde door mijns droeven harten nacht:
En die genster werd een zon der liefde zacht,
En die zon verdreef het nacht lijk donker.

Om mijn harte werd het dag!... Der liefde zonne
Gloorde hel in volle glansenpraal!
En ik zong der zoete minnetaa l -
En ik droomde 's nachts van heil en wonne!

Maar op eens dit dichterbeeld, zoo schoone,
Zei me koud, och ijskoud: ‘'k min u niet!’
Op mijn lippen stierf eenminnelied,
Op heur voorhoofd zwond de stralenkrone!

Duistre nacht is 't weder om mij harte!...
Liefdezon en - vuur zijn uitgedoofd;
Mijner ziel is alle heil geroofd,
Eu ze weent en treurt vol wee en smarte!

Brussel.
ISIDOOR TEIRLINCK.

II.
De landverhuizers.

Mijnen vriende Gg. Weidinger, *te Nüremberg*.

Zij gingen met gebukten hoofde
en torschten zwijgend hunnen last;
uit meen'gen blik sprak bange mismoed:
die dachten aan de heimat vast!

En 't was zoo ver, zóo ver verwijderd,
het vaderland: Germania;
en 't klonk hoe luid, bij wijl, zoo somber,
hun kreet: Hurra! America!

Er waren grijsaards, vrouwen, kindren
en mannen met beneveld oog:
op aller hart, op aller ziele
een voorgevoel verlammend woog.

Het stoomschip zucht, de doeken wuiven...
Vaarwel! ze zijn voor immer heen:
de golven rollen doelloos verder,
hun doel is niet bestemder, neen!

Zij snellen, hun' geringen welstand
voor wisse ellende ruilend, voort:
Wat is 't een tijd, die alle banden
der heiligste gehechtheid stoort!

Gehechtheid die voor eigen zeden
en eigen haard in 't harte ligt; -
Dat is alweêr onze eeuw te danken,
de kostlike eeuw van stoom en licht!

Antwerpen.
V.A. DELA MONTAGNE.

III.
In een dorpken.

Als het ergens kennis is
In een dorpken onzer streken,
En er 't vlaamsche bierken frisch
Uit de vaten stroomt bij beken;
Als de jeugd daarhenen spoedt -
Vlaamsche meiden, Vlaamsche zonen -
En een sprong op 't grasplein Joet,
Zou ik nòg daar willen wonen.

Als ik met de vriendenschaar,
Waaruit velen zijn geweken,
In de herberg zit, en daar
Van des levens strijd hoor spreken
En van toekomst, hoop en vreugd,
Zingen hoor in vlaamsche tonen;
O, dan roep ik 't hart verheugd:
Ik zou nóg hier willen w*o*n en!

Wanneer de arbeidsuren zijn
Met de westerzou verstreken,
En ik met het liefje mijn
Wandlen ga langs weide en kreken;
Als ik haar dan strak bezie,
En haar kus op beide konen,
Zuchtend zeg ik dan: ‘Marie,
'k Had hier moeten blijven wonen.’

V. VANDE WEGHE.

IV.
O moedertaal!

‘Mijn' moedertale klinke vrij,
Langs Leije en Scheldekant;
In Gent, in Brugge en overal
In 't lieve Vaderland!...’

Dat was de droom van 't jonglingshart;
Dat zij de droom des mans;
O moedertaal! o liefdetaal
Vol melodij, vol glans!

Zij klinkt zoo lief, zoo vloeiend zoet.
Uit zachten vrouwenmond,
Geen kind dat in het moederlied
Geen teêr behagen vond;

Geen man die zijne moeder mint,
Geen kind dat vader acht,
Versmaadt die zoete reine taal,
Als orgelklank, zóo zacht...

O moedertaal! o liefdetaal!
O vloeie stil of luid,
Bij morgendgroet, bij 't avondlied,
Den Vlaamschen boezem uit!

O moedertaal! o liefdetaal!
O wees de rozenband,
Die aller harten samensnoert,
In 't lieve vaderland!...

Brussel, 1875.
THEOPHIEL COOPMAN.

V.
Mijn land, mijn lief!

Melodie[1].

Hoort gij dit lied op de oevers onzer Schelde,
'Dit plechtig lied weêrgalmen langs het strand..
t Is 't Vaderland dat m'in die tonen huldigt,
Een vrijheidslied van 't schoone Vlaanderland.
Ik ook, ik juich, ik zing die fonen mede,
Want innig lief heb ik mijn' Scheldevloed:
Dààr langs zijn boord, daar woont mijn hartsgeliefde,
Daar bloeit een bloem, mijn minnend hart zoo zoet!

Mijn Land! Mijn Lief! aan U mijn ziel en zinnen,
Gij zijt mijn heil. mijn leven hier op aard;
'k Leef voor mijn land, en ook voor U, geliefde:
Uw beider naam blijft in mijn hart bewaard!

O zoete min! gij bron van hooger zegen!
Die alles kunt bezielen door uw gloed,
Voor 't liefje mijn streelt gij mijn hart zoo teeder,
Voor 't Vaderland ontbruischt er mannenmoed.
Met hart en ziel blijf ik mijn land beminnen,
Maar U, vriendin, zij ook mijn trouw verpand;
Gij, liefste, blijft de vreugde van mijn leven,
En 'k zing voor U en voor mijn Vlaanderland!

Mijn Land! mijn Lief! aan U mijn ziel en zinnen,
Gij zijt mijn heil, mijn leven hier op aard;
'k Leef voor mijn land, en ook voor U, geliefde,
Uw beider naam blijft in mijn hart bewaard!

Antwerpen, Juli 1875.
EDM. MERTENS.

(1) Getoonzet door Jos. Bosiers, professor aan de Muziek school van Antwerpen.

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. goovaerts.
(*Vervolg*).

Giovanni-Battista PERGOLESI, wiens faam mij zeer overdreven voorkomt, ontmoette als dramatisch componist zeer veel tegenspoed. Zoo verwijfd als ooit een man, was Pergolesi onbekwaam tot het ontwerpen van een grootsch kunstwerk: in zijne gewrochten is alles gering, en dat kon ook niet anders!... Van het Tooneel eenen afkeer gekregen hebbende, ontmoedigd door herhaalde mislukkingen, richtte Pergolesi zijne blikken naar den Tempel, op het oogenblik dat hij reeds ziekelijk was en dat, als gevolg van zijn ongebonden leven, de krachten hem ontbraken, om op dien weg voorttegaan. Zijn *Stabat Mater*, samengesteld uit brokken zijner opera's en wel voornaamlijk uit zijn '*Serva Padrona*[(1)]', dit Stabat, dat nogtans de *liefhebbers* zoo in verrukking brengt, werd getoondicht wanneer die jonge grijsaard, op 26jarigen leeftijd op zijn smartbed gekluisterd, zich reeds het verwoeste leven voelde ontsnappen!

Aanschouw en vergelijk nu twee kunstenaars, die op hetzelfde tijdstip leefden: - Pisari, de 'Palestrina der achttiende eeuw' bijgenaamd, een arme kunstenaar die, van alles ontbloot, zijne bewonderenswaardige werken op de wanden van zijn armmoedig zolderkamertje schrijft, omdat hem de middelen om zich papier te bezorgen ontbreken; - aanschouw dien man, welke arm maar manhaftig, verlaten maar altoos vol geestdrift voor zijne

(1) De *Dienstmeid-meesteres*, Pergolesi's meest gekende opera.
RED.

kunst, de Romeinsche School met prachtige meesterstukken verrijkt!... En nevens hem, Pergolesi, rijk, in 't genot der weelde badend, omringd van wijnen en vrouwen; een grijsaard, ja, in den bloei des levens, welke zijne gevallen opera's in godsdienstige lofzangen herschept! Aanhoor dien afgeleefden wellusteling, de smarten der Moedermaagd bezingend, hij, wien die smarten, gevolgen zijner eerlooze en schandige vermaken, het najagen van nieuwe lusten ontzegden!...

Vergelijk en zeg nu, wie van beiden hier de waarlijk overtuigde kunstenaar is en wiens werken in de kerk zouden dienen uitgevoerd te worden? of Pisari? of Pergolesi?... En nogtans, de naam van den eerstgenoemde is zelfs niet eens in Antwerpen bekend! Men heeft wel wat anders uittevoeren in onze vlaamsche hoofdstad der kunsten! Hier moeten immers in de kerk tronen: Païsiello, Cimarosa, Napoleon Potard (!!!) en meer anderen!?

De denkwijze van den geleerden Martini over Pergolesi's *Stabat Mater* is al te juist dan dat ik 's mans beoordeeling hier niet aanhalen zou: ‘Indien men, zegt hij, deze samenstelling van Pergolesi vergelijkt met die van den zelfden schrijver getiteld: ‘*la Serva Padrona*’, bemerkt men, dat zij, enkele plaatsen uitgezonderd, volkomen aan deze laatste gelijkt en van denzelfden aard is. In de éene zoowel als in de andere, bemerkt men denzelfden stijl, dezelfde gedachten, dezelfde bevalligheid en dezelfde teergevoeligheid van uitdrukking. En hoe zal ooit muziek, welke zooals die der *Serva Padrona* dienstig is om gemeene en kluchtige gevoelens uit te drukken, hoe zal die er zich naar schikken om gevoelens van godsvrucht, ingetogenheid en medelijden op te wekken?[(1)].’

(1) ‘Questa composizione del Pergolesi, *Stabat Mater* a due voci con instrumenti, se si confronti con l'altra sua dell'intermezzo intitolato *la Serva Padrona*, scorge affatto simile a lei, e dello stesso carattere eccettuatine alcuni pochi passi. In ambedue si veggono lo slesso stile, gli stessi passi, li stesse stetissime delicate e graziose espressioni....’ Zie: *Martini. Esemplare o sia saggio fondamentale pratico di contrap punto*. Bologne. 1774-1775. (1e Deel. Voorrede. Bl, 7.)

Keeren wij thans tot grootere kunstenaars terug: spreken wij nog van vier andere meesters der Napolitaansche School, met name: Leo, Porpora, Valente en Tritto.

Leonardo LEO, groot toondichter en bestuurder van het conservatorium *la Piéta* van Napels, was leerling van Pitoni en werkte in den stijl der Romeinsche School. Zijne kerkmuziek is eenvoudig maar vol verhevenheid, gevoelvol maar grootsch. Van hem hebben wij vijf Missen, waaronder eene *alla Palestrina*, twee *Magnificat's*, een *Te Deum, Responsoria's*, een *Miserere* (zijn meesterstuk), alsook Motetten, waarvan sommige echter eenige te wereldsche wendingen verraden.

Nicolo PORPORA aan het Hof van Karel VI gehecht, was een talentvol kunstenaar; maar het grootste gedeelte zijner werken is overladen van *trillen* om welke reden men de uitvoering ervan in de kerken niet zou kunnen aanbevelen.

Van Saverio VALENTE, leeraar aan het Conservatorium van Napels, kent men twee Missen, Vespers, *Improperia's* en Profetiën voor de Goede-Week.

Een van de laatste toondichters der oude Napolitaansche school was Jacomo TRITTO, uitstekend muziekant en leeraar aan het Conservatorium van Napels. Deze kunstenaar, in 1824 overleden, liet twee *Te Deum's*, twee Passiën, Gradualen, Lofzangen, Voorzangen, Psalmen, acht Missen en overvloedige andere kerkgewrochten na.

Alvorens de Italiaansche School te verlaten, welke zooals wij gezien hebben, de kerkmuziek met duizenden schoone werken heeft verrijkt, blijkt er mij nog een woord te reppen over enkele italiaansche toonzetters

welke aan de door mij in deze verhandeling besprokene scholen niet schijnen toebehoord te hebben.

Francesc' Antonio PALLOTTI, een geleerd piemonteesch toonkundige, deelmakend van de Franciscaner-orde, was organist te Padua en werd te recht als een der beste organisten-toondichters zijns tijds beschouwd. Hij schreef Psalmen. *Responsaria's*, verscheidene Missen en een *Dies Iroe*. Zijne theoretische leerwijze was boven allen lof verheven: zijne minzame inborst maakte hem van al wie hem kende bemind.

Baron Emmanuelle D'ASTORGA, in Siciliën geboren, was mede een toonzetter van meer dan gewone verdiensten. Zijne muziek is eigenaardig en van eene overheerlijke uitdrukking. Zijn *Stabat Mater*, hier te Antwerpen over weinige jaren uitgevoerd, dank aan de zorgen der kunstlievende Mejuffer Constantia Teichmann die het werk bestuurde, is eene samenstelling van aanmerkelijke kunstwaarde. De herinnering aan dergelijk werk volstaat om uit het diepste des harten de belachelijke muziek te doen verfoeien, welke een ander Italiaansch kunstenaar, een halve eeuw later gekomen dan d'Astorga, - ik bedoel Rossini - toonzette op den tekst dier overschoone treurklacht, zoo rijk aan smartvolle uitdrukking, de *Stabat Mater*.

Een kapelmeester der hoofdkerk van Trevise, goed toondichter van kerkmuziek, Domenico DELLA BELLA, is schrijver van een *Te Deum*, een groot getal Motetten, vijf plechtige Missen, twee Missen van *Requiem* en verscheidene Psalmen.

Een der geleerdste italiaansche muziekanten der tweede helft van de XVIII^{de} eeuw, was Giovanni-Lorenzo MARIANI, kapelmeester der hoofdkerk van Savone. Deze toonzette Lofzangen, verscheidene Missen, een *Miserere* en Vespers.

Eindelijk hebben wij nog pater Francesco ZAGOGNONI, van de orde der minderbroeders-conventueelen, kapelmeester te Ferrare en te Rome. Deze schreef Motetten,

twee *Miserere's*, eene plechtige Mis en eene Mis van *Requiem*. Zagognoni overleed te Rome ín 1844. Met hem kunnen wij deze waarlijk lange lijst sluiten van italiaansche kerkcomponisten, die zich beroemd maakten gedurende de drie eeuwen van grootheid, welke de prachtvolle Romeinsche School beleefde.

(*Wordt voortgezet*).

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875. Door A.J. Servaas van Rooijen.

V.

Onlangs beeft GUIDO, een onbekend pseudoniem bij den uitgever Beyers het licht doen zien een drama getiteld: '*Aan de kunst gewijd'*, welk drama in vele opzichten niet alleen aller aandacht verdient maar waarvan de opvoering het zij in Noord of Zuid Nederland een groote aanwinst zijn zou voor het tooneelrepertorium.

Wanneer we nu deze eerste welgeslaagde proeve van een eugdig talent aanhalen in dit overzicht van wat de Schouwburg te Utrecht ons in den tijdkring van Julij 1874 - Julij 75 te zien, te hooren, te genieten en ook af te keuren gaf, doen we dit vooral met 't oog op enkele punten van overeenkomst die in '*Aan de kunst gewyd*' gevonden worden, met het stuk dat nu aan de beurt is ter bespreking, namelijk: LEGOUVE'S keurige comédie: '*Beatrix, of de Madona der kunst*, 'welk stuk in 't laatst van November te Utrecht door het gezel schap ALBREGT en VAN OLLEFEN werd ten tooneele gevoerd.

Dit stuk, heeft in alle opzichten der vuurproef der kritiek doorstaan en is den tooneelminnaars te goed bekend dan dat we er hier nog de eene of andere ontleding van zouden

geven. Genoeg vinden we 't optemerken en mede te deelen, dat '*Beatrix*' zoo wel in Rotterdam en Amsterdam, als in Arnhem en Utrecht allen bijval verwierf, dank zij de uitmuntende vertolking van Mevr. DE VRIES, de titelrol en van den heer MOOR als *Prins Frederik*. Van de eerste las men destijds dan ook in de *Arnhemsche Courant*: 'Mevr. DE VRIES was het, die het geheele stuk door de bezieling er aan gaf, en, bijgestaan door het uitmuntende spel van den heer MOOR, slaagde zij er in de onverpoosde aandacht op zich alleen te doen vestigen. Zoo gevoelvol als in de graf-scène *Julia-Beatrix* zagen wij haar nog niet, zelfs niet als *Desdemona*. Zij ontving herhaalde malen, zelfs midden in de tooneelen - wat dikwijls hinderlijk was - de bijvalsbetuigingen der volle zaal, en zij mocht het bewustzijn koesteren, dat die lof slechts eene zwakke hulde was van haar talentvol spel'. Zoo ook alhier. Mevr. DE VRIES overtrof vooral in het karakter van Shakespeare's *Julia*, zich zelven, en zeer artistiek heeft LEGOUVÉ door het overnemen van een der schoonste passages van den grootsten dramaturg, aan zijn stuk een effectvol oogenblik gegeven. dat hoewel niets oorspronklijks in zich hebbende, in de lijst van zijne teekening, der heerlijke kunst gewijd, ten volle past. Nemen wij het 1e bedrijf weg, dat volstrekt niet samengaat met de hooge en treffende diepte der volgende akten, dan hebben we een onberispelijk geheel zoo van vorm als inhoud. - Heeft GUIDO in zijn drama, waarvan we zoo even spraken, zijn hoofdfiguur *Regina* geschetst als eene vrouw, die geen andere liefde gevoelt en kent dan die van de kunst, LEGOUVÉ'S *Beatrix* daarentegen heeft in haar hart ook nog plaats voor een andere hartstocht, doch zij is fier en zelfstandig genoeg om daaraan, in zooverre niet toe te geven, dat zij van geene verbindtenis met *Frederik* wil weten en zij hem verlaat, zij het dan ook met een gebroken hart. Bestrijdt *Beatrix* hare liefde om die liefde zelve, *Regina* kampt tegen de reëele richting in de kunst, die aan *Prospero* voedsel geeft voor den vurigen hartstocht voor haar, on welken zij volgens hare ideale en platonische begrippen niet mag beantwoorden, zon-

der van haar zuiver en heilig kunstenaarsbegrip afstand te doen.

In beide stukken is verschil en overeenkomst, en daar wij groote waarde hechten en aan LEGOUVÉ'S *Madonna*, en GUIDOS drama, zij 't dan ook in zwakkeren vorm, ons aan het eerste doet denken, zonder dat het laatste daarom niet op den naam van oorspronkelijk aanspraak zou kunnen maken, meenden we in onze beschouwingen vooral onze Zuid-Nederlandsche vrienden daarop te mogen wijzen. Een pennevrucht toch van een niet te herkennen pseudo, blijft wel eens onbekend, en 'onbekend maakt onbemind.'

Niet lang na de opvoering van *Beatrix* schreven we in het welbekend orgaan der rederijkerswereld(1) een stukje onder den titel '*de Kunst Heiligen*.' Dit vondt vooral zijn oorsprong in de ingenomenheid met inhoud en spel, maar vooral ook omdat *Beatrix* als *Jeanne d'Arc*, wat het toilet betrof eene afkeuring verdiende. Wat we daarmede bedoelden hoeven we niet nader te omschrijven als we onze gedachten '*De Kunst Heiligen*' toen geschreven, in dit overzicht mededeelen. Zeer zeker heeft LEGOUVÉ dat thema willen behandelen in zijn tooneelspel: '*Beatrix of de Madonna der Kunst*'. Het geheele stuk toch ademt dien reinen, hoogst zedelijken toon, waarvan de opvoering in ons Vaderland met recht't tooneel eer kan aandoen. Was 't wonder dat de Utrechtsche Schouwburgzaal overvol was om de vertolking vandat stuk te hooren, en de dames DE VRIES en GÖTZ-SCHEPS nevens de hoeren MOOR en ALBREGT in hunne fijne opvatting te bewonderen?...

Breed was de opvatting van Mevr. DE VRIES, gematigd waren hare gebaren, onbeschrijfelijk schoon de uitdrukking van haar gelaat. Zij trad op als eene madonna, heilig en ernstig, der kunst gewijd, zonder meer; rein en schoon in den strijd tusschen hare liefde en de achting voor den stand, het beroep dat zij had gekozen... Pathos miste zij en gelukkig; natuurlijk was en bleef zij van het begin tot het einde, en wèlverdiend was de lauwerkrans, die haar als eene waardee-

(1) *Rederijkers-Weekblad*, tevens orgaan van het 'Nederlandsch Rederijkers-Verbond'. - Zie het N^{o} van 10 Dec. 74. - Door ruimtegemis hier met verkortingen opgenomen.

ring der heilige kunst die zij voorstaat en beoefent werd toegeworpen. De vereeniging welke dat deed bewijst zelf een groot kunstgevoel te bezitten. - *De Kunst heiligen*. Juist dàt moet het tooneel doen; èn hoorder, èn kunstenaar moeten één zijn; geene plastische schoonheden, zooals helaas in *Jeanne d'Arc*, mogen daartoe aanleiding geven, maar de hooge reine uiting der kunst, die 't publiek en de tooneel wereld vereenigt; die 't *naakte* niet toelaat, en slechts op vertolking in den meest waren zin des woords gegrond is. - De heer MOOR, zoomede Mevr. GÖTZ-SCHEPS en de heer ALBREGT stonden Mevr. DE VRIES uitstekend ter zijde. - Als altijd was dit drietal thuis in zijn rol en vervulde die met warmte. De heer MOOR verdient als *Frederik*, maar bovenal als *Romeo* een lof die meer is dan eene gewone goedkeuring. Hij was en bleef vorst, trots zijn hartstocht voor *Beatrix*; in alles toonde hij rang en stand te kennen en eveneens zielenadel te bezitten. - Zooals èn de heer MOOR èn Mevr. DE VRIES de hoofdrollen in '*Beatrix*' weêrgaven, zou zelfs de grootste tegenstander sympathie voor 't tooneel kunnen krijgen, als hij daardoor overtuigd kon worden, *dat 't privaatleven eveneens door de kunst geheiligd was*, zonder dat we van hare leden nu juist 'heiligjes' willen maken.'

Nu kunnen we gereedelijk overgaan tot de bespreking van AGAR'S optreden in RACINE'S '*Britannicus*', dat we zoo gelukkig waren te kunnen bijwonen on waarbij we tevens te genieten kregen den droom van '*Athalie*' uit Racine's treurspel van dien naam, terwijl eenige andere leden van het medereizend gezelschap '*Le Dépit amoureux*' van MOLIÈRE vertoonden. Wanneer men dit woord 'gelukkig' leest zou men wellicht kunnen meenen, dat het inspanning zou gekost hebben om eene goede plaats machtig te worden; verre van daar! de schouwburg was alles behalve vol, wat des te sterker sprak omdat eenige dagen te voren 'Madame Angot', verduitscht, zoovelen had getrokken, dat niet éene plaats open was! Dit geeft ons aanleiding om hier tevens de vraag te stellen: hoe is het mogelijk dat sommige tooneelcritici en tooneelbevorderaars zich zoo dikwerf zoo gestreng kunnen

uitlaten tegen de tooneeldirecteuren en hoogelijk afkeuren 't opvoeren van zoogenaamde effectstukken, terwijl helaas maar al te vaak blijkt, zoo ook bij AGAR, dat de *echte* kunst, zoo weinig belangstelling wekt? Te veel moeten dio directeurs toch met hun beurs rekening houden, zooals 't publiek met zijn denkvermogen schijnt te doen, want waar inspanning gevorderd en waar door die inspanning werkelijk een groot kunstgenot gesmaakt wordt blijft een goed deel terug. Zelfs de studenten, die bij '*Angot*' de voor hen gereserveerde banken in het parterre overbevolkten, waren bij AGAR, op enkele uitzonderingen na, verre te zoeken. Licht verteerbare kost schijnt het te moeten wezen en dien naam zal men aan RACINE'S '*Britannicus*' met eene AGAR als *Agrippine* wel niet geven.

Reeds in het eerste tooneel van het eerste bedrijf maakt men kennis met AGAR. De aandacht was dan ook meer dan ooit gespannen. Eene doodelijke stilte heerschte in de zaal, toen het gordijn opging en *Albine* en *Agrippine* hun inleidend gesprek voeren. Die houding, die stem, soms mannelijk forsch, dan weder lieflijk ruischend en fluisterend, zonder iets van hare kracht te verliezen; die mimiek, zoo rustig en bedaard; die lijnen van gelaat, armen en vingers; dat plooien van den tunica; dat flonkerend oog, soms maten flauw, om op hetzelfde oogenblik als 't ware vuur uittestralen; die standen als gaf zij de antiken van den Louvre weêr; het waren zoovele symptomen om het publiek te boeien, mede te sleepen en de aandacht op haar alléén te vestigen. Zegt RACINE van *Agrippine*: 'c'est elle que je me suis surtout efforcé de bien exprimer', we kunnen er volmondig bijvoegen dat AGAR den dichter volkomen heeft begrepen en in de vertolking van hare rol geen oogenblik het karakter heeft vergeten, dat zij moest voorstellen. Moet het groote succès dat Agar heeft, al voornamelijk gezocht worden in hare onberispelijke poses, waarmede zij tooveren kan, zeer zeker beeft zij ook andere groote verdiensten, die hare standen aanvullen en haar tot eene der eerste tragediennes maken. Hare zeggingskracht vooral is het die haar dien buitengewonen bijval geeft.

Hoe hard en ijskoud, en toch hoe harmonisch en met welk een gevoel klinkt het ons in de ooren: ‘Moi, fille, femme, soeur, et mère de nos maitres’, wanneer *Agrippine* tot *Burrhus*, die lange alleenspraak houdt, die ons wellicht bij ieder ander onvoldaan zou laten, maar waarin we AGAR oplettend volgden, om tevens den indruk te krijgen, dat zij zoo uitstekend verzen weet op te zeggen. De delameertoon, het zangerige valt geheel weg en slechts het natuurlijke, het gewone houdt men over. Voor een groot deel meenen we dit ook te mogen toeschrijven aan het zacht spreken dat de Fransche artisten zeer dikwijls doen. Daardoor wordt 't galmen vermeden en wordt oen groot effect aangebracht tusschen regelen van minder belang, waarover zij heen schijnen te glijden en enkele zinnen of woorden die sterk moeten spreken.

Wilden we het geheele stuk volgen, hoevele schoone passages zouden we te vermelden hebben, hoevele tafereelen zouden we kunnen aanwijzen, waar de toonoelspeelkunst haar hoogste toppunt had bereikt, doch de in den KUNSTBODE beschikbare ruimte belet dit, on ook we wenschen ieder eenmaal in de gelegenheid om zelf te kunnen oordeelen en onze uitgesproken meening te rechtvaardigen. Alleen *dit* willen we nog vermelden, dat het gesprek met *Neron* in het 4e bedrijf de kroon op alles zette, terwijl het ‘Poursuis, Néron’ enz. in het 6e tooneel van het 5e bedrijf zeker door niemand, wie ook, overtroffen kan worden. Woorden zijn niet te vinden om het schoone, het verhevene en daarbij toch zoo eenvoudige en ware te schetsen.

Voegen we nu bij dit alles, het vrij goede losse spel in ‘*le Dépit amoureux*’ dat voorafging, en de schoone voordracht door AGAR van den droom uit ‘*Athalie*’, dan kan men nagaan, welk een kunstgenot op den 11n December 1874 in den schouwburg te Utrecht te smaken viel.

We willen dien indruk van dat schoone dan ook niet bederven en stellen dus verdere behandeling tot een volgend nummer uit; want helaas, we moeten dan met afkeuring beginnen.

(*Wordt vervolgd*).

Het XIV^de^ Nederlandsch Congres

I.

Was verleden jaar, door een samenloop omstandigheden, die wij maar liever niet zullen onderzoeken, de XIVe vergadering van ons Taal-en Letterkundig Congres niet in de daartoe aangewezen stad Leiden kunnen gehouden worden, en waren er dus sedert de laatste bijeenkomst der Noord- en Zuidnederlandsche Taalbroeders reeds twee jaren verloopen, des te inniger was nu de vreugde waarmeê men elkaar op Maastricht's gastvrijen boden de gulle broederband drukken kon.

Door het prachtigste weder begunstigd, stoomden op 23 Augusti jl. de Congresleden uit Holland en België naar de aloude Hoofdstad von Neerland's Limburg heen. Allerhartelijkst was de ontvangst die ons in de wachtkamer van het Stationsgebouw ten deele viel. De heer Voorzitter dor Regelings-Commissie, Mr G.J. FRANQUINET heette de talrijke Congresbroeders welkom, waarna de stoet zich, begeleid door een paar muziek vereenigingen, naar het Raadhuis begaf. De straten' met talrijke Nederlandsche vlaggen versierd, die soms met de Belgische driekleurwaren afgewisseld, leverden het vrolijkste en feestelijkste aanzien op. Ja, voor die uitzonderlijke plechtigheid had zich de lieve Maasstad, heel koket in haar ‘mooiste’ feestkleed getooid, en menigeen zal wellicht bij 't overtrekken der heerlijke brug, met welgevallen hebben gedacht aan het volkslied uit Mr FRANQUINET'S in Maastrichtsch dialekt geschreven tooneelstukje ‘*Jonk bij jonk, auwt bij auwt*’:

> ‘Maostreecht zoo schoen en leef gezeten
> Aon 't spiegelwaoter van de Maos!’

In het ruime voorpoortaal (het zoogenaamde ‘Plein’) van het schoone Raadhuis had de officieele ontvangst, door de heeren Burgemeester en Gemeenteraadsleden, plaats. In de

volgende hartelijke bewoordingen werden de Congresleden den eersten Magistraat verwelkomd:

Mijne Heeren!

"Het bestuur van Maastricht heet U allen welkom in deze grijze veste! Uwe opkomst te dezer plaatse is het krachtigste bewijs, dat de bereiking van het doel der Nederlandsche Taal- en Letterkundige Congressen nog altijd door voorname geleerden en begaafde letterkundigen wordt nagestreefd en bevorderd. - Hoogen prijs stellen wij op uwe tegenwoordigheid in ons midden! Wanneer wij met Bilderdijk instemmen als hij zegt: '*Zijt meester van de taal, gij zijt het van 't gemoed*", en het gevoelen deelen van Dr. Schaepmau, toen hij sprak: "*Wees blijde, o mijn land! Uw volk blijft bestaan, want de ziel van het volk is de taal!*" dan is het voor Maastricht in het bijzonder, en voor dit gewest in 't algemeen, eene gelukkige gebeurtenis te achten, om in dezen fel bewogen tijd in de gelegenheid te zijn door kalme beraadslagingen te leeren kennen op welke wijze Noord- en Zuidnederland hunne gedachten kunnen uitdrukken en de gevoelens, die hen bezielen, openbaren.

Zeer zeker heeft het woord de macht niet denkbeelden te scheppen; maar voorbeeldelooze blindheid ware het, niet, te erkennen, dat het woord en de taal op krachtige wijze tot ontwikkeling en vorming medewerken, en op den mensch een even weldadigen invloed uitoefenen als de regen en de zon op den wasdom der planten.

Die den mensch ziet geboren worden en zich ontwikkelen, weet dat het woord de dauw is en de zon; dat het de kiemen in hem legt van t intellectueel en zedelijk leven. Immers, door het gesproken en geschreven woord wordt het familieleven beheerscht, en de loop van geheel het leven van den mensch bestuurd. Wordt het woord van een volk onzeker en duister, dan is dit een teeken van zijn achteruitgang. Is het helder en vast, het oefent een machtigen invloed uit op de zamenleving, waarvoor het 't sterkste middel is tot opbouwen, maar ook het sterkste tot afbreken.

De openbare meening is de koningin der aarde, ja, maar zij wordt door het woord geregeerd.

Gelukkig mogen wij ons achten uit uwe wisseling van denkbeelden, al ware het slechts één woord, slechts één denkbeeld in ons te kunnen opnemen.

Moge uw arbeid een gunstigen invloed uitoefenen! Het vooruitzicht, dat deze wensch zich zal verwezenlijken alleen, is reeds voldoende om U voor Uwe aanwezigheid alhier nogmaals onze erkentelijkheid te betuigen! Moge de edele taak, die Gij U opgelegd hebt, de beste vruchten dragen! Moge Uwe bijeenkomst tevens strekken om de eenheid tusschen Zuid- en Noordnederland te bevestigen, om de banden van onderlinge vriendschap steeds nauwer en nauwer toe te halen!

Aan de vervulling van die wenschen zij deze dronk gewijd!'

Daarop werd de eerewijn aangeboden. Namens de Zuid nederlandsche leden beantwoordde nu Prof. J.F.J. HEREMANS van Gent deze gulhartige toespraak. Spreker wees op den alouden letterroem der stad Maastricht, waar, eer nog in Vlaanderen een Van Maerlant zong, reeds een Hendrik van Veldeke zijne St-Servaas-legende schreef. Had in een voorgaand jaar Leiden het Congres teleurgesteld, spreker twijfelde niet of het schoone en hartelijke Maastrich, dat zoo moedig de taak had overgenomen, zou wel in staat wezen de donkere wolken, die misschien het Congres een oogenblik hadden beneveld, zeer goed te doen verdwijnen.

Na hem voerde, namens het Belgisch Gouvernement, de heer DÉS. DELCROIX, van Brussel, het woord en zegde de tolk te zijn niet slechts der Belgische regeering, maar van geheel de natie met aan het XIV^{de} Nederlandsch Congres de hoogste sympathie; en hartelijkste wenschen te betuigen. Eindelijk sprak nog van Noordnederlandsche zijde de heer Ridder de Jonge van Ellemeet, de algemeen beminde voorzitter van het te Middelburg gehouden XII^{de} Congres. Reeds voorloopig dankte hij Maastricht voor zijne gulle ontvangst en wees op het verheven doel en de voortreffelijke vruchten onzer Taal- en Letterkundige Congressen. Daardoor moest immer de banier der verbroedering tusschen Noord en Zuid omhoog worden geheven.

Onnoodig te zeggen dat die verschillige redevoeringen met geestdrift door de talrijke aanwezigen werden toegejuicht, en dat verder de avond allergenoeglijkst werd doorgebracht. De *Koninklijke Harmonie* onthaalde ons op een keurig Muziekfeest in het zoo heerlijk op den Maasoever gelegen Park, waar er nog menige aangename ontmoeting plaats had en menige hartelijke handdruk werd gewisseld.

Eerst 's anderdaags morgens (24 Augusti) om 9 ure werd in algemeene vergadering op het Raadhuis het Congres geopend, met eene indrukwekkende redevoering van Mr FRANQUINET. Spreker wees erop hoe sedert ettelijke jaren reeds de stad Maastricht naar de oer had gedongen het Congres te ontvangen, en nog in 1873 hare vernieuwde aanvraag andermaal werd van de hand gewezen; hoe niettemin toen het bericht kwam dat

het XIV^{de} Congres nu *niet* te Leiden zou worden gehouden, en het Bestuur van het Antwerpsch Congres zich te dien einle tot Maastricht wendde, deze de aangeboden taak met geestdrift op zich nam. - Na bovenstaande inleiding ging de heer FRANQUINET aldus voort:

'Zal nu dit Congres even goeden uitslag hebben, even heilzame en rijpe vruchten afwerpen voor nationale belangen als vorige Congressen? Wij willen het hopen, ja, wat meer is, wij morren de verzekering ervan putten uit de menigvuldige blijken van sympathie, die van elders aan dit Congres gegeven zijn. Immers wij zien in ons midden de offlcieele vertegenwoordigers der Hooge Regeeringen van België en Noord-Nederland, een aantal beroemde leterkundigen van Noord en Zuid en zeer vele belangstellenden uit alle oorden van beide landen. Dank zij allen die op onze uitnoodiging hierheen zijt gestroomd, en op dezen voor Maastricht onvergetelijken dag, op dezen heugelijken stond onzer bijeenkomst roep ik, als Voorzittter der Regelings Commissie, U allen een hartelijk welkom toe.

Ja, weest welkom, Mijne Heeren, op *dezen bodem* die, van het Noorden of van het Zuiden beschouwd, altijd een echt vaderlandsche grond is geweest. Welken vreemden invloed Limburg ook van vroegere eeuwen ontvangen mocht, het is noch *Duitsch* noch *Fransch* geworden. integendeel het is *Nederlandsch* gebleven. Al mogen hier en daar eenige bladeren zijner loofrijke kruin door den Zuiderwind zijn geel geworden *e*n verschroeid, de Dietsche stam heeft nog altijd volle leven, volle groeikracht, omdat hij diep wortelt in dien vruchtbaren bodem, waarop ééns, nog voor onze tijdrekening, de eerste dietsche vrijheidskreet weergalmde, in dien gezegenden bodem, waar het eerst in Nederland het Christendom zijne beschavingsvaan plantte. Die Dietsch Limburgsche stem heeft tot leus het zoo vaak genoemde en nooit met meer waarheid uitgesproken woord: *de taal is gansch het volk*. Ziet, gelijk de verschillende kleuren door de straalbreking van het zonnelicht in de regendroppels een sierlijken boog vormen, zóo ook maken alle Limburgsche dialekten te samen om onze taal een liefdeboog, doortinteld van Nederlandsch gevoel, bestraald door vaderlandschen gloed.

Weest dubbel welkom, Mijne Heeren, in het oude Maastricht, dat U met den olijftak des vredes in de dappere maagdenhand, juichend en jubelend is te gemoet getreden, in die oude veste, wier steenen keurslijf, dat haar vroeger omkleedde, haar het voorrecht gaf zoo bitter voor Nederland te lijden en het bolwerk van 's Landsonaf hankelijkheid te zijn. In der eeuwen wenteling zag deze zoo vaak belegerde, zoo zwaar beproefde, en ik mag het zeggen, zoo diep miskende stad meermalen de vreemde héerschappij zich in hare overmande wallen nestelen, en immer nog bleef zij Nederlandsch, want zij had een kleinood dat haar

dierbaarder was dan alle aardsche goederen, een kleinood door God haar gegeven, in haar hart geborgen en gekoesterd; zij had hare taal.

Maastricht verloor alles, goed en bloed, leven en welvaart, maar niet hare taal.

Die taal, waarin eertijds binnen hare oude wallen een Hendrik van Veldeke zijne *Sintervoeslegende* dichtte, een pater Adriaan Poirters zijne dichterlijke zielespijs opdischte, die taal werd nog gevierd door de Maastrichtsche harpenaren van latere dagen, in de vaderlandsche zangen van een Weustenraad, een Van Hasselt, beiden helaas! door 't vreemd gefluit verlokt, al te vroeg voor de Nederlandsche letteren verloren.

Weest driemaal welkom, Mijne Heeren, in de eeuwen trotseerende muren van dit Stadhuis, waarin alles, de bouwtrant van Post, de schilderijen van Van der Schuer, Plumier, en den Maastrichtenaar Coekeleers, de tapijten van Van der Borcht, de stukadoorzolderingen van den Maastrichtenaar Doyen, alles speekt u van Nederlandschen smaak en kunstzin. Dat huis, dat hedendaags nog de oude leus van't Maastrichtsche volk: *aan God en vorsten trouw*, nabauwt, dat huis was in vroegere eeuwen het ware zinnebeeld der verbroedering van Noord en Zuid, want in de zalen ginds zaten de gemeente-vertegenwoordigers van Luikschen en Brabandschen bloede, van Katholieke en Protestantsche zijde, hier in deze zaal vergaderden de afgevaardigden of Commissaren van den Prins-Bisschop van Luik en van de Staten-Generaal, om allen gezamentlijk, de steenen des aanstoots overstappende, in eendracht en vriendschap de belangen der g*e*meente te behartigen en te verdedigen. En nu, Mijne Heeren, is dit huis wederom de g*e*lukkige van een bond, een zegenvollen bond, een bond der geesten, een bond der letteren en der kunsten. Immers, terwijl vroeger het ijzer zich tegen het ijzer keerde om elkander te bestrijden, heeft thans het ijzer der spoor weglijnen hier een stoet van geleerden aangevoerd om elkander te beminnen en zich op het ruime ploegveld der geesteswerkzaamheid te vereenigen.

Ten einde nu dat groote doel te kunnen bereiken en het XIVe Congres naar wensch te doen slagen, zullen wij trachten alles te *vergeven*, en wat meer zegt alles te *vergeten*, wat er hier of elders in te hartstochtelijken zin, hetzij tegen 't Congres zelf, hetzij tegen *Limburg* of *Maastricht* mocht gesproken of geboekt zijn. De eenzijdigheid en vooral de weerwraak, zij het dan ook onder den naam van eerherstelling, vermijdende, zullen wij de onpartijdigheid najagen, den geest gevestigd op de ten onzen voordeele vertaalde spreuk van den Italiaanschen bard Dante Alligieri:

> ‘Gij, die hier binnen treedt, laat alle veeten varen.’

Na afloop van deze herhaaldemaal toegejuichte openingsrede, werden der Vergadering de brieven van de leden der

Koninklijke Huizen van België en Holland voorgelezen, die dankbetuigingen voor de gedane Congres-uitnoodiging bevatten. Verder werd ook de inhoud medegedeeld van de missieven der beide Ministers van Binnenlandsche zaken, die wederzijds de heeren DES. DELCROIX en Mr H. VOLLENHOVEN tot hunne vertegenwoordigers op 't Congres hadden aangesteld. Opmerkelijk is het dat voor de eerste maal de brief van den Belgischen Minister in het *Nederlandsch* was opgesteld, wat op de Congresleden een zeer gunstigen indruk maakte.

Vervolgens werden, op voorstel van de Regelings-Commissie de volgende heeren tot leden van het **Congresbureel** benoemd:

Eerevoorzitters: Jhr. Mr. E.J.C.M. DE KUYPER, Goeverneur van Nederlandsch Limburg, en W.H. PIJLS, Burgemeester der stad Maastricht; - *Voorzitter*: Mr G.D. FRANQUINET, van Maastricht; - *Onder-Voorzitters:* Prof. Dr N. BEETS van Utrecht, Prof. Dr J.F.J. HEREMANS van Gent, Dr J. NOLET DE BRAUWERE VAN STEELAND van Brussel en W. EVERTS van Rolduc; - *Secretarissen*: Dr J. VERDAM van Leiden, A, J. COSYN van Antwerpen, Mr J.G. DE SAIN en Dr J.L. SURINGER van Maastricht.

De afdeelingsbureelen werden volgenderwijze samengesteld:

Eerste afdeeling. *Voorzitter*: Prof: Dr H. KERN van Leiden; - *Onder-Voorzitters*: ECREVISSE van Eecloo en J.P. HASEBROEK van Amsterdam; - *Secretarissen*: A.C. VAN DER CRUYSSEN van Thielt, en Dr J. TEN BRINK uit den Haag.

Tweede Afdeeling. *Voor zitter:* Dr L.R. BEYNEM, uit den Haag; - *Ondervoorzitters*: J.P. VAN DER AUWERA, van Leuven en Dr J. VAN VLOTEN, van Bloemendaal; - *Secretarissen*: PAUL FREDERICQ, van Arlon en Dr L.P.H. SCHOLS, van Maastricht.

Derde Afdeeling: *Voorzitter* Mr J. DE GEYTER, van Antwerpen; - *Ondervoorzitters:* M. NIJHOFF uit den Haag en PETER BENOIT van Antwerpen; - *Secretarissen*: Prof. E. VAN DRIESSCHE, van Brussel en JOH. GRAM uit den Haag.

In een twee-of drietal volgende artikels zullen wij onzen lezers een beknopt verslag van de Congres werkzaamheden geven, zoo wat de verschillige Afdeelingen, als wat de Algemeene Vergadering betreft[1]. Ten slotte ook een woord over de feestelijkheden ter eere van het Congres ingericht, en de merk waardigheden die in en rond Maastricht het meest onze aandacht hebben opgewekt.

A.J. COSYN.

(*Wordt vervolgd*).

Brieven uit Noord-Nederland.

X.

DEN HAAG, 8 *September* 1875.

Zij, die het geluk moesten derven het onlangs te Maastricht gehouden XIVe Taal-en Lettercongres bij te wonen, hebben slechts uit de nieuwsbladen het belangrijke verloop daarvan kunnen vernemen. Tot een der belangrijkste punten wordt zonder de minste acht op misplaatste aardigheid door mij ook gerekend de feestmaaltijd der Congresleden. Wat toch is voor elk belangstellende in den bloei van taal en letteren prettiger (om niet te zeggen bemoedigender) feit dan de onderlinge verbroedering van zoovele taalgeleerden en letterkundige, dichters en prozaschrijvers, zoovele ridders, edellieden en schildknapen van den geest, die bij het vrolijk rondgaan van den beker de nieuw gesloten vriendschapsbanden bezegelen of de reeds van ouden datum heugende hechter toehalen? 'Der Herr Philister' moge van eten, drinken en pleziermaken spreken, ploerten hooren ook niet aan zulk een disch, waar de tros der Nederlandsche letterkunde zich rendez-vous geeft en lustig maar tevens met ernst de gelofte aflegt: Indien wij heden eten en drinken, en vroolijk zijn, morgen zullen wij weder werken.

Bedoelt de overlevering onzer landaard niet de deugd der gezelligheid? Voert zij niet tot de vertrouwelijkheid, de moeder der vriendschap? en zou de innige verstandhouding onzer letterkundigen uit Noord en Zuid niet beter en schooner vruchten voor onze letteren afwerpen dan een vormelijk onderling verkeer ooit vermag te doen? Maar dat mis-

(1) Vooralsnu zij gezegd dat op de laatste algemeene vergadering het besluit werd genomen dat het eerstvolgend Congres in Brussel zal worden gehouden.

schien betwistbare punt daargelaten, dan rest verder de vraag: of de Nederlandsche litteraturen wel menigmaal in de gelegenheidworden gesteld van aangezicht tot aangezicht met elkander kennis te maken? of niet veeleer de luttele vereenigingspunten den reeds te welig in ons Noorden tierenden geest van lauwheid uitbreiding geven en de verwijdering tusschen arbeiders in den zelfden wijngaard bevorderen? Vooral in kleine landen, die zoo licht gevaar loopen onder den vloek van den Club- en Coteriegeest gebukt te gaan, behoort onder de beoefenaars van een bijzonder kunstvak geen verwijdering of lauw verkeer te bestaan. In de republiek der letteren kent men als in elk gemeenebest rangen, standen, graden. Maar het den bloei der instelling belemmerende aantal partijen behoort men er niet in te kennen, of zooveel mogelijk te beperken. Dat ideaal kan genaderd worden door de jaarlijksche Congressen. Die zich daaraan onttrekken zullen wel wettige redenen daartoe hebben, doch nooit zullen anders dan met minachtelijk schouderophalen kunnen worden ontvangen woorden als die van het *Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage*, dat de taal- en lettercongressen louter zijn aangelegd om plezier te maken zoolang mannen als CONSCIENCE, TEN KATE, als BEETS, THIJM, VAN VLOTEN, BENOIT, VAN BEERS, de GEYTER, enz. er een werkzaam deel aannemen. En daarom geen tweejaarlijksche, maar twaalfmaandelijksche Congressen!

F.S.K.

Benoit's Leielied.
Eerste uitvoering, te Kortrijk, op 8 september 1875.

Heeft Kortrijk, ten gevolge van het zoo naburige Frankrijk, uitwendig veel van zijn eigenaardig karakter verloren, niettemin konden we ons dezer dagen overtuigen dat althans het hart, de ziel onzer aloude Leiestad nog immer Vlaamsch gebleven is. En nu, nu werd er de sluimerende volksgeest eens ferm wakker geschud! Het Vlaamsche Galaconcert, ter gelegenheid van het bezoek der Koninklijke Familie in de ruime Stadshalle gegeven, werd met den schitterendsten bijval bekroond. Nog nooit misschien, sedert 1830, greep aldaar een dergelijk kunstfeest plaats, waarin aan Moedertaal en Vaderlandsche Kunst op zoo overheerlijke wijze werd hulde gebracht.

Het hoofdwerk van het programma was een daarvoor opzettelijk gecomponeerd zangdicht: '*Het Leielied*' van Peter Benoit. Dit nieuwe werk, op de vloeiende poëzie van M. Ad. Verriest van Kortrijk vervaardigd, is, als omvang en bewerking, eigentlijk geene *Cantate* te noemen, ofschoon het onderwerp zich daartoe uitstekend leende; het is enkel een voor de omstandigheid geschreven *Kunstlied*. Doch ook hier mag de spreuk van meester Boileau:

'Un sonnet sans défauts vaut seul un long poème.'

hare toepassing vinden. Het *Leielied* bevat muziekale schoonheden van eersten rang.

Het werk begint met een allerliefste solo:

'Zoet is wel der vog'len tale,
Zoet der lente zonnestrale,
Zoet de zoele zomernacht,
Zoet de reine kinderlach, -
Maar nog zoeter is mij 't Lied,
't Lieve Vlaamsche Leielied.'

wat zeer gelukkig in koor wordt volledigd:

'Als de Meie
Langs de Leie
Weêr doet groeien,
Bloeien, broeien
Bloemen, vruchten, boomen, gras en riet.'

In dit gedeelte vereenzelvigt zich de muziek zóo innig met de natuurbeschrijvende poëzie, dat de verbeelding ons daarbij het bekoorlijkste landtafereeltje voor den geest toovert: 't is alsof men de liefelijke Leie, hare bloemenoevers kussend, met zangerig zoet gesuizel door de welige weilanden van het heerlijke Vlaanderen vloeien hoort.... En dàar

'Als de kringen
Gaan aan 't zingen'

heeft de toondichter in het mannen- en vrou wenkoor den type zijner melodie als het ware gelocaliseerd, wat een kleurenrijk en eigenaardig effekt maakt.

Onmiddellijk op het krachtvol

'Vlaming zijn wij, Vlaming, ja, met hart en ziel!'

volgt in een diep, indrukwekkend solo, schier zonder bege-

leiding, de volgende vraag, die ons - en, naar wij hopen, ook koning Leopold II - zeer beteekenisvol in de ooren klonk:

> ‘Weet gij niet waarom die zangen?
> Houdt gij niet van volksbelangen?
> Kent gij geen Geschiedenis?
> Weet gij wat een Vlaming is?’

En hoe vol begeesterende overtuiging, echten vaderlandschen gloed, klinkt verder de leus:

> ‘Vlaamsch voor sprake!
> Vrije Diet!
> Zóo de Vlaming, zóo en ànders niet!’

Blijkbaar is het dat de Vlaamsche maëstro die leus met hart en ziel, door al de kracht van zijn muziekaal genie heeft vertolkt.

Als herinnering aan zijn oratorio ‘*De Schelde*’, waarin Benoit zoo meesterlijk den heldenstrijd onzer Vaderen tegen Spanje beschrijft, heeft hij in de orkestbegeleiding van zijn *Leielied* het motief van 't ‘Wilhelmus van Nassau wen’ geweven. Dit verband tusschen Schelde en Leie schijnt ons zeer gelukkig opgevat. Trouwens, dàár, op de oevers der Vlaamsche rivier, die langsheen den Groeninger kouter vloeit, ook dàar werd een heldenslag geleverd, waar de dappere Vlaamsche Klauwaarts zich van het juk der fransche Leliaarts vrij vochten.

Twee schoone gedeelten van Benoit's nieuwe partituur zijn eindelijk nog het diepgevoelde vierstemmig choraal:

> ‘Zegen over Staat en Koning!...’

en dan het grootsche finaal, waarin zich het Wilhelmus-thema uit de *Schelde* en het lokale thema uit het *Leielied* in eene broederlijke harmonie allergelukkigst samensmelten.

In één woord; naar onze bescheiden meening is ‘*het Leielied*’ eene compositie van blijvende waarde, en wie het genoegen heeft het stuk dezen winter in onze Antwerpsche ‘*Société de Musique*’ te hooren, zal wel geneigd zijn de beoordeeling bij te stemmen van het liberaal weekblad *le Constitutionnel* van Kortrijk:

‘Quant à la musique, elle est digne de Benoit, c'est tout dire,

- à la fois simple et grande, artistique et naturelle, sérieuse, spontanée, originale surtout. La mélodie y coule à flots, large, ample, vigoureuse. Rien de vague; trop de profondeur peutêtre pour le vulgaire. Harmonie savante; orchestration distinguée. Ce n'est ni le *Lucifer*, ni le *Schelde*, ni le *Oorlog*, le chef-d'oeuvre du Wagner belge, mais la marque du maître est partout. C'est une oeuvre où le talent a de ces coups d'aile inattendus, qui vous emportent à tout moment dans ces sphères élevées où le génie seul est chez lui.'

'En hoe was de uitvoering?' zal gewis de lezer vragen. Betrekkelijk gesproken, mag deze vrij bevredigend worden genoemd. Er waren niet minder dan een 300tal uitvoerders - voor Kortrijk gewis een niet onaanzienlijk getal, - dit alles onder de kundige leiding van den heer Ferd. Van Eeckhout. Zangers en zangeressen tot de voornaamste familiën der stad behoorend, hadden het zich tot een eervollen plicht gerekend aan dit kunstfeest hunne medewerking te verleenen.

Hierbij had zich aangesloten een kleine zangerskring uit Antwerpen, '*de Goede Negen*' genaamd, liefhebbers die, onder 't bestuur van den jongen toondichter Jan Blockx, zich met veel vrucht op den koorzang toeleggen.

De soli werden voorgedragen door den heer Em. Blauwaert, den uitstekendsten vertolker van Benoit's muziek. Dat hij andermaal met zijn krachtige, prachtige barytonstem het publiek in bewonderingsvolle geestdrift bracht, hoeft niet gezegd.

Niet minder bijval genoot de heer Blauwaert met de voordracht van een paar bekroonde volksliederen van Biockx: '*Het Vaderland*' en '*Visschersliedeken*'. Beide stukjes werden dapper toegejuicht en zelfs gebisseerd. De heer Blockx, een der verdienstelijkste leerlingen van Benoit, doet zijnen meester eer aan.

Na afloop van het 1ste Deel van het Galaconcert, heeft Z.M. Leopold II den Dichter en den Componist van het *Leielied* geluk gewenscht. Ziehier, zoo getrouw mogelijk, den inhoud van 's Konings rede tot Benoit: Z.M. zegde 'dat hij met veel belangstelling dezes muziekale uitvoeringen volgt. Die vereeniging der Vlaamsche taal met de Muziek brengt

een schoonen nationaal-esthetischen indruk te weeg: er ligt iets groots en fiers in de voortbrenselen der Vlaamsche Toonkunst. Overigens, in onzen tijd van gemeene en lage voortbrenging kan men niet genoeg diegenen waardeeren, welke getrouw aan het verheven prenciep der ware kunst blijven.' - Ook H.M. de Koningin zegde dat het werk op haar een zeer grooten indruk had gemaakt.

Op het Kortrijkste Galafeest bemerkte men verschillige onzer nationale componisten, zooals Van Gheluwe van Brugge, Waalput, Van den Heuvel en Nevejans van Gent, Huberti van Bergen, enz. Ook de pers scheen er goed vertegenwoordigd: M. Paul Bondois was er voor de *Indépendance*, van Brussel, en zelfs een reporter voor den *Times* van Londen. Verder M. Jan Adriaensen voor *de Koophandel* en *de Kleine Gazet* van Antwerpen, M.K. Mestdagh voor *De Halletoren* van Brugge, en steller dezes voor *de Vlaamsche Kunstbode*.

Den avond van het feest, broederlijke vereeniging van dilettanten en kunstenaars. Op den vooruitgang der Nationale toonkunst werd menige beker geledigd. Buitengewone geestdrift voor het vlaamsch princiep: *het Leielied* is als 't signaal eener herleving op het gebied van eigen taal en kunst in de oude Vlaamsche Leiestad. - Lof verdient hierbij in de eerste plaats M. Ferd. Van Eeckhout, de zoo talent- als ijvervolle bestuurder der jonge, maar reeds veelbelovende muziekschool. Moge zijn streven, om in Kortrijk de nationale Muziekkunst herop te beuren, in de toekomst de heerlijkste vruchten dragen!

A.J. COSYN.

Boekbeoordeeling.

Beknopte en Volledige Encyclopedie, behandelende alle takken van Wetenschap. Nijverheid en Kunst, bewerkt door G.L. Kepper. Rotterdam, bij Nijgh en Van Ditmar, 1875. - Prijs 45 cents per aflev.

Ziedaar een onder menig opzicht belangrijk werk, waarop we dan ook met bijzondere vooringenomenheid de aandacht

van het Vlaamsch publiek inroepen. Trouwens, reeds uit den titel blijkt genoeg den aard dezer hoogst nuttige uitgave, waarvan de pas verschenen 1e aflevering voor ons ligt, (het begin van letter A, tot aan 't woord *agentuur*).

Zeker bestaat er in Nederland geen gebrek aan verdienstelijke Encyclopediën; doch deze hebben veelal een overwegend nadeel: zij zijn te *kostbaar* en te *uitvoerig*. Niet ten onrechte, neen, wordt bij de uitgave van deze aangemerkt ‘dat in de bestaande encyclopediën aan de meeste artikelen pagina's vol gewijd worden, zoodat zij eer een *leerboek* dan een *woordenboek* zijn geworden, zeer tot ongerief van den lezer; terwijl juist hierdoor de prijs zóo hoog wordt, dat menigeen zich die toch onmisbare werken bezwaarlijk kan aanschaffen... Waarom worden die werken zoo uitvoerig? Omdat het veelal moeielijker is beknopt dan omslachtig te zijn; omdat er véél wetenschap en studie toe vereischt wordt, om in *korte woorden* eene definitie of verklaring te geven, die ook voor den leek begrijpelijk is.’

De leiding van het werk is aan den heer G. Kepper, kapitein der Genie, toevertrouwd. Opdat die gewis zeer moeilijke taak met goed gevolg worde volvoerd, geven voor de speciale vakken een aantal bevoegde mannen hem hunne medewerking. Zoo b.v. voor *Rechtsgeleerdheid* en *Handelsrecht* treedt op Mr J.P. Van Blarkom, Raadsheer in het Hof van Noord-Brabant; voor *Planten-, Aard- en Dierenhunde* Dr L.A.J. Burgersdijk, Bestuurder van de Hoogere Burgerschool te Deventer; voor *Starren-, Weêr-* en *Zeevaartkunde* J.E. Cornelissen, lid van het Meteorologisch Instituut te Utrecht; voor *Scheikunde* Dr J.W. Gunning, Hoogleeraar aan het Atheneum te Amsterdam; voor *Geschiedenis, Mythologie* en *Letterkunde* Dr M.P. Lindo, inspecteur van het lager onderwijs te 's Gravenhage; voor *Wis-* en *Natuurkunde*, Dr C.J. Matthes, hoogleeraar aan het Atheneum te Amsterdam; voor *Toonkunde* Richard Hol, componist te Utrecht; voor *Geneeskunde, Hygiène* en aanverwante vakken H.J. Wilson, officier van Gezondheid 1ste klasse, te 's Hertogenbosch.

Dergelijke elementen zullen gewis krachtig bijdragen tot

bereiken van het doel: een boekwerk te leveren met alles wat den man van studie ïn 't bijzonder, de beschaafde maatschappij in 't algemeen, dagelijks van nut en waarde zal kunnen zijn.

Overigens, te oordeelen naar het proefnummer, schijnt deze nieuwe uitgave aan hare belofte ruimschoots te zullen voldoen. Later hopen wij erop nader terug te komen. Voegen wij er vooralsnu tot bepaaldere inlichting onzer lezers nog bij, dat het werk verschijnt in 8° formaat (in 2 kolommen, compres maar zeer duidelijk gedrukt) bij afleveringen van 48 bladz. en dat het *volledige* werk slechts ongeveer 15 gl. kosten zal, alzoo nog niet1/5 gedeelte van den prijs eener gewone encyclopedie.

A.J. COSYN.

Kunstkroniek.
15 *Augusti*-15 *September*.

Tooneel- en letterkunde.

Prijskampen. - De tooneelwedstrijd door '*Hoop en Liefde*' van Antwerpen alhier in den Franschen Schouwburg gegeven, leverde den volgenden uitslag op: - VREEMDE MAATSCHAPPIJEN. 1^{e} prijs: niet toegekend; 2^{e} prijs: *De Fonteinisten*, van Gent en de *Ware Vrienden*, van Hasselt; 3^{e} prijs: *de Kruisbroeders* van Kortrijk en *de Taalminnaren* van Lier; 4^{e} prijs: *Voor Eer en Kunst* van Geeraardsbergen. 1^{e} eervolle melding: *de Groeiende Boom* van Lier; 2^{e} idem *de Vlaamsche Ster* van Yperen. De prijs der zuivere uitspraak is met eenparige stemmen toegekend aan *de Taalminnaren* van Lier. - ANTWERPSCHE MAATSCHAPPIJEN. - 1^{e} prijs: *De Jonge Vlamingen*; 2^{e}: *Voor Eer en Kunst*; 3^{e}: *de Lauwertak*; 4^{e}: *de Vlaamsche Zonen*. Prijs der zuivere uitspraak: *de Verbroedering*. - De Jury bestond uit de heeren Jacob Beeckmans, Eloy Lemaire, Julius Van der Voort, J. Ducaju, Jos. Moreels en A.J. Cosijn.

- Hel Algemeen Bestuur van het *Willems-Fonds* heeft besloten eenen prijs van **1000 franks** uit te loven voor de beste verhandeling over de Pacificatie van Gent, voor het volk geschreven, waarvan de omvang het getal van 150 tot 200 blz. gewoon formaat zijner uitgaven niet te boven ga. - Het verlangt, dat de mededingers een kortbondig en duidelijk overzicht zullen leveren van de gebeurtenissen welke de sluiting der Pacificatie voorafgingen en volgden, en, bij de ontleding van haren inhoud, hare beteekenis zoowel onder het nationaal als onder het godsdienstig opzicht doen uitschijnen. - De verhandelingen, in de Nederlandsche taal opgesteld, en goed en leesbaar geschreven *door eene andere hand dan die van den opsteller*, moeten vrachtvrij ingezonden worden, voor den 1^{n} februari 1876, aan den secretaris van het Algemeen Bestuur van het *Willemsfonds*, te Gent. - Zij moeten eene kenspreuk dragen en vergezeld zijn van een gesloten briefje, dezelfde keuspreuk ten opschrift voerende, en van binnen den naam en de woonplaats van den schrijver behelzende. - Het kopijrecht der bekroonde verhandeling zal aan het Willemsfonds toebehooren; zij zal door de zorgen van het Bestuur uitgegeven worden. De schrijver zal 50 exemplaren van zijn werk ontvangen. De ingezondene handschriften zijn de eigendom van 't Willemsfonds; doch het kopijrecht der niet bekroonde stukken blijft aan de inzenders, welke ten hunnen koste afschriften van hunne werken kunnen bekomen.

- Het bestuur van de Rederijk kamer *de Olijftak*, in acht nemende dat de lijst tusschen de afkondiging van het programma van haren prijskamp en den gestelden dag voor het inleveren der stukken te kort was, verleent aan de mededingers uitstel tot 15 october aanstaande voor 't inzenden hunner werken.

- Aan den platduitschen dichter Klaus Groth is de eereprijs van 3000 mark toegekend, welke om de twee jaren op 28 Augusti (Goethe's geboortedag) door de Goethe-Stichting wordt uitgeloofd wegens verdiensten op 't gebied van Duitsche kunst.

- ‘De koninklijke Academie van België heeft het programma

afgekondigd der prijskampen van de klas van letteren en zedelijke en staatkundige wetenschappen voor 1877. Ziehier de gestelde vragen:

1° Het historisch verschijnsel verklaren van het behoud van ons nationaal karakter, dwars heen al de vreemde beheerschingen.

2° De fransche encyclopedisten hebben in de tweede helft der achtiende eeuw beproefd om van het prinsdom Luik het uitgangspunt hunner propagande te maken. De middelen doen kennen, die zij gebruiken en den uitslag hunner pogingen, onder opzicht van den invloed, dien, zij uitoefenden op de periodieke drukpers en op de letterkundige beweging in het algemeen.

3e De geschiedenis schrijven van Jacoba van Beieren, gravin van Henegouwen, Holland en Zeeland.

4° De geschiedenis schrijven der openbare financiën van België sedert 1830, en in hunne beginselen en hunne uitslagen de verschillende gedeelten der wetgeving en de voornaamste bestuurlijke maatregelen beoordeelen die er mede in verband staan. Het werk zal een beknopt overzicht bevatien, rakende de financiën der provincien en gemeenten.

5° De overeenkomst en het verschil aanduiden, die de Vlaamsche dichtkunde aanbiedt met de dichtkunde der andere talen van Germaanschen oorsprong, wat zij hun verschuldigd is en den invloed, dien zij op haar heeft uitgeoefend.

De tijd voor het inzenden der verhandelingen over Christoffel Plantijn (Prijs Stassart, 600 fr.) is verlengd tot 1 Februari 1876.

- Ter gelegenheid der plechtige heropening van den herbouwden Schouwburg Van Lier te Amsterdam zal een nieuw drama van Mej. Betsy Perk worden opgevoerd.

- De hoer J.J. Cremer, de gevierde schrijver der ‘Betuwsche novellen’ legt de laatste hand aan een nieuwen roman, waarvan de stof aan de tooneel wereld is ontleend.

- *De Zweep* meldt dat het gezelschap des heeren Victor Driessens van Antwerpen te Brussel tijdens de Septemberfeesten twee kostelooze tooneelvoorstellingen geven zal, op last van het Belgisch Staatsbestuur.

- De nieuwe Nederlandsche Schouwburg van Brussel zal naar alle waarschijnlijkheid den 3^{n} October e.k. worden geopend, en wel met het bekroond historisch drama *Philippine van Vlaanderen* door Des. Delcroix. Het muziekaal gedeelte wordt vervaardigd door den heer Van Gheluwe, bestuurder der Brugsche muziekschool.

- Het doet ons groot genoegen te vernemen dat een Hollandsche uitgever, de heer Belinfante van den Haag, besloten heeft de volledige werken van de verdienstelijke Zuid-Nederlandsche dichteres, Mev. Van Ackere, geb. Doolaeghe, onze ijvervolle medewerkster van den *Kunstbode*, uit te geven. Te recht mag men hopen dat die belangwekkende uitgave aan beide zijden van den Moerdijk genoegzamen bijval moge vinden.

- De letterlievende vereeniging '*Nicolaas Beets*' van Utrecht, heeft onzen jongen vlaamschen tooneelschrijver M. Em. Van Goethem tot eerelid benoemd.

Toonkunde.

- De nieuwe vlaamsche opera '*Liederik*' der heeren Mertens en Billiet, heeft veel bijval gevonden. Tijdens de Antwerpsche feesten in den nieuwen Schouwburg ten tooneele gebracht, werd dit zangspel sedert dan nog een drietal koeren voor een talrijk publiek gespeeld, dat telkens op ondubbelzinnige wijze zijne ingenomenheid met deze proeve van Nederlandsche operavertooning door warme toejuichingen te kennen gaf. De muziek des heeren Mertens is zeker niet zonder verdiensten; daar is warmte, bezieling en kleur in. Sommige stukjes zooals het duetto *De mannen zijn tyrannen*, zijn lief en eigenaardig van opvatting, - andere verraden wel wat te veel jacht op effekt. Ofschoon het onderwerp slechts een eenvoudige, wat gedramatiseerde dorpsgeschiedenis uit de middeleeuwen (?) is, komen er in de muziek van *Liederik* passages die aan het tragieke uit de *Huguenots* doen denken!.. Doch op zich zelven genomen, verraden ook deze gedeelten een talent, dat met grondige studie tot een hoogen graad van ontwikkeling komen, en der nationale dramatische muziek diensten bewijzen kan. - De vertolking van

Liederik was aan operazangers van beroep toevertrouwd en heeft oneindig veel tot den goeden uitslag bijgedragen. De heer Blauwaert, die in de titelrol optrad, is een baryton zonder weêrga in België en heeft ook tooneelkundige verdiensten. Veel lof verdienen mede de dames Hasselmans, Gobbaerts en Aleidis. De twee eerstgenoemden, zangeressen van den franschen Schouwburg, bewezen dat zij ook in hunne moedertaal goed zingen en spelen kunnen. De heer Hendrik Van Beers Jz. kweet zich goed van zijn ondergeschikte, enkel reciteerende gravenrol. De koren en het orkest waren uitstekend en de geheele uitvoering, geleid door den toondichter zelven, liet weinig te wenschen over. Zonder de waarde van '*Liederik*' te willen overdrijven, aanzien wij het als een stap vooruit op de baan die, hopen wij, naar een Nederlandsch muziektooneel geleiden moge.

- In het daartoe feestelijk verlicht Beurslokaal bood *de Olijftak* van Antwerpen tijdens de Gemeentefeesten zijnen leden een zeer belangwekkend Concerto aan. Behalve een nieuw *Rederijkerslied* van de heeren Ceulemans en Fernau, werden er een aantal vlaamsche volksliederen uit de XVI^{de} eeuw gezonden, wat aan dit avondfeest een zeer eigenaardig karakter gaf.

- De heeren J. Dodd en Van Singelen van Brussel, maken tegen het aanstaande tooneeljaar eene nieuwe vaderlandsche opera gereed, getiteld '*Breydel en De Coninck*.'

- In het Westvlaamsch stadje Dixmude, dat zich door een ontwikkelden kunstzin en eene bijzondere gehechtheid aan eigen taal en zeden onderscheidt, bestaat sedert een paar jaren een '*Muziekale kring*', die onder het kundig bestuur van den heer Haemers (schoonzoon van de dichteres mevr. Van Ackere) rasse vorderingen maakt. Dezer dagen werd de jonge kring vereerd met een bezoek van den heer Peter Benoit, die zich zeervoldaan over hunne werkzaamheden verklaarde. De vlaamsche meester heeft het hem aangeboden eerelidmaatschap aanvaard en den dixmudschen muziekliefhebbers eene voor fanfaren bewerkte fantazie op het Wilhelmuslied uit zijn oratorio *de Schelde* beloofd

Beeldende kunsten.

Prijskampen. - Ter gelegenheid der Nationale Tentoonstelling, in 1876, in Antwerpen te houden, worden door de Maatschappij ter aanmoediging der Schoone Kunsten de volgende wedstrijden uitgeschreven:

I. BEELDHOUWKUNDE. Onderwerp: *Leonidas in de Thermopylen (zijn krijgslieden tot den strijd wakkerend)*. Een standbeeld van ten minste 1 meter hoog. Prijs 800 ft. en een eermetaal.

II. KLASSIEKE BOUWKUNDE. Onderwerp: *Hoofdpostkantoor*, op te richten op een afgezonderden grond van 3000 vierkante meters. Prijs 800 fr. en een eermetaal.

III. OGIVALE BOUWKUNDE. Onderwerp: *Heerenkasteel*. Prijs 800 fr. en een eermetaal.

- De Tentoonstelling van Beeldende Kunsten, sedert een paar weken te Brussel geopend, is zeer belangrijk. Onze nationale schilders en beeldhouwers zijn er vrij goed vertegenwoordigd. In een volgend nummer zullen wij deze nader bespreken.

- De beeldhouwer Picquery van Brugge heeft het ontwerp van een aan Breydel en De Coninck op te richten standbeeld naar de Brusselsche Expositie gezonden.

- Als herinnering aan den merkwaardigen historischen ‘Ommeganck’, die door de zorgen onzer Rederijkkamer *de Olijftak* verleden maand in onze Scheldestad plaats had. heeft een onzer uitstekendste jonge schilders, de heer Frans Van Kuyck in een prachtig album de bijzonderste groepen en praalwagens uit dien optocht afgebeeld, waarvan de heer Cuperas, letterkundige en lid van den *Olijftak*, eene beknopte beschrijving geeft. - Ook van de schitterende St-Rombautscalvacade te Mechelen (1875) is een groot album verschenen, welk in sierlijken kleurendruk een 7tal platen bevat, met de teekeningen en plans van M. Willem Geets, den talentvollen bestuurder der Mechelsche Teekenacademie. Deze platen worden door een nederlandschen en een franschen tekst opgehelderd.

- In de voortreffelijke Maatschappij ‘*Voor Nijverheid en Wetenschappen*’ had, tijdens de laatste Gemeentefeesten van

Gent, eene tentoonstelling plaats, die over 't algemeen zeer prachtig mag worden genoemd. Onder de eigentlijke kunst-produkten bemerkte men o a. een paar keurige landschappen van de heeren DE BAERDEMAKER en DEN DUYTS, en uitmuntende porseleinschilderingen van den heer L. SCHEPENS, voorzitter dier vereeniging. Ook de beeldhouwwerken der heeren DE SMUEL, REGNIER, en SCHMITZ werden gunstig opgemerkt. De overige kunst- en nijverheidstakken waren er mede goed vertegenwoordigd.

- Dezer dagen hadden wij gelegenheid in het nieuwe Stadhuis te Kortrijk de thans voltooide muurschilderingen der heeren Guffens en Swerts te bewonderen. Treffende tafereelen uit onze Vaderlandsche geschiedenis zijn daarop voorgesteld. Wij komen op dit belangrijk werk nader terug.

- Onder den titel *Overzicht der algemeene Kunstgeschiedenis*, geeft het Willemsfonds thans een zeer gewichtig boekwerk in het licht, waarvan dezer dagen het eerste gedeelte aan de inschrijvers werd verzonden. Daarin zal op bondige en duidelijke wijze, met keurige houtgravuren opgehelderd, de historiek der bouw-, schilder- en muziekkunst worden saamvervat.

- De Leië schijnt tegenwoordig onze Vlaamsche kunstenaars goed te inspireeren. Pas heeft de toondichter Benoit die dichterlijke schoone rivier bezongen, of met belangstelling vernemen wij dat de landschapschilder Felix Cogen bezig is met langs de Leieboorden in de beide Vlaanderen een twaaftal schetsen te nemen, om die bij middel der sterkwatergravuur in een Album uit te geven.

- De gentsche beeldhouwer Isidoor Du Brucq, heeft het hoofd van wijlen Napoleon Destanberg in plaaster afgegoten om zijn borstbeeld te maken. Ook is in Vlaanderen 's Hoofdstad een Comiteit gesticht om aan den betreurden volksdichter een grafmonument op te richten.

Necrologie.

- NAP. DESTANBERG, verdienstelijke vlaamsche letterkundige, overleden te Gent in den weinig

gevorderden ouderdom van 46 jaren. - Destanberg bezat een veelzijdig talent. Als volksdichter was hij buitengewoon goed: zijne liederen zijn eenvoudig lief en zeer vloeibaar berijmd, en zijne schoolgezangen, door Miry gecomponeerd, worden terecht zeer hoog geschat. Hij was mede een begaafd tooneelschrijver. Men heeft van hem o.a. de dramas '*Elena*', '*Mast en Daneels*', '*Laurens Coster*' en de twee gekende zangspelen '*Frans Ackerman*' en '*Maria Van Burgondië*', alsook meesterlijke vertalingen van Molière's *Tartuffe* en *Macbeth* van Shakespare. Vroeger deed hij zich aan het *Nationaal Tooneel* van Antwerpen ook als een zeer talentvol acteur kennen. - In de laatste jaren was Nap. Destanberg aan de Redactie van de *Stad Gent* en het *Journal de Gand* verbonden. Verscheiden redevoeringen werden op zijn graf uitgesproken en immortelkronen nêergelegd.

- LODEWIJK MINARD, bouwkundige overleden te Gent. De heer Minard was eigenaar van den vlaamschen schouwburg die zijnen naam draagt: Minard's Schouwburg. Hij was een zeer geleerd oudheidkundige die eene uitstekende collectie bezat.

- EVARIST VAN MALDEGHEM, vlaamsche toondichter, overleden te Elsene, in den ouderdom van 67 jaren. De naam der Van Maldeghem's is in onze kunstwereld allergunstigst bekend.

- Op zondag 3 October e.k. wordt te Antwerpen het grafmonument ingehuldigd van wijlen LODEWYK GERRITS, in wien onze Zuid-Nederlandsche letterkunde een zeer verdienstelijken beoefenaar, en de Vlaamsche Beweging een ijvervollen voorstander verloren. 'Niemand meer dan Gerrits, zegt de inrichtingscommissie, heeft recht op de erkentenis der Vlamingen; dat zullen zij bewijzen en het zich ten plicht rekenen hulde te komen brengen aan den overtuigden strijder, die zoo moedig de rechten van het vlaamsche volk heeft verdedigd.' Aan de Maatschappijen die in korps aan deze plechttigheid deel nemen zal eene herinneringsmedalie worden geschonken.

Deze grafzuil is versierd met het borstbeeld van Gerrits, vervaardigd door den talentvollen Antwerpschen beeldhouwer L. De Vriendt.

Verschenen werken.

TWEE BEPROEFDE HARTEN. Tafereelen uit onzen tijd door A.C. Van der Cruyssen. Gent bij W. Rogghé. - Prijs 2 fr.

- VADERLANDSCHE LIEDEREN *voor* 2 *en* 3 *stemmen*, getoonzet door Edw. Gregoir. N^rs^ 1-8. Antwerpen bij F. Rümmel. - Prijs per n^r^ 20 centiemen.
- SCHANDEVREES. Zedenschets door H. Conscience. Met 4 platen van Edw. Dujardin. Antwerpen bij Van Dieren. - Prijs fr. 1.80.
- UIT DEN VREEMDE door Ten Kate. Bloemlezing uit de vertaalde poëzie der Compleete Dichtwerken. Leiden bij A.W. Sijthoff. - Prijs per afl. 12 1/2 ct^s^.
- ZES MAANDEN IN AMERIKA, door Dr M. Cohen Stuart. Haarlem bij Kruseman en Tjeenk Willinck. - Prijs per afl. 0.80 ct^s^.
- LIEDERIK. Opera in 3 bedrijven en 4 tafereelen, woorden van Paul Billiet, muziek van Jos. Mertens (libretto). Antwerpen, drukkerij van B.J. Mees. - Prijs 1 fr.
- AMSTERDAMSCHE TAFEREELEN, door J. Tergouw. Met platen door J.C. Greive. Haarlem bij de Erven F. Bohn. - Prijs per afl. 60 cents.
- MUZIEKALE NOVELLISTISCHE SCHETSEN, door J. Van Santen Kolff. 's Gravenhage bij M. Nijhoff. - Prijs gl. 3.25.
- VERSPREIDE SCHETSEN EN NOVELLEN, door Tony. Gent bij Ad. Hoste. - Prijs fr. 3.50.
- BEKNOPTE EN VOLLEDIGE ENCYCLOPEDIE, bewerkt door G.L. Kepper. Rotterdam bij Nijgh en Van Ditmar. 1875. - Prijs 45 cents per aflev.

Aangekondigde werken.

VEREENIGDE DICHTWERKEN van Mevr. Van Ackere geb. Doolaeghe. Deze uitgave geschiedt in postformaat en zal nagenoeg 70 bladen (4 deelen) beslaan. 's Gravenhage bij de Gebr. Belinfante. - Inschrijvingsprijs: per vel druks 10 cents.

- BIBLIOTEEK VAN TOONEELWERKEN, verschijnende in maandelijksche afleveringen, die elk een volledig tooneelstuk bevatten. Antwerpen, uitgave van L. Dela Montagne. - Prijs per jaargang 6 fr. (voor Holland 3 gl. 50).
- AL DE GEDICHTEN VAN FRANS RENS, verzameld door Lodewijk De Vriese. Met het portret van den dichter en eene inleiding van Em. Hiel. Gent bij L. De Vriese, drukker-uitgever. - Prijs 3 fr.
- VRIEND KOBUS. Bekroond tooneelspel door Emiel Van Goethem. Gent bij den schrijver.
- INDISCHE SCHETSEN door Dr J. Groneman (2 dln.) Zutphen bij Van Someren. - Prijs 4 gl. 90.

Liefde en onschuld
Fantazij.

Daar is een gelukkig eiland, onbekend aan het grootste gedeelte der verblinde stervelingen: de lucht welke men aldaar inademt, is altoos zuiveren helder; de jaargetijden zijn er niet onderworpen aan de ongestadigheden die wij op ons wereldgedeelte ondervinden: het vlak der wateren wordt er nooit dan door een aangenaam weste-windje bewogen, en nimmer hebben de harten der gelukkige bewoners van dit aangenaam verblijf de stormen, die het geweld der driften en der ongeregelde aandoeningen verwekt, gekend.

Onschuld, oppergebiedster van dit bekoorlijk eiland, heeft geen' troon dan in de harten harer onderdanen: zij beminnen haar gezag, en stellen al hun vermaak in haar getrouw te zijn. Hier was het dat de bekoorlijke Themira verrukkelijke dagen sleet in het gezelschap harer vorstinne, wier gunstelinge zij was; wanneer het Noodlot zich over haar lot verklarende, Onschuld aan de geweldigste bekommeringen overgaf. Zij had dien Meester der stervelingen en der Goden geraadpleegd wegens het lot van hare gunstelinge. - ‘Themira,’ antwoordde hij, ‘moet naar Cythera gevoerd, en daar aan haar eigen gedrag overgelaten worden: haar geluk of ongeluk hangt af van hare getrouwheid aan u.’ Onschuld zuchtte; maar wanneer het Noodlot gesproken heeft, kan men zich op geen hooger uitspraak beroepen. Gelukkiglijk was Onschuld niets voorgeschreven ten opzichte der noodlottige reis van hare voedsterlinge. Zij besloot haar te verzeilen in een land dat zijzelf niet kende, en haar indien het mogelijk was te sterken tegen de gevaren waaraan zij zich welhaast zou blootgesteld vinden.

Themira, vol vertrouwen op Onschuld, wier begeeren zij altoos bundeling had opgevolgd, verliet welgemoed het gelukkig eiland. Nauwlijks waren zij gekomen op den oever van

eene zee, wier oppervlakte bedaard schijnt, en die nochtans vermaard is door schipbreuken, of de meest gebezigde stuurlieden boden zich aan om haar naar Cythera overtevoeren. Vermaak, Weelde, Nieuwsgierigheid, Gelegenheid, voerden prachtige vaartuigen, vanwelken een menigte reizigers Themira de handen toereikten, om haar te noopen den overtocht in hun gezelschap te doen. Een eerwaardige grijzaard, die slechts een kleine, ongesierde bark voerde, kwam op zijne beurt, onze reisgezellinnen zijn dienst aanbieden; hij wierd Plicht genoemd, - en Onschuld, zonder zich aan de kleinte of eenvoudigheid van zijn slecht vaartuig te storen, deed er Themira zonder uitstel intreden.

'- Het zal u niet berouwen mij voor de anderen verkoren te hebben, zeide de grijsaard: al de klippen die Cythera omringen zijn mij bekend; en geen van hen die mij tot stuurman verkoren, leed er ooit schipbreuk.'

- 'Hoe komt het dan, zeide Themira, dat uw vaartuig zoo klein is? Ter nauwernood kunnen wij er ons behoorlijk in schikken.'

- 'Het is nog te groot, antwoordde de grijsaard, zoo men de weinige reizigers die mij op deze gevaarlijke koers ten geleider kiezen in aanmerking neemt; nimmer was het zoo vol als nu.'

Terwijl zij dus spraken zeilde de bark zachtjens naar het eiland: zij werd gevolgd van die kostelijke vaartuigen, welke Themira verkoren zou hebben, indien Onschuld haar niet bepaald had ter begunstiging van Plicht. Welhaast bespeurde zij voor wat rampen hare gezeglijkheid haar had behoed: de winden van Jaloezie, Achterdocht, Lichtgeraaktheid en Onstandvastigheid bliezen geweldig; en terwijl de kleine bark aan het eiland behouden aankwam, wierden de andere vaartuigen, na het woeden der golven te vergeefs weêrstaan te hebben, tegen het strand verbrijzeld! Verscheidene reizigers verdronken, en zij die het ontkwamen verloren het grootste gedeelte der kostbare kleinooden welke zij met zich gebracht hadden.

Het geheele strand weergalmde van het gekerm dezer ngelukkigen: de een betreurde het verlies van zijne rust, de

ander betreurde zijn' goeden naam, gene zijne gezondheid en duizend andere goederen, te veel om op te noemen. Onschuld, geheel vervuld met het lot dezer rampzaligen, die zij van ganscher harte beklaagde, vergat voor een oogenblik hare voedsterlinge; en dit oogenblik was genoeg om haar Themira te doen verliezen. Dit was de wil der Goden, die, om de deugd dezer beminnelijke maagd in haar' vollen dag te stellen, haar wilden beproeven. Zij had aan den ingang van een boschje, dat niet ver van het strand gelegen was, een kind bespeurd, 't geen in zijn tranen baadde en haar, door het uitsteken zijner handjes, om bijstand scheen te smeeken. Themira, door mededoogen geraakt, spoedt zich er naar toe; het wijst haap met den vinger naar een jongeling, die vergeefsche pogingen deed om een' schicht, die hem het hart scheen te doorboren, uitterukken. Themira wil hem in het uitrukken behulpzaam zijn; maar nauwlijks heeft zij dezen noodlottigen schicht aangeraakt, of zijzelve voelt zich door een dergelijken schicht gewond; en de pogingen die zij aanwenden om ze elkander wederzijds te ontrukken, dienen enkel om dezelven dieper in hun hart te drukken. Themira, bevangen van een kwijning die zij tot op dit oogenblik niet kende, slaat de oogen neder en zucht. De onbekende die den aard der kwaal waarvan hij werd aangetast niet beter kende, beschouwt haar teederlijk en durft het stilzwijgen niet afbreken. Eenige oogenblikken in een soort van dronkenschap verloopen zijnde, herinnerde Themira, die haar hart voor de eerste maal ontrust voelde, overvallen door zuchten die zij haars ondanks slaakte, zich op het schielijkst hare vorstinne.

- ‘Ach! waarde Onschuld, roept zij uit, waar zijt gij? Waarom hebt gij mij verlaten, of liever door wat betoovering heb ik kunnen besluiten van u te scheiden?’ Dit zeggende stort Themira een' vloed van tranen. Lizidor (dit was de naam van den jongeling, dien zij had willen helpen) werpt zich voor hare voeten, droogt hare tranen af, en bezweert haar hem te kennen te geven wat hij doen moet om hare gerustheid haar wedertegeven.’

- ‘Daar is geen gerustheid meer voor mij, antwoordt Themira: ik heb mijne gezellin, mijn waarde Onschuld ver-

loren; ik kan zonder haar niet gelukkig zijn, en ik ga al mijne pogingen aanwenden om haar wedertevinden.'

- 'Ach! schoone Themira, hernam Lizidor, waarom kunt gij niet deelen in 't vermaak dat ik geniet in u te zien? Op dit eiland aanlandende heb ik gelijk gij alles verloren; maar één uwer lonken vergoedt al mijn verlies, en ik ken voortaan geen ander geluk dan dat van u te beminnen, u dit te zeggen, en u in mijne hartstocht te zien deelen. Vergeet die gezellin, wier gedachtenis onze gelukzaligheid vergiftigt: ik heb uwe teederheid voor mij in uwe oogen gelezen, geef er u geheel aan over; en laten wij, alleen in dit boschje, de overige stervelingen vergeten!'

- 'Wat slaat gij mij voor? zeide Themira: ik kan niet veinzen; ik gevoel dat ik u meer dan mijzelve bemin, dat ik u gansch mijn leven beminnen zal: maar deze liefde zal nimmer de trouw die ik mijn vorstin verschuldigd ben doen wankelen; ons geluk kan niet volmaakt wezen zoo ik haar verlaat: duld dat ik haar zoek, en laten wij aan de Goden de zorg om ons weder te vereenigen.'

- 'Gij wilt mij verlaten Themira! sprak Lizidor teederlijk; gij wilt dan mijn dood? Waarom deze gezellin, welke u zoo waard is, niet te zamen gezocht?'

- 'Ach! Lizidor, hernam Themira; mijn hart zegt mij dat wij te zamen haar niet zullen vinden.' Dit gezegd hebbende verlaat zij haar' minnaar en zoekt met de grootste bekommering naar Onschuld, die sedert het oogenblik dat zij haar verloren had, haar mede te vergeefs naspoorde.

Liefde gevoelde over de bekommering van Onschuld een kwaadaardig vermaak; zij waren sedert langen tijd oneens; maar de God van Cythera zocht den vrede te maken. Hij nadert zijne vijandin; en veinzende het oogmerk harer reis niet te kennen, zegt hij tot haar:

- 'Wat voert u toch hier? 't is zoo langen tijd dat ik u niet heb gezien, dat ik moeite heb om u te herkennen.'

- 'Kunt gij u hierover beklagen, onstandvaste? antwoordde Onschuld. Kon ik na het rampzalig tijdstip dat gij mij Bedrog, Coquetterij en Wellust tot medeminnaressen hebt gegeven, besluiten in uw gebied te verschijnen? Herinner u die

gelukkige dagen toen wij te zamen over de harten regeerden, en beken dat gij uwe glorie verloren hebt sedert het oogenblik dat gij mij hebt verlaten.'

- 'Ik zal mij niet zoeken te ontschuldigen, zeide Liefde; maar is het kwaad niet te verhelpen? en kunnen wij niet door eene gewenschte bevrediging al de rampen vergoeden welke onze scheiding aan de stervelingen veroorzaakt heeft? Indien gij mij vergiffenis vergunt, zullen de plechtigste eeden u van mijne standvastigheid verzekeren.'

- 'Kan men staat maken op de eeden van Liefde? antwoordde Onschuld; en is eene bloote ontschuldiging dan genoeg om al het kwaad dat gij mij hebt aangedaan te vergoeden? Hoeveel harten welke ik volkomen beheerschte, hebt gij mij ontroofd? Heden zelfs is mij door uwe kunstenarijen mijne geliefde voedsterlinge ontrukt.'

- 'Zacht, Mevrouw, zeide Liefde haar in de rede vallende; ziedaar uwe gewone onbillijkheid: gij laat u door vooroordeel verblinden. Hoe dikwerf hebben Hoogmoed, Gierigheid en Jaloezie zich van mijn' naam bediend om u uwe voedsterlingen te ontrooven? Gelooft gij in goeden ernst dat de meesten der verbintenissen over welke gij zucht door Liefde gevormd zijn? Ik wilde eene verantwoording vermijden, en ik had de goedheid van schuld te bekennen, om te spoediger vergiffenis te erlangen; maar ik zie wel dat ik mij in orde moet verdedigen. Gij vertrouwdet op de jonge Chloé en gij raasdet tegen mij toen zij oen' minnaar koos: 't was Plutus dien gij dit had moeten wijten; *ik* wierd niet geteld in den koop dien zij met een Pachter-generaal sloot, en wiens goud de wonde maakte die gij aan mijne schichten toeschreeft. De jonge Elize die, nadat zij u heeft verlaten, viermalen van minnaar veranderd is, heeft mij nooit gekend: de enkele begeerte om boven Klimena uittemunten, die zij in schoonheid beneden zich acht, heeft haar doen besluiten u te verlaten, om een groot getal oppassers te hebben. Ik zou u duizend andere voorbeelden uwer onbillijkheid ten mijnen opzichte kunnen bijbrengen; maar gelijk ik u gezegd heb, ik zoek vrede te maken; wat prijs stelt gij op de vergiffenis welke ik u verzoek?'

- 'Mogelijk misbruikt gij mijne goedheid, sprak Onschuld;

maar ik wil mij nog wel eens aan uwe lichtvaardigheid wagen. Bevestig mijne glorie; en laten zij, die, wanneer zij beminnen, mijn rijk verlaten, worden blootgesteld aan de verachting der minnaars die zij boven mij gewaardeerd hebben: tot dien prijs zal ik het voorledene vergeten.'

- 'En ik, zeide Liefde, ik sta u in voor het toekomende; alle verbintenis die op Onschuld niet gegrond zal wezen, zal geen stand hebben, en de standvastigheid der minnaars, zal een vast bewijs voor de kuischheid der schoonen zijn. Wij zullen met Themira beginnen; ik verberg het u niet, zij heeft zich met een' minnaar alleen bevonden; ik zal haar op een zware proef stellen, en gij zult, zonder er aan te kunnen twijfelen, weten of Themira nog uwer waardig îs.'

Liefde verzamelt op het oogenblik de ontelbare schoonheden waarmede zijn eiland vervuld is; schenkt haar die verleidende bevalligheden, welken méer vermogen hebben dan de schoonheid; hij geeft den Zephirs bevel om Themira en Lizidor in het midden dezer bekoorlijke menigte te geleiden. Themira ziet eindelijk dien minnaar weder dien zij met zooveel moeite ontvlucht was; maar eeniglijk met het denkbeeld van Onschuld vervuld, vliegt zij naar heur toe, en wil zich in hare armen werpen.

- 'Houdstand, zegt Onschuld, aan de standvastigheid van Lizidor zal ik aanstonds zien of gij nog mijner waardig zijt.

Themira wacht, verschrikt en bevende haar vonnis; en schoon overtuigd dat zij niets te vreezen heeft, kan zij zich echter nauwelijks gerust stellen. Lizidor scheen in het eerst verblind op het zien der schoonheden welke zich aan zijn gezicht vertoonden; hij beschouwt ze allen met een gretig oog; maar na een oogenblik overwegens, werpt hij zich voor de voeten van Themira, en zweert haar eeuwige getrouwheid.

Sedert dien dag, heeft Liefde zijne beloften niet verbroken. Een voldaan minnaar wordt een onstandvastig minnaar; en deze god spaart de zoetigheden der standvastigheid alleen voor hen die *Onschuld* en *Liefde* nimmer vaneen scheiden.

Poëzie.

I.
Aan mevrouw Van Ackere, geboren Doolaeghe.[1)]

Wat is Grijsheid zonder Wijsheid? - Schijnglans voor een ledig hoofd. -
Wat zijn achtmaal negen jaren, van het kennislicht beroofd?
Nietig zand, dat doelloos wegrolt naar het graf van de eeuwigheid,
Leven zonder zelfbewustheid, dat geen toekomst zich bereidt. -
Maar, is 't grijs zijn met het wijs zijn, nauw vereend, te zaam gepaard,
Zoo zijn achtmaal negen jaren méér dan 's werelds schat ten waard:
Zulk een leven, op den Akker van den geest, met vlijt besteed,
Maakt een rijken oogst van vruchten zich voor de eeuwigheid gereed.

Zie, dàt is uw deel op aarde, dierbre wijze, grijze Vrouw,
Lieflijk beeld van Moederliefde, reine en teedre Huwlijkstrouw!
Laten we U den krans dan vlechten, Roos met Lelies door het haar,
Gloed van purper, zilverblankheid smelten zacht hier in elkaêr:
Gaat uw zon in goudglans onder, vriendlijk stijgt uw maan omhoog
En verrukt in zachte tintling 't starrenkoor aan 's hemels boog.
Zóo ook luistren wij aandachtig, als het avondduister valt,
Hoe van uit het digte lommer 't lied van Filomele schalt.
Moog nog lang die zoete zangtoon tot ons vloeijen van uw Luit;
En ons leeren '*Grijs- en Wijs zijn*,' wat die schoone spreuk beduidt.

Te Deventer, den 13 Julij 1875.

D^r^ WAP.

1) In antwoord op het in den *Vlaamschen Kunstbode* verschenen versje: *Mijn* 72e *Verjaardag*, door Mevr. Van Ackere.

II.
Huiselijk lief en leed.
(*Vervolg*)

III. - Het omgeworpen Huisje.

Ze spelen saam in den boomgaard,
Zoo vlijtig en blij van aard;
Zij hebben persjes en rijsjes
En blokjes bijéén vergaard.

De jongen timmert en pleistert,
Het zusje draagt bouwstof toe:
Een boerenhuizeken maakt men,
Met stal voor paard en koe.

En fraai uit papier gesneden,
Zet 't zusterken koetje en paard
En schaapjes nu in de grazing,
En 't huiskatjen aan den haard.

De dienstmeid maakt ze van lapjes,
De hofknechten uit wat klei,
En in het hoveken prijken
De bloemekens als in Mei.

Zij schatert, klapt in de handjes
En huppelt; heur hartje slaat
Van blijdschap om dat hun pachthof
Met al het gerief daar staat...

Maar, zie eens, de wilde jongen
Heeft in een dartle vlucht
Het alles omver gesprongen! -
En hun arme moeder zucht:

‘Ach! zòò sloegen eens de winden
Ons huizeken vaneen,
Daar onder lag alles begraven:
God liet mij U alleen!’

IV. - Grootmoederken.

Zij zwieren om heur leunstoel henen,
Of dragen bloemekens in heur schoot.
Zij is de lust dier lieve kleenen,
Hun trouwste speelgenoot;
Zij vlechten tuiltjes en kroontjes saam,
Of spelen ‘schoolken’ of ‘poppekraam.’...

Maar als Grootmoeder was gaan rusten
In 't graf, en dààr verstrooid nu al hun speelgoed lag,
Dood was de vreugd van elken dag.
Wen ze op haar beeld ‘goênacht’ haar kusten,
Luid weenden zij alle vier. En zij
Keek uit heur gulden lijst zoo blij
En zegde: ‘Kinderkens juicht om mij:
'k Mag in den hemel mij verlusten,
En houd ook u in 't rijk der zaligheid
Bij de englenrij een plaatsje voorbereid.’

Dixmuide, 1875.
Vrouwe VAN ACKERE,
Geb. MARIA DOOLAEGHE.

I
De twee koeien.
Onuitgegeven fabel[1)]

Daar, waar een breede gracht, die loopt door groene beemden,
Het Waalsch kwartier van Brabant scheidt,
En buren maakt tot vreemden,
Dwaalde ik, bij s'ochtends lieflijkheid.

1) Ontleend aan de collectie Handschriften van eenen vriend des beroemden vlaamschen dichters. V.D. zond hem dat stukje, met de volgende briefregelen: ‘Mijn geachte Vriend,
Hiernevens gaan uwe, of, wilt gij, onze “*Twee Koeien*,” Twisten wij daar niet over, en vereenige de drukpers nog dikwijls den naam van twee vrienden, die zich zoo goed als die twee koetjes verstaan! - Vaarwel en bemin mij.
Uit veurne, 8 Oogstmaand, 1846.
Get. Prudens Van Duyse.’

De dauwdrop blonk op knop en bloem op, gras en loover.
Twee koeien graasden tegenover
Elkaâr: de één' bulkte, de àndre bood
Het '*Buurvrouw, goeden dag!*' haar weêr bij 't morgenrood.
Min goed verstonden beî koewachterkens elkander:
De één dreigde met de vuisten met de zweep den ander'
En deze dreigde meè vol spijt,
Ten groet bij de ochtendzonnestralen.
'*Maudit Flauhut!* riep de één; en de àndre '*Waar de Walen...*
en groeit geen gras!' De koetjes bleven dwalen
Door 't groen, en loeiden blijde om 't smakelijk ontbijt.

Toen dacht ik: deze dieren spreken
Gelijk beschaafde liên, op zusterlijken trant;
Al blate elk in haar beemd, in vlaamsche of waalsche streken:
Ach, hadde menigeen bij ons zoo veel verstand!
PR. VAN DUYSE.

IV.
Aan Louisa.

Ge deedt in de kamer het wiegsken gaan
En staardet het kindeken zalig aan;
Het sluimerde en lachte intusschen zoo zacht,
Gelijk eene star in den zomerschen nacht.

En eer ge dat wist, het wiegsken stond...
Ge boogt u en kustet de kleine op den mond;
Toen wreef ze de dommelige oogskens uit,
En reikte naar u, en stotterde luid.

Verstondt ge die vreemde woorden wellicht?
Verstondt ge die klanken, die taal van het wicht?
Ja, ja! want ge sloegt de blikken omhoog,
En dankbaar perelde een traan in uw oog.

Lapscheure.
THEODOOR SEVENS.

V.
Puntdichtjes

Een Raad gaf zijn ontslag,
Omdat de Meier zeekren dag
Zich wat te wreevlig maakte en boos.
Nu stond die burgervader daar
Van spijt te krabben in zijn haar;
Want hij was *dubbel radeloos*.

***

Wat! riep een Waal,
Uw Vlaamsche taal
Die maakt ge aan niemand dietsch, man,
Want ik versta er niets van!

***

Gij zegt dat elkeen klaagt van mij,
En k wil die klacht met vreê verdragen;
Maar laat me zeggen vrank en vrij
Dat 'k ook van ieder heb te klagen.

***

Wel Kees, mijn goede vent,
Gij zegt dat ge alles kent,
Zóó verre kon ik nooit geraken;
Kom, leer mij eens wat ik moet doen
Om weer van dezen ouden schoen
Een nieuwen schoen te maken?

***

Zeg me eens, sprak Klaasjen, in vertrouwen,
Wat zijn dat vriend: ‘verloren vrouwen’?
- Verloren vrouwen, jonge Klaas,
Zijn vruchten zonder waas.

St. Gilles-bij-Brussel.
PH. FASSAERT.

De Kerkmuziek in Antwerpen.
Door Alf. Goovaerts.
(*Vervolg*).

XII.
De Fransche Kerkmuziekschrijvers.

Met inzicht neem ik dit opschrift - in plaats van '*De Fransche School*' - als titel van dit hoofdstuk. Trouwens, wat de fransche toondichters betreft, zou het niet passen van eene 'school' van kerkmuziek te spreken: nooit bezat Frankrijk iets van dien aard.

Voor zoo ver ik weet kan dit land zich niet beroemen op eene school van Contrapunt, welke eenige groote toonkundigen opleverde en gedurende de tweede helft der XV^{de} eeuw en de eerste jaren der volgende bloeide. Deze school telde voor leerlingen Divitis, Lebrung, Mouton, Carpentras en Philippon de Bourges, op het einde der XV^{de} eeuw; Sohier, Claudin de Sermisy, Courtois, Manchicourt, Piéton en Fievin, gedurende de XVI^{de} eeuw. Maar, na deze toonzetters en eenige andere, waarover ik verder zal spreken, en die op verschillige tijdstippen, in zekere plaatsen van het Fransch Koningrijk eene min of meer groote beroemdheid wisten te verwerven, bezat dit land er nooit die onder opzicht van vernuft en bekwaamheid, met die der naburige landen konden wedijveren. - Na aldus te hebben vastgesteld dat Frankrijk geene eigentlijke 'school' van kerkmuziek had, ga ik over tot de opsomming van diegene zijner muziekanten, welke aanbevelingswaardige werken voor de goddelijke diensten schreven.

Antoine DIVITIS - wiens fransche naam eigentlijk LE RICHE was - en de priester Jean LEBRUNG, waren

beiden zangers der kapel van Lodewijk XII. Van hen kent men Motetten, Magnificats en Missen.

Jean MOUTON, can onik te Terouanen en te St.-Quentin zanger der koninklijke kapel, onder Lodewijk XII en en onder Frans I, is een der grootste muziekale talenten die Frankrijk ooit kon aanwijzen. Hij liet Antiphonen, een groot getal Motetten en dertien Missen na, welke allen aan den beroemden kunstbeschermer paus Leo X opgedragen zijn.

Elziar GENET, bijgenaamd *Carpentrias* ter oorzake zijner geboortestad, was priester kapellaan-zanger en later bestuurder der Pauselijke Muziekkapel onder Leo X, Door dezen laatste zeer bemind, werd hij door hem als legaat naar Avignon gezonden, en in 1518, bisschop *in partibus* benoemd. De catholijke kerk is hem zeer beroemde '*Lamentatien van Jeremias*' verschuldigd, alsook verscheidene *Magnificat's*, Motetten, Voorzangen en een boek Lofzangen.

De or ganist PHILIPPON DE BOURGES is schrijver van verscheidene Motetten.

Tot zooverre, voor wat de XV^{de} eeuw betreft. In de XVI^{de} eeuw, het tijdstip dat de Nederlanden en Italië hunne g r o o t e toonkundigen bij honderden telden, toen had Frank rijk gedurende honderd jaren slechts een twaalftal kerkel ijke toondichters, waardig van vermeld te worden.

Mathieu SOHIER, choraalbestuurder der hoofdkerk van Parijs en later kapelmeester der zelfde kerk, schreef Voorzangen en Missen.

Claudin DE SERMISY, eerste zanger der koninklijke kapel onder Frans I en Hendrik II, was canonik te Parijs. Hij schreef zeven Missen, Motetten, Psalmen, Passiën, Lessen en Lamentatiën voor de Goede-Week.

Jean COURTOIS, kapelmeester des aartsbisschops van Kamerijk en voortreff elijk toondichter, schreef Psalmen, tien Missen, Motetten en *Cantiones Sacroe*.

Pierre MANCHICOURT, Canonik van Arras, bestuurder der muziek uit de hoofdkerk van Tours en later choraalmeester in die van Doornik, woonde eenigen tijd in onze stad Antwerpen, Hij volgde Nicolaas Payen als bestuurder der koninklijke muziekkapel te Madrid op, en liet een *Magnificat*, drie Missen en Motetten van zeer schoone bewerking na.

Loyset PIETON, vervaardigde Motetten en Psalmen.

De ootmoedige maar doorluchtige Antonius FIEVIN is schrijver van verscheidene Motetten en een boek Missen.

Pierre *Hesdin*, zanger der koninklijke kapel onder Hendrik II, schreef Motetten, *Cantiones sacroe* en eene Mis.

Van François DE LAYOLLE, meester in de zang- en toonzetkunde van den beroemden Benvenuto Cellini, en organist te Florentiën, kent men Psalmen, Motetten en Missen.

Een organist van Keizer Rudolf II, Charles LUYTON, toonzette Missen, Lamentatiën en *Sacroe Cantiones*.

Nikolaas DE MARLE, meester der choralen te Noyon, liet drie Missen na.

Dominique FINOT, Jean MAILLARD en Jean L'HÉRITIER toondichtten Motetten, Psalmen, Missen en verscheidene *Magnificats*.

Eindelijk, Pierre CADLAC, choraalbestuurder te Auch, en goede toondichter van kerkmuziek, bloeide gedurende de tweede helft der XVI^{de} eeuw. Tot zijne beste voor de kerk geschreven werken behooren zijne zes Missen, zijn *Magnificat* en zijne Motetten.

Voor geheel de XVII^{de} eeuw, vind ik in Frankrijk vier toondichters, welke in de jaarboeken der kerkmuziek eene plaats verdienen, en onder hen, een enkelen die zich wezenlijk boven het alledaagsche, dat hem omringde, wist te verheffen.

De naam diens uitmuntenden kunstenaars was Guillaume-Gabriel NIVERS. Priester, organist en kapelmeester van Sint-Sulpicius te Parijs, had Nivers eene grondige

studie van den kerkdijken stijl gedaan en bezorgde nieuwe uitgaven van den romeinschen *Graduale* en Antiphonarium. Deze geleerde theorist schreef Motetten, diensten der Passie en Lessen voor de Goede-Week.

Na hem zal ik noemen Lauvergat, Menault en Martin.

Pierre LAUVERGAT bestuurder van de muziek der Sainte-Chapelle te Bourges, liet eene Mis van *Requiem* en zeven plechtige Missen na.

Pierre Richard MENAULT. Canonik van Châlons, was kapelmeester te Dijon en schreef vijf Missen en Vespers.

Jean MARTIN, bachelier in de Godsgeleerdheid en pastor te Trèze, liet twee Missen na.

Tijdens de regeering van Lodewijk XIII, - in 't land dat men ons gewoon gemaakt heeft als de lichtbaak d e r kunsten en wetenschappen te beschouwen, in dat Frankrijk, waar elke kunstenaar zijnen goeden smaak moet gaan zuiveren(!) - was de kerkmuziek reeds aan een volledig verval onderhevig en kon zij als geheel verloren beschouwd worden.

Wàt voerde men uit in de kerken van het schoone Fransche koningrijk gedurende de XVII^{de} eeuw? Och! maar juist hetgeen men ten huidigen dage in Antwerpen en in andere steden van Belgie nòg uitvoert. Onze Antwerpsche Muziekkapelmeesters (ik betreur hen ook nog *die* verdiensten te moeten ontkennen!) waren de uitvinders niet van hetgeen men... '*arrangements*' noemt. Oh neen! Ook dàt werd hun geleerd door muziekanten van het geestigste volk der geheele wereld! Het waren Franschen die het eerst op de gedachte kwamen om gewijde texten op tooneelzangen toetepassen. Het is Mme de Sévigné die ons in een aan Mme de Grignan gestuurden brief (gedagteekend uit Rennes, 24 Juli 1689) bericht dat Baptista Lully, eens in de kerk een aria hoorende uitvoeren, dat hij voor de Opera geschreven had, uitriep: 'Seigneur, je vous demande pardon, je ne l'avais pas fait pour vous!'[(1)].

(1) Zie: *Lettres de Madame de Sévigny*. Edition de Gault de Saint-Germain. Paris, Dalibon. 1823. Tome IX. p. 388.

Geen twijfel of al de toondichters, gelijk van welke natie, moesten zij in de kerken van Antwerpen, ja zelfs in de hoofdkerk der vlaamsche kunststad, stukken van hunne compositie hooren uitvoeren, zij zouden, even als Lully, hunne handen ten hemel verheffen en uitroepen: 'Heere! die rol van "*Figaro*," heilige Maagd-Maria! die rol van "*Semiramis*," alle heiligen van het paradijs! dit koor van de "*Matrimonio secreto*", die recitatieven uit de "*Zauberflöte*" hadden wij niet voor u gemaakt!'

En Mozart, en Rossini, en Cimarosa zouden gelijk hebben: de kapelmeesters onzer goede stad Antwerpen hebben dit werkje in *hunne* plaats verricht!... Onbekwaam om zelf iets te toondichten, hebben zich deze eerbiedwaardige maatslagers op de partitiën der groote kunst-meesters geworpen, *Sémiramis, Rosine, Calypso* en *Jeannette* in den eenen of anderen heilige vermomd, en dan al die tooneelmevrouwen, aldus toegetakeld, aan de van geestdrift opgetogene, tot weenens toe bewogene liefhebbers van Antwerpen voorgesteld!!!

Gedurende de XVIII^{de} eeuw was Frankrijk nog behoeftiger aan ernstige kerkmuziekschrijvers dan in de voorgaande. Twee fransche toondichters zullen dit hoofdstuk aanvullen, welk in eenige woorden opsomt al hetgeen hun land gedurende vier honderd jaren op 't gebied der kerkmuziek voortbracht.

De markies Eugène DE LIGNEVILLE, prins van Conca en kamerheer des keizers van Oostenrijk, was muziekbestuurder aan het Hof van Toscanen, en zag zich tot lid der Philharmonieke Academie van Bologna benoemen. De markies de Ligneville was een uitstekend kunstenaar: benevens andere werken, schreef hij een *Stabat Mater*, twee *Salve Regina's* en een *Dixit Dominus*.

De canonik Henri HARDOUIN, gedurende veertig jaren kapelmeester in de hoofdkerk van Reims, was een vruchtbare en zeer merkwaardige toondichter van kerkmuziek. Hij overleed in 1808, nalatende Lofzangen, veertig Mis-

sen, o.a. eene die hij opzettelijk voor de zalving van Lodewijk XVI toondichtte, verscheidene Missen van *Requiem*, een *Te Deum*, een *De profondis* en tachtig Motetten.

Ten slotte een woord over een met genie begaafden componist, welke kerkmuziek schreef volgens een hem eigen stelsel, de vrucht van de allerverkeerdste begrippen. Jean-François LESUEUR, kapelmeester in de O.L.V. - kerk van Parijs, beeldde zich in dat de kerkmuziek dramatisch en nabootsend moest wezen. Met die gedachten bezield, schreef hij Motetten, Missen en tot zelfs *Ouvertures* voor de goddelijke diensten. Zijne werken vonden goedkeurders, zooals alle nieuwigheid, maar het grootste getal der weldenkende geloovigen alsook de geestelijkheid laakten hevig die muziek. Lesueur legde zijn stelsel uit en verdedigde het in vlugschriften welke geenen bijval genoten. Men antwoordde hem dàt hij de godsdienstige kunst in tooneelspel veranderde, en dit was waar ook, want, zooals Félix Clément aanmerkt, zijne Kerstmis is zóódanig beschrijvend, dat haar slechts personnagiën en tooneelschikking ontbreken om eene waarachtige vertooning te wezen. De ongeschiktheid dier muziek trof zoo zeer de ernstige toehoorders dat het *groot orkest*, welk slechts in 1780, op aandrang des meesters in de Notre-Dame was ingevoerd, door bevel der hoogere geestelijheid reeds in 't volgende jaar afgeschaft werd en Lesueur zich gedwongen zag zijne bediening van kapelmeester neêr te leggen. ‘De wereldsche menschen,’ zegt Fétis ‘keurden krachtdadig die schitterende muziek goed: anderen veroordeelden haar, als weinig passend aan de heerlijkheid van den eeredienst en aan de ingetogenheid des gebeds; onder deze laatste, noemden de hevigsten, de muziek in Notre-Dame, *l'Opéra des Gueux*’[1].

‘Het stelsel van Lesueur,’ zegt dezelfde biograaf, ‘was voorzeker eene grove dwaling, want het gebed is

(1) *Biographie universelle des musiciens*. Deuxième édition. Paris Firmin Didot 1860-65. (T.V. p. 283 en volgende).

eene daad van godsvrucht, gedurende dewelke de ziel zich tracht te ontdoen van alle wereldsche driften, en bijgevolg van het dramatisch grondbeginsel, om zich tot God, oorsprong aller wijsheid te verheffen. En het is om dit laatste grondbeginsel volmaakt begrepen te hebben, dat Palestrina en de groote meesters zijner school, in kerkmuziek een onweerlegbaar oppergezag over alle andere toondichters bezitten.'

Men zou het niet beter kunnen zeggen; Wat die woorden behelzen is volkomen gegrond. Voegen wij er bij dat onze vaderlandsche toondichters der hedendaagsche eeuw (ik zal mij wel wachten iemand te noemen) het stelsel door Lesueur ingevoerd, maar altewel nagevolgd hebben, en aldus de hervorming der kerkmuziek wel moeielijk gemaakt hebben, uit oorzaak der verkeerde gedachten, welke een gedeelte van het publiek en, bekennen wij het, de geestelijkheid zelve zich gevormd hebben volgens de werken, welke zij alle dagen in onze kerken hooren uitvoeren.

(*Wordt vervolgd*).

Het XIV^{de} Nederlandsch Congres.

II.
Eerste Afdeeling.

Taal- en letterkunde.

1ste **Zitting** (*op* 24 *Augusti*). - De werkzaamheden dezer Afdeeling worden aangevangen met eene verhandeling van den heer Jos. HABETS (Berg-Terblijt) over den Limburgschen Tongval. Spreker betoogt dat deze tongval zich dàardoor kenschetst dat hij den overgang vormt van het Platduitsch tot het Nederduitsch. Als taalgebied strekt, zich het Limburgsch over Hollandsch en Belgisch Limburg en over Rijnland uit,

alsook langs de beide oevers der Maas van Gennep tot Visé. Derhalve ware de naam van ‘Maaslandsche tongval’ verkieslijker. Op de vraag ‘welke zijn de voornaamste letterkundige voortbrengselen van het Maaslandsch taalgebied gedurende de middeleeuwen?’ wijst de heer Habets vooreerst op de Salische wetten, waarin een aantal Dietsche woorden voorkomen die in 't Limburgsch zijn bewaard gebleven. Hij vermeldt verder eene Dietsche overzetting van het *Psalterium*, Van Veldeke's bekende *Servatius-legende*, een Roman van zekeren Henrick en een in dialekt geschreven Mysteriespel. Ten slotte duidt de redenaar de tweede helft der XIVe eeuw als het tijdstip aan, waarop in het huidige hertogdom Limburg het Latijn in de rechterlijke ‘Costuymen’ door het Nederlandsch werd vervangen.

Op de vraag van Prof. HEREMANS (Gent) waarom ook Weyer's ‘*Leven van Jesus*,’ een der eerste prozawerken in onze taal, niet door den heer Habets werd vermeld, antwoordt deze dat hij dat boek als van Brabantschen oorsprong beschouwt, eene zienswijze die door den Gentschen Hoogleeraar wordt bestreden, op grond dat o.a. het gebruik van het woordje *wil* voor *als* volgens hem getuigt dat Meyer's boek wel degelijk tot het Limburgsch taalgebied behoort. Na nog een paar opmerkingen van den heer J.P. HASEBROECK (Amsterdam) en den voorzitter Prof. KERN (Leiden), welke laatste betrekkelijk de benaming van den besproken tongval de uitdrukking ‘taalgebied van den Maasgauw’ als de verkieslijkste opgeeft, wordt de discussie over dit onderwerp gesloten.

Hier volgt eene merkwaardige rede van Prof. J. VAN VLOTEN (Bloemendaal) over den oudsten onzer Midden-Nederlandsche dichters: Hendrik van Veldeke, die behalve zijne berijmde Legende van *St-Servaas* ook nog op voortreffelijke wijze de *Eneïde* in onze taal overbracht.

‘Over ziekteverschijnselen in de Letterkunde onzer dagen’ was het vrij belangwekkend onderwerp, dat nu door den heer T.H. DE BEER (Goes) werd verhandeld. Deze voordracht werd dan ook - en te recht - met veel belangstelling door de talrijke vergadering aanhoord. Wij hadden ons echter aan

iets ànders verwacht, en meenden dat de heer De Beer de door hem zoo gehekelde symptomen hoofdzakelijk zou hebben gezocht in de ziekelijke zedestrekking sommiger moderne lettervruchten, die - vooral in Frankrijk - aan de orde van den dag zijn. In plaats daarvan gispte de redenaar in de eerste plaats de keuze van sommige effekt-bejagende boekentitels. Die mode, welke niet van zeker charlatanisme vrij te pleiten is, komt ons, zegt spreker, van Engeland, en wordt dan ook door hem de 'Engelsche ziekte' genaamd. Vervolgens hekelt de heer De Beer het misbruik van citaten, (een punt waarover hij onlangs ook in het letterkundig weekblad '*Onze Tolk*' een zeer lezenswaardig artikel schreef) en het overtollig bezigen van uitheemsche uitdrukkingen, vooral in Noord-Nederland. Na dit alles hield zich de redenaar ook een oogenblik met den Tendenz-roman op, maar enkel om dien nagenoeg totaal te veroordeelen. Tendenz-romans dat noemt hij... de 'Duitsche ziekte!' Eenige veel beter gepaste opmerkingen over de wijze waarop de dagblad-critiek in Nederland hare zending vervult, besloten deze redevoering.

Daarvan worden door den heer NICOLAAS BEETS (Utrecht) verschillige punten wederlegd. De zonderlinge wijze waarop soms de boekentitels ontstaan is maar volstrekt geen bepaald 'Engelsche' ziekte. Ook in de Fransche literatuur liggen daarvan voorbeelden voor de hand. Wat overigens de heer De Beer in 't algemeen over de litterarische 'ziekteverschijnselen *onzer dagen*' heeft gezegd, is volgens spreker ook grootendeels ook op het verleden toepasselijk. Reeds in mijne jeugd, zegde Beets, werd die uitdrukking gebruikt; 't is dus eene chronische kwaal.

De kruistocht dien de heer De Beer tegen de Tendens-romans had gepredikt, werd vervolgens - althans gedeeltelijk - met kracht bestreden door den heer ALBERDINGK-THIJM (Amsterdam). Naar zijn inzien verdient het princiep van strekking in romantische, evenmin als in àndere letter- of kunstwerken, op verre na zoo geene afkeuring. Hij zegde dat, in weerwil zijner catholieke denkwijze, (die wel zeker door niemand zal worden verdacht,) b.v. Meyerbeer's tendenz-opera de *Huguenots*

altoos een buitengewonen indruk op hem maakt. En dan, is ook Vondel's meesterlijke *Palamèdes* geen tendenzstuk? Ook was, volgens M. Thijm, de heer De Beer, sprekende over letterkundige resumés en studiën over kunstwerken, wat al te radicaal geweest. Of zou men b.v. niet van Kaphael's werken mogen gewagen zonder die allen met eigen oogen te hebben bewonderd?

Ingezien het reeds ver gevorderd uur wordt de behandeling van verdere punten verdaagd.

2de Zitting (25 *Augusti*). - De eerste spreker is Jhr. DE JONGE VAN ELLEMEET (Oostkapelle) die handelt over het gebruik en het misbruik van het bijvoegelijk naamwoord *knap*. Na de verschillige beteekenissen van dat woord te hebben opgegeven bewijst hij, door citaten uit Vondel, dat deze *knap* bezigde in den zin van *vlug* en *snel*. Hij eindigt met den wensch dat er wat minder misbruik zou worden gemaakt van het adjektief *knap* in de beteekenis van *geleerd*.

Prof. HEREMANS geeft daarop eenige mededeelingen aangaande het gebruik van bedoeld woord in Zuid-Nederland, en de beteekenis die er vroeger werd, en nu nog wordt aan gehecht. - De verdere discussie waaraan o.a. Beets en Mevr. STORM VAN DER GHIJS (Delft) deelnamen, was zeer geestig, en ofschoon misschien minder belangrijk om *gelezen*, toch alleraangenaamst om *gehoord* te worden. Vooral de humoristische schrijver der *Camera Obscura* gaf in zijne knappe improvisatie over '*Hein knap*' van Jacob Geel, ons een nieuw bewijs dat Hildebrand, trots zijne (reeds vrij zeldzame) zilverwitte haren, steeds even jong en levendig van geest blijft.

Vervolgens werd het woord verleend aan den heer P. CONRADI (Goes) voor de behandeling van het door hem opgegeven onderwerp 'Over Dramatische Poëzie en Geschiedenis.' Om het verband tusschen deze beide te doen uitschijnen nam de redenaar vooral de meesterwerken van Shakespare, met betrekking tot Engeland's Historie, tot grond zijner beschouwingen. Wel leende ook onze Nederlandsche Geschiedenis hem

daartoe ruime stof, doch veel minder nogtans onze niet zeer rijke dramatische letterkunde. Wat dit laatste punt betreft meent de heer Conradi dat Nederland thans ook op litterarisch gebied roemvol vooruitstreeft, en dat èn de dagbladpers èn de school machtig veel tot ontwikkelingvan schoonheidsgevoel en kunstzin bij de natie kunnen bijdragen.

Dit gaf aanleiding tot eene tamelijk warme woordenwisseling tusschen spreker en de heeren BEETS en HASEBROECK, welke laatste niet aanneemt dat, zooals de heer Conradi scheen te beweren, het onzen grooten letterhelden aan vrijheidszin zou hebben ontbroken. De heer Beets zou wenschen dat der schooljeugd wat meer bewondering voor de groote geniën werd ingeboezemd, in plaats van den leerlingen dadelijk zoo de schaduwzijden der kunstgewrochten te doen uitschijnen.

Hier staat Prof. KERN tijdelijk het voorzitterschap aan den heer Hasebroeck af, om zijne voordracht te houden over de heerschende taal en tongvallen. Wat hem tot de behandeling van dat punt heeft aanleiding gegeven, zegt hij, is de pennetwist die in België door Nolet de Brauwere werd gevoerd tegen de voorstanders eener beweging, die zich in Westvlaanderen heeft voorgedaan, om in gewestelijken tongval in plaats van in zuiver Nederlandsch te schrijven. Na eene poos bij het onderscheid tusschen taal en dialekt te hebben verwijld, keurt de heer Kern het gebruik der tongvallen in zóoverre goed dat zij, in een gedicht of prozaverhaal, de toestanden een zekere realistische kleur moeten bijzetten. Daarom ook hebben Klaus Groth, Frits Reuter en Cremer b.v. zich bij voorkeur van gewestspraak bediend. Doch dat men daaraan eene grootere uitbreiding geven, en pogen zou voor wetenschap en letteren in 't algemeen de dialekten tot geschreven talen te verheffen, dat schijnt ook hem de zaak te verre drijven.

Dat de heer NOLET DE BRAUWERE (Brussel de zitting bijwoonde, zegt genoeg dat hij over dit in den laatsten tijd veel besproken punt al dadelijk het woord nam. Ook hij erkent dat het gepast aanwenden van sommige woorden uit de volkstaal, daar waar men in een letterwerk een zoo getrouw mogelijke zedenschets beoogt, aan den schrijfstijl iets eigen-

aardigs en schilderachtigs bijzet, wat dan ook wel geene afkeuring verdient; doch tegen eene beweging die voor doel heeft het Nederlandsch door eene van stad tot stad, van dorp tot dorp verschillende streekspraak te vervangen, tegen zulke stelselmatige 'taalverbrokkeling' moet volgens hem het Nederlandsch Congres verzet aanteekenen. Dr Nolet's geestig ingekleede rede herinnerde nu en dan aan zijn humoristisch keuvelarijtje over de westvlaamsche 'taalparticularisterij', dat eerst als feuilleton in de *Rotterdammer Courant*, en naderhand in het *Nederd. Letterk. Jaarboekje* verscheen.

Hoeven we te zeggen dat daaruit al spoedig een levendig debat ontstond? Menige lans werd er in dien strijd gebroken tusschen de heeren EVERTS (Rolduc), SCHUERMANS - den verdienstvollen nasporer der vlaamsche idiotismen - en ALBERDINGK-THIJM van de ééne, HEREMANS, NOLET en VAN DRIESSCHE (Brussel) van de andere zijde? Laatstgenoemde heer meent zelfs dat de beweegreden der particularisten - althans van diegenen die '*Rond den Heerd*' voor orgaan hebben - elders dan in een louter dilettantism besloten ligt. Zij willen, zegt hij, door hun taalschisma op intellectueel gebied een soort van chineeschen muur optrekken tusschen Westvlaanderen en het overige Nederland. Tot staving zijner bewering leest Prof. V.D. een fragment uit een onlangs in het westvlaamsch uitgekomen werk: '*De kuste van Vlaanderen*' door pr. Duclos, redacteur van '*Rond den Heerd*.' Spreker besluit, even als de heeren Nolet en Heremans, tot de veroordeeling van het particularism door 't Congres. Dit voorstel vindt echter een hevigen bestrijder in den heer ALB. THIJM, die, zich bij de heeren SCHUERMANS en EVERTS aansluitend, van oordeel is dat het Congres de bijzondere toestanden van Westvlaanderen niet genoegzaam kent en zich op dat gebied niet officieel bemoeien moet. Daarom zou hij het ten zeerste betreuren dat het Congres den bedoelden banvloek uitsprak. Ook de Voorzitter zegt het voorgestelde protest door het Congres niet te kunnen bijtreden, en verzekert den leden dat toch niet *alle* medewerkers van *Rond den Heerd* - althans

naar hem uit bijzondere gesprekken is gebleken - het taalparticularism verdedigen.

Men besluit eenvoudig tot de Dagorde over te gaan. Overigens schenen de meeste leden het ten slotte hierin eens te zijn dat niet het gebruik, maar wel het misbruik der gewestelijke tongvallen moet worden te keer gegaan. Na deze beraadslaging, die, hoe dor ook het onderwerp wezen moge, toch door de snedige wijze waarop de verschillige sprekers hunne zienswijze verdedigden niet zonder aantrekkelijkheid was, wordt de zitting gesloten

3de Zitting (26 *Augusti*). - In verband met de gedachten daags te voren door Prof. KERN ontwikkeld, deelt nu Dr THEOBALD (Hamburg) eenige wetenswaardige bijzonderheden meê aangaande de dialekten in zjjn vaderland. Sommige plat-duitsche tongvallen hebben zóóveel overeenkomst met ons Nederlandsch, dat de juiste oorsprong der daarin opgestelde oorkonden enkel door uitstekende taalkundigen kan worden opgespeurd. Spreker wenscht dat de taalgeleerden zich wat meer met de nasporing met de Nederduitsche gewest- of spreektalen zouden onledig houden, en zou zelfs wat den schrijftrant betreft, eene overeenkomst willen zien sluiten tusschen de spelling der Hollanders en de 'Niederdeutsche' talen, zooals die reeds tusschen de Noord-Nederlanders en de Vlamingen is ontstaan.

De Voorzitter wijst op hetgeen bereids op vorige Congressen op het gebied der tongvallen werd verricht. In Antwerpen werd namelijk het ontwerp gevormd om een *Algemeen Nederlandsch Idioticon* samen te stellen, waarbij dan ook Noord-Duitschland in aanmerking komen zou. Dr Theobald wordt derhalve aanzocht met zijne vrienden van nu af eenige bouwstoffen voor dit Woordenboek te verzamelen, en die aan de daartoe benoemde commissie te zenden.

Ook naar de meening des heeren DE BEER heeft voor ons Noord- en Zuid-Nederlanders de studie der Duitsche dialekten een bijzonder belang. Dit zal ons daarbij het genot schenken de zoo merkwaardige voortbrengselen der platduitsche letter-

kunde in het oorspronkelijke te kunnen lezen en grondig verstaan. Uit twee of drie verschillige tongvallen deelt spreker verder eenige keurige staaltjes mede, ten bewijze hoe gemakkelijk ze door Vlamingen en Hollanders kunnen worden begrepen.

Niemand op dit punt van het programma meer het woord verlangende, zoo wordt door den Voorzitter verder de vraag behandeld: ‘Wanneer heeft het Fransch het Germaansch voor altijd van het Hof der Fransche koningen verdrongen?’ Juister ware het volgens hem geweest, indien de steller dier vraag liever van ‘het Hof van Karolingie’ had gewaagd. Dr Kern tracht te bewijzen dat Karel de Kale en zijn broeder ten minste de Fransche en de Duitsche taal machtig waren. Wat aangaat den tongval, dien Karel de Groote gebruikte, spreker meent dat het een Akensch dialekt was. Verder verontschuldigt hij zich, bij gebrek aan voldoende voorbereiding, zijn antwoord op de gestelde vraag voor 't oogenblik wat onvolledig te moeten laten.

Eene andere Congresvraag: ‘Ware het niet wenschelijk dat de uitgave ondernomen werd van een Algemeene Biographie der Noord- en Zuid-Nederlandsche schrijvers?’ geeft den heer HASEBROECK aanleiding tot het betoog: dat het daartoe meer dan tijd is. Vooral de Vlaamsche dichters en dichteressen zijn bij hunne Noorderbroeders niet algemeen genoeg bekend. Een doorslaande blijk van *zijne* belangstelling in de Zuid-Nederlandsche poëzie gaf daarop de geachte spreker, met de voorlezing van een paar gedichten, waarin hij een diep gevoelden rouwtoon aanheft over het onherstelbaar verlies, dat de Vlaamsche Muze in Mej. Rosalie Loveling en M. Anton Bergmann (Tony) onlangs onderging.

Verbetering in de spelling der Gemeente-namen in Noord en Zuid, - is de inhoud eener door 't programma opgenomen vraag, ofschoon, zooals Prof. HEREMANS opmerkt, die kwestie reeds op vroeger Congressen werd afgedaan. Ook het Congres heeft daarin verbetering wenschelijk geoordeeld. In den Haag werd besloten dien wensch aan het Hollandsch en het Belgisch Gouvernement bekend te maken; doch dit heeft de zaak geen stap verder gebracht. Ware het dus niet beter van alle

officieële tusschenkomst af te zien, en voortaan die gewenschte verbetering aan 't gezond verstond der natiën over te laten?

De heer BEETS vreest dat eene verandering in de spelling der plaatsnamen aanleiding tot verwarring zou kunnen geven, wat door den Voorzitter en andere leden wordt wederlegd. Men mag het misbruik - al zij het ook min of meer 'geconsacreerd' - niet tegen de gezonde rede in bescherming nemen.

De Algemeene Voorzitter van het Maastrichtsch Congres, Mr G.D. Franquinet, betrad vervolgens de tribuun. Het nut van de studie der Archieven voor de Taalkunde was het belangwekkend onderwerp zijner voortreffelijke voordracht. Uit de kleinere archieven, waarvan hij vooral het belang doet uitschijnen, deelt spreker een aantal woorden mede, die ofwel sedert van beteekenis veranderd, ofwel nu geheel in onbruik geraakt zijn. Met het oog op de plaatselijke benamingen is de Archievenstudie niet minder nuttig. Spreker eindigt met het voorstel: eene commissie te benoemen belast met het opsporen der etymologie van de plaatsnamen in de beide doelen van Nederland. Dit voorstel zal aan 't oordeel der Algemeene Vergadering worden onderworpen, even als een ander van M. ODILLON PÉRIER (Dendermonde) namelijk dat het Belgisch Gouvernement zou worden aangespoord om de reeds vroeger verleende subsidie van 2000 fr., voor 't oprichten van een monument aan den dichter Prudens Van Duyse, te betalen.

Daarop volgde - last not least - eene zoo zaakrijke als welsprekende rede van Prof. J. VAN VLOTEN over de zeer wenschelijke opbeuring van den Nederlandschen volksgeest op het gebied van kunsten, letteren en wetenschappen. Hij prijst daartoe den invloed van Vondel ten zeerste aan, - vooral nu onze taal, 't zij door inmenging van vreemde woorden of anderszins, niet zelden in de nieuwsbladen, ja zelfs in omvangrijke boeken zoozeer wordt geradbraakt. Dat taalbederf is een betreurlijk teeken des tijds, een ziekteverschijnsel waarvoor Dr Van Vloten de lezing van Vondel als remedie opgeeft. Ten slotte gaat spreker over tot de Maatschappij van Nederl. Letterkunde, waarvan hij de inrichting merkelijk zou wenschen gewijzigd te zien.

Hiermede liep de 3de en laatste zitting der 1e Afdeeling ten einde. In zijne slotrede drukte de Voorzitter zijn genoegen uit dat de goede verstandhouding onder de leden zich geen enkel oogenblik door de wrijving der verschillende gedachten had verloochend, - wat volkomen overeenstemt met de woorden van Mr. Franquinet in zijne welkomstrede:

'Gij die hier binnen treedt laat alle veeten varen,'

(*Wordt vervolgd*.)
A.J. COSYN.

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875.[1] Door A.J. Servaas van Rooijen.

VI.

Onder de hoede van de Utrechtsche afdeeling van het *Toonelverbond* werd op Maandag 15 Februari 1875 door het Rotterdamsche Tooneelgezelschap LE GRAS, VAN ZUYLEN en HASPELS een blijspel opgevoerd, dat zooals velen meenden aan de strengste eischen der kritiek zou kunnen voldoen en aan de stoutste verwachtingen beantwoorden. De reputatie toch van de mannen des *Verbonds*, het vrome doel dat die bond beoogt, de uitstekende krachten van het mannenpersoneel in genoemd gezelschap, het waren allen zoovele waarborgen om niet alleen de leden, niet alleen de getrouwe schouwburgbezoekers, maar ook een ander deel van het publiek, dat zelden ten schouwburg opgaat, maar nu onder het gunstige cachet daartoe was genoopt, te voldoen in hetgeen men zou zien en hooren. -

Het stuk getiteld '*Speculeeren*', vertaald of beter gezegd bewerkt naar het Hoogduitsch, heeft zeer veel goeds; er zijn keurîge tooneelen in, tooneelen vol geest en leven, en de

(1) Zie ook mijne stukken in '*Rederijkers Weekblad*' (No 8) van 25 Februari 1875.

totaalindruk kon dus niet anders dan gunstig zijn, maar wat aan het scherpziend oog van het Afdeelingsbestuur was ontsnapt, werd door Mevr. TEN HAGEN (Mevr. *Van Romberg*) door sterk sprekende klemtonen te leggen zóó dubbelzinnig, dat het niet anders kon of het moest velen tegen de borgt stuiten, vooral ook omdat de gepensionneerde Majoor *Van Sturrwitz* (de Heer W. VAN ZUYLEN) ons in zijn rol zoo'n kanonnade vloeken ten beste gaf, dat beschaafde lieden er onaangenaam over werden aangedaan.

Waren we niet ten volle overtuigd, dat het *Tooneelverbond* ware doch humane kritiek predikt; zagen we niet dikwerf in het orgaan, dat onder leiding van den bekwamen Hoofdredacteur een uitnemenden weg inslaat, dat het ‘een vriend die mij mijn feilen toont, enz.’ van den zedekundigen dichter Van Alphen waardeert en volgt, we zouden huiverig zijn om in het openbaar eene uitvoering te bespreken, die niet strookte met den grondslag van het *Verbond* en den tegenstanders van het tooneel, die wellicht *nu* aanwezig waren, wapenen in de hand gaf om in hun' tegenstand te volharden en daardoor de goede zaak groot nadeel te berokkenen. Wij hebben 't nog gezegd: ‘We zijn geen zedemeester of zedepreker, maar eischen, dat, waar het *Tooneelverbond* handelend optreedt, dit toone te zijn waar en juist in kritiek,[(1)] niet *te* veel eischend bij anderen,[(2)] en voorbeeldig in hetgeen het den volke aanbeveelt. Eerst dàn zal het recht en kracht hebben om leider te wezen op het gebied der tooneelspeelkunst.’

Het spel was in één woord goed, ten minste wat betreft de Heeren. - In de eerste plaats noemen we het gevierde drietal directeuren. Als Majoor *Romberg* (LE GRAS), Majoor *Von Sturrwitz* (VAN ZUYLEN) except de milliard's donnerwetters, enz., en de oud-kastelein *Rheboch* (J. HASPELS) waren zij meesterlijk en toonden zij die studie hunner rollen te maken die geeischt wordt om iets degelijks te leveren. Het waren

(1) Zie in *Rederijkers Weekbl.* N^{r} 47 van 1874: ‘het Orgaan van het het Tooneelverbond.’

(2) Zie in *Rederijkers Weekbl.* N^{r} 5 van 1875: ‘Een Echo. ‘

creatiën, geen imitatiën of halt van buiten geleerde lesjes, die met behulp van den souffleur, dubbel het gehoor van den toeschouwer martelen. Mocht men al eens een oogenblik den Heer V.Z. wat kalmer hebben willen zien en den Heer LE GRAS vooral in het slottooneel wat driftiger, dit zijn persoonlijke opvattingen, die immer gelegenheid tot verschil van gevoelen zullen geven. - De Heeren VAN NIEUWLAND en VAN KORLAAR (de luitenants *Kuno* en *Alfred Von Seldeneck)* gaven een keurig tafereeltje, dat zóo los en juist werd gespeeld, dat men het werkelijke leven meende terug te zien.

Wil men in de kritiek der tooneelspeelkunst waar zijn, zonder het onmogelijke te eischen, dan moet men beginnen met zich op de hoogte te stellen der krachten, die in den persoon vereenigd zijn en wel degelijk in rekening brengen de tooneelroutine, de meer of minder welluidende en omvangrijke stem, het dialekt, de vormen, in één woord, de geheele persoonlijkheid van hem of haar die een rol vertolkt, een karakter weêrgeeft. Want men moet billijk zijn; of we nu al weten, dat het schrille geluid van deze of gene niet aan de eischen voldoet; of we nu al overtuigd zijn, dat het gemakkelijke in bewegingen van den een' veel meer inneemt, dan het houterige van den ander', we kunnen niet verlangen dat iets in korten tijd veranderd wordt waar jaren over heengegaan zijn, zonder tot verbetering te leiden; we kunnen niet verlangen dat het allen talenten van den eersten rang zijn, die het tooneel betreden, en dat de directiën alléén eerste artisten aannamen om zich zelven op die wijze in de onmogelijkheid te stellen om voorstellingen te geven.

Toen dan ook Multatulis '*Vorstenschool*' werd aangekondigd, en daarin de Dames KRUSEMAN en BAART zouden medewerken, vroegen wij ons zelven niet af, hoe zou eene KLEINE, eene BEERSMANS, eene AGAR, eene RACHEL, als *de Koningin*, en eene DE VRIES, een BERNHARD (van het 'Théâtre français'[1] als *Hanna* werken, maar we stelden ons voor: Wàt kan men

(1) Als *Gabrielle* in het stuk van dien naam van Emile Augier, zag ik haar te Parijs werken.

in dergelijk stuk, met zulke lange alleenspraken van Mej. KRUSEMAN als *niet* geroutineerd, en van Mej. BAART[1] als *Hanna* (een meêgaand rolletje) als *weinig* geroutineerd vorderen? - Het antwoord op die vraag werd door ons gelegd in een artikel, dat op verzoek geplaatst werd in het *Dagblad van Zuid-Holland en s'Gravenhage* van 3 Maart 1875, en dat na afloop der eerste voorstelling dadelijk werd geschreven.

Daar die opvoering van *Vorstenschool* destijds ook uitvoerig in de '*Vl. Kunstbode*' werd besproken, zoo meenen wij te volstaan met den belangstellenden lezer van dit Tijdschrift naar het even gemelde *Dagblad* te verwijzen.

Dat zoowel het stuk als het spel der beide in '*Vorstenschool*' optredende Dames eene groote wisseling van denkbeelden heeft gegeven was na te gaan. Mej. KRUSEMAN had toen reeds vele vijanden; Mej. BAART werd als heldin der vrouwen-emancipatie geridiculiseerd, en de '*Vorstenschool*' met haar bewerker, den genialen, doch wellicht ook capricieusen MULTATULI was zóo besproken, zóo aangevallen, zóo verdedigd, dat het niet anders kon of de opvoering van dat stuk onder deze omstandigheden moest en zou *éclat* maken. Dat heeft het gedaan en *nu* nog willen we het personeel van den Rotterdamschen Schouwburg, met de Directie aan 't hoofd, dankzeggen voor hetgeen we door hun toedoen hebben genoten, even als de Heer E. DOUWES-DEKKERS dit deed, in de pause der 2e voorstelling, maar dan voegen *wij* er bij de namen der Dames KRUSEMAN en BAART, moedige strijdsters als zij zijn in het voordeel van het tooneel. De eerstgenoemde vooral, omdat door haar toedoen MULTATULI'S meesterwerk toch eindelijk op 't Tooneel werd gebracht.

***

Zoo even word ik schitterend gerechtvaardigd in mijne uitgesproken meening (zie *Vl. Kunstbode*, Nr 9, bl. 408 en 409) dat de schuld van den weinigen bloei van het tooneel grootendeels ligt aan het publiek en dat waar *inspanning* noodig is

(1) Mej. B. speelde wel eens in een liefhebberij gezelschap te Middelburg.

om kunstgenot te smaken het publiek schaarsch opkomt. - Onze bekwame en gevierde letterkundige en criticus Dr Jan TEN BRINK toch, sluit zijn 2e artikel over '*le Tour du Monde,*' op deze wijze: 'Ons publiek komt niet bij de vertooning van een ernstig letterkundig stuk, en dààrom is het Nederlandsche *Théâtre français* op het Leidsche plein genoodzaakt af te dalen tot de domme rarekiek van den Schouwburg der *Porte Saint-Martin*.'

Utrecht, 3 *October* 1875

(Wordt vervolgd.)

De tentoonstelling te Brussel.

I.

Nog eens heeft, bij gebrek aan een behoorlijk lokaal, de Brusselsche Expositie in een daartoe opzettelijk opgetimmerde barak moeten plaats hebben! Andermaal drong zich de noodzakelijkheid op dat eindelijk in de Hoofdstad daartoe een bijzonder gebouw worde opgericht - een Paleis, zoo men wil, maar waarvan het plan vooral op het nuttigheidsbeginsel zou berusten, - dat aan al de verschillige vertakkingen van Beeldende Kunst een behoorlijke plaats verleenen kan.

Thans zijn de talrijke kunstwerken - er zijn er niet minder dan 1850 - zóodanig opeen gestapeld, dat het misnoegen sommiger artisten over de ongunstige plaatsing die hun ten deele viel, ons waarachtig niet verwondert. En ook voor den bezoeker is de inrichting van het Salon alles behalve gemakkelijk. De schilderijen, beeldhouwwerken, enz., zijn in meer dan twintig verschillige compartimenten verspreid: een wezentlijk doolhof, waarin men gestadig, als een leiddraad van Ariadne, de hulp van den Catalogus noodig heeft, wat natuurlijk den bezoeker moeite en tijd kost. Moeielijk is dit vooral dàn wanneer men 't een of ander veel besproken stuk, dat de nieuwsgierigheid heeft gewekt, opzoeken wil.

Men begrijpt dat in dergelijke omstandigheden een of twee bezoeken volstrekt niet volstaan om zelfs nog maar met de bijzonderste stukken der Tentoonstelling kennis te maken.

Deze reden, gevoegd bij de beperkte plaatsruimte in den *Kunstbode*, is oorzaak dat wij nu enkel bij een aantal onzer nationale kunstenaars - terloops misschien ook bij eenige uit Noord-Nederland - een oogenblik kunnen stil blijven. Niet omdat, onder opzicht van kunst, de uitheemsche minder onze aandacht verdienen - verre daar van! namen als BECKER, GOUPIL, DURAN, FALGUIÈRE, RICHTER en zoovele anderen getuigen genoeg het tegendeel - maar wel omdat wij den kring van ons overzicht moeten beperken, en gelijk een vlaamsche spreuk een beetje triviaal misschien, maar toch juist zegt: ‘'t Hemd gaat nader dan de rok.’

***

Over 't algemeen beschouwd, mag de Tentoonstelling zeer merkwaardig heeten. - En al mogen ook verscheidene ‘veteranen’ onzer Belgische schilderkunst door hunne afwezigheid schitteren, des te aangenamer was het ons te bemerken hoe voortreffelijk er het jongere element vertegenwoordigd is.

Wat ons veel genoegen doet is dat de historie schilders zich bij voorkeur aan onze zoo roemvolle vaderlandsche geschiedenis inspireeren. Alzoo ontmoetten wij o.a. in het Brusselsch Salon, behalve Breydel en De Coninck, ook de twee Gentsche burgerhelden Jacob en Philips Van Artevelde, elk in eene der bijzonderste episoden van hun zoo wèl vervulden levensloop.

Den laatstgenoemde stelt de heer P. VANDER OUDERAA ons voor op 't oogenblik dat Philips, op aandringen der Dekens en Hoofdmannen van Gent, het Ruwaardschap van Vlaanderen aanvaardt. Ofschoon dit gewis niet onverdienstelijk tafereel onder meer dan één opzicht van het erkend talent des Antwerpschen meesters getuigt, toch heeft het stuk op ons den indruk niet gemaakt, dien wij ervan hadden verwacht, bepaaldelijk wat de opvatting van het onderwerp betreft. En waarlijk

niet veel gelukkiger schijnt ons de heer LEBRUN het figuur van zijnen *Jacob Van Artevelde* te hebben opgevat! De gelaatsuitdrukking van den volkslievenden Ruwaart komt ons hier onbeduidend en vrij prozaïsch voor. De historische toestand was nogtans zoo gelukkig gekozen: Jacob, die door zijne welsprekendheid de angsten van het hongerlijdend volk stilt en door de blijde tijding, dat er voortaan werk en brood zijn zou, de werklieden met geestdrift vervult. - Veel beter had ons in de Tentoonstelling van Gent M. Lebrun's *Karel de Stoute* bevallen; want, al erkent men ook in zijnen *Artevelde* enkele goed geslaagde gedeelten - b.v. eene goed begrepen groepeering en een flink geschilderd stadsgezicht, - toch verwondert men zich niet ten onrechte dat daaraan door de Jury de medalie werd toegekend.

Veel hooger stellen wij '*De Boerenkrijg*' van MEUNIER. Die bijeenkomst van gewapende boeren in de Kempen (1798-1799) is als voorstelling ingrijpend van waarheid, en met een buitengewoon talent op het doek gebracht. Daar is leven en beweging in die groep. En daarbij is het tafereel aangenaam van coloriet; wellicht een beetje dof van toon. M. Meunier's schilderij, ofschoon van zijn gewoon genre afwijkend, is ontegenzeggelijk eene der beste van dien verdienstelijken kunstenaar.

Hetzelfde mogen wij zeggen van den heer J. VAN SEVERDONCK. De '*Aanhouding van Agneessens*' mag een alleszins belangrijk kunstwerk heeten. Zonder theatraal effekt-bejag, eenvoudig maar met een diep dramatisch gevoel, heeft de schilder ons dat treffend oogenblik voorgesteld. Naar ons bescheiden oordeel zou dit schoon historisch tafereel in een onzer openbare gebouwen, of zelfs in een Museüm van moderne meesters niet misplaatst wezen.

Ditmaal ook een bijzonder gunstige melding voor den heer FRANS VINCK, die eindelijk toch aan zijne overdreven navolgingszucht van Leys schijnt te hebben vaarwel gezegd. Thans levert M. Vinck ons het bewijs dat zijn talent, welk zich onder de leiding van zijn genialen meester zoo krachtvol heeft ontwikkeld, niet meer stelselmatig aan een middeneeuwsch formuul is

verslaafd. Zijn '*Philips de Goede*' is een schoon tafereel, dat als gedachte en als bewerking den stempel eener eigene oorspronkelijkheid draagt.

Onze gelukwenschen aan den Heer KAREL OOMS, een nog jongen artist, die buitengewoon veel vorderingen maakt. Het onderwerp zijner groote geschiedkundige schilderij is: Philips II, koning van Spanje, die de laatste eer bewijst aan het lijk van zijnen broeder Don Juan, dat, in krijgsgewaad gedoscht, in het Escuriaal is tentoongesteld. De samenstelling is evenals de karakters zeer goed begrepen, en de uitvoering is in geenen deele beneden de opvatting gebleven. Als colorist vooral is de heer Ooms oneindig vooruitgegaan. Het eénige wat men hem misschien zou kunnen ten laste leggen is: dat enkele figuren een weinig stijf van houding voorkomen, en de geheele opvatting van zijn werk meer of min een bekend meesterstuk van Leys in het geheugen roept. Doch wie zòò navolgen kan is schepper! Uitstekend origineel is overigens M. Ooms' droet-komisch genrestukje '*Het eerste ijs*'. Een pereltje van humor en behaaglijk realism.

In het vak van Historieschildering of Historisch genre ontmoetten wij verder nog een tafereel uit het '*Feestmaal der verbondene Edelen*', van DE BIEFVE, dat een nog al getrouw denkbeeld van 's meesters wereldberoemd *Compromis* geeft, al kan het daarmeê als kunstwaarde zeker niet worden vergeleken. - Een groot stuk, ongelukkiglijkal te hoog geplaatst, is de *Inkomst van Breydel en De Koninck te Brugge na den slag van Kortrijk* (Juli 1302). De schilder daarvan, M. LEGENDRE van Doornijk, heeft dat onderwerp gewetensvol bestudeerd en met talent vertolkt. In den volksgroep, die de twee gevierde helden omringt, scheen ons de compositie wat verward.

De heer MELLERY, een jong artist, die sedert hij den Belgischen staatsprijs behaalde zich meestal in Italië ophield, heeft zijn onbetwistbaar talent verspild aan een groot klassiek machien, dat hij '*De moeder der Gracken*' heet, een onderwerp dat lange vóor hem reeds zoo meesterlijk werd behandeld. Als samenstelling schijnt ons M. Mellery's schilderij op verre na

niet op de hoogte zijner vroegere, en enkele figuren zijn alles behalve onberispelijk van teekening. De bouwkundige studiën, die hij uit Rome en Venetiën meêbracht deden ons veel meer genoegen.

Onder den titel '*Achttien-honderd en twaalf*' stelt de heer EM. VAN DEN BUSSCHE ons voor de bekende Terugtocht van Napoleon, door de sneeuwvelden van Rusland. Dit werk bezit ernstige hoedanigheden: de verschillige personnages, en niet het minst de Keizer, zijn vol uitdrukking en het geheele maakt veel indruk. In het schilderen van dergelijke hoogst tragieke scènes gelukt de heer Van den Bussche soms zeer goed.

Nu zal het den lezer wellicht verwonderen, dat wij zoolang achterweg bleven met de bespreking der twee groote tafereelen van de gebroeders Jul. en Albr. DE VRIENDT, die ontegenzeggelijk een eersten rang onder onze Vlaamsche historieschilders bekleeden. Doch het nieuwe werk van Juliaan '*De Gerechtigkeid van Baudewijn Hapkin*' waarvan men zooveel goeds zegt, hebben wij vooralsnog in Brussel's schilderijendoolhof niet kunnen vinden - daarover dus denkelijk later, - en wat den '*Karel V*' van Albrecht betreft, dit puikstuk hebben we vroeger, tijdens de Gentsche expositie, uitvoerig besproken. Maar met innige voldoening ontmoetten wij van hem thans een nieuw genre-stukje, getiteld '*Moeders verjaardag*', vol poetisch gevoel, en dat naar aanleiding van een dichtstuk van Hiel schijnt bewerkt te zijn. In alle geval zijn de volgende verzen uit '*De Waarheid in het Leven*' er zeer goed op toepasselijk:

Rozig schemert de morgendstond,
Ras verlaat ze het ledekant. .
Rozekens neemt de maagd ter hand,
Rozekens rein en zilverblond.
't Is voor moeders verjaardag.
Alle jaren ter liefdeloon
Wacht ze snakkend naar dezen dag,
Juichende luid met gul gelach;
Moederken, ziet - hoe schoon! hoe schoon
't Is voor uwen verjaardag....
Treurig stapt ze den wegel af,

Maakt die dag heur nu droef te moe?
Rozekens waar is moeder naar toe? -
Stillekens draagt ze u naar heur graf...
Ach! 't is moeders verjaardag!

De zacht-weemoedige, zielvolle blik van het meisje is allergelukkigst getroffen.
(*Wordt vervolgd*).

Brieven uit Noord-Nederland.

XI.

DEN HAAG, 4 October 1875.

Een paar maanden geleden werd het aantal in 1875 uitgekomen belletristische werken met een exemplaar vermeerderd, dat zooveel frissche en krachtige levensvatbaarheid bezit en zoo volkomen naar de smaak van een ontwikkeld publiek is geschreven, dat het weinig kans heeft, gelijk zoovele zijner min begunstigde broederen, zeer spoedig op het boekenstalletje van dezen of genen koopman te verdwalen en van daar, zooals gebeurt, naar de zolders voor oud scheurpapier of naar de toonbanken der kruideniers te verhuizen. Naar vorm als inhoud zijn de '*Muzikale en Novellistische Schetsen*' van J. VAN SANTEN-KOLFF ('s Gravenhage, bij Martinus Nijhoff, 1875) merkwaardig en uitmuntend. De jonge schrijver is een even grondig kenner der muziek, inzonderheid der nieuwere Duitsche beweging op dit gebied - aan wier hoofd als een onttroonbaar vorst RICHARD WAGNER staat - als een veelbelezen en veelbereisd, smaakvol ontwikkeld letterkundig aestheticus of aesthetisch litterator. Hij had werkelijk aan het publiek iets mede te deelen, dat bekend verdiende te worden, hij schreef maar niet enkel uit lust tot schrijven; hij voelde nevens den machtigen aandrang tot scheppen de zelfbewuste kracht voor dat werk gevorderd in zich. Welk een jeugd, welk een geestdrift, welk een vuur, welk een gevoel, welk een gave van opmerking en samenvoegen, welk een benijdbaar talent van rangschikken, inkleeden en beschrijven, maar vooral welk een reinheid en natuurgetrouwe waarheid in de schildering zijner tafereelen! Lees zijne 'Zomerdagen aan de Moezel' en mocht ge ook al hier en daar wat meer beperking wenschen, toch rijst na enkele bladzijden reeds de bekoorlijkheid van de Moezelboorden voor uw oog op en benijdt ge den 'tourist' die zòo kan *zien* en zòo kon *weêrgeven.* In de schildering van het landschap kan hij zeer

spoedig den meesterrang behalen. - Wie zòovele tinten uit zijn penseel toovert, wie den gloed zijner kleuren zóo aan den dag weet te brengen, tot hem nijgt de heerlijke Godes der kunst genadiglijk het schoone hoofd. Want VAN SANTEN-KOLFF - en dit zegt zeer veel - is kunstenaar; den bezielenden adem, die er uit zijne schetsen ons toewaait, den krachtigen indruk, die zij daardoor op ons gemoed en onze verbeelding maken, dankt hij aan den kus dier 'ewige Göttin' wier naam de priester der kunst vol heilige aandoening stamelt, en die in hare goedertierendheid der koorknapen zang niet versmaadt.

De kunst is bevorderd door de uitgaven der '*Schetsen';* haar glorie is weder verkondigd door een jong, maar vurig aanbidder van hare heilige schoonheid; met eerbied en vol edele aandrift, is hij haar outer genaderd, en zijn reukoffer is niet versmaad. - Heil den jongen priester wiens voorhoofd gekust werd door die 'ewige Göttin!'

F.S.K.

XII.

UTRECHT, 3 October 1875.

Niet ongepast zal het wezen in '*de Vlaamsche Kunstbode*', al zij het slechts met een enkel woord, te bespreken de keurige reproductie van DURER'S beroemd houtsnèewerk uit het begin der XVI^{de} eeuw, getiteld: '*La Vie de la Sainte Vierge Marie*', *en* 20 *gravures sur bois par Albert Dürer, Nurenberg* 1511, *décrite en vers latins pas Chelidonius*. Deze reproductie, die we te danken hebben aan eene gelukkige vinding van den heer P.W. VAN DE WEYER te Utrecht komt het oorspronkelijke zóo nabij, dat kennersoogen noodig zijn om het onderscheid te ontdekken. We weten niet wat meer te bewonderen den moed en volharding van den heer Van de Weyer om iets goeds en degelijks te leveren of de buitengewone kunstenaarsblik die noodig is om een zoo moeielijk werk waardig wêer te geven. De compositiën die DURER gaf zijn hoogst zeldzaam en kostbaar, maar nu behoeft geen kunstminnaar of verzamelaar van oude kunst het werk te ontbreken, dat voor ongeveer vier eeuwen werd geschapen en wiens reproductie nu zelfs den schepper zou kunnen foppen, want zooals Dr Wap zegt het is' een kunst-zinbedrog'.

***

Onder den titel 'BRAGA' verscheen in 1842-44 een dichterlijk-kritisch tijdschrift, dat onder leiding van twee studenten der Utrechtsche Hoogeschool, nu mannen van naam op 't gebied van letteren en wetenschappen, eene verkeerde richting in de letterkunde van dien tijd bestreed en, in geestigen vorm gehuld, de meest krasse, maar ook de meest ware kritiek die immer is uitgesproken, deed hooren.

Dat tijdschrift, dat nu nog alle actualiteit heeft en waaromtrent ‘veel gegist, weinig geraden is geworden’, verdient, vóór dat redacteuren en tijdgenooten ten grave zijn gedaald, bestudeerd en besproken te worden, wijl het in vele opzichten een belangrijke bron is voor de kennis van den toestand van neêrlandsch dicht en ondicht in de 1ste helft der 19e eeuw.

Daartoe deed ik eene poging door het opstellen van eenige ‘Braga-Studiën’, die geplaatst werden in het ‘Nederlandsch Museum’ onder redactie van Prof. HEREMANS te Gent, meenende daardoor tegenspraak te zullen uitlokken en meerdere punten ontdekt of ontsluierd te zien.

Gedeeltelijk heb ik tot heden dit doel bereikt. Slechts enkele op- en aanmerkingen of aanvullingen en verbeteringen, waarvoor ik recht dankbaar ben, heb ik ontvangen, doch nog altijd blijft ‘Braga’ veel duisters houden, vooral ook omdat ik niets in druk uit dien tijd of later over dat tijdschrift heb kunnen vinden.

Ik noodig daarom letterkundigen, navorschers en bibliographen uit zoo welwillend te zijn om aanwijzigen of mededeelingen te doen, terwijl ik de tijdgenooten (in het bijzonder de medewerkers) opwek, om, waar de kieschheid het toelaat, mij de gewenschte inlichtingen te geven. Eene voorgenomen omwerking mijner ‘Braga-studiën’ zou daardoor zeer gebaat worden.

Ten slotte verzoek ik Heeren Redacteurs van letterkundige tijdschriften en couranten zeer beleefd om deze regelen te willen overnemen.

Utrecht, 2 *Sept*. 1875.

A.J. Servaas van Rooijen.

Nederlandsch Tooneel.
September-October 1875.

Antwerpen.

Opgevoerde stukken: *Vorstenschool* (5 bedr.), *Elena* (4 bedr.), *Lena* (6 taf.), oorspronkelijke dramas; - *Het Wiegje* (1 bedr.), oorspr. tooneelspel; - *Jaaksken* (1 bedr.), oorspr. blijspel; - *De Bastaard* (4 bedr.), *Tartuffe* (5 bedr.), vertaalde tooneelspelen; - *Peperman* (4 bedr.), *Zoo 'nen klont* (1 bedr.), vert. blijspelen.

Als eene kunstbroederlijke hulde aan de nagedachtenis van zijnen vriend, den onlangs overleden tooneeldichter NAPOLEON DESTANBERG, had de bestuurder van onzen Antwerpschen Schouwburg, M. VICTOR DRIESSENS, het prijzenswaardig voor-

nemen opgevat zijn tooneeljaar te openen met de opvoering van het drama '*Elena.*' - Reeds was, meenen wij, die voorstelling officieël aangekondigd, toen op eens het programma der opening-vertooning door onvoorziene omstandigheden moest worden gewijzigd. Haasten wij ons echter erbij te voegen dat de lief hebbers van oorspronkelijk-dramatische letterkunde bij die verandering in geenen deele hebben verloren: trouwens, nog meer aantrekkelijkheid had voor hen MULTATULI'S '*Vorstenschool*', welk stuk in den laatsten tijd, althans in Holland zoo druk werd besproken.

Men was daarbij nieuwsgierig om in dit bij uitstek *letterkundig*, in verzen geschreven tooneelstuk, dat wij hier dezen zomer door de Rotterdammers hadden zien spelen, nu eens onze eigene Antwerpsche artisten te zien optreden, en dit betrof inzonderheid onze eerste rol Mej. BEERSMANS, die, als *Koningin Louise*, ongetwijfeld hare voorgangster in die rol (Mej. Mina KRUSEMAN) verre in de schaduw stellen moest, vooral daar waar de Koningin dramatisch-handelend optrad.

Wij zullen ons met eene vergelijking tusschen beide dames niet ophouden: eene tooneelkunstenares van beroep - en dan nog eene als Mej. BEERSMANS! - gaan vergelijken aan eene schrijfster-conferencière, die om zoo te zeggen als dilettante, enkel uit ingenomenheid met MULTATULI'S meesterstuk, de planken betrad, dat ware o.i. al te naïef! - Zeggen wij dus alleen dat Mej. BEERSMANS van die belangwekkende, maar wel eens ondankbare rol eene wezentlijke schepping gemaakt, en onze verwachting nog overtroffen heeft. Zij had oogenblikken dat ze waarlijk bewonderenswaardig was en haar overheerlijk spel zelfs dàt gedeelte van 't publiek, welk dit philosophisch 'drama' niet te best scheen te begrijpen, daverende toejuichingen ontlokte. - Voor 't overige der opvoering kunnen wij ons in hoofdzaak aansluiten bij de beoordeeling, die daarover een onzer Noord-Nederlandsche Correspondenten in den *Kunstbode* schreef (*zie aflev.* 6), toen het Antwerpsch Gezel schap voor het eerst in Holland de '*Vorstenschool*' had gespeeld. Alleen, ofschoon ook wij zonder aarzelen daarin de

palm aan de vrouwenrollen toekennen, toch is over 't mannen-persooneel ons oordeel gunstiger dan het zijne. Kortom, al waren er ook eenige meer of min in 't oog vallende schaduwplaatsen in, over 't algemeen genomen was de vertolking het werk van den genialen Nederlandschen dichter niet onwaardig, - en dit is veel gezegd.

Reeds bij de tweede vertooning kwam '*Elena*' voor 't voetlicht. Daar juist dien avond de opening van den Nationalen Schouwburg te Brussel plaats had, hebben wij die voorstelling niet kunnen bijwonen, welke zeer veel bijval schijnt te hebben gevonden.

Van de verdere vertooningen zagen wij enkel die van Touroude's schoone comedie '*De Bastaard*' die op meesterlijke wijze werd vertolkt. De titelrol is eene der beste van M. HENDRICKX, en bij Mej. VERSTRAETEN merkten wij gewetensvolle studie en ernstigen vooruitgang op. Alleen de moederrol (Mevr. TORMYN) liet te wenschen.

Heden avond (13 October) de *Tartuffe*, Molière's meesterstuk, dat zoo uitstekend door Destanberg in Nederlandsche verzen werd overgebracht.

Brussel.

De lang betrachte opening van den Nederlandschen Schouwburg te Brussel, die op 3 October jl. eindelijk plaats greep, was een voor ons Vlaamsch princiep zeer belangrijk kunstfeit. In vrij groot getal woonden niet alleen de Vlamingen der hoofdstad, maar ook vele belangstellenden uit andere steden en dorpen van Vlaamsch-België deze plechtigheid bij, waaronder verscheidene hooggeplaatste personen. Behalve M. de Lantsheere minister van Justicie, M. Anspach, burgemeester, M. De Keyser, schepene en een viertal raadsleden van Brussel, bemerkten wij er o.a. M. Gerricke de Herwijnen, consul van Nederland, M. De Wael, burgemeester van Antwerpen, en andere afgevaardigden van onzen Gemeenteraad, alsook deputatiën van verschillende Antwerpsche maatschappijen.

Hoeft het gezegd dat op dien feestelijken avond een buitengewone geestdrift in den netjes herschilderden Alhambra

heerschte? Het vlaamsch publiek had thans wêer bezit genomen van zijn Nationalen Schouwburg, waaraan voor hem zulke schoone herinneringen waren verbonden. In zulke stemming was het dan ook niet te verwonderen, dat dier openingsvoorstelling een sympathieke bijval ten deele viel. Wil dit nu zeggen dat èn het spel der artisten, èn het opgevoerde stuk volkomen op de hoogte van den toestand was? In 't geheel niet. In plaats van het nieuw drama '*Philippina van Vlaanderen*' van Delcroix, met muziek van Van Gheluwe, dat eerst was aangekondigd en in hooge mate de belangstelling had opgewekt, speelde men nu een historisch stuk van de oude school: '*de krankzinnige van Leiden*' stellig geen der beste van Ondereet.

Over de opvoering zullen we niet veel zeggen. Blijkbaar was aan kostumeering en tooneelschikking zorg besteed, en met het oog op den weinigen tijd die voor 't aanleeren beschikbaar was, mag gezegd dat het stuk nog al met samenhang werd gespeeld. Maar wil dit zeggen dat het spel 'goed' was? Volstrekt niet. Sommige dier 'artisten' schenen ons voor het Nederlandsch Tooneel in België's hoofdstad niet op de vereischte hoogte. Doch, Gent en Brugge zijn niet op éénen dag gebouwd: hopen wij dat met tijd en stond daaraan verbetering moge gebracht worden. - Elke ware Vlaming, elke Nederlander moet in het welslagen dier onderneming het grootste belang stellen.

De vertooning ving aan met een gelegenheidsstukje, getiteld '*Hip! Hip! hoerra!*' dat als openingsrede gold.- Bij 't ophalen der gordijn verscheen de Bestuurder, de wakkere Felix Van de Sande op 't Tooneel. Het publiek bracht hem eene hartelijke ovatie. Ten slotte van het stukje werd hem namens *de Veldbloem* een prachtig album geschonken, met een adres, dat door M. Is. Teirlinck werd voorgelezen.

'sAnderdaags had de tweede opvoering *van 'De Krankzinnige*' plaats. En sedert dien worden nog gespeeld: '*Vriend Kobus*' Van Goethem's nieuwe comedie, en eenige oorspronkelijke blijspelen. Daarover later. - De vertooningen hebben driemaal per week plaats: des zondags, maandags en donderdags.

Gent.

Denzelfden dag als te Brussel, werd in Vlaanderen's hoofdstad het tooneeljaar geopend, en insgelijks met een oorspronkelijk stuk. Van Peene's '*Willem van Dampierre*', een der gunstigst bekende werken van den betreurden vlaamschen tooneeldichter had naar het schijnt buitengewoon veel volk naar Minards-schouwburg gelokt.

Naderhand werden met bijval ten tooneele gebracht: Van den Kieboom's bekroond tooneelspel '*Albert en Valentine*', verder '*De vreugde van het Huis*', enz. Verwacht: '*De twee Weezen*' het gekende sensatie-drama van Dennery.

Den daaropvolgenden zondag woonden wij er de vertooning van Destanberg' '*Elena*' bij, waarin eene nieuwe actrice uit Amsterdam, Mej. FUCHS, zeer gunstig met de titelrol debuteerde. Haar spel is zeer lief; jammer dat in enkele dramatische tooneelen haar orgaan wat te zwak voorkwam. In het blijspel '*De straf van een' man*' waarmede de vertooning sloot, maakten we kennis met Mevr. Huart-Brehel, die insgelijks een voordeeligen indruk op ons maakte. Het schijnt eene niet onbegaafde kunstenares te wezen.

Wij zullen, door een beknopte maandelijksche correspondentie, onze lezers voort op de hoogte houden van de werkzaamheden op het Gentsch en op het Brusselsch Tooneel.

A.J. COSYN.

Boekbeoordeeling.

I.
De Fortuna, lyrisch diorama door Jan Adriaensen. Antwerpen. Drukk. van B.J. Mees.

'De reine zielerust - zoo spreekt de dichter in zijne voorrede - on het stille genot van hen, die met hunnen geringen staat en hunnen nederigen stand in de wereld tevreden zijn;

' De heilige trouw der teederminnende echtgenoote en de zalige hoop der wordende moeder;

‘De vreeslijke macht van den aloud zegevierenden tijdgeest, den Gelddaemon’;

‘Het smachtend harteleed des ongelukkigen, die - slechts belust op aardschen rijkdom en menschenhulde, op ijdelen praal en vergankelijken roem - onzinnig zijne eer en zijnen God verloochent, vaderschap en vrouw vergeet en ziel en leven waagt in den bruisenden warlstroom, die goudzand rolt;

‘Het domme vertrouwen van hen die door de fortuin begunstigd - in dol gebras, den tijd, de toekomst, het einddoel hunner levensreis vergeten, dronken op de wereldzee heen-zwijmelen en eindelijk toch verdwijnen in den kolk der ellende en der wroeging...

‘Dit alles trachtte de schrijver der *Fortuna* eenigszins te dichten.’

Zóo spreekt de dichter. Dit plan is zeer uitgebreid, zelfs grootsch, en veronderstelt eene buitengewone verbeeldingskracht bij hem, die zich tot taak stelt het uit te voeren.

Was nu M. Adriaensen voor die taak berekend? Gedeeltelijk ja, maar zoo een onderwerp moest op eene veel breedere schaal opgevat worden en hij heeft het slechts in eenen beperkten zin behandeld. Waar de samenleving in hare voornaamste bestanddeelen, tot in hare geheimste schuilhoeken hadde moeten gadegeslagen en ontmaskerd worden, daar heeft hij slechts twee personen, eenen visscher en diens vrouw met Moloch, den Geldduivel, in aanraking gebracht. Wij hebben dus eene kleine schets in plaats van een afgewerkt geheel, dat overigens beter voor een drama dan voor een gedicht gelijk het onderhavige geschikt is.

Hiermede wil ik nu niet zeggen dat het werk van M. Adriaensen geheel van verdiensten ontbloot is. Neen, dàt oordeel zou te streng zijn. De strijd tusschen den man, die door gouddorst geprikkeld, voor de liefde en verkleefdheid zijner gade onverschillig blijft en zich uit hare armen rukt om den vurig begeerden schat machtig te worden, en de vrouw, die met haar liefderijk hart naar niets dan vreedzame, huiselijke genoegens haakt, die strijd, ofschoon eenigermate gebrek aan

ondervinding en menschenkennis verradende, is met treffende kleuren geschilderd en draagt het kenmerk van diep gevoel en echt dichterlijken aanleg.

De verzen zijn doorgaans goed gemaakt, vloeiend en welluidend. De taal is niet geheel onberispelijk: zoo staat b.v. ergens, TIJDENS *geheel dit tooneel* in plaats van *gedurende* enz, omdat *tijdens* het verledene en niet het tegenwoordige aanduidt. Op eene andere plaats leest men: *Mary wil zich op zijne schreden werpen*, dat vooreerst te veel naar het Fransch zweemt en ten tweede onjuist is, want de man springt in het water. Voor *varensmakkers* zou ik ook liever zeggen *varensgezellen.*

Bergen.

J. MICHEELS.

II.
Een eenig Kind, door Victor de Veen. Gent, Brussel, Antwerpen, 1875.

Beginnen wij met het einde van dit verhaal, daar lezen wij het volgende: ‘De woorden: *een eenig kind* klinken (bij) de meeste menschen zoet in de ooren: dikwijls gaat met de hoedanigheid van (een) eenig kind (te zijn) zekere stoffelijke welstand gespaard; maar hoe menigmaal zijn er ook niet allerhande gebreken en ondeugden aan verbonden? Dat komt meestal hieruit voort, dat ouders, die maar één kind hebben, door de zorg aan andere kinderen te wijden niet wederhouden, hun eenig kind buitenmate voldoen en het zóo bederven.’

De stijl van dezen slotzin laat te wenschen over; waarom schrijft de heer de Veen: ‘*door de zorg aan andere kinderen te wijden niet wederhonden*’ als hij zoo gemakkelijk en veel minder omslagtig had kunnen zeggen: ‘ouders, die maar voor één kind hebben te zorgen, geven dikwijls dat kind te veel toe en bederven het daardoor?’ Ouders die een kind *buitenmate voldoen*’ is trouwens geen Nederlandsche uitdrukking; wel zegt men:‘ik heb hem door mijn arbeid goed voldaan’ d.w.z. ik verrichtte iets dat hem voldeed, iets waarover hij te vreden was; men kan toch hier niet aannemen dat het schrijvers bedoeling was, te zeggen: dat het kind zeer tevreden was over zijne ouders?

‘'k Versta, er mij niet aan’ (pag. 21) is een gallicisme; wij zeggen ‘ik heb daar geen verstand van.’ Op pag. 33 en 36 treft, men het woord *voorwerp* aan, waar het taalgebruik het woord *onderwerp* vorderde. Op pag. 55 leest men: (hij) ‘gelukte er niet in haar tot dansen over te halen’ hetgeen in goed nederlandsch overgezet, zijnde, moet luiden: ‘het gelukte hem niet, enz.’ en eindelijk moet voor het op page 131 tweemaal gebruikte ‘erken’ *herken* gelezen worden.

Ziedaar eenige aanmerkingen op taal en stijl, beide door den zeker niet onverdienstelijken novellist soms een weinig verwaarloosd. Wat nu het eenvoudige volksverhaal zelf betreft, waarvan de strekking ons in de zooeven afgeschreven slotwoorden meêgedeeld is, het werkje laat zich zeer aangenaam lezen, en kan in volkskringen en volksleesgezelschappen van nut zijn. Ik leg klem op de uitdrukking *volksverhaal*, want èn door de zeer eenvoudige strekking èn door de hoogst eenvoudige behandeling en door de niet minder eenvoudige inkleeding behoort het volkomen tot de afdeeling van volksmatige, zedekundige verhalen. Het boekje vinde derhalve zijnen weg, en zijn maker beleve er genoegen van, - dit is de wensch van

F. SMIT-KLEINE.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- **Prijskampen**. - In den Novellen-prijskamp van het *Vlaamsche Volk* te Antwerpen zijn de twee uitgeloofde prijzen toegekend aan de volgende stukken: 1° ‘*Martje Martens*’ door Aug. Van Acker; 2° ‘*Iets zonder naam*’ door L.E. Janssens. - ‘*Graziella de Boheemsche*’ (kenspreuk: ‘Schilder naar de natuur’) behaalde eene eervolle melding. Er waren 15 mededingende stukken.

- Met bijzondere voldoening vernemen wij uit het *Weekblad van Dixmude* dat H.M. de koningin der Nederlanden de *éérste* heeft ingeschreven op Mevr. Van Ackere's *Volledige Dichtwerken*, die bij Belinfante te 's Gravenhage zullen het

licht zien. Ook de Minister van Binnenlandsche zaken uit Holland en andere hooggeplaatste personen hebben de lijst met hun handteeken vereerd. Voor de eer van ons land, hopen wij dat ook Belgie, aan wiens kunstkroon de 'Vlaamsche Sapho' (zooals onze betreurde Van Duyse Mevr. Van Ackere noemde) reeds zoo menige glansrijke perel hechtte, aan zijn plicht tegenover die verdienstvolle vrouw niet zal te kort blijven. De uitgave geschiedt in afleveringen van 5 vel druks, postformaat, en wordt berekend tegen 10 cents per vel. Het geheele wordt beraamd op ongeveer 15 afleveringen, zoodat de totale prijs het bedrag van 7 gl. 50 niet zal te boven gaan.

- Te Nieuwpoort, te Lokeren en te Wetteren worden afdeelingen van het *Willemsfonds* gesticht. De Ledebergsche afdeeling zal dezen winter eene reeks volksvoordrachten (met een muziekaal gedeelte) geven. Als sprekers zijn o.a. ingeschreven MM. De Vriese, De Smet, Van Wîlder, Vander Biest en Vanden Kieboom.

Toonkunde.

Prijskampen. - De zangprijskamp van de *Artisans réunis*, te Brussel, leverdeden volgenden uitslag op: STEDEN VAN 1sten RANG: 1e prijs, *les Orphéonistes Dinantais*; 2e prijs, *les Amis réunis* (Luik); 3e prijs, *Koorvereeniging* (Gent). - VOOR GEMEENTEN VAN MIN DAN 8000 INWONERS: 1e prijs, *Philharmonie* (Dolhain-Limburg); 2e prijs, *Société chorale d' Apollon* (Glain); 3e prijs, *les Amis d'Orphée* (Haine St.-Paul); 4e prijs, *l'Amitié concordiale* (Surdents-Stembert); 5 prijs, *les Bardes* (Quinquempois; - ID. 2e AFDEELING: 1e prijs, *De Eendracht* (Ledeberg-bij-Gent); 2e prijs, *Unionchorale* (Paturages); 3e prijs, *les Enfants de Ste-Barbe* (Frameries). - VOOR WERKMANSVEREENIGINGEN: 1e prijs, *de Vereenigde Werklieden* (Gent); 2e prijs, *Société de chant des usines de Sclessin*. - VOOR BUITENLANDSCHE VEREENIGINGEN: 1e prijs, *les Orphéonistes* (Valencijn); 2e prijs, *les Enfants de la Belgique*(Parijs); 3e prijs, *Männer-Gesangverein* (Hulz); Eervolle melding aan de Maatschappij van Dordrecht. - EEREPRIJS: *les Orphéonistes* (Valencijn). - PRIJS VAN UITMUNTENDHEID: 1e prijs, *les Orpheonistes* (Arras); 2e prijs, *Roland de Lattre* (Halle).

- De Toonkunstenaars-Vereeniging van Noord- en Zuid-Nederland, waarover de heer P. Benoit in zijn artikel '*Een*

Broederbond' onze lezers heeft onderhouden, is dezer dagen definitief ingericht en heeft zijnen hoofdzetel te Amsterdam.

Ziehier de voornaamste artikelen van het Reglement:

Art. 1. Het doel der Vereeniging is: de belangen der in Noord- en Zuid-Nederland levende of aldaar geboren toonkunstenaars in het algemeen en die van de leden in het bijzonder te behartigen.

Art. 2. Zij tracht dit doel te bereiken: *a*. Door jaarlijksche bijeenkomsten, waarop door mondelinge voordrachten de smaak voor het meer wetenschappelijke der kunst bevorderd, en de broederlijke zin aangekweekt zal worden - *b*. Door het uitvoeren der verdienstelijke werken van in Nederland geboren of aldaar wonende componisten, ten einde hunne werken meer bekend te maken. - *c*. Door bij die uitvoeringen zooveel mogelijk nederlandsche of in Nederland wonende vokaal- en instrumentaal-solisten te doen optreden.

Art. 3. Zoodra de financiëele toestand der Vereeniging het toelaat, zal zij: *a*. Jeugdige, veel belovende talenten (leden of kinderen van gewone leden der Vereeniging) ondersteunen - *b*. Hulp verleenen aan gewone leden, die door ziekte of andere ongelukken die hulp behoeven. - *c*. Een honorarium uitreiken aan componisten (leden der Vereeniging) bij de uitvoering hunner werken. - *d*. Maatregelen nemen om aan de Vereeniging te verbinden een pensioen-, weduwen- en weezenfonds.

Art. 4. Leden der Vereeniging zijn: *a. Gewone leden* (toonkunstenaars of toonkunstenaressen.) Zij betalen een jaarlijksche bijdrage van tien gulden of 20 franks, en zijn zedelijk verplicht, tegen billijke schadevergoeding, mede te werken op de uitvoeringen door de Vereeniging te geven. - *b. Belangstellende leden* (dames zoowel als heeren.) Deze betalen een jaarlijksche bijdrage van minstens vijf gulden of 10 francs, en hebben, even als de gewone leden, het recht alle uitvoeringen der Vereeniging met ééne dame bij te wonen. - *c*. Correspondeerende leden.

Art. 15. In gemeenten waar het getal belangstellende leden vijf-en-twintig bedraagt, wordt jaarlijks minstens ééne uitvoering, ochtend- of avond-concert gegeven.

Art. 17. Om gewoon lid der Vereeniging te worden heeft

men zich, minstens twee maanden vóór de algemeene vergadering, aan te melden bij den secretaris...

Bestuurders zijn de heeren R. Hol, voorzitter; G.A. Heinze, onder-voorzitter; W. Stumpff, penningmeester; W.F.G. Nicolaï, secretaris; H.A. Meyroos, bibliothecaris en 2e secretaris.

- Den vleienden brief, waarin Ridder Francisco Fiorillivoorzitter van het *Istituto Italiano*, aan den Heer Peter Benoit zijne benoeming tot Beschermend Eerelid (*Socio Promotore*) meldt, en hem tevens de toezending van het Diploma en de Gouden Medalie van 1e klas aankondigt, heeft de Vlaamsche toondichter volgenderwijze beantwoord, en wel in de Nederlandsche taal, met bijvoeging van een gelijkluidend afschrift in 't Italiaansch:

> Weledele Heer,
> Ten zeerste gevleid door de vereerende onderscheiding mij door UEd. hooggeacht Instituut toegekend, reken ik het mij tot een genotvollen plicht UEd. Daarvoor mijn hartelijksten dank te betuigen.
> De eer van deze benoeming overtreft voorzeker mijne persoonlijke verdiensten; doch ik beschouw die eer als eene hulde aan onze Nationaal-Vlaamsche Muziek beweging in België.
> Bij de eerste gelegenheid hoop ik de eer en het genoegen te hebben U over ons streven ten voordeele van dat nationaal princiep eenige mededeelingen te doen toekomen.
> Aanvaard, enz.
> Get.: PETER BENOIT,
> *Bestuurder der Antw. Muziekschool; Off. der Leopoldsorde*.

Necrologie.

- E. EDW. DE VRIES, vroeger bestuurder van den Amsterdamschen en den Rotterdamschen Schouwburg, overleden te Amsterdam in den ouderdom van 68 jaren. - De heer De Vries was in de laatste jaren zijns levens bestuurder van het 'Paleis voor Volksvlijt', dat, ten teeken van rouw over dit sterfgeval, voor vier dagen is gesloten gebleven.

- Op 10 October jl. had te Antwerpen de onthulling plaats van het aan LODEWIJK GERRITS opgericht grafmonument. Op deze plechtigheid, en het gedenkteeken-BROERMAN, dat den zelfden dag door *de Vrije Kunst* werd ingehuldigd, komen wij in ons volgend Nr terug. Thans wegens plaatsgebrek verschoven.

Gouddochtertje.
Een kindersprookje van Leander.

Vóór de poort, vlak bij de weide stond een huis; daarin woonden twee menschen, die maar één kind hadden, een heel klein meisje. Gouddochtertje noemden zij het. Het was een lief, aardig, klein ding; vlug als een wezeltje.

Eens op een' vroegen morgen ging de moeder naar de keuken, om melk te halen; daar wipte liet kleine ding het bed uit en ging in haar hemdje in de voordeur staan. Nu was het een wonderschoone zomermorgen, on terwijl het daar zoo in de deur stond, dacht het: ‘Morgen regent het misschien; wellicht is 't beter, dat ik vandaag maar eens ga wandelen.’ Zoo gezegd, zoo gedaan; het loopt naar de weide achter het huis en van de weide naar het bosch. Toen het in 't bosch kwam, schudden de hazelaars heel ernstig hunne takken en riepen:

‘Klein kikkertje met je hemdje bloot,
Wat blijft ge niet op moeders schoot?
Ge hebt geen broekje of schoentjes aan
En met één kousje kunt ge niet gaan;
Mocht ge dat kousje ook nog verliezen,
Je beentjes zullen wis bevriezen.
Loop je voetjes niet verder moe,
Ga liever maar weer naar huis toe!’

In plaats van hiernaar te luisteren, liep het kleine ding het bosch in en kwam, toen ze het bosch door was, bij den vijver. Hier aan den waterkant stond met een vijftiental jongen, alle goudgeel als een eidooier, een eend, die verschrikkelijk begon te snateren, daarop Gouddochtertje te gemoet liep, den snavel wijd open sperde en deed alsof ze het kind wilde

opeten Maar Gouddochtertje was niet bang, ging recht op de eend los en zei:

> ‘Eentje, klein snatergekje,
> Wees bedaard en houd je bekje!’

‘O,’ sprak de eend, ‘zijt gij het, Gouddochtertje! Ik had je waarlijk niet herkend; neem 't me niet kwalijk! Ge zult ons toch immers geen kwaad doen? Hoe gaat het je toch? En hoe is 't met vader en moeder? 't Is heel lief van je, dat ge ons eens opzoekt. 't Is voor ons een groote eer. Ge zijt zeker heel vroeg opgestaan? En ge wilt zoo onzen vijver eens bezien? 't Is hier een heel aardig plekje! Niet waar?’

Toen ze uitgesnaterd had, vroeg Gouddochtertje:

‘Zeg eens, eendje, waar krijgt ge toch al die kanarievogeltjes vandaan?’

‘Kanarievogels?’ antwoordde de eend, ‘met je verlof, dat zijn mijn jongen.’

‘Maar ze piepen toch zoo fijn, en ze hebben geen veeren, maar haar! Wat krijgen die kanarievogeltjes dan wel te eten?’

‘Ze drinken klaar water en eten fijn zand.’

‘Maar daarvan kunnen ze toch onmogelijk groeien.’

‘Stellig, stellig,’ zei de eend; ‘de goede God zegent het voor hen, en dan vinden ze soms in 't zand wel een worteltje, in 't water een worm of een slakje.’

‘Hebt ge hier geen brug?’ vroeg Gouddochtertje verder.

‘Neen,’ zei de eend, ‘eene brug hebben we nu eenmaal hier niet. Maar wilt ge den vijver overvaren, dan zal ik je met genoegen overzetten.’

Daarop ging de eend te water, brak een groot blad van een waterlelie af, zette Gouddochtertje er op, nam den langen stengel in den snavel en voer zoo met haar naar de overzijde, terwijl de jonge eendjes er vrolijk naast zwommen.

‘Vriendelijk bedankt, eendje!’ zei Gouddochtertje, toen ze aan den oever gekomen waren.

‘'t Vereischt geen' dank.’ sprak de eend. Als ge me eens weer noodig hebt, ben ik tot je dienst. Mijne complimenten aan je ouders. Ik groet je.’

Aan de overzijde van den vijver lag een groote, groene weide, waarin Gouddochtertje al verder wandelde. Weldra zag ze een' ooievaar. Zo liep recht op hem toe en sprak: ‘Goeden morgen, heer ooievaar!’ Wat eet ge daar toch, dat er zoo groen gespikkeld uitziet en zoo kwaakt?’

‘Kikkersalade,’ antwoordde de ooievaar, ‘kikkersalade, Gouddochtertje.’

‘Och, geef me ook wat, ik heb zoo 'n honger.’

‘Kikkersalade is geen eten voor je,’ zei de ooievaar; meteen ging hij naar de beek, dompelde zijn' langen snavel ver onder water en haalde er eerst een' gouden beker met melk en daarna een broodje uit. Vervolgens lichtte hij zijn eenen vleugel op en liet een peperhuisje met suiker vallen. Gouddochtertje liet zich niet tweemaal noodigen, maar ging zitten en at en dronk. Toen ze verzadigd was, sprak ze:

‘Hartelijk dank, Voorspoed en gezondheid je leven lang!’

Daarop liep ze verder. Het duurde niet lang, of er kwam een blauw vlindertje aanvliegen.

‘Klein blauwtje,’ riep Gouddochtertje, ‘willen we wat krijgertje spelen?’

‘Mij goed,’ antwoordde de vlinder, ‘maar ge moogt me niet bij de vleugels aanvatten, opdat er niets afgaat!’

Nu speelden ze vroolijk krijgertje in de weide, totdat het avond begon te worden. Toen de schemering viel, zette Gouddochtertje zich in 't gras neer en dacht: ‘Ik wil eerst wat uitrusten en dan naar huis gaan.’ Terwijl ze daar zoo zat, merkte ze, dat alle bloemen in 't gras ook al moe waren en wilden gaan slapen. 't Madeliefje knikte heel slaperig met zijn kopje, hief het weer op, keek met starende oogjes rond, en knikte nog eens weer. Daar naast stond een witte aster (dat was de moeder), die zei:

‘Madeliefje, mijn engeltje, Val niet van je stengeltje!’

‘Ga naar bed, mijn kind.’ En het madeliefje gaf zich stil

neer en ging slapen. Daarbij verschoof zijn wit mutsje, zoodat de tipjes juist over zijn gezichtje hingen.

Nu sliep de aster ook in. Toen Gouddochtertje merkte, dat alles in de rust lag, vielen ook haar oogjes toe. Daar lag zij nu op de weide te slapen, en ondertusschen liep hare moeder schreiende het gansche huis door, om haar te zoeken. Alle kamers snuffelt ze door; ze kijkt in alle hoekjes, onder alle bedden en ook onder den trap. Ze gaat de weide in tot, aan het bosch, en het bosch door tot aan den vijver. Den vijver kan ze niet overgegaan zijn, denkt ze, terwijl ze terugkeert en nog eens in alle hoekjes en gaatjes, onder alle bedden en ook onder den trap zoekt. Wederom gaat ze naar de weide, en weer naar 't bosch en weer tot aan den vijver. Dat doet zij zoo den ganschen dag, en hoe meer ze het doet, hoe meer ze begint te schreien.

De man had intusschen de heele stad afgeloopen en overal gevraagd, of niemand Gouddochtertje gezien had.

Toen het echter geheel en al donker was geworden, kwam een van de twaalf engelen, die iederen avond de gansche aarde moeten overvliegen, om te zien, of niet hier of daar een klein kind is verdwaald, en om het dan weer bij zijn moeder te brengen, - ook op de groene weide neerstrijken. Toen hij zag, dat Gouddochtertje daar lag te slapen, nam hij haar voorzichtig op, zonder haar wakker te maken, vloog tot boven de stad en keek, in welk huis nog licht brandde.

‘Dat zal wel het huis zijn, waar ze wezen moet,’ sprak hij, toen hij de woning van Gouddochtertjes ouders bemerkte, waar in de woonkamer nog altijd het licht brandde. Heimelijk gluurde hij door het venster: daar zaten de vader en de moeder tegenover elkaar aan de kleine tafel te schreien, en onder de tafel hielden zij elkander bij de hand. Heel stil opende de engel de huisdeur, legde het kind onder den trap en vloog weg.

En de ouders zaten nog steeds bij de tafel. Eensklaps stond de moeder op, stak nog een licht aan en keek nog eens in alle kanten en hoeken en onder de bedden.

‘Vrouw,’ sprak de man op droevigen toon, ‘ge hebt immers reeds zoo vaak te vergeefs in alle hoekjes en gaatjes

gezocht en ook onder den trap. Ga naar bed. Ons Gouddochtertje zal wel in den vijver gevallen en verdronken zijn.'

Maar de vrouw luisterde niet en ging verder, en toen ze onder den trap lichtte, zag ze daar het slapende kind liggen. Ze gaf zulk een schreeuw van blijdschap, dat haar man hals over kop den trap afsprong. Met een van vreugde stralend gelaat, kwam ze hem tegemoet, met het kind op den arm. Het had zich zoo moede geloopen, dat het vast bleef slapen.

'Waar was het toch? Waar was het toch?' riep de man uit.

'Het lag onder den trap te slapen,' hernam de vrouw 'en toch heb ik vandaag al zoo dik wijls op die plaats gekeken.'

Toen schudde de man met het hoofd en sprak:

'Moeder, moeder, dat is geen zuiver spel; maar we willen God toch danken, dat we ons Gouddochtertje weerom hebben.'

CH.F. VAN DUIJL.

Bladvulling.

Puntdichtjes.

I.

Hier slaapt de minnegod: hij kan geen toegang vinden.
De harten laten zich niet meer door liefde binden.
Het huwelijk heeft zich tot woekeren gesteld,
't Hart wordt nu niet gewond dan door een pijl van geld.

II.

Hermanus de Barbier is nu een Waard geworden,
Is dat niet schandelijk? - In 't minste niet, zei Jorden,
Barbier en waard verschilt; maar 't werk heeft niet veel keurs:
Eerst schoor hij 't volk het hoofd, nu scheert hij hun de beurs.

III

Hans schreef een eerdicht voor Michiel waar roem in stak.
Michiel gaf Hans, tot loon van 't vers, een rol tabak.
Is dàt beloonen? - Ja, hij hield de rechte palen,
Die wind verkoopt dien moet men weêr met rook betalen.

JAN VOS.

Poëzie.

Twee blauwe schenen,
tafelspel tusschen twee vrienden, muziekanten.[1]

Het tooneel verbeeldt de achterkamer van Bastiaan die, als hospes, de middendeur opent en Marcel, zijnen gast, die hem is komen bezoeken, inlaat, terwijl deze, inkomende, spreekt. De samenspraak wordt aangezien als de voortzetting dergene door hen gehouden in de voorzaal.

GAST.
- Waarom niet in de voorzaal blijven?

HOSPES.
- Wij zullen hier, in de achterzaal,
Doelmatiger den tijd verdrijven.

GAST.-

Den stoel aanvaardende hem door Bastiaan aangeboden, nevens eene tafel).

Wij spraken van muziek en taal.

HOSPES.
- Waar Jan en Alleman ons stoorden.

GAST.
- Doch waar 't gesprek zijn draad hernam,
Een eindje draad van duizend woorden.
Als hulde van onze ijvervlam.

HOSPES.
- De smaak begeert verscheidenheden.

GAST.
- Wel, putten we uit eene andre bron.

HOSPES.-

(Terwijl hij uit eene kas eene flesoh rootten wijn en een schenkbord met twee glazen haalt, welke hij op tafel zet).

En schrijden wij, bij 't nadertreden,
Op 't beste paardje: Bachus' ton.

(Zij zetten zich aan tafel).

GAST.
- Ei! Bachusgast!

HOSPES.-

(1) *Verdichtsel.*

(De flesch ontstoppende).

Wat zeggen namen?
'k Verversch mijn keel, van praten droog.

GAST.
- Ook mij behoeft men niet te pramen;
Ik hef gewillig 't glas omhoog.

HOSPES.-

(inschenkende).

O! dit gebeurt alle oogenblikken
En overal, bij alle klas
Van menschen...

GAST.
- Zelfs préhistorieken[2]
Zien gretig in den grond van 't glas.

(2) Wier Congres heeft plaats gehad te Brussei, in Augusti 1872.

HOSPES.
- Op uw gezondheid, waarde makker!

GAST.
- Wel smake 't u.

(Zij drinken).

Wat heerlijk nat!

HOSPES.
- Gewonnen op Burgonje's akker,
En sinds tien jaren uit het vat.

GAST.
- Dàt zal den Vlaming niet veraarden
Als 't oude graaflijk huis zulks deed.

HOSPES.
- Geen nood, hij staat met vlaamsche zwaarden
Van taal- en toonkunst strijdgereed.
Dit wil de vijand ons ontwringen,
En veldheer Fétis dondert op;
Benoit hem toe, en beider klingen,
Twee bliksems, klieven kop bij kop.

GAST.
- Moge onze Peter zegepralen!

HOSPES.
- In deze hoop, die heil voorspelt,
Hervatten wij de wijnbokalen
Op de eer van Vlaandren's dappren held!

(Zij drinken).

GAST.
- Gij moest ons 't lekkre slokje sparen
Tot op den dag van uwen echt.

HOSPES.
- Dan liet het zich niet lang bewaren.

GAST
- Wel hoe?

HOSPES.
- Ik trouw in 't kort.

GAST.
- Oprecht?
'k Beken u dat mij dit verwondert;
Van niemand had ik 't nieuws gehoord.

HOSPES.
- Bij niemand ook, u uitgezonderd,
Ontsnapte mij daarvan een woord.

GAST.
- Integendeel, ik hoorde u zeggen
Dat gij het jonkmanskleedje alleen
Voor 't kleed van ambtuaar af zoudt leggen.

HOSPES.
- Ik zegde dit, wanneer het scheen
Dat ik niet vruchtloos meer zou loopen
Bij de opperbazen van den Staat.
Ach! duur moest ik dien schijn bekoopen:
Een ànder draagt het ambtgewaad.

GAST.
- O spijt!

HOSPES.
- *Gij* weet ervan te spreken,
Marcel, gij kent dit smartgevoel.

GAST.
- Genoeg om mij de walg te steken,
Van heel dien hoogen staatkunstboel.

HOSPES.
- Ook mij begint hij walg te wekken,
En 'k maakte erop een afscheidskruis.

Om mij iets anders aan te trekken,
Maar. .

GAST.
- Dàt misschien ware ook niet pluis.
Het beste, dunkt mij, is te *peuren*
In 't water van een rijken echt.

HOSPES.
- Dat kan u net als mij gebeuren.

GAST.
- Die aanhoudt wint, gelijk men zegt,
Maar 't valt mij hard zoolang te wachten.

HOSPES.
- Gelukkig zal eene echtvriendin
Weldra mijn ledekant verzachten
Met rozen van de huwlijksmin.

GAST.
- Dan moogt gij gade en God bedanken...
Wat bruidschat brengt de aanstaande meê

HOSPES.
- Een hart vol trouw, een beurs vol franken,
En een vernuft van fijne sneê.

GAST.
- Ei! Bastiaan heeft toegekeken;
Hij kent er al 't geheime van!

HOSPES.
- Wat minnaar zou hieraan ontbreken.
Hij, haast haar wederhelft en man?

GAST.
- Gaf ze u haar woord?

GAST.
- Zij liet dit hooren.

GAST.
- Wanneer?

GAST.
- Nog onlangs.

GAST.
- Na den dag
Van uw mislukken?

HOSPES.
- Korts te voren.

GAST.

- Dit wekt bedenking: zij voorzag
Uwe opkomst.

HOSPES.

- Geen kortzichtige oogen
Heeft ze ongetwijfeld. Evenwel
Vermoed ik in haar gunstbetoogen
Geen heimlijk eigenbatig spel.

GAST.

- En 't jawoord heeft ze u toegezworen?

HOSPES.

- Wat zijlings, dunkt mij: ‘Beste vriend,
Eerstdaags *Heer Ambtnaar*, en geboren
Voor 't echtgeluk, o! gij verdient
Een vrouwe, die naar u moge aarden.
Voor mij, wat ook 't huishouden kost,
Ik mag de hand eens mans aanvaarden,
Zoo wel met geen' als mèt een post.’
Dit schreef zij mij, en 'k liet haar weten
Dat ik, gevallen door de mand,
Wilde opstaan, en de huwlijksketen
Erlangen uit haar milde hand.

GAST.
- Dit klinkt nu rechtstreeks na bezijden.
En ze antwoordde u?

HOSPES.
- Tot nog toe niet.

GAST.
- Hoor, Bastiaan, 'k moet u belijden
Dat juist hetzelfde *mij* geschiedt.
Mijn lief schreef brieven die verrukken;
'k Getroostte mij mijn ambtgemis.
Maar thans, bij mijn herhaald mislukken
Thans blijft zij stom gelijk een visch!

HOSPES.
- Zóó is 't dan met ons beî geschapen;
Het wachten scherpt ons ongeduld.

GAST.
- 'k Beken het, 'k zou geruster slapen
Ware onzer ziele wensch vervuld.

HOSPES.
- Kom, nogmaals op de hoop gedronken!

GAST.
- De teug verwarme hoofd en hart!

(Zij tikken en drinken)

HOSPES.
- Mij dunkt, ik zie ons heil geklonken.
't Steunt op een rots die stormen tart.

GAST.
- 't Steunt op een huisduif.

HOSPES.
- Vergelijken
Wij ze aan twee duifkens, vast in 't net,
Terwijl de doffers henenstrijken
Naar festival en feestbanket.

GAST.
- Of 't huis verheugen met hun kropje
Dat zwelt en schittert, walst en kort.

HOSPES.
- Terwijl 't bezwangerd eierdopje
Hun zaligheid in 't hartje stort.

GAST.
- En dàn, de volheid van den zegen:

De vaderschap, het moederlot!

HOSPES.
- O! reeds verrukt mij 't overwegen
Van dit ons nakend echtgenot!...

(Hij drinkt.)

GAST.
-

(De huisbel hoorende.)

Daar wordt gebeld.

HOSPES.-

(Opstaande en aan de zijdeur gaande luisteren.)

De deur gaat open.
Doch niemand treedt in huis. Wellicht
De post?

GAST.
- O! mocht ik dàt verhopen!

HOSPES.-

(Eenige schreden tot Marcel doende.)

Verwacht gij eenig postbericht?

GAST.
- Wat men te mijnent zou bestellen
Verwacht ik *hier*.

HOSPES.
- Genoeg gezeid.
'k Ga binnen de oorzaak van dat bellen

Vernemen...

(Aan de zijdeur komende)

Maar ik hoor de meid.

(De zijdeur openende, heenziende en de meid, die op het tooneel niet verschijnt, toeroepende.)

Welaan dan, haast u!

(De hand binnenwaarts reikende en twee brieven ontvangende, zonder dat men ziet wie ze hem behandigt, komt hij met dezelve haastig tot Marcel terug.)

Twee missieven.

GAST.
- Twee?

(opstaande)

Mooglijk een voor mij?

HOSPES.
- Ja wel.
En een voor mij.
Gewenschte brieven!
Geef, geef den mijnen.

HOSPES.
-

(Hem den brief gevende.)

Daar, Marcel.

(Elk overleest zijnen brief met haast en met eene ontroering in het begin nauwlijks zichtbaar, maar allengskens toenemende, vooral bij Bastiaan.)

GAST.
Gij beeft, mijn vriend.

HOSPES.
- Wie zou niet beven
Bij 't overlezen van dien brief?

GAST.
- Wat snoode pen heeft dien geschreven?

HOSPES.
- De pen van mijn verradersch lief!

GAST.
- Zij, ongetrouw?

HOSPES.
- Zij laat mij varen.

GAST.
- Dat, Bastiaan, is ook mijn lot:
Wij drijven op de zelfde baren,
Schipbreukelingen...

HOSPES.
- Bittre spot!

GAST.
- Mijn vrijster, een Sireen als de uwe,
Gaat zingen langs een ander strand.

HOSPES.
- Dat zij vergaan!...

GAST.
- Geen Vlaming duwe,
Tot hare straf, haar nog de hand!

HOSPES.
- Hoe zal men beider handel noemen?
De mijne zendt mij naar de maan,
En meldt mij, zonder 't minst verbloemen,
Haar huwlijk met Narcissus aan!

GAST.
- Narcissus, die verfranschte jongen,
Die rijke sul?

HOSPES.
- Hij zelf

GAST.
- Neen, neen.
De band, waarnaar hij heeft gedongen,
Is wel de hand van *mijn* Sireen.

HOSPES.
- Neen, van de mijne!

GAST.
- Van de mijne!

HOSPES.
- Dan heeft de broek een tweeden doek.

GAST.
- Neen, eer vermoed ik iets, de pijne
Wel waardig dat men onderzoek.
Men legge slechts op tafel neder
De ontplooide brieven naast elkaar.

(Zij doen dit, werpen eenen oogslag op de brieven en schijnen verrast, vooral Bastiaan.)

HOSPES.
- God! beide van Clothilde's veder
Die ze onderteekend heeft!...

GAST.
- Zie daar
Een staaltje van der vrouwen listen:
Wij hadden tusschen ons gemeen
Clothilde zonder dat wij 't wisten.

HOSPES.
- Twee honden knaagden aan één been.

GAST.
- Een poezle hen ontliep twee hanen.
Een derde haan liep ze aanstonds na.
De twee, nu *wepel*, storten tranen
Langs blauwe schenen.

BEIDE.
- Ha, ha, ha, ha!

HOSPES.
- Reeds schatert, eer het hart in staat is
Te lachen, 't lachje van den mond.

GAST.
- Voorbarig *presto*, wat *chromatisch*,
Een *mouvement* van korten stond

HOSPES.
- Wij komen tot de volle klanken,
Crescendo in den jubelzang,
Om God, den goeden God te danken,
Die ons verlost heeft van een slang.
Kom! na den *chorus* onzer kelen,
't Akkoord van 't instrumentgeluid!

GAST.
- Ja, gaan wij eenen duo spelen,
Gij de viool en ik de fluit.

HOSPES.
- Welaan, de roemer *preludeere*!
Dàn vliegt de geest naar 't geestenrijk.

GAST.
- Waar toon- of dichtkunst *cadenceere*,
Het klinkend glas maakt feestmuzijk!

(Zij tikken en drinken.)

Wervick, 1872.
F. BLIECK.

Aan de Vlaamsche componisten en Voorstanders der Nationale Toonkunstbeweging.
Manifest
door Peter Benoit.

Ik houd het er voor dat, ondanks de zegepralen, welke wij door muziekale werken en door onzen strijd voor het kunstnationalism reeds behaalden, de verbasterende en centraliseerende strekkingen ernstiger dan ooit misschien ons Vlaamsch-Nationaal principe bedreigen.

Onze vijanden winnen veld, en dit omdat zij *systematisch en regelmatig* bij de opvoeding te werk gaan, omdat ze door alle middelen de Vlaamsche centrums, rechtstreeks of onrechtstreeks, in hunne natuurlijke ontwikkeling trachten te belemmeren.

Het oogenblik is daar, om van onzen kant daar tegenover een plan van een algemeene *stelsel- en regelmatige* werking op muziekaal gebied ten uitvoer te brengen. En sta mij toe, desaangaande uwe ernstige aandacht in te roepen op mijne 'Verhandeling over de Nationale Toonkunde.'(1)

Ik herhaal het, het oogenblik is daar; nu is het *onze* plicht (steunende op onze wakkere werkzaamheden, die ons daartoe volkomen het *recht* geven) onze muziekale kwestie aan het welwillend oordeel van het Staatsbestuur te onderwerpen.

De opvoeding, eene echt degelijke Vlaamsch-muziekale opvoeding, het in verband stellen onzer Muziekscholen met onze gansche werking, om het even in welk muziekaal vak, dàt moet het doel van ons onverpoosd streven zijn. Ik wil het wel bekennen, M.H., betrekkelijk *veel* hebben wij reeds

(1) In het Tijdschrift *De Vlaamsche Kunstbode*. Als premie voor de nieuwe inschrijvers thans in een afzonderlijk boekdeel verschenen.

gedaan: maar er blijft nog veel te doen over. Wij hebben, om zoo te zeggen, eene massa bouwmaterialen bijeen vergaard; maar wij zijn nog niet tot een normaal kunstbestaan geraakt.

Bij onze Muziekscholen sluipt in meer of minder hoeveelheid het ziekmakende Eclectismus binnen; voor onze Tooneelen hoeft, onder muziekaal opzicht, schier nog alles te worden gedaan.

Nog zijn de uitvoeringen en concerten van vele onzer bijzonderste maatschappijen der Vlaamsche hoofdsteden, op de fransche taal gesteund.

Bij de *lagere en middelbare* scholen ontbreekt het teenemaal aan doelmatige Vlaamsche geestesontwikkeling op toonkundig gebied.

Bij de *hoogere* scholen bestaat nog steeds geen cursis van Esthetika. Het kunstgevoel en bijzonderlijk het verfijnde kunstgevoel, het kunstgedacht, de kunstwil blijven bijgevolgverdoofd, en onze muziekale beweging beperkt zich bij eenige componisten, eenige uitvoerders, eenige dilettanten, eenige critici en een klein gedeelte van 't volk.

Maar de algemeenheid der Vlamingen blijft onkundig wat den geest, de reden van bestaan, den invloed onzer toonkunde betreft. Inderdaad, zien we niet dat zelfs ons Vlaamsch publiek veeleer zijn genoegen nog stelt in het bezoeken van verfranschte muziekscholen, tooneelen, concerten enz. enz.? En waarom? Omdat het ons zoo niet geheel dan toch in ruime mate aan nationale degelijkheid bij de opvoeding mangelt.

Onze alreeds gevormde zangers en zangeressen, ontmoedigd omdat men in 't land geene maatregelen neemt, ten einde hun een eerlijk bestaan te verschaffen, verlaten het land of slaan de fransche tooneelbaan in, - en, als wij 't een of ander oprichten willen, vragen diegenen welke ons (van de ééne zijde) den toestand onmogelijk trachten te maken: wàar zich onze zangers en uitvoerders bevinden?!

Ik beken volgaarne dat eenige onzer muziekale gewrochten eene zekere begeestering - en soms wel eene groote - te weeg gebracht hebben; maar was zulks niet eerder aan eene oogenblikkelijke voldoening toe te schrijven, dan wel aan de over-

tuiging dat ‘eigen schoon’ boven alle schoon moet verheven en gewaardeerd worden?

De Vlaamsche Muziekbeweging is vooralsnog het mikpunt van wat antivlaamsch in België is. - En waarom?

Wij hebben begrepen dat, wanneer ons volk in eigen taal zal zingen, het zóo van lieverlede tot het besef van de zinspreuk: ‘*Eigen kunst is eigen leven*,’ komen moet. Ons volk *leest* weinig: gelijk in 't algemeen vele volkeren, *zingt* het liever. - Bij nationale gezangen voegen zich natuurlijkerwijze de uitingen onzer dichters en schrijvers, en deze doen bij het volk den smaak tot poëzie ontstaan.

Welnu, laat ons veronderstellen dat, zooals zekere kunstcosmopolieten beweren willen, er geen echte Vlaamsche muziek kan bestaan - wat natuurlijk eene meer dan kettersche bewering is! - dàn nog zouden wij alle pogingen moeten inspannen om door onze Muziek nationaal licht en leven te doen ontstaan en te verspreiden. Al was onze Vlaamsche Toonkunde enkel een middel tot het meer bekend maken onzer nationale schrijvers, dàn nog, zouden wij moeite noch opofferingen mogen ontzien om die overal in Vlaamsch-België te bevorderen.

Gelukkiglijk voor den toestand waarin onze worsteling verkeert, is onze Toonkunde, ofschoon nog zeer jong, alreeds meer dan eene loutere poëzie-draagster.

Wij kunnen gerust en koelbloedig het gedurig loochenen van haar bestaan nahooren, en veel rustiger en koelbloediger nog, maar onverbiddelijk, den strijd op het gebied der principepen voortzetten. Overigens, in geval ons levensdurend zwoegen niet voldoende ware om zoo'n edel doel ten volle te bereiken, zoo moeten wij onze opvolgers daartoe strijdvaardig maken.

Wakker en bij der hand, moet de Vlaming immer blijven: niet hoovaardig, - koen!

Koen en onverschrokken in den strijd, vooruitzichtig ook, en wel vooral bij een behaalde zegepraal; gedurig wakend over het ingewonnen veld, dat honderden afgunstige oogen nijdig aanschouwen; altijd en onverpoosd vooruitstreven en verzuchten naar een normaal en onafhankelijk geestesbestaan;

‘Zóó de Vlaming, zóó, en anders niet!’

Onze vijanden weten heel goed wat machtigen invloed de Nationale Toonkunst op een volk heeft, en daarom nemen zij dit Nationaal streven tot bijzonder mikpunt hunner openbare en bijzonderlijk verholene aanvallen. Niets zullen zij sparen, noch moeite, noch invloed. *Hier* bevelend, *daar* zachtjes insluipend, dank aan 't behendig middeltje van *Schijn en Blijk*; in één woord, zóo onverbiddelijk zullen zij in hun verbasterend stelsel voortgaan, als *wij* onverbiddelijk het alleen krachtgevend Nationaal grondbeginsel verdedigen. Een volstrekte zegepraal op de Belgische cosmopolieten moeten wij niet verhopen! maar de Vlaamsche steden toch willen wij vrij en onafhankelijk bij onze Toonkunst beweging aansluiten! Wij hebben in 't verleden voor stoffelijke en zedelijke belangen geworsteld, - nu geldt het voor hoogere kunstbelangen een nog een ideaal strijdperk te betreden, en dit zullen, dit moeten wij!

De Muziek is de kunst der toekomst! Zij ontkiemt thans als *nationale* kunst bij alle Europeesche volkeren! Voor de Nationale Muziek zal de verbastering zwichten als de nacht voor den dag, en met haar die profeten eener zoogezegde Wereldkunst!!!

Al wat ik daar even zegde is zeker opwekkend; maar dit is enkel nog de uitdrukking onzer verzuchtingen: Wij willen, ja, maar, *wat* moeten wij willen?... Overal ontkiemt de muziek in *nationalen* grond, door eene doelmatige opvoeding, door eene systematische werking, die de deelen eener muziekale beschaving in zich bevat: Welnu, dàt is het juist wat wij willen - of willen moeten! Laat het mij gerust zeggen: Vlaamsch-Belgie is niet muziekaal-Vlaamsch georganiseerd. Mannen op wie wij steunen mogen als kopstukken der algemeene beweging, anderen, die, tot gelederen gevormd, ons met woord on daad zullen bijspringen, deze mannen moeten wij tellen! Wij moeten vast en stellig weten op wie we rekenen mogen, on op wie *niet*, en elk van ons dient het zijne tot het vormen van een strijdensvaardig leger bij te brengen! - Eendracht maakt macht!’ Samenwerking geeft kracht en moed. Laat ons dus samen-

werken! Laat ons vooral malkander goed verstaan, - en ons op muziekaal gebied met de Noordnederlandsche componisten in Broederbond vereenigen!

Zooals ik in het begin van dezen Omzendbrief zegde, het oogenblik is plechtig. Onze muziekale beweging is nu tot dit punt van ontwikkeling gekomen, dat zij door 't gansche Vlaamsche land dient te worden verspreid en gesteund. - Eene *algemeene bijeenkomst*, eene soort van

Nationaal Muziekcongres

schijnt mij thans schier onontbeerlijk geworden. Vooraleer nogtans een *algemeene* oproep daartoe worde gedaan, kom ik U thans, in 't belang onzer heiligezaak, verzoeken aanstaanden zondag *te willen aanwezig zijn op eene* VOORLOOPIGE VERGADERING te Gent, waarop ik de vrijheid nemen zal UEd, een plan van algemeene werking te ontwikkelen, en uwe zienswijze daarover in te roepen.

Van deze bijzondere bijeenkomst hangt alles af; wij zullen dan *de stad, den dag en het uur* voor het ontworpen Congres bepalen.

Ik reken dus op Uwe geachte tegenwoordigheid, OP ZONDAG 31 DEZER, om 11 ure 's morgens, in de groote zaal van het *Egmont's Hotel*, dicht bij St. Niklaaskerk te GENT.

PETER BENOIT.

N.B - In groot getal hebben de Vlaamsche toondichters en voorstanders onzer Nationale kunstbeweging dien oproep beantwoord. Onder de aanwezigen bemerkten wij o.a. de heeren L. Van Gheluwe (*Brugge*), Waalput, Van den Eede, Van den Heuvel en Fl. Van Duyse (*Gent*), G. Huberti, (*Bergen*), Leenders (*Doornijk*), Jos. Bosiers en Blockx (*Antwerpen*), Jul. Vuylsteke, Em. Van Goethem, B. Block, Rappé (*Kortrijk*), enz. -

De heer Benoit neemt het voorzitterschap op zich. Als secretarissen worden aangeduid de heeren Hendrik Keurvels, mederedacteur aan de *Flandre Libérale* (Gent) en A.J. Cosyn, bestuurder van den *Kunstbode* (Antwerpen). Ziehier een kort verslag van het verhandelde:

Na de redevoering van M. Benoit, waarin de Vlaamsche meester de verschillige punten uit zijnen omzendbrief nader toelicht, wordt door

M. Van Gheluwe de vraag gesteld: ‘Is het in den tegenwoordigen toestand wenschelijk dat een Congres tot bevorderiug der belangen onzer Nederlandsche Toonkunst worde gehouden?’ Deze kwestie van princiep wordt algemeen door de vergadering toestemmend beantwoord.

Een voorstel van M. Keurvels, om liever een algemeen Nationaal Kunstcongres in te richten, waarop ook de andere kunstvakken zouden worden besproken, wordt door de heeren Cosyn en Van Duyse als zijnde ondoelmatig bestreden. Men besluit zich bij een Nationaal-muziekaal Congres te bepalen, dat waarschijnlijk te Gent plaats hebben zal.

M.J. Van den Eeden, van Gent, stelt voor dat, vóor het Muziekcongres, nog eerst eene tweede voorloopige zitting zou worden gehouden, b.v. binnen een drietal weken. Intusschen zou men het algemeen werkingsplan des heeren Benoit hebben bestudeerd, en dan zou daarover met meer vrucht kunnen worden beslist.

(*Aangenomen*.)

Met het doel: in het Vlaamsche land de belangen der Nationale Toonkunst te bevorderen, worden ten slotte drie Provinciale Comiteiten gesticht, die respectief te Antwerpen, te Gent en te Brugge hunnen hoofdzetel hebben. Al de componisten of vlaamschgezinde muziekliefhebbers, die zich bij een dezer Comiteiten aansluiten, zullen eene uitnoodiging ontvangen voor de aanstaande bijeenkomst, alsook voor het Congres.

Wij kunnen ons beknopt verslag over deze eerste vergadering der Vlaamsche componisten niet beter eindigen dan met het oordeel daarover door de *Kleine Gazet* van Antwerpen uitgebracht:

‘De totaal-indruk heeft bij mij de overtuiging gesterkt dat de Vlamingen een nationalen plicht vervullen, wanneer zij ook op muzikaal gebied voor de heropbeuring hunner schoone moedertaal ijveren. Men heeft wel eens de voorstanders der Vlaamsche richting in de Muziek van *exclusivisme* beschuldigd. Welnu, thans meer dan ooit schijnt mij die Bewering ongegrond. “Ieder volk, zegt Benoit, moet zijne waarde en zijne mannenkracht toonen door *zich zelven* te blijven, terwijl het met al de andere volkeren verbroedert.” En, wèl ingezien, 'k vind dat de man gelijk heeft.’

RED.

Het XIV^de^ Nederlandsch Congres.
Tweede Afdeeling.

Nederlandsche geschiedenis en oudheidkunde.

1ste Zitting. (24 *Augusti*). - De eerst ingeschreven spreker M. VORSTERMAN VAN OYEN (Maastricht) opent de werkzaamheden met eene studie over de Zegelkunde (sphragistiek) als hulpbron bij het beoefenen der geschiedenis. Hij neemt hierbij de werken die over dit vak bestaan in oogenschouw, doet het hooge belang van die wetenschap uitschijnen en eindigt met den wensch dat er zooveel mogelijk voor het goed bewaren en nasporen van oude zegels zou worden gezorgd. - Meer belangstelling nogtans wekte bij ons het onderwerp, dat daarna, door den Voorzitter Dr L.R. BEYNEN, werd behandeld. In eene zeer sierlijke taal sprak hij over het wenschelijke dat alle vrijheidslievende Nederlanders uit Noord en Zuid, zonder onderscheid van staatkundige denkwijze, in November 1876 gedachtig zijn aan het sluiten der Gentsche Pacificatie vóór 300 jaren. Die heugelijke gebeurtenis, het eenige gewichtig verdrag tusschen Noord en Zuid, moet in Vlaanderen's hoofdstad feestelijk en broederlijk worden gevierd.

Zeer krachtdadig wordt die zienswijze door den heer PAUL FREDERICQ (Arlon) ondersteund. Aan het Charter der Gentsche Pacificatie hebben mannen van gansch verschillende geloofsbelijdenis hun handteeken verleend. Op dit echt Nederlandsch Vrijheidsfeest moeten dus allo partijen in éénsgezindheid dit merkwaardig feit uit onze geschiedenis herdenken.

Prof. BRILL (Utrecht) stelt voor dat de Afdeeling zich met dien wensch vereenigen zou, wat algemeen aangenomen wordt.

Nu bracht de heer H.A.L. HAMELBERG (Arnhem) de toehoorders in een gansch andere sfeer. Hij sprak over het Nederlandsch in den Oranje-Vrij staat en het aanknoopen van betrekkingen met die Zuid-Afrikaansche Republiek. Deze voor onze taalbelangen zeer merkwaardige kwestie gaf aanleiding tot een voorstel van Prof. BRILL, strekkende om aan genoemd

gemeenebest van wege het XIV^de^ Nederlandsch Congres eenen brief van sympathie te schrijven. (Aangenomen, behoudens goedkeuring der Algemeene Vergadering).

Nog nam Prof. VAN VLOTEN even het woord voor een paar ophelderingen op de vraag: in hoeverre de kennis van naamsafleidingen van Nederlandsche steden en dorpen in de laatste jaren is gevorderd.

2de Zitting (25 Augusti). - In de eerste plaats kwam thans M FRANQUINET aan het woord, en wel over de verdeelingsakte van 870 opzichtens Limburg, waaruit tusschen de heeren BRILL en SCHOLS (Maastricht) een kleine woordenwisseling sproot.

De heer EVERTS brengt vervolgens de vraag in 't midden: op welke wijze het slot te Muiden zou kunnen dienstbaar gemaakt worden aan de belangen onzer Lands- en Lettergeschiedenis. Hij wenscht dat het Congres bij het Nederl. Staatsbestuur het het verlangen uite dat het bedoelde slot voor Nederland een Pantheon worde zooals Beijeren zyn Wahalla bezit. Dit voorstel wordt door den hoer ALB. THIJM ondersteund, en na eenige op- of aanmerkingen der heeren VAN VLOTEN, ZEGERS-VEEKENS, BEYNEN en VORSTERMAN VAN OYEN aangenomen, om ter Algemeene Vergadering te worden gebracht.

Ter aanvulling zijner voordracht van den vorigen dag, deelt thans de heer HAMELBERG nog eenige ethnographische, staaten letterkundige bijzonderheden over den Oranje-Vrijstaat en de Transvaalsche Republiek mede, waaruit zijne innige bekendheid met beide gewesten blijkt.

De heer J.P. VANDER AUWERA (Leuven) die ons op het Middelburgsche Congres de verdiensten van Frans van Mieris (als penningkundige) nader had toegelicht, trad ditmaal op met een ander merk waardig figuur uit onze Nederlandsche kunst. geschiedenis, namelijk Jacob Duym, geboortig van Leuven. die rond het einde der XVI^de^ eeuw te Leiden was gevestigd. Hij was er ‘Keizer’ van de Rederijkkamer ‘De Oranje-lelie’ en schreef ‘*het Beleg van Leiden*’ on andere tooneelwerken. Eren als Marnix van Ste Aldegonde, wist hij de Spaansche dwinglandij met het zwaard en met de pen te verdedigen.

Nog kwam aan de Dagorde een voorstel van den heer VAN LEE (Brussel) strekkende om aan de beide Gouvernementen te verzoeken dat een bevoegd ambtenaar worde gelast met het maken van afschriften van al wat in de Rijks-archieven voorde Geschiedenis belangrijks mocht voorkomen.(Verdaagd, bij afwezigheid van den voorsteller).

3de **Zitting** (26 *Augusti*). - De heer VAN LEE ontwikkelt zijn evenvermeld voorstel. Na eene beraadslaging tusschen de heeren VAN LEE, BEYNEN, ALB. THIJM, VAN VLOTEN, VORSTERMAN en FREDERICQ, wordt het voorstel in aanmerking genomen.

Daarop betreedt de heer P. FREDERICQ de tribuun. Spreker draagt eenige historische beschouwingen voor over het Burgondische beheer in de Nederlanden. Hij betoogt welken noodlottigen invloed de Hertogin van Burgondië daar heeft uitgeoefend. Ook de Staatkundige en rechterlijke eenheid, die deze vorsten ten onzent hebben gesticht, beschouwt hij als eene valsche eenheid, misschien een noodzakelijk kwaad, maar toch een kwaad.

Prof. BRILL is het op enkele punten in 't geheel niet ééns met den heer Fredericq, en beijvert zich om de lichtzijde der Regeering van't Huis van Bourgondië te doen uitschijnen. Nagenoeg in denzelfden zin drukken zich nog de heeren BEYNEN en THIJM uit, waartegen de heer FREDERICQ verder zijne stelling verdedigt.

Naar aanleiding eener door Mr Franquinet opgegevene stelling ‘of, in tegenspraak met de bewering van Van der Ghys, niet eerder Maastricht als muntplaats van den *triens solidi* of *tiers de sol dor* moet worden erkend’ wordt het woord gevoerd door den heer HULSENBOSCH, die echter ten slotte het vraagstuk onbeslist laat.

Andermaal wordt nu de kwestie der Archieven ter sprake gebracht, en wel door M. VORSTERMAN VAN OYEN. Hij dringt op eene zorgvuldigere officieele bewaring der archieven verzamelingen aan. Hij doet daarbij opmerken dat, over 't algemeen, de bezoldiging der Rijksarchivarissen, althans in Holland, onvoldoende is, om hun toe te laten zich uitsluitelijk aan hunne gewichtige bediening toe te wijden. Uit de discussie

waaraan, buiten den spreker, de heeren DE WIT, FRANQUINET en SMITS VAN NIEUWERKERKE deelnemen, spruit een amendement aan het voorstel-Van Lee, in den zin van het besprokene, voort.

Verders wordt nog door den heer DE WIT de vraag beantwoord ‘hoe men in de Middeleeuwen het noodige geld vond om zulke prachtige kerken, stadhuizen, hallen, enz. te bouwen?’ - Door zeer rijke abdijen werden veelal de groote kerken gebouwd, waartoe ook soms de arbeid der gevangenen werd benuttigd. Tot de wereldlijke bouwkunst hebben de alsdan bloeiende Gilden het meest meêgewerkt.

Door de heeren FREDERICQ en SCHOLS worden nog andere hulpbronnen opgegeven, na welke bespreking de zittijd de 2de Afdeeling gesloten wordt, met een woord van dank door Prof. BRILL aan het Bureel gebracht.

3de Afdeeling.

Tooneel- en toonkunst; - Boekhandel; - Kunstgeschiedenis; - Opvoeding en onderwijs.

1ste Zitting. (24 *Augusti*). - De bekende Bijbelspreuk ‘De laatsten zullen de eersten zijn’ werd in toepassing gebracht door den heer JOHAN GRAM, die, bij afwezigheid der vòor hem ingeschreven sprekers, de spreekbeurten opende. Hij handelde over het Vertaalrecht, vooral met het oog op het aanstaande Letterkundig verdrag met Duitschland. Dit onderwerp, in verband gebracht met een paar door Mevr. VAN CALCAR en M EDM. MERTENS ingezonden Congresvragen, werd door den heer Gram op voortreffelijke wijze behandeld. Hij deed zien hoo ook de belangen der Nederlandsche auteurs erbij zouden winnen indien het nu miskende eigendomsrecht der uitlandsche schrijvers door eene internationale wet werd beschermd. Een heele hoop onbeduidende werken worden thans in 't Nederlandsch vertaald, die in 't geheel die eer niet verdienen. Wanneer integendeel de uitgevers verplicht waren vertaalrecht aan die vreemde schrijvers te betalen, dan

zou men bij de keuze strenger zijn op de letterkundige waarde en alzoo zou ook het lezend publiek er voordeel bij vinden. Spreker stelt voor dat het Congres aan het Nederlandsch Staatsbestuur verzoeke de ‘Litterar-Convention’ met Duitschland te sluiten en een dergelijk verdrag aan te gaan ten behoeve der Nederlandsche schrijvers.

De heer MART. NIJHOFF ('s Hage) ofschoon in grondbeginsel de door M. Gram ontwikkelde thesis bijstemmend, kan zich echter met dat voorstel niet vereenigen. De voorwaarden ter vertaling, meent hij, zouden door zoo'n verdrag zóo aanzienlijk worden, dat de uitgever daartegen dikwerf zou opzien. En zóo zou misschien het lezend publiek van menigen goeden roman beroofd blijven.

Men moet, antwoordt M. GRAM, de zaak vooral van het standpunt van recht beschouwen. Heeft de auteur van een werk niet evenveel recht op het voortbrengsel van zijnen geest als hij die stoffelijke dingen in eigendom bezit? Welnu, het tegenwoordig gevolgde vertalingstelsel is een wezenlijke diefstal! Overigens deelt hij de vrees van den heer Nijhoff niet. Waarlijk goede uitheemsche romans zouden, ook ondanks zekere vertalingskosten, toch altijd ons publiek worden aangeboden.

Prof. VAN DRIESSCHE ondersteunt het voorstel. Hij doet verder ds onrechtvaardige verhouding zien waarin zich thans de vlaamsche tooneelschrijvers tegenover de Noord-Nederlandsche Schouwburgbestuurders bevinden. Ook dàarin moet verbetering gebracht.

Ook de Voorzitter, de heer J. DE GEYTER (Antwerpen) sluit zich ten volle bij die zienswijze aan. Waarom ook zou men op zedelijk, niet zoowel als op stoffelijk gebied eigenaar wezen van wat men zelf heeft voortgebracht?

De vergadering besluit tot het aannemen van het voorstel-Gram.

De heer Mr JACOBSON ('s Hage) spreekt daarna over ‘preventieve en repressieve tooneelcritiek’. Hij klaagt over de gebroken onzer Nederlandsche tooneelisten, die over 't algemeen te weinig werk van de studie hunner rollen maken. De tekst

wordt verkeerd opgevat en het gebaardenspel laat meermaals veel te wenschen. Een nauwer verband, eene eenstemmige samenwerking tusschen auteur en akteur zooals zulks in Frankrijk bestaat schijnt den heer Jacobson alleszins wensche lijk. In Parijs b.v. werpt dit stelsel de beste vruchten af.

Eerst wordt het stuk voorgelezen, dan de rollen verdeeld en vervolgens maken de tooneelspelers hunne aanmerkingen, en niet zelden doet alzoo de schrijver aan zijn stuk uitmuntende scenieke wijzigingen ondergaan. En eerst na talrijke repetitiën komt dan het werk voor 't voetlicht. Spreker wees op de goede vertolking van Multatuli's *Vorstenschool* als een uitvloeisel van het door hem aanbevolen stelsel van samenwerking tusschen schrijver en tooneelspeler. Hij verlangt dat door 't Congres de volgende drievoudige wensch worde uitgebracht:

1° Dat alle tooneelschrijvers hij den afstand van hun arbeid tot voorwaarde stellen, dat zij zelven in persoon bij de repetitiën en het bestudeeren daarvan invloed uitoefenen; - 2° dat alle gemeentebesturen of commissiën, die contracten sluiten met schouwburgbesturen, daarbij gedwongen worden de repetitiën te doen bijwonen door of in overleg met de schrijvers of vertalers van het stuk; - 3° dat de afdeelingen van het *Tooneelverbond* worden uitgenoodigd op dat punt zeer bijzonder te letten en hun lokalen invloed uit te oefenen, opdat het 1° worde bereikt.

(*Aangenomen*).

Zeer gegrond acht Prof. VAN DRIESSCHE dien wensch; doch hij verzet zich tegen de bewering van M. Jacobson, dat het Fransch Tooneel zóó voortreffelijk wezen zou.

De heer JACOBSON blijft bij zijne meening. In de techniek der tooneelspeelkunst zijn de Franschen wel degelijk onze meesters.

Naar aanleiding eener bemerking van M. VAN DRIESSCHE dat het Noord-Nederlandsch Tooneel zich vooral met uit het Fransch vertaalde stukken voedt, wijst de heer Gram op het tegenwoordig Duitsch repertorium, waaraan zeer verdienstelijke werken worden ontleend.

2de **Zitting**. (25 *Augusti*.) - Deze bijeenkomst werd geopend met eene redevoering van den heer A.C. VAN DER CRUYSSEN (Thielt) die de discussie op het gebied van opvoeding en onderwijs bracht. Hij sprak namelijk ‘over de scholen voor volwassenen en haren invloed op de ontwikkeling en de zelfstandigheid eener natie’ een onderwerp waarvoor hij, in zijne hoedanigheid van School-Inspecteur eene bijzondere bevoegdheid heeft. Zonder den vooruitgang te loochenen dien België in de laatste jaren op het gebied van 't onderwijs bewerkstelligde, betoogt spreker dat er echter op de ingeslagen baan nog veel te verrichten blijft. Welzijn er, als remedie tegen het te vroeg school verlaten der kinderen, thans van Staatswege ‘Adultenscholen’ gesticht, doch ongelukkiglijk zijn deze niet verplichtend, en bestaan bijgevolg op verre na in niet àlle gemeenten. De heer Van der Cruyssen wijst verder eenige middelen aan, die tot verspreiding van 't volksonderwijs kunnen bijdragen, bij gebrek aan eene wet die 't schoolgaan verplichtend maakt. Zoo zou men b.v. een zekeren graad van onderricht als vermindering van den diensttijd der milicianen kunnen doen gelden en daaraan ook het kiesrecht verbinden.

Prof. VAN DRIESSCHE sluit zich in hoofdzaak bij die beschouwingen aan, doch hij stelt vast dat de heer V.D.C. eene bijzondere grief van den tegenwoordigen toestand heeft vergeten. Volgens hem zal het volksonderwijs in België, ondanks zijne meerdere uitbreiding, toch gebrekkig blijven zoolang de persoonlijke vrijheid van den Gemeente-onderwijzer door hoogeren of vreemden gezags-invloed wordt belemmerd. Wil men dat de school bloeie, dat het onderwijs vooruitga, zoo moet men vooral zorgen dat de onderwijzer een vrij en onafhankelijk burger zij.

Tot de verhandelingen die op 't Congres het meest belangstelling hebben opgewekt behoort die van den heer PETER BENOIT ‘over het Nationalism in de Muziek’. In eene sterk gespierde taal ontwikkelde de Vlaamsche Maëstro zijne denkbeelden over die op onze Congressen nog onbesproken

kwestie[1] en wel naar aanleiding van de volgende vragen uit het Programma: ‘Moet de kunst in 't algemeen streven naar cosmopolitism of naar nationaliteit! - Bestaat er ook Nationaliteit in de Muziek? Zoo ja, kan dit voor de Nederlanden historisch bewezen worden? - Kan of moet de taal waarop een componist werkt iets eigenaardigs of nationaals aan zijne werken bijzetten?’

Daar M. BENOIT'S redevoering als het ware de synthetische samenvatting was van zijne in onzen *Kunstbode* verschenen artikelen, acht ik het onnoodig ze hier nader te doen kennen. Doch met de daaruit gesproten discussie zal de lezer ongetwijfeld gaarne kennis maken.

Na een woord van dank en gelukwensching door den Voorzitter aan M. Benoit, neemt de heer DS. PICCARDT het woord. Volgens hem zou de kunst uit zich zelve tòch een nationaal kenmerk hebben en dit niet door het cosmopolitism verliezen. Mag een kunstenaar dan niet zijn voordeel doen met wat hij in den vreemde hoort en ziet?

Wel zeker, luidt het antwoord, mits hij maar in zijne kunst ‘zich zelf’ blij ve en zijn eigenen oorsprong niet aan een verbasterend mengelstelsel opoffere. Een *redelijk* cosmopolitism, dat neemt ook de heer Benoit aan, in zooverre het karakter van elke natie daardoor erkend en hunne kunstuitingen niet aan *één enkelen*, met hun eigen genie strijdigen grondvorm onderworpen wordt.

Krachtig ondersteunt de heer J. DE GEYTER deze zienswijze. Zeker behoeft men geen chineeschen muur om zich heen te trekken, doch de kunst moet in de eerste plaats naar nationalism streven. Sommige jonge kunstenaren, die naar den vreemde trekken, verliezen dit princiep uit het oog en laten het noodlottig eclectism in hunne scheppingen sluipen. - Verders wijdt spreker uit over den strijd die in België op muzikaal gebied tusschen de voorstanders der beide richtingen bestaat en doet de gewichtige diensten uitschijnen door Benoit

(1) Men herinnert zich dat op 't Antwerpsch Congres de gebroeders DE VRIENDT het Nationaliteitsbeginsel in de *Schilderkunst* hebben besproken.

aan onze Nationale Muziek, aan ons Vlaamsch princiep bewezen. ‘Benoit, zegt hij, is een man uit één stuk, die, met de overtuiging dat hij voor eene goede zaak strijdt, manmoedig in België de banier van 't Nationalism in de toonkunst recht houdt.

De heer BROUWERS Pr.(Roermond) is het niet eens met sommige stellingen van M. Benoit, o.a. waar deze zegt dat de christene contrapuntische kunst zich geheel van het aardsche aftrok, en de muziek eerst later *menschelijk* geworden is. Ook vindt hij dat men de waarde van de nationaliteit der muziek overdreven heeft. Hij verklaart zich voorstander van het cosmopolitism in de kunst, dat hij met het christianisme vereenzelvigt.

Dit laatste punt ontlokt eene duchtige repliek aan M. JACOBSON, ook cosmopoliet, maar die in zijne hoedanigheid van *Israëlitiet* zich verzet tegen M. Brouwers' bewering. Cosmopolitism is humanism, zegt hij, maar geen christianism, waarop de abt Brouwers antwoordt dat hij eigentlijk *catholicism* heeft bedoeld, waarmêe echter de heer Jacobson nog volstrekt geen vrede heeft...

Dit zonderling krakeeltje over het door ons geenszins benijdde eigendomsrecht van't comopolitism, bracht de discussie - waaraan de heeren JOH. GRAM, J. ADRIAENSEN, Dr C.J. HANSEN, COSYN en anderen deel namen, - een weinig van den weg af. Zeer beduidend scheen ons daarentegen de verklaring van den heer NIJHOFF (Utrecht): dat Benoit's bewijsvoering hem zóo zeer van de gegrondheid zijner sielling overtuigd had, dat hij zijn vroegere ingenomenheid met het cosmopolitism geheel varen liet.

De heer BENOIT en vele leden het wenschelijk oordeelend, dat het door hem behandelde onderwerp nog aan de Dagorde voor 't volgend Congres worde behouden, zoo wordt de bespreking ervan verdaagd.

3de Zitting. (26 *Augusti*.) - Het eerste punt dat ter beraadslaging wordt gelegd is de *Literar-Convention* en de door MM. Gram en Jacobson daarover geformuleerde voorstellen. De Afdeeling vereenigt zich met den wensch: ‘dat met Duitschland zoo spoedig mogelijk een traktaat omtrent alle tterkundigen en kunst-eigendom worde gesloten.’

Naar aanleiding van dit voorstel spreekt de heer DELCROIX (Brussel), over het wenschelijke dat het eigendomsrecht in Holland ook het Tooneel omvatten zou, zooals zulks in België het geval is. Een tooneeldichter kan, bij 't opvoeren van zijn stuk, in Holland geen centiem schrijversrecht eischen!

Zóo iets is niet billijk en het Congres zou daarin moeten verbetering trachten te verkrijgen.

De heeren VAN DIJK en COSYN zijn van hetzelfde gevoelen; doch de eerstgenoemde merkt erop aan, dat reeds eene Commissie zich met het ontwerpen eener doelmatigere regeling van het copijrecht bezig houdt. De kwestie blijft daarbij, en men gaat over tot het volgende punt der Dagorde: verhandeling *over den maatschappelijken invloed van Tooneelen Letterkunde*, door den steller dezes.

Verslag uitbrengen over eigen' arbeid, dat gaat natuurlijk niet: ik zal mij dus liefst bepalen bij de daaruit ontstane discussie en die volgens het *Congresblad* zelf weergeven. De hoofdstelling mijner redevoering was: a De Letterkunde - vooral op roman- en tooneelgebied - als beschavingsmiddel aangewend.' Daaruit bijgevolg de verdediging van den goeden *tendensroman*, - niet van *dien* welke in dorre pedante theorie *doceert* en *philosofeert*, maar waarin de moraal voortvloeit uit de handeling zelve, uit de verschillige karakters en toestanden van 't verhaal. Ten slotte een woord over den noodlottigen invloed dien in Vlaamsch België het overtollig lezen van Fransche romans op eigen taal en zeden uitoefent.

Ziehier nu hoe het *Congresblad* verder de woordenwisseling over dit onderwerp mededeelt:

'De heer CONRADI (Goes) ofschoon het in hoofdzaak ééns met den heer Cosyn, meent dat een krachtiger middel voor de hand ligt in het onderwijs. Van op de schoolbanken zou men moeten het kind goede en gezonde denkbeelden in zake van letterkunde inboezemen, en de logieke beredeneering zóó ontwikkelen dat men goed het kaf van het koren wete te scheiden en tegen het verleidelijke van zekere roman- of tooneelstrekking bestand zij.

'De heer JOH. GRAM ('s Hage) acht die gewenschte ontwik-

keling der logiek onvoldoende. Volgens hem heeft de heer Conradi te weinig rekening gehouden van gevoel en verbeelding, die bij het romanlezen vooral in het spel zijn.

Een ander Congreslid de heer NIJHOFF Jr merkt aan dat, naar zijne meening, de quaestie van tendenz in literatuur niet zoozeer op een taal- en letterkundig Congres te pas komt.

Zeer krachtig protesteert de heer COSYN tegen deze laatste bewering. Niet alleen de letterkundige vorm, de taal waarin een werk is geschreven, maar evenzeer de gedachten, de wijsgeerige inhoud moeten de belangstelling van het Nederlandsch Congres opwekken. Onze Congressen dienen niet alleen tot het bespreken van taal- en letterkundige aangelegenheden, maar van alles wat strekken kan tot versterking van den Nederlandschen geest en het behoud van ons Nederlandsch karakter. En wanneer, zooals betoogd werd, ons eigen taal en volksbestaan door verderfelijke uitheemsche invloeden op het gebied der volkslektuur worden bedreigd, dan is het wel de plicht van 't Congres zich met die zaak ernstig te bemoeien en de wonden te peilen, daar waar zich ziekteverschijnselen in onze eigene letteren mochten voordoen.

De vergadering geeft door toejuichingen hare bijstemming te kennen.'

Nadat verder nog de heer VAN DIJK over maatregelen tot verbetering der boekhandelsbetrekkingen tusschen Noord en Zuid had gesproken, bekwam andermaal de heer BENOIT het woord: over de Nationale Toonkunde. De Noord- en Zuid Nederlandsche componisten zouden zich moeten aansluiten bij den in Holland gestichten *Broederbond*. Verder bespreekt de heer BENOIT het tot stand brengen van een eigen Nederlandsch Muziektooneel. In Belgie is reeds verscheidene malen met opera's op vlaamschən tekst op veel belovende wijze de proef gewaagd. Dit vraagpunt wordt aan de Dagorde voor 't volgend Congres gehouden, en met deze beraadslaging de derde en laatste zitting der Afdeeling gesloten.

In den schouwburg te Utrecht *Juli* 1874 - *Juli* 1875.

Door A.J. Servaas van Rooijen.

VII.

Oorspronkelijke stukken te zien opvoeren heeft altijd iets aantrekkelijks. Zonder in het algemeen het vonnis te willen vellen over het vertaalde, doet een Neêrlandsch gedacht onderwerp, een vrij van vreemde invloeden geschreven stuk in vele opzichten den waren tooneelminnaar goed. Het kan ons daarom dikwijls zóó onaangenaam aandoen, wanneer sommigen onzer critici met één slag den jongen boom vellen, wiens takken, 't is waar, wel niet allen even vruchtdragend zijn, maar die toch levensvatbaarheid genoeg had, om bij zorgvuldige verpleging, éénmaal een waardige natuurgenoot van zijne oudere broeders te worden. Niet, dat wij 't met Dr PIERSON niet ééns zijn, wanneer hij(1) als eene der uitingen van den geest des tijds, in zijn pleidooi voor dien geest, rekent de vrije wetenschap, het zelfstandig onderzoek, *den critischen geest*; maar het onmeêdoogend afkeuren, afbreken nog erger soms: het doodzwijgen stuit ons tegen de borst, omdat daardoor zoo menig talent wordt verstikt, dat nog niet tot zijne volle rijpheid was gekomen, maar ook onder het doodend mes der kritiek nooit tot zijn wasdom zàl komen.

Een dubbele prikkel (in 't vorenstaande zijn oorsprong vindende) was er dan ook aanwezig om ons te nopen den 11n Maart 1875 ten Schouwburg op te gaan. KELLER'S '*Blauwe Lint*' zou door het gezelschap Albrecht en Van Ollefen worden vertolkt en daar Meester Kritiek zijn vonnis reeds had geveld en de Noordnederlandsche recensoren, in tegenstelling van de Zuidnederlandsche bekroning, den staf hadden gebroken over deze pittige en degelijke komedie, meenden

(1) In zijne lezing in het Departement Utrecht der Maatschappij '*Tot nut van het algemeen*' op woensdag 27 October 11.

we uit eigen oogen te moeten zien, hooren en oordeelen. Dat oordeelen valt gemakkelijk. KELLER'S '*Blauwe Lint*'[1] (eertijds '*Het Gansebord*' geheeten) is een tooneelstuk, in den goeden zin des woords, doorweven met veel geest en fijnen humor. Da karakterteekening is keurig, en zonder overdrijven heeft de heer KELLER typen gegeven, die zonder eenige uitzondering elk in zijne omgeving kan terugvinden, wellicht in zich zelven. Onnoodig hier de verschillende personen te behandelen; onze Vlaamsche broeders zullen zeker allen konnis hebben genomen van deze schepping, en met ons hopen dat de heer KELLER voort zal gaan het repertoire van oorspronkelijke stukken aan te vullen.

Dienzelfden avond maakten we ook kennis met eene dramatische schets van den uitstekenden acteur ROSIER FAASSEN namelijk '*De militaire Willemsorde*.' We zouden bijna geneigd zijn de stelling uit te spreken, dat men acteur en geletterde tevens moet zijn om een flink stuk te bouwen. De dramatische schets van den heer FAASSEN is aandoenlijk lief. Het is een greep uit het leven, zoo natuurlijk, zoo waar, dat niet één enkel woord, ééne enkele gedachte ons overdreven toeschijnt. Het stukje is klein maar rein; het boeit van 't begin tot het einde, en hoewel dergelijke tafereeltjes, juist door de beknoptheid, wel eens mank gaan aan eene zekere 'ongeacheveerdheid' is *dit* een kabinetstukje waaraan niet één pennestreek ontbreekt, en waardoor beurtelings een traan in 't oog parelt of eən lach om den mond speelt.

ALBREGT, (de oud-militair *van Balen*,) was onberispelijk; de type van den oud-soldaat, gevormd in de school van Napoleon, waar gehoorzaamheid en tucht de wachtwoorden waren, gaf hij uitstekend weêr en de fijnste schakeeringen van liefde en teederheid, doch ook van gestrengheid, ernst en gekrenkte ouderliefde wist hij in zijn spel te brengen. Noodwendige beknoptheid noopt ons nog slechts ééne figuur aan te halen, eigentlijk gezegd is het maar een figuur*tje*, namelijk

(1) Zie ook mijn stuk: '*het Tooneel zegeviert*' in 'Reder. Weekblad' van 25 Maart 1375.

de jonge jufvrouw BOEDELS, die als Karel, Van Balen's kleinkind, zoo'n frisch waas, en zoo'n lichte tint aan het stukje gaf. - Wij zijn niet ingenomen met zulke vroegtijdige ontwikkeling[1] doch haar spel was zoo echt kinderlijk en naïef, dat we onrecht zonden doen, zoo we haar niet prezen; we willen echter den wensch uitspreken, dat het kind bij goed onderwijs echter weinig, ja, liefst zoo min mogelijk optrede. want het zou te bejammeren zijn, wanneer dat jeugdige talent door *te* veel en *te* vroeg debuteeren verloren ging.

De voorstelling op den avond van den 11 Maart had dus alles goeds, wat we in enkele woorden willen saamvatton: oorspronkelijk werk, flink spel, een volle zaal; waarlijk de afdeeling Utrecht van het *Tooneelverbond* mocht er *dezen* keer trotsch op zijn, dat zij dien avond het patronaat had aanvaard.

In het spel van het reeds genoemde lieve kind vinden we eene aanleiding om de opvoering van '*Mijn Leopold*' te bespreken, die ongeveer een maand later plaats had. Het 'nooit alhier, maar nog heden te Rotterdam, Amsterdam en op alle schouwburgen van Duitschland, met het grootsto succes opgevoerd' dat achter den titel volgde, was o.i. voor den gewonen schouwburgbezoeker misschien een reden te meer om aan de opwekking gehoor te geven; ons zou het veeleer een middel hebben kunnen zijn om t' huis te blijven, wanneer het plan om kritiek te leveren van *al* de voorstellingen ons daartoe niet had gedwongen. Zulke opgesmukte aankondigingen kunnen ons maar zelden bevallen. Toch heeft '*Mijn Leopold*' aantrekkelijkheid genoeg om 't eens te gaan zien, en dat vinden we juist in dat keurige tooneel, waarin de kleine *Godlieb* (wederom de jonge jufvrouw BOEDELS) de bemiddelaarster is, en den fieren onverbiddelijken Rudolf Steike (de hr. MOOR) met zijn diep vernederden, eertijds rijken schoonvader Weigert (de heer ALBREGT) verzoent. Dat tafereel is zoo aangrijpend, dat we van

(1) Zie mijn stukje: '*Uit het Parterre II*' in 'Nederland' 1875 N° 5, later gedeeltelijk overgenomen in de 'Arnhemsche Courant' van 21 Aug. 1.1.

menige dame een traan hebben zien wegpinken, die we ons zelven niet zouden hebben geschaamd.

Het stuk, een blijspel met zang, houdt overigens aangenaam bezig; of dit echter alléen tot de roeping van het Tooneel behoort mogen we betwijfelen en kunnen het dus hoogstens aanbevelen met eene Kermis.

Van kwinkslagen is het stuk vol en ALBREGT was, als rijkgeworden schoenmaker, de echte parvenu. Men zou kunnen zeggen: van de echte soort, van het zuivere ras. Zijn hoogmoed, later zoo diep gefnuikt; zijn vadertrots, zoo deerlijk bedrogen; zijn vooringenomenheid met den eenigen zoon, terwijl hij zijne dochter, die hem werkelijk eene dochter was, voorbij zag, dit alles deed hij flink uitkomen, en treffend was het oogenblik waarin we hem als schoenlapper op een zolderkamertje terug vinden, waar hij niet alleen uiterlijk is veranderd, maar waar ook zijn hart eene wisseling heeft ondergaan: De zelfzuchtige mensch is afgelegd; de natuurlijke mensch is wedergekeerd. De ‘hooge staat,’ zoo sprak hij in zijne overmoedige rijke dagen ‘heeft ambtenaren noodig; de ambtenaren echter geen hooge staat.’ We zeggen het hem volmondig na en voegen er nog bij dat zucht tot weelde, zoo bij *Weigert* als bij zijn zoon *Leopold* de grondslagen van hun beider ongeluk. Eene les die op het tooneel wel mag worden gegeven. -

Van het eene vrolijke moment kwam men dien avond in het andere. - ‘Dat was ik’ alzoo moest men herhaaldelijk uit den mond van *Kobus* een boer en *Geertje* zijne huisvrouw, daarbij *Roosje* hun nichtje en *Peter* de knecht hooren, waardoor vrouw *Kregel* hun buurvrouw (Mev. ALBREGT-ENGELMAN) geheel van de wijs raakte en op 't laatste niet meer wist hoe zij 't had. Het was een rechte klucht en met genoegen maakte ieder weder eens kennis met Mev. Albregt.

Die gevierde artiste, die zóó weet te scheppen, die hare karakters vormt en de gedachten van den schrijver steeds zóo uitnemend vertolkt, zien we helaas maar hoogst zeldzaam. maar ook telkens met hetzelfde genoegen. Niet ieder emplooi

s voor haar geschikt, maar wanneer zij optreedt dan ook weet men vooruit, dat men iets bijzonders te genieten krijgt. De rol van praatzieke buurvrouw vervulde zij dan ook hier op eene wijze, dat een luid applaus het loon was.

Er resten ons, vóor we aan het einde van het tooneeljaar 1874-75 zijn, nog twee voorstellingen. Hoe ongaarne ook, moeten we na dit toch nòg voor éene aflevering ruimte vragen, wijl èn de '*Twee weezen*' en de '*Maria Stuart*,' hoe uiteenloopend dan ook, beide onze bespreking vereischen. We willen echter onze lezers gerust stellen, dat dan gaarne door ons het woord aan anderen zal worden gelaten. *De Vlaamsche Kunstbode* heeft eene edele roeping. Zijn taak is grootsch en verheven. Hij strijdt voor 't behoud van eigen Taal en Kunst. Dat hij overwinnen zal is zeker, want de waarheid zal zegevieren.

(*Wordt vervolgd*.)

Utrecht, 31 October 1875.

Boekbeoordeeling

I.
Een Dorpsbeschaver. Schetsen uit het maatschappelijk leven, door Albijn Van den Abeele. Gent, drukk. van Annoot-Braeckman. 1874.

Wat langer dan we 't hadden gewenscht, is bovengenoemd werk daar onbeoordeeld op onze schrijftafel blijven liggen. De oorzaak dat het niet eerder aan de beurt kwam was echter allerminst gebrek aan belangstelling; want reeds van toen '*Een Dorpsbeschaver*' het licht zag, waren wij benieuwd met Van den Abeele's pennevrucht kennis te maken. Dit verklaart zich overigens genoeg: èn door den reeds vrij guns t bekenden naam van den schrijver, èn door de waarlijk belangwekkende maatschappelijke strekking die ons de titel van zijn werk voorspelde.

A propos van strekking: niet zelden werd in den laatsten

tijd - althans in Noordnederland - tegen de zoogenaamde *tendenz*romans dapper te velde getrokken. Onder voorwendsel dat eon romantisch werk in geene catheder- of kanselrede mag ontaarden (natuurlijk niet!) werd niet alleen in dagbladen of tijdschriften, maar zelfs op de Congressen tegen dat strekkingsprinciep meer dan ééne lans gebroken. Is het nog noodig te zeggen dat wij er gansch ànders over denken? Zeker neen. Reeds vroeger hadden we gelegenheid onze tegenovergestelde zienswijze uiteen te zetten[1], en de indruk der lezing van '*Een Dorpsbeschaver*' was in 't geheel niet van aard om die te wijzigen. Daarin geeft ons de heer Van den Abeele een duidelijk bewijs dat, ook naar *zijne* meening, de roman iets meer dan een min of meer gelukt verdichtsel mag en moet wezen, - namelijk de tolk van zedeleerende volksbeschavende strekkingen.

't Is de geschiedenis van een jongen geneesheer, die zich komt vestigen in een gehucht eener langs de Leie gelegen gemeente, door den schrijver '*Vaderoord*' genoemd, en alwaar destijds - d i. nu een 30tal jaren geleden - het onderwijs nog weinig of niet gekend was. De bevolking was er aan bijgeloof en vooroordeel verslaafd, aan dwaalbegrippen over spoken en tooverij, die dikwijls de jammerlijkste gevolgen na zich sleepten.

Die jonge Dorpsgeneesheer, *Leonaard Stuypaerts*, is een edeldenkend menschenvriend, die, zelf uit het volk gesproten, het volk bemint en aan dezes heil en welzijn desnoods zijne eigene belangen opofferen wil. Derhalve neemt hij de zware taak op zich, dien nog zoo diep ingewortelden kanker van dweepzucht en onwetendheid zooveel mogelijk uit te roeien.

Dat hij tegen zware moeilijkheden had te worstelen, hoeft nauwelijks gezegd. Doch, de overtuiging dat hij voor eene goede zaak strijden ging schonk hem moed en kracht. Met omzichtigheid en wijs beleid trachtte hij eerst goed den grond tot de ontworpen hervorming te bereiden, en wist door zijn overtuigend woord weldra de medehulp van een viertal andere

(1) Onlangs nog op het congres te Maastricht.

bewoners van Ten Broecke - het bedoeld gehucht - voor zijne zaak te winnen. Onder dezen bevond zich een zekere rentenier, Mijnheer *Van Bender*, die door het fanatieke volk ‘den Hollander’ was bijgenaamd, omdat zijn overleden vader als *orangist* bekend stond en ook om zijne staatkundige denkwijze veel van het volksvooroordeel had te lijden gehad.

Welk een ruim veld lag er daar voor het werk der volksverlichting open! Op meer dan 1500 inwoners telde Ten Broecke slechts een 20 of 30tal meerderjarigen, die lezen en schrijven konden! Het tot stand brengen eener goede school op die volkrijke, maar van het dorp vèr afgelegen wijk drong zich dus als een dringend middel op, om in dien bedroevenden toestand verbetering te brengen. Eene petitie werd in omloop gebracht, strekkende om van den Gemeenteraad van Vaderoord eene afzonderlijke school in Ten Broecke te bekomen. Ongelukkiglijk was de burgemeester een man van weinig karakter, gelijk men er, helaas, nu nog ten platten lande aantreft en wier machtspreuk luidt: ‘Een boer moet niet *geleerd* zijn!’ Zulke lieden zijn overigens van meening dat een algemeene verspreiding van het volksonderwijs zelfs gevaarlijk voor de maatschappij wezen zou (!) De burgemeester gebruikte zijnen invloed op de raadsleden, meestal mannen die van 't licht verlegen waren omdat zij zelve in 't donker waren opgebracht’. Allerlei voorwendsels werden tegen het smeekschrift ingebracht, en de uitslag was - hoeft het gezegd? - eene radicale weigering!...

Doch dààrom geen moed verloren! De dorpsbeschaver en zijne vrienden - door den burgemeester en zijne aanhangers ‘de philosofen van Ten Broecke’ bijgenaamd, een spotnaam dien zij, even als eertijds onze vrijheidslievende voorvaderen dien van *Geuzen*, met fierheid hadden aangenomen - lieten hun lofwaardig ontwerp niet varen, integendeel, thans bepaalde zich hun plan niet meer bij eene School alleen, maar zij wilden aan het Hooger Bestuur eene aanvraag doen om Ten Broecke tot eene afzonderlijke Gemeente in te richten.

Reeds was in die wijk toch eene kapel in opbouw, die thans wel tot parochiekerk kon worden gebruikt, en, wat het

schoollokaal betrof, hiertoe stelde een der vrienden, Baas *Havemans*, kosteloos een huis beschikbaar, terwijl de heer *Van Bender* de schoolmeubelen voor *zijne* rekening nam. Dank aan deze, en andere wijsberaamde maatregelen, werd de nieuwe poging met den gewenschten uitslag bekroond. En eenige jaren later was de school in vollen bloei. Als de nevel voor de zon verdwenen nu domheid en vooroordeel, en de edelmoedige Dr *Stuypaerts* had later nog 't genoegen zijn volksbeschavend werk goede vruchten te zien dragen. - Ten huidigen dage heerscht er in Ten Broecke volksonderwijs en godsdienstzin, zonder bijgeloof of dweepzucht.

Ziedaar, in vlugge trekken, de hoofdhandeling van M. Van den Abeele's tendenz-verhaal. Ten behoeve van het romantisch gedeelte - de jeugdige lezeres stelle zich gerust! - mengt zich daarin natuurlijk nog eene liefdebetrekking, en wel tusschen den held der geschiedenis en de dochter van Boer *Dekens*, eenen zijner hevigste tegenstrevers, die later (nadat de jonge doctor hem van zijn pleuris heeft genezen) een zijner toegenegenste vrienden en - dan natuurlijk's doctors schoonvaderwordt.

Blijkbaar heelt de schrijver dat onderwerp met voorliefde bestudeerd. Al kon hij misschien hier en daar uit sommige toestanden wat meer partij getrokken hebben, niet te ontkennen is het dat die toestanden goed zijn opgevat, dat zij logisch uit de verschillige karakters voortvloeien. En moge in het verhaal ook al eenig gebrek aan éénheid heerschen, toch is de geheele handeling - van *intrigue* kan hier weinig spraak zijn - gewis niet zonder kunde geleid. En waar de schrijver *leerend* optreedt is het geene dorre, vervelende theorie die hij voorhoudt: getuige het onderhoud over natuurkunde, dat eigentlijk niets tot den gang van 't verhaal bijdraagt, integendeel, maar dat wij hier toch ongaarne zouden missen. - Echt geestig verteld is het ‘bezoek van Nonkel *Tieste*’ (Baas *Havemans*), een ‘suiker-Nonkel’ van Nicht *Amelietje*, met wien de lieve boerendeerne zoo smakelijk over hare nog wat platonische ‘vrijagie’ aan 't praten is, dat ze, blozend van genoegen, vergeet... in den pap te roeren en hem laat aanbran-

den! - Even goed opgevat en waarheidsvol vertolkt, is verder het onderhoud tusschen Dr *Stuypaerts*, den jongen dorpsbeschaver, en zijne liefhebbende moeder, die hem eerst van zijn hervormingsplan zou willen afbrengen, maar eindigt met zich door haren voortreffelijken zoon te laten overtuigen.

Het boekje is over 't algemeen in een onderhoudenden vorm geschreven. Wij zien met genoegen dat de heer Van den Abeele. zonder de zuiverheid van taal en stijl veel over 't hoofd te zien, voortgaat met zich van de gewone Vlaamsche volksspraak te inspireeren. Sommige provincialismen zooals *schoof* (znw.) voor ‘schuif,’ *smeukregen* voor ‘stofregen,’ *valling* voor ‘verkoudheid,’ *aardig* voor ‘zonderling,’ *klappen* voor ‘spreken,’ *naar elks goeste* voor ‘naar elks verlangen’ en sommige oneigene zinswendingen zullen den Noord-Nederlandschen lezer wel wat vreemd in 't oor klinken. Op ons ook maakte het gebruik van het enkelvoud van *ouders* vooral in bepaald vrouwelijken zin: ‘Luister *moeder*, zóó richtte hij dan het woord tot ‘*zijnen ouder*’ een alles behalve gunstig uitwerksel. Dit neemt niet weg dat wij de laatste zouden willen zijn om, in grondbegin, het gebruik van zekere gewestelijke uitdrukkingen in een romantisch werk af te keuren. Trouwens, zooverre wij er van af zijn ons aan te sluiten bij de door Nolet zoo geestig gehekelde ‘taalparticularisterij’ zóozeer ook keuren wij het alleszins goed dat de romanstijl, van Vlaamsche als van Hollandsche zijde, elk zijn eigen coloriet behoude.

Welnu, zooals we reeds bij het beoordeelen van zijn vorig werk ‘*Het Hof-ter-Beken*’ gelegenheid hadden vast te stellen, Van den Abeele's tafereelen hebben eene gezond-realistische, echt vlaamsche kleur. Met zooveel natuurwaarheid geeft hij ons het buitenleven weêr, dat het den lezer soms te moede is alsof hij die boeren van den Leiekant daar voor zijn oogen zag. Duidelijk blijkt het op elke bladzijde dat de schrijver, die - hij vergeve ons deze kleine onbescheidenheid - in zijne hoedanigheid van Landbouwer-burgemeester van zeker dorp langs de Leie, gestadig in hunne omgeving levend, zich als het ware met hunne zeden en gewoonten vereenzelvigd heeft.

Doch, onze recensie wordt wat lang. Eindigen wij met den wensch dat *'Een Dorpsbeschaver'* in veler handen moge komen. Vooral ten platten lande kunnen zulke nuttige werken niet genoeg verspreid en gelezen worden. Tot prijsboek b.v. schijnt *dit* ons bijzonder geschikt, en in geen enkele volksbibliotheek zou het mogen ontbreken. Met vooringenomenheid roepen wij er derhalve de aandacht op in van al wie prijs hecht niet alleen aan Vlaamsche letterkunde, maar tevens aan Vlaamsche volksbeschaving.

A.J. COSYN.

II.
Sprookjes van Leander, naar den vierden hoogduitschen druk, door Ch. Van Duijl Kampen, Laurens Van Hulst.

De oorspronkelijke hoogduitsche tekst is mij onbekend; doch zóo vloeiend en keurig geschreven acht ik deze Nederlandsche vertaling door Van Duijl, dat ik hem - ware 't niet anders te lezen op het titelblad - als eerste verteller der 'Sprookjes' groeten zou.

Wat ik over den inhoud denk? - Alle goeds.

Oordeel liever:

Als gelukkige vader dweep ik met mijn eerste kindje, een zoontje van pas vijf maand oud; ik bouw hem niet weinig luchtkasteelen voor de toekomst en zoek van nu af rond naar al wat hem in later dagen tot nut en vermaak zou kunnen strekken;

Als verstandige echtgenoot bedenk ik wat machtigen invloed de moeder op de voor- en volvorming van 's kindjes hart en geest kan en zal uitoefenen;

- Welnu, nadat *ik* me de 'Sprookjes' een paar keeren door Van Duijl heb laten voorvertellen, heb ik het keurige boekje aan de vrouw-moeder ter hand gesteld, met 'nen uitdrukkelijken 'dat *moet* ge lezen! dat *zult gij* den kleinen eens vertellen, nog eer *hij* het lezen kan!..' en reikt ze het mij nu of dan van-buiten-geleerd terug, zoo plaats ik het als eerste nummer in de boekerij van 'onzen jongen'.

Kan men meer mèt of voor een boekje doen?

Maar het verdient zulks!

Wat de voorrede zegt is niets beneden de waarheid: ‘De sprookjes van Leander zijn... niet minder schoon gedacht en gedicht dan verscheidene der beide andere schrijvers (Grimm en Andersen), en bij al hunne verdichting bevatten ze veel waarheid.’

Als beste tusschen al de goede schift ik in de eerste plaats ‘Gouddochtertje’[(1)]; - verder ‘De verroeste ridder’ en ‘De Tooverring,’ die de edelste moraal op de pittigste wijze voorhouden; het stukje getiteld ‘Een kindersprookje’, dat van den ooievaar, ‘het kleine gebochelde meisje’ en - al de andere...

Wat ik als bezonder schoon gedacht en gelukkig gezegd heb aangeteekend, zal ik hier niet overschrijven, want dan ging heel het boekje eraan, - omtrent twee afleveringen van den *Kunstbode*; - maar wat ik als slot mijner boekbeoordeeling - is 't er eene?- geerne neêrschrijf is deze mijne rechtzinnige meening:

> Met zulk een boekje
> Stil in een hoekje,

Laat het dan buiten maar stormen!

Antwerpen, 10 *November* 1875.

J. ADRIAENSEN.

III.
Hendrik Groenlandt. Bene gebeurtenis uit de jaren Veertig, door Pieter Denys. Rouselare, 1873.

Bovengenoemd werkje, dat ten voordeele van een noodlijdend huisgezin in 't licht verscheen, werd opgedragen aan den voorzitter der letterkundige maatschappij ‘De Vriendschap’ van Rouselare. Na die opdracht zegt ons de schrijver, in een berijmd voorwoordje dat ‘*Hendrik Groenlandt’* zijn eersteling is en hij dien niet uitgaf ‘uit ijdele lauwerzucht (wat we gaarne gelooven) - maar enkel ‘om troost aan 't ongeluk te verleenen,’ een doel dat voorzeker... zijn medelijdend hart eer aandoet. - En moge zulks ook al de voornaamste lofspraak voor dit werkje wezen, toch ook als eerste letterproeve schijnt het ons der bespreking niet onwaardig. Er ligt gevoel

(1) Wij hebben aan den lust niet kunnen weêrstaan onze lezers op dat pereltje te vergasten, als staaltje van LEANDER'S bevalligen schrijftrant en VAN DUIJL'S keurige vertaling. Zie deze aflev. Bladz. 481.

in dit verhaaltje, en hoe eenvoudig van onderwerp ook, is daar een toon van gemoedelijkheid in, die tot het hart spreekt en deelneming opwekt. Verders is het boekje over 't algemeen in eene tamelijk zuivere taal opgesteld, en, enkele gallicismen of gewrongen woordschikkingen daargelaten, kan ook de stijl er goed door. Veel zou echter deze laatste erbij hebben gewonnen, wat min op ouden leest geschoeid, wat meer oorspronkelijk te zijn.

We aanzien den jongen schrijver van '*Hendrik Groenlandt*' voor iemand die niet van aanleg ontbloot is en ernstig naar volmaking streven wil; hij zal het dus der critiek wel niet ten kwade duiden, hem hier op eenige hoofdgebreken uit zijn werkje opmerkzaam te maken.

Vooreerst, wat de opvatting betreft - die in het 1ste hoofdstuk wat veel aan Conscience's '*Wat eene moeder lijden kan*' doet denken - zij gezegd dat het verhaal op enkele plaatsen gebrek aan menschen- en wereldkennis verraadt. Dit blijkt zelfs uit de rol, die de schrijver aan zijne heldin jonkvrouw van Mandelvliet spelen doet, wat overigens het hoofdfeit uit deze 'gebeurtenis der jaren veertig' uitmaakt. Inderdaad, dat eene jonge edelvrouw, met het doel de betwistte menschlievendheid van haren geliefde persoonlijk op de proef te stellen, zich op een strengen winteravond, in bedelares vermomd, te zijnen huize zou aanbieden, om hem eene aalmoes te vragen, en dan, na eigenhandig ontvangene hulp, ongekend huiswaarts keeren kan, dit alles moet den lezer vrij onwaarschijnlijk, en dus onwaar voorkomen, al zegt ook een dichter:

> 'Le vrai peut quelquefois n'être pas vraisemblable.'

Een versleten middeltje om den loop van het verhaal te bevorderen, is, volgens ons, Hendrik's lange alleenspraak - zij beslaat niet minder dan 4 bladzijden - over 'den laster die zijn geluk dreigt te vernietigen,' eene alleenspraak die tot in een andere kamer door zijnen vader gehoord en dan onderbroken wordt! Wat in die uitboezeming gezegd wordt kon de schrijver den lezer toch evengoed zelf vertellen, en men zou het vast van hèm veel beter geloofd hebben.

Phrasen als de volgende schijnen ons mede het beoogde

pathetiek uitwerksel te moeten missen: '... Een oogenblik later *schoot* ze in *bittere* tranen los en een (zilte?) tranenvloed viel *langs haren voorschoot* op de *bevrozen* steenen neder.'

Zoo ook liet samenvoegen van stoffelijke met onstoffelijke zaken: zooals: '*Een koude haard*, een *ledige etenkas*, en verder *kommer* en *verdriet*,' - 'Geef *brood, vuur* en *troost* aan de armen,' enz.

Ten slotte willen we nog wijzen op h e t te vaak herhalen van sommige uitdrukkingen, b.v. 'ellendige laster,' het 'open- of toeschuiven eener deur' en meer anderen; alsook op de onverklaarbare voorliefde van sommige jonge schrijvers voor het woordje 'maagd', in den zin van 'meisje.'

Wij eindigen met den wensch dat de heer Pieter Denys, van wien we vroeger ook reeds eenige niet onverdienstelijke proeven op het gebied der poëzie te zien kregen, met moed en volharding moge voortgaan zijne ledige uren aan de studie en beoefening der Nederlandsche letteren te wijden, en eenmaal Vlaanderen en zijne 'duurbare Mandelstad' tot eer moge strekken.

A.J. COSYN.

Nederlandsch Tooneel
15 *October* - 15 *November*.

Antwerpen.

Opgevoerde stukken[1]: *De Geuzen* (8 taf.) en *Egmont en Hoorn* (5 bed.), vaderlandsche dramas; - *De arme Edelman* (2 bed.); *Typen*, (3 bed.), oorspronkelijke tooneelspelen; - *Twee Katten voor één doode musch* (1 bed.), oorspr. blijspel; - *De Bedelares*, vert. drama; - *De Perel der Dienstmeiden* (1 bedr.); *De Liersche Schapekop* (1 bedr.); *Een jaloersche tijger* (1 bed.) vert. blijspelen.

Dat we 't prachtig tooneelspel '*De arme Edelman*' onder de oorspronkelijke stukken rangschikken - ofschoon de

(1) Met weglating van de *heropgevoerde*, derhalve reeds in een vorige lijst opgegeven.

heer Lamot, voor zijne tooneelbewerking van Conscience's beroemden roman, zich blijkbaar de Fransche van Dumanoir heeft ten nutte gemaakt - moet den lezer niet verwonderen. Als schepping toch is en blijft dit werk een perel aan de kroon van onzen meest geliefden auteur.

De roman is er overigens zeer getrouw in weergegeven, vooral in 't eerste bedrijf, dat dan ook het meest belang wekt en den diepsten indruk maakt. Nooit hebben wij het verdienstelijk spel van den heer DRIESSENS - de titelrol - zóo onvoorwaardelijk bewonderd als in dat eerste bedrijf. Hoe diep treffend, dat innig zielelijden van den armen edelman, die, schijnbaar kalm, met den glimlach op de lippen maar den hevigsten storm in het hart, vruchteloos zijne vergulde armoede voor de wereld tracht te verbergen! Sommige toestanden en bijzonderheden van het stuk hebben ook eene licht komische zijde; doch weldra sterft de glimlach van de lippen des toeschouwers weg, en onwillekeurig welt een traan in het oog op. Onovertrefbaar als mimiek is Driessens in het sprakeloos tooneel met de flesschen, en diep aangrijpend is het oogenblik als, na het mislukt huwelijksontwerp tusschen den zoon van bankier *De Necher* en de dochter des armen edelmans, deze laatste aan zijn kind het droef geheim ontdekt.

De gansche opvoering liet weinig te wenschen. Den heer VAN DOESELAER, die goed zijne knechtrol vervulde, zouden wij echter voor raad geven, in dramatische scènes waar pathetisch effekt wordt beoogd, zijn komisch spel wat te matigen. Naast M. DRIESSENS waren het Mej. VERSTRAETE (*Lenora*) en M. DIERCKX (*De Necker*) die het meest tot den buitengewonen bijval dezer schoone comedie bijdroegen. Een talrijk en uitgelezen publiek - waaronder wij, in eene der loges, Mevrouw Conscience herkenden - woonde de voorstelling bij, die met Van Kerckhoven's '*Twee katten voor een doode musch*' allervermakelijkst werd geëindigd.

Kort daarop hadden wij de eerste vertooning van '*Typen*,' het nieuw tooneelwerk van den Gentschen schrijver B. Block. Deze 'première' had maar weinig publiek gelokt, misschien

wel uit hoofde van den titel; want ook hier, bijna zoo zeer als in Holland, schijnt con ronkende titel meest effekt te maken. De opvoering was goed verzorgd. De verschillige spelers *typeerden* zeer juist, vooral M. DIERCKX, die in de rol van *Waenbergen* onbetaalbaar was. Alleen de jonge vrouwenrol Mev. BOESNACH - eene debutante die blijken van goeden wil geeft, maar beter in 't *blijspel* dan in de *comedie* t'huis is - bleef beneden hare taak. Waarom werd die rol niet door Mej. VERSTRAETE vervuld?

Zooals wij vroeger, na de lezing van '*Typen*' daarover in den *Kunstbode* schreven, heeft het stuk - vooral als karakterstudie - onmiskenbare hoedanigheden. Op een paar uitzonderingen na zijn de personages goedgeslaagde typen uit het werkelijk leven, en meer dan éen toeschouwer zal met ons hebben gedacht: 'Waarachtig ja, zóo zijn er!'

M. Block's fijne comedie heeft echter een hoofdgebrek, dat we bij 't lezen der brochuur niet zoozeer hadden opgemerkt: er is gemis aan leven, aan beweging in; de verschillige tooneelen zijn niet sceniek genoeg uitgewerkt. Dit valt vooral in 't oog omdat op zich zelve de handeling al te onbeduidend, en de inhoud te *mager* is, om gedurende drie bedrijven 't publiek in spanning te houden.

Wij houden het er voor dat de meeste onzer Vlaamsche tooneeldichters. hoe verdienstelijk anders ook, nog aan dit euvel mank gaan. Mie voor t' Tooneel schrijven wil hoeft de planken grondig te kennen. En, hoe weinig wij ook, als strekking, met de moderne fransche school ingenomen zijn, toch moeten we bekennen dat, onder opzicht van techniek, onze Zuiderburen ons verre vooruit zijn. Dit ligt, zooals de heer Jacobson het op 't Congres zeer juist aanmerkte, vooral aan de samenwerking tusschen tooneeldichter en tooneelspeler. In Frankrijk woont een schrijver van den aanvang af de repetities van zijn stuk bij. Met de opmerkingen die de akteurs en die hij zelf maakt weet bij zijn voordeel te doen. Schijnt een tooneel wat lang, eene alleen- of tweespraak wat gerekt, dan wordt zulks hertoetst en doelmatig bekort;

hier wordt wat geschrabt, dàar nog wat bijgevoegd, en zoo komt er meer gang, meer leven en beweging in het stuk-Zulk stelsel van samenwerking, dat ook al in Duitschland bestaat, zou ongetwijfeld voor onze Nationale tooneelletterkunde de beste vruchten dragen.

Heden (14 Nov.) wordt een nieuw oorspronkelijk stuk gespeeld, dat in den wedstrijd der stad Antwerpen meê gedongen heeft; wij bedoelen: *Christoffel Columbus* door Prof. Hendrickx, van Diest. Hierover nader.

* * *

Een wereldberoemd klassiek meesterwerk als '*Kabaal en Liefde*' ten tooneele brengen, meteen kring van liefhebbers, - ziedaar wat men gewis een waagstnk noemen mag.

Toch heeft onze tooneel- en letterlievende vereeniging '*Hoop en Liefde*' aan Schiller's treurspel eens hare krachten willen beproeven. En waarlijk! 'de fortuin begunstigt de stoutmoedigen' - dank aan onvermoeibaren ijver en gewetensvolle studie is zij in die proef betrekkelijk goed ge slaagd.

Dit stuk, waarmêe die vereeniging onlangs in den wedstrijd te Dordrecht met veel bijval optrad, werd hier door haar in de *Variétés* gespeeld, als opening harer gewone winterfeesten, die dit jaar aantrekkelijker dan ooit beloven te zijn. Trouwens, bij verscheidene leden die in *Kabaal en Liefde* optraden hebben wij ernstigen vooruitgang opgemerkt: de heeren JOS. MOREELS (President *von Waller*) en Jul. VANDERVOORT (*Ferdinand*, zijn zoon) kunnen met menigen artist van beroep de vergelijking doorstaan.

Het minst bevielen ons de vrouwenrollen, bij uitzondering van Mevr. ALEIDIS, die in de gemoedelijke rol van *Louise* voortreffelijke oogenblikken had. Mevr. DAENENS daarentegen liet als *Lady Milford* oneindig te wenschen. Haar spel was gevoel- en kleurloos, hare voordracht eentonig en schier onverstaanbaar. Dit was de voorname schaduwzijde dezer opvoering, die, in haar geheel genomen, onze verwachting verre overtroffen heeft.

Gent.

5 November, 1875.

De roode haan is van 't dak! Een goeddoend zonneken blinkt dit jaar op ons *Nederlandsch Tooneel*. Nog nooit stonden de zaakjes zoo goed, wierd er zoo naarstig gewerkt, zag men zoo veel en zoo'n keurig publiek. Reeds bij meer dan ééne vertooning heeft men volk moeten weigeren, en nog niet eens - zelfs den dinsdag niet, met een ‘stil spektakel’ - heeft men gespeeld voor wat men noemt *eene weinig bezette zaal*.

Ons dramatisch gezelschap heeft dit jaar eenige veranderingen ondergaan: Mej. ZENAÏDE (eerste jonge rol), Mej. FUCHS (ingénue), Mev. HUART (coquette); de heeren BARGER, (komiek) en HUART (minn aarsrol), vervangen zeer gunstig hunne rolgenooten van het verleden jaar.

We hebben tot heden niet min dan elf nieuwe stukken te zien gekregen; hiermeê bedoel ik stukken welke vroeger misschien wel door maatschappijen, doch nooit door het *Nederlandsch Tooneel* wierden gegeven.

‘*Willem van Dampierre*’ (Van Peene), ‘*Albert. en Valentine*’ bekroonde comedie (L. Vandenkieboom), ‘*De twee weezen*’ (vertaling), ‘*De familietwist*’ (Dodd en Delcroix), ‘*De vreugde van het huis*’ (vert.), ‘*Het wiegje*’ (Emiel Van Goethem), ‘*Pieter de matroos*’ (vert.), ‘*Karline*’ (Ven Peene), ‘*Schijn bedriegt* (Schepens), ‘*Alles voor de vrouwen*’ (vert.) ‘*Een hartstocht*’ (vert.), zijn die nieuwe kennissen, welke over 't algemeen een nog al goed onthaal, enkelen zelfs een warmen welverdienden bijval genoten.

En de vertolking? - Die is zeer bevredigend. -En wordt er gestudeerd? - Ongetwijfeld. Men hoort maar weinig meer van die vervelende haperingen en aarzelingen die een stuk verminken en al zeer dikwijls zijnen val bewerken. Ja zeker wordt er gewerkt, en - als schrijver - ben ik gelukkig een woord van persoonlijke hulde te mogen brengen aan Mej. ZENAÏDE en aan WANNIJN. die zeer gewetensvol mijn ‘*Wiegje*’ hebben voorgedragen. En niet alleen het spel, ook de kostumen, accessoires en decoratiën zijn dit jaar beter dan ooit verzorgd; zonder te spreken van de kooren die merkelijk versterkt zijn en met geluk in vele stukken worden gebruikt.

‘*De twee weezen*’ (van Dennery) is het groote successtuk; het wordt ook vrij goed vertoond. Men zou zeggen dat dit drama voor onzen Nederlandschen troep geschreven is, zoo wél is ieder er op zijne plaats. Wij hebben dat stuk in 't fransch zien spelen in den Parkschouwburg te Brussel, en kunnen ronduit verklaren dat de artisten van ons *Nederlandsch Tooneel* de vergelijking niet te duchten hebben.

We herhalen het dus: er is vooruitgang, en de zoo ijverige als welmeenende bestuurder, M. FAUCONNIER is op goeden weg; hij streeft blijkbaar naar volmaking.

Vriend EMIEL.

Kunstkroniek.

Tooneel- en letterkunde.

- De leerlingen en oudleerlingen van Prof. Jan Van Beers hebben hem dezer dagen eene huldebetooging gebracht, ter gelegenheid zijner benoeming tot lïd van den Antwerpschen Gemeenteraad. De heer Edm. Mertens deed de toespraak en bood den dichter, met een buitengewoon fraaien bloemtuil, een flink opgesteld adres aan. Meesterlijk gedrukt en prachtig ingebonden, is dit adres ook als stoffelijke verzorging allerkeurigst. - Diep ontroerd antwoordde de gevierde dichter met een van die dichterlijk begeesterende improvisatiën, die, uit het hart, recht tot het hart overgaan.

- Een der verdienstelijkste beoefenaars onzer taal- en letterkunde, Dr C.J. Hansen, stadsbibliothecaris te Antwerpen, heeft van wege het Congres der Duitsche Taalkundigen en Pedagogen een vleienden brief ontvangen, waarin dat Congres hem zijne levendige sympathie betuigt, voor zijn prijsbaar streven tot nauwere toehaling van de banden die onze Nederlandsche letterkunde aan de Platduitsche hechten. Elkeen weet dat Dr Hansen o.a. oneindig veel heeft bijgedragen om de Platduitsche dichters Klaus Groth, Fritz Reuter, enz. bij de Vlamingen nader bekend te maken.

- In den loop der maand December e.k. zal het *Willemsfonds* van Antwerpen aan twee zijner bestuurleden, de heeren Aug. Michiels (Voorzitter) en Nic. Cuperus, een Banket aanbieden, ter gelegenheid hunner benoeming tot leden van den Gemeenteraad.

- Een dergelijk vriendenfeestmaal wordt tegen *Zaterdag*, 27 *dezer*, te Brussel ingericht door het *Kunstgenootschap*, als hulde aan zijnen Voorzitter, den dichter Em. Hiel, die onlangs tot Ridder der Leopoldsorde werd benoemd. Drie andere letterkundigen, MM. Delcroix, Willems en Dr Snieders werden ter zelfdertijd gedecoreerd. - Wie aan het Banket-Hiel wenscht deel te nemen, wende zich tot den heer Th. Coopman, Wiertzstraat, 75, te Brussel. Inschrijvingsprijs 8 fr.

- In Algemeene vergadering van het *Willemsfonds* (Afdeeling Brussel) werden tot Bestuurleden gekozen: MM. Jul. HOSTE

(*Voorzitter*),Th. COOPMAN (*Sekretaris*), GASSÉE tooneelkundige, Edw. COLINET, beeldhouwer, KEYZER, apotheker, HOUDEN, voorzitter van den '*Benoit's kring*' en VAN DE VYVER, graveerder.

- De heer Schimmel, een onzer beste Noordnederlandsche schrijvers, heeft een nieuwen historischen roman voor de pers gereed Het werk draagt, voor titel '*Seigneur Semeyns*.'

Toonkunde.

- Op buitengewoon schitterende wijze heelt onze verdienstelijke '*Société de Musique*' dezer dagen hare winter-concerto's geopend. Behalve het voor 't Festival bestemd oratorio '*Belsasar*' van Händel, werd met zeer veel bijval Benoit's nieuwe cantate '*De Leie*' ten gehoore gebracht, waaraan wij - tijdens de eerste opvoering, in Kortrijk - een uitvoerig artikel hebben gewijd. Ook hier werd de belangrijke solopartij gezongen door M. Blauwaert; het zou overigens meer dan moeilijk wezen, in gansch Belgie een *baryton* te vinden, die hem dàarin vervangen kan Wat de koren en het orkest betreft, dat deze in esthetische kracht oneindig hooger stonden dan te Kortrijk hoeft wel niet gezegd te worden. Nu eerst was het ons gegeven dit heerlijk gewrocht in al zijne schakeeringen te leeren kennen en - bewonderen.

Tusschen de twee groote stukken van 't Programma vergastte de heer Blauwaart ons op de twee bekroonde stukken van Blockx: *Visschersliedeken* en *Ons Vaderland*. Zanger en componist werden warm toegejuicht.

- Ter gelegenheid harer 1^{Ste} verjaring onthaalde de *Mertensvereeniging* onlangs hare leden op een groot concerto, waarop o.a. een 3tal nieuwe zangstukken van den toondichter Jos. Bosiers werden uitgevoerd. Hiervover nader.

- Onder den titel *Verzamelingen en oefeningen voor de stem*, heelt de heer Johan Stoop, muziekleeraar te Roeselare, een werkje uitgegeven, waarop wij de aandacht der onderwijsgestichten vestigen. Des schrijvers leerwijze bestaat hierin, dat men de kinders eenige gemakkelijke en welluidende arias doet zingen eer men hun de theorie en de muzieklezing voordrage. Het eerste gedeelte van het boekje bevat den praktischen zang en de muzieklezing; het tweede handelt over de toonaangeving, de gammen en afstanden; in het derde komen tweestemmige zangstukjes voor.

- *De Zweep* bericht dat de Gentsche toondichter Edw. Blaes thans de laatste hand legt aan zijn liederencyclus '*Aan Gent*.' Deskundigen roemen vooral de ballade '*Er was een groote keizer*'. Men weet dat de tekst van onzen medewerker den dichter Theofiel Coopman is.

- De heer Oswald de Kerkhove, zoon des burgemeesters van Gent, is aldaar tot voorzitter der koninklijke zangmaatschappij '*De Melomanen'* benoemd.

- Het *Willemsfonds* van Gent kondigt de uitgave eener nieuwe reeks van *Nederlandsche zangstukken* aan, onder toezicht der heeren Peter Benoit, F.A. Gevaert, R. Hol, W.F.G. Nicolaï en L. Van Gheluwe.

Beeldende kunsten.

- Weinig talrijk, maar stellig niet zonder belang was verl. maand de Tentoonstelling van de Afdeeling 'Beeldende Kunst' in onzen '*Cercle Artistique*.'

Vermelden wij allereerst een tweetal '*Omstreken van Berlyn*' van onzen uitstekenden landschapschilder LAMORINIÈRE. Vervolgens troffen wij met genoegen een paar realistische tafereeltjes van den heer JAN STOBBAERTS aan, waarin zooals gewoonlijk honden en katten de hoofdrollen vervullen. Met evenveel talent als voorliefde brengt de heer St. die interessante huisdieren op het doek, al moge ook zijne teekening soms wel wat van overijling getuigen. Een zeer aangenaam schilder wordt de heer CARPENTIER: zijn wel opgevat karakter stukje '*Zoete luiaardij*' is een echt pereltje van gevoel en goeden smaak. Wie zou daarin nog den schilder van dien '*Vastenavondgek*' herkennen, waarvan Prof. SLEECKX verleden jaar in ons tijdschrift zoo terecht het terugstootend realism gispte? Op den goeden weg is ook de heer FR. VAN KUYCK: zijn '*Binnenzicht eener hoeve*' is bijzonder goed gelukt. Ziedaar een jong schilder, van wien de Vlaamsche kunst zeer veel te verwachten heelt! Van M. NEUCKENS' twee genretafereeltjes bevalt zijn '*Middagslaapie*' ons het best, - in het andere ook wel de figuur van de werkmansvrouw, - maar het kinderfiguurtje is erbarmelijk geteekend. Eindelijk verdienen ook nog de portretten van den heer SIBERDT, en een goedgeslaagde '*Doode Natuur*' van JOS. NAUWENS met lof te worden aangemerkt.

N.B.- NECROLOOIE en VERSCHENEN WERKEN in ons volgend nommer.

Laura de zinnelooze.
Eene schets uit den laatsten oorlogstijd.

I.

Kalm en schoon is de avond. Als eene zacht wegstervende harmonie zweeft nog de nagalm der laatste daggeruchten over de groene velden, waarover reeds de Lente haar vollen bloemenschat heeft uitgestrooid. Aan de helderblauwe hemelbaan rijst, in oen weifelachtig stargewemel, de volle maan, die weldra als een stroom van zilverachtig licht over heel de sluimerende natuur, over bosschen en beemden, bergen en dalen uitspreidt. En als niet voorliefde bestraalt de Nachtvorstin nu het eenzaam dorpje Burmont, dat daar zoo schilderachtig aan den voet van 't gebergte ligt.

Ja schoon, verrukkelijk schoon is de avond. Hoe ademt alles rust en vrede, liefde en geluk! - En ginder, in de oude beukenlaan, waar de maneschijn in het gebladerte zulke tooverschoone schakeeringen van licht en schaduw vormt, ginder wandelt Albrecht met zijne hartsgeliefde Laura. Stil en ongestoord smaken zij daar, in dit prachtig avonduur, 't genot eener eerste schuldelooze liefde.

Hij is een flinke, kloekgebouwde jongeling, wiens mannelijk schoon gelaat door den veldarbeid wat gezengd van kleur, thans door een liefdevollen blik wordt verteederd. En *zij!* - lief is ze, lief als een engel, met hare zielvolle groote oogen en glimmende krulharen, waarin het dartelig avondwindje speelt.

En zóó, arm in arm, hand in hand, door maneglans èn looverpracht èn bloemengeur,wandelen de twee gelieven door de dreef, over de reeds slapende madeliefjes. Zij zijn voor elkander de geheele wereld, en, al strekte deze zich ook niet verder dan hun vreedzaam dorpken uit, *die* wereld achten ze

ruim genoeg voor beider geluk. Oh! 't moet schoon en zoet zijn wat die twee jonge harten zoo al elkander vertrouwen! wat de toekomst hun in zoo'n heerlijke liefdedroomen voorspiegelt! En niemand die ze hoort, hunne hemelzoete liefdetaal, niemand dan zij beiden en God- en het luisterend loover.

En ginder uit het boschje klinken nu de eerste tonen van den nachtegaal, streelend zacht als een hymnus der liefde in de plechtige, vreedzame stilte der nacht.

II.

Slechts eenige weken zijn verloopen, en boven de landen hangt nu een sombere wolk van kommeren vreeze. Voorbij zijn die dagen van vrede, geluk en liefde; want de drift, de hoogmoed van een' vorst hoeft de wereld ontroerd. - Als een aanhoudende donder buldert het kanon, en ontzettend klinkt. de vreeselijke weêrgalm in dorpen en steden, door velden en wouden, langs bergen en dalen.

Het losbrakend oorlogsvuur verft den hemel met een bloedrooden weêrschijn, en een akelig menschengekerm, dat zich met 't woeste krijgsgedruisch vermengt, stijgt op van de plaats waar menschen elkander vermoorden...

Het bloed stroomt! - menschenbloed! - broederbloed!... Dood en Vernieling zwaaien den schepter boven de aarde. En nòg roept de Hoogmoed: Ha, ha, ha! bloed moet er vloeien, nog! nog!....

En ginds in het eenzame dorpken zitten bevende grijsaards, weêrlooze vrouwen, hulpbehoevende kinderen weenend op de knieën. Zij reiken hunne armen ten hemel en smeeken om genade en - vrede.

En daarbij ook zitten Albrecht's oude vader en moeder. Ook hun heeft de wreede Oorlog den eenigen zoon uit de armen gerukt. Droef, hartverscheurend droef is het afscheid geweest. Vruchteloos hadden de ouders gepoogd hun lijden te verbergen om dat van hun kind niet te vergrooten. Onder een stroom van tranen hadden zij Albrecht, den steun en troost hunner oude dagen, aan het hart gedrukt, en toen men in die laatste om-

heizing aan elkanders boezem had uitgeweend, toen had de grijsaard zijn geliefden zoon met een kruis op het voorhoofd gezegend, terwijl de woorden. ‘Vaarwel, mijn arm kind!... God beware U...!’ hem in den verkropten gorgel verstikten.

Tusschen de knielende dorpelingen, roerloos en bleek, als een beeld der troostelooze smart, zit daar ook Laura, - zij die zoo kort te voren, op dien schoonen avond, met heuren Albrecht zoo hoopvol over liefde en toekomst sprak, terwijl alles om hen heen geluk en vrede ademde. En thans! sinds zij den eenig geliefde voor de laatste maal - misschien voor eeuwig - had vaarwel gekust, en hij achter de beukenlaan verdwenen was, thans was die zoete levensdroom in de bitterste werkelijkheid ontaard.

Vrede en Liefde zijn der aarde ontvlucht, - en ginder in de verte buldert het kanon; dààr verricht de gruwelijke Oorlog zijn onmenschelijk bloedwerk!

III.

Dagen, weken zijn in doodelijken angst, in bittere tranen doorgebracht, - nog vreeselijker woedt de Krijg, en nog hemeltergender stroomt het broederbloed door de verwoeste velden,- nog hartverscheurder is het geween van grijsaards, moeders en maagden.

Het is Zondag. In de kleine dorpskerk zitten de geloovigen dooreengeknield. Eene plechtige, maar akelig doodsche stilte hangt over de biddende schaar, - en alleen de prevelende stem van den grijzen herder onderbreekt deze stilte. - 't Is als baden allen op een graf!

Ach, hoevele smartelijke tranen van ouders die een' zoon, maagden die een' verloofde beweenen! Hoe vurig moet de droeve bede, hoe zielefolterend het lijden van al die rampzaligen wezen!

En dààr, voor 't altaar der Madona, zit ook Laura neêrgeknield. De bleekheid harer eens zoo blozende wangen en de doffe uitdrukking harer roodgeschreide oogen getuigen genoeg wat er in 's meisjes diepgeschokte ziel omgaat. Hoe

vurig bidt zij, en hoe teeder wordt *zijn* naam in hare bede gemengd!

Het Evangelie is gelezen. Langzaam beklimt de grijze dorpspastor het preêkgestoelte, van waar hij zijnen hoorders gewoonlijk eenig nieuws van het oorlogstooneel meêdeelt. Nieuwsgierig richten zich dus alle blikken naar hom. Alleen de arme Laura blijft nog een poos beweegloos zitten: Zij denkt aan haar vervlogen geluk. - Dien dag immers moest de priester haar huwelijk met den geliefde afkondigen. En thans is heur Alb-echt verre van haar, en verkeert hij in doodsgevaar op het slagveld!

Want ginder in de verte dreunt steeds, met meer razernij dan ooit, het kijrgsgedruisch voort, en nòg roept de Hoogmoed: Bloed! bloed! immer bloed!....

Vol medelijden werpt de brave herder een betraanden blik op zijne kudde, en schijnt een oogenblik, boven de plechtige stilte der kerk, naar het krijgsgedommel te luisteren. Nog volgt een poos van droevig zwijgen, als wilden hem de woorden niet uit het benepen hart. Dan ein delijk, zijn boek open slaande, spreekt hij met bevende, half gesmoorde stem:

‘Mijne beminde Par ochianen! De tijdingen uit den oorlog zijn verschrikkelijk. Weêr heb ik een nieuw slachtoffer uit onze gemeente uwen gebeden aan te bevelen. Een braaf, rechtschapen jongeling, door gansch Burmont geacht en bemind, - Albrecht Longchamp is dezer dagen in den veldslag van Gravelotte bezweken. - Bidt voor zijne ziel!’

Bij die woorden doorloopt een koude huivering geheel de schaar der verslagen dorpelingen; een diepe zucht stijgt op, - en.... daar zinkt eene vrouw in onmacht neder. 't Is Laura, wier hart den laatsten slag ontvangen heeft.

Haastig wordt de bezwijmde maagd in de opene lucht gebracht, on wanneer ze tot zich zelve komt werpt ze een verwilderden blik om zich heen... Dan schittert op eens een bliksemstraal van woede in haar oog, en met schrikwekkend ge baar de gebalde vuist uitstrekkend, roept zij met vervaarlijke stem uit: ‘Vloek over hem, die mij mijn' Albrecht heeft

ontroofd! Wee den dwingeland! hij valle als oen lafaard, en sterve veracht en verstooten, verre van zijn vaderland!...'

Die vloek weêrklinkt door de dorpplaats tot in het loover der oude beukenlaan en tegen het altaar des Heeren!

En dan berst Laura op eens in een luiden zinneloozen schaterlach los, - en helaas! zij kan het anders niet meer: Het arme meisje is krankzinnig!...

IV.

Nog akeliger galmt het kanongedommel door de lucht. Nog klinkt het afschuwelijke 'Bloed! immer bloed!' Maar de straffende hand van Hem die over het Heelal gebiedt, strekt zich uit en raakt den troon van den Hoogmoed aan. En zie, krakend stort die machtige troon in den afgrond neder, - en daar, in Sedan's bloedige velden, daar kruipt de gevallen trotschaard, met hoon en schand beladen, door 't slijk en 't doomende menschenbloed heen.

* * *

De storm des oorlogs is uitgewoed, en boven de vergruisde steden en verwoeste velden houden Armoede, Ziekte en Ellende hunnen schepter uitgestrekt.

En uit verte komt de tijding dat de trotsche dwingeland, die zijne handen in het bloed van zoovele duizenden heelt besmeurd, in den vreemde gestorven is, door de Menschheid gehaat en verfoeid.

Op het hooren van dit bericht, berst de zinnelooze Laura andermaal in een luiden schaterlach los en roept uit: Ha! mijn Albrecht is gewroken!... Hij is gevallen, de snoode menschenmoorder, gevallen als een lafaard, en gestorven verre van zijn vaderland!'

P. DENYS.

Rouselare, Augustus 1873.

Poëzie.

I.
Germania.

Zegelied.

Muziek van PETER BENOIT.

1.

De aadlaar uit den fieren Loever
Had zijn wieken uitgeschud,
  Hoerah!
En vloog herwaarts naar den oever
Van den Rijn, zoo trouw beschut.
  Hoerah!
Daar wachtten wij den trotschen gier,
Het zwaard vloog uit de scheede;
Daar wachtten wij den trotschen gier.-
Gebroken was de Vrede.

2

Tongen kunnen nooit vermelden.
Met hoe warmen heldenmoed,
  Hoerah!
Wij de Turcos nedervelden,
En versmachtten in hun bloed,
  Hoerah!
Wij streden voor ons Vaderland.
Het zwaard moest uit de scheede;
Wij streden voor ons Vaderland,
Voor Vaderland en Vrede.

3.

Duitschland heeft zijne eer gewroken
In den Welschen reuzenstrijd,
  Hoerah!
Frankrijks waan ligt diep verbroken,
Onze roem klinkt wijd en zijd,
  Hoerah!
Komt, volkren, laat ons broeders zijn,
Geen zwaard meer uit de scheede;
Komt, volkren, laat ons broeders zijn,
Ja, broeders in den Vrede. -

Aalst, na den Oorlog van 1870-71.
EDWARD MICHELS.

II.
Vlaamsche plicht.

Aan de Bastaard- Vlamingen.
Vlaming zijn is den Nederlander ren plicht.
J.F. WILLEMS.

Twijgen zijt ge van den Dietschen stam,
Ja, maar twijgen die verdorden
In een vreemde stiklucht.
En ge noemt
Dàt beschaafd zijn, *groot* geworden!...
Ga maar vrij langs uwen doolweg voort:
'Plicht mag nooit den wil omgorden!'
Roept gij uit, - dus weg met Plicht.
Met zijn veldheerswoord: 'het moet nu!'
Want 't verfranschte *deftig* onderwijs
Schiep de vrijheid toch zoo zoet u
In den half ontloken, droom'gen geest;
't Werpt de Vrijheid als beminde
U in de armen, - niet als levensbruid,
Die aan Plicht u zou verbinden...
Helsche Plicht! die - beeld der slavernij -
't Vlaamsche vaandel houdt geheven,
't Vaandel waarop 't recht der moedertaal
Onuitwisch baar staat geschreven,
't Vaandel waaraan liefde en plichtgevoel
Eedle tranen deden kleven,
Die, weêrspieglend eiken zonnestraal.
Heelend dien ten volke richten
En in 't donkerst van den bangen nacht
Als een diamantglans lichten..
Doch gij schuwt dat licht, dien stralengloed.
Plicht zou uwe *vrijheid* dooden!
Ga dus op uw franschen weg maar voort;
Vlaandren heeft u niet van noode?
Moedig vreemde kunst en kunstnaars aan
Laat uw broêrs van honger sterven:
Zij, zij kunnen dan bij 't nageslacht
Martelkronen, lauwren erven.
Vrij dus moogt ge als basterdzonen,
Met der schande brandmerk op 't gezicht,
Voort nog Vlaandrens taal en zeden honen
Voort nog zingen op uw vreemde tonen:
Leve Vrijheid! weg met Plicht!

Antwerpen, 1875.
L. NAUWENS.

III.
In de natuur.

Een lieflijk watervalletje,
Ruischte langs flonkrende steenen!
Een bankje in het dalletje
Werd door de zonne beschenen!
De berkjes, blank van stammetje,
Mijmerden; vogeltjes zongen....
Een eekhoorn, mak als 't lammetje,
Maakte er vroolijke sprongen.

Er kwam een meisje maagdelijk;
't Korf je op zijde met bloemen;
Zij zette zich behagelijk,
Vlocht er een krans van de bloemen.
Ik sloop uit mijn schuilplaats, zachtelijk;
Ging naar het meisje en knielde....
Haar blik betooverde machtelijk:
't Lachje, zoo zoet, me bezielde.

Ik sprak een woordje zinnerijk;
Blozende look ze haar oogen.
Ik gaf een kusje minnelijk:
Lachende kon ze 't gedoogen!...
En toen we scheidden treuriglijk.
Zette het meisje zoo aardig.
Het bloemenkransje, geuriglijk.
Mij op de lokken, zoo vaardig!

Een lieflijk watervalletje,
Ruischte langs flonkrende steenen!
Een bankje in het dalletje
Werd door de zonne beschenen.
De berkjes, blank van stammetje,
Mijmerden; vogeltjes zongen....
Een eekhoorn, mak als 't lammetje,
Maakte er vroolijke sprongen!

den Haag,
J.C. d.V.

IV.
Liefde.

Vol liefde reeds is 'twichtjen als
't Op moeders boezem rust;
't Strekt haar zoo teeder om den hals
Zijne englen-armkens, teêr en malsch,
Terwijl 't haar streelend kust.

Klopt ook het hart des jonglings niet
Van zaalgen minnegloed?
Want hij die 't heil dat liefde biedt
In 't jeugdig harte niet geniet
Mist veel van 's levens zoet.

Ook de echtgenoot van liefde smacht,
Bij 't vrouwke, kuisch en goed;
Die liefde maakt 't gemoed hem zacht;
Zij brengt hem eedle zielekracht,
En zóó is 't leven zoet.

Beminnen wil de grijzaard nog,
Al is hij stram en oud;
Want wàt is 't korte leven toch,
Beroofd van 't heil der liefde?... Och!.
Zoo aaklig droef en koud!

JACOB STINISSEN.

V.
Troost en moed.

Zit ik soms bij sombre dagen,
Bij mijn goede vrouw te klagen,
O, dan weet ze toch zoo zacht
Mijne tranen weg te vagen,
Mij in 't ongeluk te schragen,
En te geven moed en kracht.

Liefdrijk lenigt zij mijn' smarte;
't Troostend woord vloeit uit heur harte,
Als een' zoete melodij;
En wat leed mij moge smarten,
Zij doet mij het onheil tarten,
En de noodwolk vliegt voorbij.

Zuienkerke, September 1875.
JACOB STINISSEN.

Aan de Vlaamsche componisten en Voorstanders onzer Nationale Toonkunstbeweging
Manifest II
door Peter Benoit.

Mijne Heeren!.

Onze bijeenkomst te Gent, op 1 November jl., werd met den besten uitslag bekroond. Algemeen werd de noodzakelijkheid ingezien, dat, in de huidige omstandigheden, op Vlaamschmuziekaal gebied, een soort van *Bond* worde gevormd, om, met vereenigde krachten, de recht- of onrechtstreeksche aanvallen der zoogezegd 'Belgische,' maar veeleer antinationale richting onzer tegenstrevers te bestrijden.

Een bemoedigend feit, dat wij onzer eerste zitting te danken hebben, is alreeds het tot stand brengen van 'Strijd-Comiteiten' in onze drie Vlaamsche zustersteden: Gent, Antwerpen en Brugge: verder het eenstemmig genomen besluit een **Algemeen Congres van Vlaamsche Componisten en voorstanders onzer Nationale Toonkunde** in te richten, dat dan door een gezamentlijk vertoog op de verwezentlijking van ons Vlaamsch-Muziekaal werkingsplan zal aandringen, - inzonderheid wat de nationale muziekopvoeding betreft.

Bezield met dien alouden vrijheidsgeest die 't kenmerk is van onzen stam, zal door dat vertoog het Vlaamsche Volk vrank en vrij de verklaring afleggen dat het *zich zelven* zijn en blijven wil, dat die zoo gewichtige zaak der muziekale opvoeding niet meer het monopolium mag blijven van hen die

de kunst hier te lande stelselmatig in hun cosmopolitiek spoor zouden willen doen draven en - b.v. door.... *academische* bemiddeling - de vrije uiting van den Vlaamschen kunstgeest willen onmogelijk maken.

Op vrijen afhankelijken voet ingericht, kunnen onze Comiteiten, indien zij krachtdadig werkzaam zijn, onzer zaak gewichtige diensten bewijzen. - Ziehier op welke grondslagen die inrichting m.i. zou moeten gevestigd worden:

Comiteiten.

Deze worden verdeeld in *Hoofd-* en *Nevencomiteiten*. De eerste gevestigd in GENT, BRUGGE en ANTWERPEN; de andere in de bijzonderste steden en gemeenten der drie provinciën.

Van die Comiteiten maken deel: A. Vlaamsche componisten en uitvoerders; - B. Muziekleeraars; - C. Orkest en koordirigenten; - D. Schouwburgbestuurders en Voorzitters van Tooneelmaatschappijen; - E. Leeraars bij de Middelbare of Lagere scholen; - F. Vlaamsche tooneel - en letterkundigen en voorstanders onzer zaak.

Het Besturend Bureel van elk Comiteit bestaat uit een *Voorzitter*, een *Ondervoorzitter*, een *Secretaris* en een *Schatbewaarder*.

Elk *Provinciaal Hoofdcomiteit* is op zich zelven onafhankelijk. - De *Nevencomiteilen* der Provincie blijven insgelijks onafhankelijk werkzaam maar het is geraadzaam en zelfs noodig dat zij in verband blijven met hunne wederzijdsche *Hoofdcomiteiten*. Voor hunne huishoudelijke inrichting blijft hun overigens de volkomenste vrijheid gelaten.

Aan bovenstaande organisatie zou verder nog meer uitbreiding kunnen worden gegeven. Zoo zou voor Limburg, b.v. in HASSELT, insgelijks de stichting van een bijzonder Comiteit wenschelijk zijn. En in BRUSSEL, het half verfransch te Brussel, zou, om de centraliseerende strekkingen van het cosmopolitism te keer te gaan, een machtig Comiteit van het hoogste belang wezen. Dit zou op de Vlaamsche Muziekale beschaving in Brabant een zeer heilzamen invloed kunnen uitoefenen.

Werkzaamheden

Elk lid neemt de zedelijke verplichting op zich zoooveel mogelijk tot de verwezenlijking van het volgende PROGRAMMA meê te werken:

1° - De Muziekscholen van het Vlaamsche land op *Vlaamschen* voet ingericht. - *Grondig onderricht* van; (A.) De *Notenleer;* (B.) de oude

en nieuwe *Volksliederen*, alsook onze *Kunstliederen en Choralen*. - (C.) Aanvankelijk onderricht in *Harmonie, Melodie* en *Rytmiek*.

2º - Bij het Lager en Middelbaar Onderwijs: studie van *Notenleer, Choralen* en *Volksliederen*.

3º - Bij de Zangmaatschappijen van 't Vlaamsche land: uitvoeringen *in de Moedertaal* en gebruik van het Nederlandsch als *administratieve* taal.

4º - Op onze Concerto's en groote Muziekale Feestelijkheden: bij voorkeur Zuid- en Noordnederlandsche zangers en zangeressen doen optreden.

5º - Hervorming in den Staatsprijskamp voor Toonkundige Samenstelling, gezegd: *Prijs van Rome*. - Verdeeling van dien wedstrijd in eene Fransche en eene Vlaamsche Afdeeling, elk met een afzonderlijken jury.

6º - Doelmatige inrichting van Nationale Muziekfeesten (*Festivals*) beurtelings in ANTWERPEN, in GENT en in BRUGGE, verder ook in andere steden hunner wederzijdsche provincie. - Op die Festivals: uitvoering van muziekwerken op *Nederlandschen* tekst

7º - Opbeuring der *Dramatische Muziek* in Vlaamsch-Nationalen zin. - Onze Tooneeltroepen en Maatschappijen in verband stellen met onze Vlaamsche Muziekscholen.

8º - Rechtmatig bekomen van Goevernementeele studiebeurzen ten voordeele van leerlingen die in onze Vlaamsche Muziekscholen hunne studiën verkiezen te doen.

9º - Door schriften, voordrachten en allerlei persoonlijke of collectieve werkingen het grondbeginsel der Vlaamsche Muziek bij het volk doen veld winnen.

10º - Het verheerlijken onzer afgestorvene componisten door hunne werken. - B. v., wat minder praalsteenen oprichten enwat meer hunne gewrochten doen drukken.

11º - Stichten van een Hulpfonds voor jonge Vlaamsche Componisten.

Ziedaar, Mijne Heeren, een aantal *hoofdpunten* dîe ik zoo vrij ben U in bedenking te geven. Op onze volgende bijeenkomst (*zie verder*) kunnen wij dit Programma nog hertoetsten of aanvullen, en datgene waarvan de verwezentlijking vooral tot het gebied van 't Staatsbestuur behoort, in ons Congresvertoog brengen, welk we dan, door eene gezamentlijke stemming bekrachtigd, bij het Ministerie indienen.

Intusschen is het van het grootste belang dat de drie gestichtte Comiteiten zich op zoo stevigen voet als mogelijk inrichten. Hun streven steunt op het princiep van zelfverdediging: zij zijn als het ware een bolwerk tot wering van alle aan het Vlaamsch vijandige invloeden. Die zelfverdediging moet des te meer onze bezorgdheid opwekken, daar sommige onzer vijanden ons niet met open vizier bevechten, Dezen beschouwen het Vlaamsch enkel als een kwestie van *dilettantisme*. - En oh! daartegen hebben ze niets, zóo willen ze zelfs volgaarne van tijd tot tijd eens meêdoen. Dàt is immers een middeltje om bij de Vlamiugen *schijn* voor *blijk* te doen gelden, en onderduims onze Kunstbeweging te ondermijnen. Ja, dààrin juist, in dat 'schijn-blijk - stelsel' ligt het gevaar, waartegen we op onze hoede moeten zijn.

Thans komt het erop aan goed onze krachten te kennen, te weten wie *vóór* en wie *tegen* ons is, en onder welke banier men zich scharen wil: onder die der Vlamingen van 'Recht voor de vuist!' of onder dieder nu gekende orde van 'Schijnvoor-Blijk'. - Een Vlaming die zich bij deze laatsten aansluit kan voor ons niets dan een *schijn*-Vlaming wezen, - en wij, wij hebben strijders noodig, strijders die 'gepantserd in hun Vlaamschgezinde overtuiging,' zooals een dichter zegt, eendrachtig met ons vooruitstreven naar het schoone doel: '*Beschaving, door Moedertaal en Nationale Kunst!*

Oproep.

Zooals U bekend is, Mijne Heeren, was men op onze eerste bijeenkomst, algemeen van oordeel, dat het wenschelijk is dat vóór het *Congres*, nog eene tweede *voorloopige zitting* worde belegd. Deze vergadering, waartoe ik de eer heb U *zeer dringend* uit te noodigen, zal plaats hebben op **Zaterdag, 25 December, e.k.** (**Kerstdag**), andermaal 's morgens om 11 ure, in het *Egmonts-Hotel* (bij St. Niklaaskerk) te **Gent**.

Ik reken op uwe talrijke aanwezigheid.

PETER BENOIT.

Het XIV^de^ Nederlandsch Congres.

IV.
Algemeene vergadering.

1^Ste^ Zitting (24 Augusti). - Van de openingszitting waarop enkel het Bureel werd benoemd en verslag over ingekomen stukken uitgebracht, bebb*e*n wij in ons eerste artikel gewag gemaakt. De eerste eigentlijke zitting der Algemeene vergadering had men eerst 's anderdaags.

Aan het Bnreel namen plaats de heeren Franquinet, voorzitter; prof. Heremans, Dr Nolet de Brauwera, Nic. Beets en B. Everts, ondervoorzitters; Dr Verdam Dr Suringar, Desain en A.J. Cosyn, secretarissen.

Naar aanleiding van een paar rapporten besluit de Verga dering: 1° Het Congres zal aan den Gemeenteraad van Brussel een vertoogschrift zenden, om op verbetering van hot onderwijs onzer moedertaal in de gestichten voor doofstommen aan te dringen; 2° Bij de vorsten van België en Hollond zullen stappen worden aangewend ten voordeele der oprichting van een monument aan Kiliaan.

Daarna beklimt de heer Dr. R.A.S. PICCARDT de tribuun en brengt in een uitstekende redevoering een schitterende hulde aan wijlen Tony Bergmann, in wiens vroegtijdig afsterven onze Nederlandsche Congressen een zoo groot verlies hebben ondergaan. Als gewetensvol- en kundig geschiedschrijver, als gevoel- en geestvol novellist, als overtuigde voorstander zijner moedertaal, en niet het minst als beminnelijk mensch, onder al die opzichten schetst de heer Piccardt onzen zoo betreurden *Tony* af.

Dr DONKERSLOOT van Dordrecht spreekt verder over het straatgezang, waarin hij ten zeerste wenscht verbetering gebracht te zien. Immers de meeste straatliederen die men te hooren krijgt zijn een rhapsodie van allerlei onbeduidendheden. Om het woord bij de daad te voegen leest de heer Donkersloot een paar door hem geschreven proefjes van ‘verbeterd’ straatgezang voor, dîe ons echter niet zeer van aard schijnen om populair te worden.

Om de onechtheid van het in den laatsten tijd veelbesproken '*Oera Linda bok*' op taalkundige gronden te bewijzen, treedt nu de heer J. BEKKERING VINKERS (Kampen) in wijdloopige beschouwingen over dit fameuze handschrift, dat nu in druk verschenen is. Men heeft beweerd dat dit boek een gedenkteeken van oud-friesche taal is en meer dan duizend jaar alle gekende gedenkschriften overtreft. Toch is 't geschreven in een stijl die zóo modern is dat een lezer der XVI^{de} eeuw het kan verstaan! Spreker aanziet het enkel als een verregaande mystificatie. Trouwens, indien dat boek - waarin o.i. reeds over de emancipatie der vrouwen spraak is - waarlijk al van vóor Christus geboorte dagteekende, dan moesten de oudfrieschen met taalkundige krankzinnigheid geslagen zijn!

Over 't zelfde onderwerp spreekt nog de heer J. NANNINGA UITERDIJK (Kampen) doch de vergadering acht zich door de aangehaalde bewijsgronden over de onloochenbare onechtheid van het '*Oera Linde Bok*' reeds ten overvloede ingelicht. Het einde van M. Nanninga's rede wekt dan ook slechts luttel belangstelling op. Hiermede wordt de eerste algemeene zitting gesloten, die bij de meeste Congresleden geen al te gunstigen indruk naliet.

2de Zitting (25 Augusti). - De heer Dr SMIETS handelt over den beeldhouwer *Mathias Kessels*, die in 1784 te Maastricht werd geboren en in 1784 te Rome overleed. Kessels was een begaafd en gewetensvol kunstenaar, die der Nederlandsche kunst eer aandoet.

De heer Voorzitter FRANQUINET herinnert eraan dat het Belgisch Gouvernement zich tegenover Kessels en zijne familie milder heeft getoond dan dat van Holland, welk destijds den aankoop van 's mans nagelaten beeldhouwwerken weigerde, zoodat deze zich thans te Brussel bevinden.

Daarna wordt het woord verleend aan M. ODILON PERIER (Dendermonde). Spreker geeft inlichtingen over den toestand van het taalgebruik voor de Belgische Rechtbanken, sedert de nieuwe wet in praktijk is gebracht. Die wet, hoe onvolledig ook, zegt hij, werpt reeds zeer voldoende vruchten af. Op 10

zaken, in Vlaamsch België, zijn er wel 8 of 9 waarin de beschuldigde het Vlaamsch als rechterlijke taal verkiest, en wanneer er zich bij die Vlaamsche pleidooien al eens een fransch voegt, dan is 't veelal dat er vreemde invloeden zijn in 't werk gesteld. Men zou vooral moeten zorgen dat de nu bekomen wet loyaal worde uitgevoerd. Derhalve zou de heer Perier wenschen dat het Congres zich eens tot den Belgischen Minister van Justicie wendde, met vriendelijk verzoek, dat hij in een *Circulaire*, er zou op aandringen dat de wet op zoo breeden voet mogelijk worde toegepast. Ofschoon een politiek tegenstrever van den huidigen minister, erkent spreker dat de heer de Lantsheere reeds meer dan één bewijs van Vlaamschgezindheid heeft gegeven. Het ware ook hoogst wenschelijk dat de Vlaamsche tekst van 't Strafwetboek *officiëel* werde gemaakt, en dat er bij iedere Rechtbank ten minste één bevoegd vertaler werde gevoegd, die de fransche en de vlaamsche taal beide *grondig* kent.

Dit voorstel, dat door den heer Voorzitter wordt ondersteund, vindt een nog al hevigen bestrijder in den heer ALBERDINGK THIJM. Men mag, zegt hij, zich niet met de huishoudelijke staatkundige zaken van een ander land bemoeien. Het Congres, dat uit Noord- en Zuidnederlanders bestaat, zou zich dus moeten bepalen bij het uitdrukken van eenen wensch, zonder brief aan den minister.

Zeer welsprekend antwoordt daarop de heer Voorzitter, dat het Nederlandsch Congres wel degelijk de vrijheid hebben moet zich tot het Bestuur van een der beide landen te wenden, waar 't er op aan komt aan de Nederlandsche taal recht te doen wedervaren. Hij vindt dus dat de vraag van M. Perier niet meer dan redelijk is.

De heer ALB. THIJM blijft bij de meening dat die kwestie buiten den weg van 't Congres ligt. Overigens verklaart hij de bedoelde wet niet genoegzaam te kennen, om het voorstel bij te stemmen.

Natuurlijk doen een paar leden den spreker opmerken dat die mindere bekendheid hem alléen aangaat; doch het debat

eindigt met het besluit, dat eenvoudig een afschrift van de Congresnotulen betrekkelijk deze discussie, aan den Minister zou worden gezonden, eene beslissing die ten slotte de verschillige partijen tot verzoening brengt.

Nu was het de spreek- of liever leesbeurt van den dichter TEN KATE. Doch hoffelijkheidshalve stond deze het woord af aan Mev. LINA SCHNEYDER (Keulen) die met veel talent eenige door haar meesterlijk bewerkte Duitsche vertalingen uit onze letterkunde voorlas, o.a. *De Plicht* van de Genestet; '*Als de kinderen groot zijn*' van Nicolaas Beets en het VI^{de} tafereel uit Ten Kate's '*Schepping*.'

Nadat de heer Voorzitter, als tolk der vergadering, welke met Mev. Schneyder's lezing bijzonder ingenomen scheen, de begaafde kunstenares den handkus had gegeven, werd met eenige humoristische opmerkingen van den heer ALB. THIJM, op zeer aangename wijze de tweede Algemeene Vergadering gesloten.

3de Zitting. (26 *Augusti*.) - Onder de 'mededeelingen' die de Zitting voorafgaan, komt een brief voor van Z.K.H. Prins Hendrik, die zich verontschuldigt het Congres niet te kunnen bijwonen, - alsook een paar ingezonden gedichten: één van M. Lambrechts, op de onthulling van Prof. David's beeld, en één van Prof. Smiets: '*In den St. Pietersberg*' welk laatste ter opname in de *Congres-Handelingen* wordt bestemd.

Vervolgens worden de verschillige door de Afdeelingen gevormde voorstellen ter sprake gebracht, waarvan we reeds in ons verslag hebben melding gemaakt. Een woord dan slechts over diegenen welke door de Alg. Vergadering òf gewijzigd óf ingetrokken worden:

In stede van, zooals de heer PERIER had voorgesteld, aan 't Belgisch Staatsbestuur een vertoogschrift te zenden betrekkelijk de nog niet betaalde subsidie voor 't monument- Van Duyse, besluit het Congres de regeling dier zaak aan de zorg van den Referendaris M. Des. Delcroix over te laten.

Het voorstel om op vermeerdering van 't getal goedbesoldigde archivarissen aan te dringen, wordt als te *algemeen* aanzien. Het Bureel wordt gemachtigd het eenigszins te wijzigen. - In dien zin aangenomen.

Heft voorstel-Gram betrekkelijk het Verdrag voor den Letterk. eigendom, ondersteund door MM. FRANQUINET, NIJHOFF en DE BEER, maar bestreden door M. ALB. THIJM, wordt niet definitief aangenomen. De beslissing wordt verdaagd.

De voorstellen afgehandeld zijnde, zoo betreedt de Abt BROUWERS de tribuun, tot het houden zijner aangekondigde voordracht ‘over der Vaderen roem in de Toonkunst.’ Met dichterlijke welsprekendheid betoogt hij, hoe men in de gansche wereldgeschiedenis misschien geen enkel volk aantreft dat zóó zeer als het onze op muzìekaal gebied heeft geschitterd. Gedurende bijna drie eeuwen (8ste tot de 10de) stond het kleine Nederland aan de spits der muziekale wereld. Daarenboven hebben de Nederlanders zich in alle tijden in dit vak onderscheiden. Zeer gepast wijst spreker ook op het ruim aandeel dat de stad Maastricht in dien kunstroem heeft, en hij eindigt met eenige beschouwingen over het klokkenspel (Beiaard) waarover hij als wenschelijk doet uitschijnen: 1o dat de stadsregeeringen ten minste eens in 't jaar de arias der carillons veranderen; 2o dat men op den beiaard bij voorkeur Vaderlandsche liederen spele; 3o dat jaarlijks een wedstrijd tusschen de Nederlandsche klokkenspelers worde ingericht.

Na eene uitvoerige woordenwisseling over de door MrHAECHT (Maastricht) opgeworpen kwestie: of het wel in de bevoegdheid van 't Congres ligt zich met die Carillonzaak in te laten, wordt tot de Dagorde over gegaan.

De heer TEN KATE leest nu een paar fragmenten uit een zijner nieuwe gedichten. Dit stuk kan zeer schoon zijn, doch de dichter las of liever declameerde zóó onduidelijk, dat we er weinig of niets van verstonden. Dit neemt niet weg dat de heer Ten Kate succès had, en veel, even als Mev. SCHNEYDER, die nu optrad met eene vertaling van den slothymnus uit Da-Costa's stuk ‘25 *jaren*’.

Ten slotte erlangt nog de heer DE JONGHE VAN ELLEMEET even het woord, om te spreken ‘over het wenschelijke om onze Congressen voortaan om de 2 jaren, in plaats van jaarlijks, te doen plaats grijpen. De heer DONKERSLOOT en andere leden

bestrijden die conclusie. - Er wordt beslist dit punt aan 't oordeel der Regelingscommissie van 't volgend Congres over te laten, dat te Brussel zal plaats hebben.

De heer Voorzitter verklaart de werkzaamheden gesloten. In zijne korte toespraak zegt hij dat dit XVI^{de} Congres als alleszins gelukt mag worden beschouwd en eene schakel te meer heeft gehecht aan den broederband, die Noord en Zuid op het vreedzaam gebied van Taal en Letteren onafscheidbaar verbonden houdt. Hij drukt ten slotte de hoop uit, dat de Congresleden aan hun verblijf in Maastricht eene aangename herinnering zullen bewaren, (*toejuichingen*) - iets waaraan wij geen enkel oogenblik twijfelen.

Als tolk der gansche vergadering, wordt daarop door Prof. HEREMANS een hartelijk woord van dank uitgebracht: èn aan de stad Maastricht voor de genoten gastvrijheid, èn aan Mr Franquinet voor zijn zoo welvervuld Voorzitterschap.

Wij kunnen moeilijk de pen neêrleggen zonder een woordje te reppen over hei Congres-Banket, dat ons in de Redoutenzaal zoo genoegelijk vereenigde. Die zaal was niet bijzonder ‘mooi,’ maar het feestmaal daarentegen was uitstekend.

Het feest liep allervroolijkst ten einde, en bij het Nagerecht volgde de eene *speech* den anderen op. Vooreerst een heildronk door den Voorzitter aan Leopold II en Willem III, gevolgd door een antwoord van de twee officiëele vertegenwoordigers der beide natiën. Verder door Mr ODILON PERIER, aan 't Besturend Bureel van 't Congres, waarna de dichter NICOLAAS BEETS het volgende *Impromptu* op de stad Maastricht voordroeg, die, zooals men weet, eene ster in haar wapen draagt:

Die lieve ster, die zilvren ster
Scheen ons zoo zacht in de oogen;
Zij lokte en lonkte ons toe van ver,
En heeft ons *niet* bedrogen.
Gastvrijheid, vriendschap was de gloed,
Waarmêe zij koesterde ons gemoed,
Zij vuurde ons aan hij 't streven
Dat hier ons 't hart deed *leren*.

O Trecht der Maas, geen vesting meer,
Maar Vrede-stad geworden!
Een nieuwe roeping zij uw eer;
Gij steegt tot hooger orden.
Wees, aan de grens van Nederland,
Een wearborg voor den broederband,
Met trouwe nageburen,
En slecht de laatste muren.

De laatste scheidmuur zwichte en val, -
Die ergernis voor velen! -
De Taal vereende ons eens voor al,
Geen Tol moet ons verdeelen.
Maastricht! dat niets uw welvaart stoor'!
Haar ster ga op en schittre door!
Het Noord zal zich verblijden,
En 't Zuid? - U niet benijden.

Burgemeester PIJLS sloot het *officiëel* gedeelte der toasten met een hartelijk woord van dank aan Dr Beets, voor zijn indrukwekkend gelegenheidsvers. Hij bracht verder hulde aan de Maastrichtsche dames, die 't Congres met hare tegenwoordigheid hadden vereerd, en vooral aan Mev. Lina Schneyder, die zooveel tot opluistering van 't Congres had bijgedragen. Aan die verdienstelijke vrouw, die zich tot taak stelt onze dichters in Duitschland te doen kennen en waardeeren, werd nog in een zeer knappe redevoering van Prof. DE VRIES welverdiende lof toegekend. De platduitsche dichter THEOBALD, uit Hamburg, bracht in zijn voor elken Nederlander verstaanbaar taaleigen, een warmen heildronk aan de broeders van Belgie en Holland. Nog werden toasten ingesteld door de heeren DE BEER (Goes), J. ADRIAENSEN (Antwerpen), VAN SANTEN KOLFF ('s Hage) MARRES en STRAATMANS (Maastricht.)

Van 't Banket, dat tot laat in den nacht duurde, begaven de Congresleden zich naar 't prachtig verlichtte ‘Vrijhof’ waar zij op een muziekale uitvoering, o.a. een door den heer Stille gecomponeerde gelegenheidscantate: *De Nederlandsche Taal*, werden vergast.

A.J. COSYN.

In den schouwburg te Utrecht
Juli 1874 - *Juli* 1875.
Door
A.J. Servaas van Rooijen,

VII.

Al is het lang, zeer lang geleden, toch herinneren we ons nog gaarne de opvoering van SCHILLER'S '*Maria Stuart*' door het gezelschap der *Vereenigde Tooneelisten* uit Amsterdam, en waarin Mev. KLEINE de hoofd - en titelrol vervulde. Was Utrecht de eerste geweest met de '*Vorstenschool*,' met het optreden van Mev. KLEINE was zij niet zoo gelukkig, en eerst laat in het seizoen, zelfs na steden van minderen rang, kwam Utrecht aan de beurt. De belangstelling was daarom echter niet minder, en mocht de kunstenares al niet roemen op kostbare stoffelijke blijken van hulde, in anderen zin bewees het kunstminnend publiek dat het echte bekwaamheden weet te waardeeren. Mev. KLEINE bleef oorspronkelijk en in alles van navolging vrij. Zij had oogenblikken dat zelfs eene AGAR haar had kunnen benijden. Is deze laatste onovertrefbaar in hare klassieke standen, ook Mev. KLEINE verstaat uitnemend het plastieke harer kunst. Zelfs zouden we, bij vergelijking, haar meer natuur toedichten. AGAR zocht al hare kracht in de omvangrijke stem, dat zware geluid, dat zoo aangrijpt, en in hare *poses*, waarin zij ons de beelden uit de oudheid te zien geeft. AGAR drapeert zich meesterlijk in de tuniek en men zou haar geheele spel bijna kunnen noemen een onafgebrokene rij van levende beelden. Dit is zeker een groote verdienste en treedt bijzonder op den voorgrond in de klassieke stukken van RACINE o.a., waarin zij optreedt, maar Mev. KLEINE daarentegen blijft meer de vrouw, dan de kunstenares. Zij geeft het leven, is sober in hare gebaarden, maar vol waarheid daar waar zij er gebruik van maakt. Evenals bij AGAR de overige spelers in het niet vallen, door den glans van die ééne, zoo was Mev. Kleine ook de aureool,

terwijl het verdere persooneel haar toch vrij wel secondeerde. Trouwens men let daarop dan ook wat minder. Het publiek ging om Mev. KLEINE, om haar te bezoeken, om haar te vereeren en vorderde dan ook minder van de Heeren en Damen die de andere rollen vervulden. - Jammer dat ook nu weder, als zoo dikwerf, zoo weinig werk was gemaakt van de *mise en scène*. Dit toch behoort er eenmaal bij en mag volstrekt niet verwaarloosd worden. 't Is wel is waar geen hoofdzaak, maar ook geen bijzaak, waar men zoo'n beetje de hand mede kan en mag ligten. Wàt toch kregen we in het eerste bedrijf te zien! Men weet dat *Maria Stuart* gevangen wordt gehouden in een zaal van het kasteel van *Ridder Paulet*. Noodzakelijk is het dat op die kamer een kast aanwezig is, waarin de sieraden en brieven van de Schotsche koningin worden bewaard; en die kast, let wel, in den tijd der weelde en pracht van Engeland's ridderschap, in den tijd van het fijnste snij- en beeldhouwwerk, was een zoogenaamd witwerkerskastje, wat gebruind hier en daar, dat menig handwerksman uit onze dagen niet gaarne een plaats in zijn voorvertrek zou geven. Bovendien had men in dezen salon meubelen uit verschillende tijdvakken en van verschillend genre.

Men zegt wel eens: ‘Och dit zijn kleinigheden en men moet het zoo nauw niet nemen,’ maar voor ieder die het wèl meent met het Tooneel zijn dit geene kleinigheden, en geen zaken om zoo gauw over heen te stappen. Het Tooneel toch geeft het leven zooals 't is of zoo als 't was, uit den tijd, waarin de personen handelen en leven, en even goed als op kleedij gelet wordt moet ook eveneens door den régisseur op bijkomende dingen worden acht gegeven. We weten 't wel, het is maar ‘komedie,’ maar juist dààrom moet de afspiegeling zoo getrouw mogelijk zijn, en vooral wanneer 't met zulke kleine opofferingen gepaard gaat.

Met welk genoegen lazen we onlangs, dat, bij eene opvoering van een stuk ter herinnering aan de oprichting van 't Studentencorps te Amsterdam, alles was aangewend om de daarin voorkomende personen door meubilair als anderzins in de lijst van hun tijd te brengen, en dat zelfs belangstellende be-

zitters, daartoe, door afstand hunner eigene voorwerpen en meubelen, welwillend hadden medegewerkt. Doch dat is Amsterdam, en niet Utrecht, en wij zijn al zeer tevreden, wanneer de Schouwburg vol en het verdere dragelijk is.

Sinds de prachtige decoratiën, met kermis 1874, in '*Alpenkoning en Menschenhater*' hebben we in langen tijd zoo'n goede tooneelschikking niet gezien als bij de opvoering van '*Mijn Leopold*' en de '*Twee Weezen*' door het gezelschap LE GRAS, VAN ZUYLEN en HASPELS, Zoo één schouwburg, dan is de Utrechtsche vrij karig met tooneelschermen en achterdoek bedeeld, maar de restauratie in '*Mijn Leopold*' en het kerkplein in de '*Twee Weezen*' waren werkelijk keurig.

Spreken we over het dekoratief van de '*Twee Weesen*' dan mogen we wel een enkel woord wijden aan het stuk zelf, vooral nadat we in het voorlaatste nummer van den KUNSTBODE er met een paar regels onze afkeuring over te kennen gaven. Deden we het toen vluchtig, we vinden het noodig, dat we ten minste motiveeren, want met een toon van gezag te veroordeelen, lijkt ons niet de beste weg om tot een goeden uitslag te komen.

Voorzeker is er goeds in het stuk. Enkele karakters zijn vrij van alle overdrijving en verdienen alle sympathie, doch het geheele drama of beter gezegd 'melodrama' is zoo weinig overeenkomende met dagelijksche toestanden, dat het goede daaronder grootendeels verdwijnt.

Daar hebben we b.v. de karakters van *Moeder Frochard* en hare beide zonen. Hoewel dit drietal in hoofdzaak wel de meest interessante figuren zijn, is de teekening daarvan in zoo'n hooge mate overdreven, dat vooral die *Frochard* ons meer walging inboezemt dan een zeker gevoel van belangstelling, waarmede we haar moesten zien handelen en leven. Haar voorbeeldelooze gemeenheid, en hare armoedige kleeding, hare afzichtelijke vuilheid en hare diep verdorven type, die ons aan de *pétroleuses* deed denken, was àl te plastisch voorgesteld, dan dat we een oogenblik 't denkbeeld konden overwinnen om in haar de actrice te zien, die dit alles schiep. Alles heeft grenzen, maar bovenal de voorstelling op het

tooneel. Een karakter mag zich in al zijne boosaardige nuances ontwikkelen, het beeld moet echter een mensch blijven, een mensch van de goede zijde gezien. Waarom hindert ons 't gezicht van een dronkaard, waarom huiveren we bij de voorstelling van iets dat laag en dierelijk is? Het is omdat de menschelijke natuur is vervangen door die van het dier, omdat *zichtbaar* wordt voorgesteld wat alleen het verstand moest kunnen ontdekken. - Mev. HASPELS-VALOIS verdient lof voor haar keurig geacheveerd spel. De rol van de Blinde heeft zij den geheelen avond zóó uitstekend vol gehouden, dat we bij het opzettelijke volgen, niet ééne vergissing hebben opgemerkt. Hoogst moeielijk was 't bij al de verschillende tooneelen steeds dezelfde weifelende tred te houden, on hoogst indrukwekkend was 't afkomen van den trap in 't zevende tafereel. Zóo gespannen was de aandacht, dat men 't minste geritsel in de goedbezette Schouwburgzaal kon hooren. En dit laatste is niet altoos zóó, vooral in Utrecht wat grootendeels zijn oorsprong vindt in de studentenbanken.

Bovendien is het 2^{e} tafereel vrij gelijkend met een tafereel uit de '*Vie Parisienne*', en het komt ons voor, dat de voorstelling van zulke luchtige tafereelen op 't tooneel misplaatst is. Ergeren doet men zich daaraan niet - de indruk die 't kan maken zal wel voorbijgaand zijn - maar het Tooneel moet iets anders wezen, dan een plaats tot ontspanning en dat het dat kàn zijn, bewijzen zoovele flinke en degelijke stukken, waar we reeds vroeger op wezen.

De vertaling der '*Twee Weezen*' liet te wenschen. We herinneren ons nog goed het '*ik zie, ze begint reeds aangedaan te worden*' van *Henriette*; het voortdurend spreken van *Pierre Frochard* tegen de Blinde van 'Mejufvrouw' en 'U', even als of onder de omstandigheden en in den stand waarin beiden verkeerden niet spoedig en kortaf '*Louise*' en '*je*' zou zijn gezegd; maar bovendien de fraaie uitdrukking ook door *Henriette* gezegd: 'de *eerste* helft van mijn hart behoort *Roger*, (B^{n} *de Vaudrey*) en de *tweede* helft aan mijne blinde zuster,' wat dan ook een luid gelach verwekte. Wie de Heer D.K.A. VAN LOGHEM is weten we niet,

maar zeker is 't noodig, dat hij zijne vertalingen wat minder op cacographiën doe gelijken. - Nog twee opmerkingen dienen we te maken. In de eerste plaats dat hier, en dikwerf ook onder andere drama's, wordt misbruik gemaakt van de zoogenaamde ‘stille muziek.’ Vooreerst is 't zeer onnatuurlijk, maar bovendien erg hinderlijk voor hen die niet gaarne een woord van het gesprokene missen. We kunnen dat eenigszins toegeven bij het bedelen van de Blinde, of bij haar zoeken naar de deur om te ontvluchten; maar wàt ter wereld heeft muziek noodig onder een dialoog die boeiend is en daardoor uit zich zelf macht genoeg heeft om de aandacht der toehoorders gaande te houden? De tweede opmerking is aan 't adres van den Heer VAN ZUIJLEN als *Roger*. Hij komt in, na aangediend te zijn bij den *Graaf de Linières*, Minister van Politie; de knecht vergeet hem een stoel te geven en daar 't de rol meêbrengt, dat hij gaat zitten ofwel 't hem voor den welstand beter schijnt, is hij zoo vrij een zetel van den linkerhoek van 't tooneel naar 't midden te.....slepen. Moest dit iets ‘nonchalant’ schijnen, dan is de aanmerking gegrond, dat een *Roger Baron de Vaudrey*, beter zijn wereld moet kennen en in 't salon van zijn oom den Graaf geen stoel moet wegslepen. Is 't echter een soort gemakzucht geweest, dan moeten we vragen, waarom bij 't opstaan dan ook weder diezelfde beweging gevolgd? toen toch was een weinig op zijde schuiven meer dan voldoende geweest, terwijl het nu den schijn had of *Roger* geen ‘gentleman’ was.

Met de ‘*Twee Weezen*’ sluiten we onze taak. Slaan we een vluchtigen blik over 't geheel, dan is er alle reden van tevredenheid, ten minste als men niet te veeleischend is, doch in dat geval is men ook nooit tevreden. 't Is met de tooneelwereld als met ieder ander, we zijn allen menschen; heb ik ook soms hier of daar gefaald, dan verwijs ik mijn goedzinnigen lezer naar den schoonen versregel: ‘Het pogen zelf is schoon!’

Utrecht, 11 *December* 1875.

A.J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

De tentoonstelling te Brussel.

II.

Tot de merkwaardigste historieschilderijen van het salon behoort ontegenzeggelijk *De gerechtigheid van Baudewijn Hapkin* door JULIAAN DE VRIENDT. Eenvoudig, doch indrukwekkend van samenstelling, trof ons dit wel opgevat tafereel vooral door waarheid van uitdrukking. Bij den eersten oogslag kan de toeschouwer op 't gelaat van elk dier personages de gevoelens lezen die de drijfveer zijner handeling zijn. Vooral de hoofdfiguur scheen ons uitstekend gelukt. Ja, dat is wel de type van dien Baudewijn, zooals de vlaamsche geschiedenis hem ons kennen leert, dien onverzoenlijken rechtpleger, die naar de klachten van den geringste zijner onderdanen luisterend, zelf de plichtigen opzocht, en ze, onverschillig tot welken stand ze behoorden, met onverbiddelijke strengheid wist te straffen. In zijn *Baudewijn Hapkin* levert de heer Juliaan de Vriendt een waardigen tegenhanger van zijn broeders '*Karel V*.' Beiden wekken overigens evenveel bijval, en wij zijn van oordeel dat Z.M. de koning, die aan beide broeders zijne Ridderorde schonk, zijne vorstelijke gunst zelden beter heeft verleend.

Een der grootste successtukken van de Brusselsche Tentoonstelling is mede *De Dageraad* van HERMANS. Ziedaar een schilder die als moralist optreedt, dit althans schijnt uit het behandelde onderwerp te blijken. - Van den éenen kant een jongeling uit de 'elegante wereld', die, met een paar lichte vrouwen, uit een restauratie komt gezwijmeld, waar zij den nacht in een blijkbaar verregaande orgie hebben doorgebracht. Van den ànderen kant een werkman, die zich daar juist met zijne vrouw en zoon naar zijnen arbeid begeeft. Voorwaar, een treffend contrast: het walgelijke van dien rijkdom, die zich in 't slijk der ondeugd onteert, en daarnaast het 'arbeid adelt' van dien nederigen werkersgroep! De heer Hermans heeft in dit tafereel blijken gegeven van een ernstig talent dat zich tot een buitengewone kracht ontwikkelt. Daarbij, 't is

een kunstenaar die denkt en gevoelt en datgene wat hij heelt opgevat zeer goed weet op het doek te brengen. Wel valt misschien op toon en kleur iets aan te merken, alsook op het al te realistische waarmeê hij de ondeugd heeft geschilderd, en op de *type* van den werkman, die in plaats van met verachting, bijna met afgunst dien rijken slempert schijnt na te oogen; - doch die kleine onvolmaaktheden, zonder welke het werk een meesterstuk zijn zou, nemen niets weg van de hooge verdiensten dezer merkwaardige schilderij.

Een jonge schilder, die ongetwijfeld eene schoone toekomst voor zich heeft is de heer Frans VAN KUYCK. Dit heeft zijn zijn keurig tafereel '*Op de Heide*' ons eens te meer bewezen. Er ligt iets grootsch en dichterlijks in de eenvoudige, waarheidsvolle opvatting van dit tafereeltje uit het buitenleven, waarvan hij zeer goed de poëtische zijde weet te vatten. Evenals de gebroeders De Vriendt is de heer Van Kuyk een van die echt nationale kunstenaars, die hun ingeboren vlaamsch karakter getrouw blijven en dat niet aan modezucht of vreemden invloed ten offer brengen, waardoor reeds zoovelen op het dwaalspoor geraakten.

Blijkbaar heeft in den laatsten tijd de Landschapschildering eene buitengewone uitbreiding genomen. Meer dan de helft der te Brussel tentoongestelde schilderijen behooren tot dit vak. Daarin heeft de heer LAMORINIÈRE van Antwerpen zijn reeds lang gevestigden roem weêr schitterend gehandhaafd, met een '*Herfstgezicht uit het eiland Walcheren*', dat aan Z.M. den koning toebehoort. - Veel minder beviel ons ditmaal de heer VAN LUPPEN. Hij is niet genoeg 'zich zelf' gebleven. - De heer JACOBS-JACOBS schijnt ons wat te veel van de oude school. Effektbejach doet hem soms de op zich zelven zoo heerlijke natuurwaarheid uit het oog verliezen. - Van dit gebrek weet de heer HUBERTI, van Brussel, zich vrij te houden. Zijne drie landschappen zijn vol eenvoud, maar juist daardoor zoo treffend schoon. - Breed opgevat en flink, met vaste hand geschilderd zijn de tafereelen des heeren F. ROSSEELS, bestuurder der Academie van Dendermonde. Geen bloot 'academisch' formulism, maar de vrije opborreling eener schoone

kunstenaarsnatuur. - Bijzonder veel genoegen deden verder de voortbrengselen der heeren COOSEMANS en KINDERMANS. Te recht staan beiden als voortreffelijke meesters bekend. Zeer gelukkig schijnt ons ook de keuze hunner onderwerpen: - Eene gunstige melding aan het landschapje van den heer OOMEN van Antwerpen. Zonder pretentie, maar lief. - En wien we zeker niet onvermeld mogen laten is de heer VAN DER SLECHT. Zijn '*Vijver te la Hulpe*' houden we voor een der puikstukken van het Brusselsch Salon. Met wat verrassende juistheid is die vlaamsche natuur weêrgegeven! En hoe behaaglijk het contrast-effekt in dat lief landelijk tafereeltje!

De Hollandsche Landschapschool was insgelijks in België's hoofdstad goed vertegenwoordigd. De beide DE VEER'S o.a. wettigden er ten volle hun ook hier zeer geachten kunstroem. Hunne stukjes zijn vol poëzie. - En dan, de prachtige stadsgezichten der heeren DE VEER, SPRINGER, NEUHUYS, enz. - Maar wie bovenal onze bewondering wekte was de heer MESDAG, van 's Gravenhage, stellig een der verdienstelijkste marineschilders van onzen tijd. Wie de grootsche majesteit der Zee zóo weet op het doek te tooveren is kunstenaar, in den volsten, den edelsten zin van het woord! Zijn '*Zonopgang*' (op de Hollandsche kust) is een echt meesterstuk, in een vak dat door onze Noorderbroeders steeds op zoo schitterende wijze werd beoefend.

Thans, om deze vluchtige aanteekeningen te sluiten, nog een woord over de Belgische beeldhouwers op de Tentoonstelling.

Er is, meenen wij, op dit gebied vooruitgang op te merken. Vooral de 'jonge school' heeft zich te Brussel, ook met den beitel zoowel als met 't penseel, op schitterende wijze bevestigd, en verraadt tevens een verheugend streven naar eigen oorspronkelijkheid.

De heer K. DE KESEL had er een drietal werken van gansch verschillenden aard, waarover we tijdens de Gentsche expositie met zeer verdienden lof in ons Tijdschrift hebben gewaagd. Vooral zijn vrouwenfiguur '*Na het Bad*' genoot ook hier buitengewonen bijval. - Alleszins verdienstelijk zijn

ook de heeren VINÇOTTE en JUL. DILLENS. De eerste leverde een schoone '*Giotto*,' de tweede o.a. een zeer keurig borstbeeld, dat zijns overleden vaders, welk hij blijkbaar met al 't gevoel der rouwvolle kinderliefde heeft vertolkt. - Het borstbeeld van den antwerpschen schilder Victor Lagye door M. PECHER is treffend van gelijkenis, even als dat van den dichter Stroobant door M. EDW COLINET. Dit laatste, dat dien begaafden beeldhouwer eer aandoet, hadden wij reeds vroeger in 't lokaal van den *Kunstbond* gezien. - Doch een der prachtigste borstbeelden der Expositie - zoo niet het prachtigste - is volgens ons dat van doctor L... door den heer BOURÉ.

Onder de beeldgroepen die het meest onze aandacht hebben geboeid, noemen wij in de eerste plaats '*Aan de Fontein*' van JACQUET. Allerliefst van samenstelling en even flink uitgevoerd. Vooral het schalksch lachend figuurtje van den kleinen Cupido is meesterlijk geslaagd. - Zeer in 't oog vallend is M. PICKERY'S monumentale - *Breydel en De Coninck*.' Die twee vlaamsche volkshelden zijn met overtuiging opgevat. Op Breydel's gelaat leest men zijn gloeienden haat tegen de Fransche verdrukkers. Het werk van M. Pickery scheen ons echter niet zeer voordeelig geplaatst, en dat zal wellicht de reden zijn dat het op ons den verwachten indruk niet heeft gemaakt. - De humoristische groepen van M. LAMBEAUX zijn vol losheid en zwier en flink gemodeleerd. Enkele zijner typen hellen wat te veel naar de karikatuur over. Hij trachte zooveel mogelijk der waarheid getrouw te blijven en zijne werken zullen er bij winnen.

'*Dominica*' van den heer Paul DB VIGNE is eene schoone schepping is vol uitdrukking van echt poëtisch gevoel.

Eeremedaliën werden door den Jury toegekend aan de heeren VINCOTTE, BOURÉ en PAUL DE VIGNE.

A.J. COSYN.

Nederlandsch tooneel
15 *November* - 15 *December*.

Antwerpen.

Opgevoerde stukken[1]: *Christoffel Columbus* (5 bed.), oorspr. drama; - *De Bril van M. Garnaal* (1 bed.); *De drie Hoeden* (3 bed.) oorspr. blijspelen; - *Marie-Anna* (6 taf.); *De Koopman van Antwerpen* (6 bed.); *Pailjas* (5 bed.); D*e twee Weezen* (8 taf.) vertaalde dramas; - *De Goudboer* (4 bed.); *Blinde Valeria* (3 bed.) vert. tooneelspelen; - *Peperman* (4 bed.); *Zoo 'nen Klont* (1 bed.); *Klaveren Vrouw* (1 bed.) vert. blijspelen.

Hoe volgaarne we ook bereid zijn elke poging tot verrijking van ons oorspronkelijk tooneelrepertorium te ondersteunen, en vooral nieuwelingen in het vak met een woord van lof aan te moedigen, toch wil ons die lof thans maar moeilijk uit de pen, wat den hierboven vermelden *Columbus* betreft. En, rechtuit gesproken, liever wachten wij daarvoor tot de schrijver van dit schier totaal mislukt drama - na ernstige studie der hem nog al te weinig bekende tooneeltechniek - zijne ‘revanche’ zal hebben genomen.

Niet dat er volstrekt geen goeds in dit stuk is; onder op zicht van historische opvatting b.v. is er misschien weinig of niets op af te wijzen, en wij zijn bereid te gelooven dat het den heer Henderickx, die als we 't goed voor hebben leeraar in de Nederlandsche taal is, ook niet aan taal- en letterkundige kennissen ontbreekt. Doch met dit alles, en nog een heele dosis geleerdheid erbij, is men nog geen tooneeldichter! Inderdaad, hoeft het wel gezegd dat in een dramatisch gewrocht taal, stijl en bewerking hemelbreed verschillen van die eener novelle of eenig ander opstel?

Welnu, van dramatische handeling, natuurlijken dialoog,

1 Met weglating van de *heropgevoerde*, derhalve reeds in een vorige lijst opgegeven.

scenieke toestanden is in dezen vijfbedrijvigen *Christoffel Columbus* - een onderwerp dat o.a. door Delavigne en Ponsard zoo meesterlijk werd behandeld - schier geen spoor te vinden. Hier en daar komt wel een schoone gedachte, een goedgevonden tirade; doch het bedoelde uîtwerksel wordt er maar ten halve, soms in 't geheel niet door bereikt.

Van de opvoering was wel zeker niet te klagen. Al de artisten hadden hun rollen gewetensvol aangeleerd en de tooneelschikking was, door den band, even goed verzorgd. Zelfs onze orkestmeester, de ij vervolle beer C. Lenaerts had voor 't slotbedrijf een paar goedgeslaagde matrozencoupletten getoondicht, die echter, door 't gemis aan actie, hun effekt niet maakten.

Kortom wat dit stuk - dat, dank aan de aangekondigde nieuwe decors, costumen, en een nieuw ‘schip in volle zee’ veel volk had gelokt - nog van een totalen val heeft gered, is misschien wel voor een groot deel het inderdaad schoone decoratief, vooral in 't laatste bedrijf. Dat schip is waarlijk prachtig, - al te prachtig misschien, met het oog op de historische waarheid.

De keuze van dit oorspronkelijk ‘drama’, dat in den Stadsprijskamp niet eens ernstig in aanmerking kwam, was dus alles behalve gelukkig. En wij betreuren dit in princiep, vooral omdat verschillige der *bekroonde* stukken vooralsnog ongespeeld gebleven zijn. Wij hopen dan ook dat het Bestuur van ons Nederlandsch Tooneel in den niet zoo geringen voorraad stukken van Noord- en Zuid-Nederiandsche schrijvers de naaste maal wel iets beters zal weten te vinden.

En dat de Bestuurder die betere keuze sedert dàn nog niet heeft beproefd ligt ongetwijfeld alleen aan de herhaalde opvoeringen van Dennery's ‘*Twee Weezen*,’ het reeds alom vertoonde drama, dat hier, evenals op andere Schouwburgen, voor 't oogenblik het groot succes van den dag is.

Keer op keer vult dit buitengewoon effektstuk de geheele zaal, - *ergo* dus ook de kas der Directie. Nu, des te beter: dit zal deze in staat stellen nu ook de liefhebbers van fijnere stukken op eenige stille, dus minder ‘volk’ uitlokkende

comedies te vergasten, een plicht waaraan zij, hopen we, niet te kort blijven zal.

Overigens, al zijn wij ook geenszins ingenomen met de melodramatische produkten van zekere richting in de fransche school, toch is ons oordeel over de '*Twee Weezen*' niet zoo ongunstig als dat van onzen geachten medewerker SERVAAS VAN ROOIJEN (*Zie hiervoren zijn artikel*, Blz.549). - Wel is hier en daar een ultra-realistische type, zooals die van het hatelijke bedelwijf *Frochard* en haar liederlijken zoon, ook zekere tooneelen wat overdreven en schokkend voor den beschaafden toeschouwer; doch die indruk wordt verzacht door de zeer sympathieke figuren van *Pierre* en *Louise*, die, in menigen toestand, een traan van innige aandoening opwekt. Daarbij heeft dit stuk onder *sceniek* opzicht uitstekende verdiensten.

En als het dan toch gebleken schijnt te zijn dat zonder effektstukken een tooneelonderneming zich niet kan staande houden, dan verkiezen wij het genre der '*Twee Weezen*' toch verre boven dat der '*Londensche Bandieten*', '*Brandstichters*', '*Kinderroofster's*' en tutti quanti, die voor goed van ons Nationaal Tooneel mogen verbannen zijn.

De vertolking der '*Twee Weezen*' verdient allen lof. Over 't algemeen hoeven onze vlaamsche artisten daarin voor de fransche, die het te Brussel speelden, in 't geheel niet uit den weg te gaan. Integendeel, enkele rollen worden zelfs oneindig beter vervuld. Jammer dat de vertaling zooveel te wenschen laat!

De rest der sedert ons laatste overzicht gespeelde stukken levert weinig of geen nieuws op. Een paar zeer gelukkige reprises: '*De Goudboer*' waarin Mej. Beersmans en M. Lemmens, als *Vroni* en *Tony*, uitmunten en een andere lieve comedie '*Blinde Valeria*' die de kring 'Hulp voor allen' voor zijne liefdadigheidsvoorstelling had gekozen. Nog moet ik ten slotte melding maken van een nieuw blijspel '*De Bril van M*^{r} *Garnaal*' door M. Schramade, lid van 't gezelschap. In dit stukje, dat in een Brusselschen wedstrijd eene onderscheiding bekwam, komen eenige luimige zetten, maar ook andere, vrij flauwe kwinkslagen voor. In alle geval, is 't een

proef die belooft: er is kleur en karakterstudie in. Wij zien overigens met genoegen dat onze tooneelisten hunne ledige uren aan tooneelletterkundige oefening wijden. Zoo maakten wij vroeger ook kennis meteen zeer voldoende dramatisch gedicht van den heer Van Kuyk.

A.J. COSYN.

Gent.

Ons Tooneelsaizoen is begonnen met '*De twee Weezen*'; wij gelooven dat het tooneelsaizoen zal eindigen met '*De twee Weezen*.' Voor de tiende maal wordt het hartstochtelijk en tegelijk sentimenteele drama aangekondigd, en telkens wordt het voor eene propvolle zaal gespeeld. Een bijval zonder weêrga op ons Tooneel. - Voorzeker zouden wij veel liever Nederlandsche producten op den voorgrond zien stellen; maar *vox populi*... en al kunnen wij het drama van Dennery niet in al zijne bijzonderheden goed keuren, toch moeten wij erkennen dat het veel schoons bevat en de scenieke bewerking den stempel draagt van een buitengewoon talent.

Geen wonder dus dat - dank ook aan de keurige vertolking, - dit stuk een zoo machtigen indruk maakt op het publiek, dat telkens de Schouwburgzaal van onder tot boven bezet.

Het spreekt van zelf dat we in zulke omstandigheid maar weinig nieuws hebben gekregen. Eene wederopvoering van: '*Louisette*' en '*De Straatjongen van Parijs*' twee gekende vertalingen, verder Block's '*Typen*' en '*Het Wiegje*' van Van Goethem. De nieuwigheden zijn: '*Een kopje Thee*', naar 't Fransch; '*Een hartslochtelijke Rooker*, naar 't Duitsch; Van Peene's vaderlandsch drama '*Mathias de Beeldstormer*' dat vroeger met goed gevolg door Broedermin en Taalijver 'werd gecreëerd en hetzelfde gunstig onthaal in het *Nederlandsch Tooneel* ontmoet.

Ha ja, ik vergat nog '*De twee Vaders*', eene gebrekkige vertaling van een fransch boulevardstnk, waarvan ik de vertooning niet bijwoonde, en waarbij ik, naar men mij verzekerde, niets verloren hebben.

Doch wij hebben nog te spreken over een ens bijzonder aangenamen avond. Op uitnoodiging der abonnenten kwam onze heer Burgemeester - kort na zijne verkiezing tot lid der Wetgevende Kamers, - eene vertooning van het Nederlandsch Tooneel bijwonen, en was er het voorwerp van eene warme huldebetooging. Bij zijn intreden werd de Magistraat met luidruchtige en langdurige toejuichingen begroet. Hij ontving van de heeren abonnenten eene groote lauwerkroon, en van wege de dames een prachtig bouquet, in de kleuren der stad. In eene korte Nederlandsch[e]

toespraak, drukte de burgemeester hartelijk zijne tevredenheid uit over den goeden voortgang der zaken, en beloofde zijne krachtige medewerking, om ons Nationaal Tooneel geheel en al op zijne vereischte hoogte te brengen.

Om te eindigen een woordje betrekkelijk de vertooning van gisteren avond. '*Lena*' van Delcroix: veel volk, goede vertolking, veel bijval; - als nastukje '*Een gendarm in huis*', blijspel van Huart, lid van het spelend gezelschap... 'un suceès de fou rire!'

Vriend EMIEL..

Brieven uit Noord-Nederland.

XIII.

DEN HAAG, 9 November 1875.

Kent Gij 'het Vlondertjen,' Mijnheer de Redakteur? In de verwachting dat het niet zoo is, ziehier eene natuurgetrouwe beschrijving ervan.

Op de ijzeren met hout bevloerde brug, die den Bezuidenhoutschen weg met de Heerengracht, te dezer stede verbindt, werd 'het Vlondertjen' gelegd... Gij meent wellicht dat ik scherts, Mijnheer de Redakteur, door te spreken van een Vlondertjen, dat over een brug werd belegd; volstrekt niet: ik ben, wegens bezit van een Ottomaansch lot, waarop ik minstens de 500,000 fr. had verwacht, ernstiger dan ooit.

Eerst besloot de bij schoonen herfstnacht verzamelde menigte tot den naam 'De Brug.' Welk een zinrijke naam voor eene vereeniging van schilders, rechts- en geschiedkundigen, beminnaars van taal en letteren musici, beoefenaars van proza en poëzij! welk een zinrijke naam! Of is 'De Brug' waarover allen, die ooit de wonderzoete stemmen van Appolo en zijne zusteren om zich hoorden fluisteren, die *Themis* aanlonkte of wie Ohio een bijzonder vriendelijk handdrukje bedeelde, de Brug waarover zij allen moeten treden, niet die van volharding en moed, van wilskracht en geestdrift? Wetenschap en Kunst, hoe onderscheiden hare wegen ook zijn mogen, tot welk verschil en tastbaar einddoel zij hare beoefenaars mogen brengen, kunnen toch beiden als de bruggen worden door de ziel der stervelingen over de hoogslaande wateren des levens, naar de rustige streken van Waarheid en Schoonheid gelegd. Maar neen, Mijnheer de Redakteur, men besloot, als van dankbaarheid voor het bezit van bruggen overvloeiende residentiebewoners, de vereeniging met een naam te doopen, die aan de landelijke bevolking en hare woonsteden herinnert. 'Het Vlondertjen' doop ik U, Vereeniging voor

gezellige ambachtslieden in de domeinen van Wetenschap en Kunst, in den naam van alle Goden, half-Goden en Heroën, beheerschend de uitgestrekte hemelen der zonnige Kunst; was op en neem toe in grootte, ja in wijsheid bij alle menschen, tot gij blijken zult ‘de Brug’ die U het leven schonk in kracht te overtreffen!

Zóó werd er niet gesproken, Mijnheer de Redakteur, maar zóó - neen veel beter en schooner - werd er door de Twaalven gedacht, die daar onlangs bijeenkwamen, benettend hunne verdroogde lippen met het Beijersch biervocht. Doch, wie zij waren, of liever wie zij zijn, die ‘het Vlondertje’ schiepen en krachtig onderhouden, dat vertel ik u in mijn volgenden brief.

F.S.K.

XIV.

DEN HAAG, 7 December, 1875.

‘Het Vlondertjen’ is een democratisch-republikeinsche instelling. Telker vergadering wordt de President verkozen, die noodzakelijk is om de debatten te leiden. In de November-bijeenkomst werd door den Vlonderaar KLEYN - Duitscher van geboorte, leeraar in zijne moedertaal en hare letterkunde aan het Residenteele Gymnasium - de stelling verdedigd: dat de voordrachten van HERMANN LINDE, den zeer talentvollen declamator van eenige van SHAKESPEARE'S tragediën, door hare uitstekende hoedanigheden geheel tot het gebied der kunst behoorden. Hevig was de aanval tegen die stelling. Van verschillende zijden deed men uitkomen, dat een declamator, die bijkans eene heele tragedie van SHAKESPEARE van buiten leerde en met meerdere of mindere gemakkelijkheid en kracht in een armstoel gezeten, opzei, de hooge kunst van Shakespeare verkrachtte; dat zulk een persoon òf te weinig qualiteiten voor een goed tooneelspeler, òf te weinig eerbied voor den maëstro van de nieuwere tragedie bezat en derhalve, bij al zijne kunstvaardigheid, geen rein en waar kunstgevoel in zijne ziel voelde leven. Daartegen werd staande gehouden dat LINDE door zijne voordracht zich geheel en al doordrongen toonde van het genie des grooten meesters, zóó volkomen de schoonheden uit zijne stukken tot haar recht deed komen, dat het publiek een bijkans harmonische afspiegeling van het meesterstuk ontving. Wel werden de kunstjes om door toon- en stemverandering eene getrouwe af beelding van verschillende personen te geven, in beginsel afgekeurd; maar het geheel, als uitmuntende door zoovele eigenaardige schoonheden, werd als kunstwerk verdedigd.

In deze maand (Dec. 1875) werd door den Vlonderaar MARCELLUS EMANTS - Redacteur van ‘*de Banier*’ - eene niet minder belangwekkende thesis verdedigd; zij luidde: ‘De Opera of het Zangspel is geen

kunst.' Het betoog was ongeveer als volgt: Dramatische kunst en muzie kale kunst zijn tegenvoeters; muziek hooren en begrijpen en eene dramatische handeling zien en verstaan kan, volgens Emants, niet samengaan. In plaats van in sommige gevallen het *effect* van het gesproken woord te verhoogen, neutraliseert de muziek het, is zij onmachtig het meer uitdrukking te verleenen, zoodra nl. dat woord een gewone handeling en geene gewaarwording schildert. Schrik, ontzetting, vreugde, smart en de verschillende andere treden op de ladder des gemoeds mogen door tonen uitgedrukt kunnen worden, dezezijn, beweert de spreker, onmachtig eene handeling schilderen. Het muziekale drama, zelfs dat van RICHARD WAGNER, hetmeest volkomene in die onvolkomen soort, gaat daaraan mank. Men heeft òf een goed drama, dat men niet ziet wegens de wegslepende muziek, die gehoor vordert; òf uitstekende tonen, die men niet hoort, althans niet begrijpt wegens de aandacht voor het drama geëischt. Oratorio's zijn de volkomenste uiting voor de samenstelling van woord en toon. Zij schilderen - in plaats van handelingen - gewaarwordingen.(1)

F.S.K.

Boekbeoordeeling.

I.
Onze Strijd. Vaderlandsche poëzie door V.A. dela Montagne, Antwerpen, L. Legros. 1875.

Ik onderschrijf van harte al het goede, dat andere, meer bevoegde critici van 'ONZE STRIJD' gezegd hebben; en dît des te gereedelijker, daar de lezing van dien dichtbundel mijn vaderlandsche gevoelens telkenmale tot eene geestdriftige hoogte voert, waartoe alleen eene krachtige overtuiging machtig is, als in de gloedrijke verzen van dela Montagne uitgesproken.

Inderdaad wat de dichter bezongen heeft is wel geschikt om een Nederlandsch hart te doen kloppen. Het verleden en het heden: wat de vaderen wrochten, wat wij hopen; ieder dier klankrijke snaren laat in 'ONZE STRIJD' de roerendste trillingen van zich gaan.

(1) Wij laten de verantwoordelijkheid voor die zienswijze natuurlijk geheel aan den geachten 'Vlonderaar'.
RED.

Eene breede en vrijgezinde strekking kenmerkt den heelen bundel, en de synthesis daarvan vindt ge in het laatste stukje '*Noord en Zuid!*'

> Ja, in 't Noorden glanst het licht,
> ja, in 't Noord is heil en zegen;
> 't Noorden lacht de toekomst tegen,
> aan het Noorden 't overwicht!
> 't Noorden lang in 't duister slapend,
> maar, met wetenschap gewapend,
> wijl zijn borst ten *geeststrijd* blaakt,
> thans ontwaakt!

De beste stukjes van 'ONZE STRIJD' zijn gewis '*De Dietsche Taal*', *Nederland*, '*Er is een land*', '*Vlaanderen's roem is Holland's roem*', waaronder het tweede bijzonder uitmunt.

Het derde stukje is ongelukkiglijk ontsierd door het vers

> 'die taal, der talen *wieg en baak*'

Ik hoef niet aantemerken hoe onjuist, en ik zou mogen zeggen belachelijk die zinsnede is. Zonder daarom een philoloog van eersten rang te zijn moet eenieder toch weten, dat onze taal volstrekt niet de *wieg* der anderen is. Het is insgelijks verkeerd te zeggen dat zij een *baak* is; dit dient ze vooral niet te zijn, daar iedere taal heure ontwikkeling in zich zelven vinden moet. Indien de dichter zich hier heeft laten misleiden door zijne opgewondenheid, is zulks te betreuren, want het is eene vlek in het anders zoo lieve stukje.

Opwekkend en schoon is '*Bij Van Artevelde's standbeeld*'. De aanvang van '*Op den Halletoren te Brugge*' is voor het minst zeer duister. Het derde vers

> - 'Helaas! 't verleên is dood, daar 't voor het heden loeg;'

en het zesde

> - 'en staat uw' Halle nog, geen spade is sterk genoeg'.

zullen wel opheldering van noode hebben.

> '1830' schijnt me niet op de hoogte te zijn van het onderwerp en bereikt zeker niet die der andere stukken.

- ‘*De Zwijger*’ behoort mede tot de goede stukken van den bundel.

> ‘Oranje, kloeke kamper voor *vrijdom*, volkenrecht,
> gij hebt van Neêrlands grootheid den eersten steen gelegd;
> uw ziele was echt neêrlandsch, echt neêrlandsch uw gemoed,
> ‘wees in den nacht der eeuwen gezegend en gegroet!’

Het woord *vrijdom* is in deze strophen verkeerdelijk in den zin van *vrijheid* genomen.

Mijns dunkens komt er echter een zeer aanstootelijk halfvers in:

> En Spanje, 't trotsche Spanje, dat u bespotten dorst,
> zocht ge naar 't kloppend harte in de hooge fiere borst.
> *en als ge 't hadt gevonden*, doorkerfdet ge 't verwoed.

De uitdrukking *naar 't kloppend harte zoeken*, beteekent voorwaar niet dat men moeite heeft om het te vinden en uit eenen hoop allerhande zaken moet te voorschijn halen!

‘*De Geuzen*’, een krachtig gedicht, waaruit bewondering luid spreekt:

> O Geuzen! ô reuzenhelden,
> uw naam is den naam verwant
> der Breydels, der Artevelden
> en waardig van Nederland!

Doch slechte verzen - als taal - zijn in dit stuk:

> en gansch de beproefde schaar
> der *tot den dood getrouwen*,
> *hun broederen* in 't gevaar,
> *ter eer u* zal 't lied weêrschallen.

‘*Bij Willems' Gedenkteeken*’, schijnt mij als aanhef wat te hoog aangeslagen.

Roerend is het treurlied op den dood van ‘*Hoffmann von Fallersleben*’ alsmede dat op dien van ‘*Willem De Mol*’.

Daar zijn dan nog: ‘*Strijdkreet voor Germanje*’, ‘*Zegelied bij den vrede van* 1872’, ‘*Bij den verjaardag van den veldslag van Sedan*’.

Door eene Noord-Nederlandsche critiek is de dichter beschuldigd geworden van al te sterke vooringenomenheid met Duitschland. Ik kan dit gevoelen niet deelen. Hier is geene

kwestie van dwaas *chauvinisme*, maar van dank voor den machtigen arm, die ons behoed heeft, en daarom

> ‘Wij die van Noorderstam zijn, van 't ééne Noorderbloed,
> wij brengen dank u, strijders, voor den beproefden moed,
> wij brengen dank en hulde u, in 't jublend hoogtijlied,
> voor 't ons door u geopend volheerelik verschiet!
>
> Zij 't laatste bloed gestort nu, 't laatste in den laatsten strijd,
> nu de eerenaam Germanje's gevest is wijd en zijd,
> sluit nu voor vredeskampen de *forse* rangen dicht
> en draagt aan 't hoofd der volken, beraân 't beschavingslicht.
>
> 't Wordt in *uw* hand geen dwaallicht, als 't was in Frankrijk's hand,
> maar 't tintelt, wars van dweepzucht, veredelend 't allen kant,
> en waar- en vrijheid rijzen, in gulden morgengloor,
> bij 't godgezegend kampen, op 't levenwekkend spoor.’

Bemoedigend is ‘*Bij den zegepraal onzer vlaamsche kunstenaars te Sydenham*’.

Ten slotte vindt men in ‘ONZE STRIJD’ buiten al wat gezegd werd, eene over 't algemeen goede taal, welluidenheid, krachtige en zwierige verzen, meesterschap over den vorm; echter eene zóó slechte correctie dat ze bij het lezen zeer hinderlijk is.

De poëzie, die ons bezig houdt, heeft dus een zeer verdiend gunstig onthaal genoten. Ofschoon de dichter met veel geluk de vaderlandsche snaar weet te roeren, ware 't misschien niet ongewenscht hem eene toekomende maal in een ander genre te zien optreden; en mijne hoop is, dat hij dan evenzeer gelukke als nu.

Antwerpen.

EDM. CAMPERS.

II.
De Wereld in! Uitgave der ‘*Eigen aardigen*’. - Antwerpen, L. Dela Montagne. Leuven, A. Tilliot.

Zooals het de titel aanduidt is dit eene uitgave van het lettergenootschap ‘*De Eigenaardigen*’ van Antwerpen. Het boekje is zeer gemengd van inhoud; nevens stukken van niet te ont-

kennen verdienste, treft men er ook wel enkele aan, waarvan de schrijvers goed zouden doen de pen nog eenige jaren te laten rusten en zich te doordringen van de gedachte: dat *schrijven* niet van gril of luim moet afhangen; maar van eene wel onderscheidene strekking, en dan nog toegerust met al de hulpmiddelen der taal. Doch laten wij de bijdragen eens van naderbij beschouwen.

Het boekje opent met een flink '*Vaderlandsch lied*' van Sevens. Die ten minste heeft zijne sporen op het letterveld gewonnen en mag vrank en vrij het publiek zijne gewrochten voorleggen. Het spijt ons, niet zooveel goeds van de twee volgende stukken te kunnen zeggen: '*De Verzoening*', geteekend Joost Evrard, is eene onhebbelijke samenstelling, waar geen spoor van aanleg of zelfs maar taalkennis in te vinden is. Het tweede *'Het Herderinnetje der Alpen*' (L. Van der Schoepen) deed ons, zoowel wat opvatting als vorm betreft, al te veel aan Watteau's gestrikte en geparfumeerde herders en herderinnetjes denken.

De twee stukjes van V.A. dela Montagne zijn in zijnen bundel *'Onze Strijd*' verschenen en hooren dus niet meer tot onze kritiek.

Een middelmatig versje '*Muziek*' (Melis) en eene onmogelijke '*Waternimf*' ter zijde latende, komen wij aan een ongeteekend opstel, dat tot het beste behoort wat de bundel bevat. '*Een blik in de hedendaagsche geschiedenis*' is een goed beredeneerd pleidoei tegen den kanker van dezen tijd: militarismus en centralisatie. Onderhoudend geschreven, kan het niet nalaten een gunstigen indruk bij den lezer te verwekken.

'*De laatste der Huronen*,' en '*Bij de slechting van het Zuidkasteel te Antwerpen*' zijn beneden kritiek.

'*Mijnheer Verellen*' eene novelle die het boekje sluit, is zeer geestig opgevat, maar naar ons inzien minder gelukkig van uitvoering; in sommige deelen is de handeling wat gerekt en weinig beduidend. Dit doet echter geen afbreuk aan de bladzijden vol humour en de geestige zetten uit dit verhaaltje, dat getuigt van eene gelukkige gave van opmerking, en daarbij vloeiend en natuurlijk geschreven is.

Ten slotte herhalen wij den wensch, dien we bij den aanvang dezer regelen neêrschreven: Beginnelingen onderwerpen eerst en vooral hunne proeven aan een ernstig, gewetensvol zelfonderzoek, - en denken er liefst tweemaal over na vooraleer *De Wereld in* te treden.

Dit bundeltje bevat veel goeds, - maar ook veel middelmatigs, en het middelmatige heeft dat wel recht tot licht en publiek?

V.....

Kunstkroniek.
15 *November* - 15 *December*.

Tooneel- en letterkunde.

Prijskampen. - De Koninklijke Letterlievende Vereeniging '*Hooger zij ons Doel*', van Amsterdam, heeft besloten tegen het Tooneeljaar 1876-77 een grooten internationalen wedstrijd van Tooneelspeelkunst uit te schrijven.

- Mej. Mina Kruseman heeft eene laatste kunstreis door Nederland gedaan. Te Rotterdam is zij opgetreden in een door haar geschreven dramatische schets, getiteld '*Een blik in de Kunstenaarswereld'*. De strekking is gansch dezelfde als in haar '*Kunst en Kritiek*'.

- Het Hollandsch Tijdschrift '*Eigen Haard*' bevat een keurig portret van Mevr. Kleine-Gartman, de beroemde Nederlandsche tooneelkunstenares.

- Te beginnen met Nieuwjaar zal het pedagogisch tijdschrift '*De Toekomst*' - dat, sedert Dautzenberg's dood, zoo kundig werd geleid door zijnen schoonzoon M. Frans De Cort, - van bestuur veranderen. Aan het hoofd der redactie komt Prof. Sleeckx, terwijl de uitgave door den heer Ad. Hoste van Gent zal worden bezorgd.

- Buitengewonen bijval genoot te Brussel het aangekondigde banket-Hiel. Niet alleen uit de Hoofdstad, maar uit de meeste Vlaamsche provincie-steden woonden talrijke letterkundigen en kunstenaars dit broederlijk Feestmaal

bij, om den gevierden dichter hunne hulde te brengen ter gelegenheid zijner benoeming tot Ridder der Leopoldsorde. Heildronken werden hem gebracht door de heeren Dr Alf. Willems, H. Conscience, Prof. Heremans, Jul. Hoste, enz. Het *Kunstgenootschap* bood den dichter zijn borstbeeld aan, en de vrienden van Antwerpen eene kunstig gedreven prachtschotel. Door den heer Blauwaert werd een omstandigheidslied gezongen, poëzie van Th. Coopman, muziek van Peter Benoit.

- Naar wij met belangstelling vernemen, wordt van Block's comedie *Typen* thans een hoogduitsche vertaling gemaakt door den heer K. Sturr.

- Betrekkelijk het stukje *De twee Koeien*, dat we (naar een handschrift van VAN DUYSE) als *onuitgegeven* opnamen, ontvangen we van den vriend Frans De Cort de volgende terechtwijzing:

> '*Mijn waarde Cosyn*,
> Mag ik zoo vrij zijn U te doen opmerken, dat Van Duyse's fabel *De twee Koeien*, in de October-aflevering van uwen *Bode* opgenomen, *niet* 'onuitgegeven' is? Frans de Potter haalt ze aan in zijne *Chronologische Lijst*, onder N^{r} 118, en ik heb er een exemplaar van in mijne verzameling. 't Is een kwart vel in 8°, zonder aanduiding van drukplaats noch van drukker. Op de eerste bladzijde staat het in den *Bode* afgedrukt brief je, met *dit* opschrift: 'Wel eerwaerden Heere abt C.(Carton), te Brugge;' en op de derde, de fabel in quaestie met dézen ondertitel: 'Eene gedachte van den abt C.....' Opschrift en ondertitel strekken, als gij ziet, tot verduidelijking van het briefje, dat anders tamelijk onverstaanbaar is.
> Uw dw.
> *Elsene*, 3/11/75.
> FRANS DE CORT.

Toonkunde

Prijskampen. - In den grooten wedstrijd voor muziekale samenstelling (Prijs van Rome) is de palm toegewezen aan den heer Is. De Vos van Gent, met 4 stemmen tegen 3, gegeven aan M. Edw. Blaes. Beiden hadden den Nederlandschen tekst ('*De Meermin*' van J. Sabbe) voor hunne compositie gekozen. - Wat het toekennen van den *tweeden* prijs (M. Tilman) betreft hierin schijnt de uitslag ons zeer *zonderling*, om niet méér te zeggen. Inderdaad, dat M. Blaes, aan wien 3 leden op de 7 den *eersten* prijs wilden geven, nu niet meet waardig werd geoordeeld den *tweeden* te deelen met een' mededinger die bij de eerste stemming slechts, êéne stem bekwam, zoo iets is onbegrijpelijk.

Explique qui pourra!...

- Eene muziekale uitgave die alleszins de belanstelling der kunstminnende Vlamingen verdient, is die van het aangekondigd album: '*Aan Gent*' een zestal liederen van Edward Blaes, op woorden van Theophiel Coopman. Ziehier de titels dezer zangstukjes: 1° '*Ten allen tijde blijft ge mij ge benedijd*', 2° '*Er stonden duizenden mannen*,' 3° '*O schoone Bloemenkoninginne*', 4° '*Er was een Keizer*', 5° '*Scheldelied*', 6° '*Het Lied der klokke Roelandt*'.

- Onze Vlaamsche componisten steken handen uit de mauwen. De heer Peter Benoit vervaardigt de muziek eener cantate van Mevr. Van Ackere, getiteld *Veurne-Ambacht*, - zeer schoon, vooral als beschrijvende natuurpoëzie. Verder heeft de vlaamsche meester ook een nieuw oratorio van Jan Van Beers onder handen. Dit werk heet '*Livarda*', en werd naar zijn bekend gedicht door den schrijver zelven voor de muziek heromgewerkt. Dat de dichter van den '*Oorlog*' hierin voortreffelijk is geslaagd, daarover zullen wij onze lezers in een volgend nummer zelf laten oordeelen. - Van den anderen kant meldt ons de *Eendracht* dat de heer J. Van den Eeden aan een groot symphonisch drama arbeidt: '*Jacoba Van Beieren*' op tekst van Em. Hiel.

- Zooals wij in ons vorig nummer meldden, werden onlangs op 't groot concert der 'Mertensvereeniging' een vijftal nieuwe zangstukjes van M. Jos. Bosiers ten gehoore gebracht. Deze liederen, die een zeer vleienden bijval genoten, zijn: '*Zeemanslied*' (gedicht van Adriaensen), '*Op den Oever der Schelde*' en '*Immer zijt ge in mijn gedacht*' (gedichten van Vande Walle), '*Mijn land mijn Lief!*' en 't '*Lied der Mertensvereeniging*' (gedichten van Mertens). De vertolkers waren Mej. Melanie Vaes en M. Doré, die zich van deze taak op zeer voldoende wijze kweten. - Men bericht ons dat de heer Jos. Bosiers de laatste hand legt aan eene reeks melodiën, op woorden van onzen geachten medewerker M.V. Vande Walle. Indien onze inlichtingen juist zijn, zou Maëstro Peter Benoit zeer met die compositiën ingenomen zijn, en van plan dezen winter nog eenige daarvan in de '*Société de Musique*' te doen uitvoeren.

Necrologie.

- AUG. CORCOLE, kunstschilder, overleden te Gent. - Zijne humoristische genretafereeltjes werden op de verschillige Tentoonstellingen zeer gunstigopgemerkt. De heer Corcole was een der ijverigsteleden van het *Kunstgenootschap* zijner stad.

- J. TENSTADT, toonkundige, overleden te Leuven in den ouderdom van 68 jaren. - Hij genoot eene zeer gunstige befaamdheid in de muziekale wereld en laat een niet onbelangrijk werk na over de Theorie der Muziek.

- Overvloed van stof heeft ons belet bijzonderheden meê te deelen over de onthulling van het aan LODEWIJK GERRITS op gerichte gedenkteeken. Die plechtigheid, welke een buitengewone volksmenigte had uitgelokt - waaronder tal van vlaamsche maatschappijen, met omfloersde kartels en banieren - greep den 10^{n} October jl. op het St-Willebrordskerkhof te Antwerpen plaats. Verschillige redevoeringen, o.a. door de heeren G. Schoiers, J. Van Herendael, Van Hissenhoven, De Laet en Blondel, werden te dier gelegenheid uitgesproken. Overigens, onbetwistbaar is het dat, als beoefenaar onzer vlaamsche literatuur - vooral op romantisch gebied - en niet minder als dappere kampioen voor ons vlaamsch taalrecht, Gerrits verdiensten bezat, die dan ook door vóor- en tegenstanders van 's mans staatkundige denkwijze worden erkend. In het Belgisch parlement, waar hij als volksvertegenwoordiger zetelde, verhief hij meermaals krachtdadig zijne stem ten voordeele der moedertaal. Hij was ook een voorstander van het Nationaal Tooneel, waarvoor hij een paar dramas schreef, alsook een of meer vertalingen. Het monument-Gerrits is, als samenstelling en als uitvoering, een echt kunstwerk. 't Is stellig een der beste die men nog van den talentvollen beeldhouwer De Vriendt te zien kreeg.

- Denzelfden dag onthulde de tooneel- en letterkundige maatschappij '*de Vrije Kunst*' op het Kielkerkhof het grafmonument van haren Voorzitter, wijlen JOS. BROERMAN. Ofschoon zelf geen gekend kunstbeoefenaar, toch heeft Broerman, volgens de lofreden bij deze plechtigheid uitgesproken, zich tegenover onze nationale dramatische kunst verdienstelijk gemaakt.

Bladwijzer.

I. Verhalen, Novellen, Karakterschetsen, enz.

EMIEL BRAHM. -	*Mijne antipathie.* Bl. 289.
B.L -	*Een onechte Rubens*. Bl. 337.
D..... -	*Liefde en Onschuld*, fantazij. Bl. 433.
J.A. DE BERGH. -	*Een karakterschets*. Bl. 241.
M[r] EDM. DE BOCK. -	*Zes blaadjes postpapier*. Bl. 243.
P. DENYS. -	*Laura de zinnelooze*. Bl. 529.
VICTOR DE VEEN. -	*Poets weder poets*. Bl. 145,
A. HOUWINCK, Lz. -	*Een verschrikkelijke nacht*. Bl. 385.
LEANDER. -	*Gouddochtertje*, (vert. van A. VAN DUIJL). Bl. 481.
C. LEMONIER. -	*Bloementje*, (vert. van D. LEEN). Bl. 97.
GUST. SEGERS. -	*De familie Heerekens*. Bl. 193.
FR. SMIT KLEINE. -	*De bruid van het Haslithal*. Bl. 49.
EMIEL VAN GOETHEM.	- *Het Wiegje*, dramatische schets. Bl. 7.

II. Poëzie.

G. ANTHEUNIS. -	*Te Kerstnacht*. Bl. 25.
F. BLIECK. -	*Twee blauwe schenen*. Bl. 186.
LEONARD BUYST. -	*Een eerste liefdekus*. Bl. 248.
THEOFIEL COOPMAN. -	*O Moedertaal!* Bl. 399.
A.J. COSYN. -	*Zigeunerleven*. Bl. 27.
V.A DELA MONTAGNE. -	*Voorheen en nu*. Bl. 250. - *De landver huizers*. Bl. 397.
P. DENYS. -	*Ruischend loover!* Bl. 159. - *Haar beela* Bl. 301.
J.C. D. V. -	*In de Natuur*. Bl. 556.
PH. FASSAERT. -	*Puntdichtjes*. Bl. 443.
JOS. HAMERS. -	*Vergeten!* Bl. 68.
EMANUEL HIEL. -	*Zegher Kortrykzaan*. Bl. 65. - *Ezel en Paard*. Bl. 155. - *De Wolven*. Bl. 300.

EDM. MERTENS. - *Mijn land, mijn lief*. Bl. 400.

EDW. MICHELS. -	*Germania*. Bl. 534.
L. NAUWENS. -	*Misschien?* Bl. 303. - *Vlaamsche plicht*. Bl. 535.
EMANUEL RENS. -	*Des dichters laatste zang*. Bl. 112.
THEODOOR SEVENS. -	*Lente*. Bl. 249. - *Zondag*. Bl. 249. - *Aan Louiza*. Bl. 270.
JACOB STINISSEN. -	*Aan mijn kind*. Bl. 158. - *Klacht*. Bl. 302. - *Liefde*. Bl. 537. - *Troost en moed*. Bl. 537.
IS. TEIRLINCK. -	*Twijfel, Hoop!* Bl. 67. - *Om mijn harte*. Bl. 397.
THOONE. -	*De Heliotroop*. Bl. 251.
MEVR. VAN ACKERE. -	*Willem De Mol*. Bl. 61. - *Hofmann non Fallersleben herdacht*. Bl. 153. - *Mijn 72e Verjaardag*. Bl. 298. - *Huiselijk Lief en Leed*. Bl. 299. 411.
V. VAN DE WALLE. -	*Elize*. Bl. 27. - *Vergeet mij!* Bl. 252. - *Afscheidskus*. Bl. 348.
VAN DROOGENBROECK. -	*Ritornellen*. Bl. 26. 111.
Lc V. VAN DE WEGHE. -	*Twee Denderliedekens*. Bl. 64. - *Ik zegen u mijn kind!* Bl. 113. - *Vrouwenkussen*. Bl.247. - *De lach der Vriendschap*. Bl. 347. - *In een dorpken*. Bl. 398.
PRUDENS VAN DUYSE. -	*De twee Koeien*, fabel. Bl. 441.
Dr E. VAN OYE. -	*Ik droomde van een tooverkind*. Bl. 157.
KAREL VERLINDEN. -	*Wee den landverraderen!* Bl. 349.
Dr WAP. -	*Aan Mevr. Van Ackere*. Bl. 62. 439.

III. Tooneel- en Letterkunde.

A.J. COSYN. -	*Nederlandsch tooneel* te Antwerpen. Bl. 37. 85. 470. 558. - Te Gent. Bl. 474. - Te Brussel. Bl. 472. - *Het XIVe Nederlandsch Congres*. Bl. 374. 411. 450. 498. 542.

VRIEND EMIEL. - *Nederl. Tooneel* te Gent. Bl. 88. 131. 186. 525. 561.

MINA KRUSEMAN. - *Multatuli-Douwes Dekker*. Bl. 224.

M.A.P. - *Mina Kruseman te Antwerpen*. Bl. 178.

A.J. SERVAAS VAN ROOIJEN.- *In den schouwburg te Utrecht*. Bl. 225. 274. 317. 367. 405. 459. 509. 549.
Tooneel- en Letterkunde. (*Kunstkroniek*.) Bl. 45. 46. 90. 137. 189. 232. 283. 332. 377. 424. 477. 526. 569.
Prijskampen *(zie:* Tooneel- en Letterkunde.) Verschenen en aangekondigde werken. Bl. 48. 144. 240 336. 432.

IV. Toonkunde.

PETER BENOIT. -	*Opvoedingsleer der Nationale Toonkunde*. Bl.29. 69. - *Onze Nationale Dramatische Muziek*. Bl. 115. - *Onze Nationale Festivals*. Bl. 163. - *Over Schijn en Blijk in onze Nationale Muziekbeweging*. Bl. 211. 257. - *Een Broederbond* (tusschen de toonkunstenaars van Noord en Zuid). Bl. 312. - *Aan de Vlaamsche Componisten*. Bl. 492. 538. - *Het LII*e *Neder-Rijnsch Festival te Düsseldorf*. Bl. 207.
ARTHUR CORNETTE. -	*Leekenindrukken op het 2*e *groot Festival van klassieke Muziek*. Bl. 356.
A.J. COSYN. -	*Benoit's* '*Leielied*'. Bl. 418.
ALPH. GOOVAERTS. -	*De Kerkmuziek in Antwerpen*. Bl. 35. 75. 121. 170. 215. 253. 350. 401. 444.
J. MICHEELS. -	*Uit Bergen*. Een woordje over maziek. Bl. 365. Toonkunde (*Kunstkroniek*). Bl. 47. 94. 140. 191. 235. 286. 334. 381. 427. 478. 527. 570. Prijskampen. Bl. 286. 334. 478. 570.

V. Biographie.

W. VAN CAMP. -	*De Beeldhouwer Tuerlinckx*. Bl. 307.

VI. Beeldende Kunsten.

A.J. COSYN. -	*De Tentoonstelling te Brussel*. Bl. 463. 554.
SLEECKX. -	*Een weinig Esthetiek*. Bl. 160. Beeldende kunsten (*Kroniek*). Bl. 47. 95. 142. 192. 237. 287. 335. 382. 429. 528. Prijskampen. Bl. 95. 287. 335. 382. 429.

VII. Land- en Volkenkunde.

M[r] LEO VAN AELBROECK. -	*Een nieuwe Vacanciereis* (1869). Bl. 78. 124. 175. 221. 263. 304.

VIII. Briefwisseling.

F.S.K. -	Brieven uit Noord-Nederland. Bl. 40. 89. 135. 230. 280: 331. 417. 468. 562.
JOHAN GRAM. -	Idem. 136.
M.....-	Idem. 282.
A.J. SERVAAS VAN ROOIJEN. -	Idem. 469.

IX. Boekbeoordeeling.

J. ADRIAENSEN. -	*Sprookjes* van Leander. Bl. 518.
EDM. CAMPERS. -	*Onze Strijd*, door V.A. Dela Montagne. Bl. 564.
D. CLAES. -	*Droomen mijner eenzaamheid*. Poezie, door V. Van de Valle. Bl. 129.
ARTUR CORNETTE. -	*Het Nationaal beginsel in de Vlaamsche Schilderkunst*, door Jul. Sabbe. Bl. 127.
A.J. COSYN. -	*Vriend Kobus*, door E. Van Goethem. Bl. 81. - *Typen*, door B. Block. Bl. 83. - *Uit het hart!* door G. Antheunis. Bl. 180. - *Eigen Haard*, red. van H. De Veer. Bl. 184. - *Lentetuiltje*, door F.J. Blieck. Bl. 269. - *Documents historiques relatifs à l'art musical*, par Ed. Gregoir. Bl. 327. - *Het Familieblad*, red. van G.L. Kepper. Bl. 329. - *Encyclopedie*, door G.L. Kepper. Bl. 422. - *Een Dorpsbeschaver*, door A. Van den Abeele. Bl. 513. - *Hendrik Groenlandt*, door P. Denys. Bl. 519.
J. MICHIELS. -	*De Fortuna*, door J. Adriaensen. Bl. 474.
FR. SMIT KLEINE. -	*Jaarboekje* van den 'Zetternamskring.' Bl. 324. - *Een eenig kind*, door V. De Veen. Bl. 476.
C. ZWAARDEMAKER. -	*Chefs d'oeuvre de l'Ecole Hollandaise*, par J. Leendertz. Bl. 42.

X. Vlaamsche Beweging.

VLAAMSCHE BELANGEN *(Kunstkroniek)*.	Bl. 95. 143. 237. 287. 383.

XI. Varia.

BLADVULLING. -	Bl. 110. 152. 210. 246. 297. 485.

XII. Necrologie.

FR RENS. Bl. 47.- EDM. LORAN. Bl. 96. - J.E. POTGIETER. Bl. 96. - P.A.J. KESTELOOT. Bl. 143. - ROSALIE LOVELING. Bl. 238. - HENDR. VERSNAEYEN. Bl. 384. - JAN ED. ROELAND. Bl. 384. - Prof. NELIS. Bl. 384. - NAP. DESTANBERG. Bl. 430. - LOD, MINARD. Bl. 431 - EDW. DE VRIES. Bl. 480. - AUG. CORKOLE. Bl. 472. - J. TENSTADT. Bl. 472.

Errata.

Bl. 75, regel 17 van onder, staat *Piggioli*, lees *Piccioli*.
Bl. 75, regel 15 van onder, staat *Groge*, lees *Croce*.
Bl. 76 regel 9 van boven staat *Gavaggio*, lees *Cuvaggio*.
Bl. 96 regel van onder staat *'s Gravenhage*, lees: *Amsterdam*.
Bl. 191 regel 13 van onder staat *der 2 fransche*, lees: *der fransche*.
Bl. 240 regel 7 van boven staat *Buschman*, lees: *Mees*.
Bl. 231 regel 17 van bonder staat *gemaskeerde*, lees: *gemarkeerde*.
Bl. 330 regel 4 van onder staat *een enkel*, lees: *een enkel op*.
Bl. 336 regel 4 van onder staat *Willem Geers*, lees: *Willem Geels*